ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 1
DIMANCHE
1er JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 336

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·739

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·739

«ԿԱՄ»՝ ՀԱՅ ԱՐԴԻ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Ապրիլ 5ին տեղի ունեցաւ գեկուցաժողով մը Նիւ Եորքի Գոլումպիա համալսարանին մէջ, պատմութեան տոքթորայի թեկնածու Պետրոս Տէր Մաթոսեանի նախաձեռնութեամբ եւ համալսարանի երեք բաժանմունքներու (միջին արեւելեան, բաղդատական գրականութեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի) հովանաւորութեամբ: Նիւթը՝ «Մարկ Նշանեան նպաստը հայ գրականութեան կալուածին»: Առիթը՝ հրաժեշտի մեծարանք մը Մ. Նշանեանին, աւելի քան տասնամեակ մը տեւած իր պաշտօնավարութեան աւարտին նախօրեակին, ու ձեւով մը նաեւ՝ յոբելեան արձագանգ մը այն իրողութեան, որ համալսարանին հայագիտական ամպիոնը անհասկնալի պատճառներով կը զրկուէր արժանաւոր իր վարիչին ներկայութենէն: Զեկուցաժողովին նախագահեց միջին արեւելեան բաժանմունքի իրանագիտութեան ամպիոնի վարիչ Համիտ Տապաշին, որուն ատենապետութեան ժամանակ բաժանմունքը Մարկ Նշանեանը նշանակած էր որպէս դասախօս: Պ. Տէր Մաթոսեանի բացման խօսքէն ետք, ելոյթ ունեցան Կիլ Անիտժար (Գոլումպիայի միջին արեւելեան բաժանմունքի դասախօսներէն), Թալար Շահինեան (Լոս Անճըլըսի Գալիֆորնիոյ համալսարանի բաղդատական գրականութեան տոքթորայի թեկնածու), Նանոր Քէնտէրեան (Օքսֆորտի համալսարանի հայագիտութեան տոքթորայի թեկնածու) եւ տողերս գրողը, որոնք տարբեր տեսանկիւններէ ներկայացուցին ու վերլուծեցին Մ. Նշանեանի անգլերէն, ֆրանսերէն ու հայերէն արտադրութեան որոշ երեսակներ: Երեկոյթը փակուեցաւ Մ. Նշանեանի շնորհակալութեան խօսքով: Ստորեւ կը հրատարակենք մեր կարդացած զեկուցումին հայացուած տարբերակը:

Վ. Մ.

Նիւ Ճըրզի

Երբ կը պատրաստէի այս դասախօսութեան անգլերէն բնագիրը, ան աչքիս կ'երեւար որպէս յարակարծիք: Արդարեւ, ուրիշ ի՞նչ կարելի է սեպել քննարկումը հանդէսի մը, զոր ունկնդիրներէն շատերը հաւանաբար ի վիճակի չէին կարդալու: Իբրեւ յարակարծիք, շատ տեղին էր, քանի որ Մ. Նշանեան, կամայ թէ ակամայ, կը սիրէ յարակարծիքներ մատուցել իր ընթերցողներուն եւ ունկնդիրներուն: Անոնցմէ մէկն է «Կամ»ը, անհատական ձեռնարկում մը որ սկսած է 27 տարի առաջ եւ ցարդ տուած՝ գրական ու քննադատական նիւթերու 5 գանգուածեղ հատորներ: Թէեւ պէտք է հայերէն գիտնալ զանոնք կարդալու համար, ատիկա բաւարար չէ: Պէտք է նաեւ քիչ թէ շատ ընտելացած ըլլալ հոն կիրարկուող վերլուծական լեզուին կամ, առնուազն, լայնամտութիւն ցուցաբերել՝ անոր ներկայութեան գիտակցելու, մինչ կը հետեւինք հանդէսի մը, որուն գոյութիւնն իսկ հայ արդի մտածողութեան զարտուղութիւնը ցոյց կու տայ:

Ի՞նչ կայ աւելի յարակարծական, ուրեմն, քան միայն հայերէնով լոյս տեսնող հանդէս մը, որ Սփիւռքի մէջ կը հրատարակուի առանց զիջումներ ընելու ընթերցողին: Աւելի՛ն. հանդէս մը, որ հիմնականին արեւմտահայերէնով կը զբաղի գրականութեամբ ու մտաւորական կեանքով, երբ նոյնիսկ անոնցմէ շատերը որոնք կը խօսին, կը գրեն ու կը կարդան (արեւմտա)հայերէն -եւ, ենթադրաբար, նման ամօթալի գործերու մէջ պէտք չէ ըլլային-, այս օրերուն կը սիրեն անոր վրայ խաչ քաշել՝ կուրծք ծեծելով հանդերձ, յատկապէս Միացեալ Նահանգներու մէջ: Աւելի՛ն. հանդէս մը, որուն վերջին երկու համարները արտադրուած են Մ. Նշանեանի պաշտօնավարութեան ընթացքին Գոլումպիա համալսարանին մէջ, ուր ան սկսած էր նաեւ հայերէնով հայագիտութեան անդրադարձի ու վերլուծումի վայր մը ստեղծել:

«Կամ»ը ենթավերնագիր մը ունի՝ «Հանդէս վերլուծական»: Ի՞նչ կը նշանակէ ատիկա: Մինչ հայ մամուլի պատմութիւնը թերթեր եւ գրական հանդէսներ բնորոշ վերտառութիւններու մեծ ճոխութիւն մը ցոյց կու տայ («քաղաքական ու բանասիրական օրագիր», «քաղաքական, հասարակագիտական օրաթերթ», եւ մաամբ նորին), վերլուծում բառը յստակօրէն բացակայ եղած է նման պիտակներէ: Ո՛չ միայն բառը, այլ նոյնիսկ «վերլուծում» յղացքը անտեսուած է վերջին լիուն տարիներու գրական հրատարակութիւններուն մեծ մասին մէջ: Կ'արժէ լայնօրէն մէջբերել «Կամ»ի առաջին թիւին յառաջաբանէն.

«Գիտնալով սակայն որ գրականութեան վերլուծական ճակատագիրը անկախ չէ, չի կրնար ըլլալ, գրականութեան ընդհանուր իրողութենէն, ԿԱՄը պիտի ուզէր ատոնց փոխադարձ կապակցութեան ու խնդրականացումին վայրը հանդիսանալ, չմոռնալով երբեմն որ բուփիւռքեան ծայրագոյն պայմաններու մէջ՝ գրականութեան էութիւնը կրնայ հասած ըլլալ իր վերջաւորութեան (որքան ալ յարակարծական թուի այսպիսի գաղափար մը), վերադարձնելով ատկէ իր ծագումին:

Վերլուծական կոչումը -գրուած այս հանդէսի գլուխը, իբրեւ խոստում ու յառաջադրանք- չի յղեր ուրեմն գրականութեան անդրադարձող վերլուծումի տեսաբանական ձեւերուն միայն: (...) Այս մէկը վերլուծում մըն է ուր փոխանցուած խօսքը կ'անդրադառնայ ինքն իր վրայ, ըլլալով փորձառութեան դաշտն իսկ, ու տեղի տալով ատկէ յետոյ՝ ամբողջովին նոր ձեւի տեսաբանութեան մը» [1]:

Ի՞նչ է այս «նոր ձեւ»ը: Ինչպէ՞ս կրնանք իմաստաւորել այս երեւութապէս լայն հաստատումները: Կուզեմ բանալի մը առաջարկել՝ հինգերորդ թիւին մէջ Մ. Նշանեանի ստորագրած գրախօսականէ մը հատուածի մը միջոցաւ.

«Գրքին մէջ տրուած օրինակները զուտ գրական են, ճիշդ է, բայց յստակ է որ այդ օրինակներու հասկացողութիւնը կարելի է դարձած հակա-բնազանցական ստորոգութիւններու կիրառումով, հետեւաբար՝ *գրութենականութեան* դաշտին ստեղծումով. այս մէկը՝ զուտ տեսաբանական արարք, որ կատարուեցաւ Ֆրանսայի մէջ վաթսունական թուականներէն սկսեալ (Պարթ: Թոտորով, Ժընէ, Սոլլերս, Քրիսթեւա, Տերիտա եւ շատ մը ուրիշներ) եւ շատ արագ արտածուեցաւ աշխարհի չորս ծագը, սկիզբը՝ կառուցապաշտութեան անուան տակ: Յստակ է, որ քսանական թուականներու ռուս փորմալիստներու վերայայտնութիւնն ալ քիչ դեր չխաղաց գրութենական դաշտի այդ ստեղծումին մէջ: (...) Գրքին խոնցելիութիւնը, որուն մասին ակնարկեցի սկիզբը, այս երկդիմութիւնն է, թերեւս շփոթութիւնը, բացատրական երկու սկզբունքներու միջեւ, մէկը՝ հոգեբանական ու ենթակայական բնոյթի, եւ ուրեմն զուտ դասական, գրականութեան պատմութեան սովորական, երկդարեան յղացքներէն չագատագրուած, իսկ միւսը՝ գրութենական բնոյթի: Երկու սկզբունքները անհամատեղելի են: Պէտք է ընտրել երկուքին միջեւ» [2]:

Առաջին օրէն իսկ այս վերլուծական հանդէսը երկրորդ՝ արդի քննադատութեան բոլոր տեսակներուն նախընտրած սկզբունքը ընտրած է: Ասիկա մեզ կը մղէ փորձել բացատրութիւն մը տալու «Կամ» անունին: Հայերէն բառարան մը մեզի կրնայ տալ երեք բացատրութիւններ.

- *կամ՝ շաղկապ մը որ կրնայ արտայայտել անորոշութիւն, ընտրութիւն, թուարկում, մեկնաբանութիւն եւ կասկած:*
- *կամ՝ «ըլլալ» բային ոչ-ամբողջական ձեւ մը (Ա. դէմք, եզակի, «Ես կամ»):*
- *կամ՝ «կամիլ» բային եւ «կամք» գոյականին արմատը:*

Հետեւաբար, հանդէսին անունը կը թուի թելադրել թէ՛ գոյութիւն ունենալու կամք մը եւ թէ պարզ թուարկումի մը այլընտրանք ըլլալու, իմաստաւորելու փորձ մը՝ անորոշութիւն եւ կասկած մեկնաբանելով: Բայց կամ բառը ուրիշ իմաստ մըն ալ ունի՝ գիւղացիական գործիքը, որ կ'օգտագործուի հացահատիկները թափահարելու՝ ցորենը որոմէն զատելու: Խորքին մէջ, վերլուծական ճիգ մը արժէքաւոր բաժինը՝ «հատիկը» անջատելու կերպ մը չէ՞:

Սակայն, նման ճիգ մը սովորաբար շատ ժողովրդականութիւն չի վայելեր: Ահա թէ ինչո՞ւ, երբ աւելի քան տասը տարի առաջ, անձնական խօսակցութեան մը ընթացքին, Մարկ Նշանեանին հարց կու տայի, թէ ի՞նչ կը նշանակէր «Կամ», ան առեղծուածային ժպիտով մը կը պատասխանէր.- Groupement des Arméniens Minoritaires... Բառախաղ մը, որ սակայն բոլորովին անհիմն չէր: Միայն յարակարծիքը կ'ուժեղացընէր: Եթէ այսօր ըստ բախտի հարիւրեակ մը հայ գրագէտներու հարցում ուղղուէր, կրնանք գրաւ գալ, մեծ վստահութեամբ, որ անոնց մեծ մասը «Կամ»ի գոյութիւնը միայն պիտի իմանար որպէս նախադասութիւն մը խմբագրին կենսագրութեան մէջ: Վստահաբար, այդ համեմատութիւնը դեռ աւելի՛ մեծ եղած պէտք է ըլլայ քառորդ դար առաջ:

Պատահական չէ, որ Մինաս Թէօլէօլեան, Գրիգոր Պըլտեանի գրական քննադատութեան առաջին՝ «Տրամ» հատորին անդրադառնալով, 1982ին ուղղակի ընդունած էր, չափազանց խօսուն նախադասութեամբ մը, որ «բացառութեամբ Մարկ Նշանեանի մէկ քանի յօդուածներուն՝ Սփիւռքը չէ տուած փիլիսոփայութեան եւ գրականագիտութեան նման զուգորդում» [3]: Նոյն տարին, «Կամ»ի երկրորդ թիւին ներածութիւնը Թէօլէօլեանի հատորին կ'անդրադառնար հետեւեալ ձեւով.

«Գոհ ենք այդ իմաստով՝ Մ. Թէօլէօլեանի գործին երկրորդ հատորի հրատարակումով: Այդ գիրքը, իր համայնագիտական եղանակով ու կերպարանքով՝ կը կնքէ ժամանակաշրջանի մը վերջաւորութիւնը: Զանց չենք առներ անշուշտ անոր համարատուական բոլոր արժանիքները: Բայց վերջացածը միայն կը պահանջէ համայնագիտարաններ: Ինչ որ վերջացած է, անշուշտ գրուածքի պաշտօնը չէ, ո՛չ ալ անպայման գրականութիւնը: Վերջացածը նախ եւ առաջ՝ գրութիւններուն վերաբերուելու եղանակ մըն է, որ շատ չէ շարժած գրականութեան դար մը "նուանումներով": Մեծ գործերու

ԱՆՏԻՊ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆ ԷՋԵՐ ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԷՆ

Մայիսի վերջաւորութեան Երեւանէն վերադարձող բարեկամ մը խմբագրութեանս յանձնեց ծանօթ երգիծագիր Լեռ Կամսարի «Կարմիր օրեր»(*) հատորը եւ մեքենագրուած երկու անտիպ բնագիր:

Լեռ Կամսար ուղն ու ծուծով սովետական կարգերու անհաշտ մեր երգիծագիրն է որ եթէ ոչ իր կեանքով, ամէնէն սուղ գինով վճարած է այդ հակադրութիւնը: 1888ին վան ծնած գրողը (բուն անունով՝ Արամ Թովմաղեան / Թովմասեան) 1902-1909 ուսանելէ ետք Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ, վերադարձած է ծննդավայրը եւ ուսուցչութեան սկսած: 1910էն սկսած է նաեւ գրել ու առաջին արտադրութիւններով իսկ գնահատանքի արժանացած:

1915ի դժբախտութեան յորձանքին կը գաղթէ Կովկաս ու մինչեւ Հայաստանի սովետականացումը, կ'ըլլայ ամէնէն փնտռուած գրողներէն մէկը: Այդ թուականին կ'ապաստանի Թաւրիզ ուր պատկանած կուսակցութեան՝ ՀՅԴ-ի միջնորդութեամբ աշխատանք ու բնակարան կ'ունենայ, բայց հայրենիքին ու ընտանիքին կարօտը, միացած՝ խորհ. Հայաստանէն ուղղուած հրաւէրին, զինք կը վերադարձնեն Երեւան:

Հոն պաշտօն կ'ունենայ «Խորհ. Հայաստան» թերթին խմբագրութեան մէջ, հատորներ կը հրատարակէ: Բայց ստալինեան խժդժութիւնները 1931էն թիրախ կ'առնեն զինքն ալ: Մեղադրանք, դատավա-

(*) «Կարմիր օրեր» – Լեռ Կամսար, 2000, Երեւան, «Նայիրի» հրատ.:

☞

"մեծութիւն"[ը] կը յատկանշուի նախ անով՝ որ կը զանցէ ամբողջովին պարտադիր ծրագրումը, որ մինչեւ այսօր կը շարունակէ որոշադրել եւ "օրինափակել" այդ գործերուն ընթերցումը եւ հասկացողութիւնը» [4]:

Սակայն կը գրուէր ճիշդ քսանըհինգ տարի առաջ: Կը նշանակէ, որ մինչեւ 1980ական թուականները հայ գրական քննադատութիւնը որպէս ամբողջութիւն քիչ թէ շատ խրած էր գրականութեան ժամանակավրէպ ըմբռնումի մը մէջ: Արդարեւ, այդ օրերուն հրատարակուած հարցազրոյցի մը մէջ, Նշանեան կը յայտնէր, թէ «Կամ»ը ստեղծելու սկզբնական միտքը ծնունդ առած էր իր ցանկութենէն՝ Վահան Թէքէեանի մասին 125 էջնոց ուսումնասիրութիւն մը տպելու, քանի որ անոր յարմարող հրատարակութիւն մը չկար [5]: *Ընթացիկէն հեռու այս ուսումնասիրութիւնը, որ իրեն յատուկ տեղ մը ունի Թէքէեանի մասին կուտակուած մատենագիտութեան մէջ, հանդէսին առաջին թիւին գրեթէ կէսը կը գրաւէ:*

Նման ուսումնասիրութիւններ «Կամ»ի իւրաքանչիւր թիւի կեդրոնական առանցքներէն մէկը եղած են.-

- *Թիւ 2.- Գրիգոր Պըլտեանի «Կախարդանքը գրութեան»՝ Նիկողոս Սարաֆեանի մասին:*
- *Թիւ 3-4.- Մարկ. Նշանեանի «Գրական կանգնումը. Մաս Ա.»՝ «Մեհեան»ի մասին (երկրորդ մասը հրատարակուած չէ):*
- *Թիւ 5.- Արբի Յովհաննիսեանի «Լեւոն Շանթ եւ իր թատերական մտածողութիւնը»:*
- *Թիւ 6.- Գ. Պըլտեանի «Հայկական ապագայապաշտութիւն» եւ Մ. Նշանեանի «Զարենց եւ յեղափոխութիւնը»:*

Անոնց քննարկումը, նոյնիսկ՝ ակնարկ մը անոնց բովանդակութեան վրայ, նպատակէս դուրս է: Կը բաւէ ըսել, թէ անոնց ընթերցումը անհրաժեշտութիւն մըն է հայ արդի գրականութեամբ զբաղող ո՛եւէ մէկուն համար:

Ի սկզբանէ, «Կամ» յատուկ կարեւորութիւն ընծայած էր օտար լեզուներէ թարգմանական աշխատանքին, քանի որ, ինչպէս ըսուած է առաջին թիւին մէջ, «թարգմանութիւնը չհանդուրժող լեզու մը ու մշակոյթ մը պարզապէս դադրած են գոյութիւն ունենալէ: Թարգմանութիւնը, շատ պարզ իմաստով մը, տարրական փորձարկումն է տարբերութեան մը, լեզուի հիմնաւորութեան մը: Առանց թարգմանական աշխոյժ գործունէութեան մը, գրականութիւնն է նախ եւ առաջ՝ որ ծայրէ ծայր անիմաստ ու սին ներկայութիւն մը կը դառնայ» [6]: *Մ. Նշանեանի կողմէ «Կամ»ի մէջ թարգմանաբար հրատարակուած հեղինակներուն ցանկը տպաւորիչ է, թէ՛ անոնց ինքնութեան, թէ գործերուն նիւթին ու ծաւալին եւ թէ թարգմանութիւնները յաջողցնելու ճիգին համար. Վալթէր Պենիամին, Մօրիս Պլանշօ, Ֆրիտրիխ Նիցչէ, Էռնսթ Իւնկըր, Ժորժ Պաթայլ, Անթուան Պերման (Րաֆֆի Աճէմեանի հետ), Ժան-Լիւք Նանսի: Սակայն, խօսքը չի վերաբերիր պատահական թարգմանական նմոյշներու, ինչպէս սովորաբար պարագան է սփիւռքահայ գրական հանդէսներուն: Ընդհանուր առմամբ, հիմնարար աշխատութիւններ են, որոնք հայ ընթերցողին նորանոր անդրադարձի կալուածներ կը բանան՝ արեւմտեան արդի մտածողութեան հետ յարաբերութեան մէջ դնելով եւ լեզուն նորոգելու նոր ճանապարհներ բանալով: Այս իմաստով, «Կամ» ներկայացուցած է հայերէն առաջին թարգմանութիւնները երկու համբաւոր գործերու՝ Պենիամինի «Թարգմանիչին գործը» եւ Նիցչէի «Ողբերգութեան ծնունդը»: Թարգմանական այս հունձքին կարելի է աւելցնել, տարբեր մակարդակի վրայ, Ճանփիէռօ Պելլինճերիի մէկ յօդուածը՝ Սայաթ-Նովայի թրքերէն տաղերուն մասին, եւ Ստեփան Աստուրեանի մէկ փորձագրութիւնը՝ Էռնսթ Իւնկէրի մասին:*

Տեսական - քննադատական ու թարգմանական գործերու կողքին, «Կամ» հրատարակած է սփիւռքահայ հեղինակներու գրական գործեր: Հեղինակներ, որոնք անցեալին կամ ներկայիս տարբեր ձեւերով առնչախառն ըլլալու կամեցողութիւն մը ցոյց տուած են (Զարեհ Որբունի, Զարեհ Խրախունի, Վահէ Օշական, Իշխան Ճինպաշեան, Մարուշ): Վերջին երկու թիւերուն մէջ, գրախօսական - ընթերցումներու բաժին մը նոր երանգներ աւելցուցած է մեր իմացական միջոցին չարունակուող հետախուզութեան մէջ: Վեցերորդ թիւին մէջ, Գ. Պըլտեանի «Կրակէ շրջանակին մէջ» մենագրութեան (Ր. Աճէմեան) կամ Միշէլ Ֆուքոյի «Հսկե՞լ թէ պատժել»ու հայերէնի թարգմանութեան (Մ. Նշանեան) քննարկումները խորհրդածութեան մշող աշխատանքի օրինակներ են:

Անուններու եւ գործերու այս հրապանցիկ թուարկումը այստեղ պէտք չէ որ վերջանար, որովհետեւ շատ աւելին արժանի է յիշատակութեան: «Կամ»ի առաջին երկու թիւերը այլեւս սպառած են, բայց միւսները տակաւին գտնելի են, ուստի հետաքրքրասէր ընթերցողը հանդէսին դրած մարտահրաւէրներուն ընդառաջելու բազմաթիւ առիթներ ունի:

Բայց ինչո՞ւ միայն վեց թիւ: Առաջին թիւին յառաջաբանը կանխաւ ազդարարած էր.-

«ԿԱՄը պարբերական հանդէս մըն է առանց կանխորոշ պարբերականութեան: Հրապարակ պիտի գայ ան իր ներքին այժմէականութեան ռիթմով, երբ հաւաքուած նիւթերը զգալի դարձնեն իրենց մէկտեղումին անհրաժեշտութիւնը: Եթէ չէ լրացուած այդ պայմանը՝ պիտի նախընտրէ բացակայիլ հրապարակէն» [7]:

Հանդէսին առաջին երկու թիւերը լոյս տեսան 1980ին եւ 1982ին: Միացեալ համար մը (3-4) լոյս ընծայուեցաւ 1986ին: Ժամանակը անցաւ եւ ամբողջ աշխարհը թաւալգլոր փոխուեցաւ: Հինգերորդ թիւը հրատարակուեցաւ 2002ին: Ինչո՞ւ տասնըհինգ տարուան այս բացը: Անոր յառաջաբանը խորապէս անհանգստացնող հաստատումներ կ'ընէր.-

«15 տարուան մեր բացակայութիւնը հրապարակէն թող վերագրուի անձնական պայմաններու ու պատճառներու: Թերեւս կար յուսահատութեան բաժին մը, ի տես Սփիւռքի մէջ իմացական կեանքի անփառունակ վիճակին, ի տես մանաւանդ՝ մտածումը ընկալելու սահմանուած հաստատութենական միաւորներու անսրբագրելի բացակայութեան: Ու երբ կ'ուրուագծուէր այդպիսի միաւորի մը ծրնունդը, ի տես մտաւորականներու դասալքութեան [8]: Բայց այս մէկը՝ հազիւ թէ բացատրութիւն կամ արդարացում ըլլայ: Այս 15 տարիներէն, ԿԱՄի ճակատագրին հետ կապուած, կ'ուզեմ յիշել միայն վերիվայրուած զգացումս, երբ անդրադարձայ որ հանդէսին իրաւ ընթերցողները Հայաստան կը գտնուէին կամ անկէ կու գային: Իմ տհասութեանս պատճառով է պարզապէս, որ չէի գիտցած զատորոշել Սփիւռքը իբրեւ ստանձնուած գոյավիճակ եւ Սփիւռքը իբրեւ իրականութիւն, խորապէս խաթարուած իրականութիւն, ուր իմացականութիւնը տեղ չունի ըստ ամենայնի, որովհետեւ պէտք չէ որ տեղ ունենայ» [9]:

Ինչպէս առաջին յառաջաբանին մէջ ակնարկուած էր, «Կամ»ը տեսակ մը ժառանգորդ է վերջին հարիւր տարուան երեք գրական հանդէսներու որոնք չեն պատկանած հայ մամուլի միջակօրեարին.- «Մեհեան»ը (1914), «Մենք»ը (1931-1933) եւ «Ահեկան»ը (1966-1970): Նոյնիսկ «Ահեկան»ին աշխատակցած քանի մը անուններ իրենց վաստակը ունեցած են «Կամ»ի էջերուն մէջ, երբեմն մէկէ աւելի անգամներ: Բայց «Կամ»ի ետին բանող իմացական ծրագիրը, իր պարզ կշիռով իսկ, քիչ մը տարբեր է նախորդներէն, որովհետեւ գրական սերունդի մը անունով չի խօսիր եւ ծննդավայրի մը հետ չի կապուիր: «Կամ»ի վայրը Սփիւռքը ըլլալով, թերեւս, ինչպէս 1980ին գրուած է (իրերայաջորդ թիւերը խմբագրուած են Փարիզի եւ Նիւ Եորքի մէջ, հրատարակուած՝ Պէյրութի, Մոնրէալի եւ Լոս Անճըլըսի մէջ), հանդէսը հայ իմացական համայնապատկերին մէջ անզուգական է եւ, ուրիշ յարակարծիք մը, այնքանով մը անոր լուսանցքին վրայ, որքանով սփիւռքեան գոյավիճակը կը թուի ըլլալ այսօր:

Սկզբնաւորումէն քսան տարի ետք, ի հեճուկս բոլոր խոչընդոտներուն, ԻԱ. դարու արշալոյսին «Կամ»ը կը շարունակէր մնալ հայ կեանքի հակա-իմացական հոսանքներուն դէմ ժամադրավայր մը, նոյնիսկ եթէ միտուած չէր այդ դերը ստանձնելու, ինչ որ դժուար երեւակայելի է: Բարեբախտաբար, վեցերորդ թիւ մը՝ ամէնէն ծաւալունը ու թերեւս ամէնէն հարուստը, լոյս տեսաւ 2005ին: Պէտք է սպասել եւ յուսալ, որ իր այդ հանգամանքը զայն կարապի երգի մը պիտի չվերածէ: Միջոցին, «Կամ»ի իրագործումներուն այս համառօտ ուրուագիծը կրնայ ծառայել այդ ակընկալութիւնը արդարացնելու եւ, գուցէ, երկրորդ համարին մէջ արտայայտուած խոստմնալից անդրադարձ մը յիշեցնելու.-

«Գալիքը հաւանաբար գրուածքներուն մէջ է, բայց կու "գայ" ան եթէ "հասկնանք" զանոնք: *Ապագան մեկնաբանութեան հարց մըն է*: Հոս ու հոն՝ գիտենք որ այդ չսպասուած ապագան է որ կը պատրաստուի» [10]:

Ցայսօր հրատարակուած «Կամ»ի հատորները հարուստ վկայութիւն մըն են այդ չսպասուած ապագային պատրաստութեան:

(1) «Իբրեւ յառաջաբան», *Կամ*, թիւ 1, Փարիզ, Սեպտեմբեր 1980, էջ 7-8:

(2) Մարկ. Նշանեան, «Բանագողութիւն», *Կամ*, թիւ 5, Լոս Անճըլըս, 2002, էջ 250-251:

(3) Մինաս Թէօլէօլեան, *Դար մը գրականութիւն*, հ. Բ., Պոսթըն, 1982, էջ 564:

(4) «Իբրեւ յառաջաբան», *Կամ*, թիւ 2, Փարիզ, Դեկտեմբեր 1982, էջ 8:

(5) Վրէժ-Արմէն Արթինեան, «Հանդէսին լեզուն հայերէնն է», *Հորիզոն*, 1984 Օգոստոս 27, էջ 10:

(6) «Իբրեւ յառաջաբան», թիւ 1, էջ 10:

(7) *Անդ*, էջ 11-12:

(8) Կ'ակնարկէ 1980ական թուականներու վերջաւորութեան Պոսթընի «Զօրեան» Հիմնարկին փաստական կազմալուծումին, քանի մը տարուան շահեկան ու խոստումնալից գործունէութենէ ետք: Հիմնարկը *Կամ*ի թիւ 3-4ին համահրատարակիչը եղած էր 1986ին: «Զօրեան» Հիմնարկը իր կեդրոնը փոխադրած է Թորոնթօ 1990ական թուականներուն, բայց իր աշխատանքի ձեւն ու ծիրը բաւական փոփոխութիւններ կրած են:

(9) Մ. Ն., «Փոխան յառաջաբանի», *Կամ*, թիւ 5, Լոս Անճըլըս, 2002, էջ 5:

(10) «Իբրեւ յառաջաբան», թիւ 2, էջ 8: Ընդգծումը բնագրային է:

բութիւն, բանտարկութիւն, նախ Երեւանի բանտին մէջ, ապա հեռաւոր աքսորավայրեր: Առաջին, երեքամեայ աքսորէն վերադարձէն քիչ ետք կը դատապարտուի երկրորդին, այս անգամ 17 տարուան համար:

1950ին կը վերադառնայ, քանի որ սովետական իշխանութիւնները տրամադիր կը թուին գետին ընծայելու երգիծական գրականութեան: Բայց Լեռ Կամսար շուտով կը յայտնուի «անուղղելի»ն ու կը մեկուսացուի, մինչեւ 1954ի ներումը: Ատով հանդերձ կը մնայ անտեսուած, անգործ գրողը: Կը մերժուին հրատարակուելու դիմումները, միշտ քաղաքական անհերքելի պատճառաբանութիւններով:

Մինչեւ 1965 կը տեւեն անտեսումը, զրկանքները, նուաստացումները, նաեւ խմբագրութիւններու եւ հրատարակչութիւններու կողմէ: Այդ տարին հազար դժուարութեամբ կարելի կը թուի «Մարդը տանու շորերով» խորագրուած փոքր հատածոյի մը հրատարակութիւնը: Ան լոյս կը տեսնէ, բայց գրքերէ միաժամանակ լուր կը հասնի թէ ամբողջ տպաքանակը կալանքի տակ է:

«Դա եղաւ տառապանքի այն վերջին կաթիլը, որ իրագործեց իր նախատեսուած դերը: Վշտերից հիւծուած երգիծաբանի սիրտը կաթուածահար եղաւ» կը գրէ թոռնուհին՝ Վանուհի Թովմասեան, «Կարմիր օրեր»ու նախաբան՝ «Ծիծաղ պարգեւող մարդը» խորագրուած գրութեան մէջ: Այդ վերջին ու վճռական հարուածին պատճառ կ'ըլլայ թատրոնի տնօրէն Ղ. Ղազարեանի մասին էջ մը. տնօրէնը տեղեկանալով անոր, ամբողջ իր «հզօրութիւնը» գործի կը լծէ, Կենտկոմին միջնորդով յաջողելով գիրքին վանառքը արգիլել:

Ու 1965 Նոյեմբեր 22ին կանգ կ'առնէ Լեռ Կամսարի սիրտը, տոկալէ ետք այնքա՛ն տաժանքներու:

Վանուհի Թովմասեան հետեւեալ տողերով կ'աւարտէ «Կարմիր օրեր»ու իր վերոնշեալ էջը.

«Նրա վերջին խօսքերն էին. "Ես խնդրում եմ ձեզ ինձ թաղելիս բերանքսիվայր դնել հողը... որ այս կառավարութեան երեսը չտեսնեմ:

Մի՛ երկմտէ՛ք, երբեւէ ռեժիմը փոխուելիս, անգամ եթէ ամբողջովին փտած էլ լինեմ՝ դարձեալ շուռ պիտի գամ մէջքիս վրայ..."»:

«Կարմիր օրեր»ը Լեռ Կամսարի օրագրութեան 1953-1956 տարիները կ'ամփոփէ: Այդ օրագրութիւնը կաբելի եղած է պահպանել, թաղելով հողին մէջ: Լեռ Կամսար չէ ընդհատած օրագրութիւնը, նոյնիսկ բանտի, աքսորի տարիներուն: Շնորհիւ Աղասի Խանջեանին ուսուցիչը ըլլալուն, անոր յատուկ կարգադրութեամբ մենաշնորհը վայելած է թուղթ եւ գրիչ ունենալու բանտին մէջ: Գրածները փոխնորդներուն մէջ պահած, յանձնած է կընոջը որ անմիջապէս թաղած է զանոնք տան մառանին մէջ: Պահելու այդ միջոցը պատճառ եղած է որ Երեւանի 1946ի ողողումին օրագրութեան մէկ մասը ոչնչանայ: Աքսորավայրին մէջ ինք բրած է թաղելու գործը, որպէս վայր օգտագործելով գիւղացիներու յարդանոցները:

Աւելորդ է նշել թէ այդ թանկագին օրագրութիւնը իւրայատուկ տարեգրութիւնն է 1915 ու 1937 «ապրած» ժողովուրդին, երկրին ու որուն ամէնէն տաղանդաւոր ու այդ իսկ պատճառով ամէնէն հալածուած մէկ զաւակը եղաւ երգիծաբանը:

Ինչ կը վերաբերի Երեւանէն բերուած երկու բնագիրներուն, առաջինը Լեռ Կամսարի 1932ի օրագրութենէն անտիպ հատուած մըն է, գրուած՝ արեւմտահայերէն ու նոյն լեզուով մեքենագրուած: Այդ էջերուն տրուած է «Խորհրդային քաղաքացու օրագիրը» վերնագիրը: Երկրորդը, նորէն Վանուհի Թովմասեանի նախաբանով, կազմուած է վերարժանաւորումի ակնկալութեամբ Լեռ Կամսարի պատկան իշխանութիւններու կատարած քանի մը ապարդիւն դիմումներէն:

Առաջին վեց էջնոց հատուածին վերջին էջին ետին Վանուհի Թովմասեան ձեռագրով բրած է հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«Պարիս՝ Լեռ Կամսարի, այս անտիպ նիւթերը յանձնում եմ սիրելի պարոն Կարպիս Զրբաշեանի տնօրինութեանը, քանզի անվերապահօրէն վստահ եմ նրան:

Սա մի պատառիկ է երգիծաբանի մահապուրծ հսկայական օրագրից, որը հորուած է եղել հողի մէջ՝ բոլշեւիկներից փրկելու համար:

Օրագիրը սկսել է 1925թ.ից եւ աւարտել է 1965 թ. Նոյեմբերին, մահից մէկ շաբաթ առաջ:

Պատրաստում եմ օրագրի Ա. հատորի տպագրութիւնը, որը այդպէս էլ կը կոչուի՝

"Մահապուրծ օրագիր":

ՎԱՆՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
19/05/2007»

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱՑՈՒ ՕՐԱԳԻՐԸ

1932թ.

Երկուշաբթի 10. – Ռուսաստանի սոցիալիստական շինարարութիւնը ես այսպէս կը պատկերացունեմ:

Ուստա Ստալինը գոգնոց կապած չաքուճը [1] ձեռքին կանգնած է պատի մը վրայ, որ բնաւ չի բարձրանար: Երկրին 160 միլիոն ազգաբնակչութիւնը քառակուսի աղիւսներ են, թափած այդ չբարձրացող պատին տակ:

Մէյ մ'ալ տեսար ուստան [2] վար իջաւ պատէն, իր շինարարութիւնը յարմարցնելու նպատակով զարկաւ մէկի գլուխը կիսեց, միւսի քիթը թռցուց, երրորդի վիզը կորեց, չորրորդի ոտը կոտրեց եւ այսպէս:

Կը յիշէ՞ք ինտոր ասկէ երեք տարի առաջ երկրի ունեւոր դասուն «կուլակ» անուանելով ջարդեց: Երբ սոցիալիզմ չկառուցուեցաւ՝ յաջորդ տարին միջակները ջարդեց: Նորէն երբ չեղաւ, կոլխոզներուն դուրս մնացած չքաւորութեան վիզը թռցուց: Ան ալ այսպէս:

Փորձ է, այո՛, այս բոլորը փորձեր են, որ կը կատարէ Կրեմլի ուստան: Դէմ չեմ ու չեմ վախնար, թող փորձէ, բայց էրէկ բան մը տեսայ, որը շատ վախցուց զիս:

Պզտիկ աղջիկս իր տիկնիկին թիկնոց մը կարելու համար ամբողջ օր մը զբաղեցաւ մատ մը լաթի վրայ, եւ երբ չյաջողեցաւ վերջապէս թիկնոցի նմանող բան մը դուրս բերել, անյաջողութենէն զայրացած բզիկբզիկ ըրաւ լաթին կտորը ու ոտներուն տակ առնելով տրորեց զայն:

Այս կատաղութեան նոպան բոլոր անյաջող փորձողներուն է յատուկ:

Ստալինն ալ կը փորձէ, կը փորձէ, մինչեւ որ օր մըն ալ փորձանք մը բերէ գլխներուս ու եթէ դեռ բերածը քիչ է...

⁂

Ծօ սա մարդուն երեւակայութիւնն ալ անոյշ բան է եղեր:

Այս առտու արթննալով, պառկած տեղ, մէկ ժամուայ մէջ Զուիցերիա գացի, պանսիոնի մը մէջ մեղրով, կարագով եւ սերով նախաճաշեցի ու դարձայ: Ճաշին կ'ուզեմ ֆրանսական մինիստրի մը հրաւէր ընդունել...

Չորեքշաբթի 12. – Ձեռքս շատ անյաջողակ է: Կեանքիս մէջ չեմ կրցած երկու տախտակ ռանդել [3] ու իրար կցել:

Բայց սա մէկ տարուց ի վեր է անանկ հացեր կը կտրեմ ճաշի ժամանակ, որք գործարանային «փաներկաներու» [4] հետ կրնան մրցիլ իրենց նրբութեամբ:

Կտրածս հացերը առաջ այսպէս չէին: Հացի նորման պակսելու հետ քանի գնաց՝ հացի թերթերը նօսրացան ու ապակիէն աւելի լոյս պիտի թափանցէին այսօր՝ եթէ գոյնը քիչ մը ճերմակ ըլլար:

⁂

Առաջներ «պրոլետ գրողներու» մեծագոյն մասը կ'ապրէին դաշնակցական կառավարութեան ատենուան սովը Խորհ. Հայաստանի լիութեան հետ համեմատելով: Հիմա սակայն, երբ ընկեր սովը ներկայ կառավարութեան հետ ալ մտերմացեր է, ինչ գրելնին չեն գիտեր:

⁂

Այսօր թաղի մը մէջ մէկը բաց օդի մէջ խորոված է եփեր, թաղեցիք բողոքեր են այս գայթակղիչին վրայ:

Հինգշաբթի 13. – «Խորհրդային արուեստին» խմբագիրն տեսաւ ինձի այսօր եւ խնդրեց յօդուած մը գրել մեր երկրի արուեստին թերութեանց մասին:

– Խորհրդային արուեստը, – պատասխանեցի իրեն, – ոչ մէկ պակասութիւն ունի, շատ կատարեալ է ան ու շատ անթերի է՝ բացի պզտի՛կ պակասութենէ մը: Ու այդ այն է, որ նա... գոյութի՛ւն չունի:

Իսկ այսքան չնչին թերութիւն մը ամէն արուեստի ներելի է:

⁂

Մոսկուայի մէջ 35 հոգի գնդակահարուած են, 22 հոգի տասը տարով տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած, որպէս գիւղտընտեսական ասպարէզի «վնասարարներ»:

Ձերբակալուած են արդէն եւ շուտով գնդակահարուելու պիտի նաեւ 60 «վնասարարներ» էլեկտրական ֆրոնտէն [5], բոլորը ճարտարապետներ:

Քաղաքականութենէն բան մը չեմ հասկնար բայց մանկավարժութեան մէջ ասանկ մասսայական պատիժ ընդունուած չէ:

Շատ լաւ կը յիշեմ. մեր դծագրութեան վարժապետը, երբ դասարանն ամբողջ կը պատժէր՝ մեր տեսուչը յանցաւորը վարժապետը կը տեսնէր, քան պատժուած երեխաները:

Ուրբաթ 14. – Ո՛չ, Զեկայի գոյութիւնը շատ անհրաժեշտ էր:

Հիմա, երբ երկնային դժոխքի գաղափարը խունացեր է, ու այլեւս ոչ ոք կը հաւատայ այդ մտացածին հաստատութենին, շատ անհրաժեշտ էր, որ գոյութիւն ունենար ուրիշ դժոխք մը, սարսափին գաղափարը մարդկութեան մտքէն չանյայտանալու համար:

Այս երկու դժոխքներու մէջ ոչ մէկ տարբերութիւն: Երկու տեղն ալ նոյն սատանաները իրենց սրածայր գլխարկներով ու դաժանութեամբ: Միակ տարբերութիւնը, որ շատ փոքր է եւ չարժեր անգամ յիշատակելու՝ այն է, որ երկնային դժոխքին մէջ մեղաւորներ սովորաբար կը տանջուէին, իսկ Զեկային մէջ՝ անմեղները..

Շաբաթ 15. – Դիտելով սա կոմունիստներու սոցիալիզմ կառուցելը, չեմ կրող չյիշել Մոլիէրի «Ակամայ բժիշկը», որու կարճ բովանդակութիւնը հետեւեալն է. «Կոշտ ու կոպիտ փայտահատ մը կը ծեծի իր կինը ու անտառ կ'երթայ իր գործին: Կինը, կամենալով վրէժ լուծել իր ամուսնէն, բժիշկ կը յայտարարէ կանի իրենց իշխանաւորի ծառաներուն, որք ճիշդ այդ րոպէին բժիշկ մը կ'որոնէին իրենց տիրոջ հիւանդ աղջկայ համար:

– Բայց, –կ'աւելցնէ կինը, – մարդս փայտահատ կը ձեւացնէ ինքզինքը ու մինչեւ աղուոր մը չծեծէք չի խոստովանիր իր բժիշկ ըլլալը:

Կ'երթան տիրոջ ծառաները անտառ, կնոջ նշանի վրայ կը գտնեն մարդուն ու կը հարցնեն:

– Դուն բժի՞շկ ես:

– Ո՛չ, կը պատասխանէ մարդը ապշած:

–Բժիշկ չե՛ս, հա՞, սպասէ հիմա քեզի բժիշկ կը դարձունենք, – կ'ըսեն ու մէյ մէկ փայտ առած կը սկըսին չափել խեղճ մարդուն կռնակը, այնքան՝ մինչեւ ստիպուած «բժիշկ եմ» կ'ըսէ ու կը խալսէ [6] ձեռներէն:

Հիմա մեր իշխանաւորներն են՝ սոցիալիզմին ինչ ըլլալը չիմացող խեղճ ու կրակ գիւղացիին, թշուառ բանւորին անանկ դրութեան են հասցուցեր՝ որ «կոմունիստ եմ» կ'ըսեն ու կուսակցութեան մէջը կը մտնեն:

Բայց եթէ հեռաւորութեանը նայենք՝ նորէն փայտահատութիւնն ու բժշկութիւնն իրար մօտ են ու շատ ընդհանուր բաներ ունեն, բայց գիւղացին ու սոցիալի՞զմը:

⁂

Այսօր աղմուկ և բողոքի միթինկ:

Գերմանիան, իր Ռայխստագը հրդեհելուն համար, բռներ կոմունիստները կը ծեծէ...

Վա՛յ, գազան Գերմանիա՛, վա՛յ: Կարծես չի կրնար իր քաղաքական հակառակորդներուն մեզի, քաղաքավարի, ընկերաբար բռնել ու... գնդակահարել:

Կիրակի 16. – Այո՛, ամէն դժբախտութիւն իր բարեբախտութիւնն ունի:

Հիմա լսեցէք սովին բերած բարեբախտութեան մասին պատմեմ:

Էֆէնտիմ, ես ստամոքսի ճիճու ունիմ: Ամէն տարի եւ տարեկան քանի մը անգամ սանթոնինի դեղեր կ'ընդունէի, բայց ոչ մէկ օգուտ: Կը չարունակէին անհնարին բազմութեամբ եռալ մէջս այդ զզուելի կենդանիները, պատճառելով սանձի [7], գլխացաւ և սրտխառնուք:

Այս քրոնիկ ծոմապահութեան հետեւանօք՝ ինչ կ'ըսէք, չիգա՞ն բոլոր ճիճուներ ու թափուեն անխտիր:

Վա՛յ, օրհնուես դուս խորհրդային կառավարութիւն, Աստուած քեզի երկա՛ր կեանք տայ, համաշխարհային պրոլետարիատի առաջնորդ Մեծն Ստալին:

Այն ինչ չկրցան ընել հարիւրաւոր դրամ սանթոնինները, ըրաւ քո կառուցած սոցիալիզմը...

⁂

Այսօր թերթին մէջ պրոլետ գրող Մկրտիչ Արմէնը յանդիմանուած էր, որը փոխանակ Ագբարա երթալու եւ գարնանացանի համար ոտանաւոր գրելու՝ դրամն առեր գնացեր է Թիֆլիս պտոյտի:

Երկուշաբթի 17. – Մեր մառանի ուտելիքները վերջանալու վրայ ուրախացեր էի:

Կ'ըսէի լաւ է, բոլոր մուկերը անօթութենէ կը սատկին, եւ մենք ընդմիշտ կ'ազատուինք այդ անպիտան կենդանիներէն:

Հիմա, սակայն, սարսափով կը նկատեմ, որ սկսեր են հոս ու հոն

☞

☞

ինկած թերթերու ճառերը կրծոտել:

Եթէ մուկերը սկսեն ճառով սնուել՝ վա՜յ մեզ, այլեւս ծովի աւազի նման պիտի բազմանան ու հեղեղեն մեզի:

Մուկերը, որք այժմ դիւրամարս ճառեր միայն կը կրծեն, զարգանալով կրնան քաղգրագիտութեան ձեռնարկներ ճաշակել եւ վերջապէս օր մըն ալ Պետհրատի պահեստը ընկնելով Լենինի հատորներուն դէմ առնեն, որք տարիներով լեռնացած հոն, իրենց յաճախորդին կը սպասեն...

☙

Երեքշաբթի 18. - Անգլիոյ վարչապետ Մակդոնալդը պատերազմի հոտ կ'առնէ եղեր եւ Փարիզին մէջ վեհաժողով մը գումարել կ'ուզէ՝ այդ աղէտին առաջն առնելու համար:

Ծիծղը խօսած, պատերազմի հոտ ես ալ կ'առնեմ:

Իտալիա, որ սա երեք տարի է սուս ու փուս նստեր է իր բնին մէջ, ես գիտեմ, վեր կենալուն անանկ խոշոր ձու մը պիտի թողնէ իր ետեւը, որ ինքն ալ վախնայ նայելու:

Բայց ի՞նչ կրնամ ընել. կեանքը գոյութեան կռիւ է: Աշխարհն այսպէս եկեր, այսպէս ալ երթայ պիտի: Դիւանագիտական աշխարհին մէջ խաղաղութիւն գոյութիւն չունի: «Խաղաղ» ժամանակներ պետութիւնները իրենց տուները մտած դանակ կը սրեն իրենց դրացի պետութեան համար: Ու ան ատեն, երբ տեսնուեցաւ թէ դանակը բաւականաչափ սրուած է դրացիին մորթելու՝ «պառկի՛ր» կը պոռայ ան ու դանակը կը խոթէ:

Ամենայն հաւանականութեամբ Մակդոնալդին դանակը դեռ պատրաստ չէ, որ խաղաղութեան մասին կը մտահոգուի...

Բեհրութեան փողոցին մէջ կինը մանչ մըն է բերեր:

Բոլորը ուշադրութեամբ կը հետեւին, թէ ինչի՞ մէջ պիտի փաթթէ մայրն իր նորածինը...

Չորեքշաբթի 19. - Յաջորդ ամսուն 700 դրամ ստացող երկրորդ աստիճանի բանուորներու հացը 300ի է իջեցուած, հաւասարեցնելով ծառայողներու,

Ժամանակին Նասրեդին Խօջան աւանակ մըն է ունեցեր, որուն կերակուրը օրէցօր պակսեցնելով, կամեցեր է առանց ուտելու ապրեցնելու վարժեցունել, վերջէն:

Ընդամէն մէկ օր մնացած մոլլայի յաջողութեանը՝ աւանակը կը մեռնի...

- Ափսո՜ս կ'ըսէ Խօջան,- եթէ օր մըն ալ համբերէր՝ այնուհետեւ առանց ուտելու ապրէր պիտի աւանակս:

Խորհրդային կառավարութիւնը, որ «Ծապլուար»ն ու «Դոնքիշոտ»ն իրականացուց, այժմ ձեռք է զարկեր Մոլլա Նասրեդինի անեկդոտներու «անշեղ կիրառմանը»:

Բայց Խօջան իր աւանակին կերը մէկ անգամէն 400 դրամ չպակսեցուց:

Իդէալին այսքան շտապ հասնել ուզողը ուշ կը հասնի:

Հէ՜յ գիտի պատմութիւն:

Ինչպէս այսօր մենք մեր տղոցը կը պատմենք թէ՝ «Ժամանակին Պարսկաստանին մէջ մոլլա մըն է եղեր, որ ունեցեր է աւանակ մը...»՝ պիտի գայ օր մը, որ մեր յետնորդները իրենց որդոց ըսեն՝ «Ժամանակով Ռուսաստանին մէջ Ստալին մըն է եղեր, որն ունեցեր է 160 միլիոն աւանակ...»:

Հինգշաբթի 20. - Վերջապէս: Ես ապշեր էի ուղղակի, թէ այսքան նեղութեան մէջ մարդիկ ինչո՞ւ չեն խելագարեր:

Այսօր արդէն Դամար Բալլադ Թաղամասին մէջ գտնուեր է մէկը, որն կամենալով փրկել մարդկութեանը «անզգայ» կոչուելու անպատուութենէն, հերոսաբար խելագարուեր է, կացինով սպանելով դէմն ելլող եօթ հոգու:

Ապրի՛ խելագարն: Անիկա թէ մարդկութեան պատիւը փրկեց, թէ միաժամանակ եօթ հոգի ազատեց այս անցաւոր աշխարհէն:

Այսօր կնկաս հետ մեծ կռիւ: Պատճառը... ինքս ալ չեմ գիտեր իսկապէս:

Կռուէն ետքը կը պարզուի երեւի...

Ուրբաթ 21. - Լենինականի Միացեալ Ժողդատարանին ողջ դատական կազմն բռնուած է գողութեան մէջ եւ դատի տակ է:

Հետաքրքիր է դատաւորն կրնա՞յ ինքզինքը դատել, թէ՞ ուրիշ տեղի դատաւոր է կանչելու:

Բժիշկներն, օրինակ, հիւանդանալու պարագային ուրիշ բժիշկի օգնութեան կը դիմեն:

Այսքանը «ըստ ձեւի», իսկ գալով «էութեանը»՝ ես ամենեւին չեմ մեղադրեր Լենինականի դատաւորները:

Ով այսքան սոված ըլլայ՝ անիկա պիտի գողնայ:

Հիմա կրկէսի կենդանիներէն ու կոմիսարներէն զատ բոլորը անօթի են եւ բոլորը թեկնածու գողութեան:

Կառավարութիւնը եթէ կ'ուզէ դատարանը զերծ պահել մեղանչելէ՝ իր դատաւորները կրկէսի կենդանիներու կարգը դասէ պիտի ապաքէն:

Միլիցիա մը, գիւղի ճամբին ըսպանելով գիւղացի մը, կը յափշտակէ շալակի երկու փութ ցորենը:

Նորէն չեմ մեղադրեր:

Գող դատաւորին միլիցիան աւազակ ըլլալու բոլոր արտօնութիւնն ունենալու է...

Կիրակի 23. - Ռուս պետական գործիչ Կագանովիչը երբ կ'ըսէ՝ Մարքսը մեծ է վասնզի Լենինի եւ Ստալինի պէս աշակերտնե՛ր ունի, չեմ հասկնար:

Այդ կը նշանակէ, թէ Լենինէն ու Ստալինէն յետոյ, մեծ մարդոց ցանկը պակսի պիտի, եւ անկէ վերջ ոչ ոք իրաւունք չունի «մեծ» ըլլալու, քանի որ Լենինն ու Ստալինը մեռած ըլլալով՝ անկարող պիտի ըլլան անոնց աշակերտել:

Եթէ այդպէս է, Լենինն մեռել է, բայց քանի որ Ստալինն կենդանի է տակաւին, թող մեծ մարդոց ցանկը կազմելու ժամանակ, քանի մը անուանց տեղ բաց ձգէ, նոր մեռնէ:

Կարելի՞ է մէկէն դատապարտել ապագայ մարդկութեանը անխտիր «պզտիկ» ծնուելու:

Կամ առհասարակ այդ պայմանով արժէ՞ ծնուել...

Դասագրքերու մէջ իբրեւ նախնական, անզարգացած կրօն կը յիշուի «Պոլինեզիայի տոտեմիզմը», որն սխալ է եւ պիտի ըլլայ «Ռուսաստանի կոմունիզմը»...

Երկուշաբթի 24. - Ցարդը եւ խոտը այնքան է սղեր, այնքան հազուագիւտ դարձեր, որ կով ունեցողներն ինչ ընելնին մոլցեր են:

Պետական Թատրոնի կով ունեցող դերասանները, դերերնին աւարտելով, բեմը չեն ուզեր ձգել, մինչ աչքը հասարակութեան՝ ծաղկեփունջ կը յուսան... իրենց կովերուն համար:

Խեղճ կովերու բախտէն, այլեւս տաղանդաւոր դերասան ալ չի մնացեր պետթատրոնին մէջ...

☙

Եթէ ընդունինք, որ «սոցիալիզմ կառուցելու» ամենաբնորոշ յատկանիշը սոված ըլլալն է՝ կենդանիները մեզ չափ հաւասար սոցիալիզմ կը կառուցեն այսօր:

Տարբերութիւնն այն է որ կենդանիները չունեն իրենց «մեծ առաջնորդները»: Պակաս մը, որ իսկոյն կարելի է լրացունել:

Անգամ եթէ իրենց մէջ չի ճարուի, կրնան մեր «մեծ առաջնորդներէն» օգտուիլ:

Հիմա արդէն անցեր են այն ժամանակները, երբ յիմար ըլլալու համար անպատճառ չորքոտանի պէտք էր ըլլալ...

Հինգշաբթի 27. - Մոսկուայի կառավարութիւնը ի թիւս այլոց, բռներ է նաեւ վեց անգլիացի ճարտարապետներ ու պիտի դատի որպէս վնասարարներ:

Անգլիական կառավարութիւնը, չաբաթ մը առաջ, պահանջեց ազատ արձակել իր վեց հպատակները, Մոսկուան մերժեց: Այսօր Մոսկուայի անգլիական դեսպանը մատը թափ տալով՝ հեռացաւ Մոսկուայէն:

Անգլիան սա 15 տարուայ մէջ Ռուսաստանը վախցնելու մտօք, այնքան մտրակ շարժեց օդին մէջ, որ սպառնալիքն էլ իր իմաստը կորսնցուց:

Վախը իր նպատակին ծառայեցընելու համար, պէտք է գէթ տարին անգամ մը ծեծել: Իսկ երբ չես կըրնար ծեծել՝ բնաւ չսպառնաս, այսպէս կը թելադրէ մանկավարժութիւնը:

Ուրբաթ 28. - Կը յիշէ՞ք Րաֆֆիի վէպերը:

Հոն յեղափոխական գործիչներ քիչ մը ծամօն, քանի մը հայելի, հինա, կոճակ, ասեղ ու թել առած, առեւտրականի անուան տակ Տաճկաստան կ'երթային ու հոն յեղափոխութիւն կը քարոզէին:

Նոյն ուղին է բռներ նաեւ բոլշեւիկեան Ռուսաստանը:

Չորս տակառ նաւթ տուած «ընկերութեան» մը կռնակ Գերմանիա է ղրկեր, պետութիւնը ներսէն պայթեցնելու համար:

Բայց մա՜րը չմեռնի Գերմանիոյ, կը տեսնա՞ք ինչպէս Հիտլերը ականջներէն բռնած, ինչպէս սատահակ աշակերտի, այսօր իր երկրին բոլշեւիկներուն գլուխը պատին կը զարնէ, անոնց վաճառականական հանգամանքը նկատի չառնելով բընաւ:

Գերմանիա, պարտուած պետութիւն մը այսքան վճռական:

Իսկ Անգլիա, յաղթող, ողջ աշխարհին հեգեմոնը, մտրակ կը շարժէ:

Տնաշէ՜ն, «Բրիտանական կայսրութիւն» ես, աշխարհիս բոլոր պետութիւնները բերանիդ կը նային - օր մը բոլոր պետութեանց ներկայութեան դուրս կանչիր Ռուսաստանին, քանի մը ապտակ իջեցուր երեսին եւ ըսէ որ այլեւս նման բաներ չընէ...

Չէ՞ս կրնար:

Կօօպերատիւները շիշ մը կոնեակ տալու համար երկու դատարկ շիշ կը պահանջեն:

Եթէ այս մեթոդը միայն կոնեակին վերաբերի՝ հոգ չէ:

Բայց ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ նոյն կօօպերատիւը գլխարկ մը տալու համար երկու գլուխ պահանջէ...

Կիրակի 30. - Այսօր Կիրակի է:

Հէ՜յ գիտի ժամանակներ...

Առաջներ, երբ հաւատ գոյութիւն ունէր դեռ, աստուածապաշտները եկեղեցի կ'երթային, կոմունիստները՝ բջիջի ժողովի:

Հիմա բջիջն ալ, եկեղեցին ալ դա՜փ դատարկ է:

Նոր կրօնի մը աշխարհ գալու ամենայարմար ժամանակը: Ով ըղձեստները փոխէ ու ինքզինքը Աստուած հռչակէ՝ կը պաշտուի առանց հարցաքննութեան, թէ ո՞ւր էիր եւ ուրկէ կու գաս:

Աստուածներէն Լենինը, իր կոմունիստ հետեւորդներուն բերանապատի մէջտեղը կեցուց ու ինքը անյայտացաւ: Վերջիններս, երկար սպասեցին ու երբ նեղուեցան՝ ոսկի հորթ մը շինեցին՝ անունը ըՍտալին ու սկսեր են սա ութը տարի է ի վեր պաշտել զանի:

Կոպիտ մատերեալէ շինուած ու շատ դիմացկուն Աստուած մըն է վերջինս:

Եթէ խնայողութեամբ գործածուի՝ տասը տարի այլեւս նոր աստուծու պէտք չեն ունենայ բոլշեւիկները...

Երեքշաբթի 1. - Երբ Անգլիոյ, Ֆրանսիոյ կամ Գերմանիոյ մէջ հազարաւոր թերթեր կը հրատարակուեն՝ ատիկա հասկնալի է:

Իւրաքանչիւրը ատոնց՝ մի կուսակցութեան մը, գաղափարական ուղղութեան մը, գործարանի, վաճառատան կամ անհատի մը շահը կը պաշտպանէ:

Բայց ի՞նչ միտք ունի Խորհրդային Ռուսաստանին համար բազմանուն ու բազմաթիւ թերթեր, երբ բոլորը միեւնոյն բառերով միեւնոյն գաղափարը պաշտպանեն պիտի:

Ի՞նչ է խորհրդային մամուլ: Անիկա երկա՜ր, միատեսակ մաղպարան մըն է մեթրաչափ, արշինաչափ, ֆունտաչափ ու մատնաչափ կտրտրուած ու առանձին անուններ տրուած:

Անիկա միեւնոյն ջնտանելի, անհամ ու սրտխառնուք պատճառող մախոխն է, տարբեր մեծութեան պնակներու մէջ լեցուցած ու տարբեր անուններով մկրտուած:

Այս ձեւով օրիգինալ՝ էութեամբ կապիկ կուսակցութիւնը չի հասկընար, որ հազար գրամն մէկ քիլոյէն աւելի չէ ու հարիւր սանտիմը մէկ մեթրոյէն երկար չէ:

Չի հասկնար, վերջապէս, որ հազար լակոտներու հաջոցը մէկ մեծ շունէն ազդու չէ...

Իւղի քիլօն 70էն հարիւրի բարձրացաւ: Աղօթեցէք մեզ համար...

(1) Մուրճ:

(2) Վարպետ:

(3) Քերիչով հարթել:

(4) Ընդհանրապէս ազնիւ փայտի խիտ բարակ շերտ որ կարասիներու երեսպատման կը գործածուի:

(5) Ծակատ:

(6) Փրկուիլ, պրծիլ:

(7) Խիթ, փորի ցաւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 3

MARDI
3 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·740

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·740

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԴԱՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

Յուլիս 2, Երկուշաբթի առաւօտ Պոլսոյ Ծանր յանցանքներու 14րդ ատեանին առջեւ կը բացուէր Հ. Տինքի սպանութեան դատը. ան 18 ամբաստանեալ ունի, որոնց 12ը արգելափակուած են: Գլխաւոր ամբաստանեալը 18 տարեկանէն վար ըլլալուն դատավարութիւնը դռնփակ տեղի կ'ունենայ: Մասնակցութեան իրաւունք տրուած է միայն ամբաստանեալներուն, կողմերուն փաստաբաններուն եւ Տինք ընտանիքի անդամներուն:

Դատավարութեան նախօրեակին բազմաթիւ մտաւորականներ, լրագրողներ, մարդկային իրաւունքներու պաշտպաններ յայտարարութեամբ մը կոչ ուղղած են որ քաղաքացիներ աշխոյժ մասնակցութիւն բերեն:

Յայտարարութեամբ ըսուած է.–

«Յուլիս 2ին կը սկսի Հ. Տինքի ոճրագործ մութ ուժերու դատավարութիւնը:

Ժամը 9:30էն ատեանին առջեւ պահակ պիտի կանգնինք, որպէսզի մարդասպանները այս անգամ խոյս տալով չանյայտանան:

Միայն ափ մըն էինք այն ատեաններուն առջեւ որոնք կը դատէին Հ. Տինքը: Անոր փոխարժէքը վճարեցինք մեր եղբօր մեզմէ խլուելով:

Հիմա սեւեր պիտի հագուինք. Ռաֆէլ Տինքի, Սերայի, Արաթի եւ Տէլալի քով անձայն աղաղակ մը պիտի բարձրացնենք, ճիշդ ինչպէս եղած էր յուղարկաւորութեան օրը:

Դատարանին առջեւ վկայելու համար կը ժամադրուինք բոլոր անոնց հետ որոնք կ'ընդդիմանան խաւարին, արդարութիւն կը պահանջեն»:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԼԻԿԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը Յունիս 29ի հաղորդագրութեամբ մը անդրադարձած էր Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութեան բացումին: Սպանութեան պարագաներուն, ինչպէս ոճրագործ դատարան յանձնուածներու մասին ամփոփ տեղեկութիւններէ ետք կ'ըսուէր թէ հետաքննութիւնը պետական կառոյցներու, յատկապէս ոստիկանութեան եւ ժանտարմի ըսպասարկութիւններուն կողմէ մեղսակցութիւններ եւ անփութութիւններ յայտնաբերած է: Կ'ըսուէր նաեւ թէ ակներեւ եղած է ազգայնամոլ խմբաւորումներու առընչութիւնը ոճիրին հետ:

Մարդկային իրաւունքներու դաշնակցութիւնը կը յիշեցնէր թէ անհրաժեշտ է որ դատավարութիւնը ապահով եւ թափանցիկ պայմաններով տեղի ունենայ, թոյլ տալով որ արդարութիւնը անաչառ գործէ: Կը պահանջէր նաեւ որ լոյսին բերուին ուղղակի կամ անուղղակի բոլոր պատասխանատուութիւնները որոնք առաջնորդեցին ոճիրին եւ հրապարակուին անոր իսկական դրդողները, ո՛վ որ ալ ըլլան անոնք:

Այս սպասումին մէջ Մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը կը կրկնէր թէ զօրավիգ է Հ. Տինքի ընտանիքին փաստաբաններուն եւ ուշադրութեամբ պիտի հետեւի դատին զարգացումին, այն յոյսով որ Թրքական արդարութիւնը պիտի լուսաբանէ ոճիրին կապուած բոլոր հարցականները, յատկապէս ոստիկանութեան եւ ժանտարմին, պետական կառոյցներու թերացումին մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻԱ կը ջանայ խուճապի չմատնուիլ, բայց վերջին օրերու երեք ձախողած ոճրափորձերը չեն կրնար չմտահոգել ժողովուրդը: Յունիս 29ին, երկու թակարդ կառքեր յայտնաբերուած են Փիքատիլլի Սիրքըս, Լոնտոնի կեդրոնը, յաջորդ օր ալ Կլազկոյի օդակայանին մէջ է որ պայթուցիկներով լեցուած ճիփ մը գտնուած է: Հինգ կասկածելիներ ձերբակալուած են: Այս կացութիւնը արգելք չէ եղած որ Ուիլիըմ եւ Հարրի համերգ մը կազմակերպեն Ուէմպլէի մարզադաշտը, իրենց մօր՝ իշխանուհի Տայանայի յիշատակին, որ 46 տարեկան պիտի ըլլար Յուլիս 1ին:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ որ Յուլիս 1էն կը նախագահէ Եւրոպական Միութեան, կը գտնէ որ Թուրքիա իր տեղն ունի Եւրոպայի մէջ: Արտաքին նախարարը յայտարարած է.– "Կը խորհինք որ հիմնական է որ Թուրքիա միանայ Եւրոպական Միութեան, երբ լրացուցած ըլլայ բոլոր պայմանները": Դեռ աւելցուցած է. "այդ երկիրը Փորթուկալէն շատ աւելի առաջ թեկնածու էր, որեւէ պատճառ չեմ տեսներ փոխելու կամ դադրեցնելու համար պայմանագիրը":

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ կրկնած է թէ իրաքեան զինուորական միջամտութեան մը ծրագիրը, մինչեւ յետին մանրամասնութիւն, պատրաստ է, կառավարութիւնը համաձայնութիւնը տուած է անոր, միայն յարմար ժամանակին կը սպասուի, որպէսզի կարելի ըլլայ արդիւնաւոր քաղաքական որոշում արձակել: Կիւլ դժգոհութիւն յայտնած է որ ԱՄՆ գործակցութեան իրենց ակնկալութիւններուն համապատասխան դիրքի վրայ չեն եւ որպէս գրաւող ուժ, պատասխանատու են Թուրքիոյ եւս բաժին ինկած յարձակումներուն: "Եթէ Իրաքի կառավարութիւնը, կամ ԱՄՆ չեն կրնար, մենք կ'որոշենք ու կը կիրարկենք" ըսած է ան:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ նախագահին Մոսկուա այցելութիւնը գրգռութեան բնոյթ մը առած էր, երբ երկու օր յետոյ Պուտին – Պուշ հանդիպում մը կար: Ռուսաստանի նախագահը, արդարեւ, ԱՄՆ գնաց Յուլիս 1ին եւ Կոմերսանտ օրաթերթը կը յայտնէր թէ Կրեմլին որոշած է չհրաւիրել Սպիտակ Տունը, բայց եւ այնպէս Շաւէզ կրցած է սուզանաւեր գնել Ռուսաստանէն: Պուտին ընդունուած է Պուշի ընտանեկան կալուածին մէջ (Մէյն նահանգը):

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ աւելի քան անտեղի որակումը Ան–Մարի Գամփարինի հասցէին Ֆրանսայի "գլխաւոր լուր"ի բնոյթ առած է օրեր ետք ալ: Սարքոզիէն սկսեալ դատապարտումները բազմացած են (թէեւ, Լիպէրասիոն գիտել կու տար Յունիս 30ին, որ Սարքոզի այդ մարզին մէջ դաս չունի տալիք...) եւ մամուլի մէջ ալ էջեր կը գրուէ: Տէվէճեանի զղջումն ու ներողութիւնն ալ հարցը չեն փակած: Բոլորը, նախարար թէ քաղաքական անձնաւորութիւն (Ռաշիտա Տաթի, Ս. Ռուայալ, Ռոզըլին Պաշըլօ, եւլն., եւլն.) միացած են երգչախումբին, զոր Լիպէրասիոն "թարթիւֆըրի" կ'որակէ: Ֆիկարօ ալ Ա. Էջէն սկսեալ կ'անդրադառնար հարցին, ինչպէս նաեւ Լը Մոնտ եւ ուրիշներ: Կիրակի, Յուլիս 1ին ալ, Եւրոպա 1 կայանի հրապարակային հարցազրոյցին ատեն, Տէվէճեան կրկնեց որ ներողութիւն կը խնդրէ, մանաւանդ երբ ըսողը հանդամանք ունեցող անձ մըն է, ինչպէս ինք, բայց ցաւ յայտնեց որ քաղաքական չահագործում մը կայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական նախկին վարչապետը՝ Միշէլ Ռոքար, որ Հնդկաստան կը գտնուէր, ստիպողական ուղեղային գործողութեան մը ենթարկըւած է Կալկաթայի մէկ բուժարանը, երբ յայտնաբերուած է որ ուղեղային արիւնահոսութեան մը զոհ է: Կինը ապահովութիւն տուած է Յուլիս 1ին, որ Ռոքար գիտակից է, քանի մը օրուան ապաքինումէ ետք Փարիզ կը փոխադրուի: Սարքոզի ալ հեռաձայնով կրցած է խօսիլ իրեն հետ: Ռոքար 76 տարեկան է:

ՊԷՐՎԻՒԼԷՐԻ (Ալզաս) Յունիս 29ի գիշերուան տօնակատարութիւնը ողբերգական վերջաւորութիւն մը ունեցած է երբ Սալտէլքատէր Կոխտա, որ բաւական ալ խմած էր, գիտակցաբար իր կառքով խուժած է խումբ մը երիտասարդներու վրայ, որոնք տուն կը վերադառնային: Շուրջ 20 վիրաւորներ կային, 3 ծանր վիրաւորներէն մէկն ալ մեռած է 24 ժամ յետոյ: Ենթական իբրեւ արդարացում ըսած է թէ մերժուած էր իրեն որ տօնին մասնակցի:

ԱՄՆ

218 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԶՕՐԱԿԻՑ ԵՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԻՆ

ԱՄՆ–ու Հայ Դատի յանձնախումբը տեղեկացուցած է թէ Ներկայացուցիչներու ժողովին մէջ կարելի եղած է 218ի հասցնել Ցեղասպանութեան օրինագիծին զօրակից երեսփոխաններուն թիւը: Առով ապահովուած է արդէն մեծամասնութիւնը, քանի որ ժողովը 435 անդամ ունի:

Յանձնախումբին գործադիր տնօրէնը Արամ Համբարեան շնորհակալութիւն յայտնած է Գոնկրէսի անդամ Ա. Շիֆին ու անոր գործակիցներուն որոնք ջանք չեն խնայած այս յաջողութեան համար: Իսկ Ա. Շիֆ յայտնած է թէ մինչ տակաւին վերապրողներ կան, անյետաձգելի պարտականութիւն է ուշադրութեան յանձնել ամբողջ ժողովուրդի մը սպանութեան արարքը:

Մեծամասնութեան ապահովումէն ետք յարմարագոյն առիթին օրակարգի կը բերուի օրինագիծին քուէարկութիւնը:

ՋԱՒԱԽՔ

ՑՏԱՐԳՈՒԱԾ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը մտահոգութիւն արտայայտած է Ախալքալաքի ռուսական ռազմակայանին առընչուած կեդր. իշխանութեան քայլերուն մասին: Այդ ռազմակայանին Վրաստանէն փոխադրութենէն առաջ, երկրին ղեկավարութիւնը, նաեւ անձամբ նախագահ Մ. Սահակաշվիլի, խոստացած էին որ հոն աշխատող Հայերուն համար համապատասխան աշխատատեղիներ կը բացուին, բայց այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ բանի ձեռնարկըւած է:

Զէ յարգուած կայանին տարածքը, բնակելի, կրթական, մարզական շէնքերով Ախալքալաքի տեղական ինքնակառավարման մարմնին յանձնելու խոստումն ալ. ներկայիս այդ բնակարաններուն մէջ Վրացիներ կը հաստատուին, բանակի զինուորականներուն թոյլտուութեամբ:

ԱՆԳԼԻԱ

ԺԽՏՈՒՄԻ ՆԻՒԹԸ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

Անգլիոյ Համայնքներու պալատին մէջ Յունիս 27ին տեղի ունեցած է հանդիպում մը, խորագրուած՝ "Ցեղասպանութեան ժխտումը եւ Մեծն–Բրիտանիոյ կառավարութեան բարոյական արտաքին քաղաքականութիւնը": Կազմակերպիչներէն էին "Հայկական Ցեղասպանութեան Թրըսթ"ը, "Հայաստանեան զօրակցութիւն"ը:

Հանդիպումին ելոյթ ունեցած է Հայաստանի դեսպանը Վահէ Գաբրիէլեան եւս, նիւթ ունենալով Ցեղասպանութեան ժխտումին հետեւանքները:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԲԱՑՈՒՄ «ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ» ԴՊՐՈՑԻՆ

Շաբաթ, Յունիս 30ին, խուռներամ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի "Հրանդ Տինք" դպրոցի պաշտօնական բացումին: Նախաձեռնողն էր Վարագայ Ս. Խաչ միշակութային նորաստեղծ միութիւնը:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

Տ. ՓԷՐԻՆՉԷՔԻ ԱՅՑԱԳԻՐԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Թուրք ժխտողներու ամէնէն յայտնի դէմքը՝ Բանուորական կուսակցութեան ղեկավար Տօղու Փէրինչէքի մերժուած է Զուիցերիա մտնելու արտօնագիրը: Ծանօթ է որ ան "Հայկական Ցեղասպանութիւնը աշխարհակալական սուտ մըն է" յայտարարութեան պատճառով բանտարկութեան պատիժի դատապարտըւած էր, ապա պատիժը դրամական տուգանքի փոխուած: Փէրինչէք ամենայն ամբարաւանութեամբ տեղեկացուցած էր թէ նպատակը կը հետապնդէ ժխտողականութիւնը պատժելի արարք համարող Զուիցերիոյ օրէնքը փոխել տալու:

Տ. Փէրինչէք կրկին Զուիցերիա մեկնիլ ուզած է Յունիս 30ին դասախօսելու համար Ուինթէրթուրի մէջ ուր առաջին անգամ հսկողութեան տակ առնուած է:

Ինք այցագիրի մերժումը կը մեկնաբանէ "ճշմարտութիւնը յայտնող իր խօսքերէն Զուիցերիոյ զգացած վախ"ով:

Ուինթէրթուր քաղաքին մէջ Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան յիշեալ համրահաւաքին ժխտողական արտայայտութիւններ ունեցած ըլլալու ամբաստանութեամբ հսկողութեան տակ առնուած են կուսակցութեան Զուիցերիոյ ներկայացուցիչը եւ Աթաթիւրքեան մտածումի միութեան Պերնի նախագահը: Երկուքն ալ ձայնակից դարձըւած էին Տ. Փէրինչէքի ու յայտարարած թէ "Հայկական Ցեղասպանութիւնը աշխարհակալական սուտ մըն է": Անոնք ութ ժամ հարցաքննուելէ ետք ազատ արձակուած են: Այդ ընթացքին շուրջ երկու տասնեակ Թուրքեր ցոյց մը ըրած են, կրելով "Բոլորս Փէրինչէք ենք" արձանագրուած պաստառներ:

ԹԵԹԵՒ ՕՐԱԳԻՐ ԿԱՐՃ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

(Զ. եւ վերջին մաս)

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ԵՒ ՔԱՋԻԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԳԱՐԻՆ և ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Զէինք գիտեր որ Քաջարանի լեռնանցքը ձգած մեր ձիւնը մեր ետեւէն պիտի հասնէր մինչեւ Գորիս եւ մեր բոլոր ծրագրերը կործանէր: Նոյն գիշերը, առանց աղմուկի, մեզ հետապնդող ձիւնը պիտի զգեստաւորէր ամբողջ քաղաքը եւ իր շրջակայքը: Առաւօտեան դէմ, արտասովոր լռութիւն մը եւ պաղ լոյս մը կ՚ողողէին շրջանը: Այս լոյսն ու լռութիւնը ձիւնի օրերը բնորոշող յատկանիշներն են, ամէն տեղ: Անոնք խըրաքանչիւրիս յիշողութեան մէջ դրոշմուած կ՚ըլլան մեր մանկութենէն ի վեր: Առանց իսկ սենեակին վարագոյրները բանալու, գիտէի որ դուրսը, տանիքները եւ մայթերը բամպակով ծածկուած էին: Այդպէս ալ եղաւ: Դիմացի մայթին վրայ գտնուող կարմիր ժիկուլիին կմախքը թաղուած էր ձիւնի հաստ շերտի մը տակ: Խնդալով նախաճաշնիս մատուցող երիտասարդ խոհարարին կը դիմենք զուարթ «Շնորհաւոր նոր տարի եւ սուրբ Ծնունդ»ով մը: Շուտով պիտի անդրադառնայինք որ մեր վերադարձը դէպի Երեւան խնդրական էր, քանի որ մայրաքաղաք տանող ճամբան փակ էր ձիւնին պատճառով: Այդ ձիւնը սակայն իսկական բարիք մը եղաւ մեզի համար: Ան մեզ ստիպեց մեր ծրագիրը վերանայելու եւ քանի մը ժամ եւս Գորիս մնալու: Առանց այդ ձիւնին, բախտը պիտի չունենայինք ծանօթանալու Ա. Բակունցի թանգարանին, ինչ որ իսկապէս մեծ բաց մը պիտի կազմէր մեր ճամբորդութեան մէջ:

«Միրհաւ» պանդոկէն քանի մը քայլ անդին, Մաշտոց պողոտային վրայ (նախկին Լենինի պողոտան) կը գտնուի անուանի գրողին տունը: Ան 1970էն ի վեր թանգարանի վերածուած է: Մեր այցելութիւնը սկսաւ փոքրիկ զաւեշտով մը. փողոցի դուռը հրելէ յետոյ մտանք տան բակը: Մօտեցանք պատշգամին դրան, հրեցինք զայն: Իսկոյն ահազանգը հնչեց, երկար ու չափէն աւելի աղմկարար: Պահը անվերջանալի թուեցաւ: Փայտ դարձած էինք, փորձելով որեւէ նոր շարժում չընել, չատեղծելու համար նոր եւ աւելի կարեւոր տակնուվրայութիւն մը: Մենք էինք այս ամբողջ իրարանցումին պատճառը: Միջին հասակի, նիհարակազմ այր մարդ մը յայտնուեցաւ: Տնօրէնն էր. Քաջիկ Միքայէլեան:

Ա. Բակունցի տունը նման է շրջանի աւանդական միւս օճախներուն: Հոն պահպանուած են իր ծնողքէն ստացուած կարասիներ, մօր հիւսած գորգերէն քանի մը կտորներ, իր անձնական առարկաները, դպրոցական վկայականները՝ Գորիսի ծխական դպրոցէն մինչեւ Գէորգեան ճեմարան եւ Ուկրանիոյ Խարկով քաղաքի գիւղատնտեսութեան հիմնարկութիւնը: Տան սենեակները մասամբ նոյնութեամբ պահած են իրենց նախկին տեսքը: Քաջիկ Միքայէլեան մեծ ոգեւորութեամբ մը կը նկարագրէ Բակունցի կեանքը. կը խօսի իր հայրենանուէր գործունէութեան մասին: Բարդ անձնաւորութեան տէր հեղինակը իր ընկերոջ՝ Եղիշէ Չարենցին պէս, 1918ին մասնակցած է Հայաստանի պաշտպանութեան մարտերուն Էրզրումէն մինչեւ Կարս, Սարդարապատ եւ այլուր: Չարենցի պէս ինքն ալ իր դաւանած «Կարմիր արշալոյս»ին զոհը դարձաւ: Հինգ հազարէ աւելի Հայերու հետ. գնդակահարուեցաւ 1937ին:

Տնօրէնին ընդունելութիւնը ջերմ եղաւ: Այդ ջերմութիւնը կու գար ձեւով մը մեղմացնելու տիրող ցուրտը: Սենեակներուն ջերմութիւնը եւս զէրոյի շատ մօտ էր: Թանգարանին միջոցներն ալ... Անկախութենէն ի վեր Հայաստանի մշակութային շատ մը հաստատութիւններ գրեթէ զրկուած կը մնան պետական օժանդակութենէ եւ շատերը իրենց գոյատեւումը կը պարտին իրենց աշխատակազմերու կամ տնօրէններուն ջանքերուն եւ նուիրումին: Այդ իմաստով Ա. Բակունցի թանգարանը բացառութիւն չի կազմեր: Բացառիկ ոգեւորութեամբ մը եւ հիացումով Ք. Միքայէլեան մանրամասնօրէն նկարագրեց Բակունցի կեանքը: Իր խօսքերէն կը բխէր իր ամբողջ նուիրումը կեանքի մը, ճակատագրի մը որ միաժամանակ կարճ ու խիստ բովանդակալից եղաւ: Բակունց 38 տարեկանը չէր բոլորած երբ նահատակուեցաւ: Ան բացառիկ գրող մը ըլլալէն զատ, շարժանկարի բեմադիր էր, բանասէր, թարգմանիչ եւ... գիւղատընտես: Դանիէլ Վարուժանին նման, ինքն ալ ուզած էր «երկիր» վերադառնալ եւ իր տաղանդն ու շնորհները իր ժողովուրդին ի սպաս դընել: Վարուժանի պէս ինքն ալ անխնայաբար նահատակուեցաւ, առանց իր ամբողջ կարողականութիւնները դրսեւորած ըլլալու:

Ք. Միքայէլեան երբեք չգոհացաւ Ա. Բակունցի թանգարանի տնօրէնը ըլլալով: Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել որ նշանակումէն մինչեւ այսօր ան իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հանճարեղ Գորիսցիին և անոր յիշատակին: Իր գրասենեակը, արուեստագէտներու վայել թոհուբոհի մը մէջ, կը գտնուին հարիւրաւոր առարկաներ, նկարներ, վաւերագրեր, յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ Բակունցի նուիրուած: Անոնցմէ շատերը իր գրչէն են (թող ներէ Բակունցի խոնարհ սպասաւորը եթէ ըսենք թէ մեծ հեղինակին անունը եւ իրը այլեւս անբաժանելի դարձած են): Մեկնելու ժամանակ մինչեւ արտաքին դուռը մեզի ընկերացաւ: Նախ քան բաժնըւիլնիս ուզեց գրողին ի յիշատակ կանգնեցուցած խաչքարը ցոյց տալ: Զուգահեռը կը շարունակուէր՝ Վարուժանի եւ Չարենցի նման, Բակունցն ա՛լ անշիրիմ մնաց: Այդ պահուն յիշեցի Գ. Էմինի «Յաւերժի ճամբորդը» բանաստեղծութեան տողերը «Ես գալիս եմ այն երկրից, ուր բարէ տուն ունէր Աստուած եւ ուր սակայն մարդիկ չէին կարող մի քար դնել իրենց հանճարեղ զաւակների շիրիմին...»: Պանդոկ վերադարձանք: Ճամբաները բաց էին այլեւս: Մեկնումի ժամը հասած էր: Պատառ մը հաց կերանք, վրայէն ալ ալիւրէ հելվա մը: «Մարշութ»ներուն երթեւեկը առկախուած էր: Որոշեցինք թաքսի մը ապըսպըել: Փոքրիկ «ժիկուլի» մը եկաւ: Գորիսէն մինչեւ Սպանդարեան եւ Ծղուկ ձիւնը ճամբան կը ծածկէր: Երիտասարդ վարորդնիս Մոնթէ Գարլոյի ռալլիի մը վարորդին ճարտարութեամբ կ՚անտեսէր կարծէք տիրող պայմանները: Տեսարանները կախարդական էին, վիճակնիս՝ պարզապէս ճակատագրական: Տիրող մթնոլորտը զարմանալիօրէն կը յիշեցնէր «Վոտկա - Լեմոն» շարժանկարը: Պակաս էին միայն Ատամօն եւ իր երգը՝ «Tombe la neige»: Քանի մը ժամէն այդ բոլոր պահերը պիտի մտնէին մեր յիշատակներու հաստ մատեանը:

ՈՐՊԷՍ ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Արդիական փոխադրամիջոցները, յատկապէս օդանաւը, մեզ կը մատնեն տարօրինակ հոգեվիճակի մը, այն իմաստով որ սերունդներու համար հեռաւոր ու անմատչելի մնացած «Երկիր»ը այսօր մեզի համար չորս ու կէս ժամուան մէջ շօշափելի իրականութիւն կը դառնայ: Սակայն նոյն օդանաւը, նոյն արագութեամբ մեզ կը խլէ այդ նոյն «Երկիր»էն եւ մեզ կրկին կը փոխադրէ Սփիւռք կոչուած այն վայրը որ վայր մը չէ այլ «հոգեվայր» մը: Ամէն պարագայի մեր մշտական երթ ու դարձերը դէպի «Աւետեաց» երկիրնիս առիթ են որպէսզի նոյնիսկ եթէ մենք չենք յաջողիր այդ Երկիրը ապրիլ, գոնէ ի՛նքը մեր մէջ ապրի: Սա է գուցէ «սփիւռքացած» Հայերուս համար ժամանակաւոր լուծումը՝ ապրելու համար օտարութեան ծոցը. օտարութիւն մը որ այնքան ալ օտար չէ դժբախտաբար:

ՇԱՒԻԼ

ՅԻՇԱՐԺԱՆ ՕՐ ՄԸ՝ ՅՈՒՇԱԿՈԹՈՂԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

Կիրակի Յունիսի 24ը երկար ժամանակ պիտի մնայ Շաւիլի հայութեան յիշողութեան մէջ: Այդ օրը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնն էր, բայց նաեւ՝ Հոկտեմբերին ծանօթ պայմաններու մէջ զողցուած Նահատակաց յուշարձանի նոր պրոնզէ քանդակին պաշտօնական վերաբացումի օրը:

Օրը սկսաւ պատարագով զոր մատուցանեց Շաւիլի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր արղյ. Խաչատրեան: Արարողութեան ներկայ էր ու կը նախագահէր Գիւտ արք. Նագդաշեան որ քարոզեց, մասնակցեցաւ եկեղեցին 70 տարուան սպասաւորներուն հոգեհանգստի արարողութեան եւ մատաղի օրհնութեան:

Ապա, բազմութիւնը թափօր կազմած, ուղղուեցաւ դէպի յուշարձանը որուն մէջտեղը կը խոյանար դեռ զոյգ եռագոյններով ծածկուած, նախորդին օրինակով ստեղծուած նոր քանդակը, գործ՝ Ժորժ Այվազեանի: Կոթողին քօղազերծումէն վերջ, յաջորդաբար խօսք առին.

- Կարպիս Մկրտիչեան, Շաւիլի քաղաքապետարանի խորհրդական, որ արտայայտուեցաւ նաեւ հայկական գաղութին անունով: Ան նախ շնորհակալութիւն յայտնեց այս աշխատանքին իրականացման եւ յաջողութեան երկու անձնաւորութիններուն. Պրն. Ժան-Ժագ Կիյէ (երեսփոխան, Հօ-տը-Սէնի Ընդհանուր խորհուրդի փոխ-նախագահ) եւ Պրն. Ժան Լը Վէն (Շաւիլի քաղաքապետ), որոնք ստանձնած էին կոթողին նիւթական լրիւ ծախքը: Բանախօսը ուրախութեամբ նշեց որ Հայաստանի տարին բացառիկ ճոխութեամբ եւ յաջողութեամբ նըշուած էր Շաւիլի մէջ, վառ ապացոյց որ Հայաստանի հետ կապերը երթալով կ՚ամրանան:

- Ժան-Ժագ Կիյէ, երեսփոխան, Հայոց պատմութեան հմուտ մասնագէտ, որ անգամ մը եւս պատմականը բրաւ Մեծ եղեռնին որ 1894էն 1923 խլած էր մօտ 2 միլիոն Հայերու կեանքը: Ան չմոռցաւ նաեւ յիշատակելու Ասորիներու եւ Յոյներու դէմ գործուած մաքրագործումները, Պոնտոսէն Զմիւռնիա: Ելոյթը աւարտեց վերահաստատելով իր զօրակցութիւնը Հայ դատի հետապնդման:

- Շաւիլի քաղաքապետ Ժան Լը Վէն ուրախութեամբ ողջունեց կոթողին վերադարձը իր դեղեցիկ վայրին մէջ. կոթող որ կը խորհըրդանշէ հայ ժողովուրդի հարուստ մշակոյթը (տաճարը) եւ հաւատքը (խաչը): Անդրադարձաւ այն պարտաւորութեան վրայ որ Ֆրանսան ունի Հայերուն հանդէպ եւ խոստացաւ պաշտպանել անոնց իրաւունքները ըսելով. «Հայերը իրենց հողերը կորսնցնելէ վերջ իրաւունք չունին իրենց յիշողութիւնն ալ կորսնցնելու»: Պրն. Լըվէն նաեւ ցանկութիւն յայտնեց մօտ ատենէն ա՛լ աւելի սերտացնելու Հայաստանի հետ կապերը, Շաւիլը զուգորդելով Հայաստանի որեւէ մէկ քաղաքին հետ:

- Պրն. Էտուար Նալպանտեան, Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը Ֆրանսայի մէջ, իր ելոյթին շեշտը դրաւ հայ-ֆրանսական դարաւոր բարեկամութեան վրայ, ուրախանալով «Հայաստանի տարւան» արձանագրած բացառիկ յաջողութեան: Երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան իբր օրինակ, ան յիշատակեց Ժան Ալթէնը (Յովհ. Ալթունեան) որ ԺԸ. դարուն, տորոնի մշակումը ներմուծած էր Աւինիոնի շրջանը ուր երախտագիտութեան երկու արձաններ կանգնեցուած են իր յիշատակին:

- Պրն. Անտրէ Սանթինի, քաղաքապետ - երեսփոխան, կառավարութեան նոր նշանակուած անդամ, անգամ մը եւս վերահաստատեց իր համակրանքը եւ զօրակցութիւնը հայութեան նկատմամբ:

Խստիւ դատապարտեց նախագահական թեկնածուներէն մէկուն (իմա՝ Ֆր. Պայրու) յայտարարութիւնը ըստ որուն Հայերուն դէմ գործուածը պարզ «բոկրոմ» մըն էր ... Պրն. Սանթինի իր խօսքը շարունակեց իրեն յատուկ հիմուրով Շաւիլի քաղաքապետին ուղղուած. «Գողերը քեզ մօտ գործեցին եւ ինծ մօտ, Իսիի մէջ, ձերբակալուեցան» խօսքով: Վերջաւորութեան ան հաւաստեց որ առաջին պատեհ առիթով Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի աւելցնէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը իբր նախապայման Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան:

Նոր յուշարձանի Գիւտ արքեպիսկոպոսի կողմէ օրհնութենէն ետք ներկաները, որոնցմէ նշենք նաեւ Սեւրի քաղաքապետ պրն. Ֆրանսուա Քոսիուզօ-Մոռիզէն, Արցախի Փարիզի ներկայացուցիչ պրն. Յովհ. Գէորգեանը, Վիրոֆլէի եւ Գլամառի ներկայացուցիչները, ուղղուեցան դէպի քաղաքապետարան ուր ճոխ ընդունելութիւն մը իրենց կը սպասէր:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ամպամած երկինքը տխրօրէն կը յուշէր մեզի անձրեւի մը հաւանականութեան մասին: Ինքնաշարժին մէջ կը ջանայի տարհամոզել ընտանիքիս անդամները, ըսելով թէ Ամենաբարին Աստուած այս տարի անպայման պիտի խնայէր մեզի բացօթեայ անբաղձալի լոգանք մը ... Որոշեալ ժամուն կը հասնէինք Դպրոցասէր վարժարան: Դպրոցի մուտքին, կարմրաթուշ չնորհալի աշակերտներու խումբ մը կու գար «Օրհնեցէք Տէր Հայր»ով ողջունելու իրենց հոգեւոր դաստիարակը: Շրջափակին մէջ տեղադրուած էին մեծ բեմահարթակ մը, ինչպէս նաեւ երկար ճաշասեղաններ, բոլոր այն ծնողներուն ու հրաւիրեալներուն համար, որոնք առաւօտեան ժամերէն սկսեալ եկած էին մասնակցելու տարեվերջի դաշտահանդէսին: Հաճելի ու խանդավառ դըպրոցական տարեվերջի մթնոլորտ մը կը գտնէինք Կիրակի Յունիս 24ի այդ յետմիջօրէին, Դպրոցասէրէն ներս:

Պաշտօնական հրաւիրեալներու պատուոյ սեղանին մաս կը կազմէին Լը Ռէնսիի քաղաքապետ պրն. Էրիք Ռաուլդ եւ իր կինը, նաեւ Սէն-Սէն Տընի նահանգի փոխ նահանգապետ պրն. Ֆիլիփ Փիրօ, Շրջանային խորհուրդի ներկայացուցիչ պրն. Լիւտովիք Թորօ, նաեւ Լը Ռէնսի եւ Լիվրի Կարկան քաղաքներու Քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ եւ հայ համայնքի չատ մը միութեանց ներկայացուցիչներ. անտարակոյս բոլորին սրտին մէջ յատուկ տեղ մը ունի Դըպրոցասէր վարժարանը:

Դպրոցի Խնամակալ վարչութեան ժրաջան ատենապետուհի՝ տիկին Ժանին Վարդանեանի բացման խօսքէն ետք, ելոյթ ունեցաւ Լը Ռէնսիի քաղաքապետ Էրիք Ռաուլդ ըսելով. «Ծիրդ երեսուն տարի առաջ երբ առաջին անգամ ընտրուեցայ Լը Ռէնսիի քաղաքապետ, քիչ բան գիտէի հայութեան մասին. սակայն այսօր չփուելով Հայերու հետ, ճանչնալով անոնց մշակոյթն ու պատմութիւնը, բարձրօրէն կը գնահատեմ Հայ մշակոյթը եւ ամբօրէն կառչած կը մնամ Հայոց ցեղասպանութեան պահանջատիրութեան աշխատանքներուն: Դպրոցասէր վարժարանը իմ քաղաքիս հպարտութիւնն է»: Ապա, խօսք առնելով Սէն-Սէն Տընիի փոխ նահանգապետ՝ պրն. Ֆիլիփ Փիրօ յայտնեց Նահանգապետարանի անվերապահ զօրակցութիւնը Դպրոցասէրի կրթանուէր առաքելութեան:

Պաշտօնական ուղերձներէն յետոյ, Դպրոցասէրի աշակերտները ներկայացուցին չատ գեղեցիկ գեղարուեստական յայտագիր մը, նըւագով, երգով ու պարով, խլելով ծնողներու եւ հանդիսատեսներու երկար ծափահարութիւնները: Հուսկ, բեմ հրաւիրուեցան Միջնակարգի 20 չրջանաւարտները, ստանալու համար իրենց վկայականները՝ տարիներու իրենց անխոնջ աշխատանքին պտուղը: Դպրոցի սիրուած տնօրէն՝ պրն. Հայկ Սարգիսեան նախ ներկաներուն յայտնեց թէ Դպրոցասէրի ամբողջ անձնակազմը՝ ուսուցչաց կազմէն մինչեւ տընօրէնութիւն, խնամակալ մարմինէն մինչեւ ծնողաց միութիւն, աշխատաւորներէն մինչեւ վարորդները, հսկայ աշխատանք մը կատարեցին ամբողջ ուսումնական տարեշրջանի ընթացքին, որպէսզի Դըպրոցասէրի ջահը վառ մնայ եւ կանգուն մնայ Հայ վարժարանը: Անդրադառնալով դպրոցի մակարդակին, ան ըսաւ թէ, չրջանաւարտներու արձանագրած Պրըվէի հարիւր տոկոս յաջողութիւններուն, այսօր կը յաջորդեն նորանոր յաջողութիւններ երկրորդական վարժարաններէ ներս: Խօսքը ուղղելով չրջանաւարտներուն ըսաւ. «Այսօրուան վկայականը պարզապէս ձեր կատարած աշխատանքին վարձատրութիւնը չէ, այլ՝ երաշխաւորագիրն է նոր կրթական ճանապարհի: Բայց իմ խրատս է որ չատ վկայականներ ունենալը չդարձնէ ձեզ ինքնահաւան: Հասարակութեան մէջ եղէք համագործակցող, զիջող ու համեբաշխ, եւ ոչ թէ յամառօրէն պարտադրող եւ ամբարտաւան»:

Տարեվերջի հանդէսի երկրորդ բաժնով բեմահարթակ բարձրացան նախակրթարանի չրջանաւարտները, ստանալու համար իրենց ուսուցիչներու ձեռքէն իրենց վկայականները: Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ Դպրոցասէրի հոգեւոր դաստիարակ Յարութիւն քհնյ. Թաշճեան օրհնելու համար դպրոցն ու չրջանաւարտ աշակերտութիւնը: Տողերուս հեղինակը. յայտնեց թէ Դպրոցասէր վարժարանը իր առաքելութեամբ ու լուսեղէն ապագայով է՛ եւ պիտի ըլլա՛յ ֆրանսահայ գաղութի ազգային հպարտութիւնը:

Սիրելի ընթերցողներ, եկեղեցիներու խորաններէն եւ հանդիսասրահներու բեմերէն միշտ կը չեփորուի թէ պէտք է օգնենք Հայ Դպրոցին, որովհետեւ անիկա հայապահպանումի ամենակարեւոր գործօններէն մէկն է: Բացառապէս միայն Մեսրոպ Մաշտոցի օճախն է որ կրնայ մայրենի լեզուի սիրով դաստիարակել մեր զաւակները: Միայն ու միայն հայ կրթական հաստատութիւններէն ներս է որ մեր նորահաս սերունդները հայեցի նկարագրով ու քրիստոնէական անաղարտ դիմագիծով պիտի կարողանան հայանալ եւ լաւագոյնս համարկուիլ, տեղական կառոյցներուն մէջ աշխատելու համար: Դպրոցասէր վարժարանը այսօր մեծ մարտահրաւէրի մը առջեւ կը գտնուի: Յառաջիկայ տարիներուն պիտի կառուցէ իր երկրորդականի չէնքը: Մեր զաւակները յետ այսու պիտի կարողանան իրենց դպրոցական ամբողջ ուսումնառութիւնը կատարել Դպրոցասէրի մէջ, մանկապարտէզէն մինչեւ պաքալորէա: Դպրոցասէրի այս մարտահրաւէրը պէտք է ըլլայ մեր բոլորիս համազգային մարտահրաւէր մը: Մեր տասնորդներով բաժնեկից դառնանք դպրոցաշինութեան ազգաշահ առաքելութեան:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան վարժարանին մէջ, Յունիս 5ին տօնուած է Աշխարհի Շրջապատի Օրը, քանի, ինչպէս կը հաստատէ Պոլսոյ հայ մամուլը, շրջապատը դէմ յանդիման կը գտնուի բնաջնջման վտանգին հետ: Այս ուղղութեամբ է, որ Շիշլիի քաղաքապետութիւնն ալ, այս տարի, Շրջապատի Պաշտպանութեան չաբթուան բացումը կատարած է Պանկալթըի Մխիթարեան վարժարանին մէջ: Շիշլիի Քաղաքապետութեան Շրջապատի պաշտպանութեան, աղէտի կառավարութեան, հանրապարտէզներու եւ պարտէզներու տնօրէնը եւ Շիշլիի գաւառակի տնօրէնութեան մասնաճիւղի տնօրէնը Յունիս 4ին այցելած են վարժարանը եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, աշակերտներուն կողմէ տնկուած են աւելի քան 30 ծառեր: Ապա, վարժարանի սրահին մէջ, աշակերտները ներկայացուցած են խնամքով պատրաստուած հանդէս մը: Երաժշտութեան ուսուցչուհին ալ իր մականին ներքեւ հրամցուցած է վարժարանի երգչախումբը հայերէն եւ թրքերէն երգերով: Աղէտի կառավարութեան եւ պարտէզներու տնօրէնն ալ մեծ գոհունակութեամբ արտայայտուած է վարժարանին տղոց շրջապատի կատմամբ ցուցաբերած մօտիկ հետաքրքրութեան մասին, եւ շընորհաւորած է աշակերտութիւնն ու տնօրէնութիւնը: Աւարտին տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը Ծնողաց Միութեան կողմէ:

ՊՈԼՍՈՅ Պէզճեան մայր վարժարանին մէջ, Յունիս 2ին, զոյգ խըրախճանքներ կազմակերպուած են լեզու եւ գծագրութիւն անուան տակ: Լեզուի խրախճանքը տեղի ունեցած է վարժարանի պարտէզին մէջ: Պէզճեանցիները իրենց ներկայացումին համար տրամադրուած պատուանդաններուն վրայ, մասնակից վարժարաններու թիւի բաղդատմամբ, ներկայացուցած են կարճատեւ թատերախաղեր: Հայերէնի ուսուցչուհի Լեռնա Սէյիր պատրաստած էր երկու ներկայացումներ՝ «Սրամիտ հիւանդը» եւ «Հոչակաւոր Հայեր»: Դասարանի ուսուցչուհին ալ բեմադրած էր «Շողգամ»ը եւ «Սալորները» անուն թատերախաղեր, անգլերէնի ուսուցչուհին ալ «Ռոմէօ է Ժիւլիէթ» եւ «Սիրուն կով Պէթի» ներկայացումներ: Գծագրութեան խրախճանքը տեղի ունեցած է վարժարանին սրահին մէջ: Ուսուցչուհին կազմակերպած էր աշակերտներու լաւագոյն աշխատանքներէն բաղկացեալ ցուցահանդէս մը: Վերջաւորութեան, բոլոր աշակերտներն ու ուսուցիչները հաւաքուած են պարտէզին մէջ, ուր համեստ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ո՞Վ Է ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ

Հայաստանեան աղբիւրներ հաղորդեցին թէ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին գործադիր վարչութեան նոր տնօրէն նշանակուած էր Վահէ Ազարբեկեանց: Ան մասնագիտութեամբ ճարտարագէտ է, 1998ին փոխադրուած է Հայաստան եւ յաջորդ տարուընէ արտաքին գործերու նախարարութեան խորհրդականի պաշտօն ստանձնած: Վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին զբաղած է գիւղական համայնքներու զարգացման ծրագրով: Ծնած է Թեհրան, ուսանած ԱՄՆ-ու մէջ ուր տեղեկատուութեան թէքնոլոժիի մարզին մէջ ձեռնարկներ հիմնած է, գործակցած աշխարհի 500 կարեւոր կազմակերպութիւններուն հետ:

Այվազովսկու կեանքը (ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼ

Բայց Սաշան ոչինչ չպատասխանեց այդ անպատկառ տղային եւ միւսների հետ միասին ինքն էլ պատրաստուեց գնալ հիւրասենեակ՝ ընկերոջ նուագը լսելու:

Այդ դէպքից յետոյ Հայվազովսկին ըսկսեց ակնյայտօրէն իրեն հեռու պահել Սաշա Կազնաչէեւից ու Ֆէդիա Նաիշկինից: Յաճախ փակւում էր իր սենեակում կամ մենակ դուրս էր գալիս քաղաքում թափառելու: Մի անգամ այդպէս թափառելիս նա իրեն գտաւ շուկայի աղմուկ-աղաղակի մէջ. յիշեց Թէոդոսիայի շուկան, կոյր փանդիռահարներին, Հայդարին: Եւ որոշեց հետաքրքրուել, թէ այդտեղ էլ նոյնպիսի թափառաշրջիկ երգիչներ չկայի՞ն արդեօք:

Յաջորդ րոպէին լսեց, որ ինչ-որ մէկը յետեւից կանչում է.

– Պարոն գիմնազիստ, ի՞նչ կը կամենայիք: Գուցէ գրչահա՞տ, մատիտներ կամ նկարչական թո՞ւղթ է հարկաւոր ձեզ: Այդ բաներից ամենալաւն ինձ մօտ կայ, մի՛ գնացէք:

Հայվազովսկին շուռ եկաւ եւ տեսաւ, որ մի ծերունի, – ոչ այն է Հրեայ, ոչ այն է՝ Կարաիմ (Ղրիմում բնակուող ազգութիւն), – իրեն հրաւիրում է աղքատիկ վաճառասեղանի մօտ:

Ցիշեց, որ օրերս կորցրել էր գրչահատն ու սկսեց առջեւում չարուածներից մէկն ընտրել:

Առեւտրականը շուրթերը ծլթացնելով ու աչքերը չռելով, եռանդով գովում էր իր ապրանքը: Հայվազովսկին շտապեց վճարել եւ հեռանալ նրա մօտից:

Երբ արդէն համարեա դուրս էր եկել շուկայից, անսպասելիօրէն մէկն անհամարձակ կպաւ թեւին:

Նրա առաջ կանգնած էր վտիտ, փոքրինչ կորացած, գունատ մի պատանի: Դըժուար էր նրա տարիքը որոշել: Նեղ ուսերի վրայ տեղաւորած էր անհամաչափօրէն աճած մեծ գլուխը՝ որոնող ու խելացի, բայց անսահման թախծոտ աչքերով:

– Պարոն գիմնազիստ, ներեցէք ինձ, կամաց ու երկչոտ խօսեց տղան: – Երբ դուք գրչահատ էիք գնում իմ հօրից, ձեր դէմքն այնքան բարի թուաց, որ ես համարձակուեցի կանգնեցնել ձեզ...

Հայվազովսկու սրտում ինչ-որ բան շարժուեց: Նա երբեք այսպիսի լքուած ու անօգնական պատանի չէր տեսել. փանդիռահարների փոքրիկ ուղեկցորդներն անգամ այսքան խեղճ չէին:

Հայվազովսկին բռնեց նրա թեւից.

– Գնանք, – ասաց սիրալիր, – այստեղ բազմութիւն է, աղմուկ:

Իջան դէպի Սալգիր: Գարունը նոր էր սկսուել, եւ գետակը վարարել էր: Հաճելի էր նստել մատղաշ կանաչին ու դիտել, թէ ինչպէս են հոսում գարնանային պղտոր ջրերը: Հայվազովսկին իմացաւ, որ տղան Հրեայ է, անունը՝ Մենդելէ, յաճախում է Հրէից կրօնական դպրոց, բայց թաքուն սովորել է ռուսերէն կարդալ եւ հիմա երազում է ռուսերէն գրքեր ունենալու մասին:

Յովհաննէսն ու Մենդելէն սկսեցին յաճախ հանդիպել: Հայվազովսկին միշտ նորանոր գրքեր էր բերում նրան: Մենդելէն ոչ թէ կարդում, այլ ուղղակի կըլանում էր դրանք: Ամէն հանդիպման Հայվազովսկին նկատում էր, որ իր նոր ընկերը աւելի ու աւելի համարձակ էր դառնում, երբեմն նոյնիսկ ժպիտ էր երեւում նրա դալուկ դէմքին:

(Շար. 34)

Հ·Մ·Ը·Մ·–ի Կեդրոնական Վարչութիւնը կը ցաւի իր երկարամեայ վաստակաշատ Նախկին ատենապետին՝

ԵՂԲ. ՏՈՔԹ.

ՄԻՍԱՔ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի, Յունիս 27ին, Միացեալ – Նահանգներու մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆՄԱՆԵԼԻ. – Րաֆֆի Պալըգճեան 45 Եւրօ։

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

F.R.A. Zavarian — Nor Seround — CBAF Chaville

LE DIMANCHE 8 JUILLET

PARC DU BON REPOS
PAVILLON ELVIRE — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV, Nat. 10)

Animation musicale : Gaidzag
Jeux d'enfants et tournois d'adultes

Après la messe à l'église arménienne de CHAVILLE, recueillement sur la tombe du Prince ARGHOUTIAN, Héros de la bataille de Khanassor. Rassemblement à 13 heures au Cimetière.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն – ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը։

Կանխաւ ապահովել տեղերը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) միւսներուն։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE

Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition de la Fondation Carzou; entrée: Boulevard Elémir Bourges

arménie mon amie

ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE — 2006-2007
Sous le patronage de **Monsieur Alain Audoubert**, Maire de Vitry s/Seine
Le Mouvement des Arméniens de France pour le Progrès — M. A. F. P.
organise une

Grande Soirée d'Amitié Franco - Arménienne

Musiques et Danses d'Arménie

Avec l'ensemble ANI — NOR ALIK
50 exécutants
de la Jeunesse Arménienne de France (JAF)

Vendredi 6 juillet à 20 heures 30
Théatre JEAN VILAR — Vitry s/Seine
1 Place Jean Vilar — En face de l'Hôtel de Ville
Bus 183 de la Porte de Choisy, Paris — 172 d'Alfortville

Pour retenir les places : Tél./Fax: 01 53 17 06 49 — Tél. 01 43 50 06 93
Participation aux frais : 15 euros adultes — 8 euros enfants et étudiants

— Billets d'entrée disponibles au guichet 1 heure avant le spectacle —

COLONIE DE VACANCES «LA SOURCE» à THOLLON LES MEMISES

(Près d'EVIAN) — Altitude : 1000 m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne. Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.

POUR ENFANTS, garçons et filles de 6 à 11 ans

Séjour N° 1 : Du 6 au 20 juillet
Prix du séjour : 400 Euros

□

Séjour N° 2 : Du 20 au 30 juillet
Prix du séjour : 320 Euros

Voyage organisé au départ de Paris
Réductions familles nombreuses
Séjours agréés Jeunesse et sports

C O N T A C T :
Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. : 01 47 36 02 50

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SÉJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet** au **13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ·Մ·Ը·Մ· – ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ·Մ·Ը·Մ·–Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19։

Դաշտահանդէս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանֆարի ընկերակցութեամբ
Խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.–
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

arménie mon amie

AGENDA

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

LA PEINTURE ARMENIENNE 1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

ARLES
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

Sous le haut patronage de :
Monsieur Christian Poncelet,
Président du Sénat
Monsieur Edward Nalbandian,
Ambassadeur d'Arménie en France

«L'Art Contemporain d'Arménie»

Du 23 juin au 15 juillet

A l'Orangerie du Jardin du Luxembourg
23 artistes
présentent une centaine d'œuvres

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84978

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 4
MERCREDI
4 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·741 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·741

Ի՛ՆՉ ՅՈՒՍԱԼ, Ի՛ՆՉ ՍՊԱՍԵԼ Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հ. Տինքի ոճիրին դատը սկսաւ Պոլսոյ մէջ Յուլիս 2 Երկուշաբթի առաւօտ, ցուցականին ամէն մանրամասնութեան յարգանքով: Ոճրագործին անչափահաս ըլլալուն պատճառով նիստերը որոշուած էր դռնփակ ընել, ներկայ ըլլալու արտօնութիւն տալով միայն կողմերուն փաստաբաններուն, հարազատներուն: Այս խումբն ալ շատ խիստ քննութեամբ մը ատեան կ'ընդունուէր, եւ այլն:

Միւս կողմէ, սկսեալ Տինք ընտանիքէն, հարազատներ, մարդկային իրաւունքներու յարգանքին տէր անձնաւորութիւններ, կազմակերպութիւններ, ինչպէս Մարդկային իրաւունքներու Լիկան, կը պահանջէին արդար, թափանցիկ դատավարութիւն: Բոլորն ալ բաւական բացայայտ կերպով կը շեշտէին թէ անհրաժեշտ էր լուսաբանութիւնը ուղղակի կամ անուղղակի կերպով առընչուածներու ինքնութեան: Այս շեշտումը կը նշանակէր մէկ բան. ոչ ոք հաւատացած էր թէ անչափահաս պատանին կրակողն ու սպաննողը ըլլալով հանդերձ, ոճիրին յղացողը, ծրագրողն էր նաեւ: Անիկա պարզ գործիքն էր Թուրք իրականութեան մութ ու խոր այն ուժերուն որոնց համար Հ. Տինքի գոյութիւնը առնուազն անպատեհ էր: Սակայն, արարքին գործուելէն ետք, ամէնէն ծանրակշիռը անոնց բացայայտումի անկարելիութիւնը եղաւ: "Ուրուային պետութիւն" որակուող այդ ուժերը նոյնինքն երկրին վարչապետին խոստովանութեամբ՝ որոշ աստիճանէ մը անդին անմատչելի, անհպելի, նոյնիսկ անպեղելի էին:

Այս ենթախորքին վրայ զետեղուած, նոյնիսկ "ամենայն բծախնդրութեամբ', "անաչառութեամբ" տարուած հետաքննութիւն մը կրնա՞ր արդար դատավարութեան առաջնորդել. որքան ալ սպառնալիքները, պահանջները, զօրակցութեան ու հաշիւ հարցնելու տրամադրութիւնները, վճռակամութիւնները մեծ ըլլային, ամուլ անձէ մը բազմածնութիւն ակնկալելու կը նմանէր յուսալ:

Եւ արդէն դատավարութեան նախօրեակին ու առաջին նիստի օրուան առաւօտուն Թրքական թերթի մը՝ "Ռատիքալ"ի մէջ լոյս տեսած երկու գրութիւն փաստացի հերքումը կու տան անաչառութեան բոլոր ձեւականութիւններուն, բաց դուռ չձգելով այդ ուղղութեամբ որեւէ սպասումի:

Առաջինը խորագրուած է "Տինքի ոճիրին հարցաքննութիւնը" (Յուլիս 1), ստորագրուած՝ քաղաքական մեկնաբան Փէրիհան Մաղտէնի կողմէ: Ան ոճիրին հարցաքննութեան մէջ մէկէ աւելի խախուտ փուլեր մատնացոյց կ'ընէ: Առաջինը որպէս ոճիրը դրդող ներկայացուած Ե. Հայալի եղբօր կատարած կարեւոր դերին անտեսումն է, այն պատճառաբանութեամբ որ Լրահաւաք սպասարկութիւնը չէ յաջողած անոր աշխատավայրը գտնել: Մինչդեռ հարցաքննութիւնը կատարող քննիչներէն մէկը գտած է այդ վայրը որ փուռ մըն է, գտած հարկաւոր ստուգումը ըրած: Երկրորդ կէտ մըն է ոճիրին վայրին կից դրամատան մը տեսագրիչ երիզներէն մէկուն անհետացումը: Այդ դրամատան տեսագրիչին յետմիջօրէի արձանագրութեան շնորհիւ կարելի եղած էր ոճրագործին ինքնութիւնը ճշդել անմիջապէս: Սակայն, Ապահովութեան տնօրէնութենէն դատախազը եւ փաստաբանները երբ առաւօտեան տեսերիզը ուզած էին, անոնց ըսուած էր թէ այդ մէկը պահուած չէր: Մինչդեռ դատախազն ու փաստաբանները իրենք դիմելով նոյն դրամատան, ձեռք ձգած էին առաւօտեան արձանագրութիւնը: Փ. Մաղտէն կը շեշտէ նաեւ ոճրագործին առձեռն հեռաձայնին կորուստը. կ'ըսէ թէ ան ոճիրէն ետք հանրաշարժին մէջ անընդհատ հեռաձայնի խօսակցութիւն ունեցած էր, բայց հեռաձայնը գտնել անկարելի եղած էր, ըստ ոստիկանութեան ըսածին:

Ու լրագրողուհին կ'եզրակացնէր. "Բացայայտ է որ Հ. Տինքի ոճիրը շատ, շատ խորերը իջնող թելեր ունի: Մեր ամէնէն բնական իրաւունքն ու պահանջն է ընդունելի հարցաքննութիւն մը, ամբողջովին անաչառ, դատարանի անկախութեան սկզբունքին յենած դատավարութիւն մը":

Այս բոլորէն շատ աւելի ցնցող էր նոյն թերթին Յուլիս 2ի "Մեզ Ապահովութիւնը ղեկավարեց" խորագրուած էջը:

Հոն կ'ըսուէր թէ ոճիրին դրդիչներէն Ե. Հայալ դատախազութեան ամբաստանող նամակ մը գրած է, դժգոհութիւն յայտնելով: Ըսած է թէ Ապահովութեան որոշ խումբ մը ղեկավարած է զիրենք, աւելցնելով. "Դուք տեսնելով հանդերձ այս իրականութիւնը, մեր իրաւունքը չպաշտպանեցիք":

Ե. Հայալ առաջին հարցաքննութեան ընթացքին շատ մը մանրամասնութիւններու մասին լռած է. յետոյ երբ ամբաստանագիրը իր դէմ Հ. Տինքի ոճիրը թելադրելու յանցանքին համար ցկեանս բանտարկութիւն, զինեալ կազմակերպութիւն ղեկավարելուն, Օ. Փամուքի սպառնալուն եւ առանց արտօնագրի զէնք կրելուն պատճառով ալ 18–30 տարուան բանտարկութիւն պահանջած է, Մայիս 9ին նամակ գրած է դատախազին: Հոն կ'ըսէ. "Այնպիսի ամբաստանագիր մը պատրաստեր էք որ համազօր է մահավճիռի հրովարտակի: Ձեզի անկեղծ խոստովանութիւններ ըրի, կարեւոր տեղեկութիւններ տուի, ասիկա՞ պէտք է ըլլար փոխարէնը: Ցկեանս բանտարկութիւն պահանջեր էք, ու որպէս թէ ատիկա բաւարար չըլլար, ահաբեկիչ կազմակերպութեան ղեկավարութեան համար 20–30 տարի աւելցուցեր էք: Այս երկրին մէջ այլեւս Թրքական դրօշ պարզողնե՞րն ալ ահաբեկիչ դարձան":

Հայալ շարունակած է. "Պարոն դատախազ, ես ուրուային պետութիւն, ուրուային ժողովուրդ եզրերը շատ լաւ չեմ ըմբռնած: Սակայն որոշ է մէկ բան. Ապահովութեան մէջ, չեմ գիտեր, օրինաւո՞ր թէ ապօրինի, խումբ մը մեզ ղեկավարեց: Ասիկա բացայայտ է: Դուք ատիկա տեսնելով հանդերձ, մեր իրաւունքը չպաշտպանեցիք: Հարց կու տամ ձեզի. երբ մենք պետական առաքելութեամբ գործածուեցանք, պետութեան պարտքը չէ՞ մեր իրաւունքները պաշտպանել":

Իրեն հետ դրդիչի նոյն դերով ամբաստանուած Ե. Թունճէլ ալ որ յայտնի եղած էր թէ ոստիկանութեան մատնիչ էր, ըսած է. "Դատարանին մէջ պիտի խօսիմ եւ անպարտ արձակուիմ": Ան մինչեւ այսօր յամառօրէն լուռ մնացած էր:

Աւելցնենք թէ 500 փաստաբան դիմում կատարած են պաշտպանելու Տինք ընտանիքին շահերը: Անոնց գլխաւոր փաստաբանը՝ Ֆէթհիյէ Չէթին դատին նախօրեակին մամուլի ասուլիս մը տուած է, ըսելով թէ կ'ակնկալեն որ անկողմնակալ դատավարութիւն մը ըլլայ եւ բացայայտուին բոլոր մութ ծալքերը, ապահովութեան ուժերու եւ ազգայնամոլ շրջանակներու կապերը, եւլն.:

Ֆ. Չէթին անցեալ շաբաթ անջատ դատի մըն ալ ձեռնարկած է զօրավար Գարատումանի դէմ, որ "դաւաճան" որակած է Հ. Տինքը: ՓՔՔ-ի ուժերուն կողմէ սպաննուած զինուորի մը յուղարկաւորութեան ալ ըսած է. "ԱՄՆ-ու Ծերակոյտը, Հայաստանի, Ֆրանսայի եւ Եւրոպական Միութեան խորհրդարանները չդատապարտեցին ձեզ սպաննողները: Անոնք կը դատապարտեն միայն դաւաճաններու սպանութիւնները":

⁂

Դռնփակ դատավարութեան Յուլիս 2ի առաջին նիստին մանրամասնութիւնները լայն տեղ գրաւած էին Յուլիս 3ի Թրքական թերթերուն մէջ: Բոլորն ալ կը շեշտէին ամբաստանեալներուն փաստաբաններուն եւ կողմնակիցներուն հակահայ բիրտ կեցուածքը եւ Հ. Տինքի ոճիրը դատապարտող աւելի քան երկու հազար հոգինոց բազմութեան մը լուռ ցոյցը: Այս վերջինները բոլորն ալ սեւազգեստ, կրած են "Բոլորս Հրանդ ենք, բոլորս Հայ ենք" եւ "Բոլորս ականատես վկայ ենք, արդարութիւն կը պահանջենք" արձանագրութեամբ սեւ ցուցանակներ: Այդ բազմութիւնը ծափերով ողջունած է Ռ. Տինքի եւ երկու աղջիկներուն դատարան ժամանումը, մինչ ամբաստանեալներուն փաստաբանները, զօրակիցները նախատինքներ տեղացուցած են անոնց ու ցուցարարներուն, Տինք ընտանիքին փաստաբաններուն վրայ:

Ամբաստանեալ Ե. Հայալի փաստաբանը տուժակիր կողմին ակնարկելով գոչած է. "Շուներու վոհմակը հաւաքուած է. բոլորդ կորսուեցէ՛ք Հայաստան գացէք": Նոյն անձը յայտարարած է տակաւին թէ երկրին մէջ անխռով քնանալ կարելի կ'ըլլայ ազգայնամոլ տղաներու տարած գործունէութեան շնորհիւ եւ անոնց մեղադրանքը անտեղի, սխալ արարք է: Ապա աւելցուցած է թէ Ռ. Տինքի ու ընտանիքին դիմումնագրերը Թուրքերն ու պետութիւնը Ցեղասպանութեան մեղքով ամբաստանած են, պետական ուժերը արատաւորած են:

Տինք ընտանիքին ատեան մտած պահուն ալ նոյն փաստաբանը անոնց պոռացած է. "Բոլորդ ալ Հայ էք. հայկական անցագիր ունիք": Տինք ընտանիքին մէկ փաստաբանը հակադարձած ու "գըրգըռիչ" կոչած է զինք. միջադէպին անմիջապէս վերջ տրուած է ոստիկաններու միջամտութեամբ:

Թուրք մամուլը առանձին տեղ տուած էր Հ. Տինքի եղբօրմէն եւ կնոջմէն ըստացուած տողերու: Առաջինը ըսած է թէ ոճիրէն ետք ամէն միջոց կիրարկուեցաւ որ ընտանիքը Թուրքիայէն մեկնի. բայց իրենք հետեւելով Հրանդի օրինակին, վճռակամ են իրենց ծննդավայրին մէջ ապրիլ շարունակելու: "Այս դատավարութիւնը, եթէ ճշմարտութիւնները բացայայտուին, Թուրքիոյ համար շրջադարձային պիտի ըլլայ: Դատին աւարտին շահող կամ կորսնցնող կողմը Թուրքիան պիտի ըլլայ" գրած է Օ. Տինք:

Իսկ Ռ. Տինք ծանրացած է որպէս Հայ լրասփիւռներէն, պաշտօնեաներէ իրենց ուղղուած նախատինքներուն, հայհոյանքներուն վրայ: Ըսած է թէ երախաները ոճրագործներու վերածող մտայնութիւնը կը շարունակէ գործել: «Երբ "մութ ուժեր" կ'ըսեմ, անորոշ մարդիկ չեն. դանոնք կրնաք կուսակալութեան, ժանտարմին, զինեալ ուժերուն, լրահաւաք սպասարկութեան, Ապահովութեան, կառավարութեան, ընդդիմութեան, խորհրդարանէն դուրս մնացած կուսակցութիւններուն, նոյնիսկ մամուլին եւ ոչ քաղաքական կազմակերպութիւններու մէջ գտնել: Եւ չեմ գիտեր ի՛նչ պատճառով, արդարութիւնը չի կրնար անոնց հասնիլ, կամ չի փափաքիր հասճիլ: Որովհետեւ այդ նպատակով շարժելու պարագային պիտի նշմարէ թէ իր մէջ եւս թափանցած են անոնք" գրած է Ռ. Տինք:

Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութիւնը լայն արձագանգ գտած է միջազգային լրասփիւռներէ ալ: Ընդգծուած համոզումը այն է որ դատավարութեան ընթացքը փորձաքար մըն է Թուրքիոյ արդարութեան համար:

Այսուհանդերձ, կարդալէ ետք դատարանին մէջ իսկ ոճրագործները, յատկապէս անոնց մտայնութիւնը պաշտպանող, մեծարողներու ընթացքին մասին, ոչ մէկ դրական արդիւնք կը խոստանայ այդ "փորձաքար"ը Թրքական արդարութեան համար: Գոնէ կարենար կամաւոր կուրութիւնը փարատել մեր մէջ վխտացող "երկխօսող"ներու, "հաշտարար"ներու, "ամօթներ վանելու" հրաւիրակներու...

ԱՆԳԼԻԱ

ՍԸՐ ԱՐԱ ՏԱՐԶԻ (ԹԵՐԶԵԱՆ) ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

Անգլիոյ նոր վարչապետը Կ. Պրաուն անցեալ շաբաթավերջին երկրին յայտնի վիրաբոյժներէն Արա Տարզին (Թերզեան) առողջապահութեան նախարար նշանակած է: Ան 47 տարեկան է. ծնած է Հայաստան, ապա Իրլանտա, անկէ Անգլիա փոխադրուած: Մասնագիտացած է յատկապէս մարդամեքենաներով կատարուող վիրաբուժութեան մէջ: Երկրին նախորդ կառավարութեան վիրաբուժական հարցերու խորհրդականն էր: Ծառայութիւններուն համար Էլիզապէթ Թագուհին 2003ին իրեն շնորհած է "սըր"ի կոչում: Զաւակն է իրաքահայ Վարդգէս Թերզեանի, որուն հայրը վերապրող մըն էր:

Արա Տարզի ընդունած է նախարարի պաշտօնը երաշխիք ունենալէ ետք թէ ամէն Ուրբաթ պիտի շարունակէ վիրաբոյժի գործունէութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԻՐԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Յունիս 30ին, Ժընեւի մէջ Ընկերվար միջազգայնականի խորհուրդի նիստին ընթացքին Հ.Յ.Դ.-ի ներկայացուցիչներ Մարիօ Նալպանտեան եւ Արմէն Ռուստամեան տեսակցութիւն մը ունեցած են Իրաքի նախագահ Ճ. Թալապանիի հետ: Անոր խօսած են երկրին հայ համայնքին կարիքներուն մասին: Նախագահը խոստացած է խորհրդակցիլ համայնքին հետ եւ գործակցելով փորձել բաւարարել անոր կարիքները:

⁂

ԼՂՀ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Յունիս 30ին Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի սահմանին վրայ, Աղդամի շրջանին մէջ Ադրբեջանցի մը ձերբակալուած է: ԼՂՀ պատկան մարմինները ձեռնարկած

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍՓԻՒՌՔԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ (Յունիս 20). -

Լոնտոնը քաղաք մըն է որ մտքիս կը խօսի, բայց ոչ՝ սրտիս: Եկած եմ մասնակցելու գիտաժողովի մը, որ նուիրուած է «Հին եւ Նոր սփիւռքներու ցուցաբերած ազգայնական ոգի» նիւթին: Դասախօսները՝ Պուլկար, Գանատացի, Ֆրանսացի-Յոյն, Իսրայէլցի, Սիխ-Հնդիկ, Հրեայ, Անգլիացի-Հրեայ, եւ - անսովոր պարագայ - երկու Հայ, Ռազմիկ Փանոսեանը եւ ես:

Սփիւռքագիտութիւնը կը նկատուի «հրատապ» նիւթ, ընկերային գիտութիւններու մասնագէտներու կողմէ: 1991ին, երբ կը հիմնուէր Սփիւռք գիտական պարբերաթերթը, իմ նախաձեռնութեամբ եւ Զօրեան հիմնարկի կենսական օժանդակութիւնով, սփիւռքեան թեմաները եւ գաղափարները շատ աւելի սահմանափակ շրջանակ մը կը հետաքրքրէին: Սակայն 1990ական տասնամեակին, Սովետական միութեան անկումէն ետք, «Սփիւռք»եան նիւթերը սկսան գրաւել թուով բազմաթիւ մասնագէտներու եւ կրթանքներու: Օրինակ՝ անգլիալեզու գրականութիւններու մասնագէտներ, որոնք կ'ուսումնասիրեն իսկապէ՛ս տաղանդաւոր, ազգութեամբ «Հնդկաստանցի» սակայն անգլիագիր հեղինակներու գործերը, յաճախ կը խօսին Հնդկաստանի յետ-գաղութատիրական սփիւռքի մասին (փոսթգոլոնիըլ տիասփորա): Եւրոպական գաղութատիրութեան անկումէն ետք (որ կը սկսի 1954, Տիէն Պիէն Ֆու, եւ կ'աւարտի 1974-5ին Մոզամպիքի եւ Անկոլայի ու Թիմորի Փորթուկալէն անկախութեամբ), միլիոնաւոր անձեր լքեցին հին գաղութներ եւ հաստատուեցան արեւմուտքի մէջ,- Մաղրէպը Ֆրանսա եկաւ, Լատին Ամերիկան՝ Միացեալ Նահանգներ եւ Սպանիա, իսկ Ափրիկէն՝ Բրիտանիա, եւլն.:

Հայկական աւանդական հասկացողութեամբ՝ այս նոր գաղթականութիւնները «սփիւռք» չեն, այլ՝ ցրօնքի զանազան տարբերակներ են: Սակայն, փաստօրէն, 1991-2007 թուականներուն շատ արագօրէն վերանուանում մը տեղի ունեցաւ, որ Հայաստանի մասնագէտներուն, օրինակ, բաւական խորթ կը թուի, բայց արդէն կատարուած եւ ամբողջացած իրականութիւն մըն է: Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ մէջ ներկայիս լոյս տեսնող եւ «Սփիւռք» վերտառումը կրող գիտական պարբերաթերթերը չեն տարբերիր, իրենց հիմնական նիւթերով եւ հետաքրքրութիւններով, իմ խմբագրած հիւսիսային ամերիկեան պարբերաթերթէն:

Այսօր, փաստօրէն, գոյացած է նոր, բազմակրթանք (փլուրիտիսիփլինէր) մասնագիտութիւն մը եւ ուսումնասիրութեան ճիւղ մը, որ կը կոչուի Dispersion Studies, Ցրօնքներու ուսումնասիրութիւն: Ցրօնքը, ազգերու ցրւումը, իրենց տեղէն եւ Հայրենիքէն դուրս, բազմաթիւ ազդակներու պատճառաւ տեղի կ'ունենայ,- պատերազմ, ջարդ, տնտեսական տագնապ, կամաւոր արտագաղթ, եւլն.: Կան ապաստան փնտռողներ, գաղթողներ, աշխատանք փնտռողներ, ապա՝ նման շարժումներու պատճառաւ գոյացող բազմաթիւ փոքրամասնութիւններ, եւ անոնցմէ շատերը կը շարունակեն սերտ կապեր պահել իրենց հայրենիքին, ծննդավայրին հետ: Այս կապերը որոնք ազգ-պետութիւններու սահմանները կը կրեն, կը կամրջեն, կը կոչուին անդրազգային կապեր (Transnational relations): Ի դէպ, Անգլիոյ եւ ԱՄՆ-ու մէջ կան մասնագէտներ, որոնք այլեւս չեն խօսիր «սփիւռք»ներու մասին, այլ՝ անդրազգային համայնքներու, ինչ որ կը նշանակէ գաղթականներու համայնքներ, որոնք սերտ կապեր կը պահեն հայրենիքին հետ: Օրինակ՝ Հայիթիէն ԱՄՆ գաղթողները ինքնուրոյն եւ ներքին կառոյցով ինքնավար սփիւռք մը չեն կազմեր, այլ՝ կ'ապրին ոչ շատ հեռու գտնուող իրենց հայրենիքին սերտօրէն կապուած, առօրեայ հեռաձայնային եւ համացանցային կապերով,- «ներածելով» իրենց յատուկ սնունդ, երաժշտութիւն, ամուսնութեան ընկերներ, քաղաքական գաղափարներ, եւլն.: Հայիթիի պետութիւնը, որուն պաշտօնական լեզուն Ֆրանսերէնն է, ունի ինը « département »-ներ: Մասնագէտներ երբեմն Հայիթեան «սփիւռքը», կամ ցրօնքը, կը կոչեն « le deuxième département » այնքա՛ն արտասովոր մտերմութիւն մը կը ցուցաբերէ ան հայրենիքին հետ: Աւելցնեմ որ այս նիւթին մասնագէտ մը, տարիներ առաջ, իմ օրինակին հետեւելով, «Հայիթական անդրազգ» որակումը գործածեց: Ես ալ, երբեմն կ'ըսեմ, որ այսօր հայութիւնը ճշգրտօրէն նկարագրենք եթէ, «անդրազգ» մըն է: Այլ խօսքով՝ Հայաստանի ԱԶԳ-պետութեան բնակչութիւնը, առաւել՝ Արցախի եւ Ջաւախքի տեղայնացած, հողին դեռ կառչած հայութիւնը, ապա՝ Մոսկուայէն մինչեւ Սիտնի, եւ Պուէնոս Այրէսէն մինչեւ Հալէպ աշխարհացրիւ հայութեան համայնքները կամ գաղութները, միասին՝ անդրազգ մըն են, այսինքն՝ իրարմէ բաւական տարբեր հասկացողութիւններով եւ ապրելակերպով օժտուած համայնքներ, որոնք թէ՛ զանազան ազգ-պետութիւններու մաս կը կազմեն, թէ՛ Հայութեան:

Ամփոփենք այս բարդ նիւթը,- այսօր, բազմատեսակ ցրօնքներու ուսումնասիրութեան ճիւղ մը կայ, որուն ենթաբաժիններէն մէկն է ուսումնասիրութիւնը «Սփիւռք»ի,- ցրօնքի այն գիտակից եւ կազմակերպուած ու երկարատեւ տարբերակը, որ կը յիշէ անցեալի դառն փորձառութիւնները եւ ճիգ կը թափէ, իր ապագան ձեւաւորելու ոչ իբրեւ բոլորովին անկախ եւ տեղայնացած միաւոր մը, որ միայն իր գլխուն ճարը պէտք է գտնէ, այլ՝ կապուած ուրիշ սփիւռքեան համայնքներու (օրինակ՝ Փարիզ - Պոլիս) եւ Հայրենիքին: Նման կազմակերպուած սփիւռքներ ազգայնական ոգիով տոգորուած են, ունին ազգայնական գաղափարներ, նոյնիսկ (ինչպէս ըսած է տոքթ. Փանոսեան) ունին ՀՅԴ-ի նման կազմակերպութիւններ որոնք երբեմն կը վարեն, պետութեան մը նման, իւրայատուկ ազգային քաղաքականութիւն, որ չէ նոյնացած ազգ-պետութեան վարած քաղաքականութեան հետ: Ահա նման սփիւռքներու եւ ազգայնական գաղափար - շարժումներու նուիրուած էր լոնտոնեան այս գիտաժողովը:

Առաջին դասախօսը փրոֆ. Անթընի Սմիթն էր, Լոնտոնի Տնտեսական եւ քաղաքական գիտութիւններու համալսարանէն թոշակառու, որ սակայն կը մնայ աշխարհի ամէնէն հանրածանօթ տեսաբանը, ազգայնականութեան ուսումնասիրութեան մարզին մէջ, եւ որ յաճախ կ'ակնարկէ Հայութեան ալ: Ան նիւթը ներկայացուց, ընդգծելով հարուստ անցեալի մը, անոր մշակոյթի, կրօնքի, լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դերը՝ առողջ արդի ազգայնականութեան մը կազմաւորման մէջ:

(Շար. 1)

ԼԸ ՌԷՆՍԻ

ՅՈՎԷԼ ՇՆՈՐՀՕՔԵԱՆ

Ամառուան արձակուրդի տաք Շաբաթ օր մը, դուրս ելայ պտոյտ մը կատարելու Ռէնսիի մէջ, մտքիս մէջ ունենալով այցելել Աքասիա ուղին: Հոն՝ Ռէնսիի յատկանշական, շքեղ տուներէն մէկուն կողքին բազմած փառաւոր թթենի մը կը տիրապետէ տան պարտէզին, միաժամանակ հովանիին տակ առնելով Աքասիա համեստ ուղիին ամբողջ լայնքը:

Ամառուան արձակուրդի պայծառ օրերուն, երբ տունը գտնուիմ, յաճախ կ'այցելեմ Աքասիա ուղիին պատկառելի թթենին, նախ ստուգելու բերքին առատութիւնը, ետքը՝ հսկելու անոր հասուննալուն: Ի վերջոյ, երբ պտուղը հասնի, հին շապիկ մը հագած, կ'երթամ համտեսելու ուղիին վրայ տարածուող ճիւղերուն սեւ, համեղ եւ խոշոր «Շամի» թութերը:

Այսպէս ամառուան արձակուրդի այդ Շաբաթ օրուան թութի արարողութեան աւարտին, գոհացած, ձեռքերս սեւցած եւ ճերմակ շապիկս լեցուն թութի կարմիր հետքերով, տուն վերադարձի ճամբաս շեղեցի, անցնելու մեր դպրոցին առջեւէն, ինչպէս հաւատացեալ մը ճամբան կը շեղէ անցնելու սրբատեղիի մը առջեւէն՝ խաչ մը հանելու: Դպրոցին դարպասը բաց տեսնելով բակ մտայ նայելու թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար: Ի վերջոյ, դպրոցը մերը չէ՞, մե՛ր ժառանգութիւնը: Պարոն Վարդանեանն էր, մինակը, մանկապարտէզի խաղավայրին սահնակը կը ներկէր: Յանկարծ ինքզինքս յանցաւոր զգացի: Աղջկաս մանկապարտէզի տարիներն էին. եւ մինչ ես, աշակերտի ծնողք, թութ ուտելով զբաղած էի, ֆրանսական «պատուոյ լեգէոնի ասպետ» այդ մարդը, որ տարիներու ընթացքին իր տարբեր գործերու եւ պաշտօններու կողքին, ասդին անդին վազած, կառավարական նպաստ ապահոված, հայ երեւելիներէն դըպրոցին համար դրամ «մուրացած», մէկ խօսքով՝ տարիներու ընթացքին դպրոցը վեր պահած այդ մարդը, հիմա, արձակուրդի օրով, իմ աղջկաս սահնակը կը ներկէր: Բարեւելէ ետք անհանգիստ, նեղացած շեշտով հարցուցի:

- Պարոն Վարդանեան. ի՞նչ կ'ընէք, այս ձեր գործը չէ՛:

- Է՜հ, գործ մը որ ձեռքովդ չընես, չըլլար: Ամավերջի հանդէսին նկատեցի որ գամի մը ծայրը դուրս ցցուած էր: Վտանգաւոր էր: Վերամուտէն առաջ, գործիքներս առի, եկայ նորոգելու: Ճամբան ալ Գասթորամա հանդիպեցայ, երկու տուփ ներկ առի որ մաքուր ըլլայ: Այդ չէ ալ, ժամացոյցս ձեռքս չէ: Ժամը քանի՞ ըրինք:

Փարիզի շրջանի տաք եւ տակաւին արեւոտ ամառնային Շաբաթ օրուան ժամը եօթն ու կէսն էր:

- Վա՜յ, ընթրիքի հիւր ունինք. այն ալ քաղաքապետը: Ժանինը մինակն է տունը: Ուշ մնացեր եմ:

* * *

Ռէնսի քաղաքը հիմնուած է Փարիզի կեդրոնէն տասնըհինգ քիլոմեթր հեռաւորութեամբ՝ անցեալի Լը Ռէնսի դղեակի ծառաստանի տարածքին: Քաղաքի «փողոցները» ընդհանրապէս կը կոչուին ծառուղի, կը համապատասխանեն անցեալի ծառաստանի ուղիներուն, եւ կը կրեն նոյն անունները: Դղեակը՝ Վէրսայլի պալատի ոճով եւ շքեղութեամբ, կառուցուած է 1643էն 1650, Ժագ Պորտէի պատուէրով:

Իր երկու հարիւր տարիներու պատմութեան ընթացքին, ան յաջորդաբար պատկանած է Պուրպոն եւ Օրլէանի տոհմերուն, ապա գրաւուած Փրուսական բանակի կողմէ: Ի վերջոյ 1869 թուականին, երկու տասնամեակ անտէր անխնամ մնալէ եւ թալանուելէ ետք անցած է կառավարութեան ձեռքը, որ փլցուցած է քայքայուած դղեակը, եւ հողաշերտերու բաժնելով ծախած կալուածը:

Դղեակը ունեցած է երկու հարիւր ձի պարունակող հսկայական ախոռ՝ ասպաստան, երկու հարիւր քառասուն հեկտարի վրայ տարածուող ծառաստան, եւ հոյակապ պարտէզներ, մշակուած Լուի տասնըչորրորդ թագաւորի հռչակաւոր պարտիզպան՝ Անտրէ Լը Նոթրի տնօրինութեամբ եւ տաղանդով: Այդ ժամանակ, ինքնաշարժ, ժամացոյց եւ առձեռն հեռաձայն չեղած, ազնուականներու ցուցական միջոցներէն մէկը օտար շրջաններէ եւ ցամաքամասերէ անծանօթ ծառերու «ցոյցն» էր: Այսպէս, քաղաքիս ներկայի տուներու պարտէզները պալատական անցեալէն ժառանգած են նշենի, թթենի, չոճի, Լիբանանեան մայրի եւ այլ օտար ծառեր:

Իսկ մենք, մեր ընտանեկան արմատները հեռու՝ Ռէնսիի ծառաստանի խորերէն եւ փառաւոր անցեալէն, պարագաներու բերմամբ այստեղ հաստատուեցանք: Արդարեւ, երբ ազգի ղեկավարութեան պարզ չգոյութեան խայտառակ պատճառաւ, 1990ին Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանը փակուեցաւ, մեր զաւակները արձանագրեցինք Դպրոցասէր: Երկու տարի պզտիկները հանրային փոխադրամիջոցներով Փարիզէն Ռէնսի տարինք բերինք ամէն օր. ըլլալիք բան չէր: Ի վերջոյ տուն տեղ հաւաքեցինք եւ փոխադրուեցանք Ռէնսի: Թէ ինչո՞ւ Փարիզի առաջին եւ առաջնակարգ հայկական դպրոցը կը գտնուի արուարձանի մը մէջ ուր ո՛չ եկեղեցի, եւ ոչ ալ գաղութ կայ, այդ ալ նոյն պարագաներու բերմամբ է: Թէ օր մը գաղութի կառոյցը պիտի ունենա՞յ հեռատեսութիւնը, մըտահոգուելու եւ ծրագիր մշակելու ժողովուրդին տեղաւորման եւ դըպրոցներու ու մշակութային դրութիւններու համակարգմամբ, այսօրուան կացութեան մէջ, անիրականալի կը թուի:

* * *

Վերջերս գաղութի եւ ընդհանրապէս ազգի մեր ժառանգութեան

մանիկ մեր դպրոցը լուսարձակի տակ առնուած էր Նորա Պարութճեանի՝ դպրոցի հայերէնի ուսուցչուհիին յօդուածով, լոյս տեսած Յառաջի Մայիս 25ի թիւով: Ծնողքի մը կողմէ ոստիկանութեան ուղղուած պաշտօնական գանգատի մը բերմամբ հասկնալիօրէն դառնացած ուսուցչուհին, իր յօդուածին մէջ հարց կու տար թէ արդեօք դպրոցը առեւտրական հիմնա՞րկ է թէ սրբավայր:

Ճիշդ է որ դպրոցը, գէթ Հայերուս համար, սրբավայր է, եւ այդ նկատողութեամբ, յարգանք կը պարտադրէ իր ամբողջութեան՝ աշակերտութեան, ծնողաց գանգուածին, ուսուցչական կազմին եւ տնօրէնութեան: Սակայն դպրոցը չի դադրիր ըլլալէ, ինչպէս այլ հիմնարկներ, հիմնարկ որ կը կառավարուի օրէնքներով եւ տնօրէնութեամբ: Օրէնքներ որոնք կը պարտադրեն արժէքներ եւ աշխատաձեւ, կը սահմանափակեն իւրաքանչիւրի ազդեցութեան գօտին, պատասխանատուութիւններու եզրն ու իրաւունքները. եւ տնօրէնութիւն, շնորհիւ որուն ընդհանրապէս հարկ պէտք չէ ըլլայ դպրոցի հարցերը դուրսերը արծարծել: Տնօրէնութիւն մը, որ գնահատէ արժէքաւոր ուսուցիչները եւ ի հարկին՝ խոհեմութեամբ յօտէ «ծառը»: Արդարեւ, դպրոցի մը արժէքը կը կայանայ գլխաւորաբար իր ուսուցչական կազմին մէջ, որ կը կերտուի երկար տարիներու ընթացքին, եւ կը պահուի ի գին յարատեւ ջանքի:

⁂

Տիկին Պարութճեանի յօդուածը մատը կը դնէ Դպրոցասէրի բակէն դուրս ալ, այժմէական եւ կարեւոր հարցի՝ կրթական կառոյցի չգոյութեան վրայ: Կառոյց մը, որ եթէ ունենանք, նախ եւ առաջ պէտք է պատրաստէ Սփիւռքի դպրոցներու կրթական ծրագիրը, պատրաստէ դասագիրքեր, ճշդէ ուսուցիչներու մակարդակի պահանջը, պատրաստէ անոնց մանկավարժական ծրագիր եւ բերէ նիւթական նպաստ՝ օժտելու դպրոցը արհեստավարժ կատարելագործման տարրերով: Այսպիսի միտք, կ'ենթադրէ կրթական վեր՝ ընդհանուր ազգային կառոյց, եւ որ պէտք է ըլլայ ո՛չ տեղական, այլ համասփիւռքեան:

Ճիշդ է որ ունինք հայրենիք եւ կառավարութիւն որ կը ներկայացնէ հանրապետութիւնն ու կը պաշտպանէ անոր շահերը, սակայն ըՍփիւռքը կը մնայ անգլուխ:

Ներկայիս ունինք սփիւռքեան «կառոյցներ», որոնց համակարգութեան պակասը չարտօներ ստանալ ներդրուած ջանքերու եւ միջոցներու դիմաց՝ գոհացուցիչ արդիւնք: Ջանքեր, որոնք լայնատեւ ծրագրի պակասով սահմանափակուած են ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքին մէջ: Իսկ Սփիւռքի նիւթական եկամուտին առիւծի բաժինը անհաւասարակշռօրէն կը յատկացուի հայրենիքի օժանդակութեան: Արդեօք օր մը պիտի ունենա՞նք համասփիւռքեան կառոյց, որ ունենայ հեռատեսութիւն՝ տեսնելու ազգի ապագան Հայ դատէն անդին, համակարգէ արդէն գոյութիւն ունեցող միջոցները, որոշէ նախընտրութիւններուն կարգը, յանուն հայրենիքի, յանուն հայութեան: Հեռատեսութիւն, որ գէթ երկու սերունդ ետք, տակաւին գոյութիւն ունենայ հայրենիքին իր օժանդակութիւնը բերող՝ կենսունակ Սփիւռք: Պիտի ունենա՞նք արդեօք առաջնորդ մը որ ունենայ իմաստութիւնն ու քարիզման, համախմբելու ազգի հատուածները: Պիտի ունենա՞նք արդեօք Կէօվճեան մը եւ Փափազեան մը, որոնք պիտի գերադասեն ազգային շահը հատուածայինէն, տեսնեն ազգին հեռանկարը, դուրս գան իրենց տեղական՝ զանգակատան վէճերէն, միասին նախաձեռնեն համասփիւռքային կառոյց կերտելու, օժտուած՝ պէտք եղած միջոցներով:

⁂

Անցեալ շաբաթ շուկայէն վերադարձիս, հեծանիւիս ճամբան շեղեցի եւ անցայ Աքասիա ծառուղիէն: Պատմական թթենին ամբողջութեամբ յոտած են: Ծառին վրայ գրեթէ ճիւղ չեն ձգած: Կ'երեւի սեւ թութը մարդոց բակը, տունը կ'աղտոտէր: Տխուր երեւոյթ: Մինչ այդ, մեր տան պարտէզին հինգ տարի առաջ Հայաստանէն բերուած երկու թթենիներէն մէկը, ճերմակը, այս տարի առաջին անգամ ըլլալով պտուղ տուած է: Կը յուսամ գալ տարի սեւ թթենին ալ տայ: Գարուն է: Ի վերջոյ կու գայ գարուն:

Յ. Շ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Էսաեան Սանուց միութեան սրահին մէջ, Յունիս 8ին, նախաձեռնութեամբ Էսաեան վարժարանի լիսէի բաժնի տնօրէնութեան, այս տարի եւս, սարքուած է հինգ լիսէներու աշակերտներու մասնակցութեամբ թատրոնի մրցում մը, որ շատ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծած է: Գլխաւոր նպատակը եղած է աշակերտները ծանօթացնել իրարու եւ անոնց մօտ արծարծել բեմարուեստի սէրը: Այս անգամ, թատերախաղ ընտրուած էր ողբացեալ բանաստեղծ եւ արձակագիր Անդան Էօզէրի մէկ պատմուածքը՝ «Ռէշատի Ոսկին», որ թատերախաղի վերածուած էր ուսուցիչ Կարպիս Խորասանճեանի կողմէ: Նիւթը ունէր հոգեբանական բնոյթ եւ ուսուցողական էր: Հինգ լիսէներու աշակերտները խաղը կը ներկայացնէին իրենց ուսուցիչներու թելադրութիւններու հիման վրայ: Երեկոյթին բացումը կատարած է Էսաեան վարժարանի լիսէի բաժնի տնօրէնուհի Սաթենիկ Նշան, որ յայտնած է թէ այս ձեռնարկը կը կազմակերպուի երեք տարիէ ի վեր եւ յաջողութիւն կը գտնէ: Ապա, ներկայացուցած է դատակազմի անդամները: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, դատակազմը յայտարարած է արդիւնքները: Լաւագոյն բեմադրութեան արժանացած է Սահակեան վարժարանը, լաւագոյն խաղարկութեան Մխիթարեանը, բեմայարդարումի եւ տարազի մրցանակին ալ տիրացած է Կեդրոնականը:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Գարակէօզեան վարժարանի Սանուց միութեան սրահին մէջ, Յունիս 12ին, հանդէս մը տեղի ունեցած է խորագրուած «Փունջ մը գեղարուեստ» ի յիշատակ այս տարուան կորուստներուն՝ Սիլվա Կապուտիկեան, Յակոբ Այվազ, Զահրատ եւ Հրանդ Տինք: Բացման խօսքը արտասանած է Գարակէօզեանի ուսուցչուհիներէն՝ Արեւ Սըրատաղ, յետոյ վարժարանին զանազան գործունէութիւններուն մասին տեղեկութիւններ տուած է օրդ. Աւլին Շահպազ: Տնօրէնուհի Ժանէթ Ներկիսի խօսքէն ետք, սկսած է գեղարուեստական յայտագիրը: Առաջին առթիւ ներկայացուած է Սիմոն Էքմէքճեանի կողմէ գրի առնուած «Հարս ու կեսուր» թատերախաղը, որ ձօնուած էր Յակոբ Այվազի: Ապա, արտասանած է Ե. դասարանի աշակերտ մը Զահրատի «Աղուոր բաներ» քերթուածը: Պարերու եւ երգերու բաժինէ մը ետք, ներկայացուած է երկխօսութիւն մը, յետոյ Ե. դասարանի աշակերտ մը արտասանած է Սիլվա Կապուտիկեանի մէկ կտորը, իսկ վարժարանի հայերէնի ուսուցչուհի Մարի Գալայճը արտասանած է Վ. Խիտավերտեանէ եւ Հայկազուն Գալուստեանէ ի յիշատակ Հրանդ Տինքի: Աւարտին, պարտէզին մէջ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Էսաեան վարժարանի լիսէի բաժնի տնօրէնութիւնը, այս տարի եւս, նախաճաշի սեղանի մը շուրջ մէկտեղած է լիսէէն շրջանաւարտները խօսելու համար անոնց հետ, նաեւ անոնց ծրագիրներուն մասին: Այս առթիւ, խօսք առած է տնօրէնուհին տիկին Սաթենիկ Նշան եւ անդրադարձած է այն տարիներուն զորս աշակերտները անցուցած էին վարժարանի հարազատ մթնոլորտին մէջ ու հիմա հասած է բաժանման ժամը: Նման արտայայտութիւններ ունեցած են նաեւ ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿԵՐ
Բ. հատոր
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԴՈՆՑ

Հայկական մատենաշար
Գալուստ Կիւլպէնկեան
հիմնարկութեան

Երեւանի համալսարանի
հրատարակչութիւն
Երեւան 2006

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց
Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼ

Մի անգամ Մենդելէն մի տարօրինակ բան յայտնեց Յովհաննէսին. ասաց, որ ծնողներն առնուազն կը նզովեն իրեն, եթէ իմանան, որ ինքը ընկերութիւն է անում օտարի հետ եւ գրքեր վերցնում նրանից: Մենդելէն խոստովանեց, որ Յովհաննէսի տուած գրքերը պահում է ձեղնայարկում՝ թաքուն մի տեղ: Այդտեղ էլ նա ընթերցում էր դրանք, վերադառնալով խեդերէից (հրէական կրօնական տարրական դպրոց): Եւ այդ մասին ոչ ոք ոչինչ չգիտէր:

Շուտով տղաները մտերմացան: Մենդելէն պաշտում էր իր նոր ընկերոջը:

Մի անգամ, ուրբաթ երեկոյեան, նրանք անցնում էին սինակոկի մօտով: Լոյսը վառւում էր, եւ Յովհաննէսը հարցրեց, թէ կարելի՞ է ներս մտնել: Մենդելէն ասաց, որ շամէսը (սինակոկի պահակը) հազիւ թէ նրան ներս թողնի, բայց այնուամենայնիւ տղաները որոշեցին փորձել:

Բարեբախտաբար, շամէսն իր տեղում չէր, եւ նրանք զգուշօրէն սողոսկեցին ներս:

Հայվազովսկու գիմնազիական համազգեստն անմիջապէս գրաւեց աղօթողների ուշադրութիւնը: Մի ծեր հրեայ աչքերը զայրոյթով ոլորեց նրա վրայ եւ ուսից բռնելով ուզեց դուրս հանել: Բայց Մենդելէն անմիջապէս եբրայերէն շշնջաց.

– Այս տղան ապրում է նահանգապետի տանը:

Ծերունին վախեցած, բաց թողեց Հայվազովսկուն:

Սինակոկում մի պահ իրարանցում բարձրացաւ, բայց յաջորդ րոպէին նորից բոլորը խաղաղուեցին:

Յովհաննէսը, հետաքրքրուած, զննում էր շուրջն ամէն ինչ: Շուտով աղօթքը վերջացաւ:

Մենդելէն նրան ասաց, որ վաղը այստեղ հանդիսաւոր ժամերգութիւն է կայանալու:

Հետեւեալ օրը Հայվազովսկին դասի չգնաց: Նրա ուղեղից դուրս չէր գալիս սինակոկը: Նահանգապետի տանն ապրող տղայի մասին այստեղ արդէն բոլորը գիտէին: Շամէսը լուռ ներս թողեց նրան: Հաւատացեալներից մի քանիսը հայեացքում խեթում էին պատանուն, բայց չէին համարձակւում որեւէ բան ասել:

Հայվազովսկին, վերջին շարքում մի ազատ տեղ նկատելով, գնաց նստեց ու սկսեց հետաքրքրուած դիտել սինակոկը:

Երէկ երեկոյեան այստեղ համարեա մութ էր, իսկ այսօր պատուհաններից երեւում էր գարնանային, պայծառ մի երկինք: Աղօթողները շա՛տ-շա՛տ էին: Ամէն մէկի ուսին մի թալես կար գցած, սպիտակաւուն բրդեայ ծածկոց՝ երկար սեւ զոլերով:

Ընտելանալով շրջապատին, փոքրիկ նկարիչը սկսեց ուշադրութեամբ զննել առաստաղի որմնանկարները, սակայն դրանք հիասթափեցրին նրան: Առաստաղը զարդարուած էր հրեշտակներով եւ աստուածաշնչի զանազան տեսարաններով: Գծագրի կոպտութիւնն ու անմշակութիւնը, տարածութեան զգացողութեան լիակատար բացակայութիւնն ու գոյների անճաշակ համադրութիւնը անմիջապէս ծակեցին նկարչի աչքը:

Սակայն գեղեցիկ էր սինակոկի մէջտեղի բարձրիկ տաղաւարը, տեղադրուած նրբաքանդակ փայտեայ սիւների վրայ: Տաղաւարի տակ, տղաների երգեցիկ խմբով շրջապատուած, երգում էր կանտորը: Նրա հագին արծաթանախշ սպիտակ կապա կար:

Հայվազովսկին նկատեց որ նոյնպիսի կապայով էին զարդարուել նաեւ աղօթողներից մի քանիսը: Հաւանաբար դրանք ամենապատուաւոր ծխականներն էին, որ նստել էին տաղաւարի երկու կողմերում դրուած շքեղ բազկաթոռներին:

Հարուստների բազկաթոռների շարքը միւս հաւատացեալների նստարաններից առանձնացուած էր շքեղ զարդերով ծածկուած ազատ տարածութեամբ:

Հայվազովսկին նկատեց, որ ինչքան մօտենում էին դրանք, այնքան հին ու հասարակ էին դառնում նստարանները, ինչպէս եւ նրանց վրայ նստած հաւատացեալների թալեսներն ու ձեռքների աղօթագրքերը:

Յանկարծ կանտորը հնչեղ ձայնով ազդարարեց հանդիսաւոր աղօթքի սկիզբը: Բոլորը ոտքի կանգնեցին եւ աղօթաշորերը գլուխներին գցելով, –այնպէս, որ աչքերը ծածկուեն, - սկսեցին ծոր տալով կրկնել կանտորի արտասանած խօսքերը, միաժամանակ ճօճուելով ժամասացութեան տխրալուր տակտով:

Հայվազովսկու վրայ ցնցող տպաւորութիւն գործեց այս բոլորը, բայց շարունակում էր դիտել: Նա ցաւով նկատեց, որ աստծոյ աղօթքն անգամ հրեաները չէին կարող միատեսակ յղել: Բազկաթոռների տէրերը, գլուխներին փոքրիկ, շքեղ ծածկոցներ գցած, հազիւ էին շարժում իրենց պարարտ, անտաշ մարմինները, նրանց ձայնը համարեա չէր լսւում ընդհանուր երգասացութեան մէջ: Մինչդեռ հնամաշ թալեսներով ծածկուած աղքատները ամբողջ հոգով մոլեգնօրէն ճօճւում էին, իրենց աղօթքի ամէն մի խօսքի մէջ ներդնելով կարիքից բզկտուած մարդու ողջ տառապանքը: Նրանց աղերսալից մրմնջոցները շուտով վերածուեցին իսկական աղաղակի՝ սկզբում ողորմագին, հանդիսաւոր աղօթքի վերջում արդէն դառնալով պահանջկոտ, համարեա սպառնալից:

(Շար. 35)

(Շար. Ա. էջէն)

էն պարզելու անոր ղարաբաղեան կողմը անցնելու պարագաները: Տեղեակ պահուած են Օ. ԷՍ. Սէ. Ը.-ի եւ Կարմիր Խաչի Ստեփանակերտի գրասենեակները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ մէջ քննութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի եւ Կըլազկոյի ձախողած ոճրափորձերու մասին: Ամէն ինչ շատ արագ կ'ընթանայ եւ մամուլն իսկ կը շնորհաւորէ Պրաունի կառավարութիւնը: Ձերբակալուած կասկածելիներու թիւը 8ի հասած է: Վերջին ձերբակալուածն էր յորդանանցի բժիշկ մը՝ Մոհամէտ Ճամիլ Ապտէլքատէր Աշա, 27 տարեկան, որ գործողութիւններուն ուղեղը կը նկատուի: Կը թուի որ իսկական ջարդի մը առաջքն առնուած է առջի օր, երբ երկու Մերսէտէսները, ռումբերով լեցուած, չեն պայթած, պարզապէս որովհետեւ առձեռն հեռաձայնին սխեմը չէ բանած:

ՍԱՆՆԱՅԷՆ (Եմէն) 130 քմ. հեռու, Յուլիս 2ին, ոճրափորձ մը գործուած է երբ զբօսաշրջիկներ Լուսինի տաճարը կ'այցելէին: Թակարդ կառք մը պայթած է, երբ զբօսաշրջիկներով լեցուն կառքեր կ'անցնէին: 14 զբօսաշրջիկներէն 9ը մեռած են, գլխաւորաբար Սպանացիներ (7): Իշխանութիւններու համաձայն ալ-Քայիտայի գործն է: Նկատի կ'առնուի որ արարքը գործուած է հաւզորդագրութեան մը վաղորդայնին, ուր աւհարեկչական կազմակերպութիւնը իր կարգ մը բանտարկուած անդամներուն ազատ արձակումը կը պահանջէր:

ՍԱՐՔՈԶԻ կը շարունակէ "բացուելու" իր քաղաքականութիւնը եւ յաջողած է նաեւ Հ. Վետրինը համոզել, հակառակ անոր որ սկիզբը մերժած է: Այս անգամ ինք յայտարարած է որ ընդունած է "տեղեկագիր մը պատրաստել համաշխարհայնացման մասին": Դեռ կ'ըսուի թէ Ճէք Լանկի համար "պաշտօն մը" գտած է որ կը վերաբերի հիմնարկներու վերանորոգման, թէեւ Լանկ կ'ըսէ թէ մերժած է: Սարքոզի սակայն կ'ուզէ "աւելի ալ հեռու" երթալ...

"ՄՈՆՏ"ի ղեկավարութիւնը իր վերջնական լուծումը գտաւ Յուլիս 2ին եւ Փիէր Ժանթէ դարձաւ նախագահը (Ժ.-Մ. Գոլոմպանիի տեղ), փոխ-նախագահն է Պրինօ Փաթինօ եւ թերթին տնօրէնն է Էրիք Ֆոթորինօ: Փ. Ժանթէ, 60 տարեկան, լրագրական իր ասպարէզը սկըսած է Ֆրանս-Փրէս գործակալութեան մէջ 1972ին, յաջորդաբար տիրանալով աւելի պատասխանատու պաշտօններու:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

2007 - 2008 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւնը Սփիւռքի համար առաջնային համարուող մասնագիտութիւնների գծով կադրերի պատրաստման նպատակով 2007-2008 ուսումնական տարում սփիւռքահայ դիմորդներին Հայաստանի կառավարութեան կողմից պետական պատուէրի շրջանակներում յատկացրել է 70 համալսարանական տեղեր:

Սփիւռքահայ դիմորդների ընդունելութիւնը կատարուելու է համաձայն «Հայաստանի Հանրապետութիւնում օտարերկրեայ քաղաքացիների կրթութեան կազմակերպման մասին» կարգի, Հայաստանի կրթութեան եւ գիտութեան նախարարի հրամանով ստեղծուող յանձնաժողովի կողմից, մրցութային կարգով, դիմորդների կողմից ներկայացուած փաստաթղթերի քննարկման միջոցով:

Անվճար տեղերի մրցոյթին կարող են մասնակցել մանկավարժական, հայագիտական, մշակութային մասնագիտութիւնների համար դիմորդները:

Պետական պատուէրի տեղերից բացի սփիւռքահայ դիմորդներ հնարաւորութիւն ունեն ընդունուել նաեւ վճարովի համակարգ նոյն կարգի համաձայն, այդ թւում նաեւ քոլէջներ եւ ասպիրանտուրա:

Փաստաթղթերի ներկայացման ժամկէտը Յուլիսի 1ից մինչեւ Օգոստոսի 20ն է: Ասպիրանտուրայի համար՝ մինչեւ Սեպտեմբերի 30ը:

Հայոց լեզուին բաւարար տիրապետելու եւ կրթական ծրագրերին յարմարուելու նպատակով սփիւռքահայ դիմորդներն ընդունուելու են ԲՈՒՀ-երի նախապատրաստական բաժանմունք, ուսուցման մէկ տարի ժամկէտով:

Հայոց լեզուից եւ մասնագիտական առարկաներից բաւարար գիտելիքների առկայութեան պարագայում, ինչը որոշւում է գիտելիքների ստուգման արդիւնքներով, դիմորդներին հնարաւորութիւն կը տրուի ուսումն սկսել առաջին կուրսից:

Գիտելիքների ստուգմանը մասնակցելու համար դիմորդի ներկայութիւնը Երեւանում Օգոստոսի 20ից պարտադիր է:

Մանրամասն տեղեկութիւնների համար դիմել Ֆրանսիայում Հայաստանի դեսպանութեան:

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

9, rue Viète
75017 — Paris
tél. : 01 42 12 98 00

Փարիզ, Յունիս 11 2007 թ.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

F.R.A. Zavarian — Nor Seround — CBAF Chaville

LE DIMANCHE 8 JUILLET

PARC DU BON REPOS
PAVILLON ELVIRE — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV, Nat. 10)

Animation musicale : **Gaidzag**
Jeux d'enfants et tournois d'adultes

Après la messe à l'église arménienne de CHAVILLE, recueillement sur la tombe du Prince ARGHOUTIAN, Héros de la bataille de Khanassor.
Rassemblement à 13 heures au Cimetière.

Arménie, mon amie

se termine en beauté avec le

Théâtre Malian d'Erevan

Le Théâtre MALIAN, joyau du répertoire théâtral arménien sera à Paris au Théâtre Artistic Athévains, **jusqu'au 5 juillet 2007 :**

Les Contes et tableaux de **Hovhannes Toumanian** mise en scène d'**Henrik Malian** (spectacle du répertoire) **mercredi 4 juillet à 15h et 20h45** (deux représentations jeune public surtitrées en français)

Soirée musicale et poétique à deux voix
Concert d'instruments traditionnels: dhol, dap, dam, duduk, zurna...
jeudi 5 juillet à 20h45

Exposition de peintres arméniens proposée par Vahagn Stepanian, œuvres d'Aschot Grigorian et Maria Ulikian (entrée libre)

prix des places : 15 euros

Compte tenu du caractère exceptionnel de cette manifestation, la réservation est fortement conseillée au : **01 43 56 38 32**

Théâtre Artistic Athévains
45 rue Richard Lenoir — 75011 Paris
métro : Voltaire

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, Ժամպիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19:

Դաշտահանդէս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SÉJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

arménie mon amie

AGENDA

ARLES
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

**

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

**

VALENCE

centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

**

LA PEINTURE ARMENIENNE 1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

**

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

**

Sous le haut patronage de :
Monsieur Christian Poncelet, Président du Sénat
Monsieur Edward Nalbandian, Ambassadeur d'Arménie en France

«L'Art Contemporain d'Arménie»

Du 23 juin au 15 juillet

A l'Orangerie du Jardin du Luxembourg
23 artistes
présentent une centaine d'œuvres

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84975

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 5
JEUDI
5 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·742 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·742

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐ. ՖԻՅՈՆ, Յուլիս 3ին, Նորընտիր Ազգ. Ժողովին առջեւ պարզեց իր ընդհանուր քաղաքականութիւնը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Սարքոզիի ընտրապայքարի խոստումները, այլապէս կրկնութիւն մը, քանի ամէն ոք գիտէ որ Ֆիյոն ոչ մէկ դեր ունի այդ քաղաքականութեան մէջ: Ինչպէս ամէն անգամ, մեծամասնութիւնը գոհ էր, իսկ ընդդիմութիւնը կը ծաղրէ ելոյթ մը որ կը հաստատէ թէ Ֆիյոն ոչինչ կը ներկայացնէ եւ այնքան ոչինչ որ կարեւոր հաղորդումներն իսկ Էլիզէի ընդհանուր քարտուղարը կ'ընէ: Նախագահական ծրագիրներուն մէջ կան նաեւ պարտադիր վճարումներու նուազում մը եւ միաժամանակ Ֆրանսայի պարտքին նուազումը, ինչ որ առնուազն հակասական է: Ինչպէս Սարքոզիի ընտրապայքարին ատեն, Ֆիյոն ներկայացուց զանազան հարցեր, ինչպէս աշխատանքը, ընկերային ապահովութիւնը, կրթութիւնը, մշակոյթը, բնապահութիւնը, բնակութիւնը, սենտիքաները: Ինչպէս կ'ակնկալուէր, ոչ մէկ անակնկալ կար:

ԱԼԱՆ ՃՈՆՍԸՆ, բրիտանացի լրագրողը որ չորս ամիս է Համասի պատանդն էր, ազատ արձակուեցաւ Յուլիս 3ի գիշերը: Պի. Պի. Սի.-ի աշխատակիցը առեւանգուած էր Գազա եւ բազմաթիւ ջանքեր եղած էին իր ազատ արձակումը ձեռք ձգելու համար:

"ԼԸ ԶԷՔՕ" տնտեսական օրաթերթը կրկին լոյս չտեսաւ Յուլիս 4ին, լրագրողները գործադուլի դիմած ըլլալով այն մտահոգութեամբ որ թերթը ծախուի Էլ. Վէ. ԷՄ. ԱՇ.-ի որուն տէրն է Պեռնար Արնօ եւ կը խորհին որ թերթը կը դադրի անկախ ըլլալէ: Այս վերջինը երկար յօդուածով մը Ֆիկառոյի տնտեսական յաւելուածին կը բացատրէ իր դերը, եւ յանձն կ'առնէ որ թերթին խմբագրութիւնը կը պահէ իր անկախութիւնը: Վաճառքին համաձայնագիրը արդէն իսկ ստորագրուած է: Միւս կողմէ, մինչ Մոնտի ղեկավարութեան հարցը կարգադրուած է, սենտիքաները չեն ընդունիր Մինքի ներկայութիւնը հսկողութեան խորհուրդի նախագահութեան աթոռին, քանի փոքրամասնութեան մէջ մնացած էր, բայց չընդունիր:

ԳԼՕՏ ՓՈՆՓԻՏՈՒ, նախկին նախագահին այրին, մեռաւ Յուլիս 3ին, 94 տարեկանին: Բոլորը կը մեծարեն "մեծ տիկին մը", որ Ժորժ Փոմփիտուի մահէն ետք (1974) ցոյց տուած է իր ազնիւ նկարագիրը եւ միշտ օգտակար ըլլալու ձգտումը. իր նշանաբանն էր "Ոչ ոքի օգտակար ըլլալ, կը նշանակէ ոչ մէկ բանի ծառայել": Հիմնած է "Գլօտ Փոմփիտու" հիմնարկը, հիւանդ երախաներու ի նպաստ:

ՃԱՓՈՆ Պաշտպանութեան կին նախարար մը ունեցաւ փոխարինելու համար հրաժարեալ նախարարը: Այս վերջինը ստիպուած եղած էր հարժարելու իր անտեղի ելոյթին համար Հիրոշիմայի եւ Նակազաքիի մասին, արդարացնելով այդ ռմբակոծումները եւ ահաւոր բողոք մը բարձրացնելով երկրին մէջ: Ներողութիւն ալ խնդրած էր, բայց օգուտ չէր ունեցած: Ամերիկեան հիւլէական ռումբերէն 210 հազար մեռեալ կար և 260 հազար "վերապրող" ֆիզիքական անտանելի պայմաններու մէջ: Նախարարին խօսքերը զայթակղութիւն ստեղծած էին:

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՆԻՍՏԸ

Միջավայրի մը մէջ ուր ոճրագործը կը դասուի հայրենասէր հերոս, հայ զոհին պարագաները ալ "չուներու փոհմակ", բնական է որ արդարութիւն կոչուածէն ալ մնայ տխուր խեղկատակութիւն մը: Այս պատկերը տուած է Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութեան առաջին նիստը (Յուլիս 2):

Ատեանին մէջ նախ կարդացուած է ոճիրին պատուիրատու, դրդիչ համարուած Է. Թունճէլիի վկայութիւնը. ան ըսած է թէ երկար տարիներ որպէս գաղտնի գործակալ աշխատած է պետութեան համար եւ որեւէ յանցանք չունի, քանի որ ատենին ծրագրուող ոճիրին տեղեակ պահած է իր մեծերը որոնք սակայն կարեւորութիւն չեն տուած: Աւելի կարեւոր է իր յայտարարութիւնը թէ Հ. Տինք հայ ըլլալուն պատճառով չէ որ սպաննուած է, այլ ոճիրին ետին գաղտնի ուրիշ ծալքեր կան: Ան շեշտած է թէ բուն պատասխանատուները Ե. Հայալն ու Թ. Ուզունտաշն են:

Նիստը որ 12 ժամ տեւած է, միջոց մը շարունակուած է ամբաստանեալներուն փոխադարձ մեղադրանքով: Ապա բնականաբար ոճրագործ Օ. Սամասթի փաստաբանները դատաւորէն պահանջած են որ իրենց պաշտպանեալին մտային հաւասարակշռութիւնը քննուի մտային հիւանդութիւններու հիւանդանոցի մը մէջ...

Տինք ընտանիքին փաստաբաններն ալ պահանջած են որ քննուին պատուիրատու Թունճէլիի հեռաձայնի խօսակցութիւնները:

Առաջին նիստին ուշագրաւ մէկ դրուագը արձանագրուած է դատարանին պահանջին որպէս պատասխան Ապահովութեան տնօրէնութենէն ղրկուած գրութեան ընթերցումով: Հոն ըսուած է որ ոճիրին պատուիրատուները իրենք ընկերներու խմբակ մը կազմած են եւ որոշած Հ. Տինքի դէմ արարք մը գործել, որպէս հակադարձութիւն "Թրքութիւնը վարկաբեկող" անոր արտայայտութիւններուն: Ապահովութեան տնօրէնութիւնը հաստատած է Է. Թունճէլիի պետութեան համար աշխատած եւ աշխատավարձք ստացած ըլլալուն տեղեկութիւնը: Այդ տեղեկագիրը որեւէ խօսք չէ ըրած ոճիրին ետին ահաբեկչական կազմակերպութեան մը գոյութեան կամ գաղտնի ծալքերու մասին:

Այլ յատկանշական պարագայ մըն է Հ. Տինքի ոճրագործ երիտասարդին մասին Թրքական թերթերու գործածած "ոճիրին կասկածելին" որակումը, մինչ սպանութեան արարքին պահը տեսագրուած էր ու երիզէն առնուած նկարները շրջան ըրին ամբողջ աշխարհի մէջ: Դատին յետագայ ընթացքին մասին գաղափար մը կրնայ տալ նաեւ ատեանին որոշումը թէ ոճրագործին հետ որպէս հերոս մը, Սամսոնի Ապահովութեան տնօրէնութեան մէջ լուսանկարուիլ յանցանք չի համարուիր: Մինչդեռ ծանօթ է որ Թրքական դրօշի մը խորքին վրայ ամենայն հպարտութեամբ դիրք գրաւած ոճրագործին եւ ութ պաշտօնատարներու լուսանկարը գայրոյթ պատճառած էր նոյնիսկ Թրքական թերթերու, Թուրք անձնաւորութիւններու:

Դատավարութեան առաջին նիստին 4 ամբաստանեալ անպարտ հռչակուած են, դատաւորը պահանջած է որ յաջորդ նիստին վկայութեան կանչուի Պոլսոյ կուսակալութեան այն պաշտօնատարը որ Հ. Տինքը իր գրասենեակը հրաւիրած ու սպառնալիքներ ըրած էր անոր:

Յաջորդ նիստը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 1ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՂԱՐԱԲԱՂԸ, ԲԱՔՈՒՆ, ՔՈՍՈՎՕՆ

Յուլիս 3ին, Երեւանի մէջ, Ռուս–հայկական համալսարանի ուսանողութեան հետ հանդիպում ունեցած է ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան: Խօսելով հակամարտութեան մասին, ան ըսած է թէ անցած 15 տարուան ընթացքին Ազրպէջան ոչինչ ըրած է Ղարաբաղի ժողովուրդին վստահութիւնը շահելու համար: Ատոր փոխարէն ընտրած է սպառնալիքներու քաղաքականութիւն: Իսկ այսօր կը զբաղի ոչ թէ կարգաւորումով, այլ քարոզչութեամբ, նպատակը հետապնդելով հակամարտութիւնը որպէս Հայաստանի եւ Ազրպէջանի միջեւ ծագած վէճ ներկայացնել միջազգային հանրային կարծիքին: Ստեղծուած կացութենէն միակ ելքը Ա. Ղուկասեան նկատած է Ղարաբաղի վերադարձը բանակցութեան սեղանին:

Բաքուի ստեղծած անվստահութեան մթնոլորտին մէջ կարելի չէ փոխադարձ զիջումի մասին խօսիլ, ըսած է նախագահը աւելցնելով. "Զիջել կարելի է գործընկերոջը, բայց ոչ թշնամուն, ոչ նրան, ով ընտրել է սպառնալիքների մարտավարութիւնը":

Քոսովոյի անկախութեան վէճը կրնա՞յ որպէս նախընթաց ծառայել Ղարաբաղի, հարցումին Ա. Ղուկասեան պատասխանած է. "Եթէ Քոսովօն կարող է իրականացնել ինքնորոշման իր իրաւունքը, ապա ինչո՞ւ դա չի կարող անել Ղարաբաղը. այս հարցի պատասխանը ոչ ոք չունի":

ՇՓՄԱՆ ԳԻԾԻ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ

Բարձր ջերմաստիճանին պատճառով նոր հրդեհներ բռնկած են Ղարաբաղի եւ Ազրպէջանի զինեալ ուժերուն շփման գիծին երկայնքին: Ղարաբաղեան իշխանութիւնները գրութեամբ մը դիմած են Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.-ի համակարգող պաշտօնատարին որ պատասխանատուն է բնապահութեան եւ միջավայրի բաժնին: Գրութեան մէջ ափսոսանք յայտնուած է որ կիրարկութեան դրուած չեն կազմակերպութեան պատուիրակութեան շրջան այցէն ետք բնապահութեան մարզին առընչուած յանձնարարութիւնները:

ԱՄՆԷՍԹԻ ԷՆԹԷՐՆԱՍԻՈՆԱԼ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ԴԱՏԻՆ

Ամնէսթի Ինթէրնասիոնալ կազմակերպութիւնը ներկայացուցիչ մը ղրկած է Պոլիս, որպէսզի հետեւի Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութեան: Կատարուած յայտարարութեամբ մըն ալ ըսուած է թէ կ'ակնկալեն որ սպանութեան բոլոր պարագաները նկատի առնուին, ոչ մէկ մարդ անտեսուի: Նաեւ՝ պատահարին ուղղակի, կամ անուղղակի կերպով առընչուած անձեր դատուին առանց որեւէ խոչընդոտի:

Կազմակերպութիւնը համոզուած է որ հայ լրագրողը թիրախ առնուեցաւ, որովհետեւ կը պաշտպանէր արտայայտութեան ազատութիւնը եւ մարդկային իրաւունքներու համաշխարհային բնոյթը: Վախ կը յայտնէ որ ոճիրին հետաքննութեան ընթացքին զայն անհատական արարք համարող Պոլսոյ ոստիկանապետին յայտարարութիւնը հետաքննութեան անաչառ ընթացքը խոչընդոտած ըլլայ:

ՊՈԼԻՍ

ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ ԿՐԱԿՈՂՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Յուլիս 3ին ալ սկսած է Հ. Տինքի մահուան քառասունքին, օրը Մայր եկեղեցիի բակին մէջ կրակողներ արձակած երկու երիտասարդներուն դատը: Անոնք բաւական պատկերաւոր պատմութիւն մը պատմած են իրենց արարքը արդարացնելու, կամ բացատրելու համար: Իբրեւ թէ զիրենք հալածողներէ խոյս տուած ու եկեղեցի ապաստանած են, հոն պաշտօնեայի մը իրենց մօտենալով խուճապի մատնուած ու կրակած: Ինչ կը վերաբերի ոստիկանութեան իրենց յայտարարութեան թէ Մեսրոպ Պատրիարքը սպաննելու համար եկեղեցի մտած էին, ըսած են թէ շփոթի հետեւանք էր ու անգիտակցաբար գործուած արարք:

Ամբաստանեալները ազատ արձակելու անոնց փաստաբանին պահանջը մերժուած է դատաւորին կողմէ: Այս վերջինը յետաձգած է դատը եւ ըսած թէ յաջորդ նիստին հարկ է ներկայ ըլլայ Պատրիարքը եւ վկայէ:

ՍԷՖԻԼԵԱՆ – ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ ԴԱՏԸ ՍԿՍԱԾ

Երկուշաբթի, Յուլիս 2ին Երեւանի մէջ սկսած է Ղարաբաղի պատերազմին երկու վեթերաններու՝ Ժիրայր Սէֆիլեանի եւ Վարդան Մալխասեանի դատը: Անոնք, նաեւ Վահան Արոյեան, ամբաստանուած են իշխանութիւնը տապալելու միտումով: Ձերբակալուած էին եօթը ամիս առաջ:

Ժ. Սէֆիլեան Լիբանանի քաղաքացի է ու կը գլխաւորէ այն խումբը որ դէմ է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման համար Ազրպէջանին որոշ տարածքներ զիջելու տարբերակին: Ինք և Վ. Մալխասեան ձերբակալուած են իշխանութիւնը ուժի միջոցով փոխելու իրենց կոչերուն պատճառով: Երրորդ ամբաստանեալը աւելի վերջ ձերբակալուած է երբ Ազգ. Ապահովութեան աշխատակիցները յայտարարած են որ իր գիւղին բնակարանէն զէնքի պահեստ մը գտած են:

Դատին բացումին օրը երեքն ալ իրենց գաղափարակից բազմութեան մը համակրանքի ցոյցերուն արժանացած են: Անոնք նաեւ բողոքած են դատավարութեան դէմ: Յայտարարուած է թէ երեքին դէմ ձեռնարկուած դատը նախապատրաստութիւն է նախագահական ընտրութեան եւ կը միտի լռեցնելու ընդդիմադիր խմբաւորումները:

Առաջին նիստը կը տեւէ մինչեւ Յուլիս 6:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Յուլիս 2ին Փրակայի մէջ հանդիսաւորութեամբ բացուած է Հայաստանի Վիէննայի դեսպանութեան գրասենեակը զոր կը ղեկավարէ նախկին դեսպան Աշոտ Ոս-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍՓԻՒՌՔԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Յաջորդ դասախօսը, Տանըլտ Էյքընսըն, չատերու կողմէ կը համարուի Գանատայի ամէնէն լաւ (անկասկած՝ ամէնէն համբաւաւոր) պատմաբանը, որ յաճախ կը կրկնէ, ինչպէս այս առիթով ալ ըսաւ, որ ինք հակառակ է ամէն ցրօնք «սփիւռք» կոչելու: Խօսեցաւ իրլանտական ցրօնքի մասին, որ 1660էն մինչեւ 1960, մօտ 25 միլիոն Իրլանտացիներու արտագաղթով կազմըւեցաւ, թէ՛ կաթողիկէ, թէ՛ բողոքական: Բանն այն է, իրաւացիօրէն ըսաւ Էյքընսըն, ուր երբ ցրօնքի մը դարաւոր կեանքին մէջ ծանրակշիռ դէպք մը կը պատահի, մանաւանդ՝ ողբերգական դէպք մը, այդ դէպքը եւ անոր յիշատակը ոսպնեակի մը պէս համայն պատմութիւնը կը սեւեռեն ողբերգական դէպքին չուրջ, կամ անոր վրայ: 1845-9 թուականներուն հարիւր հազարաւոր կաթողիկէ Իրլանտացիներ սովէն մեռան, եւ քառորդ միլիոն ալ գաղթեցին դէպի Ամերիկա: Այս հսկայ ցնցումէն առաջ միլիոններ աւելի դանդաղօրէն արտագաղթած էին, անկէ վերջ ալ՝ ուրիշներ, բայց այս ողբերգական դէպքի յուշն ու առասպելը բնորոշիչ ու կառուցողական դիրք ունեցան, եկան սահմանելու եւ «պարզացնելու» Անգլիա, Գանատա, Աւստրալիա, Հարաւային Ափրիկէ, ԱՄՆ եւ Չիլի գաղթող բազմադարեան իրլանտական սփիւռքի պատմութիւնը:

Էյքընսըն ընդգծեց երկու կէտ: Նախ՝ իրլանտական սփիւռքի մէկ կարեւոր զանգուածը բողոքական է, հարցախոյզերու մէջ իր ինքնութիւնը երբ այդ կը հաստատէ, եւ ... կ'անտեսուի: Թէ՛ հասարակ մարդոց, թէ՛ գիտնականներու հըսկայ մեծամասնութիւնը «իրլանտացի սփիւռք» կը նոյնացնէ 1845-9 սովի կաթողիկէ զոհերուն հետ: Երկրորդ, Էյքընսըն հաստատեց, պէտք է ըսել որ իրլանտացիք Անգլիոյ (Մեծն Բրիտանիոյ) զոհերն էին որքան ատեն որ տրորուած կը մնային իրենց հայրենիքին մէջ: Սակայն, երբ բրիտանական բանակի զինուորներ ու ցած մակարդակի սպաներ, ապա նաեւ երբ բրիտանական կայսրութեան ցած ու միջակ մակարդակի դիւանակալ պաշտօնեաներ, անոնք եղան կարծր ու բիրտ նուաճողներ, երբեմն դահիճներ, խափշիկներու, կարմրամորթ եւ Հընդկաստանցի բնիկներու, Բրիտանիոյ գաղութներուն մէջ: Կարեւոր է երբեք չմոռնալ, հաստատեց Էյքընսըն, որ զոհը, ըլլա՛յ իրլանտացի կամ հրեայ, կրնայ դահիճի վերածուիլ, ուրիշ իրավիճակի մը մէջ: Դժբախտաբար զոհին տառապանքը զինք չազնուացներ, ուրիշի տառապանքին հանդէպ աւելի զգայուն չի դարձներ:

Յաջորդ դասախօսը, Ֆլորենթինա Պատալանովա, պուլկար մարդաբան-ուսումնասիրող մըն էր, ներկայիս Անգլիա հաստատուած: Իր նիւթն էր նախկին Խորհրդային միութեան մէջ հաստատուած պուլկար սփիւռքը, որուն գոյութեան մասին, խոստովանիմ, գաղափար չունէի: Սակայն մասնագէտին ներկայացուցած նիւթը Հայու մը կը թուէր «ծանօթ» - 18րդ դարու կէսին, երբ Ռուսական կայսրութեան բանակները սկսան նուաճել Սեւ ծովի հիւսիսային ափերը, ըսաւ ան, Պուլկարները իբրեւ ապաստանեալ սկսան հաստատուիլ Ղրիմի թերակղզիէն հիւսիս, ներկայ Ուկրանիոյ տափաստանին վրայ, հիմնելով գիւղեր եւ գիւղաքաղաքներ: 1812էն ետք, երբ Ռուսիա նուաճեց Պեսարապիան, ապա նաեւ այսօրուան Մոլտովիան, հոն ալ Պուլկարներ հաստատուեցան: Ինչպէս արեւելահայաստանի, նմանապէս Պուլկարիոյ պարագային, յաղթական ռուսական բանակներ կը մտնէին Օսմանեան կայսրութեան սահմաններէն ներս: Երջանիկ Պուլկարներ անոնց բարի գալուստ կը մաղթէին աղով, հացով ու գինիով: Պատերազմէն ետք, եւրոպական այլ պետութիւններ Ռուսերուն կը պարտադրէին ետ քաշուիլ նուաճուած հողերու մեծ մասէն: Իւրաքանչիւր նման նահանջի (1810-1, 1828-9, 1853-6 Ղրիմի պատերազմ), ռուս զօրքին կ'ընկերանար պուլկար գիւղացիներու կարաւան մը: Ահա անոնք են, որոնց բնակավայրերը Պեսարապիոյ, Մոլտաւիոյ, Ուկրանիոյ մէջ մինչեւ 1991 պզտիկ պուլկարական գիւղաքաղաքներու շըղթայ մը ստեղծած էին,- մէկ պուլկար գիւղ, 3-4 տեղացիներու գիւղեր, նորէն պուլկար գիւղ մը, եւն.: Այս գաղթականները իրենց հետ Պուլկարիայէն բերած էին տուներու սրբապատկերները, հացի թթխըմոր, եւ ընտանիքի գերեզմանէն պտղունց մը հող, եւ... գիւղերուն անունները,- նոր այսինչ եւ նոր այնինչ գիւղ կը պահէին ու մինչեւ այսօր ալ դեռ թարմ կը պահեն 1800-ական թուականներու յիշատակը: Եւ վերջապէս, ըսաւ տոքթ. Պատալանովա, այս գիւղաքաղաքներուն մէջ չատ զօրաւոր էր ազգայնականութեան ոգին: Իրենց կամաւորներու գունդերը կռուեցան ի չահ Ռուսիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ: 19րդ դարու վերջաւորութեան արդէն Պուլկարիոյ ամէնէն կարեւոր քաղաքական դէմքերէն մէկը՝ Տիմիթրի Փանայոթոն Կրէնքոֆ (1847-1901), Պեսարապիացի Պուլկար մըն էր: Անկէ ի վեր բազմաթիւ նման դէմքեր եղած են ծընունդով «դըսեցի»՝ Պեսարապիացի կամ Մոլտովացի Պուլկարներ, որոնք կարեւոր դեր խաղացած են պուլկարական պետութեան մէջ: Այն տպաւորութիւնը ունեցայ որ Արցախի Հայերուն նման, այս աշխարհագրականօրէն տեղայնացած պուլկար սփիւռքի զաւակները ունեցած են տենչանքը, թէ՛ ծառայելու, թէ՛ ղեկավարելու իրենց հայրենիքը, որուն պետական սահմաններէն դուրս կ'ապրէին իրենք:

ԼՈՆՏՈՆ, Յունիս 21 -

Նախապէս Թուլուզի Լը Միրայ համալսարանէն, ներկայիս Սէ.էն.Էռ.էՍ.-ի գիտաշխատող Շանթալ Պորտ-Պէնայուն խօսեցաւ հրեայ սփիւռքի մասին: Ծանօթ մըն է: Անցեալին գիս հրաւիրած է Թուլուզ, դասախօսելու exile - աքսոր գաղափարի եւ երեւոյթի մասին: Նաեւ իրարու հանդիպած ենք ԱՄՆ, Փենսիլվանիոյ Տիքինսըն համալսարանի «Սփիւռքներ» նիւթին նըւիրուած գիտաժողովին: Իր նախկին վերակացուն, փրոֆ. Տոմինիք Արոն-Շնափփէր, Ֆրանսացի մեծ ընկերաբան, նաեւ «պաշտօնակից» է ինծի, այսինքն՝ անդամ իմ խըմբագրած պարբերաթերթի խորհըրդական կազմին: Իմ ասպարէզի վերջին տասնըհինգամեայի ամէնէն հաճելի երեւոյթներէն մէկն ալ սա է, որ զանազան գիտաժողովներու կրկին ու նորէն կը հանդիպիմ նոյն անձերուն, մի քանի տարին անգամ մը: Մասնագէտներու ցանցի մը պատկանելու զգացումը միշտ ալ հաճելի գտած եմ: Այնպէս կը զգամ որ մաս կը կազմենք աներեւոյթ բայց զգալի կառոյցի մը, որուն անդամները գրութիւններով, դասախօսութիւններով եւ, անշուշտ, անխուսափելի համացանցային իմակներով կը մասնակցին խօսակցութեան մը, որ թէ՛ վէճեր կ'առթէ, թէ՛ ալ համաձայնութեան եզրեր կը ստեղծէ ժամանակի ընթացքին: Գիտական հակաճառութիւնները, երբ հիմնուած են ոչ միայն մէկ ըսփիւռքեան համայնքի իրականութեան, այլ՝ բաղդատական սփիւռքագիտութեան չատ աւելի լայն ծիրով ուսումնասիրութիւններու վըրայ, կը յստակացնեն ընդհանուր փորձառութեան նմանողութիւններն ալ, իւրաքանչիւր համայնքի տեղայնացուած եւ իւրայատուկ տարբերութիւններն ալ:

Այսօր Շանթալ կը խօսի քիչ մը ծանօթ նիւթի մը մասին: Մինչեւ 20րդ դարի վերջին տասնամեակները, կը հաստատէ, սփիւռքեան փորձառութիւնը դառն ու դժուար բան մըն էր, իրականութիւն մը որ հրեայ սփիւռքի յիշողութեան վրայ խարխանուած է: Սփիւռքները «անվստահելի» կը նկատուէին մեծամասնութիւն կազմող ժողովուրդ - ընկերութեան կողմէ: Պետութիւնը զանոնք կը նկատէր «անհաւատարիմ»: Ամէն փորձանքի համար կը մեղադրուէին սփիւռքեան փոքրամասնութիւնները՝ իբր քաւութեան նոխազ: Ապա խօսեցաւ 1960-ական թուականներէն ի վեր գոյացած նոր անդրազգային կարգերու մասին, որ սփիւռքներու կ'արտօնէ ապրիլ եթէ ոչ ոսկեդար մը, այլ, գոնէ՝ ապրիլ ապահով եւ գործել աւելի ինքնավստահ ձեւով մանաւանդ եթէ ունին տնտեսական ուժ, մշակութային ռեսուրս-ներ եւ քաղաքական կազմակերպութիւններ ստեղծելու կամք:

Յաջորդ դասախօսը բոլորովին նոր դէմք մըն էր. Կոստանդին Պուհայէր՝ Անգլիոյ Ուէսթմինսթըր համալսարանի դասախօս, մեթոտներու մասին: Ծագումով Յոյն է, եւ կ'ըսուի թէ մասնագէտ է Բրիտանիոյ յոյն գաղութի պատմութեան: Իր դասախօսութեան պատմական բաժինը որեւէ ընթերցասէր Հայու համար նորութիւն չի բերեր, 1453, Բիւզանդիոնի անկում, մինչեւ 1650 ինքզինք սփիւռք զգացող եւ որակող յոյն հաւաքականութեան մը կազմաւորում, եւ այդ սփիւռքի մեծ դերը՝ մինչեւ 1821-1832 յոյն պետութեան ստեղծման մէջ: Աւելի հետաքրքրական էր իր վերլուծումը ներկայի մասին: Ըստ որ Յոյները իրարու հետ համաձայնիլ դժուար գտած են, թէ՛ անցեալին, թէ այսօր: «Պատրաստ եմ ըսելու որ ներկայիս Բրիտանացի Յոյներ կան, սակայն չեմ կրնար հաստատել որ բրիտանական յոյն սփիւռք մը կայ»: Խօսեցաւ ներքին բաժանումներու մասին, պերճախօս կերպով եւ օրինակներով, որոնք 1950-ական թուականներու հայութեան պառակտումները յիշեցուցին ինծի, երբ Պէյրութի մէջ Կիլիկիոյ աթոռին չուրջ կրքոտ, երբեմն նոյնիսկ արիւնոտ պայքար կը մղուէր: Բրիտանիոյ մէջ Յոյներու եղբայրասպան զինեալ բախումներ չկան: Սակայն դասախօսը բացատրեց որ «հին» Յոյները, 19րդ դարուն արդէն Լոնտոն եւ Մանչէսթըր հաստատուած, «նոր» յետ-1945 գաղթող Յոյները լաւ չեն հասկնար (եւ անշուշտ փոխադարձաբար): Յոյն պետութենէն եկող Յոյները կիպրացի Յոյներուն հետ հազիւ կրնան հանդիստ նստիլ-խօսիլ, ընդգծեց: Եկեղեցւոյ կառչած եւ անոր ներքին վարչական անհատնում վէճերով կլանուած համայնքային մասնիկը հեռու կը մնայ աւելի քաղաքականացած արենակիցներէն, եւ այլն: Պուհայէր փոխանցեց համապատկերը գաղութի մը ուր թիւ կայ, դրամ կայ, որոշ էներժի-ուժականութիւն մըն ալ կայ, սակայն ի բացակայութիւն մտքերը համախմբող գաղափարախօսութեան մը եւ անձեր մէկտեղող կազմակերպչական կառոյցի մը, բրիտանական յոյն համայնքը ո՛չ քաղաքական, ո՛չ ալ մշակութային մեծ ուժ մը կը ներկայացնէ: Երկու հայրենիքի գոյութիւնը (Յունաստան, յունական Կիպրոս) կը ստեղծէ երկու պետութիւններ, որոնք միշտ չէ որ իրարու համաձայն են, իսկ անոնց ներկայացուցիչները կը դարպասեն մանաւանդ համայնքի ունեւոր, ազդեցիկ, այլ նաեւ «հասարակ» մահկանացու անդամները, կը բաժնեն, չեն միացներ:

Փակագծի մէջ կ'ուզեմ ընդգծել որ նման համապատկերի եւ վերլուծումի ունկնդրած ատենս, կրկին անդրադարձայ թէ որքա՜ն անսովոր է հայկական կուսակցութիւններու, մամուլի, եւ մտաւորականութեան դերը մեր կեանքին մէջ: Ուրիշ ըսփիւռք մը չկայ, ներառեալ հրեայ սփիւռքը, որ ՀՅԴ-ի նման կազմակերպութիւն մը ունի, ոչ ալ ՌԱԿ մը, կամ Հնչակեան կուսակցութիւն մը: Դաշնակցութիւնը, մանաւանդ, իր 117ամեայ վաստակով, գաղափարախօսական աշխատանքով, ապա նաև մեր կուսակցական և անկախ մամուլը միասին, գաղափարախօսութեամբ օժտած են մեր ըսփիւռքը: Պուհայէր կ'ընդգծէ թէ իր համայնքին կը պակսի «ընդհանրական լեզու» մը, մտածելակերպ մը, որ մեր մօտ մամուլն ու կուսակցութիւնները կերտած են, լաւ թէ գէշ արդիւնքներով: Կը գիտակցիմ որ կուսակցական յաճախ նեղմիտ պայքարները վնաս ալ հասցուցած են ազգին, խրամատներ ստեղծած են, որոնցմէ ոմանք մինչեւ այսօր իսկ անկամրջելի կը թուին: Բայց եւ այնպէս, գաղափարախօսական հասարակաց լեզուով մը օժտած են մեր սփիւռքը, եւ այդ, ի վկայութիւն յոյն մասնագէտին՝ առաւելութիւն մըն է զոր ամէն սփիւռք չունի: Ուրիշ տեղ գրած եմ, հոս կը կրկնեմ, միաձայնութիւն, ամբողջական համաձայնութիւն, գեղեցիկ սակայն չատ հազուագիւտ բաներ են անդրազգի մը պատմութեան մէջ: Կարեւորը՝ համախմբուիլ գիտնալն է, հրատապ վէճերու չուրջ: Բախտաւոր է այն հաւաքականութիւնը որ յուրջ եւ երկարատեւ վէճերու չուրջ համախմբուած է:

(Շար. 2)

Livres reçus

KARINE ARABIAN
et
les Arméniens
de la mode
XVIIème - XXème siècle

Musée de la Mode de Marseille
Somogy Editions d'Art
57 rue de la Roquette — 75011 Paris

ԱՐԹՈՒՐ ԲԱԽՉԻՆԵԱՆԻ «ՍԱՌԱ ՊԵՐՆԱՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ» (1)

Վերջերս, «Ֆրանսայի մէջ հայկական տարուան» ծիրէն ներս կազմակերպուած «Կարինէ» օփերէթի ներկայացման առընչութեամբ, ներկայացումէն առաջ, Փարիզի 9րդ Թաղամասի Ռոսինի սրահին մէջ տեղի ունեցած «Հայ թատրոնի անցեալը» նիւթով ցուցահանդէսին, հաճելի անակնկալը ունեցանք ծանօթանալու վերոյիշեալ գրքոյկին:

Արծուի Բախչինեանի գրի առած եւ Արուսեակ Բախչինեան-Կրինոյի ֆրանսերէնի թարգմանութեամբ՝ երկլեզու լոյս տեսած փոքրածաւալ, սակայն խիստ հետաքրքրական այս ուսումնասիրութեան մէջ հեղինակը իր պրպտումներուն արգասիքը կը ներկայացնէ հետեւեալ բաժանումներու ընդմէջէն. Հիւրախաղերը Կ. Պոլսում – Ծանօթութիւններ հայ արուեստագէտների հետ – Պերնարը հայ մտքի գնահատմամբ – Համեմատութիւններ հայ դերասանների հետ: Հաճելի անակնկալ է նաեւ հաստատել թէ գրքոյկը Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ գրի առնուած է:

Ֆրանսական թատրոնի պատմութեան մէջ կուռք եւ առասպել դարձած եզակի դէմք՝ Սառա Պերնարի հակիրճ կենսագրութենէն կը ծանօթանանք թէ դերասանուհիին բուն անունն է Հանրիէթ Ռոզին, ծնած 22.10.1844ին եւ մահացած 26.3.1923ին Փարիզ: Աշխատած է «Քոմետի Ֆրանսէզ», «Ժիմնազ», «Փոր Սէն Մարթէն» եւ «Օտէոն» թատրոններու մէջ, ապա 1893ին «Րընեսանս» թատրոնի տնօրէնուհին եղած է, իսկ 1898ին վարձած է «Շաթըլէ» թատրոնը որ կոչուած է «Սառա Պերնարի թատրոն»: 1880, 1881, 1892, 1908-1909 թուականներուն բազմաթիւ երկիրներ հրջապտոյտներ ունեցած է, որոնց կարգին Թուրքիա, Ռուսաստան եւ Միացեալ Նահանգներ:

Հռչակաւոր դերասանուհիին Կ. Պոլիս կատարած ներկայացումները մշակութային կարեւոր իրադարձութիւններ եղած են: Այս ներկայացումները դիտուած են այդ հրջանի բազմազգ հասարակութեան վերնախաւը կազմող Հայերու, Յոյներու, Հրեաներու եւ Թուրքերու կողմէ: Այս ներկայացումները իսկական վայելք եւ առաջնական թատերական տիպար ծառայած են հայազգի դերասան – դերասանուհիներուն, միանգամայն արուեստագիտական նիւթ հայթայթելով քննադատ եւ գրողներու: Հետաքրքրական է ծանօթանալ որ Ս. Պերնարի նշանաւոր «Քամելիազարդ տիկինը»ի Մարկրիթ Կոթիէ դերին մէջ Ս. Պերնարի ցուցաբերած խաղարկութիւնը միաձայնօրէն դրական եւ բացառիկ գնահատական չէ ունեցած: Այսպէս, հայ բեմի մեծ ողբերգու՝ Պետրոս Ադամեան, դիտելով անուանի դերասանուհին վերոյիշեալ դերով, մեծ հիասթափութիւն ունեցած է: Ս. Պերնար յաճախ բաղդատութեան դրուած է այդ հրջանի պոլսահայ թատրոնի անզուգական դերասանուհի Սիրանոյշին հետ, որ բազմիցս անուանուած է «Հայ բեմի Սառա Պերնարը»: Այսուհանդերձ հայ բեմի վրայ յիսուն տարիներու լուրջ աշխատանք տարած Սիրանոյշը այս բաղդատութենէն վիրաւորանք զգացած է, ըսելով. «Սառան մեծ դէմք է, մեծ ուժ է, մեծ տաղանդ է: Բայց ինչո՞ւ անպայման Սառան պէտք է փնտռեն իմ երկար տարիներու ծանըր աշխատանքիս մէջ... Ոչ մէկ Ֆրանսացի չէք կրնար գտնել, որ թոյլ տայ իր դերասանուհիին ըսել "Տիկ. Սառա, դուք մեր Սիրանոյշն էք": Սառան պիտի ջղայնանար այդ խօսքերէն, ինչպէս ես կը ջղայնանամ»:

Սառա Պերնարը իր Պոլսոյ կեցութեան ընթացքին ծանօթացած է Սիրանոյշին, Վահրամ Փափազեանին: Ան ներկայ եղած է Մարտիրոս Մընակեանի բեմադրած «Քամելիազարդ տիկինը» թատերախաղին, դերակատարներու մէջ բարձր գնահատելով հայր Տիւվալի դերով Սիսակի խաղը, ըսելով որ իր կեանքի ընթացքին չէ տեսած այդպիսի ճշմարիտ եւ կատարեալ հայր Տիւվալի կերպար:

Ուշագրաւ է հետեւեալ դրուագը. Ս. Պերնարի մէկ ներկայացման առիթով, փոխան տոմսակի (որ շատ սուղ կը վաճառուէր) հրաւէր ստանալու ակնկալութեամբ, բանաստեղծ Աղեքսանդր Փանոսեան (Ալփասլան)ի կը դիմեն իր երեք ազգականները, իրմէ խնդրելով որ ան ֆրանսերէն բանաստեղծութիւն մը գրի առնէ, ձօնուած դերասանուհիին որպէսզի չորսերնին ստորագրելով զայն ներկայացնեն իրեն: Սկիզբը մերժողական պատասխանող Փանոսեանը, վերջապէս կը շարադրէ «խնդրագիր – բանաստեղծութիւնը», « Le Paradis »(2) վերնագրով: Փանոսեանի երեք ազգականները քերթուածը կը ներկայացնեն, դժբախտաբար առանց իսկ լուր տալու հեղինակին, այսպիսով զայն զրկելով այն վարձատրութենէն զոր դերասանուհին, ոգեւորուած քերթուածին միանգամայն սրամիտ եւ փափկանկատ բովանդակութենէն, կը խոստանար բանաստեղծին, յաջորդ երեկոյեան ներկայացումին տրամադրելով մասնաւոր օթեակ մը: Փանոսեան ի հարկէ չէ օգտուած այդ նուէրէն:

1905ին Փարիզի մէջ Ա. Շիրվանզադէ դիտած է Ս. Պերնարը. Իր «Կեանքի բովից» յուշագրութեան մէջ հեղինակը դերասանուհիին արուեստին շուրջ լուրջ վերլուծումներ ըրած է: Դերասան եւ բեմադիր Արմէն Արմէնեանը, 1894ին Փարիզի մէջ մէկ թատերաշրջան աշխատած է Ս. Պերնարի թատրոնին մէջ:

Ս. Պերնարի խաղը տարբեր ժամանակներու մէջ դիտած եւ գնահատած են Ա. Իսահակեանը, Դ. Վարուժանը, Ա. Ծատուրեանը, բեմադիր Աննա Բուդաղեանը: Ս. Պերնար յաճախ բաղդատութեան դըրուած է նաեւ իտալացի ժամանակակից անուանի դերասանուհի Էլէոնորա Տուզէի հետ: Այս բաղդատականը միշտ ի նպաստ չէ եղած Ֆրանսուհիին: Ըստ որոշ քննադատներու, Ս. Պերնարի դերասանական արուեստը թատերական բարձր արհեստավարժութեան յայտնաբերման եւ խաղի ցուցադրութեան մէջ կը կայանայ: Գրաքննադատներու համաձայն, ապրումն է որ յաճախ կը պակսի անոր խաղերուն մէջ: Այսուհանդերձ իր «ոսկեայ ձայնը» եւ թատերական բարձր ձիրքերը զինք թատերական արուեստի բարձրագոյն դիրքին վրայ պահած են տասնեակ տարիներ, իբրեւ անզուգական դերասանուհի:

Արծուի Բախչինեանի այս խտացուած աշխատութիւնը, մատենագրական տուեալներով եւ լուրջ ուսումնասիրութեամբ պատրաստուած է: Ան գրասէր եւ թատերասէր հասարակութեան կը ներկայանայ իբրեւ խիստ շահեկան եւ հետաքրքրական լաւորակ հրատարակութիւն մը:

ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

(1) "Սառա Բերնարը եւ Հայերը" – Sarah Bernhardt et les Arméniens
Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի հրատարակչութիւն – Երեւան 2007

(2) Այս բանաստեղծութիւնը մաս կը կազմէ գրքոյկի բովանդակութեան:

ԱՇԽԱՐՀԸ ԸՍՏ ԱՆԳԼԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Ի՞նչ պիտի ընէր Կորտըն Պրաուն, Անգլիոյ նոր վարչապետը: Պիտի կարենա՞ր կեցնել Իրաքի պատերազմը, այս հարցումը կայ բոլորին մտքին մէջ: Եթէ ուզէր, կրնար հետեւիլ Ռ. Գուքի (խորհրդարանի հետ յարաբերութիւններու նախարար) եւ հրաժարիլ 2003 Մարտին եւ այդ պարագային, Թ. Պլէր կա՛մ պէտք է հրաժարէր, կա՛մ յետքայլ ընէր իր կառավարութիւնը փրկելու համար: Պրաուն ոչ մէկը ըրաւ, հեռու մնաց ու իր գաղափարը յայտնեց միայն 2005ի ընտրապայքարին ատեն: Երբ հարց տրուեցաւ իրեն թէ Պլէրի նմա՞ն պիտի վարուէր իրաքեան հարցին նկատմամբ, պատասխանեց՝ «Այո՛»:

Այժմ, սակայն, չի կրնար նոյն դիրքը պահել միջազգային հարցերու հանդէպ: Իրեն մօտ նախարար մըն ալ չի գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընէ, որովհետեւ Պրաուն քաղաքական խորհրդական չունի:

Հետաքրքրուողներուն կը մնայ նշաններ գտնել իր ճառերուն և անցեալի դէպքերուն մէջ: Օրինակ, ծանօթ է որ, երբ Պրաուն միջազգային հարցի մը ելքը կը փնտռէ, անմիջապէս կը դիմէ «Տնտեսութեան» բաժանմունքին: Ամէնէն ցայտուն օրինակը կը վերաբերի իսրայէլեան – պաղեստինեան հակամարտութեան: 2005ին իր մէկ հաւատարիմ պաշտօնատարին հրահանգած է որ ուսումնասիրէ «Միջին Արեւելքի խաղաղութեան գործընթացը տնտեսական զարգացման լոյսին տակ»: Կը խորհէր Իսրայէլի եւ Պաղեստինի կիրարկել այն մեթոտը որ այնքան լաւ յաջողած էր հիւսիսային Իրլանտա՝ հակամարտութեան նախկին գօտին ողողել ներդրումներով եւ աշխատանքով եւ նոր սերունդը ներգրաւել խաղաղութեան կառուցման մէջ: Այս ռազմավարութիւնը միայն միջին-արեւելքի չի վերաբերիր: Երբ, Պրաունին հարց տրուի Աֆղանիստանի մասին, իր պատասխանն է որ բնակչութիւնը հաշիշին մշակումէն զատ ուրիշ բանի պէտք ունի: Իրաքն ալ ներդրումի պէտք ունի: Բայց, այս տեսակէտն ալ իր թերիներն ունի: Ի՞նչպէս խօսիլ ճարտարարուեստի, աշկերտութեան պայմանագրերու մասին, երբ Համաս հրթիռ կ'արձակէ Իսրայէլի վրայ, Իսրայէլ ալ Գազան կը ռմբակոծէ, Ֆաթահ – Համաս ալ զիրար կը սպաննեն:

Պրաունի այս ըմբռնումը ի՞նչ կը նշանակէ իր խառնուածքին մասին: Անոնք որոնք կը հիանան իր վրայ, ցոյց կու տան որ ի՛նչ աստիճանի համոզուած է որ աղքատութիւնը պատուհաս մըն է, զոր կառավարութիւնները պէտք է յաղթահարեն: Դեռ, Պրաուն պէտք է հիմնովին տարբեր պատասխան մը բերէ այն չօշափելի հարցերուն զորս կը դնէ «Ահաբեկչութեան դէմ պատերազմը» այսինքն բոլորովին տարբեր Պլէրի պատասխանէն: Ամփոփելով իր տեսակէտը, կարելի է ըսել՝ «խիստ ահաբեկչութեան հետ եւ խիստ ահաբեկչութեան պատճառներուն հետ»:

Ինչ կը վերաբերի Իրաքի, ամէն ոք կը սպասէ որ շուտ գործէ, գոնէ խաչ մը քաշելու համար Պլէրի ժամանակաշրջանին վրայ: Բայց եւ այնպէս, պէտք չէ որ իր դիրքը Պլէրի տարած պատերազմին դատապարտումը ըլլայ, բոլորը գիտեն որ անոր ի նպաստ քուէարկած է: Պէտք է զբաղի նաեւ ԱՄՆ-ու հետ յարաբերութիւններով: Պրաուն շատ աւելի ամերիկասէր է քան Պլէրը, բայց, պարտի զգոյշ ըլլալ եւ չտարուիլ նոր պահպանողականներու անհեթեթութիւններով: Եւրոպայի մասին, դիրքը յստակ է: Դէմ է որ Մեծն Բրիտանիա մուտք գործէ Եւրոյի գօտիին մէջ, կ'ատէ նաեւ գիւղատնտեսական քաղաքականութիւնը: Ծիլեր կան, սակայն, ուր կը նախընտրէ ճամբան ցոյց տալ քան հակազդել: Օրինակ զարգացման, առեւտուրի եւ հրջապատի փոփոխութիւնը: Այս տուեալներով, ի՞նչ ձեւով պիտի ազդէ կառավարելու իր եղանակին վրայ:

Թ. Ա. Թ.

ԾԱՂԻԿԷ ԾԱՂԻԿ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ մշակութային միութեան «Հայ մշակոյթի բարեկամներ»ը 2006-2007 երաժըշտական տարեշրջանը փակած է Յունիս 3ին երիտասարդ Արարատ դաշնակի երրեակին եւ արտասանող Նարեկ Գազարեանի միացեալ համերգով: Յայտագիրը բաղկացած էր Պէթհովընի, Գայեանէ Ջեպոտարեանի, Փիազոլայի գործերէն: Նարեկ Գազարեան ալ արտասանած է Վ. Թէքէեանի, Պարոյր Սեւակի քերթուածներէն:

Publications reçues

LUOGHI DEL L'INFINITO

Intervista a Herman Vahramian

MILANO (Italia)

(Շար. Ա. էջէն)

կանեան: Բացումին ներկայ եղած են Հայաստանէն պաշտօնատարներ, Ջեխիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան բարձրաստիճան դէմքեր: Ջեխիոյ Հոգեւոր Հովիւ Բարսեղ Վրդ. Փիլաւճեանի օրհնութենէն ետք ներկաները ողջունած է Ա. Ոսկանեան, յոյս յայտնած որ նորաբաց դրասենեակը կը նպաստէ հայ-ջեխական փոխադարձ յարաբերութիւններուն:

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ» ԿԱՅԱՆԸ ԿՐՆԱՅ ՓԱԿՈՒԻԼ

Ազգային Ժողովի անցեալ Ուրբաթի նիստին առաջին ընթերցումով ընդունուած է "Հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի մասին" օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու օրինագիծը: Անով կ'արգիլուի արտասահմանեան կայաններու հեռասփռումը հանրային ալիքներով: Երկրորդ օրինագիծով մըն ալ բարձր տուրք սահմանուած է արտասահմանեան ընկերութիւններու հաղորդումները հեռարձակող մասնաւոր ընկերութիւններուն:

Բողոքելու համար "Ազատութիւն" կայանին սպառնացող փակուելու վտանգին դէմ, Յուլիս 3ին շուրջ 30 ցուցարարներ Ազատութեան Հրապարակէն երթով մը դիմած են Խորհրդարանի շէնքը. անոնք կրած են կայանին դէմ քուէարկուած օրինագիծերուն առարկող պաստառներ:

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

arménie mon amie

AGENDA

ARLES
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,

62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

VALENCE

centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill - 75008 Paris

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet

au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(Աստուածաբանական համալսարանը)
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է
2007–2008 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒԱՅ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան ազգութեամբ հայ, Առաքելական Սուրբ Եկեղեցում անդամագրուած քաղաքացիներ, որոնք ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն: Ընդունելութեան քննութիւններն անցկացւում են հետեւեալ առարկաներից.

1. Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցարան),
2. Հայ գրականութիւն (բանաւոր),
3. Հայ ժողովրդի պատմութիւն (բանաւոր),
4. Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում),
5. Օտար լեզու (հարցազրոյց):

Դիմումները տրւում են Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսչի անունով ներքոյիշեալ փաստաթղթերի հետ միասին.

1. Դիմում,
2. Ինքնակենսագրութիւն,
3. Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական,
4. Բնութագիր,
5. Տեղեկանք բնակավայրից,
6. Տեղեկանք առողջութեան մասին (086 ձեւ),
7. Տեղեկանք թեմի առաջնորդից կամ հրջանի քահանայից,
8. Երկու լուսանկար 3×4 չափի,
9. Զինուորական հաշուառման գրքոյկ,
10. Անձնագրի պատճէն,
11. Մկրտութեան վկայական:

Փաստաթղթերը պէտք է ներկայացնել անձամբ:

Դիմումներն ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 10ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը՝ ժամը 10–15ը:

Քննութիւնները՝ Օգոստոսի 25ից:

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանը 2005թ. Մարտի 18ին ՀՀ ԿԳ Նախարարութեան թիւ 322 լիցենզիայով ճանաչուել է որպէս բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն:

Մեր հասցէն՝ ք. Էջմիածին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, հեռ. 51-71-80:

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30

— Entrée libre —

Salle d'exposition de la Fondation Carzou; entrée: Boulevard Elémir Bourges

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

F.R.A. Zavarian — Nor Seround — CBAF Chaville
LE DIMANCHE 8 JUILLET
PARC DU BON REPOS
PAVILLON ELVIRE — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV, Nat. 10)

Animation musicale : **Gaidzag**
Jeux d'enfants et tournois d'adultes

Après la messe à l'église arménienne de CHAVILLE, recueillement sur la tombe du Prince ARGHOUTIAN, Héros de la bataille de Khanassor.
Rassemblement à 13 heures au Cimetière.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպալեան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Dans le cadre de l'EXPOSITION «ARMÉNIE LA MAGIE DE L'ÉCRIT»

Centre de la Vieille Charité Marseille → du 27 avril 2007 au 22 juillet 2007
Cycle de conférences à la
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

MARDI 10 JUILLET à 18h30

Dickran KOUYMJIAN
Professeur honoraire d'études arméniennes à l'Université d'Etat de Californie, Fresno
«L'enluminure dans les manuscrits arméniens médiévaux»

Patrick DONABEDIAN
Maître de conférences à l'Université d'Aix-Marseille I
«Les Khatchkars»

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SEJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19:

Դաշտահանդէս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանֆարի ընկերակցութեամբ
խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 6
VENDREDI
6 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·743 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·743

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստան գացած է Եւրոպական Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահը Ռ. Վան տէր Լինտըն: Յուլիս 4ին ան ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Հանդիպումին քննարկուած են եւրոպական կառոյցներու հետ գործակցութեան առընչուած խնդիրներ, անդրադարձ կատարուած է Հայաստանի տնտեսական զարգացման հեռանկարներուն: Նիւթ եղած են շրջանային որոշ հարցեր ալ, այդ կարգին նաեւ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան շրջանակին մէջ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու բարելաւման կարելիութիւնները:

Հիւր գլխաւորը ընդունուած է նաեւ Ազգային Ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեանի, ապա Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին կողմէ ու զրոյցներ ունեցած անոնց հետ եւս:

«ՈՍԿԷ ԾԻՐԱՆ» ՉՈՐՐՈՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Շարժանկարի "Ոսկէ ծիրան" միջազգային չորրորդ փառատօնը կը բացուի Յուլիս 9ին: Այս տարի մրցումներուն համար նախատեսուած են դրամական պարգեւներ: Փառատօնի նախագահն է ծանօթ բեմադիր Ցարութիւն Խաչատրեան: Բացումի եւ փակումի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Ազատութեան հրապարակին վրայ: Հոն նաեւ հանրութիւնը կարելիութիւնը կ'ունենայ մասնակից լաւագոյն ֆիլմերը դիտելու: Շարժանկարի մարզի ուսանողներուն եւ արուեստագէտներուն ձրի տոմս կը տրամադրուի:

Փառատօնը կը բացուի Թավիանի եղբայրներուն "Արտոյտներու ագարակը" ֆիլմով: Մասնակցութեան աւելի քան 300 ֆիլմ ներկայացուած է 53 երկրէ:

ԼՂՀ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԼՂՀ նախագահի խորհրդական Արման Մելիքեան Յուլիս 4ի մամուլի ասուլիսին յայտարարած է թէ քանի որ գաղթականներուն խնդիրը չի լուծուիր, Ադրբեջան ամէն կերպով կը մերժէ լուծումը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան իշխանութեան տակ գտնուող բոլոր տարածքները, յատկապէս ազատագրուած շրջանները, այդ մարդոց կրած նիւթական ու բարոյական վնասներուն հատուցման հիմնատարր պէտք է ըլլան: "Դրանք պէտք է դառնան փախստականների նոր հայրենիքը" ըսած է Ա. Մելիքեան: Աւելցուցած է թէ յայտնած այս տեսակէտը Ստեփանակերտի տեսակէտէն շատ տարբեր չէ:

Ան ըսած է տակաւին թէ հակամարտութեան կարգաւորման լաւագոյն ձեւը ազգային, տարածքային տարանջատումն է: Իր կարծիքով՝ Ադրբեջանցիները չեն վերադառնար իրենց նախկին բնակութեան վայրերը, հայ գաղթականներն ալ արդէն նոյն կեցուածքը արտայայտած են: Այս վերջինները նամակով մը դիմած են ԼՂՀ նախագահին, խնդրելով որ տիրութիւն ըլլայ Նոր Հայրենիքը վերականգնելու գործընթացին:

Ա. Մելիքեանի ներկայացուցած տարբերակով, տեղին կ'ըլլայ ազատագրուած տարածքները որպէս սեփականութիւն տալ գաղթականներուն: Քանի որ բերրի հողեր են անոնք, ապահովաբար հողագործական կարեւոր ձեռնարկութիւններ հետաքրքրութիւն կ'ունենան գնելու այդ հողերը եւ արտադրամասեր կը հիմնեն. այդ ճամբով աշխատողներ կը փոխադրուին այդ շրջանները եւ բնակավայրեր կը հիմնուին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՏՐՏՈՒՆՋԸ

Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան արտաքին գործերու նախարարը՝ Գէորգի Պետրոսեան անդրադառնալով Յուլիս 19ի նախագահական ընտրութիւնը դատապարտող Եւրոպական Խորհուրդի նախարարներու կոմիտէի նախագահ Վ. Երեմիքի խօսքերուն, ըսած է. "Ցաւալի է որ Եւրոպական Խորհուրդի ներկայացուցիչները, որոնք կոչուած են համարկումի գործընթացներով պաշտպանելու, յառաջ տանելու ժողովրդավարութեան գաղափարներն ու սկզբունքները, ապահովելու մարդկային իրաւունքներն ու օրէնքի գերակայութիւնը, կը դատապարտեն ընտրութեան կայացումը": Ապա աւելցուցած է թէ եւրոպացի պաշտօնեաները եթէ չեն ուզեր աջակցիլ Ղարաբաղի ժողովրդավարական ընթացքին, գոնէ չխանգարեն զայն: Գ. Պետրոսեան ընտրութիւնը կարեւոր մէկ ազդակը նկատած է ժողովրդավարացման հոլովոյթին որ հակամարտութիւնը միմիայն խաղաղ ճամբով կարգաւորելու կարելութիւն կու տայ: Ատիկա է ԼՂՀ-ի ձգտումը եւ բնական պիտի ըլլար, ըսած է նախարարը, որ այդ ձգտումը պաշտպանէին նաեւ եւրոպական կառոյցներու ներկայացուցիչները:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ռ. ՏԻՆՔ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ԹԻՐԱԽ

Թուրքիոյ Ազգայնական փաստաբաններու միութեան նախագահը Ք. Քէրինչսիզ կոպիտ յայտարարութեամբ մը Հ. Տինքի կինը ամբաստանած է Թրքական արդարութեան վրայ հոգեբանական ազդեցութիւն բանեցնելով: Արարքին հիմ առնուած է Ռաքէլ Տինքի կողմէ իր ամուսնին սպանութեան դատավարութեան առեանին յղած կենսագրականը:

Հոն Ռ. Տինք կ'ըսէր թէ ծնած է 1915ի մնացորդացէն հայկական Վարդօ ցեղախումբին մէջ որ կ'ապրէր Մարտինի շրջանը: 1978ին ցեղախումբը իր գոյութիւնը շարունակելու միակ ճարը գտած էր Պոլիս գաղթելուն մէջ, քանի որ անդադար թիրախ էր հալածանքի, կեղեքումի, հարստահարութեան, խոշտանգումներու, եւլն.:

Պատանեկան ճամբարի մը մէջ ծանօթացած է ամուսնին զոր Ջութակ կը կոչէր. միասին վարած են ճամբարը մինչեւ որ պետութիւնը գրաւած է զայն ու փակած (խօսքը Թուզլայի հայկական ամառնային ճամբարին մասին է, որուն կառուցումի, բարգաւաճումի, ապա փակումի դրուագները պատկերազարդ երկլեզու հատորով մը ամփոփած էր Հ. Տինք):

"Մինչեւ այսօր սպառնալիքի, անարգանքի, նախատինքի թիրախ եղանք մեր Հայ ըլլալուն պատճառով. ականջալուր եղանք մարդոց որոնք Հայերը անէծք կը համարէին: Նոյն բանը միշտ կը լսենք մամուլէն, հեռատեսիլէն, պաշտօնատուներէ, երկրին ամէնէն բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն: Երբեմն այնպիսի վարմունքի մը թիրախ կ'ըլլանք, որպէս թէ այս երկրին քաղաքացին չենք, այլ դուրսէն հոս գաղթածներ" գրած է Ռ. Տինք, ապա անդրադարձած այն խաւարամտութեան որ ցոյց տրուած է Հ. Տինքի հրապարակումներուն, որոնցմով ան անարդարօրէն ամբաստանուած, հալածուած էր, մինչեւ ծանօթ վախճանը:

Այս բոլորէն ետք Ռ. Տինք խնդրած է որ առեանը որ "պետութեան ներկայացուցիչն է" արդար պատիժը տայ բոլոր ոճրագործներուն:

Ք. Քէրինչսիզ անընդունելի համարած է այս ձեւով առեանին վրայ ազդելու կեցուածքը: Նաեւ ըսած է թէ Թուրք ընկերութեան համար մերժելի է "Բոլորս Հայ ենք" լոզունգը, "քանի որ Թուրք ազգը հայ չէ": Տեղին գտած է չորս հոգիի ազատ արձակումը յուսալով որ ազատ արձակումներու շարքը կը շարունակուի: "Քննիչները անմեղ մարդիկ բանտարկեցին: Միայն ոճիրին մասնակիցները պէտք է դատուէին" ըսած է ան:

«ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՎԱՅԵԼԵՐ»

Արտայայտութիւնը կը պատկանի Թուրքիոյ կաթողիկէ եպիսկոպոսներու խորհուրդին նախագահ Ռ. Ֆրանչէսքինիի: Ան Վատիկանի լրատու գործակալութիւններուն ղրկուած գրութեամբ մը ուզած է որ "Իսլամական երկիրներու մէջ ապրող քրիստոնեաներու կրօնական ազատութիւն" պահանջող Հռոմի ցոյցին Թուրքիոյ քրիստոնեաները չմոռցուին:

"Բենեդիկտոս ԺԶ.ի այցով կարծած էինք թէ բացուած էր համերաշխութեան եւ յարգանքի մթնոլորտ մը, բայց ան անյայտացած է այսօր: Փափաքելի կրօնական բազմատարրութիւնը տակաւին կիրարկութեան փուլին չէ հասած: Մեր եկեղեցին, իրաւական օրինավիճակ տրուելուն պատճառով մեծ դժուարութիւն կ'ունենայ հարցերը դիմագրաւելու: Կղերական մեր պահանջը գոհացնելու ոչ մէկ կարելիութիւն ունինք, անհունօրէն դժուար է նոր եկեղեցի բանալ" ըսած է եպիսկոպոսը, շեշտելով որ իրենց ամբողջ ուզածը մարդկային իրաւունքներով երաշխաւորուած կրօնական ազատութիւնն է: Բան մը որ "կարեւոր է երկրի մը համար որ կը ձգտի Եւրոպական Միութեան մաս կազմել":

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ, Յուլիս 11ին, պարտի բացատրութիւններ տանիլ Ֆրանսայի պարտքը արդարացնելու համար Եւրոպայի Ելմըտական նախարարներուն առջեւ: Եւրոպական յանձնախումբը չի ծածկեր իր բարկութիւնը ի տես Ֆրանսայի տնտեսական քաղաքականութեան, մինչ տնտեսական նախարարուհին ալ՝ Քրիսթին Լակարտ յայտարարած է որ այդ բացը կրնայ յաւելում ալ կրել զարկ տալու համար տնտեսութեան: Պարզ է նաեւ որ 2010ին, ալ Ֆրանսա պիտի չկարենայ հանրային ֆինանսներու հաւասարակշռութիւնը ապահովել ինչպէս յանձն առած էր Ապրիլին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերային ապահովութեան բացը շատ աւելի մեծ է քան ինչ որ քուէարկուած էր: 2007ին բացը հասած է 12 միլիառի, ինչ որ մրցանիշ մըն է: Կառավարութիւնը սոխրզական ելք մը կը փնտռէ որոշ գեղչ մը ընելու համար: Այդ գեղչը 1,2 միլիառ է եւ այդ գումարը պիտի ապահովեն անոնք որոնք տարիներէ ի վեր կը վճարեն իրենց սակերը՝ աշխատաւոր թէ գործատէր: Որոշուած է գեղչը ապահովել հատուցման նուազումով:

"ԼԸ ՖԻԿԱՐՕ" տնտեսական օրաթերթը, որ կրցաւ լոյս տեսնել Յուլիս 5ին (բայց գործադուլը կրնայ վերսկսիլ, եթէ բանակցութիւններ չըլլան), կը հաղորդէր որ կրթական մարզին մէջ պաշտօնազրկումները ոչ թէ 10 հազար հոգիի կը վերաբերին, այլ՝ 17 հազարի: Կրթական նախարարն է՝ Կզավիէ Տարքոս, որ 10 հազարի մասին խօսած էր եւ այդ թիւը կը բացատրուէր հանգստեան կոչուած պաշտօնատարներու չփոխարինուելով եւ նման լուծումներով, խուսափելու համար պաշտօնազրկումներէ բառին բուն իմաստով: Միաժամանակ ծրագրուած է որ աշակերտները կարենան դպրոցի ժամերէն ետք ալ մնալ իրենց դասերուն համար: Կը մնայ գտնել թէ ո՞վ պիտի կատարէ հսկողութիւնը...

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը Ցիփի Լիւնի ընդունուած է Ն. Սարքոզիի կողմէ Յուլիս 4ին, մինչ Պերնար Քուշնէր կոչ կ'ընէր որ ազատ արձակուին պաղեստինցի բանտարկեալները: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը վստահեցնելով հանդերձ թէ զօրավիգ է եւ բարեկամ Իսրայէլի, կ'ակնկալէ որ Իսրայէլ նոր զիջումներ ալ ընէ, շեշտելով թէ միշտ Իսրայէլն է առաջին ընողը, բայց պէտք է շարունակէ: Մօտաւորապէս 10 հազար պաղեստինցի բանտարկեալ կայ Իսրայէլի մէջ: Ց. Լիւնի կրկնած է որ որեւէ երկխօսութիւն չի կրնար ըլլալ "Համասի ահաբեկիչներուն հետ":

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մայրաքաղաքին մէջ, Յուլիս 3ին նոր բախումներ տեղի ունեցած են ապահովութեան ուժերու եւ Թալիպաններու միջեւ, որոնց հետեւանքով 12 մեռեալ կար: Կը թուի որ յարձակում գործուած էր կարմիր մզկիթին վրայ, որ Թալիպաններու բերդն է: Ընդհանուր ձեւով ապստամբական մթնոլորտ մը կը տիրէ Իսլամապատ, պետական շէնքեր կրակի կը տրուին, ուսանողներ կը համախմբուին ցոյցեր ընելով: Կիներ ալ ցոյց կ'ընեն եւ սպառնալից կը կարդան ապահովութեան ուժերուն՝ "Սպաննեցէ՛ք մեզ. կը մեռնինք, բայց երբեք պիտի չհրաժարինք Շարիայէ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍՓԻՒՌՔԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Յաջորդ նիստին դասախօսեց Ալլօն Կալ, Իսրայէլցի գիտնական մը որուն մասնագիտութիւնն է Ամերիկայի Հրեայ գաղութը: Կալ տասը տարի Ամերիկա բնակած է, կը ճանչնայ «իր» սփիւռքը: Մենք տակաւին չունինք Հայաստանի համալսարանական կառոյցին մէջ պաշտօնավարող գիտնականներ, որոնց տրուած է տնտեսական կարելիութիւնը (եւ անգլերէն լեզուի տիրապետութիւնը) Ամերիկա ապրելու, ամերիկահայ գաղութի անցեալն ու ներկան լրջօրէն ճանչնալու: Ամէն ազգ-պետութիւն պէտք ունի նման մասնագէտներու խորհուրդին:

Կալի նիւթին մանրամասնութիւնները նորութիւններ չեն բերեր: Հրեայ համայնքը օժտուած է ամէն տեսակի կազմակերպութիւններով: Ամէնէն շատ գործունեայ անդամներ ունեցողը, ընդգծեց Կալ, «Հատասա»-ն է, հրեայ կիներու յատուկ, մեր Հայ օգնութեան միութեան, (ՀՕՄ)-ին զուգահեռ: Կալի դասախօսութեան միակ նորութիւնը այն էր, որ ինք այնքան չեշտեց թէ հրեայ մեծահարուստներու եւ ազդեցիկ մտաւորականներու դերին անկասկած կարեւորութիւնը երբեք պէտք չէ առթէ անտեսումը հրեայ կիներու դերին, որ միայն ընտանեկան - կրթական գործունէութեամբ չէ սահմանափակուած 20րդ դարու ընթացքին:

Ապա խօսք առաւ Երուսաղէմի համալսարանի դասախօս (ներկայիս Թոշակառու) Ճէյքըպ («Յակոբ» կամ «Եաքով») Լանտաու: 82ամեայ գիտնական մը, Մոլտովա ծնած, 11 տարեկանին ընտանեօք Պաղեստին գաղթած, Իսրայէլի անկախութեան պատերազմին մասնակցած, մասնագէտ՝ Թուրքիոյ եւ Թրքացղի ժողովուրդներու ազգայնական գաղափարախօսութիւններուն, շատ ազդեցիկ անձ մըն է, որուն անգլիագիր գրութիւնները ինծի համար «դասագիրք» եղած են: Քսանամեակ մը առաջ գիտաժողովի մը հանդիպած ենք, կրկին կը հանդիպինք: Անմիջապէս, այցետոմս երկարողի մը պէս, ձեռքս թօթուած ատեն ինծի կը փոխանցէ իր վերջին յօդուածին առանձնատիպ օրինակը,- տեօնմէ հրեաներու անցեալին ու ներկային ակնարկ մը:

Լանտաուի շատ երկար դասախօսութիւնը սեւեռակէտ չունեցաւ: Քիչ մը ամէն բանի մասին խօսեցաւ: Կ'ընդգծէ կէտ մը, որ իր գրքերն ու յօդուածները շատոնց փաստած, ապացուցած են արդէն: Թրքական ազգայնական գաղափարախօսութիւնը Թրծուած է ոչ Օսմանեան կայսրութեան կեդրոնին մէջ, այլ՝ Թրքացղի ցրօնքի ծայրամասերուն մէջ,- մանաւանդ Ղրիմի, ապա նաեւ պալքանեան սլաւ պետութիւններու մէջ, իբր փոքրամասնութիւն ապրող Թուրքերու եւ իսլամացած համայնքներու մէջ, 1860ական Թուականներէն ետք, նաեւ Բաքուի մէջ: Լանտաու կ'ընդգծէ որ առանց իրենց հայրենիքէն գաղթելու, Ղրիմի, Պոնիայի «Թուրքերը» իրենք զիրենք կը զգային, կ'ապրէին իբրեւ իրաւազուրկ փոքրամասնութիւն: Առանց տեղահանութեան ենթարկուելու, ռուսերու եւ այլ սլաւներու տիրապետութեան տակ կ'ապրէին «ռուփիւռքացած ծայրամասի» (diasporic periphery)-ի հոգեբանութեամբ: Անոնք Օսմանեան նահանջող կայսրութեան սահմաններէն դուրս մնացած, յուսախաբ էին որ Բարձր Դուռը զիրենք մոռցած էր: «Ընդհանուր Թրքութեան մը գաղափարը այդ լքուած ըլլալու զգացումէն բխած է», եզրակացուց Լանտաու: Եթէ Օսմանեան պետութիւնը անկարող է եւ անտարբեր, պէտք է պատկերացնել Թուրք ազգի մը գոյութիւնը, բոլոր Թուրքերու եղբայրութիւն մը, որ օր մը պիտի ստեղծէ մեծ Թուրք ազգ-պետութիւն մը՝ Պոնիայէն մինչեւ Ղրիմ, Պոլիսէն՝ Բաքու, եւ դեռ Կասպից ծովէն անդին: Թալաթէն, Էնվէրէն, նոյնիսկ ծնունդով քիւրտ Զիյա Կէօքալփէն յիսնամեակ մը առաջ, արդէն սկսած էր Թրծուիլ այս գաղափարախօսութիւնը, չեշտեց Լանտաու:

Ապա ան հարցադրեց թէ այսօրուան Թուրք սփիւռքին մէջ ինչպէ՞ս զարգացած է Թրքական ազգայնականութիւնը: Բազմաթիւ, մեծ ու մանր կազմակերպութիւններու անունները Թուեց, անոնց ղեկավարներուն եւ գաղափարախօսական երանգներուն մասին համայնագիտական հմտութիւն ցուցաբերեց: Իր եզրակացութիւններէն ամէնէն հետաքրքրականներն էին, ա) որ այսօր Գերմանիոյ մէջ կան փոքր, սակայն կարգապահ մէկ-երկու ազգայնական կազմակերպութիւններ, որոնց ազգայնամոլութիւնը ոչ մէկ ձեւով ետ կը մնայ Թուրքիոյ մէջ Թիւրքէշեան հակում ցուցաբերողներու ազգայնամոլութենէն: Աւելի՛ն, ըստ Լանտաու,- եթէ այս ծայրայեղ սփիւռքեան կազմակերպութիւնները Թուրքիա հաստատուէին, 24 ժամէն բանտ կը նետուէին: Այն ինչ որ Թուրք պետութիւնը չի հանդուրժեր, գերման պետութիւնը կը հանդուրժէ, Թաւշեայ ձեռնոցով կը վարուի: բ) Ամէնէն մտահոգիչ ու վտանգաւոր սփիւռքեան խմորումը, որ նորէն գերմանական Թուրք սփիւռքին մէջ տեղի կ'ունենայ, սակայն հետեւորդներ ունի Աւստրիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ ալ, ըստ Լանտաու, իսլամ կրօնքի եւ Թուրք ազգայնամոլութեան գաղափարախօսութիւններու շաղախումով ստեղծուող նոր, մանր բջիջներն են: Ահաբեկչութեան կարելիութիւնը կայ, սակայն յայտնօրէն այդ չէր որ ամէնէն աւելի մտահոգիչ կը նկատէր Լանտաու: Ըստ իրեն, 1850էն մինչեւ 2000, Թրքական ազգերու ազգայնական - ազգայնամոլ գաղափարախօսութիւնները եղած են գլխաւորաբար lաիf,- կրօնական, իսլամական գաղափարախօսութիւնը հիմնական, կառուցային դեր չունեցաւ անոր մէջ: Ներկայիս սկսած է ունենալ, եւ այս նոր, hybride, «երկսեռ» արդիւնքը ա՛լ աւելի վտանգաւոր է:

Յաջորդող մի քանի ելոյթներէն ամէնէն հետաքրքրականն էր տոքթ. Ռազմիկ Փանոսեանինը: Փանոսեան ծնունդով քեսապցի է, Պէյրութ՝ մինչեւ 11 տարեկան, ապա Գանատա, ուր երկու վկայական ստանալէ ետք տոքթորայի աւարտաճառը գրեց Լոնտոնի Տնտեսական եւ քաղաքական գիտութիւններու համալսարանին մէջ: Այդ աւարտաճառը Թէ՛ Անգլիոյ, Թէ՛ ԱՄՆ-ու մէջ հրատարակուեցաւ, վերջինը՝ Գոլումպիայի համալսարանի հրատարակչականին կողմէ, իբրեւ հայ ազգայնական մտածողութեան եւ գործունէութեան պատմութիւն: Փանոսեան խօսեցաւ այդ պատմութեան մասին, ընդգծելով անոր արտասովոր բազմակեդրոնութիւնը: Հայկական ինքնութիւնը ոչ միայն հայրենիքի, այլ նաեւ սփիւռքներու մէջ կերտուեցաւ, ազգայնական մտածումն եւ գաղափարախօսութիւնը՝ յատկապէս: Մատրասէն Վենետիկ, Պոլսէն Թիֆլիս, բազմակեդրոն ազգայնական գաղափարներ չէին կրնար միատարր ըլլալ, ըստ Փանոսեանի, եւ անշուշտ ազգ-ժողովուրդի տարբեր հատուածներու հաւատարմութիւնը եւ ինքնութիւնը կ'ապահովէին, տարբեր արդիւնքներով, որոնցմէ միայն մէկն էր ազատագրական պայքարը: Ներկայիս, հայրենիքի մը, ազատ ազգ-պետութեան մը գոյութիւնը կրնայ իբր մագնիս ծառայել, որոշ կեդրոնախոյս հակումներ սահմանափակելով, եզրակացուց Փանոսեան, սակայն ո՛չ ներկայիս ո՛չ ալ ապագային պէտք է ակնկալել որ մէկ ազգ, մէկ ազգայնականութիւն, մէկ գործունէութիւն տիրապետէ բազմակեդրոն հայ ցրօնքի գիտակցութեան եւ գործունէութեան, որքան ալ լա՛ւ կազմակերպուած ըլլայ ան, իբրեւ սփիւռք մը որուն կազմակերպութիւններ կը զօրացնեն կապեր, Հայրենիքին հետ:

Տարշամ Սինկ Թաթլա, Հնդկաստանի Սիխ փոքրամասնութեան սփիւռքի ամէնէն ծանօթ մասնագէտը, խօսեցաւ իր ժողովուրդի մասին: Մինչեւ 1984, ըստ ան, Սիխերը կրօնական համայնք մըն էին, Հնդկաստանի խճանկարին մէջ, իրենց գլխու փաթթոցներով եւ իրենց փարթամ պեխ-մօրուքով ծանօթ: 1984ին, Ինտիրա Կանտիի հրամանով, Հնդկաստանի բանակը ռմնակոծեց սիխերու երկու սրբավայրերէն մէկը, Ամրիցարի ոսկեայ տաճարը, ուր ապաստանած էին փոքրաթիւ եւ ոչ այնքան ալ կարեւոր ծայրայեղականներ: Անոնց արիւնով եւ Հնդկաստանի բանակին մոյկերով սրբապղծուած Ամրիցարի տաճարը կրօնական համայնք մը վերածեց ազգի մը, ըստ Թաթլա: Անկէ առաջ ազգային տենչանքը, անկախ սիխ պետութեան մը («Խալիսթան» կոչուող) ստեղծումի երազը շատ սակաւաթիւ ծայրայեղականներուն էր, անկէ ետք, վերածուեցաւ շարժումի: Մինչեւ այսօր ալ Սիխերու մեծամասնութիւնը ոչ անկախութեան, այլ տեսակ մը տեղական ինքնավարութեան կը հակի Հնդկաստանի մէջ, հաստատեց Թաթլա: Սակայն Ամրիցարի տաճարին պղծումը զօրակոչի ենթարկեց մանաւանդ սփիւռքի սիխ համայնքները, եւ անոնց ու Հնդկաստան բնակող անջատողականներու միջեւ կան զօրաւոր ու յարատեւ կապեր, որոնք երբեմն անձեր ու մանր կազմակերպութիւններ կը մղեն ահաբեկչութեան:

Տեղի ունեցան բազմաթիւ ուրիշ ելոյթներ, դասախօսութիւններ, բանավէճեր, փոխանցուեցան վիճակագրական տուեալներ, մանաւանդ՝ Ամերիկայի Հրեայ համայնքի մէջ կատարուող նուիրատուութիւններու մասին: Այս վերջին նըւած դասախօսութիւնը պիտի հրատարակուի՝ իմ խմբագրած պարբերաթերթին մէջ: Իմ ելոյթս նորէն շօշափեց այն երեւոյթը զոր կ'որակեմ անցք՝ ազգէն դէպի անդրազգ, եւ ան ալ առանձին յօդուածի նիւթ է: Հոս կարեւոր է վերստին ընդգծել բաղդատական կամ համեմատական սփիւռքագիտութեան սահմանուած կարեւոր դերը: Հայ մասնագէտներ թէ՛ սորվելիք, թէ՛ սորվեցնելիք ունին, նման գիտաժողովներու մէջ:

(Շար. 3 եւ վերջ)

«ԱԶԱՏ ՈՐՄՆԱԴԻՐ» ԱԼ ԸԼԼԱՆ, ՆԱԽ ԹՈՒՐՔ ԵՆ

Թուրք մամուլի ծանօթ անուններէն «Սապահ» օրաթերթը Յունիս 29ի թիւով արձագանգ կ'ըլլար Թուրք եւ Ֆրանսացի Ազատ որմնադիրներուն մէկ բախումին որուն պատճառը Հայկական ցեղասպանութիւնն է:

Ըստուածը այն է որ ժխտողականութիւնը պատժելի արարք հռչակող ֆրանսական օրէնքին քուէարկութեան (Հոկտ. 12) նախօրեակին Ֆրանսայի Արեւելեան օթեակին նախագահը Թուրքիա գացած ու Թուրք ազատ որմնադիր եղբայրներէն զօրակցութիւն ուզած է: Թուրքիոյ Ազատ որմնադիրներու մեծ օթեակին ղեկավարը ժխտական պատասխան տուած է անոր ու իր կոչէկէն վեր ելլելով ամբաստանած: Այս բախումը դուռ բացած է հեղինակութեան հարցի մըն ալ. Թուրք մասոնը քննադատած է ֆրանսական օթեակը, ըսելով որ ան գերադաս իշխանութեան մը կեցուածքով կը ջանայ քաղաքական շահերու սիրոյն ուղղութիւն թելադրել կազմակերպութեան Թրքական ճիւղին:

Թրքական օթեակը ընդդիմացած է նաեւ Թուրք մասոններու առաջին մեծերէն Թալաթ փաշայի Հայկական ցեղասպանութեան հեղինակը ըլլալուն տեսակէտը իւրացնելու ֆրանսական օթեակին պնդումներուն: Թրքական օթեակին նախագահը Հիւսէյին Խօզկէն կրկնելով Թրքական թէզերը, ըսած է թէ հարցը հարկ է պատմաբաններու ձգել, ապա օրակարգի բերած է Ալժերիոյ կոտորածները:

Հոկտեմբեր 12ին ժխտողականութեան քրէականացումի օրէնքին Ֆրանսայի Ազգային Ժողովէն վաւերացումով Ապրիլին այլ տագնապ մը ծայր տուած է ֆրանսական եւ Թրքական օթեակներուն միջեւ. ըստ նոյն Հ. Խօզկէնին, Ֆրանսայի Արեւելքի օթեակը պատուիրակ մը ղրկած է Հայաստան, որպէսզի մասնակցի Ապրիլ 24ի նշումներուն. այդ անձը՝ Գլօտ Կէյտա, Երեւանի մէջ յայտարարած է թէ իրենց օթեակին մեծերը Թուրք բարձրաստիճան մասոններու հետ տեսակցած ու անոնց յայտնած են թէ եթէ Հայկական հարցին վերաբերեալ իրենց տեսակէտներուն չճայնակցին, իրենց յարաբերութիւնները կը խզեն: Աւելցուցած է թէ Թուրք մասոնները չեն յանդգնիր 50 հազարնոց ֆրանսական օթեակին հետ յարաբերութիւններու խզումի մը եւ ատիկա ինք գործածած է որպէս ճնշումի միջոց:

Թրքական կողմին մեծաւորը այդ խօսքերուն հակազդելով հարց տուած է ֆրանսացի իր եղբայրներուն թէ Ս. Կէյտայի երեւանեան խօսքերը ֆրանսական օթեակին մէկ յայտարարութեա՞ն կը պատկանին, թէ անձնական բնոյթի են: Իրեն պատասխանած են թէ անձնական բնոյթի են եւ թէ Հայկական հարցով Թուրքիոյ, կամ Ազատ որմնադիրներու մեծ օթեակին վրայ որեւէ ճնշում խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ:

ԲԱՑՈՒՄ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ «ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ» ԴՊՐՈՑԻՆ

Շաբաթ, Յունիս 30ին, յայտարարուած ժամէն առաջ ալ (16:30) խուներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր ուր Սէն-Ժիւսթի հանդիսասրահին եւ Հրանդ Տինք դպրոցին շէնքին առջեւ, ինչ որ արդէն ապացոյցն էր այն հետաքրքրութեան, զոր ստեղծած էր այս նախաձեռնութիւնը: Արդարեւ, Վարագայ Ս. Խաչ Մշակութային Նորաստեղծ միութիւնն է որ յղացած էր հանդիսասրահին եւ Հրանդ Տինք երկլեզու դպրոցին ստեղծման գաղափարը:

Օրուան հանդիսավարը՝ Թ. Եափար յայտարարեց օրուան յայտագիրը, որ կը սկսէր շէնքին օրհնութեամբ, զոր կատարեցին Գիւտ արքեպիսկոպոս եւ քահանաները, ապա, բազմութիւնը մուտք գործեց ընդարձակ եւ վայելուչ սրահը, ուր տեղի կ՚ունենար պաշտօնական հանդիսութիւնը:

Առաջին խօսք առնողը եղաւ Վարագայ Ս. Խաչ Մշակութային միութեան ատենապետը՝ տոքթ. Գէորգ Արդարեան: Ան, նախ, ողջունեց ներկայ անձնաւորութիւնները, սկսելով Հրանդ Տինքի ընտանիքէն (տիկին Ռաքէլ Տինք չէր կրցած գալ Պոլսէն), որու մէկ մասը եկած էր Պելժիքայէն, ապա տեղւոյն քաղաքապետը, Գիւտ արք., քահանայ հայրերը, հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւն.: Յայտնեց թէ որքան յուզուած եւ ուրախ էր այս բացման առթիւ, որու գաղափարը ծնած էր 2005 Հոկտեմբերին: Երախտագիտութեան զգացումներ ալ արտայայտեց Արնուվիլի քաղաքապետին՝ Միշէլ Օմասի իր բերած օժանդակութեան համար ու հակիրճ պատմականը ըրաւ շէնքին, ուր տեղ գտած են դպրոցը եւ բազմակողմանի սրահը, որ պիտի ծառայէ մշակութային ձեռնարկներու: Բացատրեց թէ գնումը կարելի դարձած է խորհուրդին 9 հոգիներու երաշխաւորութեան շնորհիւ, քանի դպրոց մը բանալը դիւրին գործ չէ: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Սասուն միութեան իր բերած զօրակցութեան համար, շեշտելով թէ ոչինչ կարելի կրնար ըլլալ առանց տեղւոյն համայնքին, նաեւ ճարտարապետին՝ պրն. Գույումճեանի: Դպրոցը պիտի ունենայ ութ դասարան, երեք մանկապարտէզին համար, պիտի կիրարկուի երկլեզու դաստիարակութիւն: Այժմ իսկ եղած են 16 արձանագրութիւններ: Անունը՝ Հ. Տինք դրուած է տարաբախտ լրագրողին ընտանիքին հաւանութեամբ: Եզրակացուց ըսելով թէ Հ. Տինք հաւանաբար կը տեսնէ մեզ եւ ուրախ է:

Յաջորդ խօսք առնողը եղաւ Ա. Կէօվճեան, Ֆրանսահայ կազմակերպութեանց Խորհուրդի նախագահը, որ ողջունեց նոր դպրոցի մը գոյութիւնը, որովհետեւ դպրոցը կարեւոր է, ապագան է եւ անունն ալ ամբողջ Հայութեան խորհրդանիշն է: Հ. Տինք դրոշմեց հայ ժողովուրդին պատմութիւնը եւ վաղը՝ ամէն մէկ աշակերտ Հրանդ Տինք մը պիտի ըլլայ: Անդրադարձաւ նաեւ Հրանդ Տինքի մարդասպաններու դատավարութեան որ կը բացուէր Յուլիս 2ին, մաղթելով որ ան արդար ըլլայ:

Հրանդ Տինքի ընտանիքին կողմէ խօսք առաւ Անի Եաքպասան (Պելժիքայէն եկած), որ գծեց Հրանդ Տինքի անձնաւորութիւնը, նկարագիրը, քաջ հրապարակագիրը, որ կը հաւատար ժողովրդավարութեան, մտքերու ազատ արտայայտութեան: Յաջորդ խօսք առնողը եղաւ Արնուվիլի քաղաքապետը՝ Միշէլ Օմաս, որ ջատագովեց Հայերու օրինակելի համարկումը, յուզումը յայտնեց Հրանդ Տինքի նահատակութեան առթիւ ու ինք ալ մաղթեց որ ոճրագործներու դատավարութիւնը օրինակելի ըլլայ իր արդար ընթացքով: Անդրադարձաւ նաեւ «Հայաստանի տարուան» որ մեծ յաջողութիւն արձանագրեց ու ողջունեց կրկին դպրոցն ու հանդիսասրահը, որ հանդիպումի վայր մը պիտի ըլլայ:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ Հայաստանի դեսպանը՝ Է. Նալպանտեան, որ նախ ողջունեց Հ. Տինքի ընտանիքը, ապա շեշտեց թէ դպրոցը կը խորհրդանշէ Ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւնը: Ոգեկոչեց այն հսկայ բազմութիւնը որ ներկայ եղած էր Հրանդ Տինքի յուղարկաւորութեան ու յայտնեց թէ Թուրքիա պէտք է բանայ սահմանները, քանի ոչ մէկ նախապայման կայ: Անդրադառնալով կրկին դպրոցին, որ ապագան կը ներկայացնէ, շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին որ օժանդակած էր Հայաստանէն մանուկներու ժամանման ու վերջին խօսքով մը բարի երթ մաղթեց դպրոցին:

Պաշտօնական այս բաժինէն ետք, տոքթ. Արդարեան հրաւիրեց նախ այն նուիրատուները (ցանկը կարդալով) որոնք դասարաններ նուիրած են. որպէսզի այցելեն դպրոցը, նախքան բոլոր ներկաները:

Առաջին ակնարկով մը, ըսենք թէ դպրոցն ալ շատ յաջող կառոյց մըն է, ամէն մէկ դասարանի մուտքին նուիրատուին անունը արձանագրուած է եւ ամէն կողմ մաքուր ու հրապուրիչ տեսք մը կայ:

Այս ամէնը շատ լաւ: Բայց, պէտք չէ անտեսել թէ դժուարութիւնները նոր կը սկսին եւ այդ դժուարութիւնները միայն նիւթական բնոյթ չունին, ինչ որ մեր պայմաններուն մէջ ամէնէն բարդ հարցը չէ: Ամէնէն կարեւոր հարցը կը վերաբերի ուսուցչական կազմին, որ Մանկապարտէզով չի վերջանար, քանի ան սկիզբն է միայն եւ համեմատաբար աւելի դիւրին յաղթահարելի կէտ մըն է: Ամէնօրեայ դպրոցի մը համար հայերէնի ուսուցչական որակաւոր կազմ մը անհրաժեշտ է: Այս եւ այլ հարցեր պէտք է լաւ ուսումնասիրուին, որպէսզի, երթը բարի ըլլայ, քանի ոչինչ այնքան կարեւոր է որքան հայ դպրոցը, որու անունն ալ հարկ է հայերէն արձանագրել դպրոցին շէնքին մուտքին:

Յիշենք նաեւ որ ճոխ հիւրասիրութիւն մըն ալ կ՚ամբողջացնէր հաւաքոյթը:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ս. Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի այս ամսուան հանդիպումը տեղի ունեցաւ Յունիս 21ին եւ նիւթ ունէր «Հայ թատրոնի առաջին բեմերը»: Երեկոյթի ընթացքին, Երեւանի դրամատիկ թատրոնի դերասան՝ Արտաշէս Ոսկանեան ներկայացուց Համլէթի ու Պեպոյի մենախօսութիւնները, Լեւոն Շանթի «Հին աստուածներ»էն, Եղիշէ Չարենցի «Կապկազ Թամաշա»յէն եւ Յակոբ Պարոնեանի «Ատամնաբոյժն արեւելեան»էն հատուածներ, ցոյց տալով որ ինչե՛ր կարելի է ընել Փարիզի մէջ եթէ միայն ունենայինք հաստատուն թատերախումբ մը, կարող դերասան - դերասանուհիներով: Ամէն մէկ հեղինակի գործ հնչեց իր իւրօրինակ եւ ուրոյն, համ ու հոտ բուրող, յատուկ գրական լեզուով: Իսկ Շեքսփիրի ստեղծագործութիւնները, շնորհիւ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի անզուգական թարգմանութիւններուն, արդէն դարձած են հայ ժողովուրդի սեփականութիւնը: Ներկաները, լսելով Համլէթը, անգամ մը եւս համոզուեցան որ օտար լեզուներէ կատարուած ընտիր թարգմանութիւնները ինչպէս կրնան Հայոց լեզուն հարստացնել: «Այդ հարստացումը - ըսաւ Կարէն Սիմոնեան - արդիւնաւէտ է եւ տեղի կ՚ունենայ ոչ թէ բառացի, այլ ստեղծագործութեան ոգեղէն թարգմանութեան շնորհիւ: Երբ թարգմանիչը իսկապէս կը դառնայ ստեղծագործութեան հայերէն բնագիրի համահեղինակ»:

Երեկոյթին ընթացքին նշուեցաւ թատրոնի նշանակութիւնը որ Միքայէլ Նալպանտեանը արձանագրած էր, Պոլսոյ հայկական թատրոնի ներկայացումները դիտելէ վերջ.

«Հայոց ազգը, զանազան աշխարհներում, իւր տարագրութեան եւ թշուառութեան մէջ, իւր բազմաթիւ հոգսերի եւ տառապանքի մէջ, այո՛, վաղուց արդէն զգացել էր ազգային թատրոնի կարօտութիւնը, բայց եւ վաղ ժամանակներից արգելք եւ խափան պակաս չէին եղած այդ մեծախորհուրդ գործի սկզբնաւորութեան... Եւ ինչպէ՛ս պիտի մխիթարուէինք մենք, եթէ մի քանի ժամանակից լսէինք որ Հայոց ազգը Պոլսոյ մէջ կազմել է մի ընկերութիւն, մի փառաւոր թատրոն կանգնելու համար... Եւ այդ թատրոնը ներկայ սերունդի համար կը լինէր մի հոյակապ յիշատակի արժան որի վերայ պարծանքով պիտի նայէին Հայերը եւ որ պատկառելի պիտի կացուցանէր ազգը, ուրիշների առաջ և ցոյց տալով նոցա, ազգի բարոյական զօրութեան եւս մէկ ապացոյցը»:

Այս երազանքը այսօր ալ իր այժմէականութիւնը չէ կորսնցուցած:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼ

Արուեստագէտի նուրբ հոգին աւելի շուտ զգաց, քան հասկացաւ, որ իրենց հագուստով տարբեր այս մարդիկ նոյնիսկ աղօթքի պահին պարտաւոր էին տարբերուել իրարից:

Ոմանց համար աստուած բարի, սիրող հայր էր, եւ նրանք նրանից դժգոհելու տեղ չունէին, ընդհակառակը՝ անխռով երախտագիտութեամբ էին լցուած նրա նկատմամբ իրենց շնորհուած բարիքների համար: Մինչդեռ աղքատները, բարձր ու անկաշկանդ, բողոքում էին, մինչեւ վերջ բաց անելով իրենց տանջուած հոգիներն ու ողորմութիւն հայցելով նրանից: Հետզհետէ իրենց համար էլ աննկատելի, նրանք բողոքելուց անցնում էին պահանջելուն, անզուսպ աղաղակելով որ իրենք էլ մի փշուր երջանկութիւն կ՚ուզենային այս անցաւոր աշխարհում:

Հայվազովսկին չդիմացաւ ու դուրս նետուեց սինակոկից: Նրա յիշողութեան մէջ ընդմիշտ դրոշմուած մնաց այն ահասարսուռ աղաղակը, որ մորթուող կենդանու վայնասուն է յիշեցնում: Նրա աչքի առաջից չէր հեռանում անդէմ ու անաչք կերպարանքների այդ օրօրուող բազմութիւնը:

Յետագայ օրերին, վերադառնալով գիմնազիայից, Հայվազովսկին համարեա դուրս չէր գալիս իր սենեակից: Նրա ուղեղից ոչ մի կերպ դուրս չէին գալիս Հրեաներն ու նրանց սինակոկը: Փողոցում լինի, թէ գիմնազիայում՝ դասի ժամանակ, յատկապէս երեկոյեան խաղաղ ժամերին, երբ փակւում էր իր սենեակում, նրանք անընդհատ գալիս կանգնում էին աչքի առջեւ:

Ի վերջոյ, պատանի նկարիչը հասկացաւ, որ սինակոկի այդ զգայացունց տեսարանը իրեն հետապնդելու է այնքան ժամանակ, մինչեւ որ չդրոշմի թղթի վրայ: Եւ նա սկսեց նկարել:

Սովորաբար նկարը նրա մօտ շատ արագ էր ստացւում: Բայց այս անգամ գործն ինչ-որ տանջալիօրէն դանդաղ էր առաջ գնում: Մէկ մարդկանց դասաւորութիւնը դուր չէր գալիս, մէկ թւում էր, թէ բոլորը նման են իրար:

Մինչդեռ մոլեռանդների այդ խմբում նա ուզում էր իւրաքանչիւրին ցոյց տալ առանձին՝ նրա մտքերով ու երազանքներով, որը սակայն, անքակտելի մասնիկը կազմէր ամբողջի հետ: Նա փակում էր աչքերն ու յստակօրէն տեսնում այդ տարօրինակ ծեքծեքուն կերպարանքները:

Կողմնակի մարդուն նրանք կարող էին զուարճալի թուալ եւ նոյնիսկ ծիծաղ յարուցել իրենց տարօրինակ հագուստով: Բայց Հայվազովսկին միայն ցաւ եւ կարեկցանք էր զգում նրանց հանդէպ: Յանձին այդ նկուն ու անարգուած մարդկանց նա տեսնում էր իրեն, նրանց դէմքերին ասես կարդում սեփական ճակատագրի պատմութիւնը: Իսկ նկարի վրայ դեռ էլի ստացւում էին միայն ծիծաղելի կերպարանքներ:

Մի անգամ, երեկոյեան, դարձեալ իր սենեակում փակուած, նա սկսեց աւելի խոր մտածել իր վիճակի մասին այս տանը, ուր օրէցօր աւելի զգալի էր դառնում, որ ինքը ապրում է ուրիշների ողորմածութեամբ եւ ծառաներն անգամ բարձրից են նայում իր վրայ: Բայց տեղնուտեղը ուրախութեամբ յիշեց, որ ե՛ւ իտալացի դաստիարակը, ե՛ւ գիմնազիայի ուսուցիչները, ե՛ւ ինքը՝ Կազնաչէեւը միշտ ասում էին, որ ինքը երջանիկ է, որ օժտուած է այդպիսի աստուածատուր շնորհքով եւ անպայման յաջողութեան կը հասնի նկարչութեան ասպարէզում: Եւ նա յանկարծ ուժերի այնպիսի յորդում զգաց իր մէջ, այնպիսի հաւատ իր նկատմամբ, որ սիրտը ծով ելաւ ուզեց բարձր երգել, ծիծաղել եւ տեղնուտեղն ինչ-որ բան անել: Մօտեցաւ սեղանին, որի վրայ դարսուած էին նոյն նկարի մի քանի տարբերակները, վառեց մոմերը եւ մատիտները ձեռքն առնելով անզսպելի մի մղումով սկսեց նկարել:

(Շար. 36)

(Շար. Ա. էջէն)

հաստատումէն": Կը թուի որ հանդարտութիւնը վերահաստատելու յոյս չկայ: Յուլիս 4ին, մեռեալներու թիւը 16ի հասած էր:

ՄԻՋԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ժողով մը պիտի գումարուի Փարիզ Յուլիս 14էն 17, որուն նպատակն է երկխօսութիւն մը վերահաստատել հակառուրիացի կառավարութեան եւ Հեզպոլլայի ղեկավարած ընդդիմութեան միջեւ: Ամէն մէկ կողմ երկու ներկայացուցիչ կ'ունենայ եւ Պերնար Քուշնէր ալ պիտի փորձէ միջնորդի դեր մը խաղալ:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԵՎԷՃԵԱՆ Փրէս Գլէօպի նիւմուրի եւ քաղաքականութեան մրցանակին արժանացած է սա նախադասութեան պատճառով. - "Բացուող կառավարութեան մը ի նպաստ եմ, ներառեալ սարքօզիսթներուն, ամէն բան կը նշանակէ": Այս խօսքերը արտասանած էր Իւ.Լ.Մ. Փէ.ի հաւաքոյթի մը ատեն ընտրապայքարի շրջանին:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ օրէ օր աւելի ճզմգրգուած են Սարքօզիի "բացուելու" քաղաքականութենէն եւ համացանցի վրայ ալ շարքայինները կը դատապարտեն "դաւաճանները որոնք պնակ մը ապուրի եռեւէ են": Քուշնէրէ, Ժ.-Փ. Ժույէէ, Էրիք Պէսոնէ, Մարթէն Հիրշէ, Ժան-Մարի Պոքէլէ եւ Ֆատելա Ամարայէ ետք, կարգը եկած է Հ. Վետրինի որու պաշտօն մը յանձնուած է համաշխարհայնացման մասին, կը խօսուի նաեւ Լանկի մասին, Մանուէլ Վալսի եւ ուրիշներու: Ֆր. Հոլանտ կը զգուշացնէ իր ընկերները, որ խոհեմ ըլլան նախքան առաջարկներ ընդունիլը: Գամպատէլիս դիտել կու տայ նաեւ որ հարցը Սարքօզիի լարած ծուղակը չէ, հարցը անոնք են որոնք մէջը կ'իյնան: Միւս կողմէ Ֆր. Ռեպսամէն, որ նախկին ղեկավարն էր Սեկո.էն Ռուայալի ընտրապայքարին, յայտնած է նոյնիսկ թէ հարկ է պատժամիջոցներ ձեռք առնել՝ առկախում կամ արտաքսում:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ մէջ, ուր հաւաքուած էր Ողիմպիական կոմիտէն, որոշուած է 2014ի ձմրան խաղերը ընել Սոչի, Սեւ ծովու ափին: 121 ձայն ստանալով է որ այս անսպասելի ընտրութիւնը եղած է: Ռուսաստան պարտի 12 միլիառ տոլար ծախսել:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ Յուլիս 4ի նիստի բացման իսկ, Նիքոլա Սարքօզի նախ եւ առաջ շնորհաւորած է Ֆր. Ֆիյոնը, նախորդ օրուան իր ելոյթին համար, որ լաւ ընդունելութիւն գտած է մեծամասնութեան մօտ: Հեգնանքով ալ անդրադարձած է մամուլին որ չէ խնայած նախարարապետին, ինչ որ ցոյց կու տայ որ այդ մամուլը իր (Սարքօզիի) ձեռքը չէ:

ԳԼԻՐՍԹՐԻՄԻ հարցը կրկին երեւան ելած է, քանի երկու դատաւորները ստացած են զօր. Ֆ. Ռոնտոյի համակարգիչին գիտական վերլուծման արդիւնքները եւ մասնադէտները կրցած են վերահաստատել ջնջուած տողերը: Ըստ այդ փաստաթուղթերուն, որոնք 2004 Մայիս-Յունիս թուականը կը կրեն, նախկին վարչապետը Տ. տը Վիլըփէն հրահանգ տուած կ'ըլլայ, որ զեղծուած ցանկերը դատաւորին յանձնուին. այդ ցանկերուն մէջ կայ նաեւ Սարքօզիի անունը, որպէս մէկը որ արտասահման հաշիւ ունի, ինչ որ սխալ է:

ՀԱՐԱՒԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ յաջորդական բուռն հրդեհներու դաշտ եղած է վերջին օրերուն եւ Վառի նահանգէն ետք, Յուլիս 4ին Մանտըլիէօյի մէջ է որ զօրաւոր հրդեհներ ծագած են եւ հարկ եղած է քանի մը հարիւր բնակիչներ եւ բանակատեղիներ պարպել: Հովն ալ թոյլ չի տար որ հրշէջները կարենան հիմնական միջոցներու դիմել:

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :

17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE

Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30

— Entrée libre —

Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

GRANDE FETE CHAMPETRE KHANASSOR

F.R.A. Zavarian — Nor Seround — CBAF Chaville

LE DIMANCHE 8 JUILLET

PARC DU BON REPOS
PAVILLON ELVIRE — 78410 VIROFLAY
(Près de la Place Louis XIV, Nat. 10)

Animation musicale : **Gaidzag**
Jeux d'enfants et tournois d'adultes

Après la messe à l'église arménienne de CHAVILLE, recueillement sur la tombe du Prince ARGHOUTIAN, Héros de la bataille de Khanassor.
Rassemblement à 13 heures au Cimetière.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0809 K 84976

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19:

Դաշտահանդէս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ
Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արպրողութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

armênie mon amie

AGENDA

A R L E S
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

⁂

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY
Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus
Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

⁂

MARSEILLE

A R M E N I E, L A M A G I E D E L' E C R I T
EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

⁂

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժանորդագրութեան սակագինը

	€	
Մաիազգ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

V A L E N C E
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

**

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

Dans le cadre de l'EXPOSITION «ARMÊNIE LA MAGIE DE L'ÉCRIT»

Centre de la Vieille Charité Marseille → du 27 avril 2007 au 22 juillet 2007
Cycle de conférences à la
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

MARDI 10 JUILLET à 18h30

Dickran KOUYMJIAN
Professeur honoraire d'études arméniennes à l'Université d'Etat de Californie, Fresno
«L'enluminure dans les manuscrits arméniens médiévaux»

Patrick DONABEDIAN
Maître de conférences à l'Université d'Aix-Marseille I
«Les Khatchkars»

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SEJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le **1er janvier 1992** et le **31 décembre 2000**, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·744 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·744

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Հայաստանի Սահմանադրութեան օրուան առթիւ նախագահ Ռ. Քոչարեան ուղերձով մը դիմած է ժողովուրդին: Սահմանադրութիւնը ամուր հիմ համարած է երկրին մէջ ժողովրդավարութեան ամրապնդումին ու կայուն զարգացման: Մաղթած է որ Մայր օրէնքը ծառայէ այդ յատկանիշներուն ամրացման ու ժողովուրդին բարեկեցութեան:

Նոյն առթիւ ուղերձներ հրապարակած են նաեւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, վարչապետ Ս. Սարգսեան:

Սահմանադրութեան օրուան պատճառով Յուլիս 6ը ոչ աշխատանքային օր էր Հայաստանի մէջ:

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ 77-ԱՄԵԱԿԸ

Սիրուած դերասան Մհեր Մկրտչեանի 77րդ տարեդարձը (Յուլիս 4) նշուած է Երեւանի ու անոր ծննդավայրին Գիւմրիի մէջ: Երեւանի մէջ առաջին անգամ ցուցադրուած է անոր արուեստագէտի գործունէութեան նուիրուած "Կեանքը ժապաւէնի վրայ" փաստագրական ֆիլմը որուն բեմադիրն է Արա Շիրինեան: Հոն Մ. Մկրտչեանի մանկութեան տարիներէն սկսած պատմութիւնը կը հետագծէ անոր ամբողջ կեանքը, յաջողութիւններով ու դժուարութիւններով:

Նոյն օրը Գիւմրիի մէջ եւս նշուած է տարեդարձը եւ Մ. Մկրտչեանի հարազատները՝ եղբայրը Ալպէր Մկրտչեան, Արժանթինէն Թոռնուհին զանազան իրեր, դիւանային նիւթեր նուիրած են արուեստագէտին անունը կրող թանգարանին:

Հանդիսութեան ընթացքին յայտարարուած է թէ 2008ին քաղաքին Վ. Աճէմեան պետական Թատրոնին մէջ բացումը կը կատարուի Մ. Մկրտչեանի անունը կրող դահլիճի մը:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆԻՆ

Պոլսոյ "Մարմարա" օրաթերթին խմբագրապետ, ծանօթ արձակագիր Ռ. Հատտէճեանի երրեակ յոբելեանը նշուած է Ազգային գրադարանի դահլիճին մէջ Յուլիս 3ին: Երրեակ յոբելեանը կը կազմեն անոր ութսունամեակը, գրական գործունէութեան 60ամեակը եւ "Մարմարա"յի խմբագրութեան 40ամեակը: Գրադարանին մէջ նոյն առիթով կազմակերպուած է Ռ. Հատտէճեանի գրական վաստակը ցոլացնող ցուցահանդէս մըն ալ:

Գրագէտ լրագրողը ի տես Երեւանի փոփոխութեան իր հիացումը յայտնած է ելոյթին մէջ, ապա անդրադարձած՝ Թուրքիոյ մէջ հայերէն թերթ հրատարակելու դժուարութիւններուն ու առհասարակ այդ ասպարէզին կարեւորութեան: Լեփ - լեցուն դահլիճին առջեւ ելոյթ ունեցողները արդար գնահատականներ տուած են անոր երկարամեայ վաստակին, շնորհաւորած զինքը: Շնորհաւորական ուղերձներ յղած են Գարեգին Բ. եւ մշակոյթի նախարարուհին, Գիւմրիի քաղաքապետը:

Ռ. Հատտէճեան պարգեւատրուած է Ցակոբ Մեղապարտի, Գրողներու միութեան մետալներով, Լեզուի պետական տեսչութեան պատուոյ գիրով: Ցոբելեարին շնորհակալութեան խօսքէն ետք տեղի ունեցած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ՝ արուեստագիտուհի Ժենիա Աւետիսեանի, պոլսահայ արտասանող Սիլվա Կոմիկեանի, երգչուհի Մանիկ Գրիգորեանի եւ ուրիշներու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին նախարարապետին՝ Տոմինիք տը Վիլփէնի բնակարանը խուզարկուած է Յուլիս 5ին, միշտ Գլիրսթրիմի հարցին կապակցութեամբ: Ծանօթ է որ երեւան ելած են զօր. Ռոնտոյի արձանագրութիւնները եւ աւելի պարզուած կ'ըլլայ որ հակա-Սարքոզի արշաւին գլուխը եղած է նախկին վարչապետը: Հակիրճ պատմականէն կը պարզուի որ 2004 Յունուար 9ին, Տ. տը Վիլփէն, այն ատեն արտաքին նախարար, հրաւիրած է զօր. Ռոնտօն եւ անոր պաշտօն յանձնած որ քննութիւն մը կատարէ Գլիրսթրիմի մօտ եղած հաշիւներուն: Աւելի ուշ Նիքոլա Սարքոզիին անունն ալ կը յայտնաբերուի արտասահման հաշիւ ունեցողներու ցանկին մէջ: Սարքոզի որպէս տուժող կողմ գրպարտիչ մատնութեան ամբաստանութեան կը դիմէր: Տը Վիլփէն կը պնդէ որ ոչ մէկ քննութիւն կատարուած է Սարքոզիի վերաբերեալ, բայց յայտնաբերուած արձանագրութիւնները հակառակը կը փաստեն: Այդ յայտնաբերումին պատճառաւ է որ տեղի ունեցած է խուզարկութիւնը, որ վեց ժամ տեւած է ի բացակայութեան տը Վիլփէնի, բայց ի ներկայութեան երկու դրացիներու, որպէս անհրաժեշտ վկայ: Այս բարդ եւ մութ պատմութեան մէջ, խնդրոյ առարկայ է նաեւ ժագ Շիրաք, որ Սարքոզիին "հաշիւը մաքրելու" հրահանգ տուած կ'ըլլայ: Նման խուզարկութիւն մը նախկին վարչապետի մը բնակարանը, նախընթաց չունի:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ծոցը մթնոլորտը լարուած է իբրեւ հետեւանք Սարքոզիի "բացուելու" քաղաքականութեան, որուն նպատակն ալ յստակ էր՝ պառակտել կուսակցութիւնը: Կը թուի որ որոշ յաջողութիւն մըն ալ ձեռք ձգած է եւ ղեկավար մարմնի անդամները սկսած են հաշուեյարդարներու դիմել: Այս անգամ հարցը կը վերաբերի ձէք Լանկի եւ Ազգ. Ժողովի ընկերվարական խումբի նախագահ՝ Ժան-Մարք Էյրոյի: Այս վերջինը զգուշացուցած էր մշակոյթի նախկին նախարարը, որ ինք ալ "անհատական արկածախնդրութեան մը չդիմէ" ընդունելով Սարքոզիի առաջարկած մէկ պաշտօնը: Լանկ բուռն կերպով հակազդած էր եւ բաց նամակով մը յայտնած.- "Իմ հասցէիս ըսած խօսքերդ արդար չեն": Լանկ բարկացած է եւ ածականները չի խնայեր՝ ամօթալի, զայթակղեցուցիչ, անընդունելի, աններելի, վրդովեցուցիչ որակելով Էյրոյի արտայայտութիւնը: Էյրօ ալ գովեստները չի խնայեր Լանկի հասցէին, որպէսզի ընդունի իրեն առաջարկուած հիմնարկներու յեղաշրջումի ուսումնասիրութիւնը:

ԳԱԶԱՅԻ մէջ 11 Պաղեստինցիներ սպաննուած են, որոնց 10ը Համասի անդամ եւ 20 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են իսրայէլեան բանակի յարձակումներէն: Առաջին անգամն է, այն օրէն որ Համասը տէրն ու տիրականը դարձած է Պաղեստինի հակակշռին, որ Իսրայէլ այսքան ծաւալուն գործողութեան մը կը դիմէ: Ցոյց մըն ալ եղած է Պաղեստինցիներու կողմէ, որոնք պահանջած են որ Ֆաթահ եւ Համաս հաշտուին:

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարուհին՝ Ռաշիտա Տաթի հազիւ տասնեակ մը ծերակուտականներու առջեւ է, որ Յուլիս 5-ին պաշտպանեց անչափահաս յանցագործներու վերաբերեալ նոր օրինագիծը: Քանի մը քաղաքավարական խօսքերէ ետք Ռ. Պատէնթէր խիստ ոճով մը կը դատապարտէ օրինագիծը, զոր գէշ եւ վտանգաւոր կը գտնէ, նաեւ վիրաւորական: Օրինագիծը կը վերաբերի գլխաւորաբար կրկնուող յանցագործութիւններու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Սահմանադրական ատեանը որոշած է որ Հոկտ 21ին հանրաքուէի դրուին սահմանադրական փոփոխութիւններու առաջարկները: Փոփոխութիւններու գլխաւորն է Հանրապետութեան նախագահին ժողովուրդին քուէով ընտրութիւնը 5 տարուան համար, մինչ ներկայիս ան կ'ընտրուէր Ազգային Ժողովի երեսփոխաններուն կողմէ: Եթէ առաջարկները ընդունուին երեսփոխանական ընտրութիւնն ալ չորս տարին անգամ մը պիտի կազմակերպուի: Ատեանը մերժած է ներկայ Հանրապետութեան նախագահին ու ընդդիմութեան ՃՀՓ կուսակցութեան կողմէ փոփոխութիւններու առաջարկները չեղեալ համարելու դիմումները: Այսուհանդերձ, անկարելի չէ որ Յուլիս 22ի խորհրդարանական ընտրութենէն ետք Ազգային Ժողովը որոշէ Հանրապետութեան նախագահի նոր ընտրութիւն կազմակերպել, օրէնքին նախկին տրամադրութեամբ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ոստիկանութիւնը զանազան քաղաքներու մէջ քիւրտ հանրային գործիչներ, լրագրողներ ձերբակալած է, բազմաթիւ փաստանիւթեր գրաւած: Որպէս պատճառաբանութիւն ըսուած է թէ անոնք միութիւններու օրէնքին դէմ շարժած են: Քրտական լրատուիչները, կազմակերպութիւններ բուռն կերպով կը հակազդեն "Թուրքիոյ հետ հասարակաց քաղաքականութիւն" վարելու ամբաստանութիւն ուղղելով Գերմանիոյ:

ԳԱՆՏԱՀԱՐԻ (Աֆղանիստան) գաւառին մէջ, որ բերդն է Թալիպաններու, Յուլիս 4ին զանազան 6 զինուորներ եւ իրենց աֆղան թարգմանիչը մեռած են թակարդ սարքի մը պայթումէն, իրենց կառքին անցքին ատեն: Արարքին տէր եղած են Թալիպանները: Գանատացիներու ամէնէն ծանրակշիռ կորուստներէն մէկն է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԼԱՐԻՆ ՎՐԱՅ ՃԻՇԴ ԿՈՒՐԱՆԻ ՈՐՈՆՈՒՄ

Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութեան առաջին օրուան անցքերն իսկ լիովին կը բաւեն տեսնելու թէ ի՛նչ երկիր է Թուրքիան: Յատկապէս հոն ապրող Հայերուն համար: Միակ դրական կէտը մամուլի որոշ անուններու անկեղծ հիացայաւկումներն են ու շեշտած տեսակէտը թէ այս դատը Թուրքիոյ համար ճակատագրական անկիւնադարձ մը կը հանդիսանայ: Իրաւ ալ, կա՛մ ատեանը առանց վերապահութեան պիտի համարձակի լոյսին բերել բոլո՛ր իսկական յանցաւորները ու անոնց արժանի պատիժը տալ (բաւական անհաւանական տարբերակ), կամ լռելու և կեղծելու աւանդական սարքերը կրկին պիտի բանին, միջազգային հանրութիւնը ոչխար նըկատող մտայնութեան նենգութով. ու ատեանէն դուրս պիտի գայ թեւատպոչատ խամաճիկ մը (լայնօրէն հաւանական տարբերակ):

Մինչ այդ, Հ. Տինքի սպանութեան պարագաներուն մասին շշմեցընող մերկացումներ կ'ըլլան թըրքական թերթերու մէջ: Դատարանի մուտքին Տինք ընտանիքի անդամները եւ պարագաները "չունի վոչ մակ" որակողներուն զուգահեռներ տեղ կը գտնեն անոնց մէջ, ինչպէս հետեւեալ դրուագը. ան "Հայրենասիրական ուժերու միութեան" ղեկավարներէն մէկուն Հ. Տինքի ոճիրին յաջորդ օրը ունեցած հեռաձայնի խօսակցութեան ձայնագրութենէն առնուած է. նոյն անձը, բացատրուած է որ մտերիմ կապեր ունի բարձրաստիճան զինուորականներու հետ: Հայրենասէրներու ղեկավարին խօսակիցը հարց կու տայ. "Մեր ընկերներո՞ւն գործն է երէկուան սատկեցուածը". պատասխանը դրական է: Կը յաջորդէ հոգածու մտահոգութիւնը. "Մեր ընկերները կրնա՞ն յայտնաբերուիլ": Հայրենասէր ղեկավարը ապահովութիւն կու տայ. "Ո՛չ, ոչ, չեն կրնար": Ու խօսակիցին վերջաբանը. "Իրենց ձեռքերը դալար մնան":

Բայց Թուրքիան նաեւ այն երկիրն է ուր այս ենթախորքով ընթացող դատավարութեան հետ միաժամանակ, ամենայն հանգստութեամբ "բարեկամութեան" պատգամ կը յղուի թուրք, յոյն, հայ մարզիկներու անունով:

Այդ մարզիկները Տրապիզոնի մէջ կը մասնակցին Սեւծովեան խաղերուն, որոնք առաջին անգամ կազմակերպուած են իրարու միջեւ հարց ունեցող երկիրներու մարզիկները համախմբելով: Խաղերուն բացումին, Թուրքիոյ մարմնամարզի ազգային խումբը իր քով ունենալով Հայաստանի ու Յունաստանի մասնակիցները, "Բոլորս եղբա՛յր ենք" գոչած է: Անոր երկրորդած է թրքական խումբին մարզիկը, շեշտելով թէ քաղաքական տարակարծութիւններ կրնան ունենալ, բայց ատոնք տեղ չեն գտներ մարզական ոլորտին մէջ: "Թէ՛ Յունաստանը, թէ՛ Հայաստանը մեր եղբայրներն են" յայտարարած է ան:

"Շունի փոխմակ"էն, "սատկեցուած"էն մինչեւ "Եղբայր ենք" երկարող այս շատ ճապուկ լարին վրայ ճիշդ կռուան գտնելու վարպետութիւնն ալ մեզի՛ վիճակած բաժինն է:

Ո՛չ ամէնէն դիւրին, ո՛չ ալ միշտ անսխալական ընտրանքը:

Թ. ԱՐՓԻ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Յունիս 30ին գումարուած է Ֆրանսահայ խորհուրդի Մարսէյլ Փրովանսի ընդհանուր ժողովը: Կատարուած ընտրութիւնը երկու տարուան համար վերահաստատած Փասքալ Շամասեանի գլխաւորած վարչութիւնը: Անոր գլխաւոր գործունէութիւնը ուղղուած պիտի ըլ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍԱՏԱՆԱՆ, ՊՈՉԸ ԵՒ ԿՆԻԿԸ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ընդամէնը
ինը կին ենք.
իննին մէջ
կայ լեզուագէտ մը
Խարբերդցի մը
քանդակագործ մը
Այնթապցի մը
Հէքեաթասաց մը
Երզրումցի մը
հիւանդապահուհի մը,
ուրկէ՜ ուր
Բագաւիճցի մը
եւ ինծի պէս
յաւիտեանս յաւիտենից
չուարած մը...

Բագաւի՞ճ...
Քարտէսին
ի զուր չնայի՛ս...
Եղեր
գոյութիւն ունէր
Վերին Բագաւիճ...
Եթէ վերինը կար
ուրեմն վստահաբար
վարինն ալ կար...

Վերին Բագաւիճ
Վարին Բագաւիճ
բայց չիտակը ըսեմ
ոչ Վերինէն
տեղեակ էի,
ոչ ալ Վարինէն...
Չէ՞ որ ըսի
քարտէսին վրայ
սա Բագաւիճը
անգտանելի,
սակայն եկուր տես
Բագաւիճցին էր
որ ցեղասպանին
հաշիւը մաքրեց,
ուղեղին մէջ
վրիժառու փամփուշտը
զետեղեց...

Իսկ ինչո՞ւ
ուղիղ ուղեղին մէջ...
Այս հարցումին
Բագաւիճցի Սողոմոնը
Թէհլիրեան
պատասխանեց՝
Թէ սիրտ չունէր
անգո՛ւթ ցեղասպանը,
ուրիշ ո՞ւր զետեղէր
վրիժառու փամփուշտը...

Ընդամէնը
ինը կին ենք...
Իննին մէջ
կայ երկարը
եւ բարակը,
կարճը հաստը
ամուսնացածը
չամուսնացածը,
Նաեւ
ազատագրուածը
եւ ինչու չէ
երկու անգամ
ամուսնացածը...

Աշխարհի ճոթէն ճուլթէն
եկեր հասեր ենք
այս լուռ ու ամայի
մայր քաղաքին
պարիսպին դիմաց...

Պարզապէս
երեք գիր ունի՝
Այր Նու եւ Ինի...
Բայց երբ
սա երեք գիրը
քով քովի կը հիւսուի,
դարերու ղօղանջը կը լսուի՛,
քանզի
այս քաղաքը ունի
հազար ու մէկ եկեղեցի...

Այր Նու Ինի՛...
Անի՛
եւ հազար ու մէկ եկեղեցի՛...

Հազարը աւերակ
իսկ մէկը
պարիսպէն անդին
հեռո՛ւն առանձին
այսօր փլատակ
քանի մը քար մնացած...
Կ'ըսեն
թէ աղքատ հովիւն է
իր կնկան
իր ընտանիքին համար
սա առանձին եկեղեցին
կառուցած...

Հովիւի առանձին
մէկ փլատակ եկեղեցի՝
քանի մը քար մնացած,
եւ հազար եկեղեցի՝
աւերակ դարձած,
սակայն սա քաղաքին երգը,
հազար ու մէկ զանգը
անլռելի՛...

Եղնիկ
դու որ սարն ես արծել...
Ասիս Մասիս սարն եմ արծել...

Եղնիկ
դու որ ջուրն ես խմել...
Սառն աղբիւրի ջուրն եմ խմել...

Եղնիկ
դու որ սարն ես ընկել...
Հայոց Անի սարն եմ ընկել...

Այր Նու Ինի՛....
Անի՛...
Ա՛խ Անի՛...
Գեղեցկութեան աւերակ թագուհի,
մայրաքաղաք մեր Բագրատունի՝
ի՛նչ ծաղկունք մշակոյթի...

Աւերակներուն մէջ
աստին անդին
կը թափառինք...
Ինը կին ենք,
գումարած
Քիւրտ վարորդը
Արոյեան Արմէնը,
ձեռք կայ մէկ
ձեռք կայ երկու
հաշիւը եղաւ
տասնըմէկ...

Արմէնին մասին
այստեղ
մէկ երկու բառ
պէտք է ըսել...
Սակայն
մէկ երկու բառով
ի՞նչ գրել...
Երկա՛ր յօդուած մը
հարկաւոր է շարադրել...
Աւելի ճիշդ
Սաղմո՛ս ըսել
գովել
գովերգել
գովաբանել...
Սակայն
գովել
գովերգել
գովաբանել...
իմ գործս չէ՛...
Արդէն այսքան տարի
ըրածնիս ի՞նչ է...
Եղեր
ես կռնակդ կը չփեմ
եկուր դուն ալ
կռնակս չփէ՛...
Ես քեզ չոյեմ
դուն զիս չոյէ՛...
Շփե՛մ չփես
չոյե՛մ չոյես
յետոյ
փը՛ր փը՛ր
բարի՛ բարի՛
քուն մտնենք
փիսի՛կ փիսի՛կ
մշի՛կ մշի՛կ...

Հո՛վն անուշ,
ծո՛վն անուշ,
Հայկանո՛յշ,
հացին վրայ
վարդի՛ անուշ,
Վարդանո՛յշ,
մեր քունն ալ
մո՛ւշ մո՛ւշ,
Սիրանո՛յշ...

Չէ՛...
Ի՛նչ թմբիր...
Արթնցի՛ր...
Զթմրեա՛լ
զարթի՛ր...

Ո՞ւր էի...
Ի՞նչ կ'ըսէի,
յիշեցի՛...
Արմէնին մասին
մէկ երկու բառ
պիտի գտնէի,
սակայն թելիս ծայրը
կորսնցուցի...

Գովել գովերգել գովաբանել
մէկդի դնենք ըսի...
Պարզապէս ըսեմ
թէ երկա՛ր տարիներէ ի վեր
սա մարդը
սուսիկ փուսիկ
ոչ դուն գիտես
ոչ ան գիտէ.
ես ալ սանկ նանկ
ծուռ չիտակ
բաներ մը լսած եմ,
թէ ոտքերուն մատներուն վրայ
Երկի՛ր կու գայ
կը տեսագրէ
կը ձայնագրէ
կը փնտռէ
կը փորփրէ.
հետն ալ
տեսակաւո՛ր
ուխտաւորներ կը բերէ...

Ինը կին ենք
ուխտաւոր,
գումարած
Արմէնը Արոյեան
Քիւրտ վարորդը անբաժան,
եղած ենք
տասը եւ մէկ
բախտաւոր...

Տասնըմէ՛կ ուխտաւոր...
Տասնըմէկ բախտաւո՞ր...

Երկո՛ւ ականջներովս
լսած եմ
թէ Սատանային պոչը
տասնըմէկ մեթր է...
Ո՞վ չափեր է,
ինչպէ՞ս չափեր է,
այդ մէկը
կարծեմ մի՛այն
Սատանային կնիկը գիտէ...
Կ'ըսեն
թէ Սատանային կնիկը
ամէն բան գիտէ...

Սատանա՛յ, Սատանա՛յ,
պոչիդ տակը
մէկը կայ...
Ի՛նչ մէկ...
Հապա քանի՞...
Տասնըմէ՛կ ըսինք,
տասնըմէ՛կ...

Տասնըմէկ ենք
Սատանային պոչին տակ
մտեր ենք,
քարերուն
աւերակներուն մէջ
կը խարխափենք,
գետերուն
լեռներուն մէջ
բացատրութիւն
մխիթարութիւն
կը փնտռենք...

Կանգնած
սակայն կքած
հողերուն մէջէն
բեկորներ
փշուրներ
կը հաւաքեմ
եւ վիզէս կախուած
լաթէ տոպրակիս մէջ
մէկիկ մէկիկ
կը լեցնե՛մ...

Կճուճներու
կուժերու
զարերու
բեկորներ
փշուրներ
թափեր են այստեղ
ոտքերուս տակ...

Ա՛յ աղջիկ,
ի՞նչ կ'ընես
ի զուր կը հաւաքես...
Վաղը ձեռքէդ կը գրաւեն,
արգիլած են,
չե՛ն ձգեր
որ սա պոչին տակէն
դուրս հանես...
Ծօ ի՛նչ կ'ըսես,
աւելորդ պակաս
գլուխս կ'արդուկես...
Սիհուն Ճիհուն
Եփրատ Տիգրիս
Մայր Արաքսի
գետե՛ր ծովե՛ր եւ լեռնե՛ր,
բերդե՛ր քաղաքնե՛ր,
ամբողջ հող մը՝
Երկի՛ր մը
յանձներ եմ,
հիմա
սա բեկորները
փշուրնե՞րը
պիտի խլեն...

Հեռո՛ւն՝
հո՛ս՝
պատուհանիս առջեւ նստած եմ,
հետս բերած
կճուճի
կուժի
բեկորներս
մէկիկ մէկիկ
կը չփեմ
կը շօշափեմ
ու կը հառաչեմ...
Ա՛խ ինչպէ՞ս ընեմ
քոնէ մէկ բեկոր մը
միւսին միացնեմ...

Կճուճը կոտրած է
կուժը փշրուած է
եւ ոչ մէկ բեկոր
միւս բեկորին
կը համապատասխանէ...
Բեկոր մը
Հալէպահայ,
փշուր մը
Պէյրութահայ...
Բեկոր մը
Պոլսահայ,
փշուր մը
Պարսկահայ...
Այստեղահայ
այնտեղահայ
իսկ ես
յաւիտեանս յաւիտենից
չուարած անտեղահայ...

Փշուր մը
բեկոր մը
փշուր փշուր
բեկոր մը...

Մասունք մասունք
հաւաքեր եմ,
սակայն ինչպէ՞ս
քով քովի
միացնեմ,
մեր կճուճը
մեր կուժը
ամբողջացնեմ,
մէջը
իւղը
գինին
լեցնեմ,
օճախին
կրակը վառեմ...

Կրա՞կը վառեմ
թէ մո՛ւխը մարեմ...
Հո՛ս՝
հեռո՛ւն
պատուհանիս առջեւ նստած եմ,
յաւիտեանս յաւիտենից չուարած
դուրս կը դիտեմ...
Մէյ մը արեւ է
մէյ մը անձրեւ,
երկինքը ինքն ալ
հետս չուարեր է...
Ասանկ ժամանակ
կ'ըսեն

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՍԵՐՊԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔՈՍՈՎՕ ԵՒ ԱՐՑԱԽ

Սերպիա եւ Հայաստան աշխարհագրականօրէն հեռու են իրարմէ, ունին սակայն բազմաթիւ հասարակաց կէտեր: Զուրկ են ծովու վրայ ելքէ, եւ միշտ շրջապատուած եղած են թշնամի ժողովուրդներէ եւ պետութիւններէ:

Երկուքն ալ ենթակայ եղած են հզօր կայսրութիւններու ազդեցութիւններուն, որոնք երբեք հաշտ աչքով չեն նայած որեւէ ազատագրական պայքար, եւ որեւէ մէջ խեղդած զանոնք: Սերպեր եւ Հայեր բախտակից – աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել անբախտակից – ժողովուրդներ եղած են, հաւասարապէս բաժնելով Օսմանեան կայսրութեան հինգ երկար դարեր տեւող տիրապետութեան «բիւր բարիքները»:

Միջնադարուն Սերպիա եղած է կարեւոր թագաւորութիւն մը Պալքանեան թերակղզիին մէջ: ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերուն ան այժմու Սերպիոյ տարածքէն զատ ընդգրկած է ամբողջ Մակեդոնիան մինչեւ Սելանիկ, եւ այժմու Պոսնիա–Հերցեկովինը: 1320–1355 տարիները, Ստեփան Թ. Թագաւորին օրով, կը կազմեն իր փառքի շրջանը: 1389 Յունիս 15ին Սուլթան Մուրատ Ա.–ի կողմէ Քոսովոյի դաշտին վրայ պարտութիւն կրելով, Սերպերը ինկած են Թրքական այդ ծանր լուծին տակ, մինչեւ ԺԹ. դարու կէսերը:

Սերպերը դրացի Խրուաթներու հետ իրականին կը կազմեն մէկ ժողովուրդ, նոյն լեզուով ու մշակոյթով: Սակայն պատմութեան խաղը այնպէս ըրած է որ առաջինները ենթակայ ըլլան բիւզանդական ազդեցութեան եւ յունական ուղղափառութեան. գրեն Կիւրեղեան գիրերով: Իսկ երկրորդները հռոմէագերմանական կայսրութեան ազդեցութեան տակ, եղած են հռոմէադաւան, ու գրած լատինական տառերով: Մին աջէն խաչակնքած է, միւսը ձախէն:

Օսմանեան «բարիքներէն մին ալ եղած է բնակչութեան մէկ մասին բռնի իսլամացումը. եղած են նաեւ կամաւոր կրօնափոխութիւններ, քանի Օսմանեան կայսրութեան մէջ Մարգարէին հաւատացողը – ինչ ազգութեան ալ պատկանէր – մաս կը կազմէր արտօնեալ խաւին, մինչ կեավուր մնացածը ենթակայ էր ամէն նուաստացումի. Ջարդ, արեան տուրք եւ մասամբ նոյնն: Այսպէս ստեղծուեցաւ Պոսնիաք կամ Պոշնաք «ազգութիւնը» ethnieն, որը մինչեւ օրս կը թունաւորէ շրջանի խաղաղութիւնն ու անդորրը:

Քոսովոյի նահանգը կամ շրջանը Սերպիոյ հարաւ–արեւմուտքը կը գտնուի, սահմանակից՝ այժմու Մակեդոնիոյ հանրապետութեան եւ Ալպանիոյ: Սերպերու կողմէ կը նկատուի որպէս իրենց ազգին օրրանը: Հոն կը գտնուին Սերպ–ուղղափառ եկեղեցւոյ գլխաւոր սրբատեղիները, նաեւ Փէչի պատրիարքանիստ վանքը: 1389ի ճակատամարտը նոյնանուն դաշտին վրայ, Սերպերու համար համազօր է մեր Վարդանանց ճակատամարտին, եւ այդ հողամասը իրենց համար նուիրական է:

ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն Թուրքերը անկէ տեղահանած են սերպ բնակչութեան կարեւոր մասը, տեղը բնակեցնելով Թուրքեր եւ իսլամացած Ալպանացիներ: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի օրերուն երբ Եուկոսլավիան առաջին անգամ անդամահատուեցաւ, Քոսովօն կցուեցաւ «Մեծն Ալպանիոյ» ֆաշական Իտալիոյ գերիշխանութեան տակ: Իսկ երբ 1945ին Թիթօ հռչակեց Եուկոսլավիոյ դաշնակցային սոցիալիստական հանրապետութիւնը, Քոսովոյի շրջանը մաս կազմեց Սերպիոյ հանրապետութեան, լեզուական եւ մշակութային լայն ինքնավարութեամբ: Բնակչութեան երեք–քառորդը Ալպանացի էր, մէկ–քառորդը Սերպ: Այս խաղաղ գոյակցութիւնը տեւեց շուրջ 45 տարի: Սակայն 90ական թուականներուն Եուկոսլավիոյ կազմալուծումէն յետոյ Սերպիոյ ղեկավարութիւնը, գլխաւորութեամբ Սլոպոտան Միլոշեւիչի, մեծ սխալը գործեց Քոսովոյի ինքնավարութիւնը ջնջելու: Աւելին, սերպ ազգայնականները Ի. դարուն վերջաւորութեան բոլորովին անյարիր՝ ցեղային մաքրագործումի ձեռնարկեցին, Ալպանացիները արտաքսելով:

Վերջին երկու դարերուն Սերպիոյ միակ յուսալի զինակիցը Ռուսիան էր, ինչ վարչակարգի տակ ալ գտնուէր: Սերպիա միշտ աչքին փուշը եղած էր ոչ միայն Օսմանեան Թուրքիոյ, այլեւ Աւստրիական կայսրութեան, Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ անշուշտ Ալպանիոյ: Վերջին տարիներուն ասոնց վրայ աւելցաւ Ընքըլ Սամը:

Յիշենք, չմոռնանք որ 1998–99ի օդային ռմբակոծութիւնները որոնք կատարուեցան ՕԹԱՆ–ի ուժերուն կողմէ – եւ որոնք ծունկի բերին Սերպիոյ ողջ տնտեսութիւնը – կատարուեցան «դեմոկրատ» նախագահ Պիլ Գլինթընի անմիջական հրահանգով: Սերպիա այդ շրջանին մէջ արեւմտեան քաղաքականութեան առջեւ անհանդուրժելի խոչընդոտ մըն էր որ այսպէսով անհետացաւ:

Քոսովոյի Ալպանացիները վերադարձան «իրենց» տեղերը, իսկ Սերպերու մնացեալ երկու–երրորդը բռնեց գաղթականի ցուպը: Այսօր այդ հողամասին վրայ անոնք կը կազմեն ընդհանուր բնակչութեան հազիւ 8–9 տոկոսը, եւ կ՚ապրին «միջազգային խաղաղապահ» ուժերու հսկողութեան տակ: Ալպանացիները հռչակած էին Քոսովոյի անկախութիւնը: ՄԱԿ–ը հոն հաստատեց միջազգային «առժամեայ» վարչութիւն մը, որու առաջին ղեկավարութիւնը յանձնուեցաւ Ֆրանսայի այժմու արտաքին գործոց նախարար Պէրնար Քուշնէրին: Նպատակը յստակ էր, եւ է. Քոսովօն առաջնորդել դէպի անկախութիւն նախ, եւ յետոյ ալ, քանի մը տարի յետոյ դէպի Ալպանիոյ միացում: Այս ամէնը յանուն ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին: Սերպիա – որուն շրթունքներու ծայրով կը ձայնակցի Ռուսիա – հակառակ է անշուշտ այս ելքին:

Քոսովոյի «անկախացումը» կրնա՞յ նպաստել անդին մեր Արցախ – Ղարաբաղի հարցին նոյնանման ելքի: Յանուն ժողովուրդի մը ինքնորոշման սկզբունքին: Rien n'est moins sûr պիտի ըսէր Ֆրանսացին: Քաղաքականութեան մէջ – մանաւանդ միջազգային քաղաքականութեան – երկու եւ երկու երբեք չորս չեն ըներ: Մանաւանդ երբ Պուտինի իսկ կնքահայրութեամբ, Ազրբէյջան կրնայ իբր վահան ծառայել Իրանի նկրտումներուն դէմ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ

Թէ Սատանան
կնիկը կը ծեծէ...

Սատանան ինչո՞ւ
կնիկը կը ծեծէ,
ալ ո՞վ գիտէ...
Սատանա՛յ է...
Եղեր ուզա՛ծը կ՚ընէ...
Իսկ ան որ
Սատանային հետ
գործ կը տեսնէ,
ծեծ մըն ալ
ի՛նք կ՚ուտէ...

ՍԱՏԱՆԱՅԻՆ ՊՈԶԸ ԲՌՆԱԾ
ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

«ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ԴՊՐՈՑԻՆ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի տարին հարուստ պատկեր մը պարզեց եւ Պանեէօյի Սիամանթօ դպրոցին աշակերտներուն կողմէ նշուեցաւ զանազան ցուցահանդէսներու մեր այցելութիւններով եւ իրենց մասնակցութեամբ այդ ձեռնարկներուն: Անկէ ծնաւ «Հայաստան բարեկամս» բեմադրելու գաղափարը:

Երկար տարիներէ ի վեր, մեր դպրոցը, ուրիշներու կարգին, կը փափաքէր ձեւով մը, համախմբել հայկական դպրոցները: Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, կարելի եղաւ շնորհիւ 25 տարիներու մեր ուսուցչուհիին Զեփիւռ Մեհրապէի մէկ գաղափարին եւ վճռականութեան: Պէտք էր համախմբել 4 դպրոցներ մէկ ներկայացման մէջ, միասին տօնելու համար Սիամանթօյի 2007ի դպրոցական տարեվերջը նոյն հիման վրայ, դպրոցներու միջեւ կապ մը, հեռատեսիլի յայտագիր մը, որ կը մեկնաբանուէր հիմուրով, Զեփիւռին բնագրի մը վրայ, Պանեէօյի դպրոցին մեծերուն կողմէ, յաջորդաբար ներկայացնելու համար այդ չորս դպրոցները՝ Շաւիլի Լեւոն Շանթը, Սեւրի Սամուէլ Մուրատը, ԺԱՖ–ի դպրոցին Նոր Ալիք պարախումբը եւ Պանեէօյի Սիամանթօն:

Գաղափարը հրաշալի էր եւ հետապնդուեցաւ եւ իրագործուեցաւ Զեփիւռ Մեհրապէին յարատեւ աշխատանքով: Խոչընդոտներն ալ չըպակսեցան, Ապրիլին, Թատրոնի թուականի մը ձեռք ձգուիլը, Սիամանթօյի Ծնողաց միութեան կողմէ ներկայացման կազմակերպումը մնացեալ երկու ամիսներու ընթացքին, բայց, յաջողեցանք եւ ուսուցչական կազմը կրցաւ իրագործել ներկայացման յղացումը եւ աշակերտներու պատրաստութիւնը արդիւնաւէտ աշխատանքով մը կարճ ժամանակի մէջ միօրեայ դպրոցներու համար:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի Յունիս 27ին Պանեէօյի Վիքթոր Հիւկօ թատրոնը, շուրջ 300 հանդիսականներու, Պանեէօյի երեսփոխան–քաղաքապետին՝ Մարի Էլէն Ամէապլի, 75ամեայ Սիամանթօ դպրոցին աւանդական բարեկամներու ներկայութեան: Աւետիս քահանայի քանի մը խօսքերէն ետք, ներկայացումը տեղի ունեցաւ, որուն յաջորդեց ընդունելութիւն մը:

Զեփիւռին գաղափարն էր՝ խօսքը աշակերտներուն տալ, ուսուցչուհիները պէտք չէ երեւան կամ շատ քիչ՝ փոքր աշակերտներուն համար. միայն աշակերտներն են որոնք իրագործեցին դպրոցներու միջեւ կապը «հեռատեսիլային իրենց մեկնաբանութիւններով» գեղարուեստական տեսարաններու միջեւ. աշակերտները ուզեցին գիտնալ իրենց հարցազրոյցներով թէ ի՞նչ կ՚անցնէր կը դառնար միւս դպրոցներուն մէջ եւ ինչպէս կարելի էր իրարու հանդիպիլ ապագային: Արդարեւ, նոյն ուսուցիչներն ունինք զանազան դպրոցներու մէջ, Զեփիւռը կը դասաւանդէ Դպրոցասիրաց վարժարանին եւ ԺԱՖ–ի ու Պանեէօյի Սիամանթօ միօրեաներուն մէջ: Ուրիշներ նոյնը կ՚ընեն. կապը հոս է արդէն եւ աշակերտները լաւ հասկցած էին:

Գանք ներկայացման:

Ռոզին Թաշճեանի բաժինը (որու կ՚օժանդակէր Անի Գալտիլի), Լեւոն Շանթի ամէնէն փոքրիկներու ուսուցչուհին, ուշադրութեամբ եւ անոյշութեամբ տարուած էր եւ փոքրիկները իրենց աղուոր զգեստներուն մէջ հաճոյք կը պատճառէին կապկելով մանկական գեղեցիկ երգերը Ռոզինին, զոր այնքան կը սիրենք:

Յաջորդ բաժինը, ինչպէս բոլոր թատերգութեան ընթացքին, Սիամանթոյի մեծերուն «հեռատեսիլի խօսնակի» դերով կը ներկայացուէր: Փոքրերու ուսուցչուհի՝ Սոնա Գասպարեանին աշակերտները 5էն 12 տարեկան, Յովհ. Թումանեանի «Վարպետ Անտոնին տունը» գործին մէջ համերաշխութեամբ գործեցին, հակառակ շատ տարբեր մակարդակներու, եւ առանց իրենց ուսուցչուհիին ներկայութեան բեմին վրայ, շատ կենդանի պատկերի մը մէջ:

Ապա, Ռիթա Պալըքեան, նոյն դպրոցին նախկին աշակերտ, լեզուի իր քաջ ծանօթութեամբ արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդւոյն»ը, որ խորապէս կը յուզէ մեզ նման ծնողքը: Յիշեցի Փարիզի հայկական բեմի փայլուն անցեալը, երբ Ա. Գմբէթեան կամ աղջիկը կ՚արտասանէին: «Ծանուցում»է մը յետոյ Լ. Շանթ դպրոցի մեծերը սրամտութեամբ ներկայացուցին Յովհ. Թումանեանի «Սուտասանը», կեանքն է արքայի մը որ անխոհեմութեամբ իր թագաւորութիւնը կը խոստանայ անոր որ իսկական «ճշմարտութիւն մը» պիտի կարենայ ըսել իրեն: Աւելի լաւ կ՚ըլլար խոստանալ քիչ մը ոսկի...: Յետոյ, կարգը եկած էր Սիլվա Կապուտիկեանի «Պատումներուն» Սամուէլ Մուրատ վարժարանի, որ ինծի համար փարիզեան շրջանի լաւագոյն դպրոցներէն մէկն է, ներկայացուած Արմինէ Գէորգեանի կողմէ, շրջապատուած Արտաշէս Ոսկանեանով և Հերմինէ Երիցեանով, իրենց աշակերտները, իսկական արուեստագէտներու պէս ագափելլա երգեցին, հանրութեան հիացման արժանանալով: Յետոյ, կարգը եկած էր ԺԱՖի Նոր–Ալիք խումբի եռանդուն պարողներուն, որոնք յայտագիրը փակեցին երախաներու հայկական երեք պարերով՝ Հայոց Աշխարհ, Շողգամ, Քոչարի, զորս սորված էին վարպետի ձեռքով, իրենց ուսուցչին Արթօ Պեքճեանի երեւակայութեամբ: Երախաները ուրախ էին և լաւ պատրաստուած: Ամէն մէկ ելոյթէ կ՚ընկերանար Սիամանթոյի «ներկայացնողներ»ու մէկը հարցազրոյցով: Ուրախ վերջաբան մը փակեց յայտագիրը:

Կ՚ուզեմ ըսել որ նման փորձառութիւն մը որպէս կենսական նպատակ ունի քաջալերել մեր ուսուցչուհիները, որոնք կ՚արժեւորուին իրենց ուսուցման մէջ: Կը բաւէ տարուիլ Սփիւռքի հայկական դպրոցներու դատով:

ԷԼԻԶԱԲԷԹ
ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԵԱՆ–ԴԱՒԻԹԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

լայ Հայկական Ցեղասպանութեան ժըխտումը պատժելի արարք հռչակող օրէնքին Ծերակոյտէն վաւերացումին ու կիրարկումի փուլ անցնելուն:

Մարսէյլ Փրովանսի խորհուրդը կը խմբէ աւելի քան 25 միութիւն կամ ընկերակցութիւններ: Իր շրջանին մէջ կան 100 հազարէ աւելի Հայեր: Շրջանի գըլխաւոր քաղաքներն են Մարսէյլը, Էքս-ան-Փրովանսը,, Թուլոնը, Ավինեոնը, Ֆրէժիւս-Ս. Ռաֆայէլը:

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :

17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30

— Entrée libre —

Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թի.Վի.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-18 տող) միւսներուն:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Vient de paraître

Diaspora arménienne et territorialités(*)

Revue **Hommes & Migrations**
n° 1265, janvier-février 2007
Coordonné par Martine Hovanessian
(anthropologue et chercheur
au CNRS - Urmis)

A l'occasion de l'année de l'Arménie, la revue **Hommes et Migrations** a choisi d'aborder par un double questionnement les phénomènes de diaspora et de dynamiques territoriales.

La revue se situe ainsi au cœur des interrogations contemporaines sur les interactions entre la mondialisation et les migrations internationales dont les réseaux diasporiques constituent un des éléments les plus dynamiques.

Au sommaire :

— Diasporas et identités collectives, par Martine Hovhannissian;

— Les Arméniens de Marseille. Des années vingt à aujourd'hui, par Emile Témime;

— La présence arménienne dans l'entre-deux-guerres dans la région Rhône-Alpes, par Jean-Luc Huard;

— Un territoire de l'identité arménienne. Le 9ème arrondissement de Paris, par Sarah Djergaïan;

— La communauté arménienne de Thessalonique. Organisation, idéologie, intégration, par Ioannis K. Hassiotis;

— L'évolution de l'identité arménienne à Montréal. Les relations entre les parents et les écoles arméniennes, par Annick Lenoir-Achdjian;

— Identité et territoire. Les Arméniens à Los Angeles, par Sarah Mekdjian;

— La migration des Arméniens à Buenos Aires. Le réseau associatif, par Nélida Boulgourdjian-Toufeksian;

— Les Arméniens à Moscou depuis la dissolution de l'URSS, par Tamara A. Galnika.

— La migration arménienne vers Paris et sa région dans la période 1988-2004, par Hasmik Kirakosyan;

— Les Arméniens et la mémoire, par Gérard Chaliand;

— Langues et identités des Arméniens de la diaspora. Etat des lieux, par Sylvia Kasparian;

— Exils et territoires symboliques. Le rôle des revues littéraires d'après la Catastrophe, par Krikor Beledian.

(*) 4 rue René-Villermé 75011 Paris
Tél. : 01 40 09 69 19

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

ԹԱԼԻՆ-ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

arménie mon amie

AGENDA

VALENCE

centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens
dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

⁂

PARIS : JEU DE PAUME,
HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian,
photographes arméniens
à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

⁂

MARSEILLE

ARMENIE,
LA MAGIE
DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

⁂

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET
«RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99
ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

ARLES
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

⁂

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19:

Դաշտահանդէս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արպրողութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ
խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

Dans le cadre de l'EXPOSITION «ARMÉNIE LA MAGIE DE L'ÉCRIT»

Centre de la Vieille Charité Marseille → du 27 avril 2007 au 22 juillet 2007
Cycle de conférences à la
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

MARDI 10 JUILLET à 18h30

Dickran KOUYMJIAN
Professeur honoraire d'études arméniennes à l'Université d'Etat de Californie, Fresno
«L'enluminure dans les manuscrits arméniens médiévaux»

Patrick DONABEDIAN
Maître de conférences à l'Université d'Aix-Marseille I
«Les Khatchkars»

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
SEJOURS D'AOUT 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 10
MARDI
10 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·745 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·745

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅ ԳՆՈՐԴԻՆ ՅԱՐՈՒՑԱԾ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Թուրքիոյ մէջ քաղաքական ու տնտեսական կարեւոր հարց դարձած է քարիւղ – քիմիական "Փէթքիմ" ընկերութեան վաճառքը: Պատճառը այն է որ գնորդ ռուսեւղազախական ընկերութեան գլխաւոր բաժնետէրը Ռուբէն Վարդանեան անուն մեծահարուստ Հայ մըն է: Այդքանը բաւած է ազգայնական կիրքերը շղթայազերծելու եւ պնդելու թէ "Հայկական սփիւռքը այդ ձեւով ձեռք կ'անցընէ Թրքական կարեւոր ընկերութիւն մը": Թուրքիոյ մէջ ընտրութեան նախորդող շրջան ըլլալով խնդիրը անմիջապէս նաեւ քաղաքական բնոյթ ըստացած է: Ընդդիմութիւնը կը քննադատէ երկրին իշխանութիւնը որ անխորհուրդ կերպով ռազմավարական սխալներ կը գործէ:

Հակազդեցութիւնները աւելի սուր բնոյթ առած են, երբ երեւան հանուած է որ գնորդ ռուսեւղազախական ընկերութեան երրորդ գործընկերն ալ կիպրական "Մարէնքօ" յունական ընկերութիւնն է:

Թուրքիոյ քարիւղի արհմիութիւնը պահանջած է որ վաճառքի գործողութիւնները անյապաղ կասեցուին ու հարցը դատարան յանձնուի:

Թրքական ընկերութիւնը ծախուած էր 2 միլիառ 50 միլիոն տոլարի:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ԱՃԻՒՆԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռէն Յուլիս 6ին հրապարակուած յայտարարութիւն մը կը տեղեկացնէ թէ Յուլիս 13ին Փարիզ – Երեւան թռիչքով Հայաստան կը փոխադրուին ՀԲԸՄ-ի նախկին նախագահ եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի բարերար Ալեք Մանուկեանի եւ կողակիցին մարմինները որոնք թաղուած էին Տիթրոյթի մէջ:

Մայր Աթոռի Գանձատան առջեւ երկու մարմինները կ'ամփոփուին "պետական բարձր պատիւներով եւ եկեղեցական ծիսակարգով՝ հանդիսապետութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ մասնակցութեամբ Հայաստանի հանրապետութեան նախագահի, պետական բարձրաստիճան այրերի, հանդուցեալների զաւակների եւ ընտանիքի անդամների ու բարեպաշտ հաւատացեալց":

Մանուկեան ամոլին աճիւններուն նոր հանգստարանը կ'ըլլայ Ս. Գայեանէի վանքը:

ՊԱՔՈՒ

ՊԱՔՈՒ ԴԷՄ Է ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Ատրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը Յուլիս 5ին յայտարարութեամբ մը դատապարտած է ԼՂՀ Յուլիս 19ի նախագահական ընտրութիւնը: Ըսուած է որ այդ ընտրութիւնը ամէնէն կոպիտ ձեւով ոտնակոխում կը նշանակէ ատրպէյճանական սահմանադրութեան հիմնական յօդուածներուն, միջազգային իրաւունքի սկզբունքներուն, ուստի չի կրնար օրինաւոր նկատուիլ:

Ընտրութիւնը արդար եւ ազատ կրնայ համարուիլ այն պարագային եթէ շրջանի հայ բնակչութեան հետ անոնց մասնակցի ատրպէյճանցի բնակչութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ հարցազրոյցով մը ժուռնալ տիւ Տիմանշի (Յուլիս 8) բացատրութիւններ կու տայ իր վարած քաղաքականութեան մասին եւ այդ ուղղութեամբ բացայայտ զոհունակութիւն ալ կը յայտնէ: Որոշած է հաւաքական ընդհանուր ներում մը չշնորհել Յուլիս 14ի առթիւ, ինչ որ հին աւանդութիւն մըն է եւ բաւական աղմուկ կը հանէ: Ֆրանսա կրնայ հազիւ 50 հազար բանտարկեալ ընդունիլ եւ աւելի քան 60 հազար է բանտարկեալներու ներկայ թիւը եւ միջադէպեր ալ սկսած են: Սարքոզի կ'ուզէ նաեւ որ Սթրօս-Քահն դառնայ Միջազգային Դրամական Ֆոնտի նախագահ եւ այս ձեւով կը շարունակէ "բացուելու" իր քաղաքականութիւնը: Ֆապիուսին ալ առաջարկած է մաս կազմել հիմնարկներու ուսումնասիրութեան յանձնախումբին, բայց այս վերջինը որոշած է մտածել մինչեւ Հինգշաբթի (Յուլիս 12) իր պատասխանը տալէ առաջ: Սարքոզի կը յայտնէ նաեւ որ մինչեւ տարւոյն վերջ դամբրաներ պիտի զետեղուին փոխադրութեանց միջոցներու մէջ՝ պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ: Նախագահը նաեւ պիտի մասնակցի հեծանիւով Ֆրանսայի Շրջանի մէկ հանգրուանին: Մինչ այդ, Սարքոզի Պրիւքսէլ գնաց Յուլիս 9ին, մասնակցելու եւրոպական նախարարներու ժողովին, ուր պիտի պաշտպանէր Ֆրանսայի բացը, ինչ որ նախընթաց չունի: Բայց, ծանօթ է որ Սարքոզի ամէն տեղ է:

ՔԻՐՔՈՒՔԻ շրջանը, Էրպիլի կեդրոնը բեռնատար թակարդ կառք մը պայթած է Շաբաթ, Յուլիս 7ին եւ պատճառ եղած է 150 հոգիի մահուան եւ 250 հոգի ալ վիրաւորուած են: 2003էն ի վեր ամէնէն մահացու ահաբեկչական արարքներէն մէկն է որ գործուած է Իրաքի մէջ: Կը թուի որ ալ-Քաիտայի գործն է: 10 թոննոց բեռնակառքը որ պայթուցիկներով լեցուած էր, շուրջ 50 տուներ ալ օդը հանած է:

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարուհի Ռաշիտա Տաթիի դրասենեակին պետը՝ Միշէլ Տուպքին հրաժարած է իր պաշտօնէն Յուլիս 6ին: Ենթական "անձնական դրդապատճառներ"ու կը վերագրէ այդ հրաժարականը, բայց կ'ըսուի թէ Տուպքին այլեւս չէր կրնար հանդուրժել նախարարուհիին անհանդուրժող ու խիստ նկարագրին, նոյնիսկ հրամայական: Տուպքին 20 տարի է նախարարութեան մէջ կ'աշխատէր: Մթնոլորտը աւելի լարուած է նոր օրինագիծին պատճառաւ, որ անչափահասներու կրկնուող յանցագործութիւններուն կը վերաբերի եւ բաւական պաղ ընդունելութիւն գտած է իրաւական շրջանակներու մէջ:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ իր ընտրապայքարին ինքնաքննադատութիւնը պիտի հրատարակէ վերամուտին, ինչպէս յայտարարեց հեռատեսիլի Ա. կայանէն, Յուլիս 8ին: Ներկայիս կը գրէ եւ որեւէ բան պիտի չքօղարկէ: Անդրադարձաւ յարձակումներուն որոնց ենթարկուեցաւ իր իսկ շրջանակէն, բայց ընդունեցաւ նաեւ որ որոշ յեղաշրջում կար իր ընտրապայքարին մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱ կը մերժէ Լուկօվոյը յանձնել Մեծն-Բրիտանիոյ, ինչպէս Լոնտոն կը պահանջէր, ռուսական գաղտնի սպասարկութեանց գործակալը նկատելով որպէս Ա. Լիտվինենկոյի մարդասպանը: Ռուսաստանի արդարացումը հիմնըւած է Սահմանադրութեան թիւ 61 յօդուածին վրայ, որ կը բացառէ ռուս քաղաքացիի մը յանձնումը օտար երկրի մը:

ԱԲՈՒ ԱՊՏԱԼԼԱՀ ԱԼ-ՄԱՔՏԻՍԻ, որ Յորդանան կ'ապրի, պաղեստինցի ծանօթ ճիհատական մըն է (Թուրքիա դատապարտուած է եւ հեղինակն է ալ-Քաիտայի մասին հատորի մը) որ ազդարարութիւն մը ղրկած է Ֆրանսայի. – "Ըսէք Պ. Սարքոզիին որ պատրաստ ենք մոռնալու Ֆրանսայի դէմ ունեցած մեր բոլոր դառնութիւնները, եթէ հեռու մնայ Իսրայէլէն: Ֆրանսա պէտք է դադրի զօրավիգ ըլլալէ Իսրայէլի ե հեռանայ Ամերիկացիներէն":

ՊԱՊԸ զոհացում տուաւ աւանդապաշտներուն, վերահաստատելով լատիներէն պատարագելու արտօնութիւնը: Բենեդիկտոս ԺԶ. կ'ուզէ գլխաւորաբար հաշտեցնել կաթողիկէները եւ այդ նպատակով չարժած է առանց ուզելու նսեմացնել Վատիկան Բ. տիեզերական ժողովին հեղինակութիւնը: Հարց մը կը ծագի սակայն: Աւանդապաշտներու օգտագործած պատարագամատոյցին մէջ տողեր կան զորս Յովհաննէս ԻԳ. ջնջած էր տիեզերական ժողովէն ալ առաջ, այդ տողերը վիրաւորական գտնելով Հրեաներու հացէին: Հրեաները "կոյր ժողովուրդ", "նենգամիտ" որակուած էին:

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԻ Կարմիր մզկիթին մէջ միշտ ապաստանած են ծայրայեղ իսլամապաշտները, որոնց համար մէկ ճամբայ մնացած է՝ "յանձնուիլ կամ մեռնիլ": Նախագահն ալ, նախարարներն ալ քանիցս կրկնած են:

Կ. ԳԱՍՊԱՐՈՎԻ "Միւս Ռուսաստան"ը, որ Ռուսաստանի ընդդիմութիւնը կը մարմնաւորէ, ժողով գումարած է շաբաթավերջին, սահմանելու համար "յաղթանակի ռազմավարութիւն մը", քանի ութ ամիս կայ միայն նախագահական ընտրութեան համար: Կը թուի սակայն թէ շարժումը միայն փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացնէ, մինչ հարցախոյզներու համար Պուտին 70էն 80% կողմնակիցներ ունի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ

Հայկական, նաեւ Թրքական լրասփիւռներ շաբաթավերջին կ'անդրադառնային վարչապետ Ս. Սարգսեանի "Ռոյթըրզ" գործակալութեան տուած հարցազրոյցին որուն ընթացքին ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական Միութեան քննադատութիւն ուղղուած էր: Քննադատութիւնը Թուրքիա – Հայաստան սահմանին բացումին առնչուած է, վարչապետը քննադատած է Արեւմուտքին այդ հարցին մէջ ցոյց տըւած անտարբերութիւնը: Ս. Սարգսեան ըսած է թէ փակ պահուած սահմանին պատճառով Հայաստանի տեղական արտադրութեան մէկ երրորդը կը կորսուի: Քննադատած է ամէն առիթով մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարական արժէքներու կատարուած անոնց անդրադարձները, մինչ գործնական առումով ոչ մէկ քայլ կ'առնուի: Ս. Սարգսեան կրկնած է առանց նախապայմանի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւն հաստատելու պատրաստակամութիւնը, աւելցնելով որ Երեւան դէմ չէ այդ երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան, քանի որ այդպիսով աւելի "նախատեսելի" կ'ըլլայ:

Անդրադառնալով Քոսովոյի անկախութեան վէճին, Հայաստանի վարչապետը ըսած է թէ եթէ արեւմտեան երկիրներ պատրաստ են ընդունելու այդ անկախութիւնը, պէտք է ճանչնան նաեւ Արցախեանը:

ՍԵՒԱՆԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Մինչեւ Գ. հազարամեակի սկիզբը Հայաստանի բնապահպական գլխաւոր հարցերէն էր Սեւանայ լիճին ջուրի մակարդակին անկումը: Այսօր ստուգումները ցոյց կու տան թէ վերջին տարուան ընթացքին նոյն մակարդակը մօտ 2,5 մեթր բարձրացած է, հասնելով 1898,95 մեթրի: Վերջին տարուան բարձրացումը -37 սմ.– նախատեսուածէն աւելի եղած է:

Բնապահպանութեան Նախարարութեան տուեալներով 1933 – 2000 տարիներուն լիճին ջուրը արդիւնաբերական նպատակներու համար անխնայ կերպով գործածուելով իջած է 19,6 մեթր, իսկ անոր ծաւալը 58,5 միլիառ խոր. մեթրէն հասած է 33 միլիառի:

2002 թուականէն, շնորհիւ լիճէն առնուած ջուրի ծաւալին սահմանափակումին եւ բնապահական հոգածութեան, ջուրի մակարդակը սկսած է բարձրանալ: Ներկայիս կ'ենթադրուի որ այդ ընթացքը բազմաթիւ խնդիրներ կը յարուցանէ, բազմաթիւ տարածքներ ջուրով ծածկելով: Բայց պատկան մարմինները այդ խնդիրները լաւատեսութեամբ կը նախընտրեն, քան՝ ջուրի նուազումին պատճառածները: Արդէն ջուրին տակ մնացած է 450 հեկտար տարածք որուն 215ը անտառապատ էր: Կառավարութիւնը 2005 – 2006ին Սեւանի աւազանի ջրամոյն բուսապատ տարածքները մաքրելու համար մօտ 150 միլիոն դրամ տրամադրած է եւ 215 հեկտար մաքրըւած է:

Հաշուած է որ մինչեւ ջուրի մակարդակին 1900 մեթրի բարձրանալը մօտ 1800 հեկտար տարածութիւն ջրամոյն կ'ըլլայ եւ անոր 1037 հեկտարը անտառապատ:

ՀՅԴ-Ի ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

Յուլիս 6ին Երեւանի մէջ հանդիսաւորապէս բացուած է Հ.Յ.Դ.-ի թանգարանը: Բիւրոյի անդամ Ալ. Աճեմեան ելոյթ ունենալով ըսած է թէ կուսակցութիւնը 1940ական թուականներէն փափաքած է իր թանգարանը ունենալ Հայաստանի մէջ, բայց ժամանակը թոյլատու եղած չէ:

Անդրանիկ ցուցադրութիւնը նուիրուած է Ա. Հանրապետութեան պատմութեան. ներկայացուած են այդ շրջանի պետական – քաղաքական գործիչներու անձնական իրեր, փաստաթուղթեր, եւ այլն:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԻՐԱՆ» ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Յուլիս 6ին Երեւանի մէջ բացումը կատարուած է երկօրեայ "Հայկական ծիրան" առաջին միջազգային համաժողովին: Այդ առթիւ յատուկ դրոշմաթուղթ մը հրապարակ հանուած է որ հայկական ծիրանի քարոզչութեան իւրայատուկ միջոց կը դառնայ: Ան 30 հազար տպաքանակ ունի, տպուած է Հոլանտայի մէջ: 350 դրամ արժէքով է:

«ԵՐԹ» Բ.

Մ. ԵՐԱՄԵԱՆ

Բոլոր անոնք, որոնք «Երթ» Սուրիահայ տարեգիրքի առաջին հատորին երեւումը թերահաւատութեամբ ընկալեր էին,- մտածելով որ մենք, Հայերս ամէն գործ լաւ կը սկսինք, բայց չենք կրնար նոյնքան լաւ ձեւով շարունակել,- բոլոր անոնք կարծեմ փոքրիկ, աննշան յուսախաբութիւն մը ապրեցան «Երթ»ի բ. հատորին հրատարակութեան ի տես:

Առաջին հատորէն տարի մը ետք լոյսին եկող այս երկրորդ հատորը կը հաստատէ ոչ միայն յարատեւութիւնը Սուրիահայ Գրողներու Համախմբումին,- որուն հրատարակութիւնն է «Երթ»ը,- այլ եւ ձեւաւորուող եւ իր կշռոյթը իմացող եռանդը Համախմբումի անդամներուն:

Փոքր բաղդատութիւն մը երկու հատորներուն միջեւ մեզ կը դնէ հաստատ իրողութեան մը առջեւ՝ այս նոր հատորը քայլ մը առաջ անցած է նախորդէն, որովհետեւ էջերու աւելի մեծ թիւի մը մէջ (նախկինը՝ 243, երկրորդը՝ 310) որակի յաւելում մըն ալ կը բերէ:

Պէտք է խոստովանիլ, որ Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Շահան եպիսկ. Սարգիսեանն է այս հատորը զսպանակող ուժը, որ կեդրոնաձիգ ուժն է նաեւ Սուրիահայ Գրողներու Համախմբումին: Իրապէս հիմնական է Շահան եպիսկոպոսին դերը Համախմբումին մէջ, որ հալէպահայ գաղութին նման ունի բազմագոյն եւ բազմերես անդամներ:

Գլխաւոր յատկանիշը այս նոր հատորին նոր անուններու երեւումն է անոր էջերուն, մեծ յատկանիշ մը, մշակութային սովի եւ ամլութեան այս ժամանակներուն:

«Երթ»ի բ. հատորը ուշագրաւ եւ հետաքրքրական երեւոյթ մը կը պարզէ՝ առաջին հատորին մէջ գեղարուեստական ստեղծագործութիւններով երեւցող հեղինակներ երկրորդ հատորին մէջ կ'երեւին ուսումնասիրութիւններով,- եւ հակառակը,- ինչ որ կը հաստատէ, թէ հեղինակները ունին գիտակցութիւնը ներշնչումի կողքին նաեւ մտածումի տարրին կարեւորութեան:

«Երթ» բ.-ը կը բաժնուի գլխաւոր չորս գլուխներու.

ա. Գեղարուեստական գրականութիւն (17 հեղինակ),

բ. Ուսումնասիրութիւն եւ արխիւային հրապարակում (8 հեղինակ),

գ. Թարգմանական գրականութիւն (3 հեղինակ),

դ. Ժամանակագրութիւն (2 հեղինակ):

Ընդհանուրը երեսուն անուն, որոնցմէ վեցին առաջին երեւումն է «Երթ»ին մէջ, իսկ վեցէն մէկը՝ Վահէ Թաշճեան սուրիահայ չէ, լիբանանահայ պատմաբան մըն է, որ այսօր գիտաշխատող է Պէրլինի մէջ:

Անշուշտ կան այլ անուններ եւս, որոնք այս հատորէն կը բացակային, առաջինին մէջ երեւալէ ետք:

Տարեգիրքին մէջ երեւցող երեսուն անուններէն 11ը բանաստեղծներ են, երկուքը՝ բանաստեղծ - արձակագիրներ, եօթը արձակագիրներ եւ ինը բանասէր - թարգմանողներ: Կը տեսնենք, որ ամէնէն մեծ թիւը բանաստեղծներուն թիւն է. ազգս հաւատարիմ է իր «կոչումն»ին...

Առաջին բաժնին ամէնէն հաճելի ներկայութիւնը Սեւան Հաննէշեանինն է. գրագիտուհիներով այնքան ժլատ մեր գրականութեան համար, ապագայ բանաստեղծուհիի մը երեւումը աւելի քան ողջունելի է:

Ուշագրաւ են թարգմանութիւնները, որոնք կատարուած են իտալերէն, արաբերէն եւ լեհերէն բնագիրներէն:

«Երթ» տարեգիրքը պատմականօրէն եւս կարեւոր դեր մը կը կատարէ արդէն՝ այնտեղ երեւցող գրութիւններուն մեծամասնութիւնը կը բեւեռի հալէպահայ կեանքին շուրջ, երբեմն անցեալը էջին բերելով, երբեմն ալ ներկան գամելով այնտեղ:

Այսպէս՝ Յովսէփ Ղազարեանի պատմուածքը՝ «Եկուր Նամակ Գրենք» կ'ապրեցնէ Քեսապը իր երէկով եւ այսօրով. հեղինակին պատումի անմիջականութիւնն ու խօսքին կենդանութիւնը պատմուածքին կու տան ֆիլմի մը տպաւորութիւնը, եւ ընթերցողը պահ մը կ'ապրի կարծես պատմուածքին կերպարներուն հետ, Քեսապի մէջ:

Յակոբ Միքայէլեանի պատմուածքը՝ «Փուշիկներ», կը վերակենդանացնէ փոքր պահ մը իր մանկութենէն եւ Հալէպի արդէն պատմական վաւերականութիւն շահած Նոր Գիւղ թաղամասէն, ինչպէս եւ հրեաներու թաղէն, Պապ Էլ Նասրէն եւ Կիրակի պազարէն:

Յակոբ Ադամեանի «Ամենաթանկագին Տիպլոմաս» գրութիւնը թէեւ կը մտնէ վերջին «Ժամանակագրութիւն» գլուխին տակ, բայց կը կարդացուի աղուոր պատմուածքի մը հեւքով եւ կը նկարագրէ դէպք մը իր մանկութենէն: Այնտեղ կը վերակենդանանայ կարեւոր պահ մը հալէպահայութեան կեանքէն, երբ Հալէպի մէջ նոր սկսած էին թափ առնել շինարարական եւ ճարտարարուեստական աշխատանքները, որոնց մէջ Հայերը մեծ դեր ունեցած են իրենց խելքով եւ յամառ աշխատանքով: Դժբախտաբար այս գրութեան կը պակսի այն լուսանկարը, որուն մասին է գրութեան առաջին նախադասութիւնը.

«Այս նկարին մէջ գտնուողները կային, այսօր մեծամասնութեամբ չկան...»:

Յակոբ Պէքեարեանի երգիծական գրութիւնը խոշորացոյցի տակ կ'առնէ հալէպահայութեան նորօրեայ բարքերը:

Մարուշ Երամեան կը ներկայացնէ հալէպահայ բանաստեղծութիւնը սեղմ ուրուանկարով մը, անդրադառնալով հանդէսներու, պարբերաթերթերու, տարեգիրքերու եւ դպրոցական թերթերու, հասնելով մինչեւ «Նայիրի» ամսագիրն ու ի վերջոյ նորագոյն շրջանը հալէպահայ բանաստեղծութեան:

Սօսի Եագուպեան-Ղազարեան իտալերէնէ թարգմանած է հայր Փասքուալէ Քասթելլանայի գրութիւնը՝ «Հիւսիս Արեւմտեան Սուրիոյ Հին Վանքերը», մինչ Վահէ Թաշճեան գրած է ջարդերէն ետք տեղի ունեցած որբահաւաքի մասին, եւ գրութիւնը խորագրած՝ «Վերակերտել Ազգը Կիներու եւ Որբերու Ծամով - Գործն ու Անոր Հակասութիւնները»:

Մինըրվա Մինասեանի «Սպասելով Ձեր պատասխանին» էջերը կը ներկայացնեն փունջ մը այն նամակներէն, որոնք յղուած են Հալէպի Ազգային Առաջնորդարանին, իրենց հարազատները փնտռող մարդոց կողմէ, որոնք գաղթականութեան ընթացքին կորսնցուցած են զիրար եւ հաստատուած այլ երկիրներ: Յետագային այս նամակներուն ամբողջութիւնը առանձին գիրքով պիտի հրատարակուի, ինչպէս կը գրէ Մ. Մինասեան, գրութեան սկիզբը:

Անի Ֆիչէնքճեան պատմականը կ'ընէ «Հալէպի Հայ Կարմիր Խաչ(ը)»ին, փաստաթուղթերու հիման վրայ վերականգնելով այս միութեան քսանական թուականներու գործունէութիւնը:

Արա Սայէղ կը ներկայացնէ լեհ բանաստեղծուհի Աննա Տանիլեվիչը, որ հօր կողմէ քառորդով եւ մօր կողմէ կէսով Հայ եղած է: Բանաստեղծուհին ունի գրքոյկ մը լեհահայերու մասին, հրատարակուած 1994ին, «Ջերմոցի Աջակողմը Ապրող Հայերը» խորագրով: Այլ գիրք մը՝ «Ռումանական Պուքովինայէն Դէպի Տոլնէ Շլոնսք» 2004 թուականին լոյս տեսած, կ'անդրադառնայ լեհահայոց նորագոյն շրջանի պատմութեան: Երկու գիրքերն ալ լոյս տեսած են Քրաքովի Հայ Մշակութային Ընկերութեան հովանաւորութեամբ:

Վերջին գրութիւնը՝ «Ժամանակագրութիւն Հալէպի մէջ Արդիական Արհեստագիտութեան Կիրարկման», համադրուած է Կարպիս Մինասեանի կողմէ եւ կ'ընդգրկէ 1702էն մինչեւ 1960 երկարող ժամանակաշրջանը:

«Երթ»ը կը փակուի Սուրիահայ Գրողներու Համախմբումի 2006 տարեշրջանին նախաձեռնած հանդիպումներուն եւ ձեռնարկներուն թուումով, եւ հալէպահայ հեղինակներու լոյս ընծայած գիրքերու ցանկով՝ տասնըմէկ հեղինակներէ տասներկու անուն գիրք, որոնցմէ մէկը թարգմանութիւն է, իսկ երկուքը առջինեկ քերթողագիրքերն են երկու երիտասարդներու՝ Նանոր Ինճէճիկեան եւ Սարգիս Քէլ Խաչերեան:

Ծիշդ է, որ վրիպակներ, պատմական կարգ մը անճշդութիւններ եւ լեզուական տարբերակներ նշմարելի են տարեգիրքին էջերուն, բայց կը շրջանցենք զանոնք, յուսալով յաջորդ հատորներուն մէջ զանոնք եթէ ոչ ամբողջովին անհետացած, գոնէ նուազած տեսնել:

«Երթ» տարեգիրքի բ. հատորին մեկենասութիւնը հոգացած են Ժօզէֆ եւ Էլի Սանոսեանը, իրենց մօր՝ Անժէլ Խաչատուրեան-Սանոսեանի ծննդեան 75 ամեակին առիթով:

Եթէ առաջին հատորին «բարի երթ» մաղթեցինք «Երթ»ին, երկրորդ հատորին համար անխափան յարատեւում կը մաղթենք անոր:

Հալէպ

ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼԵԱՆԻ ՀՐԱՇԱԼԻ ԹԱՏՐՈՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանի տարուան խաղատախտի ձեռնարկներուն մէջ այնքան ալ մեծ չեղաւ համեմատութիւնը լրջութիւն - տաղանդ - ինքնատպութիւն մէկտեղածներու: Թիւը յաճախ աւելի նախընտրելի նկատուեցաւ որակէն, թէեւ ամէնքն ալ քիչ կամ շատ ունեցան իրենց այցելուն, դիտողը, ունկնդիրը: Մե՞կ, թէ երկու տասնեակ գլխաւորներու շարքին որոնց առաջին տեղը կը գրաւէ անվարան Մարսէյլի «Գիրի կախարդանքը» ցուցահանդէսը, Յուլիսի առաջին օրերուն աւելցան Հ. Մալեանի Թատրոնի խումբին ներկայացումները:

Անոնք տեղի ունեցան Փարիզի 11րդ թաղամասի «Թէաթր արթիսթիք աթէվէն»ի սրահին մէջ, թատերական արուեստի իրենց բացառիկ որակէն զատ, գոնէ չափով մը դարմանելով Հայաստանի տարուան թերիներէն հայ թատրոնի եւ հայերէնի անտեսումը: Ասոնց վրայ աւելցնելով նման խումբի փարիզեան բեմի մը վրայ ոչ յաճախադէպ ներկայութեան պարագան, աւելի ակներեւ կ'ըլլայ Մալեանի Թատրոնին ուղղուած հրաւէրին ճիշդ ու տեղին բնոյթը:

Այդ թատրոնը հիմնուած է 1980ին. մինչ այդ շարժանկարի բեմադիր Հ. Մալեան անով ուզած է ընկալուած չափանիշերէն, ճաշակներէն այլ բան փորձել ու հիմը դրած է ինքնատիպ ոճի մը: Ձեռնարկը փորձուածին յաջողութեամբ արժանացած է Հայաստանի սահմանները անդրանցնող հետաքրքրութեան, համբաւի: 1988ին հիմնադիրին մահէն ետք, անկախութեան առաջին տարիներու փոթորկոտ միջավայրին մէջ ալ թատրոնը շարունակած է իր գործունէութիւնը, հօրը անունին հետ տաղանդին ալ ժառանգորդ Նարինէ Մալեանի ղեկավարութեան տակ:

«Հայաստան մեր այցին հանդիպելով Մալեանի Թատրոնին, այն տպաւորութիւնը ունեցանք որ կենդանի փոքր գանձի մը գիւտը կ'ընէինք, մշակութային այնպիսի ոլորտի մը մէջ ուր թատրոնը վերապրելու դժուարութիւն ունէր» կ'ըսէ հիւրընկալ թատրոնին խումբը: Այդ տպաւորութեամբ հրաւէր ուղղուած է Հ. Մալեանի Թատրոնին:

Ան երեք ներկայացումով հանդէս եկաւ Փարիզի բեմին վրայ: Առաջինը ծանօթ արձակագիր Աղասի Այվազեանի հինգ պատումներու օղակումով յղացուած խճանկար մըն էր, «Ցեղին բնախօսութիւնը» խորագրուած. կարօտները, բախտին նզովքը, աշխատասիրութիւնը, բարգաւաճ օրերու ձգտումը այդ պատումներուն հիմնատարրերն էին, նուրբ երգիծականութեամբ մը շաղկապուած իրարու, եւ կոմիտասեան երաժշտութեամբ ընդմիջուած: Տեղ-տեղ Հ. Մալեանի «Եռանկիւնի»ն յիշեցնող դրուագներով, մեծապէս տպաւորիչ ներկայացում մըն էր արամադրուածը:

Հարկ է առանձնապէս չեշտել աւելի քան տասնեակ մը դերասաններու անթերի խաղարկութիւնը, անցքերու հետ վիճակներ, զգացում արտայայտելու, անոնցմով տպաւորելու մեծ վարպետութիւնը: Նարինէ Մալեանի բախտն ու յաջողութիւնը կը մարմնաւորէ այդ խումբը որ կազմուած է Քրիստինէ Յովակիմեանէ, Կարինէ Ոսկանեանէ, Վարդուհի Ռուշանեանէ, Լիզա Ազիզեանէ, Աստղիկ Արաջեանէ, Մովսէս Ստեփանեանէ, Արա Սարգսեանէ, Ստեփան Շահինեանէ, Գէորգի Յովակիմեանէ, Աշոտ Եսիկարեանէ, Լեւոն Ղազարեանէ, Լեւոն Մելոյեանէ, Սամուէլ Թոփալեանէ եւ Հենրիկ Պալիկեանէ: Անոնք որ բախտը ունեցան դիտելու խումբին ներկայացումները երկար ատեն պիտի յիշեն այս դերակատարներէն ամէն մէկը եւ յատկապէս Արա Սարգսեանի մարմնաւորումները:

Խումբին Փարիզ բերած երկրորդ ներկայացումը Թումանեանի հէքեաթներն էին, Հենրիկ Մալեանի

բեմադրութեամբ: Թատրոնի խաղացանկին աւելի քան երկու տասնամեակէ ի վեր մաս կը կազմէ այս մէկը եւ ամէն ներկայացումի կ'ընկալուի առաջին օրուան թարմութեամբ:

Հոս ալ տասը հէքեաթներով կազմուած է խճանկարը: Հայկական աւանդական գիւղն է անոնց վայրը, բեմին վրայ ներկայացուած քանի մը կերպաս գունաւոր պաստառով, որոնք ամբողջ բեմայարդարումը կը կազմեն շատ գիտաւոր բազմանպատակ իրենց գործածութեամբ: Երգիծական լարը որ հասարակաց է Թումանեանի այս շարքին, շատ հետաքրքրական մեկնաբանութիւններու ներշնչարանը եղած է: Տպաւորիչ է այնքան նուաղագոյնի զեղչուած բեմական իրերով այդքա՛ն գունաւոր մթնոլորտի մը ստեղծումը: Հիւանդ Կիրակոսը, Կացին եղբայրը, Շունն ու կատուն, Սուտասան որսորդը, Կիկոսը եւ բոլոր միւսները խօսքով, շարժումով, դիմախաղերով ու լռութիւններով, նաեւ խայտաբղէտ իրենց զգեստաւորումով, ամբողջ ժամ մը նոյն լարումին մէջ կը բռնեն իրենց հանդիսատեսը:

Յատկապէս այս ներկայացումով Մալեանցիները փաստը կու տան թէ նորը լաւ արժեւորուած հինն է: Առնուազն հարիւր տարեկան են այդ հերոսները. անոնց գիւղն ալ, աւանդութիւններն ալ, բարքերն ալ, նոյնիսկ լեզուն մնացած են թանգարանին, դասագիրքերին, քիչ մըն ալ մեր հաւաքական յիշողութեան մէջ. բայց այն որ կը ներկայացնեն Մալեանի տղաքը, այսօրուան աշխարհին «լեզուով» տրուած երէկն է: Յատկանիշ մը որ շատ յաճախ կը պակսի մեր իրականութեան ուր կամ «նորոգել»ու կարողութիւնը կը բացակայի, կամ նոյնիսկ ատոր հարկը: Ու շատ մարդեր քարացած անցեալ մը կը ջանան ծախել, կամ անարմատ ու սնամէջ «նորութիւն»-ներ:

Նկատի առած Աթէվէնի թատերասրահին ծաւալները, ունկնդիր հասարակութեան Թումանեանի լեզուէն հեռաւորութիւնը, աւելորդ չէ նշել երկու դիւրաւ սրբագրելի պարագայ. առաջինը ընկերացող կենդանի երաժշտութեան – դուդուկ, դհոլ, զուռնա – այդ համեմատաբար փոքր վայրին մէջ տարապայման ուժգնութեամբ հնչելն էր, հակառակ Վահան Յարութիւնեան, Ալեքսան Յարութիւնեան, Գրիգոր Թագուշեան երրեակին ակներեւ վարպետութեան: Իսկ երկրորդը, նկատի առած յատկապէս Թումանեանի այդ հէքեաթներուն որոշ չափով բարբառային լեզուն, արտասանութեան շատ արագ թափն էր որ տեղ-տեղ ըսուածը հասկնալու դժուարութիւն կը ստեղծէր մաս մը դիտողներու, հակառակ բեմին խորքին տրուած քանի մը տողնոց ֆրանսերէն բացատրականին:

Մեղք որ Մալեանի խումբին հնգօրեայ ներկայացումները ամէն անգամուն լեփ-լեցուն սրահ մը չունեցան հետեւորդներու. ո՛վ գիտէ գեղեցիկին չափանիշե՞րը հիմնովին խախտած են մեր մօտ, թէ Հայաստանի տարուան բազմաթիւ, բազմատեսակ ձեռնարկները սկսած են յոգնութիւն պատճառել:

Երկու չարեաց փոքրագոյնը պիտի ըլլար երկրորդը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱՍԷՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԺՈՂՈՎԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ 22-24 ՅՈՒՆԻՍ 2007

Սոյն թուականի Յունիս 22-24ը Իտալիոյ Միլանօ քաղաքին մէջ, հիւրընկալութեամբ Իտալիոյ Հայոց Հոգեւոր Հովիւին եւ Ազգային Եկեղեցական Հոգաբարձութեան, գումարուեցաւ Համազգային Հայ Եկեղեցասէր Երիտասարդաց Կազմակերպութեան Եւրոպայի ներկայացուցչական անդրանիկ ժողովը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին հետեւեալ թեմերն ու հովուութիւնները. Ֆրանսայի թեմը իր երեք շրջաններով՝ Փարիզ, Մարսէյլ եւ Վալանս, Գերմանիոյ թեմը, Հունգարիոյ, Չեխիոյ, Սլովաքիոյ հովուութիւնները, Իտալիոյ հովուութիւնը, Հոլանտան՝ Ամսթերտամ եւ Ալմելօ համայնքներով, Պելժիա եւ Զուիցերիոյ համայնքները:

Յունիս 22ին ՀՀԵԵԿ-ի Եւրոպայի ներկայացուցչական ժողովի անդամները Միլանոյի Հայ տան մէջ հանդիպում մը ունեցան տեղւոյն հայ համայնքի եւ երիտասարդներու հետ: Բարի գալստեան խօսքեր արտասանեցին Իտալիոյ Հայոց Հոգեւոր Հովիւ Առէն Վարդապետ Շահենեանը եւ Ազգային Եկեղեցական Հոգաբարձութեան խորհուրդի ատենապետ պ. Սարօ Խուդավերդեանը: Ներկաներուն իրենց օրհնութիւնները յղեցին ՀՀԵԵԿ Տեսուչ եւ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ Յովնան Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանը եւ Դամասկոսի Թեմի Առաջնորդ Արմաշ Եպիսկոպոս Նալպանտեանը, Աստուծոյ օգնականութիւնը հայցելով կարեւոր այս գումարումին յաջողութեանց համար: Իր հերթին Յովնան արք. մասնաւոր կերպով անդրադարձաւ Հայոց Հայրապետ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ հաստատուած սոյն նախաձեռնութեանը, որպէս հիմնական առաքելութիւն մը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հովանաւորութեան ներքոյ: Այնուհետեւ, ան իր խօսքին մէջ յստակօրէն շեշտեց այն միտքը, որ պարտ է գործնականացնենք Գարեգին Բ.-ի հրահանգը ի գին ամէն զոհողութեան. «ՀՀԵԵԿ-ի նպատակն ու ծրագիրը մտայղացումն է Հայոց Հայրապետի, որ կը միտի առաւել ամրացնել հայ երիտասարդութեան մէջ Աստուծոյ սէրը, նուիրումը՝ Հայաստանեայց Առաքելական մեր Մայր Սուրբ Եկեղեցւոյ հանդէպ: Հետեւաբար, պարտ ենք նուիրական այս ծրագիրը դարձնել մեր կեանքի նպատակն ու առաքելութիւնը»:

Յունիս 23ին Հայ տան մէջ շարունակուեցաւ ՀՀԵԵԿ-ի Եւրոպայի ներկայացուցչական ժողովի երկրորդ նիստը, որուն նախագահեց ՀՀԵԵԿ Տեսուչ Յովնան Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանը: Ժողովին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Դամասկոսի Թեմի Առաջնորդ Արմաշ Եպիսկոպոս Նալպանտեանը, Իտալիոյ Հայոց Հոգեւոր Հովիւ Առէն Վարդապետ Շահենեանը, Հունգարիոյ, Չեխիոյ եւ Սլովաքիոյ Հոգեւոր Հովիւ Բարսեղ Վարդապետ Փիլաւճեանը եւ Մայր Աթոռի Միաբան Մուշեղ Աբեղայ Բաբայեանը:

Յովնան Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեան երիտասարդներու ուղղուած իր խօսքին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց, որ «ՀՀԵԵԿ անյետաձգելի հրամայական մըն է մեր եկեղեցւոյ կեանքին մէջ: Պարտ ենք ի գին ամէն զոհողութեան յաջողեցնել Հայրապետին տեսիլքն ու հրահանգը: Հայոց Հայրապետի օրհնութիւնը վայելող նուիրական այս առաքելութիւնը անտարակոյս նոր եռանդ ու յոյս պիտի ներշնչէ հաւատաւոր մեր ժողովուրդին ի սփիւռս աշխարհի: Պարտականութիւն ունինք առաջնորդուելու Քրիստոսի Աւետարանի պատգամներով, մեր հայրերու հաւատամքով, պատրաստելու համար նոր առաջնորդներ եւ ղեկավարներ եկեղեցւոյ հոգեւոր թէ վարչական կեանքէն ներս»:

Յընթացս ժողովի քննարկուեցան ՀՀԵԵԿ Եւրոպայի ներկայացուցչական մարմիններու կազմակերպչական հարցերը եւ Առէն Վարդապետ Շահենեան ընտրուեցաւ պատասխանատու Եւրոպայի ներկայացուցչական ժողովին, որ յաջորդիւ պիտի տնօրինէ ՀՀԵԵԿ Եւրոպայի ներկայացուցչական ժողովներու կազմակերպումը Ֆրանսայի, Գերմանիոյ թեմերէն, եւ Հոլանտայի, Չեխիոյ եւ Զուիցերիոյ համայնքներէն ներս:

Յունիս 24ին առաւօտեան ժամը 11ին, Միլանոյի Սրբոց Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ յընթացս պատարագի սրբազան արարողութեան տեղի ունեցաւ պ. Երուանդ Երէցեանի դպրութեան եւ կիսասարկաւագութեան ձեռնադրութիւնը՝ ձեռամբ օրուան պատարագիչ Յովնան Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ նաեւ ՀՀԵԵԿ Եւրոպայի ներկայացուցչական մարմնի երիտասարդներու ուխտադրութեան արարողութիւնը: Երիտասարդներն ուխտեցին մնալ հաւատարիմ զաւակները Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ նուիրումով ծառայել այն առաքելութեան, որուն կոչուած են:

ՀՀԵԵԿ-ի Եւրոպայի ներկայացուցչական անդրանիկ ժողովը պաշտօնապէս փակուեցաւ պատարագով: Յընթացս պատարագի Համայնքի Հոգեւոր Հովիւ՝ Առէն Վարդապետ Շահենեան մանրամասնօրէն անդրադարձաւ ՀՀԵԵԿ-ի աշխատանքներուն եւ յանուն Ազգային Եկեղեցական Հոգաբարձութեան յաջողութեան մաղթանքներ յղեց ժողովականներուն:

ԴԻՒԱՆ ՀՀԵԵԿ-Ի ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼ

Երկու ժամ յետոյ, բոլորովին ուժասպառ, մի կողմ թողեց մատիտները. Նկարը պատրաստ էր: Նկարիչը նայում էր իր ստեղծագործութեանն ու գոհ ժպտում: Վերջապէս նա հասել էր իր նպատակին: Մարդիկ ստացուել էին բնորոշ, կենդանի: Զգացւում էր նոյնիսկ յուզուած ու մոլեռանդ ներշնչանքով տարուած ամբոխի շարժման ռիթմը: Նկարին նա տուեց "Հրեաները սինակոգում" անուանումը:

Երբ յաջորդ կիրակի պատանին իր նոր աշխատանքը ցոյց տուեց Սաշա Կազնաչէեւին ու Ֆէդիա Նարիշկինին, սրանք մի քանի րոպէ լուռ մտորելուց յետոյ յանկարծ պոռթկացին հոմերական քրքիջով.

– Ինչքան ծիծաղելի են այդ ջհուդները, չէ, Վանիա: Համա թէ դուրս ես բերել...

Միայն իտալացի ուսուցիչը չէր ծիծաղում: Նա ասաց.

– Սինիոր Հայվազովսկի, դուք իսկական մաէսթրո էք, - նա առաջին անգամ էր պատանի նկարչին այդպէս անուանում:

Ապա Իտալացին ամենայարգալից ու հանդիսաւոր մի խոնարհման արժանացնելով իր սանին, մօտեցաւ ու մի անգամ եւս ձեռքն առաւ այդ նոր ստեղծագործութիւնը: Աչքերի մէջ ծիծաղի նշոյլ իսկ չկար, ընդհակառակը դառնալին մի թախիծ էր իջել նրա դէմքին:

Յովհաննէսը թեթեւացած շունչ քաշեց. ուսուցիչն իր աշխատանքը հասկացել էր այնպէս, ինչպէս պէտք էր... Ուրեմն ինքն իր նկարով կարողացել էր ուրիշի մէջ արթնացնել նոյն այն խոհերն ու զգացումները, որ ունեցել էր սինակոգում: Հիմա այլեւս նա չէր ընկճւում Սաշա Կազնաչէեւի եւ Ֆէդիա Նարիշկինի հոմերական քրքջոցից:

Իտալացին դեռ էլի շարունակում էր զննել նկարը, երբ Ֆէդիա Նարիշկինը յանկարծ խլեց նրա ձեռքից ու վազեց դուրս.

– Պէտք է ցոյց տալ մամային: Սա կը զուարճացնի նրան:

Նկարը զարմացրեց Նատալիա Ֆիոդորովնային: Նրա վրայ յատկապէս մեծ տպաւորութիւն գործեց այն ազատութիւնն ու անկաշկանդութիւնը որով պատանի նկարիչը պատկերել էր այդ բարդ տեսարանը: Նրան ծանօթ էին Հայվազովսկու նախորդ գրեթէ բոլոր նկարները, եւ այժմ ցնցուած էր նրա տաղանդի արագ աճը նկատելու: Տիկինն իր մօտ կանչեց Հայվազովսկուն: Այդ օրը Նատալիա Ֆիոդորովնան նրան պատմեց Ս. Պետերբուրգի, Գեղարուեստի ակադեմիայի մասին եւ կարգադրեց նախորդ նկարներից ընտրել լաւագոյններն ու այս աշխատանքի հետ միասին ներկայացնել իրեն: Տիկինը խոստացաւ հոգ տանել նրա ապագայի մասին, նրա նկարներն ուղարկել նկարիչ Տոնչիին եւ խնդրել նրա միջնորդութիւնը Հայվազովսկուն Գեղարուեստի Ակադեմիա ընդունելու համար:

– Տոնչին Գագարինայի ամուսինն է, – ասաց Նատալիա Ֆիոդորովնան, - եւ մեծ ազդեցութիւն ունի պալատում:

Արդէն ամառ էր: Գիմնազիայում քննութիւններն աւարտուել էին: Յունիսեան այդ վաղ առաւօտեան Հայվազովսկին շտապում էր Նարիշկինների տուն. երեկոյեան մարդ էին ուղարկել յետեւից:

Պարտէզում ոչ ոք չկար: Պայծառ արեւն ու թռչունների դայլայլը ուրախ, երջանիկ օր էին խոստանում: Նոյնքան պարզ ու խաղաղ էր նաեւ Հայվազովսկու հոգում:

Նարիշկինների տանը ամռանը շուտ էին վեր կենում: Պատշգամբում նստած, Նատալիա Ֆիոդորովնան աչքի էր անցկացնում երեկոյեան ստացուած փոստը:

Հայվազովսկին յարգալից խոնարհուեց:

– Բարձրացէք ինձ մօտ, մոն շէր, ես պէտք է շնորհաւորեմ ձեզ մի մեծ յաջողութեան առթիւ...

Պատանու սիրտը թունդ ելաւ, երբ տիկինը նոր ստացուած նամակի սպիտակ թուղթը պահեց նրա աչքերի դէմ ու ասաց.

– Ահա, մոն ամի, բախտը բարի գտնուեց ձեր հանդէպ: Շնորհակալ եղէք Աստծուց ու ազնուահոգի Տոնչիից: Նա յայտնում է, որ Գեղարուեստի Ակադեմիայի պրեզիդենտ Ալեքսէյ Նիկոլայեւիչ Օլենինը նկարչական մեծ ընդունակութիւններ է տեսնում ձեր մէջ եւ առաջարկել է ձեզ նշանակել Ակադեմիայի ուսանող, պետական թոշակով:

Կը նշանակի արեւն ու թռչունները ճիշդ էին ուրախութիւն եւ երջանկութիւն գուշակում:

(Շար. 37)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արիստակէս Թէճիրեանի մահուան (Սէն-Միր սիւռ Մէր, Յունիս 29) առթիւ Տէր եւ Տիկին Արման Խանթեմուրեան 100 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին։

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE

Du 30 juin au 30 septembre

du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30

— Entrée libre —

Salle d'exposition de la Fondation Carzou; entrée: Boulevard Elémir Bourges

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը։

Կանխաւ ապահովել տեղերը։

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation de musique traditionnelle arménienne d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :

17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք ունին տրամադրելի գրադարանային գիրքեր, նուիրելու վարժարանի գրադարանի հաւաքածոյին։

Հեռ. - 01· 45· 34· 68· 28
06· 37· 01· 15· 96

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SEJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ·Մ·Ը·Մ· - ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ·Մ·Ը·Մ·-Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19։

Դաշտահանդէս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս· ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(Աստուածաբանական համալսարանը)
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է
2007–2008 *ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒԱՅ*

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան ազգութեամբ հայ, Առաքելական Սուրբ Եկեղեցուն անդամագրուած քաղաքացիներ, որոնք ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն։ Ընդունելութեան քննութիւններն անցկացւում են հետեւեալ առարկաներից.

1· Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցարան),
2· Հայ գրականութիւն (բանաւոր),
3· Հայ ժողովրդի պատմութիւն (բանաւոր),
4· Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում),
5· Օտար լեզու (հարցազրոյց)։

Դիմումները տրւում են Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսչի անունով ներքոյիշեալ փաստաթղթերի հետ միասին.

1· Դիմում,
2· Ինքնակենսագրութիւն,
3· Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական,
4· Բնութագիր,
5· Տեղեկանք բնակավայրից,
6· Տեղեկանք առողջութեան մասին (086 ձեւ),
7· Տեղեկանք թեմի առաջնորդից կամ շրջանի քահանայից,
8· Երկու լուսանկար 3×4 չափի,
9· Զինուորական հաշուառման գրքոյկ,
10· Անձնագրի պատճէն,
11· Մկրտութեան վկայական։

Փաստաթղթերը պէտք է ներկայացնել անձամբ։

Դիմումներն ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 10ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը՝ ժամը 10–15ը։

Քննութիւնները՝ Օգոստոսի 25ից։

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանը 2005թ. Մարտի 18ին ՀՀ ԿԳ նախարարութեան թիւ 322 լիցենզիայով ճանաչուել է որպէս բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն։

Մեր հասցէն՝ ք. Էջմիածին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, հեռ. 51–71–80։

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

arménie mon amie

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité; 2 rue de la Charité — 13002 Marseille Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

**

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

**

LA PEINTURE ARMENIENNE 1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

2007 - 2008
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԸՆԴՈՒՆՈՒԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւնը Սփիւռքի համար առաջնային համարուող մասնագիտութիւնների գծով կադրեր պատրաստման նպատակով 2007–2008 ուսումնական տարում սփիւռքահայ դիմորդներին Հայաստանի կառավարութեան կողմից պետական պատուէրի շրջանակներում յատկացրել է 70 համալսարանական տեղեր։

Սփիւռքահայ դիմորդների ընդունելութիւնը կատարուելու է համաձայն «Հայաստանի Հանրապետութիւնում օտարերկրեայ քաղաքացիների կրթութեան կազմակերպման մասին» կարգի, Հայաստանի կրթութեան եւ գիտութեան նախարարի հրամանով ստեղծուող յանձնաժողովի կողմից, մրցութային կարգով, դիմորդների կողմից ներկայացուած փաստաթղթերի քննարկման միջոցով։

Անվճար տեղերի մրցոյթին կարող են մասնակցել մանկավարժական, հայագիտական, մշակութային մասնագիտութիւնների համար դիմորդները։

Պետական պատուէրի տեղերից բացի սփիւռքահայ դիմորդներ հնարաւորութիւն ունեն ընդունուել նաեւ վճարովի համակարգ նոյն կարգի համաձայն, այդ թւում նաեւ զոյգեր եւ ասպիրանտուրա։

Փաստաթղթերի ներկայացման ժամկէտը Յուլիսի 1ից մինչեւ Օգոստոսի 20ն է։ Ասպիրանտուրայի համար՝ մինչեւ Սեպտեմբերի 30ը։

Հայոց լեզուին բաւարար տիրապետելու եւ կրթական ծրագրերին յարմարուելու նպատակով սփիւռքահայ դիմորդներն ընդունուելու են ԲՈՒՀ-երի նախապատրաստական բաժանմունք, ուսուցման մէկ տարի ժամկէտով։

Հայոց լեզուից եւ մասնագիտական առարկաներից բաւարար գիտելիքների առկայութեան պարագայում, ինչը որոշւում է գիտելիքների ստուգման արդիւնքերով, դիմորդներին հնարաւորութիւն կը տրուի ուսումն սկսել առաջին կուրսից։

Գիտելիքների ստուգմանը մասնակցելու համար դիմորդի ներկայութիւնը Երեւանում Օգոստոսի 20ից պարտադիր է։

Մանրամասն տեղեկութիւնների համար դիմել Ֆրանսիայում Հայաստանի դեսպանութեան։

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

9, rue Viète
75017 — Paris
tél. : 01 42 12 98 00
Փարիզ, Յունիս 11 2007 թ.

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

**

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 11
MERCREDI
11 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·746

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·746

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ բարենորոգումներու նոր ծրագիր մը ներկայացուց Պրիւսէլ, Յուլիս 9ին, Եւրոպական Միութեան ելմտական նախարարներուն առջեւ: Խոստացաւ որ Ֆրանսա ամէն ջանք պիտի թափէ յարգելու համար իր յանձնառութիւնները, թերեւս փոքր յապաղումով: Սարքոզիի ներկայութիւնը արդէն նախընթաց չունէր ժողովի մը որ վերապահուած է ելմտական նախարարներուն, բայց Սարքոզիի "խզում"ի քաղաքականութիւնն է ամէն տեղ ըլլալ: Ֆրանսա պիտի ջանայ ուրեմն պիւտճէի իր հաւասարակշռութիւնը ապահովել 2010ին, հակառակ անոր որ Սարքոզի 2012ի մասին արտայայտուած էր նախապէս: Սկիզբը, նախարարներու մեծ մասը տրամադիր չէր տեղի տալու եւ բացառիկ պայմաններ շնորհելու Ֆրանսային, բայց ի վերջոյ Սարքոզի կրցաւ մասնակի յաջողութիւն մը ձեռք ձգել, պայմանաւ որ անը թոյլ տայ: Յուլիս 10ին ալ, Ազգ· ժողովը կը սկսէր քննել ԹԵՓԱ (աշխատանք, աշխատանքի կարելիութիւն, գնումի կարողութիւն) ծրագիրը, որուն համաձայն չեն ոչ միայն ընդդիմութիւնը, այլեւ մեծամասնութեան մէկ մասը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հանրապետութեան նախագահը, Յուլիս 10ին, ձեռնարկեց ճամբորդութեան մը Մաղրէպ (Ալժերիա եւ Թունուզ· Մարոք ուզած է որ Սարքոզի յետաձգէ իր այցելութիւնը ժամանակացոյցի պատճառով), որ 48 ժամ պիտի տեւէ: Ալժերիա մասնաւոր խանդավառութիւն մը ցոյց չի տար քանի ներքին նախկին նախարարին խօսքերը բոլորին մտքերուն մէջ են տակաւին: Սարքոզի պիտի ջանայ համոզել "Միջերկրականեան իր ուխտ"ին ի նպաստ՝ Ալժերացիք եւ Թունուզցիք:

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԻ (Փաքիստան) Կարմիր մզկիթին շուրջ բանակցութիւնները (մզկիթը ապաստանած իսլամապաշտներուն եւ իշխանութեան միջեւ) արդիւնք տուած չըլլալով, նախագահին հրահանգով բանակը յարձակման անցած է Յուլիս 9ի գիշերը եւ յաջորդ առաւօտուն արդէն նզմաթիւ մեռեալներու խօսք կար (առաջին աթիւ՝ 43): Զոհերու մէջ կան նաեւ երախաներ եւ կիներ: Կռիւները կը շարունակուէին Յուլիս 10ի առաւօտուն ալ:

ԻՐԱՔԻ արտաքին գործերու նախարարը Հ. Զեպարի որ ծագումով քիւրտ է, յայտնած է թէ իր կառավարութիւնը դէմ է երկրին դերիշխանութեան դէմ ամէն ոտնձգութեան: Այդ առումով որոշ մտավախութեան պատճառ է Թուրքիոյ կողմէ Իրաքի սահմանին վրայ կուտակուած 140 հազարնոց ուժը, որով Անգարա կրնայ իրաքեան հողին վրայ քիւրտ պինեալները հալածելու գործողութեան ձեռնարկել: Զեպարի կոչ ուղղած է Թուրքիոյ որ հարցը երկխօսութեամբ լուծելու ճամբան ընտրէ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ յանձնախումբին նախագահը Լ. Լակենտիք եւ յանձնախումբին անդամ, գերմանացի բնապահներէն Թուրք Ճ. Էօզտէմիր յայտարարած են թէ "Ակօս"ի խմբագիր Հ. Տինքի սպանութեան դատը հարկ է բացայայտէ արարքին բոլոր ծալքերը: "Շատ կարեւոր կը նկատենք սպանութեան պարագաներուն լիարժէք բացայայտումին անհրաժեշտութիւնը: Բոլոր տուեալները, ինչպէս նաեւ տպանութեան հետ պաշտօնատարներու առընչութիւնները հարկ է հրապարակուին: Ժողովրդավարութեան, Եւրոպայի համարկումի ճամբուն վրայ շատ կարեւոր է որ Տինքի ոճիրին մասնակցութիւն ունեցած ամէն մարդ պատժուի" ըսած են անոնք:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ բնակիչ, Հանդստեան կոչուած 71 տարեկան անձի մը բնակարանէն գողեր 13 պաստառ եւ 20 հազար տոլար գողցած են: Գողօնին մէջ կան Այվազովսկիի, Մ· Սարեանի, Մինաս Աւետիսեանի գործեր ալ: Հետաքննութեան ձեռնարկուած է գողերուն դէմ որոնք մինչեւ 10 տարուան բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ, եթէ անշուշտ ձերբակալուին:

ԱՆՏՐԷ ՇՈՒՐԱՔԻ, որ հանրածանօթ դէմք մըն է Աստուածաշունչի եւ Գուրանի իր անձնական թարգմանութիւններուն համար, մեռած է 90 տարեկանին: Ծնած էր Ալժերիա հրեայ ընտանիքի մը ծոցը, եւ իր մէջ միացած էին Ֆրանսական դաստիարակութիւն մը, եբրայական աւանդութիւնը եւ Արաբին խոր ծանօթութիւնը: Փորձած էր հաշտեցնել այս երեքը: Մեռած է Երուսաղէմ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ· ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ բարձր մակարդակի թէքնոլոժիի հարցերուն նուիրուած Սան Ֆրանսիսքոյի եռօրեայ խորհրդաժողովին եւ ցուցահանդէսին մասնակցելէ ետք արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան Փարիզ ժամանած էր Յուլիս 9ին: Յաջորդ օրը ան հանդիպում կ'ունենար Մինսկի խումբին նախագահներուն հետ:

ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ, ՍՊԱՆՆՈՒԱԾՆԵՐ

Յուլիս 7ի գիշերը Երեւանի Սիլիկեան թաղամասի գերեզմանատան մէջ անծանօթ մը կրակած է երեք երեւանցիի վրայ· Արտաւազդ Վարդանեան (1974) եւ Վարդան Մելիքեան (1976) տեղւոյն վրայ մահացած են, Գրիգոր Ստեփանեան (1964) վիրաւորուած է:

2006 տարուան Մարտի սկիզբը Սայաթ Նովա փողոցին վրայ սպաննուած էր Ա· Վարդանեանի հայրը Աշոտ Վարդանեանն ալ· ան "Քաղցրիկ" ընկերութեան տնօրէնն էր:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԴԱՏԱԽԱԶԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հունգարիոյ գլխաւոր դատախազը Թ· Կովաչի աշխատանքի այցով մը Յուլիս 6ին Երեւան գացած, ընդունուած է նախագահ Ռ· Քոչարեանի, վարչապետին, Հայաստանի գլխաւոր դատախազին կողմէ: Ստորագրուած են գործակցութեան համաձայնագրեր, նիւթ եղած հայ սպայ Գուրգէն Մարգարեանի ոճրագործին պարագան: Հիւր դատախազին շնորհակալութիւն յայտնուած է իր երկրին արդար դատավարութեան ու հայասպան Սաֆարովի տրուած ճիշդ վճիռին համար:

Հարց տրուած է հիւր դատախազին թէ մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագային կըրնա՞յ խնդրոյ առարկայ ըլլալ ադրբեջանցի մարդասպանին իր երկրի բանտերէն մէկը փոխադրուելու հեռանկարը: Ան պատասխանած է թէ Հունգարիոյ արդարութեան օրակարգին վրայ նման նիւթ տեղ չունի:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Յուլիս 9ին, Աշոցքէն 6քմ· դէպի հիւսիս, Վրաստանի սահմանին մօտ, հինգ աստիճանի ցնցումներ արձանագրուած են: Անոնք նուազ ուժգնութեամբ զգալի եղած են նաեւ Բաւրայի եւ Ջոյգաղբիւրի մէջ: Նոյն օրը, քանի մը ժամ առաջ, հինգ աստիճաննոց ցնցումներ արձանագրուած են նոյն վայրին մէջ, որոնք զգալի եղած են Գիւմրիի, Վանաձորի, Ջոյգաղբիւրի մէջ:

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ

Նախագահական ընտրութեան տասը օր մնացած հարցախոյզ մը կատարուած է Ղարաբաղի մէջ, ընկերաբանական կեդրոնի մը կողմէ: Ըստ հրապարակուած արդիւնքներուն, պատասխանողներուն 82,5%ը տրամադիր է քուէարկելու եւ 60%ին ընտրելին է Ապահովութեան ծառայութեան տնօրէն Բակօ Սահակեան: Երկրորդ կարգի վրայ կը գտնուի արտաքին գործերու նախարարի տեղակալ Մասիս Մայիլեան, քուէներու առաւելագոյն 10%ի նախատեսութեամբ: Այս տարբերութիւնը ըսել կու տայ որ ընտրութիւնը կ'աւարտի մէկ փուլով:

Ղարաբաղցիներ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վստահ են թէ ընտրութիւնը ազատ ու արդար կ'ըլլայ· միայն 5,6%ը այդ մասին կասկած ունի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ԱՃԻՒՆԱՍՏԱ՞Ն

Հայաստանէն ապրողներու արտագաղթը եւ մեռեալներու հոն ներածումը կը շարունակուի յայտնապէս: Առաջիններուն մարդ չի հարցներ թէ ինչո՛ւ կ'երթան: Բայց երկրորդները ներածողները կ'ունենան իրենց յատուկ պատճառները· եւ շատ ալ հոգ չեն ըներ որ անպայման "ազգասիրական" պիտակուած այդ արարքներ՛ը ի վերջոյ Հայաստանէն գերեզմանի մը պատկերը տալու վտանգը կ'ունենան: Այլ հարց մըն է ներածելի ներթակային կամքը· յայտնուա՞ծ է ան, չէ՞ յայտնուած, այնքան ալ կարեւոր չի թուիր:

Ներգաղթող մեծերուն առաջինը եղաւ Անդրանիկը· որոշողը եղաւ իշխանութիւն մը որ փառաւորումի կարօտ էր· բայց յաջողեցաւ ուրիշ իշխանութեան մը ծրագիրը, առանց ակնկալուած վարկը ապահովելու: Այսօր Անդրանիկը յատուկ յուշադամբան ալ չունի, կը հանգչի նորօրեայ մեր մարտիկներուն շարքին: Եթէ գոնէ իրեն խնայուած ըլլար Երեւանի մայր տաճարին վերջին ծայր անբաղձալի դրացնութեան մէջ զետեղուած այլանդակ արձանը, վստահաբար զօրավարին հոգին չէր դժգոհեր իրեն ուղեկից երիտասարդներու մտերմութենէն:

Հիմա մեռեալներու ներգաղթի կարգը հասած է Մանուկեան ամոլին· այս անգամ կազմակերպիչ ծանուցողը հոգեւոր իշխանութիւնն է: Անոր Յայտարարութիւնը ոչինչ կ'ըսէ ներթականերուն այդ ուղղութեամբ փափաքին մասին· իսկ անոնց շռայլուած գերադրականները չեն զօրեր արարքը անկեղծ մեծարանքի ժեստ համարելու: Եթէ այդպէս ըլլար, ինչո՛ւ սպասուէր աւելի քան տասնամեակ մը· Ալեք Մանուկեան մահացած էր 1996 Յուլիսին: Եւ մանաւանդ, ինչո՛ւ ՀԲԸՄ-ի «ցկեանս բարերար»ին ու կնոջ աճիւնը փոխադրուէր պահու մը երբ ազգային արժէքներու նախանձախնդիր ամէն Հայու աչքին ամէնէն անկեալ մակարդակին է այդ միութեան վարկը· ատիկա՝ բարերարին անարժան յաջորդներուն մեղքով, որոնք բախտախնդրական հաշիւներով դաւաճանեցին անոր հաւատքներուն, համոզումներուն, դպրո՛ց ու յատկապէս Մելգոնեան փակելով:

Մայր աթոռի տիրութեամբ ներկայացուած նախաձեռնութիւնը հարց տալու կը մղէ· արդեօք խղճահարութեան պարագա՞յ մը կայ անոր ետին· Ամենայն Հայոց հոգեւոր վերին իշխանութիւնը դպրոցներու, յատկապէ՛ս Մելգոնեանի, փակումին ի տես պահած լըռութեան որպէս մեղայակա՞ն որոշած է ներգաղթել տալ Մանուկեաններու աճիւնը· թէ՞ օրուան նոր հրամայականէ մը թելադրուած է քայլը:

Ի՞նչ ըսել· բարի՛ ներգաղթ: Գոնէ արձանի անդրանիկեան այլանդակութիւնը չկրկնուէր այս անգամ ու որոշողները գոհանային պարզ խորհրդանշանով մը ի յարգանս բարերարին:

Օրինակ խոշոր, խորունկ, փայլուն պնակ մը զետեղէին Գայեանէի վանքին նոր բնակիչներուն յատկացուած վայրին վրայ…

Թ· ԱՐՓԻ

ՋԱՒԱԽՔ

ԿՈՉ ՋԱՒԱԽՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Յուլիս 7ին Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը կոչով մը բնակչութեան ներկայացուցած է երկու փաստաթուղթ· առաջինը վրացերէնին հետ հայերէնին ալ շրջանային լեզուի կարգավիճակ տալու համար տեղական կառավարման մարմիններուն հաստատման ներկայացուած նախագիծն է, երկրորդը Եւրոպական Խորհուրդի անդամ պետութիւններուն, պարտաւորութիւններուն եւ պարտականութիւններուն գործադրութեան յանձնախումբին յղելի յուշագիրը: Կոչով թելադրուած է որ բնակիչները ուշադիր ըլլան իրենց իրաւունքներուն, պարտականութիւններուն վերաբերող գործնթացներուն, անաչառ կերպով արժեւորեն ղեկավարներու գործելակերպը: Ըսուած է թէ միայն այդպէսով կարելի կ'ըլլայ վերանորոգել "վերեւից ներքեւ եւ ներքեւից վերեւ" խաթարուած, այլ անհրաժեշտ կապը:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Դէպքից դէպք են ձեռքս անցնում հայաստանեան լրագրերը: Երբեմն էլ բարեկամներս Փարիզ գալուց բերում են հայաստանեան հրաշքներ, որոնք բացառիկ են, անկրկնելի… Վերջերս լաւաշ բերեցին: Բարակ, խալերով եւ համ ու հոտը պահած լաւաշ: Փոքրիկ պիտակի վրայ նշուած էր արտադրողի անունը՝ Ս. Սիմոնեան որ, սակայն, ընդամէնը ազգանուանակից էր: Կային նաեւ հեռաձայների թիւերը եւ մտքովս անցաւ ձայն տալ ու շնորհակալութիւն յայտնել: Շնորհակալութեան հետ մտադիր էի իմ նկատառումները տեղ հասցնել պիտակի վրայի մի քանի տող հայերէնի մասին: Բայց մտածեցի որ իմ բարեացակամ այդ նկատառումները կարող են օգտակար լինել նաեւ ուրիշների եւ նրանք չեն զլանայ Հայոց լեզուին էլ տալ այն համն ու հոտը, ինչպիսին ունի նրանց արտադրանքը՝ լաւաշն ու ապուխտը, պանիրն ու ընկոյզով շարոցը:

Զորաղբիւրի լաւաշի բաղադրութեան թուարկումը միանգամայն հասկնալի է՝ «ալիւր, աղ, կաթ եւ ջուր», միայն թէ ի՞նչ բան է «խմորիչ»ը: Կռահել կարելի է, թէ խօսքը «թթխմոր»ի մասին է: Այս «խմորիչ»ը օտար լեզուից կատարուած բառացի թարգմանութիւն է, թէեւ վստահ եմ որ լաւաշ թխող գործատէրը իր մօրից ու տատից միշտ էլ լսել է «թթխմոր» բառը:

Մամուլի մէջ նոյնպէս շատ են օտար լեզուներից կատարուած բառացի կամ բառարանային թարգմանութիւնները: Բառարաններ թերթելը օգտակար գործ է, անշուշտ: Բայց հայերէն կենդանի լեզուն բառարանային լեզուով փոխարինելը յաճախ դառնում է անհեթեթութիւն:

Հէնց օրինակ ռուսերէն «նոսիտ» բառը որ նշանակում է կրել, շալակել՝ բեռ կրել, ծանրութիւն շալակել եւ այլն: Մի տեղ հանդիպեցի այսպիսի նախադասութեան՝ «Նա կրում էր կոստիւմ որ նկարել էր Սթիվեն Սփիլբերգը»: Բայց հագուստը հայոց լեզուով չեն կրում, այլ հագնում են:

«Ցանկացած հայաստանցի կարող է…» — այս «ցանկացած»ը նոյնպէս տարածուած թիւրիմացութիւն է եւ օտար լեզուից պատճէնահանուած բառ: Հայերէնն ունի իւրաքանչիւր, ամէն մի: Բաւական է փոքր ինչ ուշադրութիւն եւ կը համոզուենք որ հայերէն բառեզրերը շատ աւելի դիպուկ են, տարողունակ ու գեղեցիկ:

Նոյնպիսի ծագում ունեն նաեւ «որոշների դէպքում», «որոշները» կամ «որոշներում»: Համապատասխանաբար՝ «ոմանց դէպքում» կամ «ոմանց պարագային», «ոմանք» («որոշները կարծում են» հայերէն մտածողութիւն չէ, բայց «ոմանք կարծում են» — ոչ միայն ճիշդ է, այլեւ սահուն հայերէն): «Որոշներում յայտնւում են» — կարող է նոյնիսկ վիրաւորական երանգ ունենալ: Հայերէն ճիշդ է «ոմանց մէջ» կամ «ոմանց մօտ»:

Յաճախ է հանդիպում «ծեծի են ենթարկել» արտայայտութիւնը: Ճիշդ է, մարդուն նուաստացնելու եւ ստորացնելու աւելի ծանր միջոց չկայ, քան երբ նրան ծեծում են, բայց «ծեծի են ենթարկել» բառակապակցութեամբ երեւոյթը բնաւ չի մեղմանում: Ի դէպ, նոյն մտածողութեամբ կարելի՞ է արդեօք «սպանել են» ասելու փոխարէն օգտագործել «սպանութեան են ենթարկել» գեղեցկախօսութիւնը:

Ընդհանրապէս խօսակցական լեզուն որ գործածում են ռուսերէն, անգլերէն կամ հայերէն մասնաւոր յարաբերութիւնների ընթացքին, այն թիւրիմացութեան մէջ է նետում մարդկանց, թէ իրենք տիրապետում են տուեալ լեզուին: «Բա ես հայ եմ, ամբողջ կեանքս հայերէն եմ խօսել (համ ռուսերէն)» — զարմանում են նրանք: Նոյնն է, թէ թուաբանական պարզ գործողութիւնները կենցաղային կամ գործի բերումով գիտենալը մարդուն վստահեցնի թէ նա ընդհանրապէս թուաբանութեան կամ մաթեմատիկային է տիրապետում: Ցանցանքը այդ մարդկանցը չէ, այլ դպրոցներինը, որտեղ գիտելիքները բնորոշւում են 1ից մինչեւ 5 նիշերով եւ իբրեւ կանոն՝ բնաւ չեն համապատասխանում իրականութեան:

Ոմանք զգում են, գիտեն, հասկանում են թէ որքան թոյլ է իրենց լեզուաիմացութիւնը: Այս պարագային հիմնականին նկատի ունեմ լրագրողներին, ինչպէս սովորաբար ասում եմ՝ «գրիչի մարդկանց», որոնք այս կամ այն առիթով կարող են նաեւ ծանօթ լինել գեղեցիկ խօսքին, ասել կ'ուզի՝ գեղարուեստական գրականութիւնը: Լեզուական սահմանափակ իմացութիւնը նրանք փորձում են քօղարկել գեղեցկախօսութեամբ:

Այսպէս, օրինակ՝ «նախագահը հավելել էր, որ նա յայտնի է զանգակատների կառուցմամբ»: Կամ՝ «ի մասնաւորի պէտք է ասել…»: Կամ «հեղինակը հավելում է, որ համալիր հայեցակարգը ենթակա է հետագա խմբագրման…»:

«Հավելել» եւ «ի մասնաւորի» գրաբարեան ձեւերն են որոնցից ոմանք սարսափում են այնպէս, ինչպէս չարքը՝ բուրվառի խունկից: Եւ եթէ այս արտայայտութիւնները հիւսուած լինէին գրագէտ հայերէնին, ապա իսկապէս մեր ականջը կը շոյէր գեղարուեստական խօսքը: «Հաւելել»ը որեւէ եղբ չունի «հավ» ընտանի թռչունի հետ: Հիմքը «աւել» բառն է, իսկ երբ փորձում ենք կիրառել մեր խօսքի մէջ, ապա պէտք է գրել «յ»ով՝ «յաւելեալ», իսկ եթէ խօսքը վերաբերում է «աւելացնել»ուն՝ «նախագահը աւելացրել է», ուրեմն հէնց այդպէս էլ ասենք՝ «աւելացրել է»: Նոյնն է պարագան «ի մասնաւորի»ի: Ժամանակակից գրական երկու հայերէններով ճիշդ է, գեղեցիկ է, հասկնալի է «մասնաւորապէս» բառը:

Իբր գրական գեղեցիկ լեզուն տիրապետած լինելը ցուցադրելու նպատակով գործածութիւնից ընդհանրապէս դուրս է նետուել «առաջին» բառը որին փոխարինել է «անդրանիկ»ը: Օրինակ՝ «Անդրանիկ անգամ երիտասարդ գրողի պատմուածքը լոյս է տեսել մեր թերթում»: «Խորհրդարանում իր անդրանիկ նիստը ունեցաւ նորընտիր հանձնաժողովը» եւ այլն: Այսպէս շարունակելու դէպքում հեռու չէ այն օրը, երբ համալսարանի լեզուաբանականը նոր աւարտած մի ուսեալ լրագրող կը գրի «անդրանիկ, երկրորդ, երրորդ… եւ այլն» կամ՝ «Նրա անդրանի՞կ արու տղան արդէն իր ուսումնառությունը ստանում է Բելինսկու անվան էլիտար դպրոցի անդրանիկ դասարանում»:

Սոսկալի չարչրկւում է «համալիր»ը: Օտարամուտ եւ միանշանակ «կոմպլեքս» բառեզրը հայերէնի մէջ ունի երկու բառեզր՝ «համալիր» եւ «համապարփակ»: Այսպէս՝ «Շինութիւնների համալիր» եւ «համապարփակ հայեցակարգ»: Կամ « համապարփակ գիտելիքներ », բայց ոչ երբեք «համալիր գիտելիքներ»:

Կոպիտ սխալ է յոգնակիի համաձայնութիւնը եզակիի հետ: Երբեք չես ասի՝ «չէնքի հարեւաններս շնորհակալ կը լինէր», բայց ինչո՞ւ «Միացեալ Նահանգները շնորհակալ կը լինէր»: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս «հարեւաններս շնորհակալ կը լինէին», եւ նոյնպէս «Միացեալ Նահանգները շնորհակալ կը լինէին»: Ցապաւելու դէպքում նոյնպէս պահպանւում է նոյն այս օրէնքը՝ «ԱՄՆ-ը շնորհակալ կը լինէին»: Սովորաբար «Ամերիկա» ասելով նկատի են ունենում ԱՄՆ-ը: Եւ ի հարկ է այս պարագային «Ամերիկան շնորհակալ կը լինէր» նախադասութիւնը միանգամայն ճիշդ է:

Ամէնից ինքնավստահ մարդիկ թերուսներն են: Եւ այս օրինաչափութիւնը հաստատում են չախմատ կամ նարդի անփորձ խաղացողները: Իսկ լեզուի մարզի մէջ նոյնպիսի ինքնավստահութիւն ունեցող լրագրողները սիրում են համարձակօրէն նոր բառակապակցութիւններ յօրինել, որոնք նախ՝ անբարեհնչիւն են եւ ապա մայրենի լեզուի բառապաշարին չտիրապետելու հետեւանք:

Այս դէպքում հրաշալի օրինակներ են նորահրատարակ, ստորագրահաւաք բառերը: Թերեւս ծուլանում են գրել «նոր լոյս տեսած», «վերջերս լոյս ընծայուած» կամ «օրերս հրատարակուած» եւ լեզուն «հարստացնում» են հերթական չինծու, հետեւաբար տգեղ մի բառով… Ինչ վերաբերում է նոյնքան չինծու եւ այլանդակ միւս բառին, ապա եթէ բառարան բանալու սովորութիւն ունենային, ապա Էդ. Աղայեանի բառարանի մէջ կը գտնէին «համախօսական» բառը՝ իր բացատրութեամբ «խմբակային գրաւոր դիմում», այս դէպքում բնական է՝ ստորագրութիւններով հաստատուած գրաւոր դիմում թեկնածութիւն պաշտպանելու մասին: Եւ ի վերջոյ՝ նոյնքան բաղաձայն եւ նոյնքան չինծու՝ բարձրաձայն(վ)եց: Խօսքը հրապարակելու, բացայայտելու, նաեւ տարփողելու մասին է: Եւ մէկ անգամ եւս կարող ենք համոզուել, թէ օտար լեզուից պատճէնահանուած եւ չինծու մի բառ որպիսի հարուստ տարբերակներ ունի հայերէնի մէջ՝ ամէն առանձին դէպքի մեկնաբանութեան համար:

Արդէն շրջանառութեան մէջ է մտնում «ընտանիքից յանկարծակի պոկուած» արտայայտութիւնը որ կարօտեալ մտքի հետեւանք է: Իսկ խօսքն այս դէպքում «առեւանգուած» լինելու մասին է:

Ինֆլյացիա, տուր, անարխիա, պրոտեժե, մոտիվացիա — այս եւ այսօրինակ օտար բառեր գործածողները, անշուշտ, կարող են բառարանների մէջ գտնել հայերէն համարժէքները, բայց մեր գրականագէտ - ակադեմիկոսներից մէկի փորձառութեամբ արդէն գիտենք որ օտար եզրերը միամիտ ընթերցողի վրայ մոգական ազդեցութիւն են թողնում հեղինակի «խորիմաստ իմացութեան» առումով: Դեռեւս ուշ միջնադարի գրականութիւնից գիտենք որ հիւանդներին իրենց հեղինակութիւնը ներշնչելու նպատակով բժիշկները բացատրում էին շրջապատին անհասկանալի լատիներէնով:

Օտարամուտ բառը հնչիւն առ հնչիւն պատճէնահանելիս հեղինակները աւելի հաւատարիմ են օտար լեզուի կանոններին, քան հայերէնին: Արժէքազրկում բառեզրի փոխարէն գերադասում ես ինֆլյացիա՞ն. այդ օտար բառը ոտքերիդ տակ դառնում է հասակդ բարձրացնելու աթոռա՞կ. որպէսզի միւսներին վերեւից նայելու հնարաւորութի՞ւն ունենաս՝ գլուխը քարը: Բայց ինչո՞ւ ես կրկնօրինակում նաեւ «յա»ն՝ ստիպելով էր հայ ընթերցողը ակամայ վարժութիւններ անի ռուսերէն տառը հայերէնով արտաբերելու համար: Անիշխանութիւնը շատ աւելի հասկանալի չէ՞ արդեօք Հային, քան ռուսերէնի մսաղացով անցած լատիներէն բառը: Նոյնը պրոտեժե կամ մոտիվացիա (երկուսն էլ՝ ռուսապղծուած ֆրանսերէն) բառեզրերին է վերաբերում, որոնք ունեն հրաշալի եւ ոչ միայն համալսարանականներին, այլեւ դպրոցականներին հասկանալի հայերէն համարժէքները՝ հովանաւորեալ եւ շարժառիթ կամ դրդապատճառ:

Ի դէպ, տեղին է նկատել նաեւ որ տասնամեակներ շարունակ այն ներշնչումը, թէ իբր ռուսերէնը ամէնից հարուստ լեզուն է եւ ընդունակ է հարստացնել նաեւ սովետական խեղճ ու ճրագ ժողովուրդների լեզուները՝ ընդամէնը առասպել է: Ռուսերէնը ինքն է խեղճ ու ճրագ մի լեզու եւ սեփական չունենալու հետեւանքով՝ չունի եւ չի էլ կարող ունենալ իր Աճառեանական «Արմատական Բառարան»ին համարժէք մի բառարան: Պարզ այն պատճառով որ ռուսերէնի արմատները գտնւում են ֆրանսերէնի, անգլերէնի, հոլանդերէնի, գերմաներէնի, թուրքերէնի խորքերի մէջ: Բացէք 1906 թուականին լոյս տեսած Յարութիւն Դադրաշեանի «Ռուսերէնից Հայերէն Լիակատար Բառարան»ը որտեղ իւրաքանչիւր բառի դիմաց նշուած է թէ որ լեզուից է ներմուծուել ռուսերէնի մէջ:

Ռուսերէնի «հարստութիւնը» սովորաբար տարփողում են ռուսախօսները, որոնք իրականին այդ օտար լեզուին տիրապետում են նոյնքան թոյլ, որքան մայրենի լեզուին: Եւ համոզուած են, թէ հայերէնը չունի երեւոյթ կամ առարկայ ներկայացնող համապատասխան բառեզր:

Քաղաքական գործիչ համարուելու յաւակնորդներից մէկը որ իր իսկ խոստովանութեամբ «մշակութային մարդ է, բայց իրեն չի տեսնում մշակոյթի նախարարի պաշտօնում» գիտակցում է, թէ իր հացադուլ անելուց «աշխարհը չի տուժվի»: Աշխարհը անշուշտ չի տուժի ո՛չ նրա հացադուլ անելուց եւ ո՛չ էլ, առաւել եւս այդպիսի հայերէնի իմացութեամբ քաղաքական գործիչ մնալուց… Աշխարհը չի տուժի, եթէ Հայերը վերջնականապէս աղտոտեն իրենց լեզուն: Տուժողը, բայց ո՛չ երբեք տուժվողը՝ լինելու է Հայը: Ինչ վերաբերում է «մշակութային մարդ» արտայայտութեան, ապա պէտք է նկատել որ ճիշդը՝ «մշակոյթի մարդ» բառակապակցութիւնն է, եթէ իսկապէս խօսքը հէնց այդ մասին է: Բայց գուցէ այդ քաղաքական գործիչ փորձել է հաւաստել, թէ ինքը «բարեկի՞րթ մարդ» է: Ուրեմն, այդպէս էլ պէտք է խոստովանէր:

Եւ ընդհանրապէս ժամանակին Քաղբիւրոյի «տերմինաբանական» քաղաքականութեամբ հայերէնի մէջ ի թիւս այլոց պարտադրուած «կուլտուրա»ն կարծեմ մինչեւ հիմա էլ մոլորութեան մէջ է թողել մեր գրագէտներին: Այդ օտար բառեզրը նոյնպէս հայերէնում ունի երկու սքանչելի հոմանիշ՝ «մշակոյթ» եւ «բարեկիրթ»: Մի քանի օրինակով փորձենք վերջնականապէս գոցել այս խնդիրը: «Ազգային մշակոյթ», «Մշակութային նախարարութիւն», «գիւղատնտեսական մշակոյթ», «բարեկիրթ անձնաւորութիւն», «բարեկիրթ դաստիարակութիւն», իսկ «ֆիզկուլտուրա»ն՝ «ֆիզիչեսկայա կուլտուրա» — պարզապէս՝ մարմնամարզութիւն:

Բայց երբ հանդիպում եմ մալուխ բառին այն դէպքում երբ ոմանք շարունակում են գործածել կաբել բառեզրը, մէկ անգամ եւս համոզւում եմ, թէ դեռ ամէն բան կորած չէ:

Եթէ ոմանք կը նեղսրտեն այս նը-

ԵՐԵՔ ԱՆՄՈՌԱՑ ԱՐԵՒՆԵՐ ԱՐՑԱԽԻ ՍԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան երեք կրթական օջախներում (Ասկերանի շրջանի Բադարա եւ Խնապատ եւ Մարտունի քաղաքի Թիւ 1 դպրոցներ) արեւմտահայ լեզուի ու գրականութեան փորձնական մէկամեայ ծրագիրը, որն իրագործել է Փարիզի «Մաշտոց» Հայ լեզուի պաշտպանութեան միութիւնը՝ տկն. Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանի առաջնորդութեամբ, մօտեցաւ աւարտին:

Այդ կապակցութեամբ ահա «Մաշտոց» միութիւնը, Լոս Անճըլըսի «Պոլսահայ Միութեան» "Ձորս բարեկամներ" հիմնադրամը (Կարօ Գուրեան, Եդուարդ Նիզամեան, Ժիրայր Շահնազեան, Սարգիս Սէթեան), ամերիկահայ «Մեսրոպեան ուխտ» կազմակերպութիւնը (ղեկավար՝ Վաղարշակ Վարդանեան) կազմակերպել էին 55 ննեորդցիների եւ նրանց ուսուցիչների այցը Երեւան՝ Արցախի Լեզուի պետական տեսչութեան պետ Լեռնիկ Յակոբեանի ղեկավարութեամբ:

Ծրագրի մէջ լրացուցիչ ընդգրկուել էր նաեւ չորրորդ դպրոցը (Ստեփանակերտի Թիւ 2 դպրոց), որտեղ որոշակի կենսափորձի հիման վրայ ուսումնական նոր տարում ուսուցչուհի Անահիտ Մեսրոպեանը պիտի անցկացնի նմանատիպ դասընթաց՝ արդէն միջազգային ծրագրին համապատասխան:

Երեխաներից շատերը առաջին անգամ էին Հայաստանում, եւ թերեւս այս ճամբորդութիւնը ամէնից կարեւոր իրադարձութիւնն էր նրանց դպրոցական կեանքում:

Հովանաւորները ապահովել էին եռօրեայ կեցութիւնը, սնունդը եւ ճամբորդութիւնն ամբողջապէս, ոչ միայն Ստեփանակերտ - Երեւան - Ստեփանակերտ ճանապարհածախսը, այլ նաեւ ներքին ճամբորդութիւնները՝ դէպի մայրաքաղաքի տեսարժան վայրեր, դէպի Ս. Էջմիածնի երեք նշանաւոր վանքերը, դէպի Նորավանք, դէպի Շաքիի Ջրվէժ, դէպի Սիւնեաց Զօրաց Քարեր:

Յունիսի 18ին խումբը ժամանեց Երեւան, տեղաւորուեց Նորքի երկրորդ զանգուածի հիւրատանը, որտեղ բաւական յարմարաւէտ պայմաններ են ստեղծուած՝ հեռուստացոյց, սառնարան, սանհանգոյց, տաք եւ սառը ջուր, լոգարան: Մի փոքր հանգստից յետոյ աշակերտները ուղեւորուեցին Ծիծեռնակաբերդ, ծաղիկներ դրեցին նահատակների յիշատակը յաւերժացնող անմար կրակի մօտ, շրջեցին երեկոյեան Երեւանում, եղան լոյսերով ողողուած Հանրապետութեան հրապարակում:

Եռօրեայ այցելութեան շրջանակներում նրանք հասցրին լինել Հայոց ձեռագրերի պահոց Մատենադարանում, Յովհաննէս Թումանեանի տուն-թանգարանում, ուր վերջերս բացուել են Թիֆլիսի գրական «Վերնատան» նոյնատիպ սենեակը ու հոչակաւոր անձնական գրադարանը, այցելեցին Ս. Էջմիածին: Նրանք անթաքոյց յուզմունքով էին խօսում բիբլիական լերան առեղծուածային գեղեցկութեան ձգած տպաւորութեան մասին:

Ծաչից յետոյ պատուիրակութեան անդամները մէկտեղուեցին «ըՍփիւռք» Գիտաուսումնական կենտրոնում. տնօրէն, փորձնական դասընթացները համակարգող փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանը ներկայացրեց իրենց, «Մաշտոց» Միութեան, «Ջորս բարեկամներ» հիմնադրամի, «Մեսրոպեան ուխտ» կազմակերպութեան գործունէութեան ուղղութիւնները:

Խնապատի ուսուցչուհի Սուրայա Ղազարեանը իր ելոյթում գտաւ, որ նման դասընթացները կոչուած են մեր աշխարհասփիւռ հայութեանն աւելի համախմբելու լեզուական եւ մշակութային մէկ տանիքի տակ, աւելի բացելու արեւմտահայերէնի հմայքը հայրենաբնակ ուսուցիչներիս ու աշակերտների իմացական աշխարհում: «Մենք սիրով եկանք "Սփիւռք" Գիտաուսումնական կենտրոն, գրեթէ չորս ամիս պատրաստուեցինք եւ այժմ վայելում ենք մեր հունձքը. արեւմտահայ ու սփիւռքահայ գրականութիւնը զգալիօրէն փոխել է մեր ինձերորդցիների աշխարհաճանաչողութիւնը, այս է կարեւորը»:

Մարտունու Թիւ 1 միջն. դպրոցի ուսուցչուհի Ջեմմա Աւետիսեանը խոստովանեց, որ իրեն աւելի գգօն էին դարձնում «Սփիւռք» կենտրոնի տեսուչների յաճախակի ու անակընկալ այցերը դպրոց, ինչը վկայում էր հոգատար և աչալուրջ վերաբերմունքի մասին: Դպրոցում նա ըստեղծել է արեւմտահայերէնի դասարան, անցկացրել գրական հանդիսութիւններ: «Գիտէք, ես կարծում եմ, թէ այս դասընթացներին ի՛նքս հարստացայ իմ երեխաների հետ՝ սովորելով ու սովորեցնելով»:

Պատուիրակութեան ղեկավար Լեռնիկ Յակոբեանը յոյս յայտնեց, որ «Սփիւռք» կենտրոնը շարունակելու է Արցախի կրթական խնդիրները դիտել առաջնային իր ծրագրերում: Պատուիրակութեան ղեկավարը հաղորդեց ԼՂՀ կրթութեան նախարար Կամօ Աթայեանի խորին գոհունակութիւնը մէկամեայ դասընթացներից, «Մաշտոց» Միութեան, «Սփիւռք» կենտրոնի եւ իրենց նախարարութեան համագործակցութիւնից եւ յատկապէս այս ճամբորդութեան կազմակերպումից:

Պրն. Լ. Յակոբեանը կենտրոնի տնօրէնին յանձնեց իր, ուսուցիչների եւ աշակերտութեան կողմից սրտաբուխ գրուած շնորհակալագիրը այս ճամբորդութիւնը կարելի դարձրած կազմակերպութիւններին ու անհատներին:

Ս. Դանիէլեանը բաւարար գնահատեց դասընթացի արդիւնքները եւ շնորհակալութիւն յայտնեց դասաւանդած ուսուցիչներին: Իսկ աշակերտներին կոչ արեց խորապէս իմաստաւորել անծանօթ մարդկանց նուիրումի այս քայլը՝ ճամբորդութեան կազմակերպումը եւ իրագործումը: Աշակերտները ջերմ խօսքով եւ սրտաբուխ ծափողջոյններով յայտնեցին իրենց խորին երախտագիտութիւնը կազմակերպիչներին: Իսկապէս, նրանք այս օրերին հայրենասիրական հրաշալի դաս ստացան:

Ճամբորդութեան ընթացքին նըկատուեց, որ բոլոր աշակերտների մէջ լաւագոյն ճանաչուած Անահիտ Յովսէփեանը (Ասկերանի Բադարայի դպրոց, ուսուցչուհի Ռամելա Առստամեան) աշխոյժ ու անհանգիստ բնաւորութիւն ունի, բայց հիմա, երբ ընկեր-ընկերուհիների հետ վայելում է երեւանեան օրերը, խոհերը շարադրում է զարմանալի «ներքին» խաղաղութեամբ. «Յունիսի 14ին Կենտրոնի տեսուչներ Ս. Դանիէլեանը, Յովհ. Մուսայէլեանը, Յովհ. Եղոյեանը, ինչպէս նաեւ Արցախի պետական համալսարանի գրականութեան ամպիոնի վարիչ Ս. Խանեանը Ստեփանակերտում չորս դպրոցների աշակերտներիս միջեւ մրցոյթ անցկացրին: Ամէն ինչ դասական սկզբունքներով էր. ամենայն մանրամասնութեամբ ստուգում էին մեր գիտելիքները. նախապէս կազմուած տոմսեր կային, տրւում էին վեց ենթահարցերի վերաբերեալ առանձին միաւորներ, հետեւում էին մեր խօսքի տրամաբանութեանն ու լեզուական, բառային շերտերի իւրացմանը, բանաստեղծութիւններ էին հարցնում: Չէի ասի, որ գոհ մնացին շատերիս պատասխանից: Թուցէ այդ պատճառով ինձ համար թանկ է գլխաւոր մրցանակը, որ նուաճեցի՝ կեանքիս մէջ առաջինը, բայց ոչ վերջինը: Խայծը "կուլ եմ տուել": Իսկ մրցանակը՝ Էյֆէլի աշտարակի գեղեցիկ մանրակերտը, խորհրդանշում է Փարիզի "Մաշտոց" Լեզուի միութեան ներկայութիւնը, որն զգացել ենք մէկ տարուայ ուսումնառութեան ընթացքին»:

Եւ իսկապէս. ընդհանուր տպաւորութեամբ աշակերտներն ունեն ամբողջական տպաւորութիւն դասընթացից:

Խնապատից Մադլենան, Բադարայից Քնարան եւ Մարտունուց Զօրին պատմեցին, թէ ինչպէս ուսումնառութեան ընթացքում իւրաքանչիւր դպրոց ստացաւ 100-ից աւելի գեղարուեստական ծրագրային գրքեր, որոնք ընդգրկում էին ողջ հայ գրականութիւնը: Այն ուղարկել էին Հայաստանի իրենց նոր բարեկամները՝ «Հայ դպրութիւն» ընկերութիւնը (Նախագահ՝ Գալուստ Սահակեան), ինչպէս նաեւ կենտրոնն ու նրա ուսանողները:

Մհերն անկեղծանում է, որ ինքը, Կարէնը, Արսէնը, Արմէնն ու միւսները բարձր տպաւորութիւններով են լցուած՝ Հայաստանը իսկապէս մայր երկիր է՝ իր յուշարձաններով, թանգարաններով, մշակոյթի օջախներով, հաստատութիւններով: Նա մի բաղձանք ունի՝ գալ այստեղ համալսարանական կրթութիւն ստանալու: Այս դասընթացը ամրացնում է իր այս ցանկութիւնը եւ կանխանշում որոշակի նպատակներ:

Երրորդ օրուայ աղջամուղջին արցախեան խումբը թողեց Երեւանը՝ պատմական Նորավանքում այգաբացը դիմաւորելու համար: Կէսօրին խումբն արդէն Սիսիանում էր. Շաքիի անկրկնելի ջրվէժի ցոլքերի հրաշքն ապրելուց, Զօրաց Քարերը, բաձունքի վրայ 6րդ դարից բազմած «Ս. Յովհաննէս», նախկինում՝ «Սիւնի» եկեղեցին տեսնելուց յետոյ խումբը վայելեց կենտրոնի կազմակերպած հրաժեշտի ճոխ հիւրասիրութիւնը:

Իսկ երեկոյեան արդէն հինգին մօտ եռօրեայ անմոռաց ճամբորդութիւնից տպաւորութիւններով ծանրաբեռ խումբը վերադարձաւ Ստեփանակերտ:

«ՍՓԻՒՌՔ»
ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

կատառումներից, ապա հարկ է յիշել որ ժամանակին մամուլի խմբագրութիւնները պահում էին յատուկ աշխատակիցներ, որոնց պաշտօնը ուղղութիւնն էր: Մանկական «Փոքր կանչ» թերթի ուղղարանն էր բանաստեղծ Հայրապետ Հայրապետեանը: Պատանի թղթակիցների եւ ոչ միայն նրանց ուղարկած յօդուածները նա սրբագրում եւ ուղղարանում էր որպէսզի ընթերցողը միշտ հաղորդակցուի գեղեցիկ հայերէնի հետ:

Թուցէ թէ հիմա տարօրինակ թըւայ, բայց իր ուղղարանն ունէր նաեւ «Գրական Թերթ»ը, որի հեղինակները ոչ թէ պատանիներ էին, այլ... գրողներ: Այնուհանդերձ, նրանց յօդուածներն ու պատմըւածքները նոյնպէս անցնում էին ուղղարանի ձեռքի տակով: Իսկ այդ ուղղարանը ընտիր հայկաբան, ընտիր բանաստեղծ եւ ընտիր մտաւորական Արամ Արմանն էր որ սրբագրում էր սովետական գրողների բնագրերը, բայց ինքը միշտ գրում էր աքանչելի իր լեզուով՝ արեւմտահայ գրական լեզուով, եւ ուրեմն նրա բանաստեղծութիւնները միշտ էլ դէմ էին առնում հրատարակչութեան պնդաճակատ ու թերուս ղեկավարութեան դիմադրութեան: Իսկ «Գրական Թերթ»ը ընթերցողին էր հասնում ընտիր արեւելահայ գրական լեզուով, քանի որ գլխաւորը Հայերէն գիտենալն էր:

Ինչ չես ասի այսօրուայ մամուլի հեղինակների մասին...

Դժբախտաբար:

Կ. Ս.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼ

Երջանկութիւն. մի՞թէ կարելի է երապէս որոշել, թէ ինչպէս է նա գալիս եւ լցնում մարդու ողջ էութիւնը, հոգին:

Այդ երջանկութիւնն արդէն մի քանի անգամ այցի էր եկել նրան. առաջին անգամ, երբ յոյն նաւապետից նուէր ստացաւ ջութակը, մէկ էլ՝ երբ Թէոդոսիայի քաղաքագլուխը նրան իսկական ներկեր ու նկարչական թուղթ տուեց: Բայց ի՞նչ համեմատութիւն երջանկութեան այն օրերի եւ այսօրուայ զգացողութեան միջեւ: "Պետական Թոշակառու", "Գեղարուեստի ակադեմիայի պրեզիդենտ Ալեքսէյ Նիկոլայեւիչ Օլենինը ձեր մէջ նկարչական մեծ ընդունակութիւններ է տեսնում": Այդ խօսքերը կայծակի նման նորից ու նորից անցնում են նրա ուղեղով եւ ուրախութեան նոր ալիք առաջացնում պատանու սրտում:

Գեղարուեստի Ակադեմիա՛: Հիմա արդէն կարելի է չվախենալ երազելուց: Ասես այն ամբողջ երաժշտութիւնը, որ լսել էր կեանքում, այժմ լցուել էր այդ երկու բառերի մէջ եւ քաղցր զնգում էր ականջներում՝ Գեղարուեստի Ակադեմիա:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳՈՒՄ

Հայվազովսկին Պետերբուրգ ժամանեց 1833 թուականի Օգոստոսի 21ին, իրիկնադէմին: Նրան մայրաքաղաք բերեց Կազնաչէեւների վաղեմի ծանօթ Վարվառա Արկադեւնա Բաշմակովան, ծնեալ՝ Սուվորովա-Ռիմնիկսկայա մեծ զօրապետի թոռնուհին:

Օգոստոսի վերջն էր: Առաւօտներն ու երեկոները արդէն զով էին, բայց ցերեկը արեւն այնպէս էր վառում, ինչպէս ամրան կէսերին:

Պետերբուրգ գալով՝ Հայվազովսկին ուրախութեամբ նկատեց, որ այստեղ տարուայ այս եղանակին գրեթէ այնպիսի տաք օրեր էին ինչպէս իր հայրենի Թէոդոսիայում:

Վարվառա Արկադեւնան սկզբնական շրջանում պատանուն տեղաւորեց իր տանը: Մինչեւ պարապմունքների սկըսուելը՝ Գեղարուեստի ակադեմիայում, դեռ մի քանի օր մնում էր: Եւ ահա վաղ առաւօտից Յովհաննէսը իրեն դուրս գցեց փողոց: Եղանակն այսօր երէկուանից աւելի լաւ էր: Ռուսական պետութեան մայրաքաղաք, ռուսական քաղաքաշինութեան պարծանք Ս. Պետերբուրգը՝ ամառային արեւի շռայլ շողերով ողողուած, երիտասարդ նկարչի հիացական հայեացքի առջեւ ներկայացաւ իր ողջ փառահեղ կերպարանքով:

(Շար. 38)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չընծայուի ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առթիւ:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ: Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :

17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

ԹԱԼԻՆ-ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

«ՅԱՌԱՋ»ի

ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) միւսներուն:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

arménie mon amie

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;

2 rue de la Charité — 13002 Marseille

Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

ARLES
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) :

tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens
dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI

Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30

— Entrée libre —

Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր:

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ:

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու: Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ գործընթացին երկայնքին:

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու գործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն տեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գատէ – 7րդ գիծ
Հեռ.– 01. 48. 78. 02. 99
Հեռապատճէն.– 01. 42. 80. 61. 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԸ
(Աստուածաբանական համալսարանը)
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒՄ Է
2007-2008 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒԱՅ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարան կարող են ընդունուել ՀՀ եւ արտասահմանեան երկրների մինչեւ 21 տարեկան ազգութեամբ հայ, Առաքելական Սուրբ Եկեղեցուն անդամագրուած քաղաքացիներ, որոնք ունեն միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութիւն: Ընդունելութեան քննութիւններն անցկացւում են հետեւեալ առարկաներից.

1. Հայոց լեզու (գրաւոր, հարցարան),
2. Հայ գրականութիւն (բանաւոր),
3. Հայ ժողովրդի պատմութիւն (բանաւոր),
4. Երաժշտութիւն (ձայնային տուեալների ստուգում),
5. Օտար լեզու (հարցազրոյց):

Դիմումները տրւում են Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի տեսչի անունով ներքոյիշեալ փաստաթղթերի հետ միասին.

1. Դիմում,
2. Ինքնակենսագրութիւն,
3. Միջնակարգ (կամ աւելի բարձր) կրթութեան վկայական,
4. Բնութագիր,
5. Տեղեկանք բնակավայրից,
6. Տեղեկանք առողջութեան մասին (086 ձեւ),
7. Տեղեկանք թեմի առաջնորդից կամ շրջանի քահանայից,
8. Երկու լուսանկար 3×4 չափի,
9. Զինուորական հաշուառման գրքոյկ,
10. Անձնագրի պատճէն,
11. Մկրտութեան վկայական:

Փաստաթղթերը պէտք է ներկայացնել անձամբ:

Դիմումներն ընդունւում են ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, Յուլիսի 10ից մինչեւ Օգոստոսի 20ը՝ ժամը 10-15ը:

Քննութիւնները՝ Օգոստոսի 25ից:

Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանը 2005թ. Մարտի 18ին ՀՀ ԿԳ նախարարութեան թիւ 322 լիցենզիայով ճանաչուել է որպէս բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն:

Մեր հասցէն՝ ք. Էջմիածին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, հեռ. 51-71-80:

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ
ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19:

Դաշտահանդէս
Խորոված ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արարողութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ
խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.–
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
SEJOURS D'AOUT 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 12
JEUDI
12 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·747 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·747

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Մեսրոպ Մաշտոց ձեռագրերու Մատենադարան հիմնարկին խորհուրդի Յուլիս 10ի նիստին փակ քուէարկութեամբ 27 թեր, 5 դէմ եւ մէկ անվաւեր քուէով խորհուրդի Նախագահ ընտրուած է նախկին տնօրէն Ս. Արեւշատեան: Մայիս 25ին իր հանգստեան կոչուելով թափուր մնացած տնօրէնութեան պաշտօնին նոր տէրը կ'ընտրուի Յուլիս 17ին:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ԺՈՂՈՎԻՆ

Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքութեան նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Յուլիս 11-16 տեղի կ'ունենայ ուղղափառ երիտասարդներու միջազգային Բ. համաժողովը: Կը մասնակցին ուղղափառ եւ քոյր եկեղեցիներէ, աստուածաբանութեան, կրթական հաստատութիւններէ երիտասարդ ներկայացուցիչներ:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնէն կը մասնակցին Յովհ. արղ. Մայիլեան, Սիփան քհնյ. Գրիգորեան եւ Մալաթիայի Հայորդիներու տան փոխտնօրէն Նունէ Առաքելեանը:

Ժողովի թեման է. "Եկեղեցիի անդամները որպէս աշխարհի քաղաքացիներ":

ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԹԷ ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋՆԱՅԻՆ

ԱՄՆ-ու եւ Ազրպէյճանի միջեւ Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցած ապահովութեան տեսակցութենէն ետք ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարի օգնական եւ Մինսկի խումբին նախագահներէն Մ. Պրայզա եւ Ազրպէյճանի արտաքին գործերու փոխ նախարարը Արազ Ազիմով միասին մամուլի ասուլիս մը տուած են: Հոն ազրպէյճանցի փոխ նախարարը յայտնած է թէ Ուաշինկթըն միշտ ճանչցած է Ազրպէյճանի անկախութիւնն ու հողային ամբողջականութիւնը: Պրայզա չէ մեկնաբանած ազրպէյճանցի իր պաշտօնակիցին ըսածը, բայց նշած է. "Քննարկումները ընթացքի մէջ են, տեսնելու համար թէ սկզբունքներէն ո՞րն է առաջնայինը. հողային ամբողջականութի՞ւնը, թէ ժողովուրդի մը ինքնորոշման իրաւունքը: Այս մասին համընդհանուր բանաձեւ չկայ, ոչ ալ միջազգային մակարդակի ընդունուած մօտեցում":

Ամերիկացի դիւանագէտը ըսած է նաեւ թէ ղարաբաղեան տագնապին լուծման բանակցութիւնը հասած է հանգրուանի մը ուր լուրջ ու բարդ որոշումներ պէտք է տան Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահները:

ԱՄՆ-ՈՒ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ՍՏԱՆՁՆԱԾ Է ՊԱՇՏՕՆԸ

Յուլիս 10ին ԱՄՆ-ու Երեւանի գործավարը Ռ. Փերէնա ստանձնած է իր պաշտօնը: ԱՄՆ-ու դեսպանատան հաղորդագրութեան մէջ ըսուած է թէ անոր հայաստանեան փորձառութիւնը, Հայաստանի ղեկավարութեան հետ անձնական եւ մասնագիտական կապերը մեծապէս կը նպաստեն Հայաստանի հետ փոխադարձ յարաբերութիւններու առողջ շարունակութեան: Ըսուած է նաեւ թէ իրը երկար ժամանակի նշանակում չէ ու ԱՄՆ-ու դեսպանի մը հարկը անփոփոխ կը մնայ: Ռ. Հոկլանտ կը շարունակէ այդ պաշտօնին համար Նախագահ Պուշի առաջարկած թեկնածուն մնալ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Երեւանի մէջ գումարուած համահայկական երիտասարդական միջազգային համաժողովը Յուլիս 10ին շարունակուած է, անջատ խումբերու կողմէ շօշափելի թեմաներու քննարկումով, առաջարկներով:

Արցախի հարցը, Ցեղասպանութեան առընչութեամբ երիտասարդներուն ընելիքները, քարոզչական գործունէութեան անհրաժեշտութիւնը քննարկուած են Ցեղասպանութեան հիմնարկ-թանգարանի փոխ տնօրէն Ռուբէն Մանուկեանի ղեկավարութեամբ:

Ներկայի մարտահրաւէրներուն դէմ հայ երիտասարդութեան գործելակերպը քննարկող աշխատանքի խումբը աշխատած է Ռուբէն Սաֆրաստեանի հետ. ան շեշտած է համաշխարհայնացումի պայմաններուն մէջ ինքնութեան պահպանումի հարցին լուծումի ուղիներ գտնելու կարեւորութիւնը: Առաջարկուած է համաշխարհային չափով համահայկական համայնք ստեղծել:

Երիտասարդական կազմակերպութիւններու ընկերակցութեան նախագահ Աստղ Մխիթարեան ղեկավարած է կազմակերպչական մասնայատկութիւնները քննարկող խումբը: Ան անդրադարձած է Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջ երիտասարդական շարժումներուն, կառոյցներուն, ներկայի մօտեցումներուն: Կարեւոր նկատուած է Եկեղեցիին դերը հայ երիտասարդներու կրթութեան գործին մէջ: Խօսուած է համահայկական լրատուական դաշտ ստեղծելու կարեւորութեան, տեղեկատուութեան փոխանակման արդիական մեթոտներու կիրարկումին մասին, եւլն.:

Աւարտին մասնակիցներուն ներկայացուած է համաժողովի հռչակագրի նախագիծը որ ընդունուած է մասնակիցներէն: Հոն նշուած է թէ համաժողովի օրակարգին առնուած խնդիրներուն լուծումին համար երիտասարդութիւնը պատրաստակամ է, ամնի գործելու վճռակամութիւն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՄԻՆԻՔ ՍԹՐՕՍ-ՔԱՀՆ, Սարքոզիէն պատ, զօրակցութիւնը կը վայելէ նաեւ Եւրոպական Միութեան միւս 26 պետութիւններուն եւ շատ հաւանական է որ իր նշանակումը Դրամական Միջազգային Ֆոնտին (Էֆ. Էմ. Ի.) գլուխը արդէն իսկ ապահովուած է: Ֆր. Հոլանտ իսկ գոհ է, բայց Ընկերվարական կուսակցութեան բազմաթիւ անդամներ, ինչպէս Էմմանիւէլլի չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը: Ինչ կը վերաբերի Ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավարութեան, որոշուած է կախակայել որեւէ պատասխանատու անդամ որ կ'ընդունի մասնակցիլ կառավարութեան, որեւէ նշանակումով: Ճէք Լանկ կրնայ այդ զոհը ըլլալ, եթէ ընդունի մասնակցիլ առաջարկուած յանձնախումբին:

ԵՒՐՕՆ կը շարունակէ բարձրանալ եւ Յուլիս 10ին մրցանիշ մը կոտրած էր հասնելով 1,37 տոլարէն աւելի սակի մը: Տոլարին բաղդատմամբ, մէկ տարուան մէջ Եւրօն 10%ի յաւելում մը արձանագրած է:

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարութեան երեք խորհրդական եւս իրենց հրաժարականը տուած են, դրասենեակի պետէն ետք: Օրէ օր կը հաստատուի որ Ռաշիտա Տաթիի հետ աշխատիլը լուրջ հարցեր ստեղծած է եւ կը բացատրուի նախարարուհիին անզիջող եւ պահանջկոտ նկարագրով: Առաջին առթիւ հրաժարած էր Միշէլ Տուպքին, այժմ երեք խորհրդական եւս:

ՖՐԱՆՍԱ, ԻՏԱԼԻԱ, ՍՊԱՆԻԱ եւ միջերկրականեան եօթը ուրիշ երկիրներ անդամ Եւրոպական Միութեան կոչ մը ըրած են Յուլիս 9ին "միջազգային զօրաւոր ուժ" մը հաստատելու համար պաղեստինեան հողամասին վրայ: Գիտեն որ վտանգաւոր է, բայց ապահով է եթէ երկու պայմաններ յարգուին.- 1) ընկերանայ խաղաղութեան ծրագրի մը, առանց անոր տեղը առնելու, 2) յենարան ունենայ միջպաղեստինեան համաձայնագիր մը: Նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Պեռնար Քուշնէրի:

ՍԱՐՔՈԶԻ Ալժերիա եւ Թունուզ գնաց 48 ժամուան մէջ եւ Փարիզ վերադարձաւ Յուլիս 11ի առաւօտուն: Ալժերիոյ մէջ ողջագուրուեցաւ Պութէֆլիքայի հետ եւ իր ելոյթին մէջ յայտարարեց՝ "եկած եմ ոչ վիրաւորելու ոչ ալ ներողութիւն խնդրելու": Կողմնակից է որ տնտեսական ուժեղ գործակցութիւն մը ըլլայ երկու երկիրներուն միջեւ: Ալժէէն ետք անցած է Թունուզ, ուր Ռոսհայր Պելհասէն, Մարդկային իրաւանց միջազգային դաշնակցութեան նախագահուհին Սարքոզիի դիմած է որպէսզի պաշտպանէ Թունուզի ազատութիւնները: Արաբ առաջին կինն է որ նման պաշտօն մը կը վարէ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Հաւատոյ միաբանութիւնը անգամ մը եւս յայտարարած է Յուլիս 10ին, որ "Քրիստոսի միակ եկեղեցին" է Կաթողիկէ եկեղեցին: Այս յայտարարութիւնը կրնայ նոր բանավէճի դուռ բանալ բողոքական համայնքներու հետ, որոնց Եկեղեցի տարազը արգիլուած է եւ օրթոտոքսներուն, որոնք հրաժարած են Պապին գերագահութիւնը ճանչնալու: Փաստաթուղթին մէջ, ուր կը վերահաստատուին կարդինալ Ռացինկէրի ծեծած տեսակէտները 2000ին, կարդինալ Լեվատա կը շեշտէ որ քրիստոնեայ միւս յարանուանութեանց հետ երկխօսութիւնը կը մնայ "նախապատուութիւն մը Հռոմի համար": Լատիներէն պատարագելու արտօնութենէն ետք, այս նոր բնագիրը կրնայ ա՛լ աւելի լաւ մթնոլորտ կաթողիկէ յառաջդիմական շրջանակներուն հետ:

ԱԼ-ՔԱՒՏԱՅԻ թիւ 2ը՝ Այման ալ-Զավահիրի սպառնալիքներ ըրած է Մեծն-Բրիտանիոյ, նոր տեսերիզի մը միջոցաւ, իբրեւ հետեւանք թագուհիին շնորհած պատիւին Սալման Ռըշտիի: Էլիզապէթ Բ. ասպետի չքանշան տուած էր գրագէտին:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ապահովութեան ուժերը տէր դարձած են Կարմիր մզկիթին եւ սպաննած են ապստամբներու պարագլուխը: Մեռեալներու թիւը 43էն աւելի էր, ինչպէս հաղորդուած էր առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն. հասած էր 60ի:

ԱՐԿԱԴԻ ԿԱՅՏԱՄԱԿ, ռուս-ֆրանսացի-իսրայէլացի մեծահարուստը քաղաքական ասպարէզ կը մտնէ Իսրայէլի մէջ: Յուլիս 9ին, յայտարարած է որ իր կուսակցութիւնը կը հիմնէ, զոր մկրտած է "Ընկերային արդարութիւն" եւ վստահ է որ 30-40 աթոռ կրնայ ապահովել Քնէսէթին (Խորհրդարան) մէջ, երբ 2010ին, երեսփոխանական ընտրութիւններ ըլլան: Իր յայտարարութեան մէջ շեշտած է. - "Կ'ուզեմ կեդրոնական դեր մը խաղալ Իսրայէլի քաղաքական կեանքին մէջ, հանրային կարծիք ստեղծելով եւ ոչ թէ հանրային կարծիքին յարմարելով": Իր համբաւը կը պարտի Երուսաղէմի Ֆութպոլի Պէթարի խումբին գնումին, նաեւ պասքէթպոլի խումբին: Ֆրանսայի մէջ հետապնդումի տակ է զէնքի շահատակութեան համար Անկոլայի հետ:

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԴԱՏԻՆ ՄԱՍԻՆ

Թրքահայոց Մեսրոպ Պատրիարքը Սոչի կատարած այցէն վերադարձին "Մայր ատեանն լուրջ ու վտանգաւոր, նոյն ատեն մեծապէս հետաքրքրական" որակած է Հ. Տինքի սպանութեան դատավարութիւնը: "Գայթակղութիւն" որակած է ամբաստանեալին պաշտպան փաստաբանին կողմէ Ռ. Տինքի ու ընտանիքին հրապարակաւ կատարուած տգեղ վերագրումները: Շեշտած է յատկապէս թէ օրէնքին, արդարութեան ծառայելու կոչուած անձի մը այդ վերաբերումը տգեղ ըլլալէ զատ, ցեղային խտրութեան զարկ կու տայ եւ ատելութիւն կը սերմանէ, այդ յատկանիշերով ալ յանցանքի տարրեր պարունակելով:

Մեսրոպ Արք. դատապարտած է Տինք ընտանիքի անդամներուն եւ հարազատներուն ուղղուած "Բոլորդ ալ Հայ էք, հայկական անցագիր ունիք" արտայայտութիւնը, ըսելով. "Կարելի չէ այս ատելութեան աղբիւրը հասկնալ: Ոչ Ռաքէլ Տինք, ոչ ալ ընտանիքի որեւէ մէկ անդամը Հայաստանի քաղաքացի է: Այլ հարց որ Հայաստանի քաղաքացի ըլլալ յանցանք չէ":

Պատրիարքը Ռ. Տինքի դատարանին բրած յայտարարութիւնը մամուլէն կարդացած է ու կը նկատէ սիրտը այրած ամուսնի մը խօսքը որուն կարելի չէ չձայնակցիլ: "Արդարութիւնը անպայման պէտք է գործադրուի: Այս դատավարութիւնը երկրին ապագային առընչուած կարեւոր դատավարութիւն մըն է" ըսած է Մեսրոպ Պատրիարքը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԱՆՏԻՈՔԻ ՄԵՐՁԱԿԱՅ ՌՈՒՃԻ ՀՈՎԻՏԻ ՀԱՅԵՐԸ»

(ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՅԱԿՈԲ ՉՈԼԱՔԵԱՆ)
ԱՆԹԻԼԻԱՍ _ 2006

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպաբնակ բանահաւաք, պատմաբան եւ կրթական վաստակաւոր մշակ Յակոբ Չոլաքեանի պատմա_ազգագրական ուսումնասիրութիւնները պատկառելի ու հեղինակաւոր անուն մը դարձուցած են զինք բանասիրական բնագաւառին մէջ:

Չոլաքեանի հրատարակեալ գործերուն մէջ ծանր կը կշռէ մասնաւորաբար Քեսապը: Ինչ որ Քեսապի ծնունդ է (1947), 60ական թուականներու վերջերէն սկսեալ չարունակ իր աշխատասիրութիւններուն կիզակէտը դարձուցած է Միջերկրականի արեւմտեան ափին ծուարած սուրիահայկական այդ լեռնային կանաչազարդ հողաշերտը, առանձնապար ուսումնասիրելով երբեմնի զուտ հայաբնակ այս գիւղախումբին իւրայատուկ գաւառաբարբառը, աշխարհագրութիւնը, բանահիւսութիւնն ու ազգագրութիւնը, տնտեսական մշակոյթը, անուանաբանութիւնն ու ամբողջական պատմութիւնը՝ իրենց բաղադրիչ երեսակներով: Մեր գրադարանին մէջ կողք-կողքի են արդէն հեղինակին «Քեսապի ժողովրդական երգարուեստը» (Հալէպ, 1980), «Քեսապի Բարբառը» (Հալէպ, 1986), «Քեսապ» խորագրեալ ընդարձակածաւալ ուսումնասիրութեան հաստափոր երեք հատորները (Հալէպ, 1995, 1998, 2004): Այս հինգ հատորները միասնաբար մեր առջեւ կը դնեն ճիշդ 2300 էջանի գիտական վիթխարի աշխատասիրութիւն մը, որ լոյսին կը փրկէ նշեալ տարածքին պատմութիւնը ու յաջորդ սերունդներուն կը կտակէ շատ թանկագին աւանդ մը:

Հիմա, երբ այլեւս յաջողութեամբ իր աւարտին բերուած է Քեսապի պատմագրութեան երկարաշունչ աշխատանքը, Յակոբ Չոլաքեան ձեռնամուխ եղած է նո՛ր հետազօտութիւններու եւ պրպտումներու: Ան իր հետաքրքրութիւններուն կարկինը աւելի լայն բանալով՝ այս անգամ սեւեռումի ենթարկեր է Քեսապի գաւառէն դէպի արեւելք տարածուող դաշտային շրջագօտին, որ աշխարհագրականօրէն ծանօթ է Ռուճի հովիտ անունով:

260 էջանի հմտալից ուսումնասիրութիւն մը ահաւասիկ, որ գեղատիպ ու ամրակազմ հատորի մը վերածուելով դրուած է մեր գրասեղանին:

Հատորը լոյսին բերուած է Անթիլիասի մէջ, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան երդիքին տակ վերջերս հաստատուած «Ռիչըրտ եւ Թինա Գարօլան» հրատարակչական հիմնադրամին նիւթական ձեռնտուութեամբ:

Սկիզբէն իսկ յայտնենք, թէ Յ. Չոլաքեանի պատմա_ազգագրական այս ուսումնասիրութիւնը 2002ին իբրեւ ատենախօսութիւն ներկայացուած էր Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգ. Ակադեմիայի «Հընագիտութեան եւ Ազգագրութեան Ինստիտուտ»ի դատակազմին առջեւ, ու հեղինակին ապահոված էր «Պատմական գիտութիւններու թեկնածու»ի կոչում:

Նորատիպ հատորը կը կոչուի « Անտիոքի մերձակայ Ռուճի հովիտի Հայերը»:

Գիրքը, ուրեմն, պատմութեան խտանիւթ մըն է Անտիոք քաղաքին (Թրքական այժմու Անթաքիա, Հաթայի նահանգ) ու անկէ դէպի արեւելք կամ հարաւ-արեւելք տարածուող ամբողջ շրջագօտին, ուր գտնուող տասնեակներով գիւղեր միջին դարերէն սկսեալ ունեցած են հայկական խիտ բնակչութիւն, երբեմն գերակշիռ ներկայութեամբ: Ինչպէս առաջկայ շրջագօտին մեծագոյն մասը կը համապատասխանէ մերօրեայ սուրիապատկան հողին՝ Օրոնդէս (տեղացիներու լեզուով՝ Ասի) գետին դրացնութեամբ, փոքր մէկ մասն ալ 1939էն ինկած է Թուրքիոյ սահմաններէն ներս: "Ռուճի հովիտ" անուանումով՝ հեղինակը կը նկատի Հալէպ քաղաքէն դէպի հարաւ-արեւմուտք, մինչեւ Ճըսըր Շուղուր քաղաքը երկարող տարածքը, կամ այլ բացատրութեամբ՝ այն բլրագաւառը, որուն կը գտնուին Իտլիպի Սանճագին հարաւ-արեւելեան կուշտին, Թուրք_սուրիական սահմանագծին մերձակայքը:

Հատորին մուտքին գնահատուած նշում մը նկատել կու տայ, թէ «աշխատութիւնը պատմական Անտիոքի վարչաքաղաքական տարածքին մէջ մտնող Ռուճի հովիտի հայ գաղթականութեան պատմութիւնն ու ազգագրութիւնը համգամանօրէն ներկայացնելու առաջին փորձն է»:

Յ. Չոլաքեան իր այդ «փորձ»ը գլուխ հանած է կատարեալ վարպետութեամբ, չարունակ քալելով անկոխ ուղիներէ, վերբերելով պատմական հետաքրքրական վկայութիւններ, արձանագրելով պատմութեան համար անծանօթ մնացած ինչ ինչ հաւաստի դէպքեր կամ դրուագներ՝ ուղեցոյց ունենալով ո՛չ միայն հայկական դասական աղբիւրները, այլեւ արաբերէն հին ու նոր մեծաթիւ պատմագրքեր: Ընթերցողը պիտի չշմի արաբական սկզբնաղբիւրներու մէջ Հայերու մասին այսքան առատ ու չահեկան անդրադարձումներ գտնելով...:

Համապարփակ «ներածութիւն»է մը ետք (էջ 11_23), ուր բացատրութիւններ կը տրուին աշխատասիրութեան մայր կառոյցին եւ այնտեղ օգտագործուած արխիւային տարբնոյթ նիւթերուն մասին, հեղինակը վարագոյրը կը բանայ գրքին Ա. գլուխին վրայ, որ ընդհանուր ակնարկ մըն է Անտիոքի եւ շրջակայքի հայ գաղթականութեան պատմութեան վրայ (էջ 25_88): Ան անհրաժեշտ կը գտնէ այս «ակնարկ»ը, իրաւացիօրէն համոզուած ըլլալով որ «Ռուճի հովիտի հայ բընակչութեան ծագման ու կազմաւորման հետ կապուած հարցերը կարելի չէ պարզաբանել առանց Անտիոքի շրջանի հայ հին գաղթականութեան պատմութիւնը ուրուագծելու»:

Գիտենք, որ միջին դարերուն Անտիոքի ու անոր մերձակայ շրջաններուն մէջ հայ գաղթականներու նըկատառելի ներկայութիւն մը կար: Փաստն այն է, որ Հայոց Խաչիկ Ա. Արշարունի կաթողիկոսը (973_992) Մեծ Հայքի երբեմնի սահմաններէն դուրս՝ Հայ Եկեղեցւոյ առաջին թեմերէն մին հաստատեց Անտիոքի մէջ, Ժ. դարու վերջին քառորդին: Իսկ երկու դար յետոյ, 1179ին, երբ կը գումարուէր Հռոմկլայի եկեղեցական նշանաւոր ժողովը, Անտիոքէն, Լաւոդիկէէն (Լաթաքիա) եւ Ափամիայէն (այժմու Համայի շըրջան, Ռուճի հովիտէն դէպի հարաւ) թեմակալ հայ եպիսկոպոսներ կը մասնակցին անոր: Շատ կարեւոր հաւաստումներ են ասոնք, որոնք կը վկայեն այդ շրջանին մէջ Հայոց թեմական ու վարչական ներկայութեան մասին:

Չոլաքեան կը յիշեցնէ, որ Ժ. դարէն սկսեալ՝ երբ Անտիոք ինկաւ բիւզանդացիներու տիրապետութեան տակ, քաղաքը իրերայաջորդ կերպով ունեցաւ քանի մը հայ կամ հայազգի կառավարիչներ: Արդէն քաղաքը գրաւող կայսերական բանակներու հրամանատարն էր հայազգի Միքայէլ Վարդը: Հայ կառավարիչներէն նշանաւոր եղած են մանաւանդ չիրակացի Պետրոս Խաչատուրն ու Վասակ Պահլաւունին (ԺԱ. դար), որոնք երկուքն ալ զոհ գացած են Յոյներու հակահայ դաւերուն: Անոնց յաջորդած է Փիլարտոս Վարաժնունի անկախապաշտ հայ իշխանը, որ 1078ին կը գրաւէ Անտիոքը Յունաց ձեռքէն ու կը կցէ զայն Բալուէն մինչեւ Կիլիկիա տարածուող իր իշխանութեան հողերուն:

Քանի մը տարի յետոյ, Անտիոք յաջորդաբար կ'իյնայ նախ սելճուքներու, ապա խաչակիր բանակներու ձեռքը: Քաղաքին մերձակայ բերդերուն եւ ամրոցներուն տիրութիւն ընող Հայերը կը զինակցին խաչակիրներուն: Այս վերջինները կը հիմնեն Անտիոքի լատին դքսութիւնը (1098_1268): Անոնցմէ ետք քաղաքին ու շրջանին տէր կը դառնան Մեմլուքները (ԺԳ._ԺԶ. դարեր), յետոյ Օսմանցիները: Ամբողջ այս դարերուն՝ հայ բնակչութիւնը կ'ենթարկուի մեծ ու փոքր զանազան տեղաշարժերու, թիւրքմէն եկուոր աղաներ անոր ձեռքէն կը խլեն իր հողերը, աղբիւրները, ջրաղացները, արօտավայրերը: Հետեւաբար, երբ կու գանք կը կանգնինք 19րդ դարու կեդրոնը՝ Անտիոքի շրջանի հայութիւնը մեզի կը ներկայանայ հետեւեալ վեց շրջանակներով.

ա)_ Պէյլանի գաւառակը, Աղեքսանդրէթի նաւահանգիստով, Գըրըգխանով ու վեցեակ մը հայաբընակ գիւղերով:

բ)_ Սուէտիա կամ Մուսա լերան գիւղերը:

գ)_ Անտիոք, որուն փոքրաթիւ հայ նոր գաղութը կազմուած էր շրջակայ գօտիներէն հոն եկած առեւտրականներէ:

դ)_ Քեսապ գաւառակը՝ իր երկու տասնեակ գիւղերով:

ե)_ Լաւոդիկէ (Լաթաքիա) նաւահանգիստը ու անոր մերձակայ Արամօ եւ Ղնեմիէ հայաբնակ գիւղերը:

զ)_ Ռուճի հովիտի հայ մնացորդացը՝ Ճըսըր Շուղուրի շրջակայ քանի մը գիւղերով:

Յակոբ Չոլաքեանի ներկայ ուսումնասիրութեան բո՛ւն թիրախը գլխաւորաբար այս վերջին շրջանակն է՝ Ռուճի հովիտը, եւ որուն յատկացուած են հատորին յաջորդող միւս երկու գլուխները (էջ 89_246) ամբողջութեամբ:

Չոլաքեանի պրպտումները կը հաստատեն, թէ ԺԹ. դարէն մինչեւ Մեծ Եղեռն՝ Ռուճի հովիտի երկայնքին գոյութիւն ունեցեր են հայաբնակ տասնեակ գիւղեր կամ բնակավայրեր, որոնք «տակաւին ամբողջական կերպով յայտնագործուած չէին հայ թեմական իշխանութիւններուն կողմէ»: Լաթաքիոյ եւ շրջակայքի հոգեւոր երբեմնի տեսուչ Մովսէս վրդ. Ոսկերիչեան 1911ին ցուցակագրեալ մարդահամար մը կատարեր է Ռուճի հովիտի 4 գիւղերուն մէջ (Եագուպիէ, Արփալը, Եամատի եւ Կոչի), այնտեղ հաշուելով շուրջ 200 տուն հայ բընակիչ: Այս հետաքրքրական ցուցակը լրիւ հրատարակուած է ներկայ հատորին յաւելուածական բաժնին մէջ: Բայց ասոնցմէ դուրս գոյութիւն ունեցեր են «աչքէ ու սրտէ հեռու» բազմաթիւ հայաբընակ (արաբախօս) գիւղեր կամ գիւղակներ ալ,_ Վերին Թընզըրլի, Գոնտուռնա, Պուրճ, Արմանճօ, եւ այլն: Ասոնց բնակիչները, բոլո՛րն ալ, 1915ին տեղահանուեր ու աքսորուեր են Դամասկոսի ու Յորդանանի ուղղութեամբ...: Ընկըզլիկ անունով հայ գիւղը (այժմ՝ Ղասանիէ) լրիւ յունադաւան դարձեր է: Ուրիշ գիւղեր հայաթափուեր կամ խամրեր են ինքնաբերաբար:

Կան սակայն երկու կարեւոր գիւղեր, որոնց պատմութիւնն ու ճակատագիրը ընթացեր է բոլորովին տարբեր պարագաներու տակ:

Ասոնք կը կոչուին Եագուպիէ եւ Գնիէ:

Երկու գիւղերը իրարու կից են ու կը գտնուին Ճըսըր Շուղուրէն 18 քմ. դէպի հիւսիս: Պոլսոյ «Բիւրակն» թերթի 1899ի թիւերէն մէկուն մէջ նշուած է որ այս գիւղերէն իւրաքանչիւրը «ունի մօտ 150 տուն բնակիչ, զուտ Հայ են, կը խօսին արաբերէն, առանց բառ մը իսկ հայերէն հասկնալու»:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՍԱՐԵՒԱՆԱԿԱՆ ՎՐՁԻՆՈՎ,
ԱՆՅԱՅՏ ՎԱՐՊԵՏ ՄԸ

ՀԱՄԼԵՏ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

(1923 - 1994)

Հ. Ց. ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Բացի իր ընտանիքի անդամներէն եւ անմիջական ընկերներէն, թերեւս ժամանակակիցներն ալ տեղեակ չէին որ սակաւախօս եւ ծայր աստիճան այդ բարի ընտանիքի հայրը չայակն երբ մը գրած երր օրերով կը հեռանար Մայրաքաղաքի աղմուկներէն, կ'երթար հայրենի լեռներն ու ձորերը, գիւղերն ու մարգերը նկարելու: Եւ այսպէս տարիներու ընթացքին Համլետ Մինասեան տասնեակներով իւղաներկ պաստառներով կը լեցնէր Աշտարակի իր փոքր արուեստանոցին մէջ, պարզ եւ շատ համեստ կահաւորուած ու ամբողջացուած կամ կիսատ թողած, վրձինները միշտ մաքուր, կոկիկ շարուած, անկիւնը փոքր գրադարան մը, աչքի չզարնող բայց լուսաւոր պատուհան մը չըլլալով ապակիներով եւ արուեստանոցին լուսաւոր կէտի մը վրայ նկարչական մեծ գրական հանգած էր Երեւանի կեդրոնական ... երբ ես ալ եւ մտերմական ... Հրաչ գաւակը առաւելն անդամ նոյն մտանք, արուեստաբան _ բժշկական Նորա Մուրատեանն հետ:

Հրաչի հետ իմ ծանօթութիւնս բոլորովին պատահական էր. Մտաբանեան ընտանիքի մտերիմներէն գտած եմ մանկութենէս: Հրաչ չինարար է, հօր նման համեստ եւ սիրուած բոլորէն. Իր գործն է Դիլիջան փապուղին, Հայաստանի երկարագոյնը, եւ մայրաքաղաքի շարք մը նորակառոյցներ: Նկարչու-

Թինը իր ասպարէզը չէ, խնդրեց որ աչք մը տամ հօր գործերուն, քանի ան երբեք իր կենդանութեան ցուցահանդէս չէ ուզած ընել:

«Նա չէր սիրում իր աշխատանքները ներկայացնել բոլորին... կը գրէ Նորայի մայրը՝ տիկին Ժաննան... այն իր ներաշխարհի նման պահում էր իրեն որպէս հայրենի հողի մասունքներ, անչափ համեստ էր, ցուցամոլութիւնից խիստ հեռու... վայելում էր շրջապատի յարգանքն ու այն ընդունում էր խիստ համեստ կերպով...»:

Երկար տարիներ փակ գանձատուն մը մտնողի հոգեբանութեամբ երբ ներս մտանք, անմիջապէս աչքիս զարկաւ Համլետի Սարեանական գոյներն ու շունչը: Պահ մը քարացած մնալէ յետոյ, յափշտակութեամբ մի առ մի աչքէ անցուցի բոլորը անխտիր եւ մէջս բուռն փափաք մը ծնաւ տէր կանգնելու այս մեծ նկարիչին:

Կիրակի Յունիս 17ին, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տարեկան դաշտահանդէսը յարմարագոյն առիթն էր, բացումը կատարելու Մխիթարեան Մշակութային կեդրոնի նոր պատկերասրահին ՀԱՄԼԵՏ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ 50ի մօտ փոքր գործերով, որուն ժապաւէնը միասնաբար կտրեցին, տիկ. Նելլի Թարտիվէլ՝ ընդհանուր պատասխանատու Ֆրանսայի կողմէ Հայաստանի տարին Ֆրանսայի մէջ, քաղաքապետ երեսփոխան Անտրէ Սանթինի - Իսիի - եւ Ֆրանսուա Քօսիուսքօ Մորիզէ՝ Սեւրի քաղաքապետ եւ խորհրդական Հօ-տը-Սէնի. հետաքրքրական էր որ երեքն ալ Մեծ Մարտիրոս Սարեանը յիշեցին անմիջապէս: Նոյն տպաւորութիւնը ունեցան օրուան բազմաթիւ այցելուները:

Համլետ Մինասեան ինքնատիպ արուեստագէտ մըն է առանց մեծ յաւակնութիւններու: Ապրած է իր ներաշխարհին մէջ. հոգեկան եւ զգացական հաճոյքին համար վրձինը գործածած է աղմուկէ եւ բազմութիւններէ հեռու, երգելով հայրենի բնութիւնը իր լեռներով, հովիտներով, գետերով, գիւղերով եւ անոնց պարզունակ բնակիչներով, տարուան բոլոր եղանակներուն, քնարական այնպիսի նրբութեամբ, զգացումի այնպիսի ուժգնութեամբ որ Հայաստանի դաժան լեռներն ու արեգակնային երանգները դարձած են բանաստեղծութիւն, առինքնող դիւթիչ, մարդկային հոգիները գրաւող առանց ցնցելու, ստեղծելով ներքին խաղաղութիւն, հրաւէր մը սիրելու կուսութիւնը հայրենի բնութեան:

Եթէ պահ մը կեդրոնանանք անոր որեւէ մէկ պաստառին վրայ, հոգեկան հաղորդակցութիւն մը կը ծնի անմիջապէս, կը տեղափոխուինք իր ստեղծած քնարական աշխարհին մէջ, ինքնաբերաբար մաս կազմելով անոր:

Հոս է Մինասեանի մեծ հմայքը: Որքան ուզած է հեռու ապրիլ մարդոցմէ այնքան մօտեցած է անոնց իր ստեղծագործութիւններով, հաղորդելով հայրենի բնութեան հրապոյրը քսանմէկերորդ դարու բնութենէն ակամայ հեռացած մարդուն եւ այդ մենակեաց, ինքնամփոփ արուեստագէտը ինքնաբերաբար դարձած է կամուրջ մարդուն եւ հայրենի տարերքներուն միջեւ, ստեղծելով սրտերու հաղորդութեան խորհուրդ մը որ իր ժողովուրդը կը միացնէ հայրենի բնութեան:

Համլետ Մինասեան գիտցած է իր վրձինի ամենապարզ հարուածներով ստեղծել իր պարզութեամբ մոգական մթնոլորտ մը որ իր հմայքը կը կազմէ եւ իր «խոնարհ» մեծութիւնը:

Յ. Պ.

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱՂԿՈՒՆ ՇՈՒԿԱՆ

Լոնտոնի Քրիսթի եւ Սոթպի աճուրդի սրահներուն մէջ ռուսական արուեստի գործերու վերջին վաճառքները գիներու նոր մրցանիշեր հաստատած են: Կ. Սոմովի (1869-1939) «Ծիրանի գօտին» պաստառը որ գնահատուած էր 400-600 հազար սթերլին, ծախուած է 3.7 միլիոնի: Իսկ Յ. Այվազովսկիի «Ճիպրալթարի մօտ ամերիկեան նաւեր»ը 2.7 միլիոնի: Անանուն արուեստասէր մը նոյնքանի գնած է Ալ. Եակովլեւի (1887-1938) մէկ պաստառը: Այսուհանդերձ, սխալ է կարծել թէ արեւմուտքի հետաքրքրութիւնը միայն նկարչական գործերու ուղղուած է. ան առընչուած է նաեւ արուեստի այլ ճիւղերու:

Երեւոյթը կ'երկարի մինչեւ 1970ական թուականները. բայց այդ տարիներուն աճուրդները բաւական համեստ կ'ըլլային, մասնակիցները սակաւաթիւ: 1990ականներէն ամէն բան փոխուած է, երբ ռուս գնորդներ սկսած են յաճախել համաշխարհային համբաւի տիրացած այդ զոյգ սրահները: Նախ Այվազովսկիի գործերուն արժէքը մէկէն տասնապատկուած է: Ժընեւի մէջ ալ «Ֆապէրժէ»ի ապրանքները աներեւակայելի մրցանիշեր հաստատած են: 1994ին տեսնուած է որ «Ձմրան հաւկիթը» 5.5 միլիոն տոլարի գնուած է:

Այսօր ռուսական արուեստի շուկան հետզհետէ աւելի կ'աշխուժանայ եւ աճուրդները կը գրաւեն ամբողջ աշխարհի սրահները: Եւրոպայէն արդէն անցած են ԱՄՆ: Այլեւս պարզ վաճառքը չի գոհացներ. աճուրդները մշակոյթի ձեռնարկներու կը վերածուին եւ կը դիմեն ազգային զգացումներու: Կամայ-ակամայ անցեալի արուեստին հետ ամէն շփում հայրենասիրական ըզգացումներ կ'արթնցնէ: Ռուսական գործեր գնել արտասահմանի մէջ, ազգային ժառանգութիւնը հարազատ երկիրը վերադարձնելու միջոց մը կը նկատուի: Այլեւս քաթալոկները գեղատիպ են, շքեղօրէն պատկերազարդ: Իրենց լոյս տեսած պահէն կը վերածուին գրասիրութեան հազուադէպ առարկաներու: Իսկ աճուրդի առարկաները տարուէ տարի աւելի յաճախ թանգարանային նմոյշներ կ'ըլլան, շատ կարճատեւ ժամանակ մը լոյսին գալով ու անմիջապէս անյայտանալով սեփական հաւաքածոյի մը մէջ: Այդպէս եղած է, օրինակ, Ալ. Բուկոլիուպովի «Տեսարան» պաստառը որ Մարտին Սթոքհոլմի մէջ ծախուած է: Գործը անցեալին պատկանած է Ալեքսանդր Գ.ի ու զարդարած Անիչկովի պալատը:

Երեսուն տարի Լոնտոնը ռուսական արուեստի շուկայի անառարկելի մայրաքաղաքն էր: Հոն կը վաճառուէին պաստառներ, գծանըկարներ, պրոնզներ, յախճապակի, կահ-կարասի ու գիրքեր: Ամերիկացիները Ֆապէրժէ Խլեպնիկով կը փնտռէին գլխաւորաբար: Այսօր ռուսական արուեստի ամէն ապրանքով կը հետաքրքրուին: Միայն 2005ին Լոնտոնի ու Նիւ Եորքի ռուսական հաւաքածոները աւելի քան 100 միլիոն ապահոված են Սոթպիին: Յաջորդ տարին նոյն գումարին համար վեց ամիս բաւած էր: Այլեւս ռուսական գոհարեղէնները աշխարհի ամէնէն կայուն արժէքներէն կը համարուին. անոնց մէջ կան հնդկական բացառիկ ադամանդներ, Մարի-Անթուանէթի պատկանած մարգարիտներ, պերմանական կարկեհաններ, Քաշմիրի շափիւղաներ: Արուեստի շուկայի պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ նման երեւոյթ կ'արձանագրուի:

Լոնտոնի ռուսական վաճառքի նախօրեակին Սոթպիի Մոսկուայի մասնաճիւղին բացումը կատարուեցաւ: Տնօրէնը կը կոչուի Միխայիլ Քամէնսքի. ան առաջին ռուսն է որ մաս կը կազմէ Սոթպիի ղեկավարներու խումբին: Զաւակն է խորհրդային շրջանի արուեստի ծանօթ քննադատ Ալեքսանդր Քամէնսքիի: Վաճառողներու ոլորտին մէջ մշակուած ու վկայականներու տէր մասնագէտի յատկանիշով հազուադէպ պարագայ մը կը հանդիսանայ:

ԲԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ
Հայագիտական ուսումնաթերթ
թիւ 1-12
(Յունուար - Դեկտեմբեր)

Մխիթարեան Միաբանութիւն
Վիէննա

Publications reçues

ARMENIENS ET GRECS EN DIASPORA
APPROCHES COMPARATIVES

Actes du Colloque
européen et international
organisé à l'Ecole française d'Athènes
(4-7 octobre 2001)

Athènes 2007,
Dépositaire :
De Boccard Editions-Diffusion,
11 rue de Médicis, 75006 Paris

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳՈՒՄ

Բազմաթիւ ու բազմալիսի զարդաքանդակները միահիւսուած էին պալատների, պետական առեանների, բնակելի շէնքերի, կամուրջների եւ գետափի ժանեկահիւս ցանկապատերի ճարտարապետութեան հետ:

Տաղանդաւոր անդրիագործների եւ քանդակագործների մտքի ու երեւակայութեան արդիւնք էր Պետերբուրգի այս հոյակապ կերպարանքը: Ամէն ինչում զգացւում էր բարձր ճաշակ եւ ներդաշնակութիւն. եւ շէնքերի ճարտարապետութեան ու մոնումենտալ - դեկորատիւ արձանների միասնութեան, եւ հրապարակներում ու փողոցներում տեղադրուած արձանների, եւ նետի պէս ուղիղ ձգուող փողոցների ու պողոտաների, եւ գետափնեայ զբօսավայրերի մէջ:

Մեծ էր Հայվազովսկու հիացմունքը յատկապէս, երբ հեռուից տեսաւ կայսր Պետրոս Առաջինի արձանը: Ֆալկոնէի այդ ստեղծագործութեան մասին պատանին բազմիցս լսել էր տակաւին Սիմֆերոպոլում՝ իր ուսուցչից: Իտալացին մինչեւ Կազնաչէեւների մօտ ծառայութեան անցնելը մի քանի տարի ապրել էր մայրաքաղաքում:

Երկար կանգնեց Հայվազովսկին արձանի առջեւ՝ սքանչացած արուեստի այդ մեծ կոթողի մէջ ներդրուած գաղափարի վեհութեամբ եւ այն արարողի բարձր վարպետութեամբ:

Միառժամանակ անց նա յայտնուեց Ծովակալութեան շէնքի առջեւ: Վերածնունդի վիթխարածաւալ այդ շինութիւնը, որն ընդգրկում էր քաղաքի գրեթէ երեք թաղամասեր, հարուստ կերպով զարդարուած էր մոնումենտալ-դեկորատիւ քանդակներով, որոնք պատկերում էին ռուս մարդկանց մարտական եւ ծովային սխրանքները, ռուսական ծովային առեւտրի ծաղկումը, գիտութիւնների բարգաւաճումը եւ այն միւս ձեռքբերումները, որ կային մշակոյթի, գիւղատնտեսութեան եւ արհեստների ասպարէզներում: Մուտքի յաղթակամարը պսակազարդուած էր հրեղէն թռչող աստուածուհիներով, իսկ նրա երկու կողմերում վեր էին խոյանում երկնակամարը թեւերի վրայ պահող հոյակապ արձանախմբեր՝ կնոջ կերպարանքով:

Բոլոր այս կառոյցների եւ զարդաքանդակների գեղեցկութեանը ոչ մի բանով չէր զիջում նաեւ փողոցների եւ գետափերի հեռասլաց ու ձիգ երկարութիւնը, գրանիտեայ շրջանակի մէջ հոսող փառահեղ Նեւան: Եւ մեծագոյն հիացում համակեց պատանուն, երբ տեսաւ այդ հոսող գեղեցկուհուն՝ իր ջրերում լողացող առագաստանաւերով, թեւասահ մակոյկներով եւ երկու կողմերում շողացող պալատներով:

Եւ տեղնուտեղը յիշողութեան մէջ յառնեց հայրենի աղքատիկ Թէոդոսիան: Այդ բոպէին էլ հասկացաւ, որ այսուհետեւ իր սէրը բաժանուելու է մանկութեան քաղաքի ու այս վեհասքանչ Ս. Պետերբուրգի միջեւ, ուր ահա ըսկիզբ էր առնում իր պատանեկութիւնը:

Պատանին, կորցրած ժամանակի զգացողութիւնը, հմայուած թափառում էր, կրկին ու կրկին վերադառնում նոյն փողոցները, նորից ու նորից կանգնում նոյն սիւնաշարի առաջ:

Հայվազովսկու կեանքում սա այնպիսի երջանիկ օր էր, երբ պայծառ ու բերկրալից տպաւորութիւնների հրավառութեան մէջ չես կարող որոշել, թէ որտե՞ղ է դրանց սկիզբը, իսկ վերջը՝ չես էլ պատկերացնում:

Հազիւ տասնվեց տարեկան՝ Հայվազովսկին աշխարհն ընկալում էր որպէս նկարիչ, կարողանում էր ոչ միայն նայել, այլեւ տեսնել այդ աշխարհը: Այսօր, ահա նա տեսնում էր քաղաքամայր Պետերբուրգն իր ամբողջ վեհաշքութեամբ, տեսնում առաջին անգամ եւ հասկանում, որ ընդմիշտ այդպիսին էլ մնալու է իր պատկերացման մէջ:

Պատանին նկատեց, որ ինքը մենակ չէ, իր նման շատ ու շատ երազողներ էին Նեւայի ափին զբօսնելով հիանում քաղաքով, յանկարծ զմայլանքով կանգ առնում ու երկար մնում այդպէս քարացած: Այդ մտազբաղ ու միայնակ մարդկանց մէջ ոչ միայն երիտասարդներ կային, այլեւ տարեց եւ նոյնիսկ ծեր մարդիկ:

Նրանցից մէկը՝ ալեխառն քունքերով եւ թախծոտ, ինքնամփոփ դէմքով մի մարդ, գրաւեց Հայվազովսկու ուշադրութիւնը: Նա կանգնել էր Իսահակի կամուրջի վրայ ու տարուած նայում էր մերթ արծաթին տուող գորշադեղնաւուն ջրերին, մերթ հիւսիսային բարձրիկ երկնքի փիրուզեայ մաքրութեանը:

Անծանօթը զգաց պատանու սեւեռուն հայեացքն ու շուռ եկաւ.

– Այստեղ եկէք, – ասաց նա զուրեկան, փոքր-ինչ խզուած ձայնով, – այստեղից աւելի լաւ է երեւում:

(Շար. 39)

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
G R A N D E
B R A D E R I E D E N O E L
DE
C H E N E F R A N C E

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-18 տող) միւսներուն։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն։

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ'արժէ 10 Եւրօ։ Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe
LE SAMEDI 6 OCTOBRE
2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի
Թ Ա Լ Ի Ն - ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը։
Կանխաւ ապահովել տեղերը։

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

arménie mon amie

AGENDA

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

D I M A N C H E 1 6 S E P T E M B R E

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

de la région parisienne
animée par l'orchestre S P I T A K
qui se déroulera, cette année à
S E V R E S
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
au 26 rue Troyon — 92310 SEVRES
dans un cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français

□

Réservez un bon accueil au carnet de tombola qui vous parviendra fin août

P r o g r a m m e :
Divine liturgie à 11 heures, dans le Salon du Collège
Repas à partir de 13 heures, dans la cour, derrière le Collège
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux tombolas (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes : 20 Euros
Enfants (5-17 ans) : 12 Euros

Réservations et informations par tél. :

— Paroisse de Paris : 01 44 59 23 50
— Centre Culturel : 01 40 51 11 90

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտական 23րդ տարեկան բանակումի «Այցելութեան Օր» Շաբաթ, Յուլիս 14ին, Ժամպվիլի բանակավայրէն ներս, ժամը 11էն 19։

Դաշտահանդէս
Երգով ու համադամ ուտելիքներ

Կէսօրէ ետք
Սկաուտական արտադրութիւններ փանփարի ընկերակցութեամբ
խարուկահանդէս

Շաբաթ, Յուլիս 14ի ժամադրավայրի հասցէ.-
Centre de formation des Scouts de France
Château de JAMBVILLE
78440 JAMBVILLE

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SEJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI

Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

A R L E S
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

MARSEILLE

A R M E N I E, L A M A G I E D E L ' E C R I T
EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet
au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

V A L E N C E
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 13
VENDREDI
13 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամ.Ցամաքով առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·748 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·748

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլի Համազգայինի ճեմարանի 2006 – 2007 տարեշրջանի հունձքը պաքալօրէայի մէջ արձանագրեց հարիւր առ հարիւր յաջողութիւն:

Արդարեւ, "Հրանդ Տինք" հունձքի 13 աշակերտներուն բոլորն ալ յաջողեցան առաջին իսկ հանգրուանէն, արձանագրելով փայլուն արդիւնքներ: Անոնցմէ երեքը յաջողեցան "լաւ" յիշատակութեամբ, իսկ չորսը՝ "բաւական լաւ":

Ահա ցանկը 2006 – 2007ի շրջանաւարտներուն. –

Սեւանա Ապաչեան, Պելինտա Պիրկին, Մելիսա Տիքիճի, Աննա Մադմանեան, Վիգէն Խօտէմիչ, Ճիւան Պենատի, Նազենի Խօրոզէքեան, Միքայէլ Գարալիքեան, Թամարա Իշքի, Նարեկ Մաթիկեան, Գայեանէ Մաթիկեան, Ցոլիկ Մանկարելի, Սալբի Եալլը:

Յաջողութիւն կը մաղթենք բարձրագոյն ուսման իրենց յետագայ ընթացքին:

⁂

ՈՒՐԱԽԱԼԻ ԼՈՒՐԵՐ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

Տնօրէնութեան կողմէ ղրկուած գրութենէ մը տեղեկացանք թէ շրջանաւարտ դասարանը հարիւր տոկոսի յաջողութիւն արձանագրած է Պրըվէի քննութիւններուն, գնահատականի արժանանալով: Դպրոցասէրցիները յաջող աշակերտներ կ'ըլլան նաեւ իրենց փոխադրուած լիսէներուն մէջ. անոնցմէ ուշագրաւ է Լուի Լը Կրանի տնօրէնին նամակը որով տեղեկացուցած է թէ նոր բաժիններ բացուած են իր ղեկավարած հաստատութեան մէջ, ուր կը սպասէ Դպրոցասէրի շրջանաւարտներու: Պաքալօրէայի հայերէնի քննութեան մասնակից նախկին դպրոցասէրցիներն ալ իրենց յաջողութեան լուրերը հաղորդած են տնօրէնութեան: Ուշագրաւ է տեսալ, երբ կ'ըսուի թէ անոնք ոչ հայախօս ընտանիքներու զաւակներ են:

Դպրոցին վարչութեան նեցուկ տարրը մըն է Ծնողաց Միութիւնը որուն ջանքերով այս տարի հիմնովին նորոգուած են նախակրթարանի ու միջնակարգի գրասեղաններն ու աթոռները:

Կը նշուի տակաւին թէ միջնակարգի հայերէնի ուսուցիչներէն երկուքին ութ ժամուան աշխատավարձքը յանձն առած է վճարել կրթական նախարարութիւնը: Այդ բարեյաջող կարգադրութեամբ, հոգ չէ թէ աննշան տոկոսով մը, կը թեթեւնայ դպրոցին պիւտճէի մտահոգութիւնը:

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան առիթով, անցնող տարեշրջանին Դպրոցասէրը երկու օր "Բաց դուռներ" կազմակերպած է, հրաւիրելով շրջակայ պետական դպրոցներու աշակերտութիւնը:

Ապրիլին աւարտական աշակերտները իրենց ուսուցիչներէն չորսին ընկերակցութեամբ մանկավարժական ճամբորդութիւն մը կատարած են դէպի Վենետիկ:

Արտադասարանային գործունէութիւններու բաժնին մէջ կազմուած են պատանիներու եւ փոքրերու ոտնագնդակի խումբերը, փոքրիկներու պարախումբը, ըստեղծելով խանդավառութիւն ու երջանիկ մթնոլորտ:

Դպրոցին երգչախումբն ալ, ինչպէս գրուեցաւ արդէն, մասնակցութիւն բերած էր Կ. Ափրիկեանի "Սասունցի Դաւիթ"ին ներկայացումին, Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին հետ:

128 տարեկան վարժարանին այս յաջողութիւնները մաղթելի է որ անսասուեր շարունակուին, յօգուտ ֆրանսահայ յաջորդական սերունդներու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԷՔ ԼԱՆԿ յայտարարեց Յուլիս 11ին, որ կը քաշուի Ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավար մարմինէն, չեշտելով. "Ղեկավարութեան քու մեթոտներովդ ես իմ վայրիս մէջ չեմ զգար զիս", Հոլանտի ղրկած իր նամակին մէջ: Հարցազրոյցով մըն ալ բացատրութիւններ կու տայ Լիպէրասիոնի մէջ (Յուլիս 12): Կը գտնէ որ մթնոլորտը ապականած է Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ եւ ինքզինքը երջանիկ չի զգար անոր ծոցը: Կը քննադատէ առաւելաբար Ֆր. Հոլանտը որ թոյլ չի տար որ գործեն Ֆապիուսի, Սթրօս–Քահնի, Քուշնէրի պէս մարդիկ: "Միթերան, կ'ըսէ, չէր վախնար իր շուրջը զօրաւոր անձնաւորութիւններ ունենալէ": Դեռ որոշում չէ տուած որ պիտի ընդունի՞ Սարքոզիի առաջարկը մաս կազմելու հիմնարկներու վերաբերեալ յանձնախումբին: Ամէն պարագայի մէջ, ընկերվարական կը մնայ, բայց նաեւ ազատ քաղաքացի մըն է, որ չուզեր չփուիլ մարդոց հետ, որոնք մտաւորական խղճահանջութիւն եւ մարդկային վայելչութիւն չունին: Լանկ կ'ուզէ նոյնիսկ որ ղեկավար մարմնին բոլոր անդամները իր օրինակին հետեւին եւ հրաժարին:

ԹԵՀՐԱՆԻ քաղաքապետարանի լեռնագնացներու մէկ խումբը Մարասի տօնին առթիւ կը պատրաստուի Արարատի գագաթը բարձրանալ: Խումբը 15 հոգիէ կը բաղկանայ, ղեկավարն է քաղաքապետարանի նիւթական հարցերու խորհրդական տոքթ. Ք. Մորադի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ՝ Տոմինիք տը Վիլփէն յայտարարեց թէ հաւանաբար քննութեան տակ առնուի, այսինքն մեղադրուի Գլիրսթրիմի հարցին կապակցութեամբ: Նախկին վարչապետը հարցաքննիչ դատաւորներուն կողմէ հրաւիրուած է Յուլիս 27ին բացատրութիւններ տալու համար: Մեղադրանքն է "զրպարտիչ մատնութեան մեղսակցութիւն": Տը Վիլփէն հանդիպումներ կազմակերպած կ'ըլլայ Արտաքին նախարարութեան մէջ (այն ատեն, երբ արտաքին նախարար էր) զօր. Ռոնտոյի եւ Ժերկորէնի միջեւ, մէկը լուրեր հայթայթողը, միւսն ալ "ագռաւ"ը, այսինքն անանուն ուղերձներու հեղինակը:

ԷՐ–ՖՐԱՆՍ օդանաւային ընկերութեան անձնակազմերը բանաձեւ մը քուէարկած են, ուր կը պահանջեն որ ընկերութեան օդանաւերը չօգտագործուին այլեւս ապօրինի գաղթողները իրենց երկիրը ղրկելու համար: Ծանօթ է որ ծանր միջադէպեր կը պատահին եւ ճամբորդները կը նեղուին, անձնակազմի անդամներ ալ յաճախ կը խոշտանգուին:

ԵՒՐՕՆ կը շարունակէ մրցանիշներ կոտրել, ինչ որ խոր տարակարծութիւններ ստեղծած է Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Այս վերջինը շատ գոհ է կացութենէն եւ հոն կը տեսնէ "Եւրոպական տնտեսական նոր զարկ մը" եւ Ա. Մերքէլ չուզեր որեւէ քաղաքական միջամտութիւն: Ֆրանսա կը խորհրդածէ ելք մը գտնելու համար: Յուլիս 11ին, Եւրօն 1,38 տոլար կ'արժէր:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԵԱՆ բանակը ամբողջովին տէր դարձած է Իսլամապատի Կարմիր մզկիթին, սպաննելէ ետք վերջին դիմադրողները: Ըստ կառավարութեան աւելի քան 100 մեռեալ կայ եւ բանակն ալ 9 զինուոր կորսնցուցած է: Մամուլը սակայն 200 մեռեալի մասին կը խօսի:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 610 միլիառ տոլար (շուրջ 443 միլիառ Եւրօ) ծախսած են Իրաքի եւ Աֆղանիստանի պատերազմներուն: Անկախ ուսումնասիրութեան մը համաձայն, այդ պատերազմները ամիսը 12 միլիառ տոլար կ'արժեն: Միայն Իրաքի իր ներկայութիւնը 450 միլիառ տոլար արժած է Ամերիկայի: Ըստ նոյն ուսումնասիրութեան, այս ծախքերը յաւելում պիտի կրեն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ներքին գործերու նախարարին նախաձեռնութեամբ ներգաղթի օրէնքին մէջ փոփոխութիւններու ներմուծումը պիտի դժուարացնէ օտարականներու երկիր մուտքն ու կեցութիւնը: Կը բերուին լեզուի իմացութեան, գործի ապահովութեան, բնակարանի յարմարութեան պայմաններ: Թուրք մեծաթիւ համայնքը մեծապէս վրդոված է այս կարգադրութիւններէն ու կը բողոքէ, դիմումներ կ'ընէ կասեցնելու համար փոփոխութիւններու վաւերացումը: Իրենց համար բերուած պայմանները ձուլումի քաղաքականութեան մը նախաքայլերն են, ինչ որ անընդունելի կը համարուի: Թուրք համայնքին պատասխանատուները մինչեւ իսկ պահանջեցին ներքին գործերու նախարարին հրաժարականը, ապա երբ իրենց պահանջը լսելի չեղաւ, դիմեցին հանրապետութեան նախագահին, օրէնքը չվաւերացնելու կոչով:

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յուլիս 11ի երեկոյեան եօրեկայ աշխատանքի այցով Փարիզ ժամանեց նախագահ Ռ. Քոչարեան. իրեն կ'ընկերանան արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան, դեսպան Է. Նալպանտեան եւ այլ պաշտօնատարներ:

Յուլիս 12, ժամը 10·30ին Էլիզէի պալատին մէջ տեղի կ'ունենար Ռ. Քոչարեանի հանդիպումը Ֆրանսայի նախագահ Ն. Սարքոզիի հետ: Նոյն օրը հանդիպում մը կ'ունենար Ազգային Ժողովի նախագահ Պ. Աքուայէի հետ: Յուլիս 13ին, Ռ. Քոչարեան կ'այցելէ Փըթի Փալէի եւ Ծերակոյտի ցուցահանդէսները, տեսակցութիւն կ'ունենայ Ծերակոյտի նախագահ Ք. Փոնսըլէի հետ: Երեւան կը վերադառնայ Յուլիս 14ի վաղ առաւօտեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐԱՄ Ա. ԵԹՈՎՊԻԱ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ ՄԵԿՆԱԾ

Երեքշաբթի, Յուլիս 10ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը պաշտօնական այցով մեկնած է Ատիս Ապապա, Եթովպական եկեղեցւոյ հոգեւոր պետին հրաւէրով: Այցին նպատակներէն է հաշտութիւն գոյացնել Եթովպական եւ Ղպտի եկեղեցիներուն միջեւ. աշխատանք մը որուն վերջին տարիներուն լծուած էր Արամ Ա.: Նախատեսուած են նաեւ երկրին բարձրաստիճան պատասխանատուներուն հետ հանդիպումներ: Եթովպիայէն Արամ Ա. երկրին պատրիարքին հետ կը մեկնի Եգիպտոս ուր հանդիպում մը ծրագրուած է ղպտի պատրիարքին հետ:

Արամ Ա. Անթիլիաս կը վերադառնայ Յուլիս 14, Շաբաթ օր:

ԳՆԱ ՄԵՌԻ՛Ր, ԵԿՈՒ՛Ր ՍԻՐԵՄ

Հ. Տինքի սպանութիւնը Թուրքիոյ "ուրուային պետութիւն" կոչուած ամենազօր ուժերուն դէմ հակազդեցութեան գործիքի մը վերածած է հայ լրագրողին անձը: Դժգոհութիւններ, պահանջներ արտայայտելու միջոց է ան. ճիշդ ինչպէս՝ նեղմիտ, ազգայնամոլ ու հայատեաց հատուածները իրենց ատելութիւնը կը պոռթկան անոր ընդմէջէն, բոլոր մերժելի նկատուածներուն. Հայ, Ցոյն, ազատամիտ, լայնախոհ, մարդկային իրաւունքներու յարգանքի տէր, եւլն.:

Ըսուածին նոր մէկ արտայայտութիւնն է Թուրքիոյ լրագրողներու միութեան "Մամուլի ազատութեան 2007ի մրցանակ"ին յետ մահու Հ. Տինքի տրուիլը: Մրցանակը հաստատուած էր 1989ին: Այս տարի դատակազմը Յուլիս 9ին որոշած է յանուն Թրքական պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածէն տուժած բոլոր լրագրողներուն եւ գրողներուն, մրցանակը տալ Հ. Տինքի, հրատարակիչ Ռակըփ Զարաքօլուի ու իրաւաբան Կիւլչին Զայլըգլըի: Յանձնումի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Տոլմապահչէի պալատին մէջ, Յուլիս 24ին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Զարմանքով եւ ցաւով կ'ընկալենք, որ միջազգային քաղաքական նուրբ թղթածրարի մը առընչութեամբ, ինչ կը վերաբերի Իսրայէլի եւ Հեզպոլլայի յարաբերութեանց, Մարսէյլի մէջ կատարուած միացեալ յայտարարութեան մը կը մասնակցի նաեւ Ֆրանսահայ խորհուրդի Փրովանսի շրջանի ատենապետ Պ. Փասքալ Շամմասեան:

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Մարսէյլի մարմինները սոյն յայտարարութեան լոյսին տակ կը կատարեն հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը. –

«Քաղաքական հարցերու պարագային, հայութեան անունով որեւէ յայտարարութեան իրաւունք ըՍփիւռքի տարածքին կը վերաբերի հայ ազգային կուսակցութեանց:

Ֆրանսահայ խորհուրդին գործունէութիւնը կը սահմանափակուի Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման գործընթացի ծիրէն ներս միայն:

Քաղաքական յայտարարութիւնները կը կատարուին համազգային մտածողութեամբ եւ պատասխանատուութեան բարձր գիտակցութեամբ, որ կ'ենթադրէ առաջին հերթին նկատի ունենալ այլ գաղութներու ապահովութեան խիստ կենսական հարցը:

Քաղաքական այլապէս կատարուած նմանօրինակ յայտարարութիւններ կը նկատուին զուտ անհատական տեսակէտներ եւ ոչ մէկ ձեւով կը ստանան համայնքային պաշտօնական հանգամանք եւ օրինականութիւն»:

Ռ.Ա.Կ. ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ.Յ.Դ. ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլ, Յուլիս 11

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԱՆՏԻՈՔԻ ՄԵՐՁԱԿԱՅ ՌՈՒՃԻ ՀՈՎԻՏԻ ՀԱՅԵՐԸ»

(ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՅԱԿՈԲ ՋՈԼԱՔԵԱՆ)
ԱՆԹԻԼԻԱՍ - 2006

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Գնիէ գիւղին համար պատուհաս մը կը դառնայ 1870ական թուականներուն հոն ներթափանցած լատին կաթոլիկ քարոզչութիւնը: Ըստ հեղինակին, Հալէպի մօտ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հիւպատոսներուն ի գործ դրած ճնշումներուն հետեւանքով արագօրէն կը կազմուի Գնիէի լատին համայնքը՝ իր վանական կեդրոնով, եկեղեցիներով, դպրոցով, արհեստից վարժարանով ու բուժարանով: Ասոր դիմաց, մայր համայնքը չի կրնար հոգեւոր, կրթական ու ազգային զարթօնքով մը վերականգնիլ:

Լատիններ տարուէ տարի կը զօրանան: 1905ին կը տեղեկացուի թէ անոնք, գիշերով, գաղտնաբար կը քանդեն գիւղի Ս. Կիպրիանոս Հայոց եկեղեցիին տանիքը: Յաջորդ տարի՝ անոնք գանակոծումի կ'ենթարկեն գիւղի ծխատէր հովիւ Կարապետ քհնյ. Փափազեանը: Ջոլաքեան տակաւին կը գրէ, թէ «լատինները կը յաջողին գիւղին բոլոր բնակիչները, Տ. Կարապետ Փափազեանն ալ, Ճըսըր Շուղուրի պետական տոմարին մէջ լատին արձանագրել: Անով Գնիէի հարցը վերջացուցած ու իրաւականօրէն ալ գիւղի աթոռապատկան կալուածներուն ու Ս. Կիպրիանոս եկեղեցւոյ սեփականատէրը կրնային հանդիսանալ: Գնիէ գիւղը գրեթէ ամբողջապէս լատինացած էր. 131 տունէն 126ը լատին էին: Հինգ ընտանիքներ յամառօրէն կապուած կը մնային մայր եկեղեցւոյ» (էջ 136):

Այս տխուր իրադարձութեան դիմաց ի՞նչ կ'ընէ դրացի Եագուպիէն:

Ջոլաքեան կը նշէ, որ «եագուպիէցիք կ'ընդդիմանան լատին հայերու թափանցումներուն եւ նոյնիսկ կը փորձեն փրկել Գնիէն: Լատինները կը յաջողին երկու գիւղերու յարաբերութեանց մէջ ատելութիւն եւ թշնամական որոմներ ցանել, ու, վերջապէս, խոցել Եագուպիէի միասնականութիւնը՝ քանի մը ընտանիքներու լատինացումով: Լատին հայերը ամէն ճիգ եւ նիւթական կարելիութիւններ կը շռայլեն, սակայն չեն կրնար Գնիէի նոյն յաջողութիւններուն հասնիլ Եագուպիէի մէջ: 1905ին հոս միայն հինգ լատին ընտանիքներ կան, բայց ունին նորաշէն եկեղեցի մը ու վարդապետ մը» (էջ 104):

Վերլուծելու առթիւ լատին ֆրանչիսկեան միաբաններու ներթափանցումներուն ազդու եւ յաջող ընթացքը հայ գիւղերէ ներս՝ Յ. Ջոլաքեան անոր հիմնական պատճառ կը նկատէ Հայ Եկեղեցւոյ թեմական մնայուն ու զօրաւոր կառոյցի մը չգոյութիւնը Անտիոքի շրջանին մէջ: «Գնիէի մէջ լատինացումի ընթացքը եւ հայ թեմական իշխանութիւններու անտարբերութիւնը» խորագրեալ հատուածին մէջ (էջ 125), ան արխիւային բազմաթիւ նիւթերու հրապարակումով կը պատմէ, թէ ինչպէս 1878ին Գնիէի լատին կղերականները կը յաջողին դաւանափոխ դարձնել գիւղի հայ քահանան՝ Տ. Մեսրոպ Նաղեանը, որ իր կարգին՝ իր հետ կը լատինացընէ 30-40 ընտանիքներ...: Այս ցնցիչ դէպքէն ետք Գնիէ կը վերածուի լատինաց ամրոցի մը: Դժբախտաբար, ո՛չ Սիսի Աթոռը, ո՛չ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը, ո՛չ ալ Հալէպի Առաջնորդարանը կը յաջողին դէպքերուն ընթացքը փոխել: Անոնք կը մնան անզօր ու անհոգ հանդիսատեսի դերին մէջ...:

1915ի Եղեռնի օրերուն, մինչ Լաթաքիոյ մերձակայ Արամօ ու Ղնեմիէ գիւղերու հայերն անգամ կը տարագրուէին, Եագուպիէ եւ Գնիէ զերծ կը մնան համատարած աքսորէն ու չեն ենթարկուիր մարդկային կամ նիւթական որեւէ կորուստի(*): Լատին Եկեղեցին կը հաւատայ թէ ատիկա կարելի դարձած է իր շնորհիւ: Ջոլաքեան չափազանց հպանցիկ տողերով կ'ակնարկէ այս կարեւոր հարցին, մանրամասնութիւններ բնաւ չի տար, այլ միայն կը նշէ թէ «գիւղացիք լատին ներկայանալու անհրաժեշտութիւնը լռելեայն կ'ընդունին՝ տարագրութեան սարսափէն մղուած»: Հետեւաբար, Գնիէի նման Եագուպիէն ալ 1916 - 1922 թուականներուն լուծուած կը թուի ու կը ներկայանայ արդէն իբրեւ ամբողջապէս լատինացած գիւղ, առանց հայ քահանայի, հայ ուսուցիչի ու հայ դըպրոցի: Հեղինակը դեռ կ'աւելցնէ. «ժողովուրդին հոգեւոր բոլոր պէտքերը, առանց բացառութեան, կը հոգան լատին հայերը, ժողովուրդը լատինաց եկեղեցի կ'երթայ, լատին տօները կը յիշուին, դպրոցականները լատինաց վարժարան կը յաճախեն: Հայերէնի ուսուցում չըկայ, ազգային կեանք չկայ, ո՛չ մէկ արտաքին ազգային յարաբերութիւն» (էջ 170):

1923ին, գիւղին ճակատագիրը փոխող շրջադարձային դէպք մը կը պատահի: Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Խապայեան վեհափառ հայրապետը Եագուպիէ կ'այցելէ՝ Քեսապի շրջանին տրուած հովուապետական շրջագայութեան մը ընթացքին: Ծերունի կաթողիկոսին այս պատմական այցը կ'իրականանայ «դըժուարակոխ ճանապարհներով եւ գիւղական գրաստներով»...: Եագուպիէցիք իրենց պապենական հայադաւան արմատներուն վերադառնալու յուզումը կ'ապրին: Հայրապետը, տեղւոյն վրայ, գիւղին համար քահանայ կը ձեռնադրէ քեսապցի ուսուցիչ Սերոբ Այանեանը (Տ. Յուսիկ): Կը վերաբացուի նաեւ Հայոց վարժարանը:

Լատիններ կը խանգարեն սակայն մայր համայնքի վերականգնումի այս ճիգերը, զօրակցութիւն գտնելով Ֆրանսական գաղութարար իշխանութեանց կողմէ ալ: Նորօծ քահանան կը խոշտանգուի ու կը վռնտուի գիւղէն, դա՛րձեալ մարդորսութեան տգեղ միջոցներ կը կիրարկուին անօգնական գիւղացիներուն նկատմամբ: Բարեբախտաբար, Հալէպի Ազգ. Առաջնորդարանը այս անգամ ձեռնածալ չի մընար: Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկ. Սիւրմէեան Եագուպիէ կ'այցելէ 1929ին և գիւղացիներուն կողմէ կ'ընդունուի իբրեւ ազատարար մը: Նոր կարգադրութեամբ մը՝ գիւղին հովիւ կը նշանակուի արաբերէնի քաջատեղեակ ընիկ սասունցի խիզախ եկեղեցական մը՝ Բարգէն քհնյ. Յակոբեան: «Ան միայն չորս տարի կը ծառայէ այս գիւղին մէջ, բայց կը ձգէ անջնջելի յիշատակներ մարդոց մտքին մէջ ու գիւղի վերածնունդին կերտիչը կ'ըլլայ: Գիւղը կը փրկուի վերջնական կորուստէ ու կը սկսի հայօրէն գոյատեւելու իր երկրորդ շրջանը» (էջ 177):

1932ին Եագուպիէ կ'այցելէ Բաբգէն Ա. Աթոռակից կաթողիկոսը: 1935ին Հ.Բ.Ը.Միութիւնը մասնաճիւղ կը հաստատէ հոս: 50-ական թուականներուն կը կառուցուին նոր դպրոց (Ազգ. Վերածնունդ Նախակրթարան) ու եկեղեցի (Ս. Հրեշտակապետ): Գիւղը տակաւ կը դառնայ փնտռուած ամարանոց: Հայոց Ս. Աննա Նախնադարեան մատրան հրաշագործ համբաւը տեւաբար ուխտաւորներ կը բերէ գիւղ: Հալէպէն մարզական ու երիտասարդական միութիւններ իրենց սեփական ճամբարները կ'ունենան այնտեղ: Հայախօսութիւնը դանդաղօրէն կ'ընդհանրանայ տուներուն մէջ: Իբրեւ համայնք Եագուպիէն ենթակայ է Բերիոյ Թեմին:

Իսկ դրացի Գնիէն 50-ական թըւականներէն ետք տակաւ կը կորսնցնէ իր միատարր լատին գիւղ ըլլալու հանգամանքը ու գրեթէ կիսովին կ'ունենայ իսլամ եւ ալեւի արաբ բնակիչներ: Հիմա, տեղւոյն (նաեւ Եագուպիէի) լատինները կը տառապին ազգային ինքնութեան պակասէ: «Լատին» տարազումը, որ դաւանանքային պատկանելիութիւն մը ցոյց կու տայ, այլեւս չի բաւարարեր զիրենք: Տանջող հարցումը հետեւեալն է.- Ի՞նչ ազգութեան կը պատկանին իրենք. արա՞բ, թէ հայ...

Յակոբ Ջոլաքեանի նորատիպ հատորը, որ ունի նաեւ լուսանկարներու յաւելուածական բաժին մը, կը կարդացուի լարուած հետաքրքրութեամբ ու լիապէս կը յագեցնէ ընթերցողը: Գործը շարուած ու խմբագրուած է անթերիօրէն: Նշմարելի են քանի մը փոքր վրիպներ միայն.

- Ժ. դարու Հայոց կաթողիկոս Խաչիկ Ա. Արշարունիի մականունը թիւրիմացաբար արձանագրուած է Արշակունի ձեւով (էջ 34): Միաժամանակ, անոր կողմէ հաստատուած Անտիոքի հայ եպիսկոպոսութեան իբրեւ սկիզբ՝ տրուած է 973 թուականը: Այս թուականը Խաչիկ Արշարունի կաթողիկոսին ընտրութեան ու գահ բարձրացման թուականն է եւ աւելի տրամաբանական պիտի ըլլար ենթադրել թէ Անտիոքի եպիսկոպոսութիւնը ո՛չ թէ անմիջապէս նոյն տարին, այլ քանի մը տարի յետոյ է որ կազմուեցաւ:

- Փիլարտոս հայ իշխանին մասին կ'ըսուի, թէ անոր որդին՝ Վարասմը, «դաւելով հօրը գնաց Նիկիա», ու սուլթան Սուլէյման Իպն Գութուլ-միշը համոզեց գրաւելու Անտիոքը (էջ 42): Նշեալ սուլթանը Կիլիկիոյ դրացի Իկոնիոյ (Գոնիա) վեհապետն էր, մինչ Նիկիան Պոլսոյ մերձակայ յունական քաղաք մըն է...:

- Էջ 68ի վրայ, Գրիգոր Գ. Պահլաւունի կաթողիկոսին գահակալութեան թուականը պէտք է ուղղել՝ 1113-1166 (փոխան 1168ի):

- Մուսա Լերան Վագըֆ գիւղին մասին կ'ըսուի, թէ գիւղը առ այսօր «ունի եկեղեցի, քահանայ, բնակիչները կը պահեն իրենց բարբառը» (էջ 83): Մեր կողմէ աւելցնենք թէ գիւղին վերջին հովիւը՝ Սերովբէ Ա. քհնյ. Կիւլեան, բնիկ Վագըֆցի, վախճանած է 2002 Յունիս 10ին: Այդ օրէն ի վեր գիւղը կը շարունակէ մնալ առանց քահանայի:

- 30ական թուականներուն Եագուպիէի մէջ պաշտօնավարած սասունցի քահանան՝ Տ. Բարգէն Յակոբեանը, թիւրիմացաբար ներկայացուած է Անէմեան մականունով (էջ 176-177):

Ուրախալի է հաստատել, որ այս գրքին երեւումին գրեթէ զուգընթաց՝ Հալէպի մէջ լոյս ընծայուեցաւ նաեւ Եագուպիէի նուիրուած առանձին պատմագիրք մըն ալ («Եագուպիէն երէկ եւ այսօր»), գիւղին նահապետներէն՝ տոքթ. Աբրահամ Երէցեանի հեղինակութեամբ:

Եագուպիէի անցեալի պատմութեան գրառումին մասին այս անօրինակ հետաքրքրութիւնը այնքան գնահատելի է, որքան գնահատելի են անոր այսօրուան գոյերթին համար թափուած ճիգերը:

Հալէպ

(*) Այլ աղբիւր մը կը նշէ սակայն, թէ Ա. Աշխարհամարտի արհաւիրքի օրերուն «իրոսակները իրենց հակակշռին տակ առին ամբողջ շրջանը. կողոպուտ եւ մարդասպանութիւն առօրեայ պատահարներ էին. գոյք, արջառ, նոյնիսկ օրապահիկի համար մէկ կողմ դրուած մի քանի քիլոկրամ ալիւրն ու ձաւարը կը յափշտակէին» (տե՛ս «Գեղարդ» Սուրիահայ Տարեգիրք, Բ. հատոր, 1976-78, էջ 367, Աբրահամ Երէցեանի յօդուածը):

ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կուսակցութիւն ըսելով կը հասկընանք ազգային, ընկերային ու քաղաքական հարցերու շուրջ նոյն կեցուածքը ունեցող անհատներու համախմբումը: Այս հասկացողութեամբ է որ կազմակերպուեցան սփիւռքահայ երեք կուսակցութիւնները՝ Սոցեալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութիւնը՝ 1887ին, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը՝ 1890ին, եւ 1921ին՝ Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը, որուն արմատները կը հասնին մինչեւ 1885, երբ Վանի մէջ հիմնուեցաւ Արմենական Շարժումը եւ որ 1915ին հանդիսացաւ Վանի ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր ուժը՝ միասնաբար միւս երկու կուսակցութիւններուն եւ ամբողջ Վանի հայութեան զէնք բռնող բազուկներուն:

Այս ակնարկի ծիրէն դուրս կը մնայ Հայաստանը, ուր բազմատեսակ ու խայտաբղէտ կուսակցութիւններ զիրար կը կրկնեն, իրար կը հալածեն, ժողովուրդէն ու հայրենիքէն աւելի միայն զիրենք կազմակերպողներուն ծառայելու համար:

Արդար ըլլալու համար պէտք է յիշել նաեւ սփիւռքահայ Համայնավար կուսակցութիւնը, որ ոչ եւս է ներկայիս, բայց որ մեծ բազմութիւններ շարժող կազմակերպութիւն էր համաշխարհային Բ. պատերազմի ընթացքին եւ յաջորդող տասնամեակներուն: Այսօր Հայաստանէն դուրս գոյութիւն չունին, սակայն կան բազմաթիւ անհատներ ու խմբակներ, որոնք կը պահեն այդ գաղափարաբանութեան

հանդէպ իրենց հաւատքը՝ նոյնիսկ անոր միջնաբերդը եղած Խորհրդային միութեան փլուզումէն ետք:

Սփիւռքահայ կուսակցութիւնները հասարակ յայտարարի մը բերող նպատակը ազգին ու հայրենիքին ծառայութիւնն է: Այդ նպատակին շուրջ տարակարծութիւն չունին անոնք, սակայն նոյն նպատակին հետապնդման համար իսկ չեն միանար, բացի, երբեմն, Մեծ Եղեռնի առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկներէ, կամ, պարագայական ցոյցերէ:

Իսկ անկուսակցականներու բազմութիւնը, կամ, «չէզոքներու կուսակցութիւնը», ինչպէս կը սիրեն ըսել ոմանք, համազգային մղումէ զուրկ՝ անդիմագիծ զանգուած մըն է, որ ընդհանրապէս չի գործեր, բացի այն պարագաներէն, երբ նոյն այդ կուսակցութիւնները կ՚ըլլան մղիչ ուժը: Այս առթիւ տեղին է յիշել մեր ժամանակներու մեծագոյն գրողներէն Շահան Շահնուրի պարագան, որ անկուսակցական էր եւ ապրեցաւ հիւանդանոցէ հիւանդանոց նետուելով, օգնութիւն աղերսելով, եւ որուն պաղատանքը գործնականօրէն չլսեց անկուսակցական զանգուածը, մինչեւ որ մահը զգետնեց զինք կանխահաս կերպով: Բայց կուսակցական կեանքն ալ այս պատկերին հակադրուելու չափ նախանձելի չէ:

Մեր կուսակցութիւններուն երկուքը՝ Ս.Դ.Հ.Կ. եւ Հ.Յ.Դ.՝ սոցիալիստական (ընկերվարական) են: Բայց, այդպէս ըլլալով հանդերձ, հակառակորդ են իրարու, այն աստիճան որ հակամարտութիւնը երբեմն բռնարարքներու եւ նոյնիսկ սպանութեանց աստիճանին հասած է, բացի վերջին ժամանակներէն: Իրենց դաւանած սոցիալիզմը եւ ազգին ու հայրենիքին ծառայելու յանձնառութիւնը զիրենք չէ կրցած միացնել, եւ ոչ իսկ բարեկամացնել: Բայց ի՛նչ սոցիալիզմ՝ երբ Սփիւռքի մէջ իրենց ոտքին տակ հող չունին սոցիալիզմ կառուցելու համար:

Իսկ երրորդը՝ Ռ.Ա.Կ.-ն է, որ ինչպէս անունը կը յուշէ, ռամկավարական (դեմոկրատական) ուղին կը հետեւի: Այս գաղափարաբանութեան գտած համամարդկային ընդունելութիւնը մեծապէս զօրացուց Ռ.Ա.Կ.-ը, որ 1921ին հիմնուած ըլլալով, հայ կուսակցութիւններուն ամէնէն կրտսերն ու փոքրաթիւը եղած էր, որ սակայն ոչ-սոցիալիստական, բայց էապէս հայրենանուէր եւ իրապաշտ իր գործունէութեամբ կրցաւ անդամներու եւ համակիրներու լայն շրջանակ մը կազմել:

Սակայն միաձոյլ չկրցան մնալ կուսակցութիւնները, մասամբ իրենց սխալներուն հետեւանքով եւ մասամբ արտաքին միջամտութիւններու պատճառով, բայց մանաւանդ, անհատներու եւ խմբաւորումներու անջատողական ձգտումներուն սեփական շահի ու փառքի հետապնդումներուն հետեւանքով: Արդարեւ, նոյն կուսակցութեան մէջ գտնուեցան անհատներ ու խմբակներ, որոնք չբաժնեցին ղեկավարութեան քաղաքականութիւնը, աթոռի ու շահի մրցակցութիւնը, բռնատիրական գործելակերպը, կամ պարզապէս ընթացք տալով իրենց անիշխանական խառնուածքին՝ ըմբոստացան ու ճեղքեր յառաջ բերին: Այս ցաւալի երեւոյթէն զերծ չկրցան մնալ մեր կուսակցութիւնները, առաւել կամ նուազ չափով պառակտումի եւ հակամարտութեանց ենթարկուելով: Վերոյիշեալ պատճառներով յառաջ եկած անբաղձալի կացութեան մէջ է որ տեղի կ՚ունենան դէպքեր ու կը կատարուին արարքներ, որոնք ոչ միայն անպատուաբեր են հեղինակներուն, այլ կ՚ոտնակոխեն նաեւ կուսակցական կարգ ու կանոնը:

Ինչպէս ըսինք, բոլորին ալ նպատակը ազգին ու հայրենիքին ծառայելն է, բայց զարմանալիօրէն, այդ նպատակին համար իսկ չեն կրնար միասնական աշխատանք տանիլ: Եւ աւելի տխուր պատկեր պարզելով՝ յաճախ իրարու կը հակադրուին, զիրար խծբծելով: Այս մարզին մէջ շատ տխուր եւ ապշեցուցիչ օրինակ մը տուաւ Հ.Յ.Դ. գերագոյն ղեկավարներէն հայաստանաբնակ Վահան Յովհաննէսեան, որ չես գիտեր ինչո՛ւ անհրաժեշտ զգացեր էր վերջերս յայտարարելու որ Սփիւռքին մէջ կայ ու չկայ Դաշնակցութիւնը կայ. ոչ՝ Հնչակեան եւ ոչ Ռամկավար: Ճիշդ այդպէս: Կարելի է զարմանալ ու ցաւիլ միայն հասուն ղեկավարի մը նման արտայայտութեան համար: Ինչո՞ւ այս ամբարտաւանութիւնը որ արժանապատուութեան ծանր վիրաւորանք կը պատճառէ միւս երկու կուսակցութիւններու հազարաւոր անդամներուն եւ համակիր զանգուածներուն: Արդեօ՞ք անոր համար որ Հայաստանի վերջին ընտրութիւններուն Հ.Յ.Դ. երրորդ տեղը գրաւած էր: Այս առթիւ յիշեցնենք պ. Յովհաննէսեանին որ ոչ հեռու անցեալին, տակաւին անկախութեան սկիզբը, նորակազմ խորհրդարանին մէջ, յանկարծ 16-17 ռամկավար պատգամաւորներ (երեսփոխան) երեւան եկան: Ասիկա արդիւնքն էր խորհրդային Հայաստանի հետ տասնամեակներով կատարուած գրական, մշակութային եւ ընկերային յարաբերութիւններուն, բայց որ անցողակի երեւոյթ մը եղաւ Հայաստանի մէջ Ռ.Ա.Կ.-ի ղեկավար նշանակուած ձախաւեր եւ անժողովրդական պատասխանատուներուն պատճառով:

Նախանձը, մեծամասնութիւնն ու արհամարհանքը պախարակելի երեւոյթներ են, որոնցմէ հեռու պէտք է մնայ ամէն ազնիւ մարդ, եւ մանաւանդ, ազգային կեանքի վրայ ազդեցութիւն ունեցողները: Պրն. Վահան Յովհաննէսեան այս վերջին դասակարգին պատկանող մարդոցմէն է, որուն դիրքին ու վարկին չի վայելեր իր կատարած յայտարարութիւնը: Արհամարհանքը զինք, կամ, իր կուսակցութիւնը չի զօրացըներ, ընդհակառակն, կը վարկաբեկէ:

Իսկական զօրաւորը չի վախնար գործակցութենէ, այլ վեր կը բռնէ ու կը գնահատէ մրցակիցները, խիզախօրէն նոյնիսկ ձեռք երկարելով գործակցութեան, փոխանակ արհամարհանք ցուցաբերելու:

Հ. Ն.

Մոնրէալ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Խաչատուրեան» Հայ կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Յունիս 9ին, տեղի ունեցած է «Գուլեան - Զաքարեան - Վասպուրական» ազգային վարժարանի 26րդ տարեկան ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են 250 հոգի: Յայտագիրը վարած է Նայիրա Տէր Կիրեղեան: Վարժարանի տնտեսական յանձնախումբի ատենապետ Ռոստոմ Այնթապլեան զեկուցած է դպրոցի նիւթական կացութեան մասին, տալով վիճակագրական պատկերներ: Դպրոցին աշակերտութեան թիւր 130 է. ունի 17 մնայուն եւ 5 այցելու ուսուցիչներ եւ 3 պաշտօնեաներ. տարեկան պիւտճէն շուրջ 1.1 միլիոն տոլար է. կրթաթոշակներու գանձումէն ետք իւրաքանչիւր աշակերտի համար բաց ունի 2.500 տոլար: Խնամակալ մարմնի ատենապետը՝ Աւօ Քէչիշեան, շնորհաւորած է վարժարանին նոր տնօրէնը՝ Եփրեմ Մեհրանեան: Բանախօսած է Հոլիվուտի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգ. վարժարանի տնօրէն Վիգէն Եագուպեան, ներկայացնելով ամերիկահայ աշակերտի ներկայ օրերու իրավիճակը, հիմնուելով գլխաւորաբար բազմամշակոյթ ու միամշակոյթ կրթութեան տարբերութիւններուն վրայ: Խօսք առած է նաեւ դպրոցին նոր տնօրէնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ձեռնարկէն եւ հանգանակութենէ գոյացած է 150 հազար տոլար, ի նպաստ վարժարանին:

*

«ՄԱՇՏՈՑ» ԳՈԼԷՃԻ 15ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կլէնտէյլ «Նազովրեցի» հայ աւետարանական եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 16ին, տեղի ունեցած է «Մաշտոց» գոլէճի 15րդ տարեշրջանի հանդէսը: Խօսք առնելով գոլէճին նախագահը՝ Կարպիս Տէր Եղիայեան, շեշտած է հաստատութեան իւրայատուկ դերակատարութիւնը եւ գաղութին ծառայելու յանձնառութիւնը: Կլէնտէյլի թաղապետական խորհուրդի անդամ Տէյվիտ Ուիվըր դրուատած է շրջանաւարտները իրենց նուաճումներուն համար: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք կատարուած է 107 շրջանաւարտներու վկայանաց բաշխումը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳՈՒՄ

Հայվազովսկին չփոթուեց, բայց անծանօթն արդէն մօտենում էր եւ բռնելով թեւից, նրան տարաւ իր տեղը: Ապա կառուցուող տաճարը մատնացոյց անելով, նա խորհուրդ տուեց ականջ դնել քարտաշների ձայներին: Չնայած տարածութիւնը բաւականին մեծ էր, պարզ լսւում էր գրեթէ ամէն մի խօսքը: Քարտաշների ձայները երբեմն միախառնըւում էին մուրճերի ընդհատ հարուածներին: Ժամանակ առ ժամանակ կարճատեւ լռութիւն էր տիրում, որն անսպասելիօրէն խախտւում էր Նեւայի ջրերում լըւացք անող լուացարարուհու զրնգուն ծիծաղով:

– Ի՛նչ լաւ է, – դուրս թռաւ անծանօթի բերանից, եւ նրա խիստ դէմքը այնպէս սրտաբաց ու անկեղծ արտայայտութիւն ստացաւ, որ ինչ-որ բանով պատանուն յիշեցրեց ծերունի Կոխին:

– Եւ այս բոլորը կարելի է վերարտադրել ջութակի վրայ, – նկատեց նա մեղմ, երկիւղած.

– Դուք երաժի՞շտ էք, – աշխուժացաւ անծանօթը:

– Ոչ, բայց փոքր հասակից ջութակ եմ նուագում:

– Աստուա՛ծ իմ՝ ինչպիսի յաջողութիւն: Այդ դէպքում թոյլ տուէք ձեզ հրաւիրել ինձ մօտ, պարոն - Ես այստեղ մօտիկ եմ ապրում, եւ դուք ինձ մեծ հաճոյք կը պատճառէիք ձեր նուագով: Ես հիանալի ջութակ ունեմ:

Հայվազովսկին պատասխանեց, որ նա սովոր է միայն իր ջութակով նուագել, որ դեռ երեկոյեան է ժամանել Պետերսբուրգ ու իջեւանել տիկին Բաշմակովայի տանը, որտեղ եւ այժմ իր միւս իրերի հետ գտնւում էր ջութակը:

Անծանօթն, ըստ երեւոյթին, երաժըշտութեան կրքոտ սիրահար էր: Նա անմիջապէս համոզեց Հայվազովսկուն, որ կարելի է վարձու կառք նստել ու գնալ բերել գործիքը:

Մի ժամ անց նրանց կառքը կանգ առաւ մի մեծ սիւնազարդ տան առաջ, որի մուտքի մօտ սֆինքսներ էին բազմած:

Հայվազովսկին ուզում էր հարցնել, թէ այդ ի՞նչ շէնք էր եւ որտեղ էին գտնըւում իրենք, բայց անծանօթն աշխուժօրէն պատմում էր կոմս Վիելգորսկու տանը տեղի ունեցած վերջին երաժըշտական երեկոյթի մասին:

Տանը ծեր ծառայից բացի ոչ ոք չկար: Ընդարձակ սենեակում, որի պատերին ամէնուրեք նկարներ էին կախուած, հիւրը մի քանի րոպէ մնաց մենակ: Համարեա բոլորը Պետերսբուրգի տեսարաններ էին. Նեւան՝ իր ջրերում անդրադարձած տների պարզ ուրուագծերով, գեղեցիկ գետափը, մի քանի ծովային տեսարաններ: Հայվազովսկու ուշադրութիւնն անմիջապէս գրաւեց այն նկարը, որը պատկերում էր փոթորկը ծովում: Նա փակեց աչքերն ու պարզօրէն տեսաւ աշնանային Թէոդոսիան, երկնքում թեւածող գորշ ամպերը, լսեց աշնանային ծովի մոլեգին շառաչը:

Տանտէրը վերադարձաւ: Նա չէր համբերում, ուզում էր ժամ առաջ լսել պատանուն: Իսկ Հայվազովսկուն աւելի շատ այդ նկարն էր հետաքրքրում. ո՞վ, որտե՞ղ եւ ե՞րբ է դա նկարել: Բայց պէտք էր յարգել տանտիրոջը, եւ պատանին սկսեց նուագել, ոչ մի րոպէ աչք չկտրելով դիմացի տեսարանից: Այնտեղ պատկերուած ծովը ոգեշնչում էր նրան, եւ նա վերյիշեց այն սիրելի մեղեդիները, որ լսել էր հայրենի Թէոդոսիայում, թափառաշրջիկ երգիչ հայերից:

Պետերսբուրգեան մոխրաւուն աղջամուղջը դանդաղօրէն սենեակ սահելով մշուշով պատեց անկիւններում դրուած իրերն ու առարկաները, իսկ Հայվազովսկին դեռ շարունակում է նուագել: Տանտէրը անշարժ նստած էր պատուհանի տակ դրուած բազկաթոռում, եւ նրա դէմքից վայր չէր իջնում խիստ ու մի տեսակ հանդիսաւորութեամբ քարացած արտայայտութիւնը: Ջութակի հնչիւնները ողողել էին սրահը, թւում էր, թէ դրանք թափանցում էին ոչ միայն այդ մարդու հոգու խորքը, այլեւ շրջապատում ամէն, ամէն ինչի մէջ: Դռների ծանր վարագոյրներն անգամ կարծես ականջ էին դնում այդ երաժշտութեանը: Ամէն անգամ, երբ ջութակը գեղգեղում էր յուզիչ ու քնքոյշ, նրանք «զգածուած» շարժւում էին: Ի՞նչ իմանար տանտէրը, որ նրանց յետեւում տխուր հոգոց էր հանում ծեր սպասաւորը:

Երբ Հայվազովսկին վերջացրեց նուագը, անծանօթն իսկոյն հարցրեց.

– Իսկ... ո՞ւմ մօտ էք մտադիր երաժըշտութիւն սովորել, պարոն:

– Երաժշտութիւնն ինձ համար միայն ժամանց է, – պատասխանեց պատանին: – Ես ծնուել եմ Տաւրիդայում եւ այստեղ եկել եմ նկարչութիւն սովորելու:

– Ներեցէք, ներեցէք, – տեղից վեր թռաւ տանտէրը, – արդեօք դուք չէ՞ք պատանի նկարիչ Յովհաննէս Հայվազովսկին՝ Թէոդոսիայից:

(Շար. 40)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց հօր՝ Արշակ Բազումեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Միշէլ եւ Պէթի Բազումեան 250 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱԽԱՌԷՆ համակիր մը 1.000 Եւրօ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ *(25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) միւսներուն։*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ս. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը։

Կանխաւ ապահովել տեղերը։

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 15

"ՎԱՐԴԱՎԱՌ" Տաղաւար
Տօն Պայծառակերպութեան
ի Թաբոր լերինն
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Գիշերային եւ առաւօտեան հանդիսաւոր ժամերգութեամբ հանդերձ ԱՆԴԱՍՏԱՆԻՒՔ։
Յաւարտին պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8.30ին։

Եկայք տօնեսցուք

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 16

Բ. օր Վարդավառի
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։
Գիշերային և առաւօտեան ժամերգութեամբ։
Յաւարտին պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE BRADERIE DE NOEL DE CHENE FRANCE

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation de musique traditionnelle arménienne d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20։ *Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն։*

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ'արժէ 10 Եւրօ։ Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

arménie mon amie

AGENDA

CENTENAIRE DE CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30

— Entrée libre —

Salle d'exposition de la Fondation Carzou; entrée: Boulevard Elémir Bourges

LA PEINTURE ARMENIENNE 1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI

Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité; 2 rue de la Charité — 13002 Marseille Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

DIMANCHE 16 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

de la région parisienne
animée par l'orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année à
SEVRES
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
au 26 rue Troyon — 92310 SEVRES
dans un cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français

□

Réservez un bon accueil au carnet de tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
- Divine liturgie à 11 heures, dans le Salon du Collège
- Repas à partir de 13 heures, dans la cour, derrière le Collège
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux tombolas (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes : 20 Euros
Enfants (5-17 ans) : 12 Euros

Réservations et informations par tél. :

— Paroisse de Paris : 01 44 59 23 50
— Centre Culturel : 01 40 51 11 90

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SÉJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet** au **13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21.749
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21.749

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ - Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ֆրանսայի նորընտիր նախագահը Յուլիս 12ին Էլիզէի պալատին մէջ ընդունած է նախագահ Ռ. Քոչարեանը: Իրենց հանդիպումին գլխաւոր նիւթը եղած է փոխադարձ յարաբերութիւններու տարածը, յատկապէս տնտեսական գործակցութեան զարգացման հեռանկարներով: Երկու նախագահները շօշափած են նաեւ պաշտպանութեան մարզին մէջ գործակցութեան հարցեր, ապա կովկասեան իրավիճակը քննարկած: Հանդիպումը տեւած է ժամու մը չափ:

Նոյն օրը Նախագահ Ռ. Քոչարեան ընդունուած է Ազգ. Ժողովի նախագահ Պ. Աքուայէի կողմէ. այդ տեսակցութեան եւս շեշտուած է գործակցութիւնը աւելի ընդլայնելու կարեւորութիւնը:

ՊՈԼԻՍ

ՅՈՒՆԱՑ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՃՇԴՈՒՄԸ

Ուղղափառ երիտասարդութեան Պոլսոյ Բ. միջազգային համաժողովին 37 երկրէ 788 կրօնաւոր եւ աշխարհական մասնակցած է: Պատրիարքը բացումի պաշտօնական ելոյթով նախ ծանրացած է պատրիարքարանի տիեզերական բնոյթին վրայ, բացայայտ կերպով հակադրուելով եւ հերքելով Թուրքերու յայտարարութիւնը թէ անընդունելի է այդ տիտղոսին գործածութիւնը:

Պարթոլոմէոս պատրիարքը ըսած է. "Գիտէք թէ պատրիարքարանը ազգային եկեղեցի մը չի գլխաւորեր: Ան Զ. դարէն ի վեր տիեզերական է: Ասիկա պատմական տիտղոս մըն է որ ոչ քաղաքական բնոյթ, ոչ ալ քաղաքական նպատակներ ունի: Ամբողջ աշխարհը Զ. դարէն ի վեր կը ճանչնայ այս իրականութիւնը":

Բացումին ներկայ գտնուած են Թրքահայոց Մեսրոպ Պատրիարքը, Ասորիներու պատրիարքական փոխանորդը, Վատիկանի աւագ դեսպանը: Համաժողովը կ'աւարտի Յուլիս 15ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՇԻՐԱԿԻ ՆՈՐ ՄԱՐԶՊԵՏԸ

Կառավարութեան Յուլիս 12ի որոշումով Լիտա Նանեան Շիրակի մարզպետ նշանակուած է: Ան ծնած է 1948ին Ադրբէջանի Խանլարի շրջանի Շահումեան գիւղը: 1968ին աւարտած է Երեւանի տնտեսագիտութեան փքիւլթէն. մինչեւ մարզպետ նշանակումը ղեկավարած է հարկային պետական ծառայութեան Գիւմրիի կառոյցը: Լ. Նանեանի թեկնածութիւնը առաջարկուած էր Հանրապետական կուսակցութեան կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՓԻՆԱԼԻ մէջ է որ, Յուլիս 12ին, Նիքոլա Սարքոզի պարզած է իր տեսակէտները հիմնարկներու բարենորոգման մասին: Զուգեր 6րդ Հանրապետութեան մը մասին խօսիլ, այլ կ'ուզէ որ 5րդը փոփոխութիւններ կրէ: Այդ փոփոխութիւններու կարգին կը խորհի որ Հանրապետութեան նախագահը կարենայ արտայայտուիլ Ազգ. Ժողովին առջեւ: Կ'ուզէ տը Կօլի ժառանգորդն ըլլալ եւ ուրեմն հաւատարիմ մնալ Սահմանադրութեան: 1946 Սեպտ. 29ին է որ տը Կօլ Էփինալի մէջ բացատրած էր թէ ինչո՞ւ Ազգ. Ժողովին գիշերը քուէարկած Սահմանադրութեան ծրագիրը անընդունելի էր եւ Սարքոզի կը ջանայ կրկնութիւններ ընել, մերժ տալ "կուսակցութիւններու վարչակարգ"ին: Իրեն համար Հանրապետութիւնը անմեղադրելի պէտք է ըլլայ: Առիթը չփախցուց նաեւ յիշելու տը Կօլի մէկ ուրիշ խօսքը՝ "Այս համոզումները կուսակցութեան մը համոզումները չեն: Ոչ ձախին, ոչ աջին կը պատկանին: Մէկ նպատակ ունին որ է՝ օգտակար ըլլալ երկրին": Հարցը հոն է որ տը Կօլի հետ բաղդատութիւնը միայն հասակի հարց չէ:

ԳԼԻՐՍԹՐԻՄԻ հարցը օրէ օր կը զարգանայ եւ զօր. Ռոնտոյի յապաղումով հրապարակ ելած արձանագրութիւնները միշտ նորութիւններ կը բերեն, ոստիկանական ձախող վէպի մը տպաւորութիւնը թողլով: Կը թուի որ պաշտպանութեան նախկին նախարարուհին ալ (այժմ՝ ներքին նախարարուհի) պիտի չկարենայ հաստատել թէ գործ չունէր, այլ խօսքով տեղեակ չէր, զօր. Ռոնտօ մանրամասնութիւններ չէր տուած: Յիշենք որ հարցը ծագած էր 2004 Յունուարին, երբ արտաքին նախարար Տ. տը Վիլփէն կ'ընդունէր Է.Ա.Տ.Է.Խ.Ս.–ի փոխ նախագահ Ժան-Լուի Ժերկորէնը եւ զօր. Ռոնտօն եւ կ'ոգեկոչէին ցանկ մը մարդոց որոնք գաղտնի հաշիւներ ունէին Գլիրսթրիմի մօտ: Մայիսին, ցանկը կը յանձնուէր հարցաքննիչ դատաւորին՝ Վան Ռույմպէքի: Հոն կան 388 անուն, որոնց մէջ երկու անուն որոնք Սարքոզին կը ներկայացնէին եւ այս վերջինը բողոք կը ներկայացնէ զրպարտիչ մատնութեան համար: Բայց, ի վերջոյ, միայն 2007 Յուլիսին է որ Ռոնտոյի համակարգիչը "կը խօսի" ուրկէ կը յայտնուի որ տը Վիլփէն հրահանգ տուած է որ Սարքոզի "մատնուի"...:

ՅՈՅՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ Կիպրացիները Յուլիս 12ին սկսած են թաղել իրենց հարազատները որոնք մեռած էին 1960 – 70 թուականներուն, համայնքներու միջեւ բուռն բախումներու ընթացքին: Խորհրդանշական հանգրուան մըն է հաշտութեան փափուկ գործընթացին մէջ: ՄԱԿ-ի յատուկ մարմինը՝ անհետացած անձերու համար, կրցած է ճշդել 15 յոյն Կիպրացիներու եւ 13 Թուրք Կիպրացիներու ինքնութիւնը և ընտանիքները տեղեակ պահուած են: 2006ին գոյացած համաձայնագրի մը հիման վրայ, 290 դիակներ հասարակաց փոսերէն հանուած են "կանաչ գիծ"ին երկու կողմերէն: Ըստ ՄԱԿ-ի 1468 յոյն Կիպրացի եւ 502 թուրք Կիպրացի անհետացած են 1963-64ին եւ 1974ի թրքական յարձակման ատեն:

ՔԷՕԼՆԻ մէջ (Գերմանիա) ծրագրուած է կառուցանել մահմետական ամէնէն մեծ կեդրոններէն մէկը, ինչ որ բնակչութեան բողոքներուն դուռ բացած է: Էհրնֆելտ թաղամասի նախկին փլատակ մզկիթին տեղը օսմանեան ներշնչումով նոր մզկիթը պիտի կարենայ 4.000 հոգի ընդունիլ եւ Քէօլնի քաղաքապետը նեղ կացութեան մատնուած է, խոստովանելով որ "մարդիկ կը վախնան": Գերմանիա կը գիտակցի որ "հիւր աշխատաւորները" տուն-տեղ եղած են վերջնապէս եւ այսօր 80 միլիոն բնակիչներուն 15 միլիոնը օտար է, գլուխն ունենալով Թուրքերը:

ՍԵՍԻԼԻԱ ՍԱՐՔՈԶԻ, ընկերակցութեամբ Էլիզէի ընդհանուր քարտուղարին Տրիպոլիս գացած էր Յուլիս 12ին, ուր տեսնուած էր պուլկար հիւանդապահուհիներուն և Քատաֆիի հետ: Հանդիպում ունեցած է նաեւ վարակուած երախաներու ընտանիքներուն հետ: Այս այցելութիւնը տեղի կ'ունենար հիւանդապահուհիներուն մահավճիռին հաստատման վաղորդայնին, մինչ կը տարուէին նաեւ դրամական բանակցութիւններ ենթակաները ազատելու համար: Ծանօթ է որ հիւանդապահուհիները եւ բժիշկ մը ամբաստանուած են որ գիտակցաբար սիտայով վարակած են 400 լիբիացի մանուկներ:

ՔՈՒՇՆԷՐ, Պելկրատի մէջ կոչ ըրած է Սերպիոյ որ կարգադրէ Քոսովոյի հարցը, եթէ կ'ուզէ մաս կազմել Եւրոպական Միութեան: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը ապահովութիւն տուած է որ Ֆրանսա զօրավիգ է Սերպիոյ անդամակցութեան, բայց նախ պէտք է կարգադրել Քոսովոյի հարցը:

ԱՄՆ-ՈՒ Ներկայացուցչական ժողովը կը պահանջէ որ Պուշ Իրաքէն քաշէ ամերիկեան զօրքերը 2008 Մարտէն առաջ: Բայց, Պուշ նոր պայմանաժամ մը կ'ուզէ, խոստանալով Սեպտեմբերին նոր հաշուետուութիւն մը կատարել: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Պուշ կրկնած է որ նախ պէտք է յաղթել եւ չուզեր համոզուիլ ոմանց պէս, որ ամէն ինչ կորսուած է:

ՌԱՇԻՏԱ ՏԱԹԻԻ (արդարութեան նախարարուհի) եղբայրը ձերբակալուած է, ըստ Ֆրանս-Էնֆոյի, թմրեցուցիչի շահատակութեան համար: Ճամալ Տաթիի դատը պիտի տեսնուի Յուլիս 17ին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԽՊԱՐ-ԱԽՊԱՐԻ-ԱԽՊԱՐԷ ԲԱՅՑ ՈՉ՝ ԱԽՊԱՐՈՎ

Հայաստանի մէջ մարքսիստական կուսակցութիւն կայ: Մէյ մըն ալ արեւմուտքցի խրատատուներ առիթ չեն փախցներ դժգոհելու ժողովրդավարութեան, ազատութեան յարգանքի պակասէն: Քանի՞ անդամ ունի այդ կուսակցութիւնը, ի՞նչ կը ներկայացնէ, շատ յայտնի չէ: Բայց մէկ բան ստոյգ է. ունի նախագահ: Ան կը կոչուի Դաւիթ Յակոբեան: Խելօք մէկը պէտք է ըլլայ որ հասած է քաղաքական կուսակցութեան ղեկավարի դիրքին, թէեւ, յայտնապէս, ըստ "Նոյեան տապան"ի Յուլիս 12ի մէկ լուրին, բաւական մը կոյր է, նոյնքան ալ խուլ:

Ո՛չ, այս բաները անշուշտ թերութիւն չեն կազմեր քաղաքական ասպարէզ մտած ու հոն մնալ յաջողած մէկուն համար: Ընդհակառակը: Ամէնէն սուր վիճակներու մէջ այդ յատկանիշերը ամէնէն ապահով փրկարար օղակը կ'ըլլան ենթականերու, որպէսզի անոնք անայլայլ շարունակեն իրենց երթը:

Սակայն քիչ մը տարբեր է ընկեր Դաւիթի պարագան. անոր անայլայլ երթը կ'անտեսէ նաեւ մեր ամէնէն մեծերէն ամէն առիթով կրկնուած ազգային, համազգային նորօրեայ հաւատամքը. «Մէկ ազգ, մէկ հայրենիք, մէկ մշակոյթ, մէկ եկեղեցի, մէկ ժողովուրդ». մէ՛կ, մէ՛կ, մինչեւ վե՛րջ:

Մարքսիստականներու պարագլուխը արտայայտուելով 2008ի նախագահական ընտրութեան մասին, նշեր է. «Հայ ժողովուրդը նախագահական գահը երրորդ անգամ գաղթականի չի տալու»:

Մէկդի ձգելով "մարքսիստական"ի մը բառապաշարին մէջ նախագահական աթոռին համար "գահ"ին նախընտրութիւնը, կարելի չէ չանդրադառնալ որպէս "գաղթական" ծպտուած "ախպար"ին ներկայութեան: Եւ այս մէկը, ո՛չ միայն բառապաշարին ներկայութեամբ:

Հարցը այն չէ որ սովետական տարիներու ժառանգութիւնը որքա՛ն ամրօրէն խարսխուած է հոգիներու, միտքերու մէջ. ո՛չ ալ այն որ անկախ Հայաստանի առաջին նախագահը "ախպար" նկատողներու արմատը չորցած չէ:

Բայց ո՛վ, ի՛նչ կ'ուզէ ըսէ, ի սէր ախպարամերժումին, Ղարաբաղցին ալ այդ խումբին մէջ դասելու երեւոյթը տարօրինակ է, խրտչեցնող, զայրացնող:

Յետոյ, մեր "ախպար"աստաններ իրենց ամէն կարելին ըրին Հայաստանի համար, նիւթական օժանդակութիւն, բարոյական նեցուկ, հանրապետութեան նախագահ, նախարար տրամադրեն, համագումարներու, համաժողովներու, պատարագներու, տօներու վազեն, արժանի ըլլալու համար հոլովումի սա պոչատ դասի՞ն. ախպար - ախպարի - ախպարէ, բայց ո՞չ "ախպարով"...

Թ. ԱՐՓԻ

ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ «1937»ԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փաստագրական ֆիլմերու Մարսէյլի փառատօնին մեծ գնահատութեան, մրցանակներու արժանացած է երիտասարդ արուեստագիտուհի Նորա Մարտիրոսեանի "1937" խորագրուած գործը: Ան նիւթ կ'ընէ իր հերոսուհին՝ Նորա Տապաղեանի Խորհրդային Միութեան այդ թուականի սարսափները ապրածի վկայութիւնը: Հայրը ուրիշ "անբաղձալի"ներու հետ ձերբակալուած է, զինքը վերածելով "ժողովուրդի թշնամի"ի զաւկի մը: Որպէս այդ, 14 տարեկանէն օրագրութիւն ունեցած է, հակառակ ատոր ներկայացուցած վտանգին:

Արուեստագիտուհին 2002ին արձանագրած է Ն. Տապաղեանի վկայութիւնը, ապա 2006ին պատրաստած ֆիլմը: Օգտուած է նաեւ արխիւային նիւթերէ: Ատոր համար մաղած է 1937ի մամուլը, կարդացած յօդուածներ, թերթած Հայաստանի շարժանկարի դիւանները, եւլն.:

ՉԵՂՆԻ ՄՈՌՆԱՍ···

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Անունն իսկ պատկեր մըն էր: Թէ՛ իմաստալից, թէ՛ նկարագեղ: Շողերով շռայլ: Ցոլքերով հարուստ: Վերջապէս՝ մեր մեծափառ Պատմութեան, մեր դիցապաշտ օրերու մէկ գունագեղ երեսը կը պարզէր անիկա: Զի, հեթանոսական անցեալով անչա՛փ պերճ, այնուհետեւ նոր կրօնով՝ քրիստոնէական աստուածատուր հաւատամքով այնքա՛ն ամրապինդ, հայրենաբնակ ժողովուրդի մը հոգեւոր կեանքին մէկ բաղկացուցիչ դէմքը կ'արտայայտէր անիկա: Դեռ մինչեւ Երէկ, մինչեւ Սեւ Օրը:

... Վարդավառի Կիրակի մըն էր,- 1915 Յունիս 28,- երբ Տարօնն ալ արիւնլուայ փռուեցաւ գետին, դաւադիր «եաթաղանը» կուրծքին··· կը հաստատէր ցաւով մեր մեծանուն խմբագրապետը՝ Շաւարշ Միսաքեան, դեռ ասկէ շատ տասնամեակներ առաջ: Եւ՝ առիթով մըն ալ կը թելադրէր ՉՄՈՌՆԱԼ: Չե՞ղնի մոռնաս··· Տարօնեան սրտաշարժ կանչ:

⁂

Մեծ Հայքի նուիրական գաւառներէն էր պատմական Յաշտեանքը: Հիւսիս-արեւմուտքէն սահմանակից Խորձեան գաւառի, արեւելքէն՝ Տարօն, արեւմուտքէն Պաղնատուն եւ Բալահովիտ գաւառներուն, հարաւէն կ'երկարէր մինչեւ Տաւրոսի լեռնաշղթան եւ Կղեսուրի լեռնանցքը: Յաշտեանքի, ինչպէս Տարօնի այլ վայրերու մէջ կը հաստատուէին մեր հինաւուրց անցեալի կարեւորագոյն մեհեանները: Մեծագոյնները, առհասարակ: Իսկապէս, ի զո՛ւր չէ, որ շրջանը՝ Ագաթանգեղոսի եւ Մովսէս Խորենացիի կողմէ նաեւ «Յաշտից տեղիք» անուանեալ, կը նկատուէր հեթանոսական Հայաստանի կրօնական գլխաւոր կեդրոնը: Աշտիշատի մէջ, Արածանիի աջ ափին, Տարօնի արեւմուտքը, վեր կը խոյանար Հայոց Պանթէոնին գլուխը կեցած, գերագոյն աստուած, բոլոր աստուածներուն հայրը, երկնի եւ երկրի արարիչը նկատուող Արամազդի ընկերակից, ասոր համազօր Վիշապաքաղ Վահագնի հռչակաւոր Վահեվահեան մեհեանը: Արիութիւնը մարմնացնող, հայ ռազմիկներուն քաջութիւն պարգեւող եւ այլ գերբնական յատկանիշերով օժտեալ սոյն աստուծոյն պաշտամունքին նուիրուած յիշեալ մեհեանին կողքին կ'երեւէր Լոյսի (աստղ), Սիրոյ եւ Գեղեցկութեան խորհրդանիշ «ոսկեղծի» եւ «վարդամատն» անուանեալ Աստղիկի մեհեանը: Այս մէկը կը կոչուէր նաեւ «Սենեակ վահագնի» քանի ըստ մեր հեթանոս նախահայրերուն՝ դիցուհին սիրուհին, տարփուհին էր Հայոց մեծահզօր Վահագնին(*): Քիչ-շատ հեռուն, հպարտ վեր կը խոյանար Անահիտին՝ Պտղաբերութեան, Արգասաւորութեան եւ Ծննդաբերութեան դիցուհւոյն մեհեանը: Անահիտ Լուսնի աստուածուհին էր միաժամանակ, Արեւին հաւասար, անոր պէս հզօր, որովհետեւ կը նկատուէր «Դայեակ անձրեւաց եւ սնուցիչ բուրաստանաց»: Կը փառաբանուէր, իբր «կեցուցիչ··· մայր ամենայն զգաստութեանց, բարերար ամենայն մարդկան բնութեան»:

Թող շարունակէ խօսիլ հնագարեան Պատմութիւնը մեր: Յաշտեանքը հնուց անտի կը նկատուէր ժառանգական կալուածը Արշակունեաց գահին: Հո՛ն կը բնակէին արքայատան կրտսեր անդամները՝ արքայազունները: Իր բնական հիասքանչ դիրքին, բնութեան արտասովոր գեղեցկութեան շնորհիւ, դեռ հի՛ն-հի՛ն օրերէն կը դառնայ արքունի ամարանոց: Այնպէս կ'երեւի, որ արդէն Արտաշէս Բ.ի ատեն տեղւոյն մեհեանները յատուկ ուշադրութեան առարկայ կը դառնան: Հոգածութեան կ'ենթարկըւին: Կը յիշուի Մաժան անունով Քրմապետ մը, որդի Արտաշէսի: Ան է, որ շինել կուտայ Հայոց Նոր Տարւոյն՝ Նաւասարդեան համազգային տօնակատարութեանց առիթով, Աստղիկի ձուլածոյ արձանը Մեծկակ, արծաթ-ոսկի պատուանդանի վրայ:

Աշտիշատի, այսպէս նկատուած երրորդութեան անդամներէն,- դիցուհի Աստղիկին - պաշտամունքին նուիրուած էր Վարդավառը: Ո՛չ միայն հոն, այլեւ այլուր: Երիզա Բագաւան, ամէն ուր որ իր արձանը կար կանգուն կամ՝ կռատուն մը՝ անոր անունով: Կը նուիրուէին ծաղիկներ, յատկապէս՝ վարդ: Տօնակատարութիւնները հիմնականին մէջ տեղի կ'ունենային բարձունքներու, սարերու վրայ, ակերու մօտ: Զոհաբերութիւն՝ ի պատիւ «սրբագործ» ջուրը հովանաւորող ոգիներուն: Անձրեւ հայցելու խորհուրդ անկասկած: Վարդավառը նոյնպէս կապուած էր հունձքին, բերքահաւաքին, քանի կը փառաբանուէին բերքն ու բարին ապահովող դիքերը Հայոց: Ամէնուր՝ ջրախաղ, զուարճութիւն, սրսկում վարդաջուրի եւ մանաւանդ ծաղի՛կ ու ծաղի՛կ Վարդատօն, յիրաւի:

Որքա՛ն գեղուն են մեր հեթանոս պապերուն Վարդավառը նկարագրող սա պատկերալից տողերը Մշոյ Գեղամին (1866-1918):

... Ընդարձակ եւ օդաւէտ ամէն տեղերու վրայ, ամառուան յատուկ՝ տաղաւարներ կառուցուեր էին, մասնաւորապէս քրմապետին եւ հետեւորդներուն համար: Միւս կողմէ՝ չորս-հինգ օրէ ի վեր խուռներամ հոն կը հասնէին՝ ետեւէ ետեւ հեռաւոր ու մերձաւոր հանդիսաւորներ՝ ըլլան քաղքենի եւ շինական: Մեհենաստանը ու շրջակայ բլուրներ, անտառներ, պատէգ - ծառաստաններ գրաւուած էին մարդոց բազմութենէն: Արանց - կանանց, ծերոց, տղայոց եւ ամէն չափու հասակի մարդոց եռ ու զեռումէն ասեղ ձգելու տեղ չկար: Սար ու ձեր կը ժաժար ու կը գմար ամբոխէն ու ժխորէն...(**)

⁂

Պատմութենէն գիտենք, թէ Լուսաւորիչ եւ Տրդատ միանգամայն քանդել, կործանել կուտան հեթանոսական տաճարներն ու բագինները եւ, Պետական ազգային կրօն կը հռչակեն Քրիստոնէութիւնը Չորրորդ դարու սկիզբին: Շուտով կը ձգտին արմատախիլ ընել դիցապաշտ նկարագրով ամէն սովորոյթ եւ բարք, ամէն կարգ ու սարք: Աշտիշատ կ'օծուի նոր սրբավայրով,- Եւ շինեալ սրբոյն Գրիգորի տեղւոջն յայնմիկ վկայարան մեծ եւ փառաւոր եկեղեցի յանուն Ս. Կարապետին Քրիստոսի Յովհաննու Մկրտիչին»(***):

Ա՛յլ, սակայն, ժողովուրդը մեր, կը մերժէ վերջնական ու վճռական քայլով խզել կապը իր վաղեմի անցեալին, իր վաղնջական օրերուն, յայտնապէս իր հնադարեան արմատներուն հետ: Մուրատատուր Սուրբ Կարապետի վանքը նոյնպէս կը դառնայ ուխտատեղի: Որոշ ձեւափոխումներով կը պահպանէ Վարդամատն Վարդավառի խորհուրդն ու ծէսը աւանդական:

⁂

Վարդավառ: Դեռ ո՛չ շատ հեռաւոր ժամանակներուն, աշխարհ մ'ամբողջ կը խլրտար, կը խայտար խանդով ու հրայրքով: Վանքը՝ ներսով-դուրսով, իր յարակից սարերով ու լանջերով շարժուն, եռուն դիմագիծ կը զգենուր: Հոն կը մէկտեղուէր հաւատաւոր բազմութիւնը ռամիկ թէ քաղքցի մարդոց: Ասոնց պիրկ ու պինդ բազուկները հոգեհան աշխատանքին վկայութիւնը կը բերէին: Անդին հարսեր ու կաթնաբոյր աղջնակներ, կենսունակ հաւաքականութեան մը գեղուն, յորդուն դէմքը կը պարզէին: Եւ դեռ ծծկեր մանուկներ, ծաղկատիներ իրենց մօրը փէշերուն կպած՝ ճիչ-ճրվճրվուքով չորս-դին կը շէնցրնէին:

Լեռ ու ձոր, դաշտ ու հովիտ, կարծես մեղուանոցի կը վերածուէին: Դհոլն ու զուռնան կը թնդացնէին չրջապատը և, մամիկներ ու պապիկներ, ո՞վ գիտէ քա՛նի-քա՛նիերորդ անգամն ըլլալով, իրենց իղձերուն, փափաքներուն իրականացման խնդրանքով՝ Մուրատատուր Սուրբին տաճարին հնամաշ սրբաքարերը կը համբուրէին:

Ստուգիւ, աղօթք եւ խունկ: Խաչակնքում եւ, միաժամանակ, խընկարկում: Աշխարհ մըն էր, իւրատեսակ ու իւրայատուկ միանգամայն, որ խնդում-ժպտուն երեսներով եւ, այլեւս պատմական դարձած իր լարախաղացներով, կենաբար շունչով կ'ոստոստէր առոյգ եւ աշխոյժ:

... Աւա՛ղ, Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը աւերակ է այսօր: Քարակոյտի է վերածուած շատոնց արդէն: Եւ, երկար, շատ երկար ատենէ ի վեր չեն լսուիր այլեւս աղօթք ու շարական: Ո՛չ իսկ գաղտուկ մրմունջ:

Քար լռութիւն···

Բայց կ'ապրի Վարդավառեան ժողովուրդը մեր: Սեւ Օրին՝ միլիոն եւ աւելի զոհ տալէ եւ լայնատարած բնաշխարհ կորսնցնելէ ետք: Կ'ապրի իր Մայիսեան Արշալոյսով: Իր հրաշագեղ Մեծասքանչով եւ Մեսրոպեան աստուածատուր Տառերով: «Լուսաւորչի կանթեղով»:

Կ'ապրի, ցորչափ իր հոգիին խորը պահած իր սրբազան եւ հնաբոյր աւանդութիւնները աչքի բիբի մը նման կը սիրէ, կը գուրգուրայ: Կը պահէ ու կը պահպանէ:

Վարդավառ: Վարդերով պչրուն, զարդարուն, միանգամա՛յն՝ նախնադարեա՛ն դրոշմով օծուն մեր այս նախնեաց Վարդատօնը:

Չե՛ղնի որ մոռնաս···

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Գողտր զրոյցի մը արձագանգն է Գարեգին եպիսկ. Սրուանձտեանցի (1840-1892) գրի առած սա ժողովրդեան աւանդավէպը: Գեղեցիկն Աստղիկ՝ կախարդիչ, հրապուրիչ միանգամայն, սովորութիւն ունէր գիշերները լոգնալու Եփրատի (Արածանի) կիրճի իր լոգարանին մէջ: Հայ կտրիճներ գեղուհին մերկ վիճակի մէջ տեսնելու, մարմնին գեղեցկութեամբ հրապուրուելու, զմայլելու ակնյայտնի մտադրութեամբ, խարոյկներ վառելով կը լուսաւորեն լերան լանջերը: Դիցուհին նկատելով եւ, խուսափելու մտօք ցանկասէր աչքերու վաւաշոտ նայուածքներէն, մշուշի սփռումով՝ հովիտէն - լանջերը, կը քօղարկէ մերկութիւնը իր: Հօսկէ՝ վայրը կը կոչուի ՄՈՒՇ: («Գրոց - Բրոց», Պոլիս, 1874):

(**) «Իննակնեանց Մեհեանները եւ Նաւասարդի տօնը Տարօնոյ մէջ»: Նաւասարդ *գրական եւ գեղարուեստական տարեգիրք*,- Ա,- Կազմեցին Դանիէլ Վարուժան եւ Յ. Ճ. Սիրունի: 1914, Կ. Պոլիս:

(***) Հարկաւ Լուսաւորիչ կ'ըմբռնէ ճշդիւ, թէ մեհեաններու յեղակարծ ոչնչացումով՝ դիւրին չէր ժողովուրդի մը հոգիէն փրցնել հանել իր հին հաւատքը: Ուստի վարդավառը կը փութայ զուգորդել Քրիստոսի Այլակերպութեան տօնին:

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉԻ ՄԱՍԻՆ ԵՆ ԽՕՍՈՒՄ ՕՀԱՆԱՒԱՆՈՒՄ

ԹԱԳՈՒՀԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Հայաստանի բոլոր գիւղերում, անկախ մայրաքաղաքից ունեցած հեռաւորութիւնից, մարդիկ ապրում են նոյն հոգսերով՝ աշխատատեղ չկայ, տառապանքով հող են մշակում, իսկ բերքն իրացնել չի յաջողւում, կարկուտը մեծ վնասներ է պատճառում, իսկ կառավարութիւնը չի փոխհատուցում վնասը եւ այլն:

⁂

Կարելի է այս մասին տարիներ շարունակ, անվերջ գրել, միեւնոյնն է՝ ոչինչ չի փոխւում: Ընտրարշաւին մասնակցող կուսակցութիւններն այս մարդկանց յիշում են միայն ընտրութիւնից ընտրութիւն:

Եւ պատահական չէ, որ, ինչպէս նշեց օհանաւանցիներից մէկը, «ընտրութիւններն էլ մի եղանակ էին, եկան, անցան, գնացին, ինչպէս տարուայ եղանակներն են փոխւում»: Իսկ կուսակցութիւնները

գալիս, խոստումներ են տալիս, որպէսզի ԱԺ ընտրութիւններից յետոյ կեանքը գիւղացու համար աւելի թանկանայ, եւ նա իրեն առաւել միայնակ ու կքած զգայ բնութեան պատճառած արհաւիրքների ու չինովնիկների կամայականութիւնների առջեւ:

«Բուժանիւթը թանկ է, պարարտանիւթերը թանկ են, ջուրը թանկ է, կարկուտ է լինում, բերքը վնասւում է, կարկտահարուած բերքը չենք կարողանում հասցնել մայրաքաղաք վաճառել: Գիւղացին տանջւում, տառապում է, բայց չի կարողանում ապրել»,- Մեր զրոյցի ժամանակ նշում էին Երեւանից ընդամէնը քսանըհինգ քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունեցող, Արագածոտնի մարզի Օհանաւան գիւղի բնակիչները: «Զհամբերեցին, որ գոնէ ընտրութիւններից երկու ամիս անցնի, յետոյ փողերը հաւաքեն, ամէն ինչ թանկացաւ»,- մեր զրոյցի ժամանակ նշեց Թամարա Մանուկեանը:

Մօտ 1600 բնակիչ ունեցող այս գիւղում, ըստ օհանաւանցիների, մանկավարժական կադրերի պակաս չկայ: Փոխարէնը գիւղը չունի մանկապարտէզ, ակումբ: Գրադարանում, ըստ գիւղացիների, պահպանւել են անցեալ դարից մնացած հընամաշ գրքեր: Այդ իսկ պատճառով էլ մայրաքաղաքին այսքան մօտիկ այս գիւղում երիտասարդները ըզբաղմունք չունեն: Մայրաքաղաք գնացող գազելները միաժամանակ սպասարկում են նաեւ Օհանաւանին յարակից երեք գիւղերին, երթեւեկում են խիստ ծանրաբեռնուած, այդ իսկ պատճառով էլ օհանաւանցիները չեն կարողանում օգտուել այդ փոխադրամիջոցից: Թէեւ մայրաքաղաք գնալու պատճառ էլ, ըստ մեր զրուցակիցների, ոչ միշտ է գտնւում: Տարեց մարդիկ ասում էին, որ իրենք զօր ու գիշեր զբաղւած են հողագործութեամբ, չեն կարող այգին աչքաթող անել, գընալ մայրաքաղաք: Կան, ի հարկ է, քաղաքականութեամբ հետաքրքրըւողներ էլ, որոնք մեր զրոյցի ժամանակ նշում էին, որ մասնակցում են Երեւանում հրաւիրուող «Իմփիչմենթ»ի հանրահաւաքներին:

«20-25 կուսակցութիւն կանգնել. ամէն մէկն իր լիդերին է առաջարկում, որ պրեզիդենտ լինի: Իսկ Հայաստանից մէկ միլիոնից աւելի հայ է գնացել: Ասում էք՝ գիւղից գնացե՞լ են, ամբողջ Հայաստանն է դատարկւում, թող էս մասին մտածեն»,- իր վրդովմունքն է խընդրում անպայման փոխանցել գիւղացի Իսկանդարը: Տարեց մի մարդ էլ, որ չցանկացաւ նշել իր անունը, խոր հոգոց հանեց. «Վայ էն ազգին, որի ղեկավարը օտար պիտի լինի, որին Սերժը պիտի ղեկավարի»: Երկու անչափահաս երեխաների մայր, հաշմանդամ Սիլվա Գրիգորեանը յայտնում է, որ ինքն ընդամէնը 5500 դրամ թոշակ է ստանում, չունի աշխատանք եւ հարցնում է՝ ինչպէ՞ս ապրենք: Նա ասում է նաեւ, որ մանկուց հաշմանդամ իր դստեր համար չի կարողանում «քայլակ» գնել, քանի որ երեխայի ստացած թոշակն էլ է չնչին՝ 5500 դրամ: Փոխարէնը, ինչպէս Սիլվան, Թամարան, այնպէս էլ մեր զրուցակից միւս օհանաւանցիները ամօթալի են համարում ընտրութիւնների ժամանակ քուէն վաճառելը: «Ինչո՞ւ պէտք է հայ մարդու ձայնը արժենայ 5 հազար դրամ, 10 հազար դըրամ, քսան հազար դրամ»,- հարցընում է Սիլվան, որն ափսոսում է, որ վատ զգացողութեան պատճառով չի կարողացել Մայիսի 12ին գնալ քուէարկութեան: Նա կարծում է որ իր քուէն կեղծած կը լինեն:

Գիւղից հեռանում ես, իսկ աչքիդ առաջ մայրաքաղաքում ամէն օր հրաւիրուող սեմինարներն են, համաժողով - խորհրդաժողովները, որոնց կազմակերպիչները լուրջ դէմքերով խօսում են մարդու իրաւունքներից, Ընտրական օրէնսգրքի այս կամ այն դրոյթը միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցնելուց ,այս կամ այն կուսակցութեան ծրագրերը կեանքի կոչելուց: Եւ ցաւալիօրէն այդ ամէնը հեռաւոր աղերս անգամ չունի այս միամիտ ու պարզ մարդկանց հետ, որոնք միայն կեանքի փոքրիշատէ տանելի պայմաններ են երազում: 21րդ դարի համար տանելի:

Թ. Յ.

«Ժամանակ», Յունիս 22

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ ՅԱՃԱԽՈՂ ՅԱՌԱՋԱԴԻՄ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կլէնտէյլի «Փասիֆիք Գոմիւնիթի» կեդրոնին մէջ, Մայիս 29ին, տեղի ունեցած է հանրային վարժարաններէ շրջանաւարտ յառաջադէմ հայ աշակերտներու գնահատանքի ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են 180 աշակերտներ իրենց ծնողքներով, ուսուցիչներով եւ տնօրէններով: Խօսք առած են հանրային վարժարաններ յաճախող հայ աշակերտներու յանձնախումբի տնօրէնը՝ Արսինէ Յովհաննիսեան, եւ ձեռնարկի պատասխանատու Մեղիա Քալադնամոս, ինչպէս նաեւ առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան, գնահատելով աշակերտներուն յաջողութիւնները: Բանախօսած է «Սքրիմըրս» շարժանկարի արտադրող Քարլա Կարապետեան, որ հատուածներ ներկայացնելով իր պատրաստած ժապաւէնէն, խօսած է մարդկային արժէքներով ապրելու եւ առաջնորդուելու կարեւորութեան մասին: Փակման խօսքը արտասանած է Կլէնտէյլի դպրոցներու վերատեսուչ Մայքըլ Էսքալանթէ: Հուսկ՝ աշակերտներուն տրուած են գնահատագրեր, իսկ չորս միջնակարգ վարժարաններէ բարձրագոյն միջինով շրջանաւարտ հինգ հայ աշակերտներու շնորհուած է 500ական տոլար կրթաթոշակներ, զորս տրամադրած է հայ կրթական հիմնարկութիւնը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 5. ԵՂԻՇԷ

Անմահացած է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ նկարագրութեամբ եւ դարձած հայ դասական գրականութեան ամէնէն համբաւաւոր հեղինակներէն մին:

Կը պակսին կենսագրական հարազատ տեղեկութիւններ: Թովմա Արծրունին (Ժ. դար) զինք կը յիշէ անունով, կը ներկայացնէ որպէս վարդապետ որ միանական կեանք անցուցած է Մոկք գաւառին մէջ: Հին յայսմաւուրքները կը պատմեն թէ նախ զինուոր եղած է եւ դպրապետ Վարդան Մամիկոնեանի եւ Աւարայրէն վերջն է որ նուիրուած է միանձնական կեանքի՝ Ռշտունիք գաւառին մէջ, ուր գրած է իր գիրքերը:

Մեր ձեռքը հասած ԵՂԻՇԷԻ հնագոյն ձեռագիրը կը կրէ 1130 թուականը: Ան չի տար իր անունը բայց ինքզինք ականատես ցոյց կու տայ աւանդուած դէպքերուն:

... «Ես ինքնին անձամբ անդէն ի տեղւոջն պատահեցի եւ տեսի... ականատես լինելով»:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐՔԸ: Եղիշէ ունի մեկնողական և ճառական գործեր, սակայն իր գրական գլխաւոր գործը պատմութիւնն է ՎԱՍՆ ՎԱՐԴԱՆԱՑ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ, որ բաժնուած է ութ յեղանակներու (բաժիններու):

1. Կը պատմէ թէ ինչպէս Սասանեանները գահընկեց կ'ընեն Հայոց Արտաշէս թագաւորը եւ կ'աշխատին կրօնափոխ ընել Հայերը Յազկերտի օրով (438-458):

2. Յազկերտ հարստութիւն եւ պատիւ կը բաշխէ սիրաշահելու համար զանոնք: Հայ եկեղեցականներ եւ նախարարներ կը մերժեն կրօնափոխութեան առաջարկը:

3. Երբ երեսանց ուրացող նախարարներն ու մոգերը Հայաստան կը մտնեն ատրուշաններ կանգնելու, Ղեւոնդ Երէց եւ ժողովուրդը քարերով կը վտարեն զանոնք:

4. Մանրամասն կը պատմէ Վասակ Սիւնիի եւ իր հետեւորդներուն ազգաւեր գործունէութիւնը: Վասակ պարսիկ Միհրներսեհի ձեռքին մէջ կը դառնայ խաղալիք:

5. Վարդան կը պատրաստուի պատերազմիլ պարսիկ եւ ուրացող ուժերու դէմ, արգելք հանդիսանալու համար Հայերու կրօնափոխութեան:

6. Տղմուտի ափին, Արտազի մէջ, կը նահատակուին Վարդան եւ իր ընկերներէն շատեր, մնացեալները կ'ապաստանին ամուր վայրեր եւ բերդերու մէջ:

7. Պարսիկները կը յարձակին ամրոցներու վրայ: Ղեւոնդեանք կը կալանաւորուին: Վասակ կը դատապարտուի Յազկերտէն. կը բանտարկուի եւ հոն ալ կը մեռնի:

8. Ղեւոնդեանց կրած նեղութիւններն ու նահատակութիւնը: Բանտարկեալ նախարարներու տառապանքը եւ անոնց կիներու եղերերգութեամբ կը փակէ գիրքը:

Եղիշէի մօտ իր դիւցազնը Վարդանը չէ այլ ժողովուրդը, հայ ազգն է իր եկեղեցականներով եւ ռամիկով: Զարմանալիօրէն Վասակ Սիւնիի տիպարը աւելի յաջող է իր բացասական դերին մէջ. յաջողած է զգուելի դարձնել զայն որպէս մատնիչ:

Պատրաստեց՝ ՑԻՊԷ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳՈՒՄ

Յովհաննէսը զարմանքից քիչ էր մնում ջութակը վայր գցէր: Ո՞վ էր այս տարօրինակ, բայց չափազանց բարի մարդը, որտեղի՞ց գիտէր իր մասին: Իսկ անծանօթն, արդէն հանգստացած, ներս կանչեց սպասաւորին եւ պատուիրեց բերել մոմերը: Երբ սենեակը լուսաւորւեց, նա պատասխանեց ասաց.

- Ձեր մասին ես իմացել եմ վաղուց, պարոն: Ակադեմիայում ինձ ցոյց են տըւել ձեր նկարները, եւ ես ուրախութեամբ տեղեկացել եմ, որ արդէն կարգադրութիւն կայ ձեզ ընդունելու այն դասարանը, որի պրոֆեսորը լինելու պատիւն ունեմ:

Հայվազովսկուն այս բոլորը երազ էր թւում. երկար ու խաղաղ, կապոյտ օրւանից յետոյ, ահա, նա հանդիպել էր արտակարգ բարի մի անձնաւորութեան, որը պարզւում էր, որ իր ապագայ ուսուցիչն է: Իսկ սա, լաւ հասկանալով, թէ ինչ էր այդ րոպէին կատարւում պատանու հոգում, բարի ժպտալով ասաց.

- Մի զարմացէք, խնդրում եմ: Այս բոլորը՝ ե՛ւ մեր հանդիպումը կամրջի վրայ, ե՛ւ ձեր ջութակ նուագելը, ե՛ւ այն, որ ես՝ Մաքսիմ Նիկիֆորովիչ Վորոբիովն եմ, եւ որ դուք հիմա՝ իմ աշակերտը, իրողութիւն է:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅՈՒՄ

1757 թուականին Պետերբուրգում հիմնադրուեց Գեղարուեստի երեք հիմնական ճիւղերի Ակադեմիա: Եօթ տարի անց ան վերանուանուեց Գեղարուեստի ռուսական կայսերական ակադեմիա:

1829ին կայսր Նիկոլայ առաջինի հրամանով Ակադեմիան լուսաւորութեան նախարարութեան տնօրինութեան տակից անցաւ արքունական պալատի իրաւասութեան տակ, նախարարութիւն, որը զբաղւում էր ձիանոցների, որսի, հոգեւորականութեան եւ կայսրուհու նաժիշտների հարցերով: Կայսրը որոշել էր այդ բոլորին միացնել նաեւ Գեղարուեստի ակադեմիան, որպէսզի աւելի մօտիկ լինէր իր աչքին: Պատուարժան ինքնակալը տարբերութիւն չէր դնում նաժիշտների, եկեղեցականների, ձիանոցների եւ ակադեմիական գործերի միջեւ: Նիկոլայ առաջինը յայտարարեց, որ այսուհետեւ ինքն անձամբ պիտի կատարէր վերաքըննիչի դերը ակադեմիական ցուցահանդէսներում, անձամբ պիտի ընտրէր նկարները, "որպէսզի մի կողմ թողնուէր այն ամէնը ինչ արժանի չէր հասարակական ցուցադրման":

Թագաւորն անձամբ, ինչպէս նաեւ արքունական նախարար իշխան Վոլկոնսկու միջոցով, միջամտում էր Ակադեմիայի ներքին կեանքին: Նա յաճախ իր դժգոհութիւնն էր յայտնում շատ ու շատ դասախօսներից, ոմանց նկատողութիւն յայտարարելով, ոմանց էլ ուղղակի ազատելով աշխատանքից:

Նիկոլայ առաջինը հիանում էր արտասահմանից ստացուած բրուսիացի նկարիչ Ֆրանց Գրիւգով, նրա՝ թագաւորական ձիերի պատկերումով, եւ յաճախ օրինակ էր բերում նրան ռուսական Գեղարուեստի ակադեմիայի դասախօսներին:

Դասախօսները վեր էին ածուել ցարական բիւրօրինակ չինովնիկների: Նրանցից առաւել ճարպիկները եռանդով կատարում էին միապետի կամքը՝ Ակադեմիայի սաներին սովորեցնելով նկարներ նըկարել բիբլիական եւ դիցաբանական սիւժէներով: Թագաւորը գոհ էր լինում այդպիսի ուսուցիչներից. այդպիսով նըրանք իրենց երիտասարդ սաներին ըստիպում էին մոռանալ Ակադեմիայի պատերի ներսում գոյութիւն ունեցող իրական կեանքի, ժողովրդի եւ նրա տառապանքների մասին:

(Շար. 41)

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեցուք

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 15

"ՎԱՐԴԱՎԱՌ" Տաղաւար
Տօն Պայծառակերպութեան
ի Թաբոր լերին
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Գիշերային եւ առաւօտեան հանդիսաւոր ժամերգութեամբ հանդերձ ԱՆԴԱՍՏԱՆԻՒՔ:

Յաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԷԹ.– Ռոզա Տակառեան 300 Եւրօ Վարդավառի առթիւ եւ 300 Եւրօ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին, Հրապարակին անուանակոչութեան առթիւ:

Եկայք տօնեցուք

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յուլիս 16

Բ. օր վարդավառի
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Գիշերային և առաւօտեան ժամերգութեամբ:

Յաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չընծայէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան ատեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ: Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE
BRADERIE DE NOEL
DE
CHENE FRANCE

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
Թ Ա Լ Ի Ն - ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:
Կանխաւ ապահովել տեղերը:

ARMENIE

- Vols Directs
- Séjours à la Carte
- Circuits accompagnés
- Extension au Karabagh

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES

11 rue des Pyramides	**48 Cours de la Liberté**	**67 La Canebière**
75001 Paris	**69003 Lyon**	**13001 Marseille**
Tél. : 01 42 61 51 13	**Tél. : 04 78 60 13 66**	**Tél. : 04 95 09 30 60**
Fax : 01 42 61 94 53	Fax : 04 78 60 92 26	Fax : 04 95 09 30 61
armenie@saberatours.fr	sevan@selectour.com	marseille@wasteels.fr

arménie mon amie

AGENDA

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) :
tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY
Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus
Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT
EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
SÉJOURS D'AOUT 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 17
MARDI
17 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.750 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.750

ՑԱՆՈՒՆ ԽԶՈՒՄԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹ ԱՌԱՒ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՇ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14ի տօնակատարութեամբ սկըսաւ ինչ որ Ն. Սարքոզի "խզում" մկըրտած էր ընտրապայքարի ընթացքին: Նախագահը ամէն ինչ ըրաւ որպէսզի տարբեր ըլլայ եւ այդ ուղղութեամբ յաջողեցաւ:

Հրաւիրած էր Եւրոպական Միութեան իր 26 ընկերակիցներուն պատուիրակութիւնները, այլ մանաւանդ բանակները, որպէսզի տողանցեն Ֆրանսացիներու կողքին:

Եւրոպական տողանցքներուն բացումը կատարեցին Փորթուկալցիները, քանի Փորթուկալն է Յուլիս 1էն ի վեր Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահը: Սարքոզի երբ կ'իջնէր Ցաղթական կամարէն դէպի Գոնգորտի հրապարակը, անսպասելի կերպով կեցուց իր "գոմանտօգար"ը ու վազեց դէպի համախմբուած բազմութիւնը մայթերուն վրայ, ձեռքեր թօթվելու համար:

Տողանցքներու աւարտին, եւրոպացի հիւրերուն հետ գնաց դէպի Մարինեըի պանդոկը, որ պանդոկ չէ անշուշտ այլ Էլիզէի մերձակայ այն վայրն է որ վերապահուած է Նախագահին պատուոյ հիւրերուն: Օտար այդ հիւրերէն եւ կառավարութեան անդամներէն զատ, ճաշին կը մասնակցէր նաեւ Տոմինիք Սթրօս-Քահն:

Ճաշէն ետք, 6500 հոգի համախմբուած էին Էլիզէի պարտէզները, ուր գլխաւոր հիւրերն էին հաշմանդամները, արկածեալները, զորս Սարքոզի կը նկատէր "ամէնօրեայ կեանքի հերոսները": Եթէ, միշտ խզելու համար, որեւէ հարցազրոյց չտուաւ, առիթները օգտագործեց բազմաթիւ անդամներ խօսք առնելու համար: Էլիզէի ընդունելութեան առեն է որ անհրաժեշտ դտաւ նոյնիսկ զոյգը հիւսելու կնոջը գեղեցկութեան, չեշտելով՝ "Կ'ուզէի ըսել Սեսիլիային եւ Ժիւտիթին (կնոջը աղջիկը նախորդ ամուսնութենէն) որ շատ գեղեցիկ են, երկուքն ալ": Քիչ ետք ալ աւելցնելու համար՝ "խորքին մէջ, Սեսիլիան միակ մտահոգութիւնս է":

Բացօթեայ այս ընդունելութենէն ետք, Շան տը Մարսի մէջ ,ուր համախմբուած էր 650 հազարի հասնող բազմութիւն մը հետեւելու համար գեղարուեստական յայտագրի մը, որու երկրորդ մասը կ'ապահովէր Միշէլ Փոլնարէֆ, նախքան աւանդական հրավառութիւնները:

Յիշենք նաեւ որ Ուրբաթ օր, Յուլիս 13ին, Սարքոզի իր առաջին այցելութիւնը կատարած է զօրքերուն Պրէսթի բազը, հոն ուր կը գտնուին հիւլէական սուզանաւերը: Սարքոզի խօսք առնելով չեշտած է որ պիտի օգտագործէ "անհրաժեշտ միջոցները" երաշխաւորելու համար Ֆրանսայի ապահովութիւնը և պատրաստ է նաեւ "հիւլէական ուժի դիմելու" եթէ երկրին կենսական շահերը վըտանգուած ըլլան:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO MAGAZINE»

(13 juillet)

«BEN LADEN EST PROBABLEMENT MORT»

Gérard CHALIAND

Ժերար Շալեան չահեկան յօդուած մը ստորագրած է Ֆիկառօ Մակազինի վերջին թիւին մէջ նուիրուած Աֆղանիստանի: Խոր վերլուծումը կը կատարէ երկրին աղէտալի կացութեան եւ այն տեսակէտը կը յայտնէ որ, ըստ իրեն, Պէն Լատէն մեռած է:

Ի դէպ, Յուլիս 15ին նոր տեսերիզ մը սփռուեցաւ Պէն Լատէնէն, բայց ոչ վայրը, ոչ ալ թուականը յայտնուած էր:

«LIBERATION»

(16 juillet)

NUIT TURQUE

Ֆիլիփ Վիտըլիէի հատորին վերհրատարակութեան առթիւ, Լիպէրասիոն դրուատալից տողեր նուիրած է, հակիրճ կերպով ալ տալով նիւթը, որ կը վերաբերի Հայոց Ցեղասպանութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՏԻՆ յայտարարեց թէ մինչեւ 5 ամիս պիտի դադրեցնէ իր մասնակցութիւնը Եւրոպայի Պայմանադրական Ուժերուն: Համապատասխան դաշինքը ստորագրուած էր 1990ին եւ երաշխիքն էր Եւրոպայի ապահովութեան: Ռուսաստանի սպառնալիքը այն մտահոգութիւնը կը պատճառէ որ Ցրտաշունչ վերահաստատումը կրնայ նշանակել: Այս դաշինքը (Էֆ. Սէ. Ը.) հակակշռի արտօնութիւն կու տայ մասնակից երկիրներու զինամթերքին մասին, Ատլանտեանէն Ուրալ: Եթէ որեւէ համաձայնութիւն չգոյանայ, ըսած է Ռուսաստանի արտաքին նախարարը, Մոսկուա կը դադրի իր զինամթերքի մասին որեւէ տեղեկութիւն տալէ ՕԹԱՆ-ի:

ՊԵՐՆԱՐ ՔՈՒՇՆԷՐ, որ Սէն Գլուի դղեակը կ'ընդունէր լիբանանեան զանազան հոսանքները՝ ելք մը գտնելու համար տագնապին, լաւատես է, քանի կը հաւատայ որ երկխօսութիւնը կարելի դարձած է այլեւս: Կը մասնակցէր նաեւ Հեզպոլլան, որու ներկայութեան դէմ արտայայտուած էր ԳՐԻՖ-ը (Հրէական կազմակերպութեանց ներկայացուցչութիւն): Աւելի իրատեսներ կը խորհին թէ այս միջլիբանանեան հանդիպումը տեղ մը չի տանիր, հակառակ որ այս ժողովին նախաձեռնողը՝ Պ. Քուշնէր յայտարարած է բացման օրը, որ կողմերը "պատերազմ մը չընեն ուրիշներու համար": Ինք ալ Պէյրութ կ'երթայ Յուլիս 28ին:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ծոցը տիրող մթնոլորտը օրէ օր կը վատթարանայ մինչ Ֆր. Հոլանտ կ'ուզէ համոզել որ ամէն բան լաւ կ'ընթանայ: Կարգ մը պատասխանատուներ սկսած են նոյնիսկ հեգնել Ճէք Լանկի դիրքը ըսելով թէ "ան շատ կը սիրէ լոյսը": Ցաւ կը յայտնեն ոմանք որ ան անմիջապէս "ցատքած է Սարքոզիի լարած ծուղակին մէջ":

ՃԱՓՈՆԻ կեդրոնը զօրաւոր երկրա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԷ ՊԱՊԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

Թրքահայոց պատրիարքարանի "Լրաբեր" կայքէջին վրայ տեղ գտած է Բենեդիկտոս ԺԶ.ի վերջերս կատարած ծանօթ յայտարարութեան, Մեսրոպ Պատրիարքին հակազդեցութիւնը: Ան ըսած է.

"Հայց. Եկեղեցին 301 թուականին Կապադովկիայի մէջ հիմնուեցաւ: Սխալ ըլլալով հանդերձ երբեմն զայն կը կոչեն նաեւ "Լուսաւորչական": Առիկա Ռուսերու եւ Ֆրանսացիներու կողմէ հնարուած անուանում մըն է, նպատակ ունենալով նուաստացնել մեր Եկեղեցին: Որպէս թէ ան ոչ թէ Քրիստոսի առաքեալներուն այլ Ս. Գրիգորի կողմէ հիմնուած է: Մինչդեռ շատ յստակօրէն գիտենք թէ Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթուղիմէոս Առաքեալները արդէն Անատոլու եկած ու առաջին հիմերը հաստատած են Հայց. Եկեղեցիին: Իսկ 301ին առաջին անգամ ըլլալով քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակուեցաւ: Առիկա 11 տարիով կը կանխէր Հռոմէական կայսրութիւնը: Այդ պատճառով ալ բոլոր հեղինակութիւնները կ'ընդունին թէ առաջին պետական եկեղեցին հայկականն է:

Այս իրականութեան լոյսին տակ, բընական է որ Պապը պիտի չորոշէ թէ իսկական եկեղեցի մըն ե՞նք, թէ ոչ: Հայց. Եկեղեցին իր չափահասութեան փաստը տուած է որպէս հնագոյն եկեղեցիներէն մէկը: Ոչ ոքի վաւերացումին կը կարօտի: Ս. Քահանայապետին յայտարարութիւնը ճարպիկութեան քայլէ մը ուրիշ բան չէ: Առկէ զատ լուրջ հարուած մը պիտի ըլլայ միջեկեղեցական յարաբերութիւններուն: Հայց. Եկեղեցին Պապը կ'ընդունի որպէս Հռոմի կաթողիկէ եկեղեցիին գահակալը: Ոչ ոք պարտի զինքը աշխարհի գլխաւոր պատրիարքի կոչումով ճանչնալու: Ամէն եկեղեցի արդէն իր կաթողիկոսը, կամ պատրիարքը ունի: Աշխարհի հնագոյն եկեղեցիներն են հայկականն ու ասորականը":

Պապին նոյն յայտարարութեան յայտնի ընդվզումով հակազդած է ղպտի պատրիարքն ալ. Շնուտա Գ. ըսած է. "Պապը ամէն յայտարարութեամբ նոր թշնամի մը կը շահի: Այլեւս մեզի դէմ ալ սխալներ գործել սկսաւ: Իրենց հպարտութիւնը կը հասկնամ, բայց առիկա չի նշանակեր թէ իրենցմէ դուրս մնացած որեւէ եկեղեցի իսկական եկեղեցի չէ":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻՆՍԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մինսկի խմբակին երեք նախագահները Վիէննայի մէջ յայտարարութիւն մը կատարած են Ռ. Քոչարեան - Ի. Ալիեւ վերջին հանդիպումին առընչութեամբ: Ըսած են թէ Ս. Պետերսբուրգի այդ հանդիպումին երկու նախագահները քըննարկեցին մասնաւորաբար Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ լուծումի հիմնական սկզբունքներէն կիսատ մնացած սահմանափակ խնդիրներ: Բայց չըկրցան հարթել տարակարծութիւնները: Այսպէսով, երկու կողմերը կը մտնեն նախագահական ընտրութեան տարին, երբ անցեալի փորձառութեամբ, յառաջընթացի կարելիութիւնները մեծ չեն ըլլար: Մինչդեռ առանց նախագահական մակարդակով հիմնական սկզբունքներ ընդունելու, անկարելի է խաղաղ կարգաւորման համաձայնագրին վրայ աշխատիլ:

Երեք նախագահները նաեւ մտահոգութիւն յայտնած են պատերազմի վերջերս բազմացած կոչերուն նկատմամբ, որոնք այն վտանգաւոր տպաւորութիւնը կը ստեղծեն որ պատերազմը լուծումի միակ տարբերակն է: Նոյն առեն, Ղարաբաղի նախագահական ընտրութիւնը չեշտած է լարումը, մինչդեռ ան պէտք չէ որեւէ ազդեցութիւն ունենայ խաղաղ կարգաւորման ընթացքին վրայ:

Նախագահները կողմերը հրաւիրած են յառաջիկայ ամիսներուն իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու բանակցութիւններով յառաջընթաց արձանագրելու վրայ:

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՊԱՏԱՆԻԻՆ ԴԻԱԿԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Մայիս 20ին Գիւմրիի քաղաքապետին տղուն եւ խումբ մը երիտասարդներու վէճին վայրէն անհետ կորսուած էր 12 տարեկան պատանի մը՝ Ռուպէր Սիմոնեան: Յուլիս 11ին քաղաքին անբնակ մէկ բնակարանին մէջ գտնուած է անոր նեխած դիակը, անանուն մէկու մը հեռաձայնին վրայ: Տեսնուած է որ դիակը եւ տան պատերը, առաստաղը պայթումի մը հետքերը կը կրեն: Հետաքննութեան ձեռնարկուած է, պարզելու համար պատանիին մահուան պարագաները:

ՄԱՀ ՆԿԱՐԻՉ ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ Յուլիս 12ին 80 տարեկանին մահացած է ծանօթ նկարիչ Ս. Մուրատեան: Ան 60–70ական թուականներէն սկսած է ուսուցչութեան ու չինարարական մեծ աւանդ ունեցած Նկարիչներու միութեան իր նախագահութեան տարիներուն: Կարեւոր գործերէն կը նկատուի "Կոմիտասի վերջին գիշերը" պաստառը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 14ին ու արուեստագէտը հողին յանձնուած Երեւանի քաղաքային գերեզմանատան մէջ: Նախապէս իր գործակիցները, մտերիմները, պաշտօնական դէմքեր յարգանքի տուրք մատուցանած են անոր յիշատակին, խմբուելով "Կոմիտաս" սենեկային երաժշտութեան տան սրահը զետեղուած դագաղին չուրջ:

ՂԱՐԱԲԱՂԸ ՆԱԽԱԳԱՀ Կ'ԸՆՏՐԷ

Հակառակ որ Թուականը մօտեցած է, շատ բան չի գրուիր ղարաբաղեան նախագահական ընտրութեան մասին: Հինգ թեկնածու ունին, որոնց յաջողութեան ամէնէն մօտ գտնուողը, ըստ վերջին հարցախոյզի մը, ապահովութեան ծառայութեան տնօրէն Բակօ Սահակեանն է:

Ընտրարշաւի շրջանին վերջանալուն մօտ Երեւանի «Հայոց Աշխարհ»ը հարցազրոյց մը ըրած էր ԼՂՀ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի նախագահ Սերգէյ Նասիբեանի հետ: Ան կ'ըսէ ընդհանուր վիճակին մասին թէ բնականոն, հանդիստ պայմաններով կ'ընթանայ ընտրարշաւը. անոր ամէնէն գործածական միջոցը կը նկատուի հեռատեսիլը որուն ձրի ժամերը կը գործածեն թեկնածուները, իրենց խօսքը ուղղելու համար ժողովուրդին: Ինչ կը վերաբերի վճարովի ժամերու, միայն գլխաւոր երկու թեկնածուները՝ Բ. Սահակեան եւ Մ. Մայիլեան կ'օգտուին անկէ: Պէտք է հեռեւցնել թէ միւսները անհրաժեշտ չեն նկատեր այդ միջոցը, կամ անկէ օգտուելու միջոցները չունին:

Զրոյցին բ. նիւթը արդէն կ'անցնի նիւթականին. բոլոր թեկնածուները «Արցախբանկ»ի մէջ իրենց ընտրութեան հիմնադրամները բացած են: Կայ վերահսկիչ մարմին մը որ կը հետեւի այդ հաշիւներուն մուտք ու ելքերուն: Երեք օրը մէկ կը զեկուցէ թէ ինչպէս կը գործածուին այդ գումարները: Բնական է որ թեկնածուէ-թեկնածու կը տարբերին մուտքն ալ, ելքն ալ: Հսկողութեան նպատակն է չարտօնել որ արտօնուած սահմանը զանցեն այդ հաշիւներուն մուտք-ելքերը: Առաւելագոյն մասնակցութիւնը եղած է Բ. Սահակեանի հաշիւին, 6 միլիոն դրամով. կը յաջորդէ Մ. Մայիլեանը մէկ միլիոնով. միւսներուն ունեցածը աւելի քիչ է: Թեկնածուները պարտին յայտարարագրով հաշւետուութիւն ներկայացնել, ըսել թէ ո՛ւր ինչքան ծախսեցին:

Ընտրութեան դուրսի աշխարհէն ընկալումին առումով հետաքրքրական է արտասահմանցի դէտերուն ներկայութեան նիւթը: Ս. Նասիբեան կ'ըսէ թէ արձանագրուելու համար իրենց դիմողներ չկան տակաւին. կան միայն նախնական համաձայնութիւններ Ռուսաստանի, Ուկրանիոյ երեսփոխանական շրջանակներուն, իրաւունքներու պաշտպան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու հետ: Կ'ակնկալուի որ դէտեր Ղարաբաղ երթան Յուլիս 19ին Սերպիայէն, Իտալիայէն, Ֆրանսայէն, Յունաստանէն, Պելժիայէն, եւլն.: Անոնք կ'ըլլան ոչ պետական ներկայացուցիչներ: ԱՄՆ-էն ալ կազմակերպութիւն մը որ անցեալ անգամ մասնակցած էր, դիմած է կրկին հետեւելու ընտրութեան: Դէտերու գործը կարճ ժամանակի համար ըլլալուն, սովորաբար արտօնութեան դիմումներ կարճ ժամանակ մը միայն առաջ կը կատարուին. ըստ օրէնի, օտարները կրնան մինչեւ նախորդ օրը արձանագրուիլ, լրագրողները նաեւ վերջին օրը: Արտասահմանեան լրատուներէ հետաքրքրութիւն արտայայտած են Երեւանի եւ Մոսկուայի կարգ մը միջազգային կազմակերպութիւններէն, որոնց մաս կը կազմէ Ֆրանս-Փրէսը: Ղարաբաղցիները պատրաստ են բոլորն ալ ընդունելու:

Զրուցավար Ս. Յարութիւնեան հարց կու տայ թէ ի՛նչ մօտեցում ունին Ղարաբաղի մէջ Եւրոպական կառոյցներու – Եւրոպական խորհուրդի գլխաւոր քարտուղարին եւ Եւրոպայի խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահին բացասական արձագանգներուն. անոնք չե՞ն սահմանափակեր արդար, օրինական, թափանցիկ ընտրութեան եռանդը: Ս. Նասիբեան կը պատասխանէ թէ անոնց կեցուածքը ժողովրդավարութեան կարեւոր ստորոգելի համարուող ընտրութեան անտեսում կը նկատեն: Ու կը պատճառաբանէ. «Ի վերջոյ, Ղարաբաղը կայ, աէ փաքթօ կայացած պետութիւն է: Հիմա, անկախ նրանից, ճանաչո՞ւմ են այդ պետութիւնը թէ ոչ, աւելի ճիշդ չէ՞ որ այն ղեկավարուի ընտրովի մարմինների կողմից: Անկախութեան հռչակումից ի վեր միշտ էլ մեր բոլոր ընտրութիւնները բնականոն անցկացրել ենք, իսկ թէ միջազգային կազմակերպութիւններր ինչ գնահատական կը տան այդ ընտրութիւններին, իրենց գործն է»:

Նախագահական ընտրութիւն մը ոչ առաջինն է, ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ, հերթական փուլ մըն է, ինչպէս ամէն պետութեան, նոյնպէս ալ Ղարաբաղի համար: Եւ ուրախացնող է կարդալ այդ փոքր պետութեան պաշտօնատարին ըսածը թէ ընտրութեան տրուած գնահատականը անոր դէտերուն գործն է: Իրենք այդ բաներուն շատ կարեւորութիւն տալու միտք չունին: Կարասնը կը քալէ վերջապէս: Արդէն մինչեւ այսօր ո՞վ կարեւորութիւն տուաւ Հայաստանի, կամ Ազրպէջանի, կամ այլ երկրի մը ընտրութեան տրուած քննադատական արժեւորումին: Այլեւս ամէն մարդ սորված է թէ այդ դէտերը իրենց պաշտօնը կատարած ըլլալու պէտք ունին, առանց շատ ալ հոգ ընելու թէ այս կամ այն ընտրութիւնը իսկապէս ազատ ու արդա՞ր է, թէ ոչ: Նոյնիսկ եթէ հոգ ընեն, ի՞նչպէս կրնան ստուգել խարդախութիւն մը, երբ ոչ երկրին լեզուն գիտեն, ոչ փաստաթուղթ կրնան քննել:

Նասիբեան իր տրամաբանութիւնը կը շարունակէ, ըսելով որ եթէ միջազգային մարմինները ժողովուրդին կողմէ օրինական ձեւով, սահմանադրութեան յարգանքով ընտրուած իշխանութեան օրինաւորութիւնը ճանչնալ կը մերժեն, ո–րո՞ւ հետ պիտի աշխատին, որո՞ւն կողմէ նշանակուած ներկայացուցիչներու հետ պիտի բանակցին: Այս անհասկնալիները մէկդի ձգած, ան կ'եզրակացնէ. «Մենք, որպէս պետութիւն, միեւնոյն է, ունենք մեր սահմանադրութիւնը, մեր Ընտրական օրէնսգիրքը եւ Յուլիս 19ին անցկացնելու ենք այդ օրէնսգրքի պահանջներին համապատասխան ազատ, արդար եւ ժողովրդավարութեան չափանիշներին համահունչ ընտրութիւններ»:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԻՕՐԵԱՅ 11 ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵՓԱԿԸ

Փարիզ, Առնուվիլ, Իսի-լէ-Մուլինօ, Սեվրան, Մարսէյլ, Վալանս, Կրընոպլը, Վիէն, Տէսին, Լիոն-Վիլէօրպան, Սէն-Մօրիս-տը-Պէնօ, հիւսիսէն Հարաւ, Կապոյտ Խաչի միօրեայ եւ յաճախ երկօրեայ դըպրոցները կատարեցին իրենց տարեփակը, շրջապտոյտներով, ամավերջի հանդէսներով կամ դաշտահանդէսներով եւ 23 պաքալօրիայի աւարտականներով:

Տարեփակը լուրջ նաեւ ուրախ առիթ է վերատեսութեան ենթարկելու ամբողջ տարուան մը մանկավարժական թէ ուսումնական աշխատանքը, զայն արժեւորելու եւ քաղուած հիմնաւորումներով կազմակերպելու դպրոցական յաջորդ տարեշրջանը:

Արդարեւ, Կապոյտ Խաչի իւրաքանչիւր միօրեայ թէ երկօրեայ դպրոցը յատուկ ճիգ ընելով հանդերձ տեղական պայմաններուն յարմարելու, ծնողներուն թէ աշակերտներուն ժամանակացոյցը եւ դպրոցական պարտաւորութիւնները յարգելու իմաստով, տարեկան մանկավարժական սեմինարի մը ճամբով օրակարգի վրայ կը պահէ ամէնէն փոքրէն ամէնէն էական հարցերը եւ միօրեայ հայկական դպրոցի մը կարելիութեան սահմաններուն մէջ իրագործելի որոշումներ կը կայացնէ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մանկավարժական յանձնախումբը, որ կը գործէ 20 տարիներէ ի վեր, յատկապէս ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է իր միօրեայ դպրոցներուն դասատուներու ձեռնհասութիւնը եւ այդ ճամբով հայերէնի դասաւանդութեան որակը:

Ի հարկ է ամէն տարեվերջի հանդէսներուն հայ ծնողքը կը հրճուի իր զաւկին հայերէն ոտանաւորի թոթովանքով կամ տրամախօսութիւններու ներկայացումով եւ մանաւանդ խայտաբղէտ տարազներով ներկայացուած հայկական պարերով կամ երգերով:

Կապոյտ Խաչի մանկավարժական պատասխանատուները պիտի ըսէին թէ այս բոլորը միջոցներ են հայ տղուն հոգին ընտելացնելու «հայերէն»ին, մթնոլորտը «հայկականացնել»ու, հայ լեզուին հանդէպ «հարազատի» մօտեցումը քաջալերելու:

Իսկ այս զբօսանման աշխատանքի կողքին մեր որակաւոր դասատուները, որոնց մէկ մասը հայերէնի ուսուցիչներ են ամէնօրեայ դպրոցներու մէջ, ինչպէս՝ Մեսրոպ Ադամեան, Սեւան Քիւքճեան, Արտեմիս Փուշուճեան, Սիրվարդ Սապունճեան, Վարդգէս Մարտիրոսեան, Սեդա Ֆրնըշլեան, Էլիզապէթ Ալաչեան, Եսթիմէ Գասապեան և այլ համեստ աշխատողներու 50 հոգինոց խումբ մը, օրն ի բուն կը չարչըրկեն իրենց մտքերը, հնարք կը փնտռեն, հին թէ նոր մեթոտներու ծալքերը կը բանան, նախասահմանուած կարճ ժամանակի մէջ լաւագոյնը եւ առաւելագոյնը տալու համար:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը խորապէս գիտակից է որ որեւէ հայկական միօրեայ դպրոց չի կրնար փոխարինել ամէնօրեայ հայկական դպրոցի մը բազմակողմանի աշխատանքը: Այսուհանդերձ, ան համոզուած է նաեւ որ այս 11 միօրեայ դպրոցներու ճամբով 400ի մօտ հայ մանուկներուն, պատանիներուն թէ երիտասարդներուն մօտ կը յաջողի որոշ չափով սէր ներշնչել հանդէպ

ՇԱՒԻՂ

«ԽԱՆԱՍՈՐ»Ի 110ԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի Խանասորի պատմական արշաւանքին 110 ամեակն է: Այս յիշարժան Թուականը շուքով նշուեցաւ Կիրակի, Յուլիս 8ին, Շաւիլի մէջ ուր Թաղուած է այդ գործողութեան հրամանատարներէն Իշխան Յովսէփ Արղութեան:

Նախ, հոգեհանգստեան արարողութիւն տեղի ունեցաւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, Գրիգոր աբղ. Խաչատրեանի կողմէ: Ան իր քարոզին մէջ զուգահեռ մը հիւսեց Աւարայրի, Սարդարապատի եւ Խանասորի միջեւ, ծանրանալով հաւատքի ուժին վրայ: Ապա, շուրջ յիսուն հոգի համախմբուեցան Շաւիլի գերեզմանը, Իշխան Արղութեանի շիրիմին առջեւ: Գրիգոր արեղայի հոգեհանգստեան աղօթքէն վերջ, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդին կողմէ խօսք առաւ Վանիկ Դարբինեան որ, հայերէն, վերահաստատեց այսօրուան երիտասարդութեան վճռակամութիւնը նախնիներու պայքարը շարունակելու,

հայ լեզուին, հայեցիութեան եւ նախնական, հիմնական զգացումները արթնցնել ձգելով որ շարունակութիւնը ստանձնեն ծնողք, կազմակերպութիւններ, եկեղեցին, մէկ խօսքով հայ համայնքը:

Տարեվերջի այս համեստ հանդէսներու առիթով ինքնագոհութիւնը եւ ինքնագովութիւնը աւելորդ նկատելով՝ Կապոյտ Խաչի մանկավարժական պատասխանատուները պարտաճանաչ աշակերտի մը մտահոգութեամբ, հարցադրումներու շարքը բաց կը պահեն յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին համար 11 միօրեայ և երկօրեայ դպրոցներ, որոնք երջանիկ ժամանակներուն թիւով կրկինն էին, Յուլիսի սկիզբը փակեցին իրենց դռները լաւատեսութեամբ: Սակայն 2007-2008 ուսումնական տարեշրջանին համար հարցումները կը վխտան.–

– Ինչպէ՞ս գտնել որակաւոր եւ ձեռնհաս հայերէնի ուսուցիչներ:

– Ինչպէ՞ս քաջալերել բարի կամեցողութիւնները եւ ապա հայերէնի ուսուցիչ պատրաստել տեղական մանկավարժական պահանջներուն պատշաճեցնելով:

– Միօրեայ դպրոցները պաքալօրիայի պատրաստող մեքենայի չըվերածել, բայց այլապէս ինչպէ՞ս հրապուրել հայ մանուկը եւ պատանին:

– Ինչպէ՞ս համոզել հայ աշակերտը հայ դպրոցի բարիքներու մասին:

– Ինչպէ՞ս համոզել հայ ծնողքը իր զաւկին հայեցի կրթութեան կարեւորութեան մասին:

– Ինչպէ՞ս համոզել հայ ուսուցիչը որ հնամաշ ձեւերէն տարբեր մեթոտներ կան մեսրոպատառ լեզուն սորվեցնելու թոթովախօս հայ մանուկին...

Եւ այլ հարցումներ որոնք իրենց արդար տեղը ունին հաւանաբար բոլոր հայ դպրոցներու մտահոգութիւններու ցանկին վրայ:

Մնալ պատնէշի վրայ, հոսանքին ի վեր թիավարելու գնով, եւ հաւատալ այս ազգանուէր գործին անհրաժեշտութեան: Միայն այս պայմաններով է որ կարելի է արդարացնել հայ դպրոցին գոյութիւնը որպէսզի կարելի ըլլայ նաեւ քայլ մը յառաջ երթալ հայ լեզուի փըրկութեան գործին մէջ:

ԷԼԷՆ ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԻ՛Լ, ԱՇԽԱՏԻ՛Լ, ՄԻՆՉԵՒ ՎԵ՞ՐՋ

2025 թուականին արեւելեան երկիրներու մեծ մասին բնակչութեան միջին տարիքը այսօրուանէն 10 տարի աւելի պիտի ըլլայ: Արդէն վերջին կէս դարուն ընթացքին Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Խորուաթիոյ նման երկիրներու մէջ հանգստեան կոչուածներու տոկոսները Եւրոպայի միւս երկիրներուն համեմատութեամբ կարեւոր չափով բարձրացած է: Այդ պատճառով ալ Համաշխարհային դրամատունը այդ երկիրներուն ուշադրութեան յանձնած է որ յետագայ տասնամեակներուն աշխատողներու մեծ բաց մը եւ ընկերատնտեսական լուրջ հարցեր պիտի ունենան: Միակ լուծում կը նկատուէր մարդոց աշխատանքի շրջանին երկարաձգումը. արդէն արեւմտեան շատ երկիրներու մէջ հանգստեան կոչուելու տարիքը բարձրացուած են. նոյնը պարտի ընել արեւելեան Եւրոպան:

Խստոնացի լրագրող մը անդրադառնալով հարցին տեղին կը գտնէ թելադրանքը. բայց կ'աւելցնէ թէ տարբեր մօտեցումով մը զգացական պոռթկում մը կ'ունենայ, յատկապէս յիշելով այն տարեցները որոնց հետ հարցազրոյցներ ըրած է իր աշխատած թերթերուն համար: Անոնք, կ'ըսէ, արդէն դժուար կեանք մը ապրած են եւ այսօր ցնցիչ աղքատութեան մը վիճակին մէջ կը գտնուին: Որպէս անմոռանալի յիշատակ, կը նշէ «հանգստեան տան» մը բնակիչ զոյգի մը պարագան:

Խեղճութեան, թշուառութեան տուն մըն էր ան, կը գրէ, մերկ պատերով ու երկաթէ մահճակալով մը: Զոյգը զաւակ չէր ունեցած: Իրենց մանկութենէն սկսած էին աշխատիլ, մէկը որպէս դպրոցի մը խոհարարուհի, միւսը՝ փականագործ: Ծերունին յոգնասպառ է ու գրեթէ կոյր: Ունին հանգստեան ոչինչ թոշակ մը որ ոչ տան վարձք վճարելու կը բաւէ, ոչ ալ բժշկական խնամք ստանալու: Ճարահատ, փոխադրուած են հանգստեան այդ տունը: Եւ ըսել որ անհամար օրինակներէ միայն մէկն է անոնց պարագան: Ամբողջ սերունդ մը կը կազմեն անոնք որոնք պատերազմէն առաջ ծնածներ են եւ ամբողջ իրենց կեանքը աշխատելով անցուցած, որպէս խորհրդային քաղաքացի:

Աշխատած են կոլխոզներու, սովխոզներու, սովետական մեծամեծ կառոյցներու մէջ: Այդ շրջանին մարդուն տրուած արժէքը ծանօթ ըլլալով, դժուար չէ ենթադրել որ անմարդկային պայմաններու մէջ աշխատած են եւ այսօր առողջական խղճալի վիճակի մէջ կը գտնուին: Լրագրողին մէկ մօրաքոյրը որ ամբողջ կեանքը անցուցած է սնդիկի գործատան մը մէջ եւ մորթի հիւանդութիւն ունի, կը շարունակէ աշխատիլ, քանի որ իրեն վիճակած հանգստեան թոշակով չի կրնար ապրիլ: Մեծ մայրը ուղեղի տագնապ մը անցուցած է հանգստեան կոչուելէ ետք ու կորսնցուցած խօսելու կարողութիւնը: Այսօր չի կրնար իր թոռներուն, ծոռներուն պատմել ապրած դժնդակ կեանքին դրուագները: Ան երկաթուղիի բանուորուհի եղած է եւ այդ շրջանակին մէջ ճանչցած ամուսինը: Կարելի է երեւակայել անցուցած կեանքը:

Լրագրողին մայրը աշխատած է սննդեղէնի վաճառատան մը մէջ, երբ կիները պահածոներու, գետնախնձորի պարկերու 50 քկ.նոց ծանրութիւնը կը վերցնէին, իրենք կը պարպէին ձմերուկի բեռնակառքերը: 50 տարեկանին, ողնայարի բազմաթիւ գործողութիւններէ ետք, կիսով հաշմանդամ յայտարարուած է:

Արտակարգօրէն արի այդ մարդիկը այսօր միակ բանի մը պէտք ունին. հանգչելու: Եւ երբ իրենց կ'ըսուի թէ հանգստեան կոչուելու տարիքը 70ի պիտի բարձրանայ, ատիկա կը նշանակէ զանոնք պարտադրել ցկեանս աշխատելու: Ճիշդ է որ աշխատելով որոշ կարելիութիւններ կ'ունենան, ինչպէս՝ արեւմուտքի իրենց տարեկիցներուն նման ճամբորդել, ըսել օրինակ՝ «Տեսնել Փարիզը, յետոյ մեռնիլ»: Անշուշտ այն պայմանով որ դիմանան մինչեւ Փարիզ հասնելու:

ՔԱՂՀԱՆ

յանուն արդարութեան: Ապա, Դաշնակցութեան «Զաւարեան» ենթակոմիտէի անունով արտայայտուեցաւ Յակոբ Սագճեան, որ նոյնպէս հայերէն պատմականը ըրաւ այս մարտական արարքին որ 1897ին կատարուած էր շուրջ 250 Հայերու, Վարդանի եւ Յովսէփ Արղութեանի հրամանատարութեան տակ, վրէժ լուծելու քիւրտ Մազրիկ ցեղէն որ բարբարոսութիւններ եւ ջարդեր գործած էր Վանի շրջանի անմեղ հայ բնակչութեան դէմ: Այդ օր, 17 հայ երիտասարդներ իրենց կեանքը պիտի զոհէին յանուն արդարութեան, ցոյց տալով որ Հայը, երբ հարկաւոր է, գիտէ նաեւ պաշտպանուիլ: Յուզիչ այս արարողութիւնը վերջ գտաւ «Կարկուտ տեղաց» ծանօթ երգի խմբային կատարումով:

Արդէն ժամը 13:30 էր ու բոլոր ներկաները ուղղուեցան մերձակայ Վիրոֆլէի «Պոն Ռըփօ» պարտէզները, ուր ՀՅԴ-ի, Նոր Սերունդի եւ Շաւիլ-Կապոյտ Խաչի կազմակերպութեամբ, տեղի ունեցաւ ժողովրդական դաշտահանդէս մը. հաւաքական խանդավառ անձրեւին, խանդավառութիւնը եւ ուրախ մթնոլորտը տիրական եղան:

ՀՐԱՑՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԼԵՒՈՆ ԹԱՇՃԵԱՆԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մոնթրոզի Ազգ. Առաջնորդարանի սրահին մէջ, Յունիս 15-16ին, տեղի ունեցած է լիբանանահայ Լեւոն Թաշճեանի լուսանկարչական ցուցահանդէսը, կազմակերպուած Մուսա Լերան հայրենակցական միութեան կողմէ: Բացման օրը ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Սեւակ Քէնտիրճեան, ներկայացնելով Լեւոն Թաշճեանի կեանքի ուղին, որ մարզիկին ու լուսանկարողի կողքին, ընդգրկած է ծառայութիւն Արցախի բանակին ու մասնակցութիւն՝ լիբանանցի լրագրող Քարմէն Լապաքիի ծանօթ «Հայերը Լիբանանի մէջ» փաստանկարին պատրաստութեան: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան: Ցուցադրուած լուսանկարները ներկայացուցած են Արեւմտեան Հայաստանի, Կիլիկիոյ, ներկայ Հայաստանի ու Արցախի կիսաքանդ թէ վերանորոգուած, բայց միշտ թանկագին ժառանգութիւնները:

ՎԱՀՐԱՄ ՀԱՃԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Յունիս 9ին, տեղի ունեցած է Վահրամ Հաճեանի նուիրուած յուշի երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Գալիֆորնիոյ Հայ գրողներու միութեան նախագահ Գրիչ Դաւթեան, վեր առնելով Հաճեան բանաստեղծի անհատականութիւնը: Ողբացեալի այրին՝ Անահիտ Իշխանեան, արտասանած է քերթուածներ իր ամուսնոյն գործերէն: Սրտի խօսքով հանդէս եկած են թատերագիր Խորէն Արամունի, բանաստեղծ Գէորգ Քրիստինեան, Եսթէր Դաւթեան, Պօղոս Գուբելեան: Մեկնաբանուած են Հաճեանի բառերով յօրինուած երգեր:

«ՀԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՕՐ»Ը

Պըրպէնքի Առաջնորդարանի «Գալայճեան» սրահին մէջ, Յունիս 19ին, տեղի ունեցած է «Հայ Երուսաղէմի օր»ը, կազմակերպութեամբ Երուսաղէմի Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանի հիւսիսային Ամերիկայի սանուց միութեան, նպատակ ունենալով հայ Երուսաղէմը ծանօթացնել համայնքին, քաջալերելով Երուսաղէմ ուխտագնացութիւնը: Ձեռնարկին ներկայ եղած է Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց միաբանութեան լուսարարապետ Նուրհան արք. Մանուկեան: Հանդիսութիւնը վարած է Բարսեղ Գարթալեան: Սիլվա Նաթալի-Մանուկեան խօսած է «Կիւլպէնկեան» մատենադարանի մասին: Օշին Քէշիշեան ներկայացուցած է պատրիարքութեան դարաւոր առաքելութիւնը: Կարդացուած են Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի թեմի առաջնորդ Աղան արք. Պալիօզեանի եւ Հայաստանի Երուսաղէմի պատուոյ հիւպատոս Յակոբ Մոմճեանի ողջոյնի խօսքերը: Գործածուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առնելով Նուրհան արք. կոչ ուղղած է բոլորին, որ իբրեւ ուխտաւոր այցելեն Երուսաղէմ:

ԼՐԱՏՈՒ

Այվազովսկու կեանքը

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅՈՒՄ

Բայց կային եւ այնպիսի դասախօսներ, որոնք այլ կերպ, աւելի լայնօրէն էին նայում իրենց առջեւ դրուած խնդրին: Այդպիսիների թիւը թէեւ քիչ էր Ակադեմիայում, Հայվազովսկու բախտից իր ուսուցիչը դուրս եկաւ նրանցից մէկը՝ պրոֆեսոր Մաքսիմ Նիկոֆորովիչ Վորոբիովը:

Վորոբիովը չարքային զինուորի որդի էր: Ենթասպայ կարգելուց յետոյ նրա հօրը ծառայութեան նշանակեցին Գեղարուեստի ակադեմիայում՝ կտաւներին, ներկերին եւ մնացած նիւթերին հսկելու համար: Այստեղ էլ նա ուսման տուեց իր որդուն, երբ լրացաւ նրա տասը տարին:

Եւ Մաքսիմ Վորոբիովը նկարիչ դարձաւ: Երբ պայթեց 1812թ. Հայրենական պատերազմը, երիտասարդ նկարիչը կամովին համալրեց բանակի շարքերը, ականատես եղաւ շատ ու շատ կռիւների, տեսաւ, թէ ինչպէս ռուսական զօրքը մտաւ Փարիզ: Պատերազմից յետոյ, 1815-ին, Մաքսիմ Վորոբիովը դասախօս նշանակուեց Գեղարուեստի ակադեմիայում: Այդ ժամանակ նա քառասունը նոր էր բոլորել, բայց իր սաներին գեղանկարչութիւն էր ուսուցանում՝ որպէս իր գործին գիտակ ուսուցիչ: Աշակերտները սիրում էին Մաքսիմ Նիկոֆորովիչին: Շատ չանցած նա կարգուեց պրոֆեսոր: Երբեմն նկարիչը կարճ ժամանակով թողնում էր Ակադեմիան, աշակերտներին եւ ուղեւորւում հեռաւոր ճանապարհորդութիւն: Եղաւ Պաղեստինում, Փոքր Ասիայում, Թուրքիայում, ամէնուրեք ստեղծելով նորանոր կտաւներ:

Մաքսիմ Վորոբիովը գերուած էր ծովի հարաւային ափերի հէքեաթային գեղեցկութեամբ եւ ռուս նկարիչների մէջ առաջինն էր, որ սկսեց նկարել ծովային տեսարաններ:

1828-1829 թթ. ռուս - թուրքական պատերազմի ժամանակ նկարիչը գտնւում էր Սեւծովեան նաւատորմի ռազմանաւերի վրայ եւ անձամբ մասնակցում էր Վառնա ամրոցի գրաւմանը: Այս պատմական իրադարձութեանը նա մի քանի կտաւ նուիրեց: Վերադառնալիս, Օդեսայի ճանապարհին, Վորոբիովի ուղեւորութեանը հանդիպեց փոթորիկի, եւ նկարիչը քիչ էր մնում նաւաբեկութեան զոհ դառնար:

Փոթորիկը մեծապէս յուզեց Վորոբիովին եւ նա նկարեց իր "Փոթորիկ Սեւ ծովում" նկարը: Ահա այդ նկարն էլ մեծ հիացմունք պատճառեց պատանի Հայվազովսկուն, երբ նա առաջին անգամ յայտնուեց նրա տանը:

Վերջին տարիներին Վորոբիովի համար ամենասիրելի վայրը Նեւան էր: Եւ նա գետը պատկերում էր թէ՛ ցերեկով, թէ՛ երեկոյեան աղջամուղջին, թէ՛ խաւար կամ լուսնեակ գիշերներին: Մաքսիմ Նիկիֆորովիչը յաճախ ասում էր իր աշակերտներին.

– Մեր Նեւան գեղեցկուհի է, եւ մենք պարտաւոր ենք մեր կտաւների վրայ փառաբանել նրան: Մի տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, թէ ինչ հոյակապ գոյներ ունի:

Նկարչութիւնից բացի Վորոբիովը նաեւ պոէզիայի եւ երաժշտութեան մեծ սիրահար էր: Նրա ընկերների թւում էին Կռիլովը, Ժուկովսկին, Գնեդիչը, որոնց հետ զրոյցի նստելով նորանոր մտքեր էր յղանում իր նկարների համար, թէեւ... երաժշտութիւնը գերադասում էր պոէզիայից: Նա ինքը հիանալի ջութակ էր նուագում: Ընկերներն ու աշակերտները պատմում էին, որ մի անգամ ինչ-որ մի օտարական, հիանալով նրա նկարով, հարցրել էր, թէ ինչպէս էր կարողանում այդպիսի թեթեւ, գրեթէ թափանցիկ ալիքներ նկարել: Պատասխանի փոխարէն Վորոբիովը ձեռքն էր առել ջութակն ու հիւրի համար նուագել Մոցարթի մի պիէսը: Օտարականը ցնցուել էր. նա երբեք չէր ենթադրել, թէ երաժշտութեան եւ նկարչութեան միջեւ կարող է այդպիսի սերտ կապ լինել:

Ահա այս ուսեալ ու նրբաճաշակ, բնանկարի մեծ վարպետին էլ պէտք է աշակերտէր Հայվազովսկին: Մեծ բախտ էր վիճակուել պատանուն. ճակատագիրը ի վերջոյ նրան ուղարկել էր այն դաստիարակին եւ ուսուցչին, որի մասին երազել էր այդքան տարիներ:

Ճակատագիրը իսկական ընկեր էլ շնորհեց նրան՝ Վիլիա Շտերնբերգին:

Ակադեմիայում առաջինը Շտերնբերգը Հայվազովսկուն հանճար յայտարարեց: Նրա հետ վիճել ցանկացողները, ճիշդ է, շատ չէին, բայց այդպիսի դէպքերում էլ, սովորաբար հեզաբարոյ Շտերնբերգը անմիջապէս բորբոքւում ու կռիւ էր սկսում: Սակայն շատ չանցած բոլորն էլ սկսեցին Շտերնբերգի նման հիանալ նորեկ նկարչով: Ընկերներն սեւ փոքրիկ մի հանրապետութիւն էին կազմել: Հետզհետէ նրանց սկսեցին նկատել Ակադեմիայում: Պիմենովի, Հայվազովսկու, Ռամազանովի, Շտերնբերգի ու խմբակի միւս անդամների անունները սկսեցին յաճախ հնչել ե՛ւ սաների, ե՛ւ դասախօսների կողմից:

(Շար. 42)

(Շար. Ա. էջէն)

չարժ մը պատահած է Յուլիս 15էն 16ի գիշերը, 6,8 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի բաց աստիճանաչափին վրայ: Առաջին լուրերու համաձայն 4 մեռեալ կայ եւ 300 վիրաւոր:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ իրենց ուղղուած պառակտումի քայլ կը նկատեն այն համաձայնութիւնը որ ստորագրուած է Յուլիս 14-ին Անգարայի եւ Թեհրանի միջեւ: Անով Իրան առանց նուազուրդի Թուրքիոյ տրամադրած է բնական կազի արտաբերման երեք դաշտեր: Հոն պիտի գործէ քարիւղի Թրքական պետական ընկերութիւնը: Ծրագրուած է երկու հազար քմ. երկարութեամբ կազատարի մը շինութիւնը որ իրանեան կազը պիտի հասցնէ Թրքական կազատարի ցանցին. անով պիտի փոխադրուի նաեւ Իրանէն Եւրոպային տրուելիք կազը:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ պատուոյ լեգէոնով պարգեւատրած է Փաթրիք Տէվէճեանի կինը եւ այդ առթիւ շեշտած է. "այն գինին համար զոր ընտանիքը պէտք է վճարէ իր մէկ հարազատին քաղաքական յանձնառութեան համար":

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք ունին տրամադրելի դրադարանային գիրքեր, նուիրելու վարժարանի գրադարանի հաւաքածոյին:

Հեռ. – 01. 45. 34. 68. 28
06. 37. 01. 15. 96

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ - Պուվ. Օտոյի Լէոլա Սասունի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընկերուհիներուն՝ Ժանինի, Մարիզի եւ Անահիտ Թենիրեանի ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ Արիս Թենիրեանի մահուան առթիւ:

⁂

Արիս Թենիրեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները. –

Թենիրեան ընտանիք 250 Եւրօ Կապոյտ Խաչին, 250 Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ, 150 "Յառաջ"ին, Ռոպէր եւ Մարիզ Սուքիասեան 100 Կապոյտ Խաչին, 100 Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ, Լիւսի Թենիրեան 50 Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տէրտէրեան 100 Հ.Մ.Ը.Մ. – Արծիւին, Տէր եւ Տիկին Պերնար Սայրին 50 Կապոյտ Խաչին, 50 Համազգայինին, 100 "Յառաջ"ին, Արթին Պալ 50 Համազգայինին, 50 Կապոյտ Խաչին, Պ. Մարգար Թենիրեան 150 Կապոյտ Խաչին, Տիկին Ծերուկեան 30 Կապոյտ Խաչին, Տիկին Արշալոյս Անտոնեան 30 Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ եւ Սիմոն Թրանուա 30 Կապոյտ Խաչին, Պ. Գլօտ Թենիրեան 20 Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Գարաժապարեան 50 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Արզումանեան 100 Համազգայինին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-18 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեանատեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ: Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX
DE PARIS
organise

UNE EXCURSION
à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի
Թ Ա Լ Ի Ն - ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:
Կանխաւ ապահովել տեղերը:

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT
LES DATES
DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
G R A N D E
B R A D E R I E D E N O E L
DE
C H E N E F R A N C E

arménie mon amie

AGENDA

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

⁂

V A L E N C E
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens
dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

⁂

A R L E S
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

⁂

CENTENAIRE DE
CARZOU
A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

⁂

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian,
photographes arméniens
à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SÉJOURS D'AOUT 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 18
MERCREDI
18 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.751 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.751

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒԼՈՒԶԻ մէջ կարելի եղաւ համաձայնութեան գալ Է. Ա. Տէ. ԷՍ.ի ղեկավարութեան համար, հակառակ անոր որ նախքան Յուլիս 16ի հանդիպումը, շատ յոյս չկար որ Սարքոզի – Մերքէլ ելք մը գտնեն: Այլեւս վերջ տրուեցաւ երկգլխանի ղեկավարութեան եւ Լուի Կալուա յաղթեց, մնալով միակ ղեկավարը Է. Ա. Տէ. ԷՍ.ի (օդանաւային եւ պաշտպանութեան եւրոպական խումբ): Գերման իր պաշտօնակիցը, որ նոյն նպատակը կը հետապնդէր, իր տեղը պիտի անցնի Էյրպիւսի գլուխը (որ ցարդ Կալուան կը վարէր): Վարչական մարմինն ալ կը վարէ Ռիտիկէր Կրիւպէ, որ միակ նախագահը պիտի ըլլայ: Այս ձեւով աւելի պարզ կը դառնայ եւրոպական խումբին ղեկավարութիւնը բաղդատմամբ անցեալին, քանի Առնօ Լագարտէր ալ իր նախագահութենէն հրաժարեցաւ, մնալով բաժնետէր: Քննադատութիւններ կան, սակայն, թէ սենտիքաներու կողմէ որոնք վերապահ կը մնան եւ թէ ֆրանսական կարգ մը շրջանակներու, որոնք կը գտնեն որ Ֆրանսա շատ տեղի տուած է:

ՃԷՔ ԼԱՆԿ ալ «այո՛» ըսաւ Սարքոզիի եւ հաւանեցաւ մաս կազմել այն յանձնախումբին որ, Էտուար Պալատիւրի նախագահութեան տակ, պիտի ըլլայ "խորհրդածութեան մարմին մը Ե. Հանրապետութեան հիմնարկներու արդիականացման եւ վերահաւասարակշռութեան համար": Նոյն առաջարկը ընդունած է նաեւ Օլիվիէ Շրամէք, Լիոնէլ Ժոսփէնի գրասենեակի նախկին պետը: Եւ իրենց զօրավիգ են երկու ընկերվարականներ՝ Պ. Տըլանոյէ եւ Մ. Վալս: Այս կացութիւնը կը խանգարէ սակայն Իւ. ԷՄ. Փէ.ն, քանի անդամներէն շատեր կը նկատեն որ իրենց աթոռները ձախին կը շնորհուին: Ճէք Լանկ խղճի որեւէ տագնապ չունի, կը պնդէ որ "պայքարի երեսփոխան մը կը մնայ եւ ոչ պատանդ, ոչ ալ արդարացումի մարդ է":

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ քաղաքապետը դրական պատասխան ստացած է Անգարայի կատարած դիմումին որ Ք. ա. Ը. դարու պատկանող յուշակոթող մը ցուցադրութեան համար փոխ տրուի իրենց: Այդ կոթողը կը կրէ եբրայերէն արձանագրութիւն մը. գտնուած է 1880ին, պաղեստինեան գիւղի մը մէջ երբ Պաղեստին մաս կը կազմէր Օսմանեան կայսրութեան: Ներկայիս կը պահուի Պոլսոյ հնագիտական թանգարանին մէջ: Կոթողը պիտի ցուցադրուի Իսրայէլի հիմնումին 60ամեակի տօնումներուն ընթացքին, 2008ին: Քաղաքապետը նոյն առթիւ յայտարարած է թէ մտադիր են Ա. Աշխարհամարտին դաշնակից ուժերու դէմ պայքարի զոհ թուրք զինուորներուն յիշատակը յաւերժացնել յատուկ կոթողով մը:

ՊՈՒՇ առաջարկած է Յուլիս 16ին որ ժողով մը գումարուի Պաղեստինի մասին, շեշտելով թէ կողմնակից է միշտ Պաղեստինեան պետութեան մը: Հեռատեսիլէն ունեցած այս ելոյթին ընթացքին ըսած է նաեւ որ 190 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը պիտի կատարէ Մ. Ապպասի կառավարութեան որպէսզի արմատախիլ ընէ Համասը:

ՊՈԼՍՈՅ արուարձաններէն մէկուն մէջ Յուլիս 16ին սպաննուած է երեսփոխանական ընտրութեան անկախ թեկնածու մը: Թ. Սէյրանլըօղլու հեռատեսիլի յայտագրի մը մասնակցելէ ետք տուն վերադարձի ճամբուն վրայ անծանօթներու կրակոցներուն թիրախ եղած է, իր ինքնաշարժին մէջ: Իրեն հետ գտնուող հինգ հոգի ալ վիրաւորուած են: Երեք կասկածելիներ ձերբակալուած են:

ՃԱՓՈՆԻ երկրաշարժին զոհերու թիւը աւելի մեծ է, քան ինչ որ յայտարարուած էր առաջին առթիւ: Նոր հաշուեկշիռի մը համաձայն 8 մեռեալ կայ, 900 վիրաւոր եւ վնասուած է նաեւ հիւլէական կեդրոն մը, բայց կ'ըսուի թէ որեւէ վտանգ չկայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ թաղապետական խորհուրդը, յետ երկրորդ խորհրդակցութեան մը, դրական դիրք բռնած է ի նպաստ մահմետականներուն մեծ մզկիթին, որ պիտի կարենայ 2000 հաւատացեալ ընդունիլ: Այս մզկիթը մեծագոյնը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի, պիտի կառուցուի 15րդ թաղամասին մէջ, 2500 քառ. մեթր վրայ: Պաշտօնապէս, 200 հազար մահմետական կ'ապրին Մարսէյլ: Մզկիթի նման ծրագիրներ ալ կան Մոնթրէօյլ, Ֆոնթընէ-սու-Պուա, Լիմէ եւ Սէն-Տընի:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ, Յուլիս 16ին, հաւաքած էր իր շրջանակէն ոմանք յայտնելու համար թէ տրամադիր է վերանորոգելու ձախը եւ նաեւ ինքնաքննադատութեան դիմելու, գտնելու համար իր պարտութեան բուն դրդապատճառները: Կը խորհի որ Ն. Սարքոզի շատ աւելի առաջ ճամբայ ելած էր եւ աւելի լաւ պատրաստուած էր: Բայց եւ այնպէս, շեշտած է "Հո՛ս եմ եւ ժողովուրդին մօտ ծնած յոյսը պէտք չէ կորսուի": Իր պարտութեան մէջ, նկատել կու տայ Լիպէրասիոնի խմբագրականը (Յուլիս 17) կայ նաեւ այն իրողութիւնը որ կարծեց թէ առանձին կը շահի բոլորին դէմ, նոյնիսկ իր մարդոց եւ մանաւանդ իր կուսակցութեան "փիղեր"ն ալ ամէն գնով իր պարտութիւնը ուզեցին:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ ռուս չորս դիւանագէտներ արտաքսած է Լիտվինենկոյի հարցին կապակցութեամբ, ա՛լ աւելի լարելով Ռուսաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ մթնոլորտը: Այս մթնոլորտը վատթարանալ սկսած էր անցեալ Նոյեմբերին, երբ Լոնտոնի մէջ կը սպաննուէր Ա. Լիտվինենկօ եւ կ'ամբաստանուէր Ռուսաստան, յանձին Ա. Լուկովոյի (թոյն լեցուցած էր Լիտվինենկոյի թէյի բաժակին մէջ) ու Լոնտոն իր յանձնումը կը պահանջէր Մոսկուայէն, որ կը մերժէր: Բերեզովսկիի համար (ծանօթ գործատէրը որ Լոնտոն կ'ապրի) Պուտինն իսկ է որ հրահանգած է այդ սպանութիւնը, քանի առանց Պետութեան, գաղտնի սպասարկութեանց մասնակցութեան, ոչ ոք կրնայ փոլոնիոմ արտադրել եւ փոխադրել (փոլոնիոմը այն թոյնն է որով կատարուած էր թունաւորումը):

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԱՄՆ դեսպանատունը քննադատած է Թուրքիոյ եւ Իրանի համաձայնագիրը ինչ կը վերաբերի իրանեան եւ թիւքմէնական կազի փոխադրութեան դէպի Եւրոպա: Ամերիկացիներուն համար "իմաստուն քայլ մը չէ Պարսկաստանի վստահիլ":

ՔԻՐՔԻՒՔԻ (Իրաք) մէջ, Յուլիս 16ին, երկու անձնասպանական ոճրափորձեր եւս կատարուած են եւ որոնց հետեւանքով 85 մեռեալ կայ եւ 180է աւելի վիրաւորներ: Առաջին արարքը գործուած է Քիւրտիստանի Հայրենասիրական կուսակցութեան շէնքին առջեւ (Թալապանիի կուսակցութիւնը), ժամ մը ետք ալ քաղաքին շուկային մէջ: Մթնոլորտը շատ լարուած է եւ օրէ օր աւելի կը լարուի, մինչ տարուան վերջ հանրաքուէ մը նախատեսուած է Քէրքիւքի կարգավիճակին վերաբերեալ, Քիւրտիստանի ինքնավար շրջանին մէջ:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ որ ամէն ժամ ամէն տեղ է, Յուլիս 17ին ալ կը հետեւէր Ֆրանսայի շրջանին հեծանիւով: Հանգրուանը կը տանէր Վալ տ'Իզէրէն Պրիանսոն: Սարքոզի պիտի հետեւէր Ք. Փրիւտհոմի հետ, որ շրջանին տնօրէնն է:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿՈՎ

Արժանթինը Ֆրանսայէն ետք երկրորդ երկիրն է որ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումը օրէնքով հռչակած է. յաւելեալ՝ հոն պետական դպրոցներուն մէջ Ցեղասպանութեան պատմութիւնը պարտադիր նիւթ է: Հայ Դատի տեղւոյն յանձնախումբը առ այդ յատուկ դասագիրք պատրաստած, ուսուցիչներու պատրաստութեան ընթացքներ կազմակերպած է:

Պուէնոս Այրէսի մէջ միջազգային յարաբերութիւններու եւ քաղաքական գիտութիւններու դասախօս Խաչիկ Տէր Ղուկասեան յայտնած է թէ Արժանթինի ու Հարաւային Ամերիկայի հայկական միւս գաղութները ութսունական թուականներէն համարկումի հոլովոյթի մը մէջ ընդգրկուած են եւ թէ այդ առումով լաւագոյն օրինակն է Ֆրանսայի հայ գաղութը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՈՍԿԷ ԾԻՐԱՆ» ՓԱՌԱՏՕՆԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Երեւանի Ազատութեան հրապարակին վրայ Յուլիս 14ի երեկոյեան հանդիսաւոր արարողութեամբ փակուած է «Ոսկէ ծիրան» միջազգային փառատօնը:

Դատակազմի գլխաւոր մրցանակը տրուած է Վարդան Յովհաննիսեանի «Մարդկային պատմութիւններ պատերազմի եւ խաղաղութեան օրերից» ֆիլմին, իսկ խրախուսական մրցանակով պարգեւատրուած է Գարլա Կարապետեանի «Աղաղակները»:

Շարժանկարի լրագրողներու եւ քննադատներու միջազգային ընկերակցութեան մրցանակին եւս արժանի նկատուած է Վ. Յովհաննիսեանի գործը:

Այս տարի ամէնէն մեծ թիւով -23- ֆիլմերը ներկայացուած են "Հայկական համայնապատկեր" մրցումին: Այս բաժնին մէջ վկայականներ ստացած են Աշոտ Մկրտչեանի "7 հնդիկ տղայ"ն (Հայաստան), Իգոր Սպասեանի "Կրաֆիթի"ն (Ռուսաստան): Դատակազմի յատուկ մրցանակը տրուած է Կարէն Յովհաննիսեանի "Ես մնում եմ"ին (Ռուսաստան): Այս մրցանակին ալ արծաթը ստացած են Վարդան Յովհաննիսեան եւ Գ. Կարապետեան:

Վ. Յովհաննիսեան վաւերագրական ճիւղի գլխաւոր մրցանակն ալ ստացած է, արծաթը տուած են Կզավիէ Քրիստիանի "Սպիտակ ուղտ"ին (Պելճիքա):

Խաղարկութեան յատուկ վկայական ունեցած է Պրինօ Տիւմոնի "Ֆլանտրիա"ն, իսկ արծաթէ մրցանակ՝ Է. Գրիալեզէի "Նոր աշխարհ"ը: Ա. մրցանակը առած է Ռ. Զայդելին "Ներածում – արտածում"ով:

Փառատօնին "Կենաց ծառ" մրցանակին տիրացած է երիտասարդ բեմադիր Գոռ Պաղտասարեան "Ճաշի ժամը"ով:

Փառատօնի նախագահ Յարութիւն Խաչատրեան "Թոնինօ Կուերա" հիմնադրամի "Ամարքորտ" մրցանակը կը ստանայ Հոկտեմբերին:

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ – Ռ. ՓԵՐԻՆԱ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Յուլիս 16ին ընդունած է ԱՄՆ-ու առժամեայ գործավար Ռ. Փերինան: Նախարարը ողջունած է ամերիկացի դիւանագէտին նշանակումը, վստահութիւն յայտնած որ Հայաստանի եւ տարածաշրջանի մասին անոր խոր իմացութիւնը կը նպաստէ իր պաշտօնավարութեան յաջողութեան:

Վ. Օսկանեան եւ Ռ. Փերինա համաձայնած են որ երկու երկիրները շահագրգռուած են դեսպանի մակարդակով ներկայացուած ըլլալու, սակայն ներկայի նշանակումը մեծապէս կը նպաստէ փոխադարձ գործակցութեան: Զրոյցին նիւթ եղած են "Ազատութիւն" ռատիօկայանին փակումի հարցը, Ղարաբաղի բանակցութիւններուն ներկայ փուլը:

ԴԷՏԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԸ ԼՂՀ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահական ընտրութեան որպէս դէտ, Յուլիս 18-21 Ստեփանակերտ կը գտնուի Հայաստանի Ազգ. Ժողովի պատուիրակութիւն մը: Ան բաղկացած կ'ըլլայ Ազգ. Ժողովի փոխ նախագահ Իշխան Զաքարեանի (Բարգաւաճ Հայաստան) գլխաւորութեամբ՝ Գագիկ Մինասեանէ, Արեգ Ղուկասեանէ (Հանրապետական), Արմէն Ռուստամեանէ, Գագիկ Գէորգեանէ (ՀՅԴ), Արտաշէս Աւոյեանէ (Օրինաց Երկիր) եւ Լարիսա Ալավերդեանէ (Ժառանգութիւն):

ՊՈԼԻՍ

ՅՈՅՆ ԵՐԳԻՉ ՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Ցունաց տիեզերական պատրիարքարանին կողմէ կազմակերպուած "Ուղղափառ երիտասարդներու հարցերը" թեմայով համաժողովին հրաւիրուած յոյն ծանօթ երգիչ Եորկօ Տալլարաս արտօնութիւն չէ ունեցած բեմ բարձրանալու Պոլսոյ մէջ: Կուսակալութիւնը վերջին վայրկեանին խոչընդոտած է Հիսարի մէջ ծրագրուած երգահանդէսը, այն պատճառաբանութեամբ որ կազմակերպիչները անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները չեն լրացուցած:

Բաւական պերճախօս է կուսակալութեան աւելորդ չեշտուիլը թէ մերժումը բնաւ առնչուած չէ այն տուեալին թէ հրաւիրողն ու կազմակերպողը Ցունաց պատրիարքարանն է, երգիչն ալ Յոյն:

Արդէն վերջին օրերուն, թուրք ազգայնական մամուլին մէջ յօդուածներ լոյս տեսած էին նոյն Տալլարասի դէմ որ կ'ամբաստանուէր հակաթուրք կեցուածքով, քանի որ Կիպրոսի մէջ երգած ու բողոք արտայայտած էր թրքական գրաւումին դէմ: Կ'ըսուի նաեւ թէ անդամակցած է քիւրտ պարագլուխ Ա. Էօճալանի զօրակցութեան մարմնին:

ՔԵՄԱԼ ԵԱԼՉԸՆ՝

«ՈՐՊԷՍ ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԳԷՏ ՁԵԶՄԷ ԵՒ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵՆԷՆ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՄ»

«Քեմալ Եալչընի *"Հոգիս քեզմով կը խայտայ"* գործը եզակի կարեւորութիւն ունի, ոչ միայն իր փաստագրական արժէքին եւ զոհերու վկայութիւնները վերարտադրելուն համար, այլ որովհետեւ կը հաստատէ *"Ճշմարտութեան իրաւունքը"*: Եալչըն ցոյց կու տայ, որ ժողովուրդի մը ինքնութեան անբաժանելի արժէքներէն մէկը այն է, որ այդ ինքնութիւնը խարսխուած ըլլայ *յիշողութեան և ճշմարտութեան վրայ*: Ասիկա գերազանցօրէն կարեւոր է Հայկական հարցին, ինչպէս եւ թուրք ժողովուրդի դիւրազգածութեան համար»:

Վերի սահմանումը կը պատկանի Լէանտրօ Տեսփուիին, Արժանթինի Պետական Վերահսկողութեան խորհուրդի նախագահը, որ ներկայացնելով Թուրք գրագէտ Քեմալ Եալչընի "Հոգիս քեզմով կը խայտայ" *գրքին սպաներէն թարգմանութիւնը, ունեցաւ ուշագրաւ ելոյթ մը: Ան նախ ամփոփ կերպով վերաքաղը ըրաւ հատորին բովանդակութեան, այնուհետեւ ընդգծեց այն գաղափարը, թէ Թրքական յաջորդական կառավարութիւնները տեսակ մը վարդապետութեան* (dogme) *վերածած են ժխտողականութիւնը՝ հերքելու համար պատմական այնքան բացորոշ ճշմարտութիւն մը, որն է Հայոց ցեղասպանութիւնը:*

Քեմալ Եալչընի վերոյիշեալ գործը, որ հայերէնի թարգմանուած է գերմանահայ գաղութի առաջնորդ Գարեգին արք. Պեքճեանի կողմէ, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ իտալերէն թարգմանութիւններէն յետոյ, վերջերս լոյս տեսաւ նաեւ սպաներէն լեզուով, մեծապէս գնահատելի նախաձեռնութեամբ եւ մեկենասութեամբ արժանթինահայ ծանօթ ազգային պրն. Ճորճ Փուշիճեանի, Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ Կեդր. վարչութեան վաղեմի անդամներէն: Գործը հայերէնէն սպաներէնի թարգմանած է պրն. Էդուարտօ Գարսաքլեան, իսկ կողքի գծագրութիւնը յղացած է ճարտ.հի Գարոլինա Փուշիճեան: (383 էջ, *Հրատ. Արմէրիաս*):

Ի նպաստ Հայկական հարցին խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունեցող այս գրքին ներկայացումը կատարուեցաւ Մայիս ամսուան ընթացքին, Գրքի Միջազգային Ցուցահանդէսին մէջ, ներկայութեամբ մեծ թիւով ունկնդիրներու, հայ թէ օտար: Ինչպէս յայտարարուեցաւ տեղւոյն վրայ՝ մեկենասին հրաւէրով ձեռնարկին ներկայ պիտի ըլլար նաեւ հեղինակը, որ կ'ապրի Գերմանիա իբրեւ Թրքերէնի դասախօս, սակայն Թուականի անյարմարութեան պատճառով չէր կրցած ճամբորդել:

Թրքերէն լեզուով գրուած այս վաւերագրական գործը, իր բովանդակած իրական ու ցնցիչ դրուագներով ուշագրաւ է քանի մը տեսակէտներով.

ա) Գրի առնուած է Թուրք գրագէտի մը կողմէ:

բ) Ընթերցողին (այս պարագային բազմազգի) առջեւ կը բանայ ցարդ Թաքուն մնացած աշխարհ մը՝ ցեղասպանութենէն վերապրած եւ բռնի կերպով Թրքացած Հայերու մասին:

գ) Ունի քարոզչական կարեւոր ներգործութիւն մը միջազգային հանրային կարծիքին վրայ, ջրելու համար ըլլայ Թրքական պետութեան եւ ըլլայ անոր կառքին լծուած Թուրք "ակադեմականներու" յերիւրածոյ փաստարկութիւնները:

դ) Քեմալ Եալչըն մէկն է նորայայտ այն Թուրք մտաւորականներէն, որոնք քաջաբար ու պարկեշտօրէն կը խօսին 1915-1923 Թուականներու իրադարձութիւններու եւ ժամանակի իթթիհատական իշխանութեան կողմէ գործադրուած վայրագութեանց, աքսորի ու բռնութիւններու մասին:

Նախքան այս կէտերու ընդլայնումը, կ'ուզէինք արագօրէն ծանօթացնել Լէանտրօ Տեսփուին, որպէսզի արժեւորուի իր կողմէ կատարուած վերի բնութագրումը Եալչընի գրքին մասին: 80*ական Թուականներուն, Լ. Տեսփուի, իբրեւ արժանթինցի փորձագէտներէն մէկը ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց ենթայանձնախումբին, Ժընեւի մէջ, եռանդուն կերպով պաշտպանեց Հայկական ցեղասպանութեան յիշատակումը կատարող պարբերութիւնը Ուիթըքըրի զեկոյցին մէջ: Ան յայտնի դէմք է ցեղասպանագիտութեան կալուածին մէջ եւ Հայկական հարցին ջերմ բարեկամներէն մէկը:*

Գալով Քեմալ Եալչընի գրքին, ամէնէն առաջ կ'ուզենք ընդգծել այն իրողութիւնը, որ ձախ հակումներ ունեցող եւ Թուրքիոյ մէջ հալածանքի ենթարկուած գրագէտը, որքան գիտենք առաջին գրողն է, որ կը բացայայտէ ցարդ ծածուկ մնացած եւ արտաքին աշխարհին անծանօթ եղող իրականութիւն մը՝ բռնի թրքացած Հայերու պարագան, *որոնց Թիւը հեղինակին իսկ կողմէ կը գնահատուի հարիւրհազարներով: Արդարեւ, Եալչըն աչք առնելով բացորոշ վտանգներ, կը շրջի Թուրքիոյ արեւելեան շրջաններուն մէջ, կը փնտռէ եւ կը խօսեցնէ այդ Հայերն ու Հայուհիները, որոնք նախ վախով ու դժուարութեամբ, ապա ի վերջոյ կը յօժարին պատմել իրենց զգայացունց ողբերգութիւնը: Դրուագներ կան այդ վկայութիւններուն մէջ, որոնք իսկապէս փշաքաղիչ են ու զարհուրելի: Օրինակ այն Հայը, որ իր 5-6 տարեկան եղբայրը ողջ-ողջ գետը կը նետէ, որովհետեւ զիրենք որդեգրող Թուրքը այդպէս կը կարգադրէ, եւ եւ այն Հայերուն, որոնք մզկիթի մէջ երկրպագելէ յետոյ տունը գաղտնօրէն կը խաչակնքեն: Եալչըն կ'այցելէ նաեւ հազարումէկ եկեղեցիներու աւերակ քաղաքը՝ Անի: Եալչըն այս շրջապտոյտը կը կատարէ Թրքերէնի իր հայ ուսուցչուհիին՝ Մելինէի եւ իր մօր դրդումով, որ իր զաւկին կը Թելադրէ՝ «Գնա՛, տղա՛ս, գրէ այս բոլորին մասին, որպէսզի անգամ մը եւս չապրուին այս սարսափները»:*

Հայութիւնը աւելի քան 90 տարի պիտի սպասէր, որպէսզի գտնուէին Թուրք մարդիկ, մտաւորականներ, փրոֆեսիոնալներ կամ գրողներ վերջապէս եւ խիղճախութիւնը ունենային գրելու կամ պատմելու պատմական ճշմարտութիւններու մասին եւ խոստովանելու ծրագրուած այն ցեղասպանութիւնը, որ զանգուածային կերպով գործադրուեցաւ Թրքահայութեան վրայ, հոգ չէ թէ յաճախ խուսափելով գործածելու բուն բառը՝ ցեղասպանութիւն:

Եալչըն կը խօսի նաեւ 1942 Թուականին կիրարկուած եւ «Վարլըք վերկիսի» կոչուող օրէնքի մասին, որ գործադրուեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւի կառավարութեան կողմէ բացառաբար հայ, հրեայ եւ յոյն քաղաքացիներուն դէմ: Իրենց կարողութենէն շատ աւելի տուրքեր դըրւեցան այս մարդոց վրայ և ամբողջ ունեցուածքը կորզելէ յետոյ, տակաւին անկարելի ըլլալով հատուցանել՝ բռնի աշխատանքի համար աքսորուեցան Կարնոյ շրջանը:

Թուրք պետութիւնը տասնամեակներ չարունակ արհամարհելէ յետոյ Հայկական հարցը եւ Սփիւռքի կողմէ առաջ տարուող քաղաքական ճիգերը, վերջերս լուրջ եւ համակարգուած քարոզչութեան լծուած է կարենալ հերքելու համար ցեղասպանութեան պնդումները, երբ բազմաթիւ պետութիւններ, իրենց խորհրդարաններուն մէջ օրինաւորապէս հաստատած են 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը: Ոչ միայն այսքան, այլեւ Թրքական իշխանութիւնները մէկ կողմէն կը քաջալերեն ազգայնամոլութիւնը և միւս կողմէն կ'աւերեն հայկական դարաւոր քաղաքակրթութեան կառոյցները: Հրանդ Տինքի սպանութիւնը եւ Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ խաչը վերականգնելու արգելքը տիպար օրինակներ են այս ուղղութեամբ:

Այս գծով չափազանց կարեւոր են Թուրք յայտնի գրագէտներու, մտաւորականներու կամ պարզ արհեստավարժներու կողմէ գրի առնուած գրքերն ու վկայութիւնները, տարհամոզելու համար ոչ միայն արտաքին աշխարհի մէջ գտնուող Թերահաւատները, այլեւ նոյնինքն Թուրք քաղաքացիները, որոնք յաճախ ոչինչ գիտեն 1915-23 Թուականներու իրադարձութիւններուն մասին կամ ալ գիտեն բոլորովին խեղաթիւրուած պատմութիւն մը: Ինքը՝ Քեմալ Եալչըն կը յայտնէ, թէ մինչեւ Թրքերէնի իր հայ ուսուցչուհիին ծանօթանալը, ոչինչ գիտէր Հայերու մասին:

Բացի իրենց անհատական արժանիքէն, զոր պէտք է գնահատել իբրեւ պարկեշտութեան օրինակելի վերաբերում, իրենց կողմէ ցուցաբերուած այս կեցուածքը փոքր ներդրում մը չէ՞ հայկական արդար պնդումներու եւ ճշմարտութեան հետապնդումին: Այս պարագային՝ ի սփիւռս սպանախօս աշխարհին, "Հոգիս քեզմով կը խայտայ" *գրքի սպաներէն Թարգմանութեան ճամբով:*

Հայ - Թրքական հակամարտութիւնը, կ'երեւի, պէտք է լուծուի օր մը, ի խնդիր դրացնութեան մէջ ապրող երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ համերաշխութեան: Եւ ասիկա կարելի կ'ըլլայ երբ բազմանան Եալչըններ, Աքչամները, Զարաքօլուները, Փամուքները: Ոչ միայն բազմանան, այլեւ անոնց ձայնը լսելի դառնայ իրենց ազգակիցներու մեծամասնութեան կողմէ, վասն պատմական ճշմարտութիւններու վերականգնումին եւ միջազգային համերաշխութեան:

Կը խորհինք, որ ի վերջոյ, Թանէր Աքչամները, Օրհան Փամուքները եւ Քեմալ Եալչըններ միջազգային հանրութենէն աւելի կը խօսին իրենց իսկ ժողովուրդին, ցեղասպանութեան ամօթալի մուրը սրբելու համար նորագոյն Թուրքիոյ ճակատէն:

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԿՈՒ ՅԱԿՈԲՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բանտային օրերու օրագրութեան մէջ Սիրունի շատ վառ գիծերով պիտի նկարագրէ թէ ինչ կը նշանակէ բանտի մը մէջ բանտարկեալ ըլլալ Կաղանդի գիշերով կամ Ս. Ծնունդի օրով, կամ Բարեկենդանին, երբ դուրսը ամբողջ աշխարհը զուարթ ժամեր կ'ապրի: Այդ տօները կրկնակ տառապանքի օրեր են մանաւանդ Սիրունիի նման գրողբրոց ու գիտակից մարդոց համար: Հօս իսկ բանտարկեալները միամըտօրէն կը հաւատային Կաղանդ Պապային: Եւ ահաւասիկ իր խեղճ մայրն էր որ այցելութեան կուգար ծրարներով բեռնաւոր: Սիրունի կը յուզուէր: Երանի՜ թէ ասիկա այդ խեղճ կնոջ վերջին Գողգոթան ըլլար: Ջրաւե՞ց ինչ որ ան քաշեց մինչեւ այսօր, «ինչո՞ւ մայրերուն ամէնէն տառապեալը պիտի ըլլայիր, դուն, մայր» պիտի գոչէր Սիրունի:

Բայց կ'արժէ որ հարց տանք թէ միայն Սիրունիին մա՞յրն էր որ այդպէս կը տառապէր այդ անիծեալ օրերուն:

Սուլթանին հրահանգով Սիրունի բանտէն կ'արձակուի 46 օր աւելի կանուխ: Փետրուարի վերջերն էր, եւ ա՛ն մեծ խանդավառութեամբ կը վերադառնայ ընտանեկան բոյն, շարունակելու համար «Ազատամարտ» Թերթի խմբագրի պաշտօնը, որու ընթացքին պիտի սկսի տանիլ իր զինուորական ծառայութիւնը:

Հարպիյէի Զ. գումարտակի մէջ զինուոր էր Սիրունի եւ շաբաթը անգամ մը Քէղաթհանէի մէջ Փոլիկոն կ'երթային նշանառութեան զինավարժութեան համար: Անգամ մը հարիւրապետը հրահանգեց որ Յակոբ Սիրունի քիչ մը եւս մնայ Փոլիկոնի մէջ եւ նորոգէ նշանառութեան տախտակները: Նոյն պաշտօնը տրուեցաւ նաեւ ուրիշ Յակոբի մը, որ տարբեր միաւորի մը մէջ կը ծառայէր: Երբ իրենց գործը վերջացուցին միւս Յակոբը, հմայուելով Քէղաթհանէի գեղեցկութենէն, առաջարկեց տեղ մը նստիլ, օղի մը խմել «փաստըրմա»յի ընկերակցութեամբ: Այդ միւս Յակոբը կեսարացի էր եւ օրը իրիկուն չէր կրնար

ընել առանց ապուխտ ուտելու: Սիրունի մերժեց մասնակցիլ այդ կերուխումին, որովհետեւ թէ՛ օղի չէր խմեր, թէ՛ կ'ուզէր ժամ առաջ զօրանոց հասնիլ, հոնկէ գիշերային իր փախուստը տալ «Ազատամարտ» հանդիպելու ու աշխատելու համար:

Յաջորդ օր Սիրունի ձերբակալուեցաւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ: Ի զուր հարց կու տար թէ ի՞նչ էր իր յանցանքը: Պատասխան չկար: Քանի մը օր բանտարկուած մնալէ վերջ յանկարծ ազատ արձակեցին զինքը: Յայտնի դարձաւ որ ինք սխալմամբ ձերբակալուած էր: Իրականութեան մէջ միւս Յակոբն էր որ պէտք է ձերբակալուէր, որովհետեւ ան Քէղամթհանէի մէջ զինուելէ վերջ վերադարձին ճաշ պահանջած էր անտեղի ժամով ու սուրին քաշած էր սպասարկող զինուորներուն վրայ: Զինուորականները, անուան չփոթութեան պատճառաւ, մէկ Յակոբին տեղ միւս Յակոբը ձերբակալած էին, մինչեւ որ զինուորներէն մէկը զարմանքով տեսած էր որ միւս Յակոբը ազատօրէն կը պտըտէր մէջտեղերը:

Այս բոլորը կը պատահէին 1914ի Դեկտեմբերին, ամէն անցնող օր հայ ժողովուրդը կը մօտեցնէր դէպի աղէտալի օրեր, որոնք սակայն երբեք յստակ չէին երեւեր հորիզոնին վրայ: Սիրունի ամէն գիշեր փախուստ կու տար զինուորական իր կեդրոնէն որպէսզի «Ազատամարտ»ի խմբագրատուն երթար ու հոն աշխատէր քիչ մը: Առտու կանուխ, զինուորներու առաւօտեան կոչէն առաջ արդէն ան վերադարձած կ'ըլլար իր կեդրոնը ու յայտնի չէր ըներ որ գիշերը բացակայած էր:

Եւ ահաւասիկ վրայ կը հասնէին Ապրիլեան օրերը, ձերբակալութիւններ կը կատարուէին հայ մտաւորականութեան շրջանակէն ներս: Սիրունի նախ զերծ մնաց ձերբակալութենէ, որովհետեւ զինուոր էր, բայց շուտով հասկցաւ որ պէտք է անհետանար ու կորսնցնել տար իր հետքերը: Տունը չէր կրնար մնալ, որովհետեւ առաջին վայրը ուր զինքը պիտի փնտռէին, իր տունն էր: Ուստի փնտռեց թաքստոց մը:

Սիրունի նախ քանի մը օր թաքնըւեցաւ «Ազատամարտ»ի պաշտօնեաներէն Իտարէճեանի տան մէջ, որ կը գտնուէր Ճէտիտէ փողոց: Բայց շուտով պէտք եղաւ որ հեռանայ հոնկէ: Քանի մը ամիս մնաց Վարդանեաններու տան մէջ, որոնց աղջիկը Նուարդ իր ապագայ կողակիցը պիտի ըլլար: Նուարդ, որ կ'երեւի արդէն այդ օրերէն սկսած էր սրտի կապ զգալ Սիրունիին նկատմամբ մեծ զոհողութեամբ կը ըստանձնէր Սիրունիի պաշտպանութեան համար միջոցառումներ:

Բայց շուտով պէտք եղաւ հեռանալ հոնկէ ալ: Ո՞վ քաջութիւնը կ'ունենար պահելու փախստական մը, որ արդէն կը փնտռուէր ոստիկանութեան կողմէ: Ի վերջոյ Սիրունին պահել կ'ընդունին Թաթավլայի մէջ ծերունազարդ բարի ամոլ մը, Մկրտիչ Աղա ու Էֆթիկ հանըմ: Այս տան ետեւի կողմը սենեակ մը աւելի քան երեք տարի Սիրունիին համար պիտի ծառայէր որպէս թաքստոց: Սենեակին ետին կար փոքրիկ խցիկ մըն ալ, ուր երբեմն կը պահուըտէր Սիրունի, եթէ պատահէր որ այցելուներ գային տուն, որովհետեւ Սիրունի կը վախնար որ այցելուները յանկարծ կը մտնէին իր թաքստոց սենեակէն ալ ներս:

Ի՞նչ կը նշանակէր մօտաւորապէս չորս տարի այսպէս թաքնուած մընալ թաքստոցի մը մէջ, վախով - դողով, առանց աշխատանքի, առանց իր սիրելիներուն հետ ազատ կապ ունենալու, միշտ սպասելով այն օրուան, երբ այլեւս կարելի պիտի ըլլայ դուրս ելլել անվտանգ կերպով: Երկու բանտարկութիւններէ վերջ, ասիկա երրորդ բանտարկութիւն մըն էր Սիրունիին համար, և այս անգամ ամէնէն վտանգաւոր տեսակէն:

Ռ. Հ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դպրեվանքի 77րդ ուսումնական տարեշրջանի փակման հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է դպրեվանքի շրջափակին մէջ, Պիքֆայա, նախագահութեամբ Արամ Ա. կաթողիկոսին: Դպրեվանքի տեսչութեան կողմէ պատրաստուած յայտագրին հիման վրայ կատարուած է Աւետարանէն եւ «Նարեկ» աղօթամատեանէն ընթերցում: Երգախառն կատարումով դպրեվանքի երգչախումբը ներկայացուցած է «Հայ լեզուի տարուան» առիթով պատրաստուած խմբային արտասանութիւն մը: Յանուն շրջանաւարտներուն շնորհակալութեան ուղերձ մը կարդացած է նորընծայ Ղեւոնդ աբեղայ Բենզէդեան: Տեսչական տեղեկագրով Շահէ ծ. վ. Փանոսեան անդրադարձած է անցնող տարեշրջանին կատարուած ուսումնական-կրթական աշխատանքին յատկապէս յիշելով տեսչական և ուսուցչական կազմերուն գործունէութիւնը, ուսանողական եկեղեցական, կրթական ու ընկերային առօրեան եւ ի վերջոյ այս տարուան հունձքը: Հուսկ, Արամ Ա. իր գնահատանքը տուած է կատարուած աշխատանքին, ընդգծելով դպրեվանքին նկատմամբ խտապահանջ ըլլալու անհրաժեշտութիւնը: Կարեւորութեամբ վեր առած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկին կատարած յարատեւ նպաստը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դպրեվանքին: Հաւաքոյթը փակուած է ընդունելութեամբ:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Լ. Շանթ» մշակութային կեդրոնին «Գ. եւ Հ. Արմէնեան» սրահին մէջ, Հինգշաբթի Յունիս 21ին, տեղի ունեցած է 2006-2007 տարեշրջանի աշակերտական տարեկան հաշուետու ա. համերգը, կազմակերպութեամբ «Բարսեղ Կանաչեան» երաժշտական գոլէժի: Բացման խօսքը արտասանած է գոլէժին տնօրէնը՝ Երուանդ Երկանեան, որ ըսած է թէ 25 տարի առաջ, Ֆրանսայի մէջ հռչակուած էր երաժշտութեան միջազգային օր եւ ուրախալի երեւոյթ է որ «Բ. Կանաչեան» գոլէժի ա. համերգը տեղի կ'ունենայ Յունիս 21ին: Ան մեծապէս գնահատած է «Աղբալեան - ՀՄԸՄ» մարզամշակութային համալիրին մէջ գործող նշեալ համերգներուն աշակերտութեան մասնակցութիւնը: Բացման խօսքէն ետք, նախապատրաստական դասարանէն մինչեւ 9րդ կարգի աշակերտները հերթաբար դաշնակի, ջութակի, թաւջութակի, կիթառի եւ շւիի վրայ նուագած են երաժշտական գործեր, Կոմիտասէն, Խոսրովեանէն, Գէորգեանէն, Պէթհովընէն, Մոցարթէն, Խաչատըրեանէն, Զայքովսքիէն եւ Պախէն: Երկրորդ համերգը տեղի ունեցած է Յունիս 22ին, նոյն սրահին մէջ: Կրկին խօսք առած է տնօրէնը՝ Ե. Երկանեան: Ապա, աշակերտները կատարած են իրենց վստահուած նուագները:

* * *

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, Յունիս 25ին, հովանաւորութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան եւ կազմակերպութեամբ Համազգայինի գեղարուեստի դպրոցներու խնամակալութեան, տեղի ունեցած է «Բարսեղ Կանաչեան» երաժշտական գոլէժի հայաստանցի տնօրէն՝ Երուանդ Երկանեանի մեծարանքի երեկոն: Բացման խօսքը արտասանած է յանուն Համազգայինի Շրջանային վարչութեան Սեպուհ Այնթապլեան, որ նախ ամփոփ կերպով անդրադարձած է Ե. Երկանեանի գործունէութեան եւ արձանագրած նուաճումներուն: Խօսք առած է Քասլիքի համալսարանի դասախօս, երաժշտագէտ տոքթ. Էրի Թորիկեան որ հաստատած է Երկանեանի երաժշտական արժանիքները, աւելցնելով որ ան ընտրած է նորարարութեան և աւանդականութեան միջին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ապա, Համազգայինի Շրջ. վարչութեան կողմէ Յակոբ Լարոյեան յուշանուէր մը յանձնած է Ե. Երկանեանի: Խօսք առած է Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ Մկրտիչ Մկրտիչեան, որու համար կարեւոր էր վաւերական արուեստագէտի մը ներկայութիւնը եւ այդ անհատը դարձած է Ե. Երկանեան: Ան կրցած է ցոյց տալ թէ ի՛նչ պէտք է ըլլայ ինքզինք յարգող երաժշտական վարժարանի մը չափանիշը: Յակոբ Հանտեան կարդացած է Լիբանանահայոց առաջնորդ Գեղամ եպիսկոպոսի օրհնութեան գիրը: Վերջին արտայայտուողը եղած է Ե. Երկանեան որ, շնորհակալութեան իր խօսքը արտասանած է: Հանդիսութիւնը փակուած է Համազգայինի Գուսան երգչախումբի Ներսէս Շնորհալիի «Նոր ծաղիկ» և Բ. Կանաչեանի «Տալլօ» երգերով, ղեկավարութեամբ Պարգեւ Թասլաքեանի:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅՈՒՄ

Ակադեմիան այդ ժամանակ բուռն օրեր էր ապրում: 1833 թուականն էր: Իտալիայում Ակադեմիայի նախկին սան, ռուս նկարիչ Կարլ Բրիւլովը վերջացրել էր իր "Պոմպէյի վերջին օրը": Եւ անմիջապէս մեծ հռչակ ձեռք բերել: Իտալական թերթերը նրա մասին հիացական յօդուածներ էին տպագրում, բանաստեղծները՝ ձօներ նուիրում, անգլիացի գրող Ուալթէր Սքոթը, Հռոմում այցելելով Բրիւլովի արուեստանոցը, նրա նկարը դիւցազներգութիւն էր անուանել:

Ամէնուրեք մարդիկ գլուխ էին խոնարհում Բրիւլովին. լինի թատրոնում, փողոցում, սրճարանում թէ քաղաքից դուրս: Թատրոնում դերասանները երկար ժամանակ չէին կարողանում ներկայացումն սկսել, որովհետեւ հանդիսականները նկատելով ռուս մաէստրոյին ոչ մի կերպ չէին դադարեցնում նրան ուղղուած իրենց բուռն օվացիաները: Բրիւլովի փառքը տարածուած էր ամբողջ Իտալիայով մէկ, եւ նա համարւում էր ժամանակի մեծագոյն նկարիչը:

Համբաւը շուտով հասաւ Պետերբուրգ: Հայրենական թերթերը սկսեցին տպագրել նրա նկարների մասին օտար մամուլում հրապարակուած յօդուածները: Վերջապէս ռուսական մայրաքաղաքում նոյնպէս տպագրուեց յօդուած՝ "Պոմպէյի վերջին օր"ուայ մանրամասն նկարագրութեամբ: Ռուսաստանում բոլորն անհամբերութեամբ սպասում էին փառաբանուած ստեղծագործութեանը: Ինչպիսի՞ն էր այն: Ինչպէ՞ս կ'անդրադառնար ռուսական արդի արուեստի վրայ: Այդ մասին շատերն էին այդ ժամանակ մտածում: Նոյն հարցերն էին զբաղեցնում նաեւ Հայվազովսկուն, եւ նրա ընկերներին:

Բրիւլովի մասին լեգենդներ էին հիւսւում: Իրականութիւնը մերւում էր ամենաֆանտաստիկ յօրինումների հետ: Եւ որքան անհաւանական էին լինում այդ պատմութիւնները, մարդիկ այնքան շատ էին հաւատում դրանց, որովհետեւ նըկարչի մասին Իտալիայից հասած լուրերը վեր էին ամէն երեւակայութիւնից: Այս բոլորը աշխուժութիւն էր մտցնում Ակադեմիայի կեանքում: Կրքերն այդ՝ աւելի բորբոքուն էին Հայվազովսկու ու Շտերնբերգի խմբակում: Բրիւլովի մասին ոգեւորուած վէճ ու զրոյցից ակադեմիստները աննկատելիօրէն անցնում էին ուրիշ նկարիչների եւ երկար ու տենդագին վիճում նկարչի վարպետութեան, նրա գաղտնիքների շուրջ:

Յաճախ ընկերները զրոյցի էին հաւաքւում պրոֆեսոր Վորոբիովի արուեստանոցում: Մաքսիմ Նիկիֆորովիչի համար այդ երիտասարդները ոչ միայն աշակերտներ էին, այլեւ նրանց հետ միասին նոյն Ակադեմիայում սովորող աւագ որդու՝ Սոկրատի ընկերները: Բարեսիրտ ու բազմիմաց պրոֆեսորի հետ այդ զրոյցները անմոռանալի հետք էին թողնում պատանիների հոգում եւ նրանց շատ բան բացատրում արուեստում:

Չնայած Ակադեմիայի ղեկավարութիւնը չէր քաջալերում դասախօսի ընկերութիւնը սաների հետ, բայց եւ այնպէս Մաքսիմ Նիկիֆորովիչը յաճախ էր դասերից յետոյ իր աշակերտների հետ ըզբօսանքի դուրս գալիս: Զրուցելով նրանց հետ, նա նրանց սովորեցնում էր նախ եւ առաջ հասկանալ բնութիւնը: Բոլորին յայտնի էր նրա մեծ սէրը հայրենի Պետերբուրգի, Նեւայի ու գետափնեայ տեսարանների հանդէպ: Նրանք տեսնում էին, թէ ինչպիսի մեծագոյն սիրով է նա օդով ու լոյսով լցնում սիրելի գետը, քաղաքային հրապարակները, ծովափնեայ տեսարանները, ամէն անգամ չմոռանալով իր նկարներում պատկերել լուսացարարուհիներին, ձկնորսներին, ինչպէս եւ մակոյկները, ջրափի լաստերն ու տնակները: Նրա նկարներից մարդկային տաք շունչ էր փչում, իսկ Նեւայի ջրերն ասես բնակեցուած լինէին:

Նման դէպքերում Վորոբիովը բացատրում էր.

– Գոյների թափանցիկութիւնը, նրանց լուսառատութիւնը, թարմութիւնն ու բազմերանգութիւնը նպաստում են քաղաքի աւելի լիարիւն, աւելի ամբողջական պատկերմանը, քաղաք որն արարել է ինքը՝ բնութեան հանճար մարդը:

Մաքսիմ Նիկիֆորովիչը սիրում էր աշակերտներին պատմել նաեւ նշանաւոր ռուս բնանկարիչների՝ Սեմէօն Ֆիոդորովիչ Շչեդրինի, Միխայիլ Մատվէեւիչ Իվանովի եւ այլոց մասին: Պատմում էր Իվանովի՝ Մալոռուսիայում, Բեսարաբիայում, Ղրիմում եւ Կովկասում կատարած ճանապարհորդութիւնների, այն մասին, թէ ինչպէս նա ռուս նկարիչների մէջ առաջինը ձեռնամուխ եղաւ ուսումնասիրելու երկրի տարբեր վայրերի բնանկարը: Հիացմունք արտայայտելով նրա "Կուսանոց – ամրոց Վրաստանում" նկարի առթիւ, Վորոբիովը աշակերտների ուշադրութիւնը հրաւիրում էր կտաւում տարածութեան խորութեան, լոյսի և օդի առատութեան վրայ:

Անկեղծ ոգեւորութեամբ էր Մաքսիմ Նիկիֆորովիչը վերյիշում իր առաջին ուսուցչի՝ Ֆիոդոր Եակովլեւիչ Ալեքսէեւի մասին:

(Շար. 43)

ՏԷՍԻՆ. –

Ասատուր եւ Սիլվա Ասատուրեան եւ զաւակները՝ Յովհան եւ Վրէժ,
Րաֆֆի Ասատուրեան,
Մարալ Ասատուրեան,
ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քեռկնին՝

ՏԻԿԻՆ ՌԷՊԷԿԱ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յուլիս 18, ժամը 15.45ին Տէսինի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին,
6 rue du 24 avril 1915
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Տէսինի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները սգացեալին զաւակներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏՈՒՓՄԱՅԷՆ Պ. Նշան Պասմաճեան խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 100 Եւրօ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝
Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին:

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation de musique traditionnelle arménienne d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

DIMANCHE 16 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

de la région parisienne
animée par l'orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année à
SEVRES
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
au 26 rue Troyon — 92310 SEVRES
dans un cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français

□

Réservez un bon accueil au carnet de tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine liturgie à 11 heures, dans le Salon du Collège
Repas à partir de 13 heures, dans la cour, derrière le Collège
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux tombolas (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes : 20 Euros
Enfants (5-17 ans) : 12 Euros

Réservations et informations par tél. :

— Paroisse de Paris : 01 44 59 23 50
— Centre Culturel : 01 40 51 11 90

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

arménie mon amie

AGENDA

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

⁂

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

⁂

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

⁂

CENTENAIRE DE
CARZOU
A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

⁂

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY
Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus
Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
SÉJOURS D'AOUT 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ: Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE
BRADERIE DE NOEL
DE
CHENE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
Թ Ա Լ Ի Ն – ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:
Կանխաւ ապահովել տեղերը:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 19
JEUDI
19 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·752 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·752

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱՑՔԻՆ ԿԸ ՀԱՍՑՆԷ՞

Յուլիս 13ի մեր թիւին մէջ (Ա. էջ) Հաղորդագրութիւն մը հրատարակուած էր, ստորագրուած՝ ՌԱԿ-ի եւ ՀՅԴ-ի Մարսէյլի կազմերուն կողմէ: Ան հակազդեցութիւն մըն էր Ֆրանսահայ Խորհուրդի Փրովանսի շրջանի ատենապետ փ. Շամմասեանի ալ մաս կազմած յայտարարութեան մը: Սակայն, այս վերջինին ընթացքն ու անոր քննադատական լուսանցքի վրայ ձգող բաւական լուրջ հարց մը սեղան կը բերէր:

փ. Շամմասեան մասնակցած էր Մարսէյլի հրեայ, մահմետական ու հայ գաղութներու պատասխանատուներու ժողովի մը. հոն դիմում մը կատարուած էր քաղաքապետին, որպէսզի իրենց ձայնը լսելի դարձնէ Հանրապետութեան նախագահին որ ջանք չինայէ խորայէլացի գինուոր Կ. Շալիտի ազատագրումին համար:

Հայ գաղութի պատասխանատուին այս ձայնակցութիւնը ունէ՛ մէկուն կողմէ, բնական է որ կրնար հարցադրելի ըլլալ. անհրաժե՞շտ էր ան, օգտակա՞ր, իմաստալի՞: Ամէն մարդ կը պատասխանէ ըստ իր հայեցողութեան, վերլուծումին, եւ այլն: Հայկական քաղաքական մէկ, կամ տասը կուսակցութեան պարագան ալ տարբեր պիտի չըլլար:

Բնական էր քննադատող կեցուածքի մը հրապարակումն ալ: Ի վերջոյ, որպէս ժողովրդավար երկրի մը քաղաքացի, անկապտելի իրաւունքը ունինք մտածումի, արտայայտութեան ազատութեան:

ՌԱԿ – ՀՅԴ-ի հակազդեցութիւնն ալ բնականին մաս պիտի կազմէր, եթէ մընացած ըլլար այդ ազատութեան շրջանակին մէջ. եթէ միջուկէն տասնապատիկ ծանրութեամբ հարց մը չբերէր սեղան, առնչուած՝ դերերու, իրաւունքներու ապաժամ սահմանազատումին:

"Քաղաքական հարցերու պարագային, հայութեան անունով որեւէ յայտարարութեան իրաւունք Սփիւռքի տարածքին կը վերաբերի հայ ազգային կուսակցութեանց:

Ֆրանսահայ Խորհուրդին գործունէութիւնը կը սահմանափակուի Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչման գործընթացի ծիրէն ներս միայն" կ'ըսուի հոն, ոճով ու բառապաշարով մը որ բացարձակ հեղինակութեան մը պատրանքը ըստեղծելու ճիգ կը մատնէ:

Առանց այդ ճիգին, թերեւս կարդալ – անցնելիք հատուած մը նկատուէր այդ հաղորդագրութիւնը. թերեւս նոյնիսկ լայնախոհութեամբ դիմաւորուէր կուսակցական կարեւորութեան առիթը օգտագործելու փութկոտութիւնը: Բայց չարադրանքէն մատնուած մտայնութիւնները կը մղեն մէկ – երկու կէտի անդրադառնալու:

– Ներկայացուցչական ի՞նչ կշիռ կը ներկայացնեն այսօր մեր ազգային կուսակցութիւնները Սփիւռքի 3-4 միլիոննոց հայութեան մէջ: Կրնա՞ն այդ զանգուածին մէջ իրենց շարքային ու համակիրներու թիւով յաւակնիլ նշանակալից ներկատուելիք տոկոսի մը:

– Յատկապէս Հայաստանի անկախացումէն ի վեր երբ երբ վերին մարմիններով, լման կառոյցներով կը գործեն հոն, սփիւռքեան իրենց ներկայութեան նորովի արժեւորումը հարցադրումի ենթարկա՞ծ են արդեօք, որպէս քաղաքական բնոյթի կազմակերպութիւն:

Քաղաքական կուսակցութեան մը գոյութիւնը արտերկրի մէջ ուր չկայ իշխանութեան ձգտում, մեր պարագային առաւելաբար կ'արդարանայ Հայ Դատի աշխատանքով: Եւ տարիկ ո՛չ միայն ճանաչումով սահմանափակուած, այլեւ յետագայ բոլոր ենթադրելիներով: Ճիշդ է որ յատկապէս 80ական թուականներէն ասդին այդ աշխատանքին առաջին հասցէն Հայ Դատի յանձնախումբերն են, բայց կուսակցական նեցուկը անոնց կըռուան է ու զօրակից:

Իսկ երբ նոյն հաղորդագրութեամբ ծանուցուած դերերու նորօրեայ բաշխումով երկու կարեւոր կուսակցութիւն այդ մարզը կը ձգեն Ֆրանսահայ Խորհուրդին, ան ալ միայն "ճանաչում"ով սահմանափակուած, հարկ է նաեւ բացատրեն թէ իրենց վերապահուած "քաղաքական հարցեր"է ի՞նչ պէտք է հասկնանք: Եթէ ըսուածին պէս խնդիրը կը վերաբերի միայն "յայտարարութեան իրաւունք"ին, ո՞վ, ո՞ր մարմինը նախատեսուած է գործելո՛ւ համար:

Ֆրանսահայ Խորհուրդը, սկզբնական շրջանի իր անկատարներով իսկ արդէն ապացոյցը չէ՞ մեր իրականութեան մէջ ներկայացուցչական առումով կուսակցութիւններէ ձգուած բացին: Որքան ալ խորհրդանշական ըլլայ տակաւին, այդ խորհուրդը ճամբայ ելած է ամէն բնոյթի կազմակերպութիւն ընդգրկելու հեռանկարով, ներառեալ՝ կուսակցութիւնները:

Այս կացութեան մէջ դերերու բաշխում, սահմաններ հրահանգել կը նմանի շատոնց մեկնած գնացքի մը հասնելու եւ անոր ղեկին տիրանալու յապաղած նկրտումի: Կարելի՞ է ակնկալել որ լուրջի առնող գտնուի:

Հաղորդագրութեան միակ արդարացի կէտը վերջին պարբերութեան "անհատական տեսակէտ"ի շեշտումն է: Շատ տեղին է ըսուածը թէ այդ բնոյթի տեսակէտներ ո՛չ մէկ ձեւով համայնքային պաշտօնական, հանգամանք եւ օրինականութիւն կը վայելեն:

Երբ նոյնիսկ կը պատկանին հրաշքով մը միաբանած կուսակցութիւններու:

Ա. Թ.

ԱՆԳԱՐԱ ՊԻՏԻ ՉՃԱՆՉՆԱՅ ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ազրպէյճանական մամուլը (Յուլիս 17) ակներեւ գոհունակութեամբ կ'արձագանգէր լուրին թէ Անգարա պիտի չըճանչնայ ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան արդիւնքը: Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութենէն յայտարարուած է այդ պարագան. ըսուած է թէ Ղարաբաղի մէջ նախագահական ընտրութեան ձեռնարկել միջազգային չափանիշերու կոպիտ ոտնակոխում կը նշանակէ եւ թէ գրաւողները նման քայլերով միջազգային հանրութեան ակնկալածին հակադրուող ընթացք ցոյց կուտան, ա՛լ աւելի կը չեշտեն լարուած կացութիւնը:

"Գրաւեալ Ղարաբաղի մէջ ընտրութիւն կազմակերպել կը նշանակէ գրաւումին միակողմանի օրինականացումի ջանքը եւ կը հակասէ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդին սկզբունքներուն, Օ. ԷՍ. Սէ. Ըի որոշումներուն: Շրջանի մը երբ Մինսկի խումբին միջնորդութեամբ հակամարտութեան կողմերուն՝ Ազրպէյճանի ու Հայաստանի միջեւ բանակցութիւն կը տարուի, Ղարաբաղի մէջ ընտրութիւն կատարել այդ բանակցութիւններուն հրապարակաւ ասպարէզ կարդալ պէտք է նշանակէ: Թուրքիա այդ ընտրութիւնը Ազրպէյճանի դերիշխանութեան ու հողային ամբողջականութեան հերթական ոտնակոխում կը նկատէ, կը յայտարարէ որ ապօրինի այդ ընտրութեան արդիւնքները պիտի չճանչնայ" ըսուած է Անգարայէն կատարուած յայտարարութեան մէջ:

«ՀԱՇԷԹ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

"Հաշէթ" հրատարակչութիւնը Թուրքիոյ նուիրուած իր հատորին Հայաստանի վերաբերեալ բաժնին մէջ ժխտողականութիւն բրած ըլլալու ամբաստանութեան առնչուած նամակ մը ղրկած է Ֆրանսահայ Խորհուրդի նախագահ Ա. Կէօվճեանին: Յունիս 27 թուակիր նամակին մէջ հրատարակչութեան Զբօսաշրջութեան բաժնի տնօրէնը Նաթալի Փիժօ կը մերժէ ժխտողական թեզեր պաշտպանողի իրենց ուղղուած ամբաստանութիւնը. այսուհանդերձ, կը յայտնէ թէ խնդրոյ առարկայ հատորը վերհրատարակութեան կը պատրաստուի եւ այդ աշխատանքին ընթացքին նկատի պիտի առնուին Ա. Կէօվճեանի Յունիս 8ի նամակով կատարուած առարկութիւնները: Հատորին նոր հրատարակութիւնը լոյս կը տեսնէ 2009 Մայիսին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ՎՆԱՍ ԿՐԱԾ

Հայաստանի Պաղտատի դեսպանատունը որ կը գտնուի քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ, Յուլիս 17ի զօրաւոր պայթումներէն վնաս կրած է. կոտրած են ապակիները, եւլն.: Դեսպանատունը թէեւ պատերազմի սկիզբէն փակ է եւ աշխատակազմը մեկնած է Պաղտատէն:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ՝ ՀՐԱՉԵԱՅ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

Մատենադարանի խորհուրդի Յուլիս 17ի նիստին փակ քուէարկութեամբ 27 թեր, 6 դէմ եւ 1 անվաւեր ձայնով Մէն Արեւշատեանի յաջորդ ընտրուած է բանաստեղծ, բանաստեղծ Հրաչեայ Թամրազեան: Ան նաեւ տնօրէնն է "Նայիրի" հրատարակչութեան: Իրեն հետ թեկնածու ներկայացած է Մատենադարանի գիտական աշխատակիցներու կողմէն Էմմա Շիրինեան:

Հ. Թամրազեան հիմնարկը զարգացընելու փայլուն ծրագիր մը ներկայացուցած է, ընդգրկելով գիտական ու կազմակերպչական բոլոր հարցերը, հանրութիւնը մտահոգող հիմնական խնդիրները: Իսկ Է. Շիրինեան գոհացած է ըսելով որ Մատենադարանի կազմը ծանօթ է իր ծրագիրներուն եւ ընտրելու պարագային պատրաստ է տնօրէնի ծանր պարտականութեան:

Ընտրութենէն ետք նորընտիր տնօրէնը պատասխանած է լրագրողներու հարցումներուն, ինչպէս՝ ամերիկեան Հիլ գրադարանի հետ Մատենադարանի ձեռագիրները թուայնացնելու համաձայնութեան որ բաւական աղմուկի պատճառ եղած էր: Հ. Թամրազեան ըսած է թէ այդ համաձայնագիրը արդէն չեղեալ յայտարարուած է եւ թէ նոյն ծրագիրը պէտք է Մատենադարանի ուժերով իրականացուի, նկատի առնելով կառոյցին բացառիկ իրաւունքները: Ան նաեւ նշած է որ պիտի աշխատի արտասահմանի մէջ գտնուող բոլոր հայերէն ձեռագիրներու ելեկտրոնային պատճէնները Մատենադարանի մէջ կեդրոնացնելու: Բայց առաջնային կը նկատէ հիմնարկը երիտասարդ ուժերով օժտելու հարցը:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՍՏՈՒԱԾ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆ Է»

Այս հաստատումը տեղ գտած է Վոյի նահանգին արդարութեան կողմէ Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան նախագահ Տ. Փէրինչէքի դատապարտումին վրաւոր բացատրականին մէջ: Ծանօթ է որ Փէրինչէք բանտարկութեան ու դրամական պատիժի դատապարտուած էր, յայտարարած ըլլալով թէ "Հայկական Ցեղասպանութիւնը աշխարհակալական սուտ մըն է":

Դատական յայտարարագիրը կը նշէ թէ "1915–17ի Հայկական Ցեղասպանութիւնը փաստուած իրողութիւն է", եւ թէ ցեղապաշտութեան դէմ օրէնքը ո՛չ պատմագիտական ուսումնասիրութեան, ոչ ալ քաղաքական լուրջ վիճարկումի արգելք է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ Ե. Հանրապետութեան արդիականացման եւ վերահաւասարակշռութեան համար", որ կը կրէ իր նախագահին՝ Է. Պալատիւրի անունը, վերջնական ձեւ առաւ Յուլիս 18, ժամը 15ին, երբ գայն պաշտօնապէս հռչակեց Հանրապետութեան նախագահը: Կը բաղկանայ 13 հոգիէ, որոնց մէջ են ամէն հոսանքէ անձեր: Ճէք Լանկէն զատ, որ փոխ նախագահ է, կան նաեւ այլ ընկերվարականներ ինչպէս Օ. Շրամէք, Կի Գարգասոն, կեդրոնէն՝ Ժան - Լուի Պուրլանժ եւ Ժան – Գլօտ Գազանովա, որոնց վրայ կ'աւելնան Փիէր Մազօ, Լիւք Ֆէրի, Ժ. – Փ. Ռաֆարէն, Տընիտը Պէշիյոն, Պերթրան Մաթիէօ, Տոմինիք Շանեոլօ եւ Ան Լըվադոտ: Պարտին իրենց աշխատանքներու արդիւնքը ներկայացնել մինչեւ Նոյեմբեր 1:

ԼԻԲԻՈՅ իրաւական բարձրագոյն խորհուրդը Յուլիս 17ին, հինգ պուլկար հիւանդապահուհիներու եւ պաղեստինցի բժիշկի մը մահապատիժը վերածած է ցկեանս բանտարկութեան, քանի 436 վարակուած երախաներու ընտանիքներն ալ գոհացում ստացած էին, ամէն մէկ երախայի համար մէկ միլիոն տոլար հատուցում գանձելով: Ենթակաները բանտն էին 1999էն ի վեր եւ մահուան դատապարտուած՝ առաջին անգամ 2004ին: Անկէ ի վեր բանակցութիւններ վարած է Պենեթա Ֆեռերօ, Եւրոպական Միութեան պատասխանատուն արտաքին հարցերու: Պատիժի այս փոփոխութիւնը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՐԳԷՅ ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ՝

«ՈՒԶՈՒՄ ԵՄ ՄԵՌՆԵԼ ԳՐԻԲՈՅԵԴՈՎԻ ՊԷՍ»

ԿՈՐԱ ԾԵՐԵԹԵԼԻ

1989 թուականի Ապրիլին միջազգային կինոփառատօնին Ստամպուլում ես սարսափով համոզուեցի, որ Սերգէյը լուրջ հիւանդ է: Թիֆլիսում ոչ ոք նրա բազմաթիւ ընկերներից դրան հաւատալ չէր կամենում: Նա ասում էր. «Ես արիւն եմ հազում, ես երեւի թոքախտ եմ, ինչպէս Մարգարիտ Կոթիյէ կամ Վիոլեթան»: Եւ իր սիրած օփերայից արիաներ էր երգում: Կատակո՞վ էր ասում, թէ՞ լուրջ: Նրա դէպքում երբեմն չես հասկանայ: Բոլորը ձեռքերը թափ էին տալիս՝ վերջ տուր իբր տխմար ձեւանալ, գիտենք մենք քո թոքախտը:

Բայց Ստամպուլում ես հասկացայ՝ դա լուրջ է: Ցերեկով նա աշխոյժ էր, չփուող եւ հետաքրքրասէր, ինչպէս առաջ, սակայն երեկոյեան ժամերին դառնում էր ուժասպառ եւ անտարբեր: Վաղ էր պառկում քնելու: Խնդրում էր ոչ մէկին իր մօտ չթողնել, որ ամենեւին նրան նման չէր:

Միւնխէնում մինչեւ ուշ գիշեր նա պտտւում էր, չփւում էր ահռելի քանակութեամբ երկրպագուների եւ լրագրողների հետ: Դժուարութեամբ էր յաջողւում համոզել նրան գոնէ մի երկու ժամ քնել:

Առաւօտեան ես նրան գտնում էի տրտում եւ մտազբաղ: Յետոյ վրայ էր գալիս կէսօրը, նա աշխուժանում էր, դառնում առաջուայ Սերեոժան, բայց այդպէս մինչեւ երեկոյեան 7-8ը: Յետոյ գնում էր իր համարը եւ միանգամից լոյսն անջատում էր:

Փառատօնի հանդէպ նա ոչ մի հետաքրքրութիւն չէր ցուցաբերում: Նրա աշխատանքի վերջին օրը մենք, ինչպէս սովորաբար, քաղաքի հին մասում էինք, շուկայում: Դանդաղ շարժւում ենք ոսկով փայլատակող միջանցքով՝ շրջապատուած Սերգէյի նորաթուխ երկրպագուների ամբոխով... Յանկարծ հէնց մուտքի մօտի լուսաշերտում ես նկատեցի փառատօնի վարչականներից մէկին, որը ցատկոտում էր, ձեռքերը տարուբերում եւ յուսահատ ինչ-որ բաներ էր գոչում՝ փորձելով գրաւել մեր ուշադրութիւնը:

Պարզուեց, որ Պարաճանովին քաղաքով մէկ փնտռում են: Նա ստացել է հիմնական մրցանակներից մէկը՝ փառատօնի ժիւրիի յատուկ մրցանակը «Աշուղ Քերիբի» համար: Մրցանակների յանձնման արարողութիւնը փառատօնային դահլիճում արդէն մօտենում է աւարտին: Ես քաշում եմ Սերգէյի խալաթի ծայրից եւ տանում եմ դէպի ելքը, դէպի մեզ սպասող մեքենան: Ճանապարհին բացատրում եմ, որ իրեն անհրաժեշտ է ելոյթ ունենալ հանդիսատեսի առաջ, շնորհակալական աւանդական խօսքեր ասել: Ցուցմունքից մոռնալով, թէ ում հետ գործ ունեմ՝ նրան խորհուրդ եմ տալիս սահմանափակուել շնորհակալութեամբ, չըծաւալուել: «Մի մոռացիր, որ մենք Թուրքիայում ենք: Ամենակարեւորը՝ ոչ մի խօսք Ղարաբաղի մասին»: (Ստամպուլում մենք յայտնուեցինք Ղարաբաղեան պատերազմի ամենաթէժ պահին):

Վերջապէս մենք ներխուժում ենք դահլիճ՝ քրտնած, շնչակտուր եւ բորբոքուած: Սքանչելի Հիւլյա Ուչանսուն, ստամպուլեան կինոփառատօնի անփոփոխ տնօրէնը, ընդհատելով իր եզրափակիչ խօսքը, ծափերով դիմաւորում է Սերգէյին եւ մեզ բեմ է հրաւիրում:

Ծափերը դահլիճում երկար չեն դադարում, եւ Սերգէյը կերպարանափոխւում է, աչքերը շողշողում են՝ նրա առջեւ լսարան է: Այն էլ ինչպիսի: Փորձս սկսում է ինձ յուշել, որ այս ամէնն այնքան էլ հեշտ չի անցնի եւ շուտով թէժ կը լինի:

Սկզբում նա պատմեց այն մասին, որ խալաթը, որը նա հագել է, հպուել է հէնց իր՝ Նադիր շահի մարմնին, եւ անցաւ բեմով, որպէսզի բոլորը կարողանան հմայուել դրա գեղեցկութեամբ: (Խալաթն իր էսքիզով կարել էր իր հարեւանուհին):

Սերգէյն այն ժամանակ արտաբերեց իր ամենապայծառ, ամենազարմանալի խօսքը, որը ես երբեւէ լսել էի: Նա խօսում էր երկու հարեւան ժողովուրդների դիմակայութեան անիմաստութեան եւ դաժանութեան մասին, եւ այն մասին, որ երբ Ղարաբաղում թափւում էր իր հայրենակիցների արիւնը, նա մոնտաժում էր իր «Աշուղ Քերիբը»՝ թուրք աշուղի մասին ֆիլմը: Խօսում էր այն մասին, թէ նա ինչքան է սիրում աշուղների ժողովրդական երգը, թէ ինչպէս է ժամերով լսում անկրկնելի դայլայլներով ու գեղգեղանքներով լեցուն մուղամ կատարողների ձայները, այն մասին, թէ որքան ընկերներ էր ձեռք բերել Բաքւում, երբ նկարահանում էր ֆիլմը... Նա աւարտեց այս խօսքերով՝ «Աստուած մէկ է»:

Եւ ահա ամէն ինչ աւարտուած է, եւ մենք ուղեւորւում ենք հիւրանոց: Մեզ ուղեկցում է Թուրքիայում ապրող մի հայ լուսանկարիչ: Ոտքով ենք գնում, հիւրանոցը մօտ է: Փողոցում նոյն էժան ճինզ, տափատ եւ ինչ-ասես ծախող միեւնոյն առեւտրականներն են:

Սերգէյը տառացիօրէն յաջողացընում է հարեւանների համար ինչ որ շալվարներ, վերնաշապիկներ գնել: Նա դանդաղ գնում է կիսամութ փողոցի մէջտեղով, իր աւարներով բեռնուած, լիովին իր սիրած զբաղմունքով տարուած, երբ ես նկատում եմ երիտասարդ Թուրքերի մի խումբ, որ մեր յետեւից է գալիս: Ցասկոտ ձեռածելով եւ ինչ-որ բանի շուրջ վիճելով՝ նրանք մշտապէս մեզ վրայ արտայայտիչ եւ բաւական անբարեհամբոյր հայեացքներ են նետում:

Նայելով մեր ուղեկցորդին, նկատում եմ՝ նա լրջօրէն տագնապած է: Նրան ձեռքով նշան եմ անում, որպէսզի յանկարծ նրա մտքով չանցնի գրաւել Սերգէյի ուշադրութիւնը: Վերջապէս ամբոխից առանձնանում է մի երիտասարդ, մօտենում է ինձ, ձեռքս ինչ-որ գրութիւն է խոթում, եւ մեզ հետապնդողները նահանջում են դէպի փողոցի կիսախաւարը: Մենք արդէն մօտենում ենք վառ լուսաւորուած «Մարմարա» հիւրանոցին, եւ բռունցքիս մէջ սեղմած գրութիւնը բացելով, կարդում եմ՝ «Դու, խղճուկ ռեժիսորիկ: Այս անգամ մենք քեզ ներում ենք: Չհամարձակուես յիշատակել Ղարաբաղը: Կեցցէ Ադրբեջանը»: Եւ մակագրութիւն՝ «Թուրքիայի երիտասարդ բանաստեղծներ»:

Հիւրանոցի նախասրահում թեթեւակի շունչ եմ քաշում: Մեր ուղեկիցը, տեղացի Հայը, որը ողջ այդ ընթացքում լարուած լսում էր մեր մէջքի յետեւում տեղի ունեցող վէճը, խաչակնքում է եւ բարձրաձայն արտասանում՝ «Փառք քեզ, Աստուած»:

Եւ ահա այդ պահին Սերգէյը սթափւում է իր տրանսից եւ տառացօրէն մեզ հարցակոխ է անում: Ի՞նչ է կատարւում: Որտե՞ղ: Ե՞րբ: Ինչո՞ւ ինձ չասացիք: Ես թարգմանում եմ գրութիւնը, իսկ մեր ուղեկիցը պատմում է, թէ նա ինչպէս է ականջ դրել, որ մեզ վրայ մահափորձ էր պատրաստւում: Այդժամ Սերգէյի աչքերը բոցկլտում են երկնագոյն Պարաճանովեան հրով, եւ հիւրանոցով մէկ ոտքերի հարուածներով ու շարժմունքով ճիչ է բարձրանում.

— Ինչպէ՞ս էք համարձակուել ինձ չասել: Դուք ինչպէ՞ս էք կարողացել ինձանից թաքցնել:

— Եթէ ես քեզ ասէի, դու անպատճառ մահափորձ կը սադրէիր:

— Եւ շատ հիանալի: Այ թէ լաւ կը լինէր: Դու ի՞նչ է, ուզում ես, որ ես մահանամ տեղաշորիս մէջ, ինչպէս իմ քոյր Անիւան: Ո՞վ է քեզ խնդրել պահպանել ինձ: Ես ուզում եմ մեռնել Գրիբոյեդովի պէս: Ինձ կը սպանէին եւ Թիֆլիս կը բերէին, ինչպէս Գրիբոյեդովին:

— Բայց Գրիբոյեդովին Իրանում են սպանել:

— Աստուած իմ, ինչ սահմանափակութիւն: Դա ի՞նչ նշանակութիւն ունի:

Մենք հաշտուեցինք միայն առաւօտեան ինքնաթիռի մէջ:

Արդէն յաջորդ օրը Սերգէյն ըմբոշխնելով եւ մանրամասնելով պատմում էր, թէ ինչպէս են Ստամպուլում իր վրայ մահափորձ կատարել, թէ ինչպէս փորձել են ինձ փրկագնով առեւանգել եւ թէ ինչպէս է նա ինձ փրկել «ենիչերիների» ձեռքից: Այդ պատմութեան բազում տարբերակներ կային՝ կախուած լսարանի եւ պատմողի տրամադրութիւնից:

Սակայն կէս տարի էլ չանցաւ, որ ես յիշելով այդ դրուագը դադարեցի ժպտալ՝ նրա կեանքն արագընթաց մօտենում էր աւարտին: Կը նշանակի, դեռ Ստամպուլում, հիւրանոցի մութ համարում ինքն իր հետ մնալով, նա մտածում էր իր վաղաժամ մահուան մասին, կանխատեսի հոտառութեամբ գիտէր եւ նրա անխուսափելիութիւնը եւ պատրաստւում էր «Պարաճանովավարի» մեռնել:

Թարգմ. ՎԱՐԴԱՆ ՖԵՐԵՇԵԹԵԱՆ

«Ժամանակ Երեւան»

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԷՖԹԻԿ ՀԱՆԸՄԻՆ ՏՈՒՆԸ

Այսօրուան մեր հանգիստ պայմաններուն մէջ շատ ալ դժուար չէ երեւակայել թէ Սիրունի, Ապրիլ 24էն վերջ որքան տառապած ու շուրջիններն ալ որքան տառապեցուցած էր այն երկար տարիներուն, երբ կը մնար Թաքստոցի մը փոքրիկ տարածութեան մէջ, Թաթավլա, Էֆթիկ հանըմին ու Մկրտիչ աղային տան յետսամասը: Սիրունին օրուան մէջ երբեք դուրս չէր ելլեր իր Թաքստոցէն, չէր անցներ յառաջամասի կողմը, որովհետեւ տունը գետնայարկ էր եւ մէկը կրնար դուրսէն տեսնել զինքը կամ լսել ձայնը: Երբեմն գիշերները ուշ ատեն կը համարձակէր անցնիլ առջեւի սենեակը: Երկու մխիթարութիւններ ունէր: Առաջինը՝ իր մօրը այցելութիւնն էր: Երկրորդը՝ իր ապագայ կողակից Նուարդին ու անոր քրոջ Անժէլին այցելութիւնը: Ասոնք դարձդարձիկ ճամբաներէ անցնելով եւ ամէն ինչ շատ գաղտնի պահելով պարբերաբար կուգային Էֆթիկ հանըմին տունը ու ճաշ, անուշեղէն, այլ պիտանի իրեղէններ կը բերէին Սիրունիին:

Դուրսը անհամար մտաւորականներ կը հետապնդուէին, կը փնտռուէին, կ'աքսորուէին, եւ Սիրունի Թաքստոցին մէջ օրեր, ամիսներ, նոյնիսկ տարիներ կը համրէր, բաժնելով նաեւ ողբերգութիւնը տարիքոտ Մկրտիչ աղային ու Էֆթիկ հանըմին: Այդ օրերուն Մկրտիչ աղա կաթուածի նոր տագնապ մըն ալ կ'ունենայ ու կ'անշարժանայ անկողնին մէջ: Խեղճ Էֆթիկ հանըմին բեռը ա՛լ աւելի ծանրացած է հիմա: Տան մէջ անդամալոյծ հիւանդ մը ու փախստական մտաւորական մը ունի: Ամէն օր պարբերաբար դուրս կ'ելլէ գնումներու համար շատ շուտ վերադառնալու խոստումով: Օր մըն ալ կը պատահի աղէտ մը: Քոլերայի համաճարակի պատճառաւ Էֆթիկ հանըմ քանի մը ժամ կ'արգելափակուի ու կ'ուշանայ տուն վերադառնալու: Մկրտիչ աղայի վիճակն ալ ծանր է, գրեթէ մահամերձ: Իսկ Սիրունի կասկածներու մէջ թաղուած է ու կը վախնայ որ տանտիրուհին ձերբակալուած է եւ պիտի ստիպուի ցոյց տալ իր Թաքստոցը: Այդ միջոցին Մկրտիչ աղա ի զուր քիչ մը ջուր կը խնդրէ:

— Բարեկա՛մ, քիչ մը ջուր տուր:

Սիրունի կը վախնայ խցիկէն դուրս ելլելու, որովհետեւ եթէ առջեւի սենեակը անցնի, դուրսէն պիտի տեսնեն զինքը: Մկրտիչ աղա «Ջուր, ջուր» գոչելով իր վերջին շունչը կը փչէ: Սիրունի երբեք պիտի չկարենայ մոռնալ այս ողբերգական դէպքը:

Մէկ բարեբախտութիւն միայն ու-

նէր Սիրունի։ Գրչի աշխատանք։ Աւելի վերջ պիտի պատմէ որ Էֆթիկ հանըմին տան մէջ իր անցուցած երկուքուկէս տարուան ընթացքին պիտի աւարտէ իր քանի մը գործերը։ Շաբաթը անգամ մը այցելութեան կուգային իր ապագայ կողակիցը Նուարդն ու քոյրը՝ Անժէլը։ Երբեմն ալ անոնց տեղ այցելութեան կուգային անոնց զարմուհիները՝ Թագուհի ու Աղաւնի Սինէմեան քոյրեր, որոնք Սիրունիի Թաքստոցը գիտցող երեք կամ չորս հոգիի մաս կը կազմէին։ Մէկ երկու անգամ Սիրունիին մայրն ու Նուարդ եւ Անժէլ Թաքստոցին մէջ ճաշ սարքեցին Սուրբ Յակոբի օրով, առանց սակայն յայտնի դարձնելու թէ ճաշը կը սարքուէր Սուրբ Յակոբի առիթով, որովհետեւ Էֆթիկ հանըմն իսկ չէր գիտեր թէ իր պաշտպանեալին անունը Յակոբ էր։

Տան մէջ շարունակ փսփսուքով կը խօսէին, որովհետեւ դուռ-դրացի գիտէին որ Էֆթիկ հանըմ առանձին կ'ապրի տան մէջ, ուստի խօսելիք մարդ չունէր իր սենեակին մէջ։ Էֆթիկ հանըմ փոքրիկ խոհամանկութեան մըն ալ դիմած էր։ Դրացիներուն ըսած էր որ տունը միշտ առանձին է եւ իր սրտնեղութիւնը փարատելու համար երբեմն կատուին հետ կը խօսի։ Ամէնէն վախցուածը դրացիներէն Հայկանոյշ հանըմն էր որ շատ հետաքրքիր կին էր եւ միշտ ալ կը հետաքրքրուէր Էֆթիկ հանըմի ապրած կեանքով։ Որպէսզի մի անգամ ընդ միշտ փարատի անոր կասկածները, Էֆթիկ հանըմ Սիրունիի Թելադրութեամբ օր մը տուն հրաւիրեց Հայկանոյշ հանըմն ու անոր դուստրը եւ մինչեւ իսկ զանոնք յատկապէս հիւրընկալեց իբր Թաքստոց ծառայող սենեակին ու խցիկին մէջ, մինչ Սիրունի պահուըտած էր պահարանի մը մէջ։ Դրացի կինն ու աղջիկը իրենց աչքերով տեսած էին որ Էֆթիկ հանըմ իսկապէս առանձին կ'ապրէր իր տանը մէջ։

Հասաւ ժամանակ մը երբ Սիրունի նկատեց որ այլեւս կրնար բաժնուիլ իր Թաքստոցէն ու միջոց մըն ալ պահուըտիլ իր խօսեցեալին՝ Նուարդենց տան մէջ։ Հոն աւելի դիւրութեամբ կապ պիտի հաստատէր իր գաղափարակից ընկերներուն ու «Ազատամարտ»ի տղոց հետ, որոնցմէ մէկ մասն ալ փախուստի ճամբաներ կը փնտռէին եւ որոնց գլխաւորն էր Շաւարշ Միսաքեան։ Այս անգամ վտանգը կուգար տարբեր ուղղութիւններէ։ Կը վախնային որ մէկը, նոյնիսկ դաւաճան հայ մը զանոնք ծուղակը կը Թողուր՝ Պուլկարիա կամ այլուր փախցնելու խոստումով։ Շաւարշ Միսաքեանը անգամ մը ինկած էր այդպիսի ծուղակի մը մէջ։ Զանազան Հայեր կրօնափոխ եղած ու իրենց կեանքը ազատած էին։ Նոյնիսկ Երուանդ Օտեան անոնցմէ մէկն էր։ Նշանաւոր երգիծաբանը, որ աքսորի ճամբուն վրայ հրաշքով փրկուած էր, «Ալի» անունը առած էր։ Բայց Սիրունի կը գրէր որ ասիկա անուանական էր միայն։ Ո՛չ կրօնափոխութիւն կար, ոչ ալ տարբեր ստիպողութիւն մը։ Օտեան, որ միջոցի մը համար Ալի կոչուած էր, ազատ էր եկեղեցի իսկ երթալու։

Ռ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ 32ՐԴ ԽԱՂԵՐՈՒ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Պըրմինկհամ Հայ ակումբի մարզադաշտին մէջ, Յուլիս 7ին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի Նաւասարդեան 32րդ մարզախաղերու փակման հանդիսութիւնը, հազարաւոր Հայերու ներկայութեամբ։ Հանդիսութիւնը վարած է Սիմոն Մանուչարեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանելով Շրջ. վարչութեան ատենապետը՝ Սթիւ Արթինեան, նշած է թէ իրականացած է նոր կեդրոն մը եւ բանակավայր մը ունենալու Հ.Մ.Ը.Մ.ի երազը։ Կեդր. վարչութեան ատենապետ Գառնիկ Մկրտիչեան իր խօսքին մէջ հաստատած է թէ «Նաւասարդեան մարզախաղերը 32 տարիներէ ի վեր ազգային հպարտութեան, հաւաքական հրճուանքի եւ մարզական յաղթանակի օրեր են, ոչ միայն այս շրջանի, այլեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ընտանիքը բաղկացնող 99 մասնաճիւղերուն համար՝ Շուէտէն մինչեւ Պէյրութ եւ Գահիրէէն մինչեւ Մելպուռն։ Շնորհաւորանքի խօսքով հանդէս եկած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան, շեշտելով որ «ՀՄԸՄիութիւնը եղած է սերնդակերտումի ու հայակերտումի մեծ դպրոց մը, բառին ամէնէն ազնիւ եւ վաւերական իմաստով»։ Յաղթանակի բաժանկներու բաշխումէն ետք տեղի ունեցած է 17 մասնաճիւղերու սկաուտներու, արի եւ արենոյշներու եւ մարզիկներու տողանցքը, փողերախումբի հնչեցուցած ազգային եւ յեղափոխական եղանակներու ընկերակցութեամբ։ Տողանցքի աւարտին հանդէս եկած է Գառնիկ Սարգիսեան յեղափոխական երգերով։ Հուսկ՝ ներկաները հաւաքուած են փառատօնի շրջափակը, ուր խրախճանքը շարունակուած է մինչեւ ուշ գիշեր։

ՖՐԷԶՆՈՅԻ ՀԱՅԿ. ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

Ֆրէզնոյի մէջ մօտիկ ապագային Ջարլի Քէյեանի անունով վերակոչուող հայկական համագաղութային վարժարանին հիմնարկէքը կատարուած է Յուլիս 1ին։ Ներկայ եղած են 200 հոգի։ Խօսք առնելով տնօրէնուհի Ռոզի Պետրոսեան, անդրադարձած է դպրոցին 30ամեայ գործունէութեան եւ շնորհակալութիւն յայտնած Ֆրէզնոյի կից Քլովիս քաղաքին մէջ, նոր հողամաս մը գնելու եւ վարժարանին նոր շէնքը հոն կառուցանելու ծրագրին համար վերջերս 685 հազար տոլար նուիրած Ջարլի Քէյեանին։ Հայ համայնքի հինգ եկեղեցիներու հոգեւորականներու ձեռամբ կատարուած է հիմնարկէքը։ Հոգաբարձութեան ատենապետ Ճէրի Քուրթումեան ներկայացուցած է շինարարական աշխատանքներու մանրամասնութիւնները։ Վարժարանը յառաջիկայ տարեշրջանին կը փոխադրուի նոր գնուած հողամասին վրայ զետեղուելիք ժամանակաւոր կառոյցները։ Կ'ակնկալուի որ մնայուն դպրոցին կառուցումը հինգ տարիէն ամբողջանայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՂՈՒՄ ՏՈՔԹ. ՄԻՍԱՔ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

Սան Ֆրանսիսքոյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 30ին, տեղի ունեցած է ՀՄԸՄ-ի ղեկավար դէմքերէն տոքթ. Միսաք Արզումանեանի յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեանի։ Ազգային Թաղման արարողութենէն ետք կարդացուած է ողբացեալին կենսագրականը։ Տոքթ. Միսաք Արզումանեան, որ Յունիս 27ին սրտի կաթուածով կնքած էր իր մահկանացուն, ծնած է 1932ին՝ Պէյրութ։ Բժշկական վկայականը ստացած է Սէն Ժոզէֆ Ֆրանսական համալսարանէն։ 1958-1961 իբրեւ բժիշկ աշխատած է Յորդանանի բանակին մէջ։ 1961ին հաստատուած է Պուրճ Համուտ։ 40 տարուան վաստակ մը ունեցած է Լիբանանի հայկական կեանքին մէջ։ Եղած է Հ.Մ.Ը.Մ.ական եւ վարած է կեդր. վարչութեան ատենապետութիւնը։ Եղած է Ուսումնական խորհուրդի ատենապետ, մասնակցած է ազգային գաւառական ժողովին, Համազգայինին եւ անոր Թատերախումբին։ Եղած է Պուրճ Համուտի քաղաքապետական խորհուրդի անդամ եւ երեսուն տարի վարած է քաղաքապետութեան առողջապահական բաժնի պատասխանատու բժիշկի պաշտօնը։ Եկեղեցւոյ մէջ խօսք առնելով Առաջնորդը, դրուատած է ողբացեալին վաստակը Լիբանանահայ գաղութի ազգային, եկեղեցական, կրթական, բարեսիրական եւ մարզական կեանքին մէջ։ Ապա, ողբացեալին դագաղը տարուած է գերեզմանատուն, ուր դամբանական արտասանած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի կեդր. վարչութեան ատենապետ Գառնիկ Մկրտիչեան։ Յաւարտ Թաղման արարողութեան, հոգեճաշ մատուցուած է տեղւոյն աւետարանական Գողգոթայ եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

«ՎԱՆՈՒՇ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Արուեստի պալատ»ի հանդիսասրահին մէջ, Յունիս 30ին, տեղի ունեցած է «Վանուշ Խանամիրեան» պարախումբին երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են 800 հանդիսականներ։ Երեկոյթը կազմակերպած են ՀՄԸՄ ի Սան Ֆրանսիսքոյի մասնաճիւղերն ու Համազգայինը։ Յայտագիրը վարած է Կրէյս Անտոնեան։ Ներկաները յոտնկայս լռութեամբ յարգած են յիշատակը ՀՄԸՄ-ի կեդր. վարչութեան նախկին ատենապետ տոքթ. Միսաք Արզումանեանի, որուն Թաղումը կատարուած է նոյն օրը կէսօրին։ Յայտագիրը բաղկացած է ժողովրդական եւ ազգագրական 16 պարերէ եւ 8 ժողովրդական երգերէ, զորս մեկնաբանած է Ռազմիկ Մանսուրեան։ «Վանուշ Խանամիրեան» պարախումբը հիմնուած է 1992ին Կլէնտէյլ, Սամուէլ Նազարեանի կողմէ, ընկերակցութեամբ Ջառա Գուլազճեանի։

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅՈՒՄ

– Այդ նա՛ է ինձ զարգացրել ու կրթել, – յուզուած ասում էր նա ու պատմում, որ ինքը Ալեքսէեւից շատ բան սովորել էր ոչ միայն Ակադեմիայում, այլեւ Ռուսաստանի քաղաքներում կատարած համատեղ շրջագայութիւնների ժամանակ, որտեղ գործուղւում էին տեսարժան վայրերը նկարելու։

– Նա առաջինն էր, որ սերունդների համար պահպանեց ռուսական քաղաքների պատկերը, յատկապէս Մոսկուային, ինչպիսին այն գոյութիւն ունէր մինչեւ 1812 Թուականի հրդեհը, նաեւ Պետերբուրգինը, որին Ֆիոդոր Եակովլեւիչը մինչեւ իր կեանքի վերջը մնաց անձնուրաց սիրահար։

Հայվազովսկին երկար խորհում էր իր դասախօսի ասածների վրայ։ Վորոբիովը սովորեցնում էր խորապէս ուսումնասիրել բնութիւնը, կարդալ նրա "հոգին", բնանկարին տրամադրութիւն հաղորդել։ Այս բոլորը նոր էր, միանգամայն տարբեր այն ամէնից, ինչ ուսուցանում էին միւս դասարաններում։ Այնտեղ գրեթէ բոլոր դասախօսները պահանջում էին, որպէսզի բնորդները, – որոնք մեծ մասամբ կճաքիթ ռուս պատանիներ էին լինում –, պատկերուեն յունական կամ հռոմէական կիսադէմերով, անտիկ արձաններին յատուկ կեցուածքներ ընդունած։ Ակադեմիայում հները դա անուանում էին յաւերժական գեղեցկութիւն։ Իսկ այն ամէնն ինչ նկարում յիշեցնում էր կեանքը, իրական, կենդանի կեանքը, նրանք արհամարհում, անարժան էին համարում բարձր արուեստին։

Երբեմն, զրոյցով տարուած, Մաքսիմ Նիկիֆորովիչն ու աշակերտները չէին նկատում, որ քնելու ժամը վաղուց անցել է։

– Վազէք, մտէք անկողին, եւ աստուած ձեզ հետ, – այդպիսի ժամանակ ահարեկ շշնջում էր նրանց ականջին ուսուցիչը։

Եւ նրանք սուրում էին երկար, խուլ միջանցքներով, վախվխելով կպչելով պատերին, չլինի յանկարծ տեսուչը նկատի իրենց։

Ննջարանի մուտքի վրայ սպիտակին էր տալիս ուսանողների կեանքը խստորէն սահմանագծող սպառնալից ռեգլամենտը.

Ժամը հինգին վեր կենալ,
վեցին լինել աղօթքի պատրաստ,
եօթին՝ կարճատեւ նախաճաշից յետոյ,
ներկայանալ պարապմունքի։

Եւ այսպէս, մինչեւ երեկոյեան ժամը եօթը՝ ճաշելու եւ հանգստանալու համար տրուած չնչին դադարներով։

Իննին ամէն մէկը պէտք է լինէր իր ննջարանում։

Այս խստութիւններն ուժեղացան յատկապէս 1829 Թուականից յետոյ, երբ ցարը հրաման արձակեց Գեղարուեստի ակադեմիան դուրս բերել լուսաւորութեան մինիստրութեան իրաւասութիւնից եւ յանձնել արքունական պալատի մինիստրութեանը։

Նման զօրանոցային մթնոլորտում շատ քչերն էին կարողանում ազատութիւնը տալ երիտասարդական պոռթկումներին ու տուայտանքներին։ Նրանց համար Մաքսիմ Նիկիֆորովիչի հետ շփումը օդի այն կենարար շունչն էր, առանց որի կարելի էր խեղդուել այդ հեղձուկ մթնոլորտում։ Ուսուցիչը հասկանում էր այդ բանը, դրա համար էլ չէր զլանում ռիսկի ենթարկել ե՛ւ իրեն, ե՛ւ իր սիրած աշակերտներին...

ՍՐՏԻՑ ՍԻՐՏ

Մի օր Հայվազովսկին Մաքսիմ Նիկիֆորովիչի մօտ եկաւ ջութակով. նախօրէին պրոֆեսորը խնդրել էր գալ եւ մի փոքր նուագել իր համար։ Աշխատասենեակի կիսաբաց դռնից ինչ-որ ձայներ էին լսւում։

Նկատելով շփոթուած կանգնած Հայվազովսկուն, ծեր սպասաւորը, որը պատանուն սիրում էր յատկապէս նրա լաւ նուագի համար, շշնջաց.

– Մաքսիմ Նիկոֆորովիչի մօտ Թանկագին հիւր կայ՝ Միխայլօ Լեբեդեւը։ Խեղճը շարունակ հիւանդանում է, ամբողջ ամառ հիւանդ էր։ Հազիւ վեր կացած՝ շտապել է այստեղ, Մաքսիմ Նիկոֆորովիչի մօտ։ Եւ մի նոր նկար է հետը բերել։ Հիմա այդ մասին են զրուցում։

(Շար. 44)

Սրտի մեծ վշտով կը յայտնենք վախճանումը Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ բազմամեայ եւ վաստակաշատ ծառայ եւ սպասաւոր՝ Արժանապատիւ՝

Տ. ՄՈՎՍԷՍ ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ-Ի

որ պատահեցաւ Յուլիս 14ին:

Տէր Հօր վերջին օծման եւ յուղարկաւորութեան Սուրբ Պատարագի արարողութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 19, ժամը 14·30ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին, նախագահութեամբ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆի:

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ, Թաղման կարգը կը կատարուի ժամը 17·30ին Մարսէյլի Սէն-Փիէր գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Հանգուցեալ Տէր Հօր ընտանեկան բոլոր հարազատներուն ու բարեկամներուն, ինչպէս նաեւ իր ծառայած ծուխերու հաւատացեալ բոլոր զաւակներուն:

Աղօթք, խունկ եւ օրհնութիւն Տէր Հօր յիշատակին:

"Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի, ամէն":

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Փարիզ, Յուլիս 17

Մովսէս Քահանայ ծնած էր 1917 Նոյեմբերին, Պոլիս: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Սամաթիոյ Սահակեան վարժարանը. մանուկ հասակին կորսնցուցած է իր մայրը, ապա իր հայրը եւ յանձնուած է մեծ հօր՝ Կարապետ Ս. Քհնյ. Յակոբեանի խնամքին: Դեռ երիտասարդ, եղած է դպրապետ Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցիին, ապա մեկնած է Երուսաղէմ, ուր աշակերտած է Եղիշէ Արք. Դուրեանի: Ապա, վերադարձած է Սամաթիա եւ 1943ին կազմած է եկեղեցւոյ Սահակեան երգչախումբը: 1947ին ձեռնադրուած է քահանայ Շնորհք Պատրիարքի օրով Կեդրոնական ժողովի ատենապետ եղած է մինչեւ 1983: 1984ին եկած է Ֆրանսա եւ որպէս հոգեւոր հովիւ պաշտօնավարած է Պօմոնի (Մարսէյլ) Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, մինչեւ 2000: Աշխատակցած է Ժամանակի, Մարմարայի, Յառաջի եւ Ակօսի:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝

Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի "Արշակ Ջամալեան" մասնաճիւղի անդամուհիները կ'ողբան իրենց սիրելի եւ հաւատարիմ ընկերուհիին՝ ՌԵԲԵԿԱ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆի -Քեռկին- մահը եւ իրենց խորազգած ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր զաւակներուն՝ Ասատուրին, Րաֆֆիին, Մարալին եւ իր հարսին՝ ընկ. Սիլվա Ասատուրեանին:

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

ԹԱԼԻՆ-ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

arménie mon amie

AGENDA

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20: Կը խնդրուի նկատի առնել այս ըսպարադաս հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ: Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE BRADERIE DE NOEL DE CHENE FRANCE

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation de musique traditionnelle arménienne d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SÉJOURS D'AOUT 2007 À BELLEFONTAINE (JURA)

Les inscriptions pour la session du mois d'août qui aura lieu du **30 juillet au 13 août** pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000, ont commencé.

Pour tout renseignement et inscription :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

(Շար. Ա. էջէն)

Թոյլ կրնայ տալ որ Պուլկարիոյ յանձնուին: Ծանօթ է որ հիւանդապահուհիներն ու բժիշկը ամբաստանուած են որ սխալով վարակած են Պենկազիի այդ երախաները (ինը մեռած են), ինչ որ միշտ հերքած են:

ՍԷ. ԺԷ. ԹԷ. սենտիքայի ընդհանուր քարտուղարը հարցազրոյց մը տուած է Լիպէրասիոնի (Յուլիս 18) ուր "քաղաքական կեղծաւորութեան լաւագոյն օրինակ" կ'որակէ կառավարութեան ծրագիրը "Նուազագոյն սպասարկութեան" փոխադրութեան միջոցներու համար գործադուլի պարագային: Մնաց որ Ֆիյոն կ'ուզէր նոյնիսկ տարածել սկզբունքը նաեւ կրթական ճիւղին եւ հիւանդանոցներուն: Պ. Թիպօ դատապարտելով այդ աւելորդ օրէնքը կը խոստանայ որ վերամուտը "շատ տաք" կրնայ ըլլալ:

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅԻ Գոնկոնհաս օդակայանը Յուլիս 17ին, ծանրակշիռ արկած մը ունեցած է Ա-320 էռպիւս մը, որ սահած է էջքին ատեն անձրեւին պատճառաւ եւ բախում ունեցած քարիւղի պահեստանոցի մը հետ ու անմիջապէս կրակ առած: 200 մեռեալ կար: Պրազիլի օդանաւային ամէնէն աղէտալի արկածն է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ընդդիմացած է Յուլիս 16ին ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի մէկ նոր բանաձեւին, զոր արեւմտեաններ պատրաստած են Քոսովոյի մասին: Մոսկուա կը գտնէ որ այդ նոր բանաձեւն ալ ճամբան կը բանայ դէպի անկախութիւն: Կը թուի որ Արեւմուտքի բոլոր ջանքերը ի դերեւ ելած են, հակառակ կարգ մը զիջումներու: ՄԱԿ-ի մօտ Ռուսաստանի դեսպանը՝ Վ. Չուրկին բացատրած է մերժումի պատճառները, քանի Քոսովոյի անկախութիւնը նախընթաց մը կը ստեղծէ: որմէ կրնան ներշնչուիլ Աբխազիան (Վրաստան) եւ Տրանսնիստրիան (Մոլդավիա):

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 20
VENDREDI
20 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·753 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·753

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

"ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ" (Յուլիս 19) ամբողջ էջ մը նուիրած է Թուրք Համալսարանական Պաայըրն Օրանի, Թեկնածու երեսփոխանական ընտրութիւններուն։ Ենթական որ բարեկամը եղած է Հրանդ Տինքի, ձախ է, քիւրտ եւ կը ջանայ արհամարհել մահուան սպառնալիքները զորս կը ստանայ։ Ինք առաջարկած էր որ "Թուրք" տարազը փոխարինուի "Թուրքիոյ քաղաքացի" տարազով, որպէսզի ընդհանուր հաւասարութիւն մը տիրէ երկրին բոլոր բնակիչներուն միջեւ։ Ըստ իրեն "երկրին մէջ օտարատեաց մթնոլորտ մը կայ եւ Հազարաւոր երիտասարդ մոլորածներ կան որոնք պատրաստ են սպաննելու խորհելով թէ հերոս կը դառնան"։ Ինք ալ մեղադրուած է նշանաւոր Թիւ 301 յօդուածին հիման վրայ, բայց անպարտ արձակուած է առաջին առթիւ, թէեւ դատական գործընթացը կը շարունակուի։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կրթական մարզը բաւական ջղջագրգռուած է Ֆիյոնի վերջին յայտարարութենէն, ինչ կը վերաբերի "նուազագոյն սպասարկութեան" մը նաեւ այդ ճիւղին մէջ, երբ արդէն նախատեսուած է որ 17 հազար պաշտօնատարներ պիտի պակսին։ Սենտիքաներու համար բացայայտ դրդութիւն մըն է, քանի Պետութեան Խորհուրդն ալ կը ճշդէ որ, գործադուլի գործադրութեան կիրարկումը կրնայ ընդունիլ միայն ընդհանուր շահու պարագային (հիւանդանոց, օդային երթեւեկ, եւլն.), այլ խօսքով կը վերաբերի միայն այն մարզերուն որոնք կենսական են։ Կրթական մարզը 1·141·000 պաշտօնատար ունի, որոնց մէջ 826·700 դասատու։

ԼՈՒՎՐԻ դետնայարկին մէջ, Յուլիս 18–ին, Սարքոզի ջանացած է հանդարտեցնել Իւ.Էմ.Փէ.ի շարքերը, որոնց մօտ ոչ մէկ խանդավառութիւն մնացած է հակառակ յաղթանակին Բացատրած է թէ պէտք է շարունակէ "բացուելու" իր քաղաքականութիւնը, որ շատեր յուսախաբ ըրած է ի տես այն երեւոյթին, որ իրենց աթոռները ձախին տրուեցան։ Սարքոզի այդ քաղաքականութիւնը կ՚ուզէ շարունակել թաղապետական ընտրութեանց առեն ալ (2008)։ Շեշտած է թէ պարաւոր է յուսախաբ չընել։ Հեգնանքով անդրադարձած է նաեւ Տոմինիք Սթրօս–Քահնի ընտրութեան, որ իրեն համար արդիական միակ անձն է ընկերվարականներու մէջ։

ՍՔՈԹԼԷՆՏ ԵԱՐՏ յայտարարած է որ, Յունիս 21ին ձերբակալած է կասկածելի անձ մը որ հաւանաբար մաս կը կազմէր դաւադրութեան մը՝ սպաննելու համար ռուս գործարար Բորիս Բերեզովսկին։ Այս վերջինը Լոնտոն ապաստանած է 2000էն ի վեր։ Ձերբակալուած անձը ազատ արձակուած է եւ Ռուսաստան ղրկուած։ Ձերբակալութիւնը կը զուգադիպէր Բերեզովսկիի ամբաստանութեան Փութինի դէմ, որ անձնապէս հրահանգած կ՚ըլլար իր սպանութիւնը։ Մոսկուա բազմիցս պահանջած է Անգլիայէն, որ Բերեզովսկի իրեն յանձնուի քանի ամբաստանուած է որ պետական հարուածի կոչ ըրած է։

ՊՐԱԶԻԼ եօրեայ ազգային սուգ հռչակած է օդանաւային աղէտալի արկածէն ետք։ Պրազիլցի օդաչուներու սենտիքային օդանաւային ապահովութեան տնօրէնին համար "ողբերգութիւնը նախատեսելի էր"։ Դեռ մինչեւ վերջերս օդանաւային պաշտօնէութիւնը պահանջած էր որ էջքի այդ բաժինը փակուի անձրեւոտ օրերուն, վտանգը բացայայտ ըլլալով։

ԳԼԻՐՍԹՐԻՄԻ հարցը հեռու է փակուած ըլլալէ եւ Յուլիս 18ին, Ժերկորէնի հարցաքննութիւնը 13 ժամ տեւած է եւ չէ վերջացած։ Հարցաքննութեան նիւթը կը վերաբերի գլխաւորաբար զօր. Ռոնտոյի վերջին արձանագրութիւններուն։ Պէտք է ըսէր որ "հրահանգ" ստացած էր Տ. տը Վիլփինէն ցանկերը դատաւորին յանձնելու համար։ Նոյն նիւթի մասին, յաջորդ օրն ալ կը հարցաքննուէր Իմատ Լահուտ, որու դերն ալ բաւական պղտոր է։

ՖՐԱՆՍԱ բանագնաց մը ղրկած է Դամասկոս յանձին Ժան - Գլօտ Գուսըրանի, որ խօսակցութիւններ ունեցած է սուրիացի ղեկավարներու հետ Լիբանանի տագնապին մասին։ Ֆրանսացի դիւանագէտի մը առաջին այցելութիւնն է երկու տարիէ ի վեր։ Այդ մասին, Պերնար Քուշնէր յայտարարած է որ այդ այցելութիւնը "Սուրիոյ հետ յարաբերութեանց մեղմացման ճամբուն վրայ նշան մըն էր"։

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ յայտարարած է Յուլիս 18ին, որ տրամադիր է ժամ առաջ Լիբիա երթալու, թէեւ նման ծրագիր մը պէտք է գաղտնի մնար։ Մնաց որ Պրիւսէլ ալ դժգոհ է եւ Ֆրանսան կ՚ամբաստանէ որ պուլկար հիւանդապահուհիներու մահուընէ փրկուիլը իրեն կը ջանայ վերագրել։ Արդէն Սարքոզի անմիջապէս հեռաձայնած էր Քատաֆիի, շնորհաւորելու համար։ Ի դէպ, շնորհաւորելիք մասնաւոր պատճառ մըն ալ չկայ, քանի Լիբիոյ ընթացքը դէմ էր դիւանագիտական բոլոր կանոններուն, եւ 450 միլիոն տոլարն ալ ինկած է Քատաֆիի ընդդիմադիր ձեռքերու մէջ (Պենկազիի խալամայաշտ տարրերը)։

"ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ԱՔՓ-Ի ԿՈՒՏԱՆ ԻՐԵՆՑ ՔՈՒԷՆԵՐԸ" խորագրին տակ Գուրիէ էնթէրնասիոնալ (Յուլիս 19) կ՚արձագանգէ Զամանի մէկ յօդուածին զոր ստորագրած է Է. Մահչուպեան, որ նաեւ Հ. Տինքի յաջորդած է "Ակօս"ի գլուխը։ Շարաթաթերթը ինչպէս օրաթերթերը ընդհանրապէս լայն տեղ կու տան Թուրքիոյ, Յուլիս 22ի ընտրութիւններուն առթիւ։ Ֆիկառօ ալ (Յուլիս 19) ամբողջ էջ մը նուիրած է եւ մասնաւորաբար կը ծանրանայ Էրտողանի վրայ։ 53 տարեկան, ոչ մէկ զարգացման տէր, օտար ոչ մէկ լեզու կը խօսի, մեծցած է Քասըմփաշայի թաղամասը, ուր կիները լաչակ կը կրեն։

ՃԱՓՈՆ փակած է Քաշիվազաքի - Քարիվայի հիւլէական իր կեդրոն, որ մեծագոյնն է աշխարհի մէջ։ Երկրաշարժի վաղորդայնին կատարուած այս փակումը առժամեայ բնոյթ ունի եւ կատարուած է ապահովութեան համար։ Կը թուի թէ շողավարակումը աւելի մեծ եղած է քան ինչ որ կը յայտարարուէր սկիզբը։

ԱՆՁՐՈՒԿԻ (անձրեւ) հարցը չի կարգադրուիր Ֆրանսայի մէջ եւ Յուլիս 18ին ալ Պրիւսէլ բոլորովին արգիլեց Ֆրանսացիներուն որսալ կապոյտ ձուկը, ինչ որ յուսահատութեան մատնած է Ֆրանսացի ձկնորսները։ Արգելքը կու գայ անկէ որ տեսակը կրնայ բոլորովին սպառիլ, բայց Ֆրանսացիք կ՚ըսեն որ նման վտանգ չկայ, քանի 30 հազար թոն անձրուկ կայ։ Հարցը ծագած էր Սպանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ բանավէճէ մը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը 15 միլիոն Եւրոյի օժանդակութիւն մը բերած է ձկնորսներուն։

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ, որ ուղեղային տագնապի մը պատճառաւ գործողութեան ենթարկուած էր Կալկաթա, Փարիզ վերադարձաւ անցեալ շաբթու եւ բժշկական ընդհանուր քննութեան ենթարկուեցաւ Փիթիէ–Սալփէթրիէր հիւանդանոցը։ Հաստատուեցաւ որ ոչ մէկ հետք մնացած է եւ առողջական վիճակը շատ գոհացուցիչ է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 19ին ԼՂՀ կ՚ընտրէր իր նոր Նախագահը։ Տեղւոյն վրայ բացուած 276 ընտրական շրջանէ զատ, Երեւանի ներկայացուցչութեան մէջ ալ ԼՂՀ քաղաքացիներուն քուէարկութեան առիթ տալու համար բացուած էր ընտրական դրասենեակ մը։

ԼՂՀ ընտրողներու թիւը 91 հազար 166 էր։ Նախորդ օրը արդէն շուրջ 100 դէտ հասած էր Ստեփանակերտ։ Տեղւոյն վրայ էր նաեւ Հայաստանի Կեդր. ընտրական յանձնախումբին ներկայացուցիչներու խումբը։

Ընտրութեան կազմակերպումին համար ԼՂՀ պետական պիւտճէէն 65,5 միլիոն դրամ յատկացուած էր։ Նախագահութեան պաշտօնին հինգ թեկնածուներն էին երեսփոխան Արմէն Աբգարեան, համալսարանի դասախօս Վանիկ Ավանէսեան, ԼՂՀ արտաքին գործերու փոխ նախարար Մասիս Մայիլեան, Համայնավար կուսակցութեան նախագահ Հրանդ Մելքումեան եւ Ազգ. ապահովութեան ծառայութեան նախկին պետ Բակօ Սահակեան։ Այս վերջինը յաջողութեան ամէնէն մօտիկը կը նկատուէր։

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

ՀԱՐԿ Է ՎՐԱՑԵՐԷՆ ՍՈՐՎԻԼ

Նախագահ Մ. Սահակաշվիլի յայտարարած է թէ որոշած են պետական ծրագիրով մը փոքրամասնութիւններուն վրացերէնի ուսուցումին ձեռնարկել։ Ջաւախքէն եւ Քուէմօ Քարթլիի ազգային փոքրամասնութիւններէն –գլխաւորաբար հայ եւ ազրպէջանցի– հարիւրական հոգի Թիֆլիսի մէջ վրացերէնի պատրաստական դասընթացքներու պիտի հետեւին, յետոյ պիտի շարունակեն բարձր ուսման հաստատութիւններուն մէջ։ Սահակաշվիլի ըսած է թէ վրացերէնի տկար մակարդակը պէտք է բարելաւել, որպէսզի ան արգելք չըլլայ բարձր ուսման հետեւելու։

ՊՈԼԻՍ

«ԱԿՕՍ»ԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Յուլիս 18ին Շիշլիի պատժական ատեանին առջեւ տեղի ունեցած է "Ակօս"ի իրաւատէր Սարգիս Սերոբեանի ու հրատարակութեան տնօրէն Արաթ Տինքի (Հ. Տինքի զաւակը) դատին հերթական նիստը։ Անոնք ամբաստանուած են "Թրքութիւնը վարկաբեկել"ու յանցանքով։

Երկու ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբանը Ֆէթհիյէ Չէթին խիստ ոճով ելոյթ մը ունեցած է դատախազ Տ. Էրձանի դէմ որ Յունիս 14ին պահանջած էր անոնց բանտարկութիւնը։ Ապա պահանջած է որ Սերոբեան եւ Տինք անպարտ հռչակուին։ Ըսած է. "Ամբաստանող կողմը հարցին մասին իր տեսակէտով տուժածի կեցուածք ցոյց կու տայ. ո՛չ թէ հանրութեան, այլ յանուն անոր բազկացուցիչ ցեղային մէկ խմբաւորումին շարժելով, կը կորսնցնէ իր անաչառութիւնը։ Այն դատաւորն ալ որ կողմերէն մէկուն զգացական հակում կ՚ունենայ, բարոյական չափանիշները յարգելով պէտք է հրաժարի դատէն"։

Թեր ու դէմ կարծիքներու բաւական լարուած փոխանակումէ մը ետք, որոշուած է դատավարութիւնը յետաձգել Հոկտեմբեր 11ին։

ՀՅԴ - ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՀՅԴ–ի պատգամաւորութիւն մը, բաղկացած՝ Մուրատ Փափազեանէ, Ռիշար Անանեանէ եւ Շառլ Փափազեանէ, Յուլիս 18ին հանդիպում ունեցած է Ընկերվարական կուսակցութենէն ընդհ. քարտուղար Ֆր. Հոլանտի եւ Պրինօ Ռուի հետ։ Աշխատանքի այդ հանդիպումին օրակարգի նիւթ եղած են Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամ դառնալու եւ ժխտումը պատժող օրինագիծին Ծերակոյտի մէջ քուէարկութեան պարագաները։ Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը վերահաստատած է Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդրին մէջ ՀՅԴ–ի դիրքին իրենց զօրակցութիւնը։

ՀՅԴ–ի ներկայացուցիչները խնդրած են Ֆր. Հոլանտէն որ զարկ տայ Ընկերվարական եւրոպական կուսակցութեան մէջ ՀՅԴ–ն ընդգրկելու հոլովոյթին. ան ընդունած է Հայաստան այցի իրեն եղած հրաւէրը. թուականը պիտի ճշդուի յետագային։

Ժամանակը ցոյց պիտի տայ թէ որքա՛ն տեղին եւ յատկապէս արդիւնաւոր քայլ էր Ֆրանսայի Ընկերվարական Կուսակցութեան քայքայումի ներկային մէջ հանդիպումի ղաղափարը։ Մէկ բան որոշ է. Ֆր. Հոլանտ ծայր աստիճան փափկանկատ մէկն է որ կրակը ինկածի վիճակով ալ տրամադրութիւն ու ժամանակ գտած է հայկական կուսակցութեան մը պատուիրակութիւնը ընդունելու. յատկապէս թոյլ տալու որ "քաղաքական հարցերու մասին յայտարարութեան" իրենց "իրաւունք"ը գործածեն անոնք...

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ. Տարիներով, տասնամեակներով խակեդրոնութեամբ ամբաստանուած, բազմատեսակ դժգոհութիւններու առիթ տուած աթոռ մը վիճակեցաւ ձեզի. ան այսօր դարձած է ամբողջ Ֆրանսայի թեմին(*) կեդրոնը: Ի՞նչ տրամադրութեամբ կը պատրաստուիք զայն գրաւելու:

Պ. Այս հարցումին մէջ կ'ուզէի կէտ մը յստակացնել. Ֆրանսայի Թեմի աթոռը, նոր հաստատուած աթոռ մըն է, Փարիզի առաջնորդութեան աթոռին շարունակութիւնը չէ եւ ոչ ալ ժառանգորդը: Յետոյ Փարիզի Առաջնորդութիւնը դադրած է պահելէ իր գոյութիւնը, վեհափառ Հայրապետի սրբատառ կոնդակով 2006 Նոյեմբեր 26էն ի վեր: Ֆրանսայի Թեմը կրօնական նոր ընկերակցութիւն մըն է որ նոյնպէս տէրը չէ Փարիզահայ կրօնական ընկերակցութեան խնդիրներուն, մանաւանդ երբ անոնք կալուածային եւ դրամական կարգի խնդիրներ են:

Թեմը կրնայ ընդունիլ, ժառանգել ծխական կրօնական ընկերակցութեան մը հարստութիւնը իր խնդիրներով, եթէ ծխական ընկերակցութիւնը իր յօժար կամքով փափաքի փոխանցել զայն Թեմին: Թեմը նոր կը սկսի կառավարելու Ֆրանսայի Հայ առաքելական եկեղեցիները, ան իր կառավարման պահէն սկսեալ պիտի աշխատի մօտէն հսկել եւ կանխել անկանոնութիւնները որոնք կրնան ծագիլ ծուխերէն ներս: Թեմական կառոյցին առաւելութիւններէն մէկը այն է, որ շնորհիւ պատգամաւորներու ներկայութեան եկեղեցիները լայն չափով իրարու վրայ հսկելու կարելիութիւն պիտի ունենան:

Փարիզի եկեղեցին ըլլալով Թեմին առաջնորդանիստ մայր տաճարը, նաեւ Առաջնորդին նստավայրը, այս հանգամանքով հանապազօրեայ անմիջական կապի մէջ պիտի գտնուիմ Փարիզի կրօնական ընկերակցութեան հետ: Մտադրութիւն չունիմ Փարիզի անցեալի խնդիրները վերարծարծելու, բայց պիտի փորձեմ ուշադիր ըլլալ իմ պաշտօնավարութեան շրջանին, Թեմական ղեկավարներու հսկողութեամբ թոյլ չտալ որ նման փշոտ հարցեր յառաջ գան այսուհետեւ մեր եկեղեցւոյ կեանքէն ներս:

Հ. Թեմի նոր կառոյցը, կանոնագիրը վաւերացուեցաւ, ձեր ընտրութիւնը հաստատուեցաւ կաթողիկոսին, կողմէ, հիմա ինչե՞ր են առաջնային ըլլալիքները:

Պ. Նոր Թեմը հաստատուեցաւ անցեալ Դեկտեմբերին. Փետրուարին շնորհիւ պատգամաւորական ժողովի դիւանի եւ Թեմական խորհուրդի անդամներու ընտրութեան սկսաւ գործօն կազմակերպութիւն դառնալ: Այդ ընթացքին առաջնորդի ընտրութիւնը պէտք է տեղի ունենար, որպէսզի ամբողջանար գործօն կազմակերպութիւն դառնալու ծրագիրը: Հիմա այդ ալ եղած է եւ Թեմը արդէն գործող կազմակերպութիւն է, կը գործէ: Հետեւաբար, առաջնորդը, Թեմական խորհուրդը պարտին անմիջապէս գործի անցնիլ, ժողովներ գումարել, իրենց յայտագիրները պատրաստել, ուղղութիւնները ճշդել: Սկզբնական այս շրջանին շատ-շատ ընելիք ունինք:

Հ. Որո՞նք են գլխաւորները:

Պ. Օրինակի համար պիւտճէի հարցը. Թեմը տնտեսական միջոցներ չունի, նոր հաստատուած կրօնական ընկերակցութիւն մը ըլլալով, որպէսզի կարենայ անձնակազմ պահել, եւլն.:

Հ. Ուրկէ՞ պիտի հայթայթուին այդ միջոցները:

Պ. Մեր յայտագրի առաջին կէտերէն մէկը ահաւասիկ, Թեմին տնտեսական լծակները ստեղծելու աշխատանքին ձեռնարկելն է: Ատոր համար նախ հիմնադիր անդամները պէտք է տարեկան անդամատուրք մը վճարեն: Բայց ատոր ամբողջ գումարը կրնայ պաշտօնեայի մը մէկ ամսականն իսկ չփակել: Հետեւաբար ուրիշ միջոցներու մասին պէտք է մտածել:

Հ. Իսկ կազմակերպչակա՞ն գետնի վրայ:

Պ. Առաջին կէտերէն մէկը Փարիզի եկեղեցւոյ կանոնագրութիւնը բարեկարգել է:

Հ. Ինչո՞ւ մինչեւ այսօր չեղաւ:

Պ. Որովհետեւ այն մօտէլը որ պատրաստուեցաւ, կը վերաբերէր այն ընկերակցութիւններուն որոնք միայն մէկ եկեղեցի կը ղեկավարէին: Փարիզը իր ծոցին մէջ չորս եկեղեցի ունենալով, մեր պատրաստածը չէր պատշաճեր: Ուրեմն, հիմա հարց է թէ այդ եկեղեցիներէն իւրաքանչիւրը անկա՞խ կրօնական ընկերակցութիւն ըլլայ, թէ եկեղեցիներու գումարումով մէկ ծուխ դառնայ որպէս Փարիզի կրօնական ընկերակցութիւն: Այժմու ընկերակցութեան կանոնագրութիւնը ուղղակի ո՛չ ծխականի բնոյթ ունի, ո՛չ ալ Թեմականի. թէեւ աւելի մօտ է վերջինին, ունենալով ներկայացուցչական ժողով որ որոշ չափով Թեմական պատգամաւորական ժողովին կը համապատասխանէ. յետոյ ունէին առաջնորդի ընտրութեան բաժին: Տրուած ըլլալով որ իրենք ալ այլեւս ծխական համակարգին կը պատկանին, ծուխին, պէտք է ծխական կանոնագրութեան նոր մօտէլին հետեւին:

Հ. Ո՞րն է ծանր կշռող տեսակէտը:

Պ. Կան ոմանք որոնք կ'ուզեն որ ամէն մէկ եկեղեցի առանձին կրօնական ընկերակցութիւն դառնայ, միւսներուն պէս: Այս ընտրանքը կալուածային բաժանումներու ծանր եւ դժուար հարցը կը պարտադրէ: Իսկ եթէ բարեփոխումը մէկ կրօնական ընկերակցութեան սահմաններուն մէջ պիտի ըլլայ, այդ պարագային պէտք չէ շրջանի եկեղեցիները միւսներուն իրաւասութիւններէն զրկել: Այսինքն, անպայման պէտք է փոխուի ընտրութեան ձեւը. օրինակ՝ ալֆորվիլցիները անպայման ընտրեն Ալֆորվիլի ծխական խորհուրդը, վարչութիւը, իսիցիները Իսիինը եւ այլն:

Դժուար կէտ մըն է չորսը մէկուն մէջ ամփոփել: Բարդ խնդիր է, բայց ոչ՝ անլուծելի: Հաւանօրէն կարելի ըլլայ մասնաճիւղերու ձեւով լուծում բերել:

Հ. Նոր կանոնագրութիւնը պայմանաժամ մը սահմանա՞ծ է այս կարգադրութիւններուն համար: Օրինակ, ընդհանուր հետաքրքրութեան նիւթ է թէ ե՛րբ գործնապէս պիտի ձեռնարկէք ձեր պաշտօնին:

Պ. Ես գործնապէս իմ պաշտօններս ստանձնած եմ Յունիս 23էն ի վեր, որովհետեւ կանոնագրութեան յօդուածը կ'ըսէ թէ ընտրեալ առաջնորդը գործի կը ձեռնարկէ այն պահէն երբ վեհափառ հայրապետը կը հաստատէ անոր ընտրութիւնը: Այդ հաստատումը եղաւ Յունիս 23ին եւ այդ պահէն ես ստանձնած եմ իմ պաշտօններս: Կը մնայ պաշտօնական հանդիսութիւն մը կազմակերպելու հարցը: Տրուած ըլլալով որ արձակուրդի շրջան է, մտածեցինք Սեպտեմբերի ընթացքին կազմակերպել: Սակայն ատիկա չի խանգարեր որ ես շաբաթը չորս օր Փարիզ գամ եւ աշխատանքներու ձեռնարկեմ, քանի պաշտօնս ստանձնած եմ:

Հ. Կը կարծէ՞ք որ փարիզեան անցեալին ժխտականներէն ետք պիտի ունենաք համախոհ եւ իշդ գործակիցները որոնց հետ կարելի ըլլայ Լիոնի ձեր պաշտօնավարութեան արդիւնաւորութեամբ գործունէութիւն տանիլ:

Պ. Կը կարծեմ որ եթէ իսկապէս բոլորս քրիստոնէական սիրով լեցուած ըլլանք եւ մանաւանդ մտածենք որ աշխարհական կամ եկեղեցական, կոչուած ենք ծառայութեան եւ ո՛չ ուրիշ նպատակներու, այդ պարագային դժուարութեան չենք բախիր: Անկարելի չէ որ Լիոնի արդիւնաւորութիւնը հոս ալ արձանագրուի: Ատիկա կախում ունի առաջնորդին մշակած յարաբերութեան եղանակէն: Յետոյ, անոնք որոնք այսօր պաշտօնի վրայ են, չի նշանակեր թէ յաւիտեան պիտի մընան: Ժամանակաւոր է մանաւանդ նոյնիսկ առաջին անգամ ըլլալով առաջնորդի ընտրութիւնը որ 7 տարուան համար է: Ճիշդ է վերընտրելի է, սակայն եւ այնպէս ժամկէտ դրուած ըլլալը լաւ է, քանի պատճառ կը դառնայ որ ամէն մարդ փորձէ իր կարելին ընել:

Հ. «Կոչուած ենք ծառայելու» ըսիք, որպէս աշխարհական, որպէս կրօնաւոր: Ի՞նչպէս կ'ըմբռնուի այդ առաքելութիւնը մէկուն եւ միւսին կողմէ:

Պ. Ծառայութեան ըմբռնումը կարեւոր է. բայց դժբախտաբար Ֆրանսայի մեր եկեղեցիներուն մէջ կը տիրէր այն մթնոլորտը թէ աշխարհական վարչականները մէյմէկ գործատէրեր են, իսկ եկեղեցականները՝ պաշտօնեաներ: Տարիներէ ի վեր բացատրութիւններով, յօդուածներով փորձած եմ ուղղութիւն բերել ստեղծուած այս մտայնութեան դէմ:

Պէտք չէ հոգեւորականը պարզ պաշտօնեայի պէս տեսնել. այդ պարագային թոյլատրած կ'ըլլանք որ ան իր կոչումէն դուրս ելլէ եւ ասպարէզի վերածէ եկեղեցական ծառայութեան իր բաժինը, պարզ ծխակատար պաշտօնեայ ըլլալով գոհանայ իր կատարածէն, անհոգ գտնուի գաղութին նկատմամբ:

Եկեղեցականներու այս վիճակին պատասխանատուն որոշ չափով կանոնագրային դրուածքն է ուր կղերականը վերածուած էր պաշտօնեայի. նկատի առնուած չէր վարչութեան մէջ: Եւ երբ փափաքեցանք որ նոր կառոյցին մէջ հոգեւոր հովիւը նաեւ ունենայ վարչութեան մէջ ի պաշտօնէ իր տեղը, ամէն մարդ մըտածեց որ կղերապետական համակարգ կը հաստատենք և սկսան գանգատիլ: Բայց խորքին մէջ մեր եկեղեցական ժողովրդավար սկզբունքներէն երբեք չենք շեղած: 2/3 աշխարհականի մեծամասնութիւնը յարգուած է, 1/3 կղերականի հետ: Ուզեցինք միայն որ հոգեւոր հովիւը պաշտօնեայի այդ վիճակէն պատասխանատուութեան կոչուի, որպէսզի վարչականներուն հետ պատասխանատու զգայ իր առաքելական գործունէութեան և ոչ թէ դառնայ միայն ծխակատար պաշտօնեայ:

Հ. Կանոնագիրը պիտի զօրէ՞ մըտայնութիւնները փոխելու:

Պ. Ձեզ գիտեր ի՛նչպէս կը սըրբագրուի վիճակը: Խօսելով, դաստիարակելով վստահաբար: Ժամանակի կը կարօտի: Բայց պէտք է հասկնան որ մեր կեցուածքին մէջ իսկապէս յետին նպատակ չունինք: Եկեղեցականը վարչութեան մէջ իր առաքելութեան կոչումով եւ օծման խորհուրդով եթէ կ'առաջարկուի որ նախագահելու բաժին ունենայ, պէտք չէ մտածել թէ ինք պիտի ըզբաղի դրամական գործառնութեամբ: Մինչդեռ ան իրաւունք չունի առընչուելու նիւթական հարցերուն: Եկեղեցականը, նաեւ, պէտք չէ զրկել հսկելու իր պարտանութենէն:

Դժբախտաբար պատահած է որոշ շրջաններու մէջ որ վարչականներ ժողով գումարեն մերժելով ներկայութիւնը հոգեւոր հովիւին, որոշելու համար թէ եկեղեցապատկան չենք նուիրեն կազմակերպութեան մը, կամ գնեն եկեղեցի, առանց առաջնորդի, առաջնորդական փոխանորդի կամ հոգեւոր հովիւի գիտութեան: Եկեղեցական կեանքի մէջ եթէ պէտք է խուսափինք կղերապետութենէ, պէտք է զգուշանանք նաեւ եկեղեցին աշխարհականացընելէ:

Տեսակցեցաւ՝ Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Ֆրանսահայ թեմը ունի 24 եկեղեցի եւ 22 կրօնաւոր. երկու եպիսկոպոս, վեց վարդապետ, 13 քահանայ եւ մէկ աբեղայ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ ՄԷՋ, Յուլիս 10ին, իր մահկանացուն կնքած է ճազի երգչուհի Էվլինա Մակարեան, սրտի կաթուածի հետեւանքով: Ողբացեալ արուեստագիտուհին երաժըշտութեան ասպարէզ մտած է Ռ. Ամիրխանեանի «Ո՞ւր էք, տղաներ» երգով: Եղած է Կոստանդին Օրբելեանի ղեկավարած Հայաստանի ձայն-հեռատեսիլի պետական նուագախումբի մեներգչուհիներէն մէկը: 1990ական թուականներուն հաստատուած է Միացեալ Նահանգներ, ուր շարունակած է զբաղիլ երաժշտութեամբ, հիմնելով իր անձնական արուեստանոցը:

ՏԻԵԶԵՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԵՌՈՒՆ ՏԵՍՆԵԼ

Աստղագիտութեան մէջ հեռուն տեսնել կը նշանակէ անցեալը տեսնել:

Արդարեւ, երկնային առարկայի մը մասին մեզի հասած տեղեկութիւնը իր արձակած լոյսն է որ մէկ երկվայրկեանի մէջ 300·000 քմ· ճամբայ կը կտրէ: Ուրիշ խօսքով՝ երբ առարկայ մը կամ անձ մը կը դիտենք, իր վերարձակած լոյսն է զոր կը տեսնենք: Ասոր լաւագոյն ապացոյցը այն է որ եթէ առարկան մութին մէջ թաղուած է, զայն չենք տեսներ: Այսպէս լուսնի լոյսը զոր կը տեսնենք երբ ան կը փայլի (շնորհիւ արեւի ճառագայթներուն, քանի որ լուսինը ինքնին լուսաւոր չէ), մէկ երկվայրկեան առաջ (իրականին մէջ մէկ երկվայրկեանէն քիչ մը աւելի) վերարձակած լոյսն է, տրուած ըլլալով որ լուսինը երկրէն 384·000 քմ· հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի: Արեւի պարագային, որ մեզմէ 150 միլիոն քմ· հեռու կը գտնուի, մեր տեսած պատկերը 8 վայրկեան առաջ արձակած պատկերն է, որովհետեւ 8 վայրկեան պէտք է որպէսզի անոր լոյսը մեզի հասնի:

Գալով աստղերուն, այս վերջինները մեզմէ այնքան հեռու են որ իրենց հեռաւորութիւնը կ՚արտայայտուի «լոյսի տարի»ներով (լտ): Մէկ լտ (լոյսի տարի)ն այն հեռաւորութիւնն է զոր խնդրոյ առարկայ աստղին լոյսը կտրելու համար մէկ տարուան պէտք ունի: Այսպէս եթէ աստղ մը մեզմէ 5 լտ հեռու է, կը նշանակէ որ ան կը գտնուի այնպիսի հեռաւորութեան մէջ, որ իր լոյսը մեզի 5 տարիէն հասած է, երկվայրկեանի մէջ 300·000 քմ· ճամբայ կտրելով: Գերհսկայ Պէթէլկէօզը որ մեզմէ մօտաւորապէս 400 լտ· հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, եթէ այսօր պայթէր, այդ եղելութիւնը պիտի գիտնայինք 400 տարի վերջ: Ուրեմն երբ գերհզօր աստղադիտակներու միջոցաւ, մեզմէ 400լտ· հեռուն գտնուող աստղ մը կը դիտենք, այդ աստղին 400 տարի առաջուան վիճակն է զոր կը տեսնենք միայն:

Կան համաստեղութիւններ եւ աստղահոյլեր որոնք կազմուած են տիեզերքի մէջ, երկիր մոլորակէն 3-11 միլիառ լտ· հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին: Երբ այս երկնային գոյութիւնները կը դիտարկենք, «ահաւոր հեռու անցեալ» մըն է զոր կը տեսնենք, բացարձակապէս անտեղեակ ըլլալով իրենց ներկայ վիճակին:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՉԱՓԵՆ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԵՐ ԵՐԿԻՐ ՄՈԼՈՐԱԿԷՆ ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա) Ռատարներու միջոցաւ· Այս չափումի եղանակը կը կիրարկուի արեգակնային համակարգի մարմիններուն նման յարաբերաբար կարճ հեռաւորութեան վրայ գտնուող երկնային գոյութիւններու համար: Ռատարի ազդանշանը որ կը ճամբորդէ լոյսի արագութեամբ, կ՚ուղղեն դէպի խնդրոյ առարկայ մոլորակին եւ կը հաշուեն ազդանշանի երթ ու դարձի ժամանակը: Երկվայրկեանով արտայայտուած այդ թիւը կը բաւէ բազմապատկել լոյսի արագութեան հետ, գտնելու համար հեռաւորութիւնը:

Բ) Տեղափոխութեան եղանակ· Հեռաւոր աստղերու հեռաւորութիւնը ճշդելու համար աստղագէտները կ՚օգտագործեն երկրի դիրքը արեւուն նկատմամբ, վեց ամիս ընդմիջումով:

Եթէ այսօր երկիրը արեւուն աջին կը գտնուի, վեց ամիս յետոյ ան պիտի ըլլայ ձախին, կրելով 180 աստիճանի տեղափոխութիւն: Եռանկիւնաչափական հաշիւներով կարելի կ՚ըլլայ գտնել հեռաւոր աստղին հեռաւորութիւնը:

Գ) Պայծառութեան աստիճան· Երկնքի վրայ պտըտող մոլորակներուն լոյսը շատ աւելի ուժգին է, քան հեռաւոր աստղերէն մեզի հասնող լոյսը: Աստղագէտները այս լոյսի ուժգնութիւնը 100 աստիճաններու բաժնած են: Գիտնալով Արուսեակին կամ Արեգակին հեռաւորութիւնը, կարելի կ՚ըլլայ հետեւցնել միւս լուսաւոր գոյութիւններու հեռաւորութիւնները:

ՏԻԵԶԵՐՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ծանօթ է, տիեզերքի պատմութիւնը կը սկսի «ահաւոր պայթիւն»ով որ տեղի ունեցած է 13·7 միլիառ տարի առաջ: Նիւթը առաջին երկվայրկեանի կոտորակային ժամանակամիջոցին մէջ կը սկսի յայտնուիլ, ահաւոր ջերմաստիճանը հետզհետէ կը նուազի եւ տիեզերքը իր «ընդլայնում»ի շրջանին կը հասնի: Մօտաւորապէս 300·000 տարիներ յետոյ է որ լոյսը կը յաջողի խոյս տալ եւ տիեզերքը լուսաւոր կը դառնայ, հետեւաբար դիտարկելի մեր կողմէ, պայմանաւ որ հարկաւոր սարքաւորումները ունենանք: Ահաւոր պայթիւնէն 400 միլիոն տարիներ վերջ է որ առաջին աստղերը կազմուած են:

ՄԱՐԴԸ ԵՒ ՏԻԵԶԵՐՔԸ

Ի՞նչ է մարդկային կեանքի մը կարեւորութիւնը տիեզերական չափանիշով: Այս ուղղութեամբ յստակ պատկերացում մը կազմելու համար կ՚առաջարկենք վերաքննել հետեւեալ ժամանակագրութիւնը·

- 40 տարի առաջ - մարդը լուսնիվրայ քալեց
- 515 տարի առաջ - «Ամերիկա ցամաքամասը» գտնուեցաւ
- 2007 տարի առաջ - Յիսուս ծնաւ
- 3150 տարի առաջ - Եգիպտոսի Փարաւոններու թագաւորութիւնը հիմնուեցաւ
- 4000 տարիէ ի վեր է որ մարդկային քաղաքակրթութեան այսօր մեզի ծանօթ հետքերը գոյութիւն ունին
- 35·000 տարի առաջ - Հօմօ Սափիենս
- 100·000 տարի առաջ - Նէանտէրթալի մարդը
- 1 միլիոն 900 հազար տարի առաջ - կանգնած մարդը
- 3 միլիոն տարի առաջ - առաջին մարդակերպները
- 1 միլիառ տարի առաջ - գիսաստղեր կ՚երեւին երկնքի մէջ
- 2 միլիառ տարի առաջ - մանրէներու եւ ջրային մամուռներու կազմութիւնը
- 4 միլիառ տարի առաջ - երկրագունտի վրայ կեանքի երեւումը միաբջիջ էակներու կազմութեամբ
- 4·5 միլիառ տարի առաջ - երկրագունտին կազմութիւնը
- 5 միլիառ տարի առաջ - արեւին կազմութիւնը
- 11 միլիառ տարի առաջ - մեր համաստեղութեան՝ «Ծիր Կաթին» կազմութիւնը
- 13 միլիառ տարի առաջ - առաջին աստղերու կազմութիւնը

Արդիական կեանքի զարգացած պայմանները վայելող մարդուն երկարակեցութեան միջին տեւողութիւնը 82 տարեկանի շուրջ կը տարբերի (կիներու համար մօտաւորապէս 84, այր մարդոց համար մօտաւորապէս 78): Ըստ գիտնականներու, հաւանականութենէ զերծ չէ այն վարկածը, ըստ որուն, եթէ մոլորակային եւ կլիմայական հիմնական փոփոխութիւններ տեղի չունենան (ինչ որ բոլորովին անկարելի չի թուիր), մարդկային մարմինը միջին հաշուով մինչեւ 100 տարեկան ապրելու կարելիութիւնը ունի:

Արդ, ընթերցողին կը ձգենք բաղդատութեան դնել 100 տարուան շրջանը, տիեզերական ահաւոր անցեալը ներկայացնող ժամանակագրական տուեալներու հետ:

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԵՏ

ԳԱՌՆԻԿ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

հրատարակութիւն Թէքէեան Մշակութային Միութեան
Լոս Անճըլըս - 2007

Livres reçus

HISTOIRE DU PEUPLE ARMENIEN

Sous la direction de Gérard DEDEYAN

Edition Privat, Paris 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ· Ա· ՎԱԳՆԷՐ
Ն· Ս· ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՐՏԻՑ ՍԻՐՏ

Լեբեդեւ: Հայվազովսկին այս անունը յաճախ էր լսում Ակադեմիայում: Դեռ մի տարի չկար, ինչ երիտասարդ նկարիչը փայլուն կերպով աւարտել էր Ակադեմիան եւ այժմ սպասում էր գործուղման Իտալիա՝ բնանկարում կատարելագործուելու: Հայվազովսկին մեծապէս յուզուած մտաւ ուսուցչի աշխատասենեակը: Առաջին իսկ հայեացքից Լեբեդեւը գրաւեց պատանուն: Տակաւին բառ իսկ չփոխանակած, դեռ ուսուցիչը չէր հասցրել ծանօթացնել նրանց, Հայվազովսկին ամբողջ էութեամբ զգում էր, որ իր կեանքում շատ կարեւոր ու նշանակալից մի բան էր կատարուել... Ինչքա՜ն հմայք կար գիսախռիւ, փափուկ մազերով եզերուած այդ համակրելի, գունատ դէմքի վրայ, ինչքա՜ն տխուր էր այդ դէմքը, բայց միաժամանակ կեանքի, երջանկութեան որքան ծարաւ կար այդ պարզ, որոնող ու բարի աչքերում: Որքա՜ն նրբազգեաց էին նրա շարժումները: Ինչպիսի սիրալիրութեամբ էր նա թեթեւակի առաջ կռացած դիմաւորում իրեն, երբ Հայվազովսկին բաց արեց դուռը: Ո՛չ, դա սովորական բարեկրթութեան դրսեւորում չէր, որին այնպէս սովոր էր Հայվազովսկին, դեռ մանկութիւնից ելումուտ ունենալով ազնուականների տները: Գեղեցկադէմ երիտասարդը դարձաւ իրեն եւ առանց խօսքի, միայն մի հայեացքով կարծես ուզեց ասել· "Անչափ ուրախ եմ ձեզ հանդիպելու համար, պարոն":

Եւ դարձեալ այս սենեակում, ինչպէս մի ժամանակ, կատարուեց հրաշք:

- Կը նշանակի իմ նախազգացումն ինձ չի խաբել: Ուրախ եմ, որ միմեանց դուք եկաք, - արտասանեց Մաքսիմ Նիկիֆորովիչը: Նրա աչքերը ուշադիր հետեւում էին իր երկու սիրելի աշակերտների հանդիպմանը: Նրանցից մէկն արդէն դուրս էր թռել բնից, իսկ միւսը նոր էր ներս մտնում: - Հայվազովսկի, - ապա դիմեց նա երկրորդին, - մօտեցէք եւ նայեցէք Լեբեդեւի էտիւդը: Այդ աշխատանքում դուք ամբողջապէս կը տեսնէք նրան, նրա էութիւնն ու հոգին:

Հայվազովսկին մօտեցաւ նկարակալին, որի վրայ փոքրիկ մի էտիւդ կար:

...Քամին մոլեգնել, երկնքում իրար է բերել ծանր ամպերը, ծառերն ահաբեկ խոնարհուել են, վախեցած թռչունները փախչում են հեռու, եւ դաշտում հանդուորները շտապում են պատսպարուել ելնող ամպրոպից:

Հայվազովսկին զարմացած նայում է Լեբեդեւին· մի՞թէ այս մանկադէմ, փափկասիրտ ու վտիտ երիտասարդն է նկարել բուռն, կրակոտ շարժումներով առլցուն այս ստեղծագործութիւնը:

Մաքսիմ Նիկիֆորովիչը թոյլ չի տալիս, որ Հայվազովսկին մտորումների մէջ ընկնի: Նա անհամբեր, ջութակը մեկնում է նրան ու խնդրում սկսել:

Հայվազովսկին նստում է ցածրիկ աթոռին եւ ջութակը տեղաւորում ձախ ծնկանը:

Հիմա արդէն Լեբեդեւն է համակ հետաքրքրութիւն դարձել· Նա առաջին անգամ է տեսնում, որ այդ կերպ ջութակ նուագեն: Անհամբեր, արդէն ուզում է հարցնել, երբ տեսնում է, որ Մաքսիմ Նիկիֆորովիչը մատը բերանին դրած լռութիւն է հայցում:

Հայվազովսկին նստած է լուռ, աղեղը թոյլ բռնած, հայեացքը՝ դեռ էլի նոյն էտիւդին, որտեղ ահա-ահա պիտի մոլեգնի փոթորիկը, եւ նա յանկարծ ըզգում է, որ իր մէջ նոյնպիսի խելայեղ, բուռն մի բան է ելնում...

Աչքերի առջեւ մանկութեան քաղաքն է՝ Թէոդոսիայի սեւակնած երկինքը, որը յղի է տեղատարափ անձրեւով: Աղեղը բռնած ձեռքը դանդաղօրէն բարձրանում է, պատանին կիսափակում է աչքերն, ու ծորում է մեղեդին...

Ամպրոպի որոտ կայ այդ հնչիւններ մէջ, ալիքների ահեղ շառաչ եւ անձրեւի շնչիւն, նաեւ աչքը ամուսնու ճամբին ջուր կտրած ձկնորսուհու հէգ կանչ...

Ողբում, կոծկոծում է ջութակը: Բայց ահա նա լռում է: Եւ հնչում է ուրիշ, բոլորովին նոր մի մեղեդի· ամպի որոտը խլացել է, երկինքը զուլալուել, ծովը հանդարտել, եւ ալիքները հազիւ են դիպչում ծովափին:

Այնպէս թեթեւ է, բերկրալից, եւ հեռո՜ւ-հեռո՜ւ զանգակի պէս ղօղանջում է մանկան արծաթ ծիծաղը...

Այդ երեկոյ դուրս գալով Մաքսիմ Նիկիֆորովիչի տնից, Հայվազովսկին ու Լեբեդեւը երկար ժամանակ չէին կարողանում բաժանուել իրարից: Հայվազովսկին հանեց տաք վզնոցը, որ մայրն էր գործել եւ Լեբեդեւին տալով սիրալից փաթաթել կուրծքը:

(Շար· 45)

Vient de paraître

Diaspora arménienne et territorialités(*)

Revue **Hommes & Migrations**
n° 1265, janvier-février 2007
Coordonné par Martine Hovanessian (anthropologue et chercheur au CNRS - Urmis)

A l'occasion de l'année de l'Arménie, la revue **Hommes et Migrations** a choisi d'aborder par un double questionnement les phénomènes de diaspora et de dynamiques territoriales.

La revue se situe ainsi au cœur des interrogations contemporaines sur les interactions entre la mondialisation et les migrations internationales dont les réseaux diasporiques constituent un des éléments les plus dynamiques.

Au sommaire :

— Diasporas et identités collectives, par Martine Hovhannissian;

— Les Arméniens de Marseille. Des années vingt à aujourd'hui, par Emile Témime;

— La présence arménienne dans l'entre-deux-guerres dans la région Rhône-Alpes, par Jean-Luc Huard;

— Un territoire de l'identité arménienne. Le 9ème arrondissement de Paris, par Sarah Djergaïan;

— La communauté arménienne de Thessalonique. Organisation, idéologie, intégration, par Ioannis K. Hassiotis;

— L'évolution de l'identité arménienne à Montréal. Les relations entre les parents et les écoles arméniennes, par Annick Lenoir-Achdjian;

— Identité et territoire. Les Arméniens à Los Angeles, par Sarah Mekdjian;

— La migration des Arméniens à Buenos Aires. Le réseau associatif, par Nélida Boulgourdjian-Toufeksian;

— Les Arméniens à Moscou depuis la dissolution de l'URSS, par Tamara A. Galnika.

— La migration arménienne vers Paris et sa région dans la période 1988-2004, par Hasmik Kirakosyan;

— Les Arméniens et la mémoire, par Gérard Chaliand;

— Langues et identités des Arméniens de la diaspora. Etat des lieux, par Sylvia Kasparian;

— Exils et territoires symboliques. Le rôle des revues littéraires d'après la Catastrophe, par Krikor Beledian.

(*) 4 rue René-Villermé 75011 Paris
Tél. : 01 40 09 69 19

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր։

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ։

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու։ Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ գործընթացին երկայնքին։

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու գործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝

AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գատէ – 7րդ գիծ
Հեռ.- 01· 48· 78· 02· 99
Հեռապատճէն.- 01· 42· 80· 61· 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝
Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին։

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք։

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին։

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES
DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE
BRADERIE DE NOEL
DE
CHENE FRANCE

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation de musique traditionnelle arménienne d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան ատեն։

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ։ Կ'արժէ 10 Եւրօ։ Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

arménie mon amie

AGENDA

CENTENAIRE DE
CARZOU
A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

**

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY
Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus
Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

**

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

**

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

**

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մամանաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
Թ Ա Լ Ի Ն - ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը։
Կանխաւ ապահովել տեղերը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3)Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա · Տար · 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման · Տար · 300 եւրօ (Ամերիկեան առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·754

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·754

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 19ի նախագահական ընտրութիւնը աւարտած է ժամը 20ին եւ տրուած նախնական տեղեկութեամբ՝ 76,25% եղած է մասնակցութիւնը: Քուէարկած է 77·235 հոգի: Մայրաքաղաք Ստեփանակերտի մէջ մասնակցութեան տոկոսը եղած է 64,6%, Ասկերան՝ 89,19, Հադրութ՝ 86,2, Մարտակերտ՝ 81,18, Մարտունի՝ 77,58, Շահումեան՝ 96,35, Շուշի՝ 83·64, Քաշաթաղի շրջանը՝ 85·88: Երեւանի մէջ քուէարկած է 242 Ղարաբաղցի: ԼՂՀ ընտրական օրէնքով ընտրութիւնը կայացած կը համարուի երբ ընտրելու իրաւունքի տէր քաղաքացիներու 25%ը մասնակցութիւն բերէ: Նախնական արդիւնքները կ'ամփոփուին 24 ժամ ետք, իսկ վերջնականները՝ 72: Նախագահի պաշտօնավարութեան շրջանը հինգ տարի է:

ԼՂՀ-էն, Հայաստանէն ու այլ երկիրներէ 105 լրագրող հետեւած է ընտրութեան ընթացքին, նաեւ 93 միջազգային դէտ Ֆրանսայէն, ԱՄՆ-էն, Ռուսաստանէն, Ուկրանիայէն, Իտալիայէն, Չեխիայէն, Գերմանիայէն, Պելժիայէն, Ցունաստանէն, եւլն.:

Ազրպէյճանի ընտրական յանձնախումբին մէկ յայտարարութեամբ ըսուած է որ միջազգային դէտերը պէտք է գիտակցին թէ իրենց այդ գործունէութիւնը պիտի նկատուի որպէս Ազրպէյճանի գերիշխանութեան կոպիտ ոտնահարում:

Նախագահ Ա. Ղուկասեան քուէարկելէ ետք ըսած է. "Վստահ եմ որ Լեռնային Ղարաբաղը գտնուելու է շատ վստահելի ձեռքերում եւ այն մարդը որն ընտրուելու է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահ, պատուով կատարելու է իր դերը": Ապա աւելցուցած է. "Ես լքում եմ Լեռնային Ղարաբաղի նախագահի պաշտօնը, կատարած պարտքի զգացումով":

Ինչ կը վերաբերի ընտրութեան արդիւնքը չճանչնալու Բաքուի ու այլ երկիրներու յայտարարութիւններուն, նախագահը ըսած է. "Եթէ միջազգային հանրութիւնը չի ճանաչում մեր Հանրապետութիւնում ընթացող ընտրական գործընթացները, ապա թող այլընտրանք առաջարկի, կամ էլ Ղուկասեանը պէտք է իրեն Թիւրքմէնպաշի հռչակի եւ կառավարի կէս դար": Շեշտած է յատկապէս որ ԼՂՀ-ը ընտրութիւններ կը կատարէ իր ժողովուրդին եւ ոչ թէ միջազգային հանրութեան համար: Ա. Ղուկասեան կրկնած է նաեւ լուծումի բանակցութիւններուն Ղարաբաղի մասնակցութեան անհրաժեշտ պարտադրանքը: "Ում Արցախի ժողովուրդն ընտրի նախագահ, նա պէտք է իր վրայ վերցնի այդ պատասխանատուութիւնը" ըսած է ան:

Ընտրութիւնը, ըստ Ռուսաստանէն, Գերմանիայէն, Չեխիայէն գացած դէտերու, եղած է "կատարեալ", "լաւագոյններէն մէկը": Ռուս դէտերէն մէկը ըսած է թէ ինք ղարաբաղեան հակամարտութեան անմիջական ականատեսը եղած է եւ հայ գաղթականներու ապաստան տուած, այսօր գոհ է տեսնելով թէ ինչպէ՛ս պատերազմէն ետք Ղարաբաղի մէջ կ'ապրին մարդիկ: Անոնք արդարամտօրէն կ'ընտրեն իրենց ապագան եւ ԼՂՀ ամէն մէկ քաղաքացի վստահ է որ վաղը կ'ապրի իր կայուն եւ խաղաղ երկրին մէջ:

Յուլիս 20 Ուրբաթ առաւօտ արդիւնքի մասին տակաւին ոչ մէկ տեղեկութիւն հասած էր Ստեփանակերտէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱԳ ՇԻՐԱՔ, Հանրապետութեան նախկին նախագահը չորս ու կէս ժամ ունկնդրուեցաւ Յուլիս 19ին, հարցաքննիչ դատաւոր Ալէն Ֆիլիպոյի կողմէ, ԷՌ. ՓԷ. ԷՌ.ի շինծու եւ բարեացակամ աշխատանքներու մասին: Երբ Փարիզի քաղաքապետ էր (1977 – 1995) եւ ԷՌ. ՓԷ. ԷՌ.ի նախագահ (1976 - 94): Շիրաք կը ներկայանայ որպէս "օժանդակութիւն վայելող վկայ" (այսինքն կը ներկայանայ իր փաստաբանին հետ), բայց դէպքը ինքնին աննախընթաց է: Այս շինծու աշխատանքներու մասին, Ալէն Ժիւփէ արդէն 14 ամիս յետաձգումով բանտարկութեան դատապարտուած էր եւ տարի մըն ալ չէր կրնար ընտրուիլ: 285 աշխատանքներու վրայ շուրջ 40ը շինծու կը նկատուի եւ այդ մասին է որ Շիրաք պարտի բացատրութիւններ տալ, ինչ որ կրնար չընել երբ նախագահ էր, իր պաշտօնին բերմամբ: Նախկին նախագահը բացատրութիւնները ալ կու տայ Մոնտի մէջ (Յուլիս 20) եւ հոն կ'ուրանայ որ ԷՌ. ՓԷ. ԷՌ.ը կազմակերպուած սիսթեմ մը ունէր ապօրինի ֆինանսաւորումներու համար: Ամէն պարագայի մէջ, յանցաւոր կամ անմեղ, երեւոյթը ցաւալի է եւ չի բարձրացներ Ե. Հանրապետութեան դիմագիծը եւ կը վնասէ նախագահական պաշտօնին վարկին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ լուռ չմնաց Անգլիոյ դիմաց եւ ինք ալ իր կարգին անգլիացի 4 դիւանագէտ արտաքսեց ակն ընդ ական դրութեամբ: Աւելին, Մոսկուա որոշած է այլեւս վիզա չտալ բրիտանացի պաշտօնեաներուն եւ առկախեց հակահաբեկչական իր գործակցութիւնը Մեծն-Բրիտանիոյ հետ: Անգլիոյ արտաքին նախարարը բոլորովին անարդար կը գտնէ ռուսական հակազդեցութիւնը եւ չի ծածկեր որ յուսախաբ է: Կրեմլինի բանբերն ալ իր դարմանքը յայտնած է Լիպէրասիոնի, ի տես եւրոպական մեռլաններու "ռուսատեաց գործունէութեան":

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ, Յուլիս 19ին, անձնասպանական երեք ոճրափորձեր գործուած են, որոնց հետեւանքով 50 մեռեալ կայ: Նման արարքներու վեցերորդ օրն էր, երբ իսլամապաշտները յայտարարած էին որ վրէժը պիտի լուծեն իրենց սպաննուած եղբայրներուն Իսլամապատի Կարմիր մզկիթին մէջ: Յուլիս 10էն ի վեր մեռեալներու թիւը 150էն աւելի է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարչապետութիւնը յայտարարած է Յուլիս 19ին որ Ֆիյոնի կառավարութիւնը 537 խորհրդականներ ունի զանազան նախարարութիւններու մէջ: Այս յայտարարութիւնը կը կատարուէր ճիշդ այն օրը, երբ Ֆիկառօ կ'արձագանգէր Պետութեան Խորհուրդին եւ Ելմտական ընդհանուր քննութեան մէկ ստիւթին, որ կը շեշտէր խորհրդականներու անբնական աճը որ ցոյց կու տար նաեւ թեքնոքրասիի ծանրութիւնը: Նախորդ կառավարութիւնը (Վիլփէն) նախարար գլուխ 20 խորհրդական ունէր, այժմ այդ թիւը 63 է ամէն մէկ նախարարութեան համար:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ, որ 12%ի աճ մը արձանագրած է տարւոյն երկրորդ եռամսեային, արտակարգ տնտեսական յառաջդիմութիւն մը ցոյց կու տայ եւ Գերմանիոյ ձեռքէն կ'առնէ աշխարհի տնտեսական երրորդ դիրքը: Իշխանութիւններն իսկ չեն կրցած առաջքն առնել այս յառաջընթացին, որու հետեւանքով ընկերային անհաւասարութիւններն ալ կը բազմանան:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մուճահիտիններու (նախկին ռազմիկ) նախարարը Մ. Ապպաս դատապարտած է Ֆրանսայի մերժումը Ալժերիոյ վերադարձնելու գաղթատիրութեան արխիւները (1830 - 1962): Նախարարը շեշտած է որ Ֆրանսա տրամադիր չէ վերադարձնելու այդ դիւանները որոնք "կը յայտնաբերեն ալժերացի ժողովուրդին դէմ գործուած ոճիրները եւ կը հերքեն ֆրանսական գաղթատիրութեան քաղաքակրթութեան շինծու առաքելութիւնները":

ԵՐԵՔ ԱՂՋՆԱԿՆԵՐ, որոնք հազիւ 2 տարեկան են, յաջողած են խոյս տալ Գափ տ'Ակի մանկամսուրէն եւ շուրջ կէս ժամ թափառած են փողոցէ փողոց, մինչեւ որ բնակիչ մը լուր տուած է ոստիկանութեան: Փոքրիկները կրցած են բանալ կղպուած ցանկապատերը եւ ման գալ...: Ի վերջոյ ոստիկանները բերած են իրենց մանկամսուրը եւ քննութիւն բացուած է ճշդելու համար թէ ինչպէս այդ տարիքին կրցած են փախուստ տալ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ճարտարարուեստին կարեւոր ձեռնարկներէն Փէթքիմ-ի ռուսեւղազախական ընկերութեան մը վաճառքը բաւական աղմուկ յարուցած էր երբ Թուրքերը անդրադարձած էին որ գնորդ ընկերութեան ղեկավարներէն մէկը մեծահարուստ Հայ մըն է: Հարցին միջամուխ եղած է Ազգային լրահաւաք կազմակերպութիւնը (ՄԻԹ), քննութիւն բանալով գնորդին կառոյցին, հայ գործընկերոջ եւ ապօրինի գումարներու առընչուած պնդումներու մասին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՊԱՏՍՊԱՐԱՆ, ԿԱՄ՝ ԲԱՂՆԻՔԻ ՋՈՒՐԸ ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԱՊՐԱՆՔ

ՀԲԸՄ-ի պատասխանատուները անարձագանգ ձգեցին Սփիւռքէն ու նաեւ Կիպրոսի պաշտօնական դիրքերէ ու դէմքերէ Մելգոնեանը փակելու եւ կալուածը վաճառելու իրենց որոշումին ուղղուած բոլո՛ր հակազդեցութիւնները: Բայց անմիջապէս որ ճանդումի արարքին մէջ դրական նկատելիք մը գտնուած է, լռութեան պատին վրայ ճեղք մը բացուած է: Այդ արարքը կը վերաբերի ՀԲԸՄ-ի նախագահին. ան մամուլի յայտարարութեամբ մը «սիրով կ'ողջունէ» Կիպրոսի Կրթական նախարարութեան եւ ՀԲԸՄ-ի միջեւ Յունիս 20ին ստորագրուած համաձայնագիր մը: Անով նախատեսուած է աւելի քան 400 աշակերտով տեղական դպրոց մը յառաջիկայ դասաշրջանին հիւրընկալել Մելգոնեանի մէջ: Եւ այդ մեծահոգի արարքը, կը շեշտուի թէ պիտի ըլլայ «անվճար»: Նախարարութեան առաջարկած վարձքը նուիրուեր է հիւր դպրոցին նորոգութեան պիւտճէին: Կ'ըսուի նաեւ թէ Մելգոնեան - պատսպարանի տրամադրումը «պարզ գնահատական» մըն է հայ գաղութին եւ յատկապէս ՀԲԸՄ-ին Կիպրոսի մէջ տարիներէ ի վեր վայելած աջակցութեան:

Արեւելեան ասացուածքով՝ «Բաղնիքի ջուրով բարեկամ շահել»ու այս արարքը առիթ մըն ալ եղած է տարփողելու ՀԲԸՄ-ին «կրթական, մարդասիրական, մշակութային» ծրագիրները, բնականաբար առանց փակուած դպրոցներու ակնարկութեան. նաեւ կը նշուի միութեան «բոլոր Կիպրացիներուն օգտին ծառայող ծրագիր մը մշակելու» մտադրումը: Յայտարարութիւնը կ'աւարտի Կիպրոսի նախագահին ու մշակոյթի նախարարին ուղղուած անկեղծ գնահատանքով, գործակցութեան յետագայ սերտացումի մաղթանքով:

Այնպէս կը թուի թէ հասարակ մահկանացուներուս համար անհասկնալի, բարդ գործընթաց մը գաղտնիք չունի ՀԲԸՄ-ին վարիչ մարմնին համար, որ դաւելէ ետք Մելգոնեաններու կտակին, անկէ հանելիք սերունդներուն ու յատկապէս Սփիւռքին համար անոնց կենսական դերին, «կը մտածէ բոլոր Կիպրացիներուն օգտին ծառայող ծրագիր մը մշակելու մասին»:

Ու ա՛յս ատիեան ազնուական մեծահոգութեան դէմ տակաւին տրտրնջացող ապերախտներ կը գտնուին...

Թ. ԱՐՓԻ

ՊՈԼԻՍ

ԳԸՆԱԼԸԻ ՀԱՅԵՐԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱ՞Ծ

"Աքթիւէլ" շաբաթաթերթը Յուլիս 19ի թիւով կ'անդրադառնայ Հ. Տինքի սպանութենէն ետք հայկական վարժարաններու, պատրիարքարանին կատարուած սպառնալիքներուն. կը գրէ թէ հակառակ, օրինակ՝ Գընալըի հայութեան ուղղուած կոտորածի սպառնալիքին, այդ կղզիին ապահովութեան պատասխանատուները ոչ մէկ միջոցի դիմած են. մինչդեռ, Ներքին գործերու նախարարն ալ Ներքին շրջաբերականով մը հրահանգած էր "պաշտպանութիւն սահմանել փտանգըւած ոչ-մահմետականներուն": Գընալըի հայ բնակիչները պարբերաբար հոն օրական այցի եկածներու տգեղ ակնարկութիւններուն, վիրաւորիչ արտայայտութիւններուն թիրախ կ'ըլլան:

Թերթին Թղթակիցները կ'ըսէ ոստիկանատան պատասխանատուներուն հետ խօսած ու ստուգած են որ անոնք տեղեակ իսկ չեն Ներքին գործերու նախարարութեան հրահանգին:

Գրութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով. «Առայժմ առօրեան բնականոն կը թուի Գընալըի մէջ: Սակայն վերջին եօթը ամսուան պատահարները կը յուշեն երեւոյթներէն չխաբուիլ: Հ. Տինք ամիսներով սպառնալիքի ենթարկուեցաւ, բայց մինչեւ սպանութիւնը ոչ ոք նիւթ ըրած էր "Ակօս"ի շէնքին առջեւ շրջող կասկածելի մարդիկը: Մինչեւ այն օրը երբ հայկական վարժարանները սպառնալիքի նամակներ ստացան, ոչ ոք խօսած էր որոշ վարժարաններու շրջակայքը "Դուք Հա՛յ էք" գոչելով փոքր երախաներու դիմող "աւելի մեծ տղոց" մասին: Նաեւ մինչեւ այն օրը երբ Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցիին պաշտօնեաները երկու կասկածելիներու ներկայութիւնը տեղեկացուցին Ապահովութեան, ոչ ոք ըսած էր թէ եկեղեցին սպառնալիքի թիրախ է»:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. Երբ կ'ըսենք ժողովուրդ, համայնք, անոր թիւը Փարիզի մէջ 100, Ֆրանսայի մէջ մինչեւ 500 հազար կը տրուի. թեմը իբրեւ թէ այդ ամբողջութեան կը պատկանի, բայց մեր եկեղեցիներու շուրջի մարմինները շատ սահմանափակ թիւով մարդոց կողմէ կ'ընտրուին. եւ շատեր հարց կու տան թէ ի՞նչ կապ ունին անոնք իրենց հետ:

Պ. Նախ երկու բան պէտք է զանազանել. կայ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին իր մկրտեալ զաւակներով: Կայ նաեւ այն պարագան որ այս եկեղեցին որպէսզի Ֆրանսայի պատկան իշխանութիւններուն կողմէ ճանչցուի, պարտաւոր է ընդգրկուիլ 1905ի օրէնքին մէջ: Երբ կանոնագրութիւնը կը գրուի, անիկա կ'ըլլայ նոյն օրէնքին տրամադրութիւններուն համաձայն: Բայց Հայց. եկեղեցւոյ կանոնները եւս իբրեւ յօդուած կը գրուին հոն: Ըսուած է որ ամէն մկրտեալ հայ 18 տարեկանին կրնայ անդամագրուիլ, ընտրել ու ընտրուիլ:

Հ. Շատեր կ'անգիտանան այս կէտը:

Պ. Թերեւս հաղորդակցութեան, տեղեկացնելու խնդիր է զոր եկեղեցին չէշտուած կերպով պէտք է կատարէ:

Հ. Տեղին է նաեւ յիշել թէ Փարիզի պարագային, անցեալին շատ տրտունջներ լսած ենք անձերէ որոնք դիմած են անդամագրուելու եւ մերժուած են. կամ եթէ յաջողած են վարչութեան անդամ ըլլալ, անոնց կանոնաւոր կերպով զլացուած է խօսքի իրաւունքը:

Պ. Անդամակցութեան դիմումը մերժելու օրինական ձեւականութիւն մը կայ. պէտք է ժխտումը պատճառաբանուի: Վարչական ժողովը դիմումնագիրը տեսնելէ ետք իրաւունք չունի առանց բանաւոր պատճառի մերժելու: Ատոր համար քրէական ծանր յանցանք մը գործըւած, կամ անբարոյականի համբաւ մը պէտք է ըլլայ:

Հարցին մէջ նաեւ ժողովուրդին անտարբերութիւնը կայ: Օրինակ, Փարիզի մէջ արձանագրուած անդամներու թիւը 3 հազարի մօտ է, բայց միայն 350ը կը մասնակցի ընտրութեան: Մնացեալները նոյնիսկ անդամավճար չեն տար, չեն ուզեր տալ: Լիոնի մէջ 1400 անդամ ունինք, վերջին ընտրութեան միայն 180 հոգի մասնակցեցաւ:

Եկեղեցին իրենց համար վերածուած է հիմնարկի. զայն կը յիշեն, երբ առօրեայ իրենց կրօնական կարիքները կը ներկայանան. մկրտութիւն, հարսանիք, թաղում, հոգեհանգիստ: Անկէ ետք եկեղեցին կեանքին մէջ կապ մը, տեղ մը չունենար, ինչպէս անցեալին ունէր:

Հ. Ոչ միայն Ֆրանսայի յատուկ այս երեւոյթը հիմնական հարց մը չէ՞ Սփիւռքի մեր իրականութեան մէջ:

Պ. Հիմնական հարց է. բայց ի՞նչ պէտք է ընել, ա՛ս է խնդիրը: Կարեւոր է եկեղեցականներուն պատասխանատուութեան բաժինը: Օրինակ մը տամ. երախայ կը մկրտենք, ըսենք մէկ տարեկան. պզտիկը ո՛չ խօսիլ գիտէ, ոչ դպրոց կ'երթայ: Հետը կու գայ կնքահայր մը որ հաւատք, յոյս, սէր, մկրտութիւն ըսել չի գիտեր, քահանան կ'ըսէ, ինք ալ կը կրկնէ: Զենք համարձակիր հարցնելու թէ ինքը, ծնողքը «Հայր մեր»ը գիտե՞ն առնուազն, գոնէ իրենց խօսած, հասկցած լեզուով: Ուրեմն, եկեղեցին փոխանակ քննադատելու, պիտի մտածէ թէ ի՛նչ պիտի ընէ: Եթէ հոգեւոր հովիւը իսկապէս իր առաքելութեան գլուխն է կոչումով, երբ մկրտուող երախան մեծնայ, դպրոց սկսած է արդէն, պիտի այցելէ անոր տունը, ոչ թէ միայն տնօրհնէքի, այլեւ տեսնելու թէ պզտիկը «Հայր մեր»ը սորվեցա՞ւ, «Զգործս ձեռաց մերոց»ը գիտէ՞: Պէտք է ամէն մկրտեալի հետ ինք ալ ուսուցչի նման աշխատանք տանի: Դաստիարակչական այս գործը եթէ կատարուի, վստահ եղէք, հրաշք կը պատահի Ֆրանսայի պէս դըժուարին գաղութին մէջ:

Բայց պայման է որ եկեղեցականը այդ գիտակցութիւնը ունենայ, իսկ եթէ անոր մօտ կը կաղայ անիկա, վարչական մարմինները հարկ է պարտադրանքներ դնեն:

Հ. Պայմանաւ որ վարչութիւնները ունենան այդ գիտակցութեան տէր անդամներ:

Պ. Հաւանաբար այս տեսակ զըրոյցներով, բացատրութիւններով կամաց-կամաց հունտեր սերմանենք, օր մըն ալ արդիւնք կը քաղենք:

Հ. Այս ուղութեամբ գործնական քայլեր ծրագրա՞ծ էք:

Պ. Նախ պիտի փնտռեմ ծուխերուն հաւատացեալները. անոնք որոնք հաւատքը գտած են, Աստուծոյ հետ յարաբերութեան մէջ են, բայց նման ուրիշ Հայերու հետ իրար չեն ճանչնար, առիթ չէ եղած համախմբուելու: Այդ մարդոցմով, զանոնք իրարու ծանօթացնելով պիտի փորձեմ 50 կամ 100 հոգինոց «Աստուծոյ ժողովուրդ» բուռած հաւաքականութիւնը կազմել: Կը խորհիմ որ այդ խումբը առանց հարսանիքի, մկրտութեան պահանջի ամէն Կիրակի եկեղեցի գայ եւ առով ազդէ շրջապատին ալ:

Կայ զանգուած մըն ալ որ կրօնական հարցերուն կը մօտենայ մշակութային ճամբով, ապրումներով: Եկեղեցին, ուրեմն, պէտք է նաեւ մշակոյթի տարբերակը օգտագործէ եւ այդ ճամբով հրաւիրէ զանոնք:

Հ. Եկեղեցին ի՞նչպէս կը ներկայանայ Սփիւռքի մեր պայմաններուն մէջ յատկապէս:

Պ. Սփիւռքի մեր ամէնէն գլխաւոր հարցերէն են կորուստը, ուծուրումը: Կը սփռուինք մանաւանդ աշխարհագրականօրէն: Եկեղեցիին բուն առաքելութիւնը փրկախօսական է. այսինքն, ինչ որ կորուստն է, անոր հակառակը: Ինչ որ մահ է, հակառակը կեանք է: Եկեղեցին ուրեմն կեանքի վարդապետութեան կեդրոնն է, կամ խնկութիւնը: ըՍփիւռքի մէջ եթէ կայ կորուստի հարցը, եկեղեցին փրկութեան վայրն է: Եկեղեցի բառն ալ յունարէն կը նշանակէ Աստուծոյ սեղանին շուրջ հաւաքուիլ: Ասոր համար է որ տարիներէ ի վեր կը կրկնեմ. եկեղեցւոյ առաքելութիւնը ամէնէն աւելի այսօր այժմէական է: Բայց որովհետեւ մարդիկ կը կարծեն որ կրօնքով զբաղիլը լուսանցքային հարց է, ան լքուած է եւ տեսակ մը իր որբութիւնը կ'ապրի: Բայց պէտք չէ յուսահատիլ:

Հ. Հարց է նաեւ այն որ այսօր այս բաներուն անդրադարձին տէր, զանոնք փոխանցելու հարկին գիտակցութեան տէր կղերականներն ալ մեծ թիւ չեն կազմեր:

Պ. Կը կարծեմ որ եկեղեցականները պէտք է հարցը ներկայացնեն, որպէսզի լուծումներ փնտռուին: Պատրաստութեան հարց մըն ալ կայ հարկաւ:

Նախկինները իրենց անգիտութեան մէջ հարազատ եւ հաւատքին մէջ զօրաւոր էին, քան մենք այսօր:

Հ. Վերջին հարցում մը. ձեր ընտրութենէն ետք ի՞նչպէս կը կարգաւորուի Լիոնի վիճակը:

Պ. Լիոնի, կամ Մարսէյլի առաջնորդական փոխանորդներու հարցը կայ. ըստ կանոնագրութեան, առաջնորդը իր փոխանորդները կը նշանակէ, տեղւոյն վարչական խորհուրդին համաձայնութեամբ: Բայց նախ առաջնորդական փոխանորդութեան դիւանը, խորհուրդը պէտք է կազմուի: Յետոյ դիմումնագիր մը յղէ առաջնորդին եւ թեմական խորհուրդին, որպէսզի մտածեն թէ ո՛վ պիտի նշանակուի Լիոնի եւ Մարսէյլի համար:

Տեսակցեցաւ Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ՝ ԱՀԱԶԱՆԳԻ ՄԷՋ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ ԹԱԼԱՆՈՒԱԾ ԵՒ ՀՐԿԻԶՈՒԱԾ... ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐ ԻՐԵՆՑ ՏՈՒՆԵՐԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ...

Իրաքի քրիստոնեաները ապրեցան բոլոր համայնքներու եւ փոքրամասնութիւններու հետ փոխադարձ յարգանքով, սիրով եւ խաղաղութեամբ՝ հովանիին ներքեւ իրաքեան պետութեան, որ հիմնուեցաւ 1921ին: Բոլոր շրջաններուն անոնք մասնակցած եւ համագործակցած են իրաքցի իրենց եղբայրներուն հետ՝ երկրին կառուցման, պաշտպանութեան, մշակոյթի, ճարտարարուեստի եւ քաղաքակրթութեան ծաղկումին ու վերելքին:

Դժբախտաբար Պաղտատի անկումէն ետք, 2003 Ապրիլ 9ին, երկրին քաղաքական պայմանները հիմնովին փոխուեցան խառնակ կացութիւն մը ստեղծելով ամէնուրեք: Ներքին բացարձակ անապահովութիւնն ու անկայունութիւնը լայն ասպարէզ բացին զինեալ կազմակերպութիւններու, ծայրայեղ կրօնամոլներու և բարոյազուրկ տարրերու դիմաց, որոնք համայնքային պայքարի կրակը արծարծեցին միեւնոյն ժողովուրդի զաւակներուն միջեւ: Ապա իրենց անասնային մոլուցքի թոյնը սկսան պարպել խաղաղ, հայրենասէր քրիստոնեայ հասարակութեան դէմ: Վերջերս հասան հալածանքի գագաթնակէտին քրիստոնեաներուն ուղղելով սպառնական վերջնագիր՝ կրօնափոխութեան, ճիհատի տուրքի վըճարման կամ պարտադիր տեղահանութեան եւ արտաքսման:

Անոնք թշնամի Աստուծոյ, Իրաքի եւ մարդկութեան, «քաֆըր»ներու արեան անյագ ծարաւէն խելագարած գործադրեցին իրենց սադայէլական ծրագիրը՝ առեւանգեցին հայրեր, մայրեր, տղաներ եւ աղջիկներ: Մաս մը դրամական պահանջուած գումարը վճարելով ազատ արձակուեցաւ, միւս մասը անհետացաւ: Հազարաւոր ընտանիքներ բռնի ուժով իրենց տուները լըքեցին ու փախան ոճրագործներու ձեռքէն: Քրիստոնէահալած այս ամեհի փոթորիկը 2004 Օգոստոս 1էն ի վեր հարուածեց աւելի քան երեսունհինգ եկեղեցիներ՝ ռմբակոծուած, թալանուած եւ հրկիզուած:

Քսանի մօտ արքեպիսկոպոս, վարդապետ-քահանայ եւ սարկաւագներ առեւանգուեցան, որոնցմէ հինգը սպաննուեցաւ խոր սուգի մատնելով քրիստոնեայ հասարակութիւնը, ինչպէս նաեւ այս սարսափին պատճառով փակուեցան Պաղտատի Փիլիսոփայութեան - աստուածաբանութեան համալսարանը և ժառանգաւորաց դպրեվանքը տեղփոխուելով Իրաքի հիւսիսային Այնքաուա քրիստոնեայ շրջանը: Փակուեցան նաեւ եկեղեցիներ, դպրոցներ, կեդրոններ եւ մանկապարտէզներ:

Այս դատապարտելի տխուր իրադարձութիւնները եւ քրիստոնեաներու դէմ մղուած սանձարձակ հալածանքը մղեց Իրաքի քրիստոնեայ համայնքապետները կոչ ուղղելու պետութեան, վարչապետին և խորհրդարանի նախագահին՝ պահանջելով անոնցմէ յստակ եւ վճռական դիրք՝ կասեցնելու համար եղբայրասպան այս պայքարը: Կոչ ուղղուեցաւ նաեւ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին՝ խնդրելով անոր ազդու միջամտութիւնը: Դժբախտաբար այս կոչերը, ինչպէս միշտ, յօդս ցնդեցան: Զկան աչք եւ ականջ, որ տեսնեն ու լսեն արդար Աբէլներու տանջանքն ու մահը: Պատմութիւնն ինքզինք կը կրկնէ եւ ամօթով կը դիտէ այս անասելի ոճիրները:

Իրաքի քրիստոնեայ համայնքապետներու կոչերուն զուգադիպեցաւ Անկլիքան եկեղեցւոյ ղրկած տեղեկագիրը՝ Անգլիոյ խորհրդարանի արտաքին հարցերու յանձնախումբին, որուն մէջ կը խնդրուի քննարկել քրիստոնեաներու հաւաքական գաղթի պատճառ դարձած այս սըխալները, որոնք գործուեցան Իրաքի վերջին վարչակարգի անկումէն ետք:

Հուսկ, Իրաքի քրիստոնեաներուն խօսքը կ'ուղղենք ձեզի՝ մութ մայթերու վրայ սլքտացող ոճրագործներ. մենք մէկ միլիոն եօթը հարիւր հազար կը հաշուենք: Մեզմէ վեց հարիւր երեսուն հազարը երկիրը լքեցին եւ հեռացան: Անոնք, որոնք չկարողացան Արեւմուտք կամ մեր-

ձակայ երկիրներ անցնիլ ,մօտ քըսանհինգ հազար ընտանիքներ Իրաքի հիւսիսային շրջանը գաղթեցին, ուր անտեսական ծանր տագնապ կ'ապրին: Ասիկա արդիւնքն է աւերիչ պատերազմին եւ ձեր բարբարոսութիւններուն: Մեր կրօնը սիրոյ եւ խաղաղութեան կրօն է: Ո՛ւր որ գտնուեցանք, այդպէս ապրեցանք, դաստիարակուեցանք: Սակայն, լա՛ւ իմացէք, չարի՛ գործակիցներ, մենք խաղաղասէր ենք, բայց ո՛չ երկչոտներ եւ սկզբունք ուրացողներ: Մենք մակաբայեցիներու նո՛ր սերունդ ենք: Գիտենք Աստուծոյ վկայել մինչեւ հեղումը մեր արեան: Մենք կը պատկանինք լուսեղէն զօրաբանակին, որուն զօրավարն է նոյնինքն Քրիստոս: Այս զէնքերով ասպարէզ չենք կարդար ձեզի, որպէսզի յարձակիք, ռմբակոծէք, առեւանգէք եւ ջարդէք մեզ, այլ մեր անսասան հաւատքի հանգամանքն է, զոր կը հռչակենք: Մենք կը հաւատանք, թէ նահատակներուն արիւնը բիւրեղագոյն սերմն է քրիստոնեաներուն: Կը հաւատանք նաեւ, թէ հալածանքներու մէջ է, որ եկեղեցին կը գտնէ կենսահիւթը իր յաւիտենական երիտասարդութեան: Վստահ եղէ՛ք, ով մեզ հալածող եւ խաչ հանող անծանօթներ, թէ դուք պիտի անցնի՛ք եւ Իրաքի եկեղեցին պիտի մնա՛յ:

ՀԱՅՐ ԱՆՏՈՆ ԱԴԱՄԵԱՆ
Առաջնորդ Իրաքի կաթողիկէ հայոց

«Ազդակ», Յունիս 29

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ» ՌՈՒՐԻՇ ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Տուրտանի գերեզմանատան մէջ (Էսոն նահանգ) կը հանգչի Նափոլէոն Ա.ի հայազգի ծանօթ թիկնապահ՝ Ռուստամ Ռազան (1782 - 1845) (*):

Յունիս 9ին, Տուրտանի քաղաքապետարանի եւ Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու միութեան նախաձեռնութեամբ ոգեկոչուեցաւ այդ մեծ անձնաւորութեան յիշատակը ու անոր արկածախնդրական ու սխրագործութիւններով լի կեանքը:

Նախ հիւրերը ուղղուեցան քաղաքին գերեզմանը ուր, քաղաքապետ պրն. Իվ Թաւեռնիէի եւ հայկական դեսպանատան ներկայացուցիչ՝ պրն. Վահագն Աթաբեկեանի առջեւ, պրն. Անթուան Պաղտիկեան, նախկին ռազմիկներու անունով, յուշաքար մը զետեղեց Ռուստամի շիրմաքարին վրայ, հետեւեալ մակագրութեամբ.

«9 juin 2007. Année de l'Arménie en France. A Roustam Raza, arraché à 13 ans à sa famille arménienne par l'Empire ottoman et vendu 7 fois comme esclave. Offert à l'Empereur Napoléon Ier par un sheik égyptien en août 1799, il a participé à toutes les campagnes et a servi fidèlement l'Empereur pendant 15 ans. L'Association des Anciens Combattants et Résistants Arméniens, reconnaissante».

Այս առաջին արարողութենէն վերջ, ներկաները հաւաքուեցան այն տան առջեւ - այսօր դպրոց - ուր Ռուստամ ապրած էր իր կեանքին վերջին 13 տարիները: Այդ շէնքին ճակատին ալ յուշատախտակ մը քօղազերծուեցաւ ուր գրուած է.

«Roustam Raza, Mameluk de Napoléon Ier, a vécu dans cette maison de 1834 jusqu'à sa mort en 1845».

Այս երկրորդ պաշտօնական բաժինէն վերջ, բացումը կատարուեցաւ Տուրտանի դղեակին մէջ «Roustam, un Mamelouk à Dourdan» ցուցահանդէսին ուր ներկայացուած են Ռուստամի անձնական իրեր, ձեռագիրներ ու յիշատակներ: Այս ցուցահանդէսը կարելի է այցելել «Château de Dourdan»-ին մէջ, մինչեւ Սեպտեմբեր 9:

Գովելի է Նախկին Ռազմիկներու միութեան տարած այս աշխատանքը որով կը վերարժեւորուին ու կը վերահաստատուին իրենց բուն ինքնութեան մէջ ցիրուցան եւ մոռացութեան մատնուած հայկական բեկորներ:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

(*) ՌՈՒՍՏԱՄ ՌԱԶԱՆ, բուն անունով Ռոստոմ Խաչատուրեան, ծնած է 1782ին Թիֆլիս, Ղարաբաղցի հօրմէ: Մանուկ հասակին, եօթը անգամ պիտի վաճառուի իբրեւ ստրուկ մինչեւ որ Եգիպտոս հասնելով, ծառայէ Շէյխ Էլ Պէքրիի: Ան, զինք պիտի նուիրէ իր ընկերոջ՝ Նափոլէոնին երբ ան Եգիպտոս կը գտնուէր: Այդ օրէն սկսեալ, Ռուստամ անընդհատ 15 տարի պիտի ծառայէր Ֆրանսայի կայսրին, իբր թիկնապահ, իրեն ընկերակցելով բոլոր արշաւանքներուն մէջ: Ան, միշտ ներկայ է Նափոլէոնի կողքին, զայն ներկայացնող կտաւներուն վրայ: Իբր վերջին յարգանքի տուրք իր կայսրին, Ռուստամ ներկայ կ'ըլլայ, Մամլուքի համազգեստով, 1840ին Դեկտեմբեր 15ին, Նափոլէոնի աճիւններու Էնվալիտ փոխադրութեան: Ռուստամ կը մահանայ Տուրտանի մէջ, 1845 Դեկտեմբեր 7ին:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 6. ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Մեր գրականութեան մեծագոյն դէմքերէն է. կոչուած է քերթողահայր, պատմահայր, աշխարհագիր, հռետոր, իմաստասէր: Խորենացի ծովածաւալ հմտութիւն խըտացուցած է իր պատմութեան մէջ:

Աւանդութեան համաձայն ծնած է Տարօնի Խորնի կամ Խորօնք գիւղը: Սահակի եւ Մաշտոցի կողմէ կ'ուղարկուի օտար երկիր: Կ'անցնի Եդեսիա, Պաղեստին, Աղեքսանդրիա. կը հասնի Հռոմ, Աթէնք, Բիւզանդիոն եւ հուսկ հայրենիք: Գիւտ կաթողիկոս զինք կը ձեռնադրէ Բագրեւանդի եպիսկոպոս: Ապրած է երկար. կատարած է բազմաթիւ թարգմանութիւններ եւ գրած ճառեր. մեծ ծանօթութիւն ունի Ս. Գիրքին:

Խորենացիի գրական գլխաւոր գործը ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐՔՆ է: Կը գրէ Սահակ Բագրատունիի խնդրանքով: Կը սկսի Ադամէն հասնելու Սահակի եւ Մաշտոցի: Բաժնուած է երեք գիրքերու: Առաջինը կը հասնի մինչեւ Աղեքսանդրի մահը (ՆՔ. 300) կը պատմէ Հայկի, Արմենակի, Արամայիսի, Արամի, Արայի, Երուանդի գործերը: Երկրորդով կը պատմէ Արշակունիներու հարստութիւնը (ՆՔ. 270) Արտաշէսի, Մեծն Տիգրանի, Արտաւազդի, Աբգարի, եւլն. մինչեւ քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան: Երրորդը կը սկսի Տրդատի մահէն ետք պատահած դէպքերէն՝ հասնելով մինչեւ Սահակ Մեծի եւ Մաշտոցի մահը: Կը փակէ ողբով մը Հայոց Թագին բարձումին համար:

Խորենացի խիզախ, յանդուգն միտք է, օժտուած ստեղծագործ ուժով, կորովով: Մղուած սրտի պահանջէ մը կը նուիրուի յօրինելու Հայ Ցեղին պատմութիւնը: Կը յօրինէ մեծ ազգի վայել պատմութիւն մը որ չքեղ տեսլական մը պարունակէ և լեցուն ըլլայ դիւցազններով եւ քաջագործութիւններով:

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԸ: Իր Պատմութիւնը հայրենասէր հոգիի մը յուշարձանն է: Միտքը լեցուն է ազգին մեծութեամբ: Կը սիրէ ինչ որ ցեղին կը պատկանի. երգ, զրոյց, առասպել: Կը խանդավառուի հայ դիւցազններու քաջագործութիւններով. կ'աւաղէ երբ հայ քաղաքական կեանքը մթագնի: Իր պատմութիւնը չքեղ, կեանքով եւ աւիւնով լեցուն, պատկերներով հարուստ յօրինուածք մը առած է:

ԳԻՐՔԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ: Միակն է մեր ցեղին ծագումով ըզբաղող՝ լեցնելով էական պակաս մը հայ գրականութեան մէջ: Կը ճանչնայ ուրարտացիները, արմէնները, սատրապները, տոհմային հարըստութիւնը, Պարթեւները, տեղեակ է ազգային երգերու, վէպերու, մեհենական, նախարարական գրութիւններու, եւ օտար վաւերաթուղթերու:

ԼԵԶՈՒՆ սեփական է իրեն. մաշտոցեան եւ յունաբան տարրերով ընդելուզուած. կ'աշխատի ինքնայատուկ լեզու մը ստեղծել զօրեղ, ջղուտ, ճոխ եւ չքեղ նոր բառերով եւ բարդութիւններով հարստացած: Լեզուական տեսակէտով նոր ուղղութեան մը ռահվիրան կը հանդիսանայ:

Պատրաստեց՝ ՅԻՊԷ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քսանհինգամեայ Յոբելեան
Լոնտոնի
ԳԷՈՐԳ ԹԱՀԹԱԵԱՆ
Կիրակնօրեայ Ազգային
վարժարանի 1978 - 2003

խմբագիր
ԳԱԳԻԿ ՍՏԵՓԱՆ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Երեւան

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց
Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՍՐՏԻՑ ՍԻՐՏ

Քայլում էին նրանք եւ զրուցում, մէկը միւսի առաջ բացելով միանման ձըգտումների ու երազանքների, միանման զգացումների մի ամբողջ աշխարհ: Լեբեդեւը ագահօրէն հետաքրքրւում էր Տաւրիդայով, որը նրա կարծիքով պէտք է նոյնքան գեղեցիկ լինէր, որքան Իտալիան: Նրան, հիւսիսային Դերպտ քաղաքի բնակչին, առանձնապէս հետաքրքրում էր հարաւի բնութիւնը: Նա ինքն իր հերթին Հայվազովսկուն պատմում էր Սիլվեստր Շչեդրինի մասին, որին պաշտում էին Իտալիայում, այստեղ՝ Պետերբուրգի տներում տեսած նրա նկարների մասին եւ անկեղծօրէն ցաւում նկարչի անժամանակ մահուան համար:

Այդ երեկոյ Հայվազովսկու մէջ բուռն ցանկութիւն առաջացաւ անպայման տեսնելու Շչեդրինի նկարները. չէ՞ որ նրա կտաւներում պատկերուած էր իր սիրելի միջերկրական ծովը: Այդ մղումն էլ նրան ըստիպեց վերջապէս իրագործել Ալեքսէյ Ռոմանովիչ Տոմիլովի մօտ այցի գնալու իր որոշումը: Արուեստի համբաւաւոր սիրահարին ուղղուած յանձնարարական նամակը, որ այստեղ գալիս նրան տուել էր Կազնաչէեւը, արդէն քանի ամիս է ընկած էր գրպանում, բայց ամէն անգամ, չկարողանալով յաղթահարել ներքին համեստութեան արգելակող զգացումը, նա յետ էր կանգնում այդ մտքից: Հիմա, առաջին իսկ կիրակին, նա ներկայացաւ Ակադեմիայի տեսուչին եւ թոյլտուութիւն խնդրեց. Անդրէյ Իվանովիչ Կրուտովը սիրայօժար թողեց այցի գնալու Ակադեմիայի ազատ ունկնդիր, նկարիչներին խրախուսող ընկերութեան պատուաւոր անդամ Տոմիլովին:

Որպէս Կրոնշտադտում կատարուող ճորտական աշխատանքների հրամանատար գեներալ-ինժեներ Ռոման Նիկիֆորովիչ Տոմիլովի որդի, նա երիտասարդ տարիներին ծառայել էր որպէս համհարզ հարազատ հօր մօտ: Ծեր գեներալը՝ արտակարգ խստահայեաց ու պահանջկոտ մարդ էր եւ որդու հանդէպ նոյնպիսի վերաբերմունք ունէր, ինչպէս մնացած ստորադրեալների: Բայց նա պարզապէս առիթ չէր ունենում այդ առումով դժգոհելու որդուց: Սուր մտքի տէր, արտակարգ բարի ու ճշգակատար, նա վաղ հասակից մեծ սէր ցուցաբերեց դէպի նուրբ արուեստները: Եւ ամբողջ կեանքում պատանեկան խանդավառութեամբ նկարներ, գծանկարներ, փորագրութիւններ ու գրքեր էր հաւաքում: Նրա գեղարուեստական հարուստ հաւաքածոները շուտով լայն ճանաչում գտան:

Տոմիլովի տունը նկարիչների մշտական հաւաքատեղի էր: Նրա բարեկամների թւում էին փառաբանուած նկարիչներ Օրեստ Ադամովիչ Կիպրենսկին ու Ալեքսանդր Օսիպովիչ Օռլովսկին: Տոմիլովի համար մեծ երջանկութիւն էր, որ Կիպրենսկու նման նկարիչը երկու անգամ նկարել էր իրեն:

Ահա այս անձնաւորութեան մօտ էլ այցի էր գնում տասնվեցամեայ Հայվազովսկին: Տոմիլովը նրան ընդունեց իրեն յատուկ սրտաբացութեամբ: Ալեքսէյ Ռոմանովիչը նոյնիսկ յանդիմանեց պատանուն, որ այսքան ժամանակ չէր այցելել իրեն: Վերջերս ստացուած նամակում Կազնաչէեւն իրեն հարցրել էր, թէ ի՞նչ կարծիքի է Հայվազովսկու մասին:

Առաջին իսկ րոպէներից Հայվազովսկին իրեն լաւ, անկաշկանդ զգաց այս տանը, որտեղ ինչպէս տանտէրը, այնպէս էլ այցի եկող մարդիկ արուեստի կրքոտ երկրպագուներ էին:

Նկարչութեան մասին այս հիւրասէր տանը մշտապէս տեղի ունեցող զանազան հետաքրքիր զրոյցներից, ինչպէս եւ այստեղ իշխող բերկրալից անդորրից աւելի, պատանուն յուզում եւ գրաւում էր նըկարների ու փորագրութիւնների հարուստ հաւաքածոն: Այստեղ կային Ռեմբրանդթի, Կարլ Բրիւլովի, Օռլովսկու, Կիպրենսկու եւ ուրիշ նշանաւոր նըկարիչների ստեղծագործութիւններ: Կային նաեւ Սիլվեստր Շչեդրինի այն բընանկարներից, որ նկարիչը ստեղծել էր Իտալիայում:

Հայվազովսկին երբեք չէր ենթադրել, որ աշխարհում այդքան բանաստեղծական գեղանկարչութիւն գոյութիւն ունի:

Այն ամէնն, ինչ մինչ այդ պատանին տեսել էր, մի տեսակ խամրում, տժգունում էր:

Դեռ վերջերս ինչպիսի՜ երկիւղածութեամբ էր նա դիտում Սեմէոն Շչեդրինի նկարները եւ հիմա զարմանում էր իր վրայ, թէ ինչպէ՞ս կարող էր այդքան հիանալ նրա բնանկարներով: Չէ՞ որ նրանց մեծ մասում, - որտեղ պատկերուած էին տեսարաններ Պաւլովսկից, Պետերհոֆից, Գատչինայից, - ամէն ինչ անբընական էր, պայմանական. նոյնիսկ մարգագետնում արածող կովերն ու ոչխարները, որ պէտք է գիւղական հովուերգութեան պատրանք ստեղծէին, դիտմամբ պատկերուած էին գեղեցիկ գրօսայգու փոնի վրայ:

(Շար. 46)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 22

Բ. ԿԻՐԱԿԻ ՉԿՆԻ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Ցրնծթացս պատարագի, կը քարոզէ՝ Ֆրանսայի Թեմի Բարեխնամ Առաջնորդ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝

Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

ARMENIE

- Vols Directs
- Séjours à la Carte
- Circuits accompagnés
- Extension au Karabagh

SABERATOURS
& SEVAN VOYAGES

11 rue des Pyramides 75001 Paris Tél. : 01 42 61 51 13 Fax : 01 42 61 94 53 armenie@saberatours.fr	48 Cours de la Liberté 69003 Lyon Tél. : 04 78 60 13 66 Fax : 04 78 60 92 26 sevan@selectour.com	67 La Canebière 13001 Marseille Tél. : 04 95 09 30 60 Fax : 04 95 09 30 61 marseille@wasteels.fr

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
G R A N D E
B R A D E R I E D E N O E L
DE
C H E N E F R A N C E

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM

présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

D I M A N C H E 1 6 S E P T E M B R E

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

de la région parisienne
animée par l'orchestre S P I T A K
qui se déroulera, cette année à
S E V R E S
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
au 26 rue Troyon — 92310 SEVRES
dans un cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français

□

Réservez un bon accueil au carnet de tombola qui vous parviendra fin août

P r o g r a m m e :
- Divine liturgie à 11 heures, dans le Salon du Collège
- Repas à partir de 13 heures, dans la cour, derrière le Collège
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux tombolas (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes : 20 Euros
Enfants (5-17 ans) : 12 Euros

Réservations et informations par tél. :

— Paroisse de Paris : 01 44 59 23 50
— Centre Culturel : 01 40 51 11 90

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Ցառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20: Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան առեն:

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 օր առաջ: Կ'արժէ 10 Եւրօ: Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

arménie mon amie

AGENDA

CENTENAIRE DE
CARZOU
A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

**

A R L E S
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) :
tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

**

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

V A L E N C E
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre
Mon cher frère
Les Arméniens
dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

**

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus
Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adressent aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian** avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 24
MARDI
24 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·755 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·755

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՊԱՀՈՎԵՑ

Ռ.-Թ. Էրտողան տանելէ վերջ ջախջախիչ յաղթանակ մը Յուլիս 22ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, յայտարարեց թէ կը խոստանայ յարգել երկրին լաիք նկարագիրը: Իր կուսակցութիւնը (ԱՔՓ) յաղթած է ձայներու 47,5%ով, ինչ որ իրեն կ'ապահովէ բացարձակ մեծամասնութիւն մը Ազգային Ժողովին մէջ, այլ խօսքով՝ 550 աթոռի վրայ կ'ունենայ 330էն 345 աթոռ եւ կրնայ կազմել նոր կառավարութիւնը: Էրտողանի իսլամական կուսակցութեան կը հետեւէին ընդդիմադիր գլխաւոր կուսակցութիւնը Ժողովուրդի Հանրապետական կուսակցութիւնը (սոսիալ-դեմոկրատ) ձայներու շուրջ 20,2%ով, եւ Ազգայնական Շարժումը (ծայրայեղ աջ եւ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան դէմ) ձայներու 14,4%ով:

Արդիւնքներու այս թիւերը կը վերաբերին քուէներու 80%ին բայց, պարզ է որ վերջնական արդիւնքներն ալ բան մը չեն կրնար փոխել:

Էրտողանի յաղթանակը անակնկալ մը չէ եւ պարզապէս կը հաստատէ նախատեսութիւնները: Ընդդիմութեան (Տ. Պայքալ) պայքարն ալ մեծ դեր չէ կրցած խաղալ, նոյնիսկ յանուն Մ. Քեմալի:

Իր ելոյթին մէջ, Էրտողան խոստացած է նաեւ պաշտպանել Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան եւ յարգել հանրապետական արժէքները: Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի անդամակցութեան, Պարիզը ալ Յուլիս 22ին ծանուցած է բանակցութիւններու շարունակուելու անհրաժեշտութեան վրայ, ընդունելով հանդերձ որ Թուրքիա դեռ պատրաստ չէ մաս կազմելու Եւրոպական Միութեան: Հարցազրոյցի մը մէջ, զոր տուած է յունական Քաթիմերինի թերթին, կ'ըսէ նաեւ. "Պարկեշտ ըլլանք: Թուրքիա պատրաստ չէ Եւրոպական Միութեան անդամ դառնալու եւ Եւրոպական Միութիւնն ալ պատրաստ չէ Թուրքիան ընդունելու որպէս անդամ, ո՛չ վաղը, ո՛չ ալ միւս օր": Գերմանական Տի Վելթի մէջ ալ Օ. Ռէն դիմած է Անգարայի որպէսզի արագացնէ բարենորոգումները:

Ֆիկառոյին (Յուլիս 23) հարցազրոյց մը տուած է Ժան Մարքու, որ Օվսերվէի (Թուրք քաղաքական կեանքի դիտարան) տնօրէնն է, ուր կ'ըսէ ի միջի այլոց, որ Հանրապետութիւնը փոխած է Էրտողանը եւ իր կուսակցութեան հաշուեկշիռը դրական է տնտեսական գետնի վրայ եւ դրամահոսքն ալ կրցած է բերել ընդունելի համեմատութիւններու:

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

Յուլիս 23ին կը տրուէին վերջնական արդիւնքները, որոնք ինչպէս ըսինք, մեծ փոփոխութիւններ չեն բերած: Էրտողանի ԱՔՓ-ն կը ստանայ ձայներու 46,5%ը, Ժողովուրդի Հանրապետական կուսակցութիւնը (Պայքալ) 20,79%ը, եւ ծայրայեղ աջը՝ 14,25%ը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԿԱՐԾԵՑԵԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ «1915-Ի ԴԷՊՔԵՐ»ՈՒ

"Մարմարա" օրաթերթը հիմնուելով թրքական կայքէջի մը ("Թըրքիշ Ֆորում"), կը տեղեկացնէր (Յուլիս 21) թէ վարչապետ Թ. Էրտողան շրջաբերականով մը պահանջած է այլեւս չգործածել "կարծեցեալ ցեղասպանութիւն" բացատրութիւնը, զայն փոխարինել "1915ի դէպքեր"ով: Պահանջուած է որ հրահանգը գաղտնի պահուի: Յուլիս 3 թուակիր շրջաբերականը ղրկուած է հիմնարկութիւններու եւ Սպայակոյտի Նախագահութեան: Տրուած մեկնաբանութիւնը այն է որ յատկապէս երեսփոխանական ընտրութեան նախօրեակին նման նախաձեռնութիւն Եւրոպական Միութեան ակնկալութիւններուն պատշաճելու նպատակը կը հետապնդէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

50 ԼԵՀ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ փոխադրող հանրակառք մը ահաւոր արկած մը ունեցած է Կիրակի, Յուլիս 22ի առաւօտուն Ռութ Նափոլէոնի վրայ, Վիզիլի մօտ, երբ չէ կրցած զառիվարին դառնալ եւ փոսը ինկած ու կրակ առած է: 26 մեռեալ կար եւ 24 վիրաւորներ, որոնցմէ 14ը շատ ծանր վիճակի մէջ են: Վայրը ծանօթ է որպէս վտանգաւոր եւ արգիլուած է հանրակառքերու կամ բեռնատար կառքերու, ազդարարութիւնն ալ արձանագրուած է երեք լեզուներով: Յուզումը մեծ էր անշուշտ եւ տեղւոյն վրայ փութացին Ֆրանսայի վարչապետը եւ բնապահութեան պետական նախարարը, աւելի ուշ Սարքոզի որ Կրընոպլի օդակայանը իր լեհ պաշտօնակիցը դիմաւորեց եւ միասնաբար հիւանդանոց գացին: Հանրակառքը կը վերադառնար Նոթր Տամ տը լա Սալէթէն, Կրընոպլէն 80 քմ. հեռու ուխտավայր մը: Կը թուի որ հանրակառքը շատ արագ ալ կ'երթար (70 քմ. ժամական, փոխանակ՝ 40ի) եւ վարորդը չէ կրցած կառքը կեցնել կամ գոնէ դանդաղեցնել: Քննութիւններ բացուած են ճշդելու համար արկածին բուն դրդապատճառները: Ուխտաւորները Շչեցինէն են եւ ամբողջ Լեհաստանը ցնցուած է ու եկեղեցիներն ալ (Փարիզն ալ ներառեալ) լեցուած, քանի Լեհերը խորապէս հաւատացեալ են: Այլ արկած մըն ալ պատահած է Լեհաստան (Փոզնան), երբ հանրակառք մը որ, Մոսկուա – Փարիզ կանոնաւոր կապը կ'ապահովէր ճամբէն ելած է եւ տապալած: 23 վիրաւորներ կան, որոնց հինգը ծանր վիճակի մէջ են: Հանրակառքը ռուս զբօսաշրջիկներ կը փոխադրէր:

ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒԼԻՍ 20ին եւ Կիրակի Յուլիս 22ին, ֆրանսական իշխանութիւնները ոգեկոչեցին հրեայ Ֆրանսացիներու տեղահանութիւնը: 1942 Յուլիս 16 եւ 17ին էր որ 70 հազար Հրեաներ համախմբուած են Վել տ'Իվ եւ հոնկէ տեղահանուած, մեծ մասով ալ սպաննուած: Ուրբաթ Ն. Սարքոզի գացած էր Շօահի Մեմորիալը, ուր յիշած է Շիրաքի խօսքերը (դատապարտած էր ֆրանսական պետութիւնը): Կիրակի ալ Վել տ'Իվ փութացած էին Ֆիյոն, Պ. Տըլանոյէ, Ռաշիտա Տաթի: Ֆիյոն շեշտած է Վել տ'Իվի "անջնջելի սխալը":

ԼԻԲԻԱ մեկնած է նոր պատուիրակութիւն մը, որու մաս կը կազմեն Ն. Սարքոզիի կինը, Ելիզէի ընդհանուր քարտուղարը, Եւրոպական Միութեան արտաքին հարցերու պատասխանատու՝ Պենիթա Ֆերերօ: Սկզբունքով, պատուիրակութիւնը պէտք է կարգադրէ հիւանդապահուհիներու Պուլկարիա վերադարձը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ պատանդներու մասին հակասական լուրեր տարածուեցան շաբաթավերջին (Յուլիս 21 եւ 22): Թալիպանները նախ յայտարարեցին որ գնդակահարած են երկու գերմանացի պատանդները, բայց աւելի ուշ երկրին իշխանութիւնները յայտնեցին թէ 2 Գերմանացիներէն մէկը դոհ գացած է սրտի տագնապի մը, իսկ միւսն ալ ողջ է: Բայց սպառնալիքը կը մնայ այս վերջինին համար եւ Գերմանիա վճռած է տեղի չտալ քաշելով իր զօրքերը: 24 ժամեան սպառնալիք մըն ալ կար հարաւային Քորէացի 23 պատանդներուն համար (աւետարանիչներ), որոնք առեւանգուած էին Յուլիս 19ին Քապուլէն 140 քմ. հեռու: Բանակցութիւններ ալ կը կատարուին, մինչ սպառնալիքը վերջ կը գտնէր Յուլիս 23ի իրիկունը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահուհի ընտրուեցաւ Յուլիս 21ին կին մը, ինչ որ նախընթաց չունի երկրին մէջ: Փրաթհիպա Փաթիլ 72 տարեկան փաստաբան մըն է եւ ընտրուած է ձայներու 66%ով:

Ռ. ՊԱՏԷՆԹԷՐ, արդարութեան նախկին նախարարը եւ Սահմանադրական Խորհուրդի նախկին նախագահը հարցազրոյցով մը Փարիզիէնի (Յուլիս 22) կ'ըսէ թէ "Ե. Հանրապետութեան հիմնական շեղումը այն է որ ոչ թէ դէպի նախագահական վարչակարգ կ'երթայ, այլ՝ կայսերական նախագահութիւն մը":

ԼՕԶԱՆԻ դաշնագրին 84րդ տարեդարձը Քիւրտերու բողոքի ցոյցերով նշուած է նոյն քաղաքին մէջ: Իրանի, Իրաքի, Սուրիոյ եւ Զուիցերիոյ քրտական կազմակերպութիւններուն ցոյցին աւելի քան հազար հոգի մասնակցած է: Ցուցարարները բողոքած են 1923ին ստորագրուած դաշնագրով Քիւրտիստանի չորսի բաժնուած ըլլալուն դէմ: Ցոյցը աւարտած է հանրահաւաքով մը:

ԵՂԱՆԱԿԸ բոլորովին տարբեր երեւոյթներ ունի Եւրոպայի տարածքին վրայ: Մինչ շատ փոփոխական է Ֆրանսայի հիւսիս-արեւմտեան շրջանը, տեղատարափ անձրեւներ աւեր կը գործեն Անգլիոյ մէջ եւ տեղ-տեղ ողողումները պատճառ եղած են որ հրշէջները բնակիչները տեղափոխեն: Արեւելեան Եւրոպայի մէջ ալ, մանաւանդ Ռումանիա, տօթը 42 աստիճանի հասած է եւ 12 մեռեալ կայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԲԱԿՕ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը աւարտած է, ինչպէս կը սպասուէր, Բակօ Սահակեանի յաղթանակով: Ան ստացած է քուէներու 85,42%ը մինչ երկրորդ դիրքի հասած թեկնածու Մասիս Մայիլեան ունեցած է միայն 12,21%: Մնացեալները՝ Արմէն Աբգարեան (1,26), Հրանդ Մելքումեան (0,08), Վանիա Ավանէսեան (0,03) աննշան յաջողութեամբ փակած են ընտրութիւնը: Ընտրութեան մասնակցած է 71·285 հոգի, ինչ որ կը նշանակէ ընտրողներու 77,36%ը:

Կեդրոնական ընտրական յանձնախումբին կողմէ պաշտօնական արդիւնքներու հրապարակումէն եաք թեկնածու Մասիս Մայիլեան յայտարարած է թէ Յուլիս 19ի ընտրութիւնը արցախեան ժողովրդավարութեան համար մեծ փորձութիւն եւ կարեւոր փուլ էր: Աւելցուցած է թէ ընտրարշաւի ընթացքին, նաեւ ընտրութեան օրը կանոնազանցութիւններ պատահած են, բայց անոնք որոշիչ չեն եղած:

Բ. Սահակեանը առաջին շնորհաւորողներէն եղած է Հայաստանի նախագահը: Շնորհաւորական ուղերձներ յղած են նաեւ Գարեգի Բ. Կաթողիկոսը, Հայաստանի վարչապետը, եւլն.:

Ընտրութեան դէտերը բոլորն ալ դրական գնահատականներ տուած են, շեշտելով ԼՂՀ-եան ժողովրդավարական մեծ յառաջդիմութիւնը, բնակչութեան հետաքրքրութիւնը: Միահամուռ արժեւորումը այն է որ ընտրութիւնը եղած է ազատ, անկախ, թափանցիկ, ԼՂՀ-եան եւ միջազգային օրէնքներու չափանիշներուն յարիր:

ՈՎ Է ԲԱԿՕ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ընտրարշաւի ընթացքին լայն տեղեկութիւններ չէին տրուած ԼՂՀ-եան նոր նախագահին անձին, կենսագրութեան մասին. գլխաւոր ըսուածը այն է որ ան ապահովութեան ծառայութեան տնօրէնն էր, մինչեւ անցեալ Յունիս:

Յուլիս 23ի առաւօտուն ԼՂՀ-եան Փարիզի ներկայացուցչական գրասենեակէն ունեցանք յաւելեալ տեղեկութիւն, ըստ որուն Բ. Սահակեան ծնած է Ստեփանակերտ, 1960ին: Աւարտած է Արցախի համալսարանին իրաւագիտութեան բաժինը: Նախքան այդ աշխատած է որպէս բանուոր:

1990ին ընդգրկուած է ինքնապաշտպանական ուժերուն մէջ, 1992–93 եղած է ԼՂՀ ինքնապաշտպանութեան կոմիտէի պետի տեղակալ, 1993–95 պաշտպանութեան բանակի թիկունքի սպայակոյտի պետ, իսկ 1995–96 բանակի հրամանատարի արտաքին կապերու բաժնի տեղակալ: 1997–99 եղած է Հայաստանի ներքին գործերու եւ ազգային ապահովութեան նախարարի օգնական, 1999–2001 վարած է ԼՂՀ-եան ներքին գործերու նախարարութիւնը: Այդ թուականէն մինչեւ անցեալ Յունիս Բ. Սահակեան ԼՂՀ-եան ապահովութեան ազգային ծառայութեան տնօրէնն էր եւ Ապահովութեան վարչութեան պետը: Ստացած է շքանշաններ, յատկապէս Արցախի ազատագրական պայքարին ունեցած ներդրումին համար: Ռուսաստանի ապահովութեան, պաշտպանութեան եւ օրինապահութեան հարցերով ակադեմիայի իսկական անդամ է:

Նոր նախագահը անկուսակցական է. ամուսնացած, երկու զաւկի հայր:

Բ. Սահակեան Ղարաբաղի մէջ ունի սկզբունքի տէր եւ հետեւողական անձի համբաւ: Ընտրարշաւի իր կարգախօսը եղած է. "Միասին յանուն Արցախի":

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԴԱՐՁԱՒ

Դանիէլ Վարուժանի՝ «Պատուէր» խորագրով բանաստեղծութեան՝ «Ընկեր, պատուէր մ'ունիմ քո հոգիին յանձնելու...» տողը ցցուեցաւ մտքիս մէջ, երբ ամերիկահայ գրող Արամ Հայկազի դուստրը՝ Այրիս, հեռաձայնեց. «Պարոն Հրանդ, հօրս թուղթերուն մէջ, իր ստացած եւ գրած նամակները տեսայ, քանի մը գրութիւններ եւ... իր Հայաստանի Հանրապետութեան անցագիրը: Ի՞նչ ընեմ ասոնք»:

Առանց վարանումի «Հայաստա՛ն ղրկէ» ըսի:

«Ո՞ւր ղրկեմ, որո՞ւ հասցէին»...

«Ցունիսին Հայաստան պիտի երթամ, կը տանիմ» ըսի անմիջապէս:

Քանի մը օր ետք, ապահովագրուած ծրարը հասաւ: Երկու խաւաքարտերու մէջ, խնամքով եւ ուշադրութեամբ ծալուած քիչ մը դեղնած մեծադիր էջ մը:

Զգուշութեամբ բացի թուղթը:

Արամ Հայկազի՝ Հայաստանի Հանրապետութեան անցագիրն էր, դեղնորակ, 43×28 սանթիմ թուղթ մը: Զարդանշաններով ուղղանկիւն շրջանակի մը մէջ՝ հետեւեալ գրութիւնները: Ստորեւ տրուած շեղագիրները, ձեռագիր են:

- «Հայաստանի Հանրապետութիւն» վերտառութիւն, որուն տակը ֆրանսերէնով République Arménienne

- Անցագիր No. 2173:

- Ցանուն Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան Մենք Կ. Պոլսոյ դիւանագիտական ներկացուցիչ խնդրում ենք բարեկամ եւ դաշնակից Պետութիւնների քաղաքացիական եւ զինւորական իշխանութիւններից ազատ անցք տալ Պ. Արամ Կարմիրեանի:

Ծնած Շապին Գարահիսար

Բնակիչ

Ժամանակաւորապէս Կ. Պոլսոյ

Գնում է Նիւ Եորք

Եւ նրան ի հարկին պաշտպանութիւն եւ օգնութիւն շնորհել:

Տարիք 19

Հասակ միջին (ֆրանսերէն)

Մազ սեւ (ֆրանս.)

Դիմագիծ հաւկթաձեւ (ֆրանս.)

Աչք սեւ (ֆրանս)

Յատուկ նշաններ չկայ

Տրուած Կ. Պոլիս 16 Ապրիլ 1921թ.

Գաղութային Գործերու Վարիչ (հայերէն ստորագրութիւն - Մ. սկզբնատառ, մականունը անընթեռնլի): Դիւանագիտական Պատասխանատու (ֆրանսերէնով) Յ. Թահթաճեան:

Անցագրին հակառակ կողմը կը տեսնենք Ամերիկեան Պոլսոյ Հիւպատոսարանի վիզան տրուած 1921 Ապրիլ 27ին: Կը տեսնենք նաեւ Բրիտանական Հիւպատոսարանի տրուած Ամերիկա երթալու արտօնագիրը 1921 Մայիս 4ին, ուր գրուած է՝ «Արտօնուած չէ անգլիական որեւէ նաւահանգիստ իջնել»: Անկէ զատ, Միջ-դաշնակից Անցագրային Գրասենեակի կնիքը կը հաստատէ Արամ Հայկազի մեկնումը Կոստանդնուպոլսէն 1921 Մայիս 11ին: Ամերիկա ժամանումը հաստատող կնիք չկայ: Կայ անգլերէն ձեռագրով թուական մը՝ 1921 Մայիս 29, Կիրակի: Կ'ենթադրենք, որ այս ըլլալու է Արամ Հայկազի Ամերիկա ժամանման թուականը, նկատելով որ երկու-երեք շաբաթ կը տեւէր ովկիանոսի ճամբորդութիւնը:

Հետաքրքրական քանի մը կէտեր ի յայտ կու գան:

ա- Հայաստանի Հանրապետութիւնը պաշտօնապէս Խորհրդային դարձաւ 1920 Դեկտեմբեր 2ին: Փետրուար 18, 1921ի ապստամբութիւնը վերականգնեց Հանրապետութեան կառավարութիւնը, որ տեւեց մինչեւ 1921 Ապրիլ 2: Արամ Հայկազի վիզան տրուած է 1921 Ապրիլ 21ին, բայց անցագրին վրայ չէ նշուած «խորհրդային» բառը: Ըստ Հայաստանի Ազգային Արխիւի Թանգարանի փաստաթուղթերուն, Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդայնացումէն ետք, հիւպատոսարանները շարունակած են պաշտօնապէս գործել տարբեր ժամանակշրջաններով: Այսպէս Պոլիս եւ Թեհրան մինչեւ 1921, Փարիզ մինչեւ 1923 եւ Յունաստան մինչեւ 1930ական թուականները:

բ- Անցագրին մէջ, Արամ Հայկազի ազգանունը «Կարմիրեան» գրուած է: Մինչդեռ իր բուն ազգանունը Չէքէմեան է: Այս կէտը կը լուսաբանենք ստորեւ իր կենսագրական բաժնին մէջ:

գ- Անցագրին մէջ ծննդեան թըւական չկայ. գրուած է, թէ 19 տարեկան է, այսինքն ծնած ըլլալու է 1902ին:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆԸ

Մինաս Թէօլէօլեանի՝ «Դար մը գրականութիւն» Բ. հատորին համար գրած նամակին մէջ, Արամ Հայկազ կ'ըսէ. «Ծնած եմ Շապին Գարահիսար 1900 Մարտին»: Ըստ իր դստեր Այրիսի, ան ծնած է 1900 Մարտ 9ին, Չէմէքեան գերդաստանին մէջ: Մայրը, Իւղաբեր նախապէս ամուսնացած էր Կարմիրեան անունով անհատի մը հետ, ունեցած էր Յակոբ անունով զաւակ մը որ Ամերիկա գաղթած էր 1914ին եւ ազատած Ջարդէն: Խորթ եղբօր Յակոբ Կարմիրեանի դիմումով է, որ Արամ Հայկազ կ'արտօնուի Ամերիկա գաղթել Կարմիրեան մականունով: Իւղաբեր ամուսնին մահէն ետք կ'ամուսնանայ Արսէն Չէքէմեանին հետ: Կը բախտաւորուին չորս զաւակներով: Արամ Հայկազ ամէնէն կրտսերն է: 1915ի Հերոսամարտին Չէքէմեանները ժողովուրդին հետ լեռ բարձրացած էին եւ ամիս մը դիմադրելէ ետք, Արամը կը կորսնցնէ հայրը եւ երկու եղբայրները: Կը մնան ինքը, եղբայրը՝ Հայկազ եւ մայրը: Երբ Թուրքերը կը տեսնեն կին մը երկու տղայ զաւակներով, կ'ըսեն. «մէկ տղայ կը բաւէ քեզի» ու կը սպաննեն Հայկազը մօրն ու Արամի աչքին առջեւ: Մայրը կ'աքսորուի եւ Արամ կը տարուի Քիւրտերուն քով և «Միւսլիմ» անունով չորս տարի կը մնայ Քիւրտերուն մէջ մինչեւ որ կը յաջողի փախչիլ եւ Պոլիս հասնիլ 1919ին: Այնտեղ, նախ որբանոց կը մտնէ, ապա հօրաքրոջը ջանքերով Կեդրոնական վարժարանը կ'ուսանի տարի ու կէս, վերջին վեց ամիսներուն ուսուցիչ ունենալով Յակոբ Օշականը: Հոն կը հանդիպի իր ապագայ կնոջ՝ Վարդանոյշ Մըշիկեանին, որ ծնած էր Պոլիս 1905ին:

1921ին Յունաստանի Փիրէա նաւահանգիստէն շոգենաւով կը մեկնի Նիւ Եորք, ուր կը գործէ տպագրական ընկերութեան մը մէջ, եւ միաժամանակ կը նետուի հայկական շրջանակներուն մէջ:

Այս շրջանին կը նամակցի Վարդանոյշին հետ: Բաւական դրամ խնայած ըլլալով, վեց տարի ետք կ'առաջարկէ Վարդանոյշին որ հանդիպին Փարիզ եւ եթէ դեռ կը հաւնին իրար, կրնան կեանքերնին միացնել: Վարդանոյշի Օրիան Էքսփրէս շոգեկառքի տոմսը կ'ապահովէ: Կը հանդիպին Փարիզ եւ երեք օր ետք կ'ամուսնանան: Կը բախտաւորուին երկու զաւակներով, աղջիկ մը՝ Այրիս եւ տղայ մը Հայկազ (իր նահատակ եղբօր անունով): Այրիս խմբագրի պաշտօն կը վարէ ներկայիս եւ չէ ամուսնացած: Հայկազ փաստաբան է, ամուսնացած եւ ունեցած է աղջիկ զաւակ մը Քարէն եւ տղայ մը Մարք: 2003ին, 37 տարեկանին, Մարք ինքնաշարժի արկածով մահացած է: Քարէն ամուսնացած է և զաւակ չունի: Ահա, ցաւ ի սիրտ Արամ Հայկազ ժառանգ չունի: Իր միակ ժառանգը իր գրականութիւնն է:

Արամ Հայկազի կոչումը գրելն էր: Ռուբէն Դարբինեանի խմբագրութեամբ «Հայրենիք» ամսագիրը սկսաւ լոյս տեսնել 1922ին: Այս ամսագիրը Սփիւռքահայ մտաւորականներու արգասիքին արտը եղաւ, ուր տեղ գտան գրական - ազգային - քաղաքական մտքի արտադրանքները: Արամ Հայկազի գրական առաջին գրութիւնները «Հայրենիք»ի էջերուն մէջ երեւցան: Ապա յաջորդաբար լոյս ընծայեց՝ Երիր Անկումը 1935, Ցեղին Ձայնը Ա. Հատոր 1949, Ցեղին Ձայնը Բ. Հատոր 1954, Շապին Գարահիսար ու իր Հերոսամարտը 1967, Ձորս Աշխարհ 1962, Պանդոկ 1967, Կարօտ 1971, Ձորս տարի Քիւրտիստանի Լեռներուն մէջ 1972, Ապրէք Երեխէք (հատընտիր) 1973 եւ Երջանկութիւն 1978:

Լաւատեսութիւն մը, գեղեցիկ զուարթախոհութիւն մը կը տողանցէ Արամ Հայկազի գրականութեան մէջ: Հերոսամարտ եւ տեղհանում ապրած, պարտադրաբար Միւսլիմ անունը կրած Արամը, առաջին պատեհ առիթով վերադարձաւ իր արմատներուն, իր՝ Ցեղին Ձայնին կանչին:

1962ին, Նիւ Եորքի մէջ, Հայ Գրականութեան Բարեկամներ Միութեան կողմէ նշուեցաւ Արամ Հայկազի ծննդեան 60ամեայ յոբելեանը: 1972ին Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ շրջանային վարչութիւններու կազմակերպութեամբ Արամ Հայկազի գրական գործունէութեան 50ամեայ յոբելեանը նշուեցաւ Պէյրութ, ԱՄՆ-ու Արեւելեան եւ Արեւմտեան շրջաններուն մէջ ինչպէս նաեւ Գանատա: ԱՄՆ-ու արեւելեան շրջանի ձեռնարկները կազմակերպըւած էին Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան կողմէ, որուն ատենապետութեան պատիւը ունէի: Հիւր բանախօս հրաւիրած էինք Բագին պարբերաթերթի խմբագիր՝ Պօղոս Սնապեանը Պէյրութէն: 1973ին Բագին թիւ մը նուիրեց Արամ Հայկազին:

Արամ Հայկազ կը մասնակցէր Նիւ Եորքի գրական եւ ազգային բոլոր ձեռնարկներուն: Ջերմ ու հարազատ յարաբերութիւն մը մշակուեցաւ Համազգայինի հետ: Մտաւորական Յակոբ Խաչմանեանի հետ Համաստեղի յոբելեանը ծրագրեցինք. գեղարուեստական բաժնին պատասխանատուն էի: Ցայտարարութիւնները կը գրէր շատ արագ, իսկ Խաչմանեան ճիշդ հակառակը, շատ բըծախնդրօրէն կը սրբագրէր: Միշտ հիւմուրով եւ խնդալով կ'ակնարկէր. «Խաչմանը ամէն կէտին կը նայի»: Երբ մարդիկ կը բողոքէին որ հայկական գիրքեր չեն ծախուիր, Ա. Հայկազ նորէն հիւմուրով կ'ըսէր. «Իմ գիրքերը բոլորն ալ կը ծախուին»: Հինգ հարիւր օրինակ կը հրատարակէր եւ մակագրելով գիրքերը իր ծանօթներուն եւ բարեկամներուն կը ղրկէր որոնք իրենց նուիրատուութիւններով կ'օժանդակէին հրատարակման ծախքերուն: Գրադարանիս մէջ իր ձեռագրով գիրքերը քով-քովի շարուած են: Ընտանեկան իր հարկը ջերմ էր. խակապէս հայկական տուն մը: Տիկին Վարդանոյշի հիւրասիրութիւնը տոհմական էր: Դուստրը Այրիս Չէքէմեանը մինչեւ հիմա անմասն չի մնար հայկական ձեռնարկներէ:

Արամ Հայկազ Հայաստան այցելեց 1969ին: Հիացաւ, սքանչացաւ, ուրախացաւ Հայրենիքի գոյութեամբ: Իր տառապանքի ծովը ափ հասած էր: Երբ վերադարձաւ հիացմունքով կը խօսէր Հայաստանի մասին: Իր յուշագրութիւններէն մէկուն մէջ ակնարկած է, որ կ'ուզէր երեխայի մը նման քար նետել, պատուհան մը կոտրել, որպէսզի ՀԱՅ ոստիկան մը ձերբակալէր զինք: Այդ առթիւ գրեց «Հայաստանի մեղուները չեն խայթեր» գրութիւնը:

Զուգադիպութեամբ մը Արամ Հայկազ մահացաւ 1986 Մարտ 10ին, իր ծննդեան օրէն օր մը ետք: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ 1986 Մարտ 13ին, ձեռամբ Կիլիկեան Թեմի առաջնորդ՝ երջանկայիշատակ Մեսրոպ արք. Աշճեանի: Արամ Հայկազի փափաքով մարմինը հրկիզուեցաւ և աճիւնին մէկ մասը ցրուեցաւ Ատլանտեանի ջուրերուն վրայ: Ամերիկայի այս ափը իր պաշտած Հայաստանին ամէնէն մօտիկ կէտն էր: Տիկին Վարդանոյշ մահացաւ 1994 Յունիս 3-ին:

Հետաքրքրական է նաեւ Արամ Հայկազի «կտակը», գրուած մահէն 17 տարի առաջ 1969 Մայիս 5ին: Ձեռագիր էջ մըն է՝ «Եթէ ինծի բան մը պատահի» խորագրով, որուն տակը փակագծով գրած է՝ «Այսինքն եթէ մեռնիմ»: Եօթը կէտերէ բաղկացած գրութիւն մըն է: Կը գրէ. 1) Լալ ողբալ չըլլայ: Հնարաւոր չափով ապրեցայ կեանքը՝ մահը քանի մը անգամ խաբելով: 2) Մարմինս այրեցէք եւ մոխիրը նետեցէք ծովը: 3) Թէեւ ծաղիկ շատ կը սիրեմ, բայց մահէս վերջ չեմ կրնար զանոնք վայելել, հոտտել: Գումարը յատկացուցէք ՀՕՄին եւ Հալէպի Ճեմարանին (Քարէն Եփփէ Ճեմարանին, Հ.Մ.): 4) Օրինաւոր կտակիս մէջ Այրիսին ու Հայկազին 1000ական տոլար ձգած եմ: Պէտք չունին: Դրէք Մարքին ու Քարէնին պանքան (Թոռնիկն ու Թոռնուհին, Հ.Մ.) որոնց պուքերը (Պանքի տետրակները, Հ.Մ.) կը գտնէք դարակիս մէջ կապոյտ անվըլոփին (պահարանին, Հ.Մ.): 5) work bench-ը (Աշխատասեղան, Հ.Մ.) բացէք և մէջը պահուած բոլոր փուլերը (Դրոշմաթուղթերը, Հ.Մ.) եւ արծաթ դրամները պահեցէք Քարէնին եւ Մարքին համար: 6) Իրար սիրեցէք եւ երջանիկ եղէք. կեանքը կարճ է: Ձեզ բոլորդ, բոլոր սրտով սիրեցի: Սիրեցի Ձեր կարծածէն շատ: 7) Քարէնը մի լացնէք: Արամ:

Արամ Հայկազի մահէն ետք, ընտանիքը այս «կտակ»էն աւելին ըրաւ.- 1000ական տոլար նուիրեց Քարէն Եփփէ Ճեմարանին, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եւ Ամէնօրեայ վարժարանին, Կիլիկեան Թեմի Առաջնորդարանին եւ այլ նուիրատըւութիւններ Հայ Օգնութեան Միութեան, Համազգայինին, «Հայրենիք» թերթին եւ այլն: Անոր մահուան անդրադարձաւ նաեւ «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթը: Իր հարուստ գրադարանի գիրքերուն մեծ մասը նուիրուեցաւ Պոսթընի ԱԼՄԱ հայկական գրադարանին:

«Պատուէր»ս կատարելով, անցագիրը յանձնեցի Հայաստանի Ազգային Արխիւ Թանգարանին 2007 Յուլիս 3ին, արեւմտահայ տառապալից պատմութեան մէկ նմոյշը պահպանուած տեսնելու մտայնութեամբ:

ՀՐԱՆԴ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Երեւան, Յուլիս 6

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԱՔՍՏՈՑԷՆ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼՈՒ ՏԱՐԻՆԵՐ

Այն մօտաւորապէս երեք տարիները, զորս Սիրունի 1915 Ապրիլ 24էն վերջ անցուց թաքստոցի մէջ, խորապէս ազդեցին անոր իմացական կեանքին վրայ: Ինքզինք տըուած էր գրական աշխատանքի, հո՛ն էր որ սկսած էր գրել իր առաջին լուրջ բանաստեղծութիւնները: Ծաղկուն էր նաեւ թատրոնի արուեստը ու թաքստոցի տարիներէն առաջ, ան արդէն գրած էր թատերախաղեր, ինչպէս՝ «Որդին», «Անտառը», կամ «Արծիւին բոյնը», «Բացուզոցի խնդիր մը», «Նաւասարդի դիցուհին» կամ «Եղիցի լոյս»: Իր նպատակն էր այս թատերախաղերը ղրկել Հայաստան ու ապահովել անոնց բեմադրութիւնը:

Ինք այն սակաւաթիւ մտաւորականներէն էր, որ ոստիկանութեան կողմէ փնտռուելով հանդերձ, յաջողած էր թաքստոցի մը մէջ պահուըտիլ: Իրեն պէս էին Շաւարշ Միսաքեան, փրոֆ. Ա. Խաչատուրեան, Յովհաննէս Ջէօկիւրեան, Գէորգ Մեսրոպ եւ քանի մը ուրիշներ: Որքա՞ն պիտի տեւէր փախստականի այս կեանքը, որ իրական կեանք մը չէր: 1917ին այլեւս մելամաղձոտութիւն մը եկաւ Սիրունիին վրայ, յուսահատութիւն մը, որ կը փարատէր միայն իր ապագայ կողակից Նուարդին ներկայութեամբ: Տակաւ իրարու հետ նշանուած իսկ չէին, բայց Նուարդ անօրինակ զոհողութիւն ու քաջութիւն կը ցուցաբերէր: Այդ օրերուն, երբ Սիրունիի անունն արտասանելն իսկ վտանգաւոր էր ոեւէ մէկու համար, ան իր սրտին դռները կը բանար Սիրունիին եւ կը ջանար զայն առանձին չթողուլ այդ խաւարին ու մռայլ մթնոլորտին մէջ: Ան բնականաբար չէր գիտեր թէ ի՛նչպիսի լուծի մը տակ պիտի մտնէր ապագային ալ, երբ ինք եւ իր ամուսինը Նոր Գողգոթաներ պիտի ապրէին Ռումանիա հաստատուելէ վերջ: Բայց դեռ ժամանակ կարատոր և հիմա ա՛ն էր որ քիչ մը լոյս ու լաւատեսութիւն կը պարգեւէր Սիրունիին:

1918 Նոյեմբերին երբ զինադադար հռչակուեցաւ, Սիրունիի թաքըստոցի կեանքը վերջացաւ: Աւա՜ղ, հայ մտաւորականութիւնը մեծ կորուստներ տուած էր եւ Սիրունի կը գրէր որ հազիւ քանի մը թափթփուկներ մնացած էին ձեռք առնելու համար ազգային գործերու ահաւոր բեռը:

Երկար տարիներ վերջ, Սիրունիի եղբայրը, Գրիգոր Ծոլոլեան պիտի գրէր որ ձերբակալութիւններու առաջին օրերուն երկու սխալ անձեր ձերբակալուած էին Սիրունիին հետ շփոթուելու պատճառաւ: Անոնցմէ մէկը Յակոբ Զուլլերեան կը կոչուէր, որ ձերբակալուած էր անունի նմանութեան հետեւանքով: Այս երկու սխալ ձերբակալութիւնները հաւանաբար օգնած էին, որպէսզի Սիրունի ժամանակ շահի, զինուորական համազգեստը վրայէն նետէ ու ապաստանի թաքստոցներու մէջ:

Դարձեալ Գրիգոր Ծոլոլեանն է որ կը պատմէ թէ իր եղբայրը 1915ի այդ տխուր օրերու ձերբակալութիւններէն եթէ հրաշքով կրցած էր փրկուիլ, ան իր այդ փրկութիւնը միայն էֆթիկ հանըմի տան թաքստոցին չէ՛ որ կը պարտէր: Սիրունի իր այդ փրկութիւնը նախ կը պարտէր իր հրաշալի մօրը, որ անօրինակ զոհողութիւններ աչք առնելով օգնած էր իր որդւոյն, որպէսզի ո՛չ միայն թաքնուի եւ իր հետքը կորսնցնել տայ, այլ նաեւ ապրի այդ թաքստոցին մէջ: Սիրունիի մայրը նախախնամական դեր կատարած էր այդ երկուքուկէս տարիներու ընթացքին: Բայց Սիրունի իր եղբօրը Գրիգոր Ծոլոլեանին ալ շատ բան պարտական էր, որովհետեւ Գրիգոր Ծոլոլեան այդ օրերուն ձերբակալուեցաւ իր եղբօրը՝ Յակոբ Սիրունիի տեղ:

Այդ օրերուն ոստիկանները ամէնուրեք կը փնտռէին Սիրունին եւ անոնց տունը յաճախակի կերպով կը խուզարկուէր հայ մատնիչի մըն ալ ցուցմունքներով: Գրիգոր Ծոլոլեան զինուորական էր եւ հացի բաժնետոմս ունէր հաց ստանալու համար: Օր մը, Մայիս 16, երբ Բանկալթըի քաղաքապետարանի խուցէն հաց կ'առնէր, դէմ յանդիման կու գայ Պէտրի պէյ անուն պաշտօնավարի մը հետ, որ ձեռքը կը դնէ անոր ուսին վրայ եւ հարց կուտայ.

– Դուն Յակոբին եղբայրը չե՞ս:

Գրիգոր չի կրնար պահել իր ինքնութիւնը, որովհետեւ զինուորական արտօնագրին վրայ արդէն իր անունը կար: Պաչօնեան անմիջապէս ձեռնակապ կ'անցընէ Գրիգորի ձեռքերուն ու զինքը կը տանի մինչեւ քաղաքական բաժնի մօտ Սէֆարէթհանէ կոչուած շէնքը: Ասիկա այն շէնքն էր, ուրկէ ճամբայ կ'ելլէին աքսորեալները կամ ուրկէ դատարան կը ղրկուէին ձերբակալուածները: Կը հրուի չորս մեթր քառակուսի ծաւալով խցիկի մը մէջ ուր իրեն նման քառասուն բանտարկեալներ կային, իրարու վրայ խռնուած: Զարմանքով կը տեսնէ որ հո՛ն է նաեւ հայերէնի իր ուսուցիչը՝ Տիրան Զրաքեանը: Զրաքեան սակաւէ պայուսակ մը բացած էր ու հաց-պանիր կ'ուտէր, երբ տեսաւ Գրիգոր Ծոլոլեանը: Անոր ալ հաց ու պանիր հրամցուց մտածելով որ անօթի ըլլալու է: Խցիկին մէջ էր նաեւ բանաստեղծ Լեւոն Էսաճանեանը:

Ուրեմն Գրիգոր Ծոլոլեան 36 օր մնաց այդ շէնքին մէջ, ամէն օր հարցաքննութիւններու ենթարկըւելով: Կը պահանջուէր որ յայտնէր թէ ո՞ւր թաքնուած էր իր եղբայրը՝ Սիրունին: Գրիգոր միշտ սխալ ու սուտ բաներ կ'ըսէր եւ կը յաջողէր այդ սուտերէն տեղեակ պահել իր մայրն ալ, որպէսզի մայրն ալ նոյն ձեւով խօսէր հարցաքննութիւններու ընթացքին: Երբ հարցաքննութիւնը արդիւնք չտուաւ, Գրիգոր Ծոլոլեան աքսորուեցաւ դէպի Գոնիա ու այլ տեղեր, եւ ան, իր եղբայրը փրկելու գնով, երկար ժամանակ ապրեցաւ տառապալից օրեր, մինչեւ որ Զինադադարը հռչակուեցաւ ու տուն վերադարձաւ:

Ռ. Հ.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ 13ՐԴ ՀԱՒԱՔԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՒ

Համազգայինի Ուսանողական 13րդ Հաւաքի բացումը տեղի ունեցաւ Յուլիս 15ին, Երեւանի մէջ:

Սկզբնական օրերուն Հաւաքը կը կազմակերպուէր Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանէն ներս, սակայն յետագային Լիբանանի քաղաքական եւ ապահովական վիճակին պատճառով, Հաւաքի վայրը փոխադրուեցաւ Հայաստան. ասիկա վեցերորդ տարին է, որ կը կազմակերպուի Հայաստանի մէջ:

70 ուսանողներ աշխարհի չորս ծագերէն (ԱՄՆ, Ֆրանսա, Աւստրալիա, Կիպրոս, Լիբանան, Սուրիա, Հայաստան) հաւաքուած են, թէ՛ ծանօթանալու իրարու եւ թէ Հայրենիքի շունչն ու ոգին ըմբոշխնելու: Հաւաքի առաջին օրն իսկ, անոնք այցելեցին Երեւանի Պետական համալսարան եւ հանդիպում ունեցան Համալսարանի ռեկտոր փրոֆ. Արամ Սիմոնեանին հետ, որ բացատրեց համալսարանի կառոյցը եւ աշխատելաձեւը: Ապա ուսանողները անոր ընկերակցութեամբ այցելեցին Համալսարանի գրադարանը եւ այլ բաժանմունքները:

Երեւանի Պետական համալսարանէն ետք խումբը ուղղուեցաւ Երեւանի Ամերիկեան համալսարանը, հոն եւս հանդիպումներ ունեցաւ պատասխանատուներուն հետ:

Այսպիսով, յառաջիկայ 14 օրերու ընթացքին, անոնք կ'այցելեն Հայաստանի տեսարժան վայրեր, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, հանդիպումներ կ'ունենան հայ մտաւորականութեան հետ, կ'ունկնդրեն պատմամշակութային թեմաներով դասախօսութիւններ եւ իրենց տարեկից հայաստանաբնակ ուսանողներուն հետ կը քննարկեն ժամանակակից հայ երիտասարդութիւնը յուզող զանազան հարցեր:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԻ ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Երեւան 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՐՏԻՑ ՍԻՐՏ

Անշուշտ, գեղեցիկ էին Շչեդրինի, Իվանովի, Ալեքսէեւի բնանկարները, հմայիչ՝ ուսուցչի, Մաքսիմ Նիկիֆորովիչ Վորոբիովի նկարները: Բայց նոր միայն հիանալով Սիլվեստր Շչեդրինի կտաւներում պատկերուած պայծառ ու արեւաշող աշխարհով, Հայվազովսկին կարեւոր յայտնագործութիւն արեց իր համար՝ գեղեցիկն այն է, ինչ բնական է: Շչեդրինի կտաւների այդ նիւթեղէնութիւնը հարազատ էր նրան: Չէ՞ որ նա ինքն էլ մտածել էր նոյն այդ լուսառատ ծովի ափին: Ճիշդ է, նրա հայրենի Թէոդոսիայում այդպիսի գեղատեսիլ ժայռեր ու ծովածոցեր չկային, եւ ծովի շունչն այնքան շոյիչ էր, բայց այնտեղ էլ ամրան տօթ օրերին ծովը փայլփլում էր նոյնպիսի ոսկեծուփ ցոլքերով, լոյսը նոյնպիսի տօնական շռայլութեամբ էր ողողում շուրջն ամէն ինչ, եւ ալիքների վրայ նոյնպիսի ալարկոտ դանդաղկոտութեամբ տարուբերւում էին ձըկնորսական մակոյկներ:

Հայվազովսկին երազում է այն օրուայ մասին, երբ նկարչական արուեստի բոլոր գաղտնիքներին հասու, ինքն էլ կը նախաձեռնի այնպիսի կտաւներ, որոնցում կը լինեն ծովի անհուն տարածութիւն, բարձր, ջինջ երկինք, Տաւրիդեան ափեր եւ նոյնպիսի շռայլ արեւ, ինչպէս Շչեդրինի բնանկարներում: Բայց նա համբերութիւն չունի, նաեւ յայտնի չէ, մէկ էլ ե՞րբ կը վերադառնայ Ղրիմ... Իսկ ի՞նչ կը լինի, եթէ սկսի արտանկարել Շչեդրինին: Ուղեղում յանկարծ ծագած այդ միտքն այլեւս նրան դադար չի տալիս...

Մի օր, դարձեալ այցելելով Տոմիլովին ու նրան մենակ գտնելով, Հայվազովսկին յայտնում է իր սրտի գաղտնիքն ու խորհուրդ հարցնում...

Ալեքսէյ Ռոմանովիչը առաջին իսկ հանդիպումից սիրել էր պատանուն, գընալով աւելի ու աւելի էր կապւում նրա հետ, հաղորդակից դարձնում իր գիտելիքներին, մանրամասնութիւններ պատմում իր հաւաքածոյում գտնուող իւրաքանչիւր նկարի եւ նոյնիսկ այն մասին, թէ ի՞նչն էր առիթ տուել այս կամ այն նկարչին տուեալ կտաւը նկարելու: Նա իր կրտսեր ընկերոջ համար արուեստի վերաբերեալ հազուադիւտ գրքեր էր ընտրում, ձգտելով նրա մէջ աւելի զարգացնել ու ընդլայնել գեղանկարչութեան, նրա տեխնիկայի ու պատմութեան վերաբերեալ գիտելիքները: Զըգտում էր, որ երջանիկ նախախնամութեամբ իր մօտ ուղարկուած տաղանդաւոր պատանին վերջնականապէս գար այն համոզման, որ իսկական նկարիչն իր ստեղծագործութիւններով սխրանք է կատարում, ազնուացնում մարդկանց հոգիները: Ալեքսէյ Ռոմանովիչը սիրում էր յաճախ կրկնել.

Արուեստն ունայնութիւն չի սիրում:
Գեղեցիկը հարկ է, որ լինի վեհ...

Այժմ լսելով, որ իր երիտասարդ բարեկամը ցանկութիւն ունի պատճէնելու Սիլվեստր Շչեդրինին, նա նրանից պակաս չոգեւորուեց: Եւ որոշեց նախ եւ առաջ մի լաւ ծանօթացնել Հայվազովսկուն նշանաւոր նկարչի հետ:

...Պատանին լսում էր ուշադիր, կենտրոնացած, կլանելով ամէն մի խօսքը, իսկ Տոմիլովը, յետ ու առաջ քայլելով սենեակում, պատմում էր նկարչի երջանիկ ճակատագրի մասին, նկարիչ, որին կըրթել եւ դաստիարակել էին նրա հօրեղբայրը՝ Սեմէոն Շչեդրինը, հօրեղբօր մահից յետոյ էլ՝ Միխայիլ Իվանովը: Իր խորհուրդները Շչեդրինին չէր զլացել նաեւ Ֆիոդոր Ալեքսէեւը: Այդ երեք նըշանաւոր նկարիչն էլ, ահա, ձեւաւորել էին նրա բարեբախտ ճիրքը: Այնուհետեւ, նրան ուղարկել էին Իտալիա, որտեղ յամառ, անխոնջ աշխատանքի շնորհիւ նա կարողացել էր հասնել մեծ վարպետութեան ու աննախադէպ փառքի: Նրա՝ Հռոմի, եւ յատկապէս Նէապոլի ու Սորենտոյի տեսարանները համընդհանուր ուշադրութեան էին արժանացել:

Հարուստ օտարականներն ու Իտալիան այցելող Ռուսները պատուէրախեղդ էին անում նկարչին եւ համաձայնում էին ինչքան անհրաժեշտ է սպասել, միայն թէ իրենց հետ տանէին Նէապոլի կամ Սորենտոյի՝ նրա որեւէ տեսարանը:

Եւրոպայի ամենատարբեր երկրներից այստեղ թափուած նկարիչներից իւրաքանչիւրն աշխատում էր օգտուել նրա խորհուրդներից: Իսկ ռուս նկարիչը շըռայլ էր, ոչ ոքի ոչինչ չէր մերժում: Բոլորը սիրում էին բարի ու զուարթ մաեստրոյին, յատկապէս հասարակ մարդիկ, որոնց նա միշտ ուրախացնում էր իր դրամական նուիրատուութիւններով ու սրտացաւ վերաբերմունքով: Իտալացիները հոգի էին տալիս սինիոր Սիլվեստրոյի համար:

– Այժմ էլ, երբ նրա մահուանից երեք տարի է անցել, – իր պատմութիւնն աւարտեց Տոմիլովը, – լուրեր են հասնում մեզ, որ տեղի բնակիչներն ու շրջակայքի գիւղացիները դեռ մինչեւ հիմա այցի են գնում Սիլվեստր Ֆէոդորովիչի գերեզմանին:

(Շար. 47)

arménie mon amie

AGENDA

CENTENAIRE DE
CARZOU
A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

⁂

A R L E S
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

⁂

V A L E N C E
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre
Mon cher frère
Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

⁂

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք ունին տրամադրելի դրադարանային գիրքեր, նուիրելու վարժարանի գրադարանի հաւաքածոյին:
Հեռ. – 01 · 45 · 34 · 68 · 28
06 · 37 · 01 · 15 · 96

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Անահիտ Տէր–Մինասեան 100 *Եւրօ:*

⁂

ՆԷՕՑԻ. – Սիլվա Գույումճեան 50 *Եւրօ:*

«ՅԱՌԱՋ» ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI

Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

⁂

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները՝
Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12*ին*, *Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական* խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2*ին*:

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM

présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT
LES DATES
DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
G R A N D E
B R A D E R I E D E N O E L
DE
C H E N E F R A N C E

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX
DE PARIS
organise
UNE EXCURSION à REIMS
Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ «Յառաջ» այս ամառ ալ լոյս պիտի չըտեսնէ ՕԳՈՍՏՈՍ 6էն 20: *Կը խնդրուի նկատի առնել այս պարագան հասցէի փոփոխութեան ատեն:*

Փոփոխութիւններու համար դիմել 5 *օր առաջ: Կ'արժէ* 10 *Եւրօ: Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւն չի կատարուիր այն բաժանորդներուն, որոնք առկախ հաշիւ ունին:*

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
Թ Ա Լ Ի Ն - ի
Համերգը, Հոկտեմբեր 21*ին*, «Թոպոկան» *սրահը:*
Կանխաւ ապահովել տեղերը:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Մ աղկաք աղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «Յ Ա Ռ Ա Ջ» ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 25
MERCREDI
25 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 96 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·756 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·756

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԻԱ արգելափակուած պուլկար 5 հիւանդապահուհիները եւ պաղեստինցի բժիշկը Յուլիս 24ի առաւօտեան ճամբայ ելան դէպի Սոֆիա, ինչ որ օրուան մեծ անակնկալն էր, քանի դեռ նախորդ օրը կ'ըսուէր թէ Քատաֆի նոր պայմաններ կը դնէ եւ արձակումը կը յետաձգէ: Դեռ ծանօթ չէին բանակցութիւններու կամ սակարկութիւններու մանրամասնութիւնները, բայց տիկին Սարքոզիի երկրորդ այցելութիւնը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ Ֆրանսա դեր մը խաղացած է: Ոմանք նաեւ կը դատապարտեն Ֆրանսան որ կ'ուզէ ինքզինք այդպէս ներկայացնել: Շատ են նաեւ անոնք որոնք կը քննադատեն Սեսիլիա Սարքոզիի այս այցելութիւնը, քանի ան ոչ մէկ հանգամանք ունի եւ ըստ Տանիէլ Գոհն – Պէնտիթի դիւանագիտութիւնը պէտք է թողուլ դիւանագէտներուն: Հիւանդապահուհիները եւ բժիշկը փոխադրուած են ֆրանսական օդանաւով մը, ութ տարուան արգելափակումէ ետք: Օդանաւին մէջ էին նաեւ տիկին Սարքոզի եւ տիկին Ֆէրերօ ու Էւրոպի ընդհանուր քարտուղարը՝ Գլօտ Կէան:

ՀԻԼԼԱՅԻ մէջ, Պաղտատի հարաւը, թակարդ կառքի մը միջոցաւ անձնասպանական ոճրափործ մը գործուած է այդ շիի վայրին մանուկներու հիւանդանոցի մը առջեւ, Երեքշաբթի Յուլիս 24ի առաւօտուն: 24 մեռեալ կար:

ՖՐ. ՀՈԼԱՆՏ հարցազրոյցով մը Մոնտին (Յուլիս 24) խիստ կերպով կը քննադատէ Սարքոզիի քաղաքականութիւնը, ընդունելով հանդերձ անոր "ճարպիկութիւն"ը եւ իր նախորդին հետ "խզելու իր կամքը": Բարեփոխելով Միթերանի պարսաւագիրը որ Տօլի դէմ՝ "գու տ'Էթա փերմանան", կը քննադատէ Սարքոզիի "գու տ'Էքլա փերմանան"ը:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ մէկ մասը միշտ կը մնայ աղէտալի ողողումներու տակ, տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով եւ բնակիչներն ալ կը տեղափոխուին: Նոյն աղէտը պատահած է Յուլիս 23ի գիշերը Ֆրանսայի հիւսիսային շրջանը, գլխաւորաբար Փա տը Գալէի նահանգին մէջ: Տեղ-տեղ ելեկտրական հոսանքն ալ խզուած է: Նոյնն է պարագան Անգլիոյ մէջ, ուր 60 տարի է նման բան չէր պատահած:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ վերջին արքան՝ Զահէր Շահ, որ ժողովրդավարութիւն բերած էր իր երկրին գահընկէց ըլլալէ առաջ 1973ին, մեռած է 92 տարեկանին Քապուլ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ եռօրեայ ազգային սուգ հռչակած է Լաֆրէի արկածին առթիւ եւ մեռեալներու ու վիրաւորներու ընտանիքներ ալ Կրընոպլը փութացած են Յուլիս 23ին: Ֆրանսական իշխանութիւնները առաջին քննութիւններու աւարտին հաստատած են որ լեհ ուխտաւորները փոխադրող հանրակառքը արտօնութիւն չունէր այդ ճամբէն անցնելու, ինչ որ պարտադիր է հանրակառքերու եւ բեռնակառքերու համար (աւելի քան ութ թոն):

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ Յուլիս 23ի իրենց թիւերը նուիրած են Իվ Լըթերմի կաֆին: Արդարեւ, քրիստոնեայ-դեմոկրատ (ֆլաման) կուսակցապետը որ պարտի կազմել Պելժիոյ նոր կառավարութիւնը, Շաբաթ օր, Յուլիս 21ին ցոյց տուաւ որ ծանօթ չէ իր երկրին փաուրդին, երբ հեռատեսիլէն տուած հարցազրոյցի ընթացքին Մարսէյէզը երգած է փոխանակ "Պրապանսոն"ին: Պելժիոյ ազգային տօնի այդ օրը, չէ կըցած նաեւ ըսել թէ ի՞նչ դէպք է որ կ'ոգեկոչուի այդ թուականին: Ֆլաման թերթերուն համար կատակ մըն է, մինչ Վալոնները կը գտնեն որ գրգռութիւն մըն է իրենց նկատմամբ: Յուլիս 21ը կը համապատասխանէ Լէոփոլտ Ա. Թագաւորին երդման արարողութեան, որպէս Պելժիոյ Թագաւոր 1831 Յուլիս 21ին:

ԹԱԼԻՊԱՆՆԵՐՈՒՆ համաձայն պատանդ երկրորդ Գերմանացիին առողջական վիճակը շատ ծանր է, քանի կը տառապի շաքարախտէ եւ որեւէ դարմանում չկայ: Ինչ կը վերաբերի 23 Հարաւային Գորէացիներուն, կը պահանջեն ուղղակի բանակցիլ Հարաւ-գորէական պատուիրակութեան հետ: Գտնուած է նաեւ գերմանացի մեռած պատանդին դիակը: Միւս կողմէ, ամերիկեան բանակը յայտարարած է որ շուրջ 40 ապստամբ ըսպաննած է Հելմանտի գաւառին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ Իսրայէլ ներգաղթող հրեաններու թիւը օրէ օր կը մեծնայ եւ միայն 2007ի կիսուն 3·000 հրեայ մեկնած են: Համեմատութիւնը աննախընթաց կը նկատուի 1972էն ի վեր: Այն համոզումը կայ նաեւ որ այդ ներգաղթը պիտի շարունակուի եւ հաւանաբար աճի:

ՎԷՆԷԶՈՒԷԼԱՅԻ նախագահը՝ Ուկօ Շաւէզ յայտարարած է Յուլիս 22ին, որ միջազգային այն պատասխանատուները, որոնք հրապարակաւ կը քննադատեն զինք կամ իր կառավարութիւնը իրենց այցելութեան ընթացքին երկրէն պիտի արտաքսուին: Ճշդած է նաեւ թէ որեւէ քննադատութեան առեն իրեն պէտք է լուր տալ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ՔՐՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ երեսփոխանական ընտրութեան կարեւոր արդիւնքներէն կը նկատուի քիւրտ թեկնածուներու յաջողութիւնը: Անոնցմէ 23ը (եօթը կին) ընտրուած են ու պիտի կարենան խմբակցութիւն մը կազմել Ազգային Ժողովին մէջ: Քիւրտ թեկնածուները քուէ ստացած են յատկապէս երկրին հարաւ-արեւելեան քրտաբնակ (Տիյարպէքիր, Մարտին, Ուրֆա, Մուշ, Տէրսիմ, Պիթլիս, Վան, Իգտիր, եւլն.) շրջաններէն: Թէեւ Պոլսոյ երկու ընտրաշրջանէն ալ ընտրուած Քիւրտեր կան: Քրտաբնակ շրջաններու բնակչութիւնը մեծ խանդավառութեամբ տօնած է իր թեկնածուներուն յաջողութիւնը:

Ընտրութեան արդիւնքներով ներկայացող այս տուեալը յատուկ ուշադրութեան կ'արժանացնէ քիւրտ նախկին ծանօթ երեսփոխանուհի Լէյլա Զանայի ընտրութեան նախօրեակին ըրած մէկ յայտարարութիւնը. որպէս անջատողական հակումներու տէր դատապարտուած ու տարիներով բանտարկուած երեսփոխանուհին ժամանակը հասած կը նկատէ Թուրքիոյ նահանգներու բաժանումին ու քրտական նահանգի մը հաստատումին:

Իգտիրի մէջ քիւրտ թեկնածուի մը զօրակցութեան հանրահաւաքին ելոյթ ունենալով, Լ. Զանա Անգարան հրաւիրած էր "Հանրապետութեան հիմնումի շրջանին չկրցածը այսօր ընելու": Ներկայացուցած է ՓՔՔ-ի պարագլուխ Ա. Օճալանի ձերբակալութենէն (1999) առաջին իրենց կատարած ռազմավարական փոփոխութիւնը, ըսելով. "Քիւրտերը անդրադարձան որ սահման գծել անհրաժեշտ չէ. ժողովուրդը կրնայ միասնաբար ապրիլ խաղաղօրէն. ութ տարի ջանացինք կիրարկել մեր քաղաքականութիւնը: Բայց դուք ոչինչ ըրիք: ... Ձեր առաջին ընելիքը, այսօր, ընդհանուր ներում յայտարարելն է, երկրորդը նահանգային կառավարման անցքը: Ատիկա չի նշանակեր թէ երկիրը կը մասնատուի":

Լ. Զանա ինք թեկնածու ներկայացած չէր Յուլիս 22ի ընտրութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼՂՀ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է ԼՂՀ Յուլիս 19ի նախագահական ընտրութեան առնչութեամբ: Հոն ողջունելէ ետք մօտ 80%ի մասնակցութիւնը, կ'ըսուի.

«Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.-ի եւ միջազգային մի շարք փաստաթղթերում յստակօրէն նշւում է, որ Լեռնային Ղարաբաղը պէտք է լինի ոչ միայն հիմնախնդրի կարգաւորման բանակցութիւնների կողմ, այլեւ այն, որ ընտրուած իշխանութիւնները պէտք է ներկայացնեն ԼՂ ժողովրդին:

Այս եւ այլ ընտրութիւնների անտեսումը ազնիւ չէ եւ ուղղակիօրէն հակասող ժամանակակից քաղաքական արժէքներին: Աւելին, այս կարգի մերժողականութիւնը չի կարող հասկացուել, քանզի աշխարհի այլ վայրերում, ուր եւս բացակայում է վերջնական քաղաքական կարգավիճակ ու հիմնախնդրի կարգաւորում, նման ընտրութիւններն, ինչպէս, խրախուսւում են, դիտարկւում եւ դրանց օժանդակութիւն է ցոյց տրւում:

Արցախի ժողովուրդը հաստատակամ է բանակցութիւնների միջոցով լուծել Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը՝ խաղաղութեան ու վերջնական կարգաւորման հասնելու նպատակով:

Ի տարբերութիւն այլ հակամարտութիւնների՝ Լեռնային Ղարաբաղում բնակչութիւնը մշտապէս ըստիպուած է եղել ապահովել իր սեփական անվտանգութիւնը առանց միջազգային հանրութեան օգնութեան: Նոյն կերպ նրանք յաջողութեան հասան նաեւ իրենց ժողովրդավարական գործընթացների եւ ներքին կայունութեան ապահովման գործում»:

ԳԻՒՄՐԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԶԱՒԱԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Գիւմրիի քաղաքապետ Վարդան Ղուկասեանի (Հանրապետական) զաւակը Մայիս 20էն ի վեր կը փնտռուէր այդ օրը տեղի ունեցած հրացանաձգութեան մը առնչութեամբ: Հրացանաձգութիւնը երիտասարդներու երկու խմբակի միջեւ տեղի ունեցած էր եւ քաղաքապետին զաւակը, կ'ըսուէր թէ, այդ խմբակներէն մէկուն պարագլուխն է: Հակառակորդ խմբակն ալ կը ղեկավարէր շրջանի գործարար ծանօթ դէմքերէն Ռ. Սարգսեան: Վերջերս հեռատեսիլի հարցազրոյցի մը ընթացքին քաղաքապետը խստիւ մերժած էր իր զաւկին այդ միջադէպին մասնակցութիւնը, լրասփիւռները եւ իր մրցակիցները ամբաստանելով որ զինքն ու ընտանիքը վարկաբեկել կը ջանան: Մերժած էր նաեւ ընդառաջել իր հրաժարականը պահանջող բազմաթիւ կոչերու:

Քաղաքական եւ տնտեսական մարզերուն մէջ իշխանութեան այս ակներեւ պայքարը վտանգարար պիտի չաւարտի քաղաքապետին զաւկին՝ Սպարտակ Ղուկասեանի ձերբակալութեամբ: Սակայն, հարցը հոն էր երկու խմբակներու բախումին զոհ եղած էր 12 տարեկան պատանի մը որուն դիակը վերջերս գտնուած էր խրճիթի մը անկիւնը, քայքայման վիճակի մէջ: Ընդհանուր համոզումը այն է որ ան մնացած էր կրակոցներուն, կամ կողմերէն մէկուն մէկ ինքնաշարժին տակ: Հետաքննիչները չեն ծանրացած այս տեսակէտին վրայ, եզրակացնելով թէ տղեկը մահացած է ձեռնառումբի մը, կամ այլ պայթուցիկի մը հետ խաղալու ընթացքին, հոդ չէ թէ շրջակայքի բնակիչները յայտնած են թէ ոչ մէկ պայթում լսած են այդ օրը:

Քաղաքական – տնտեսականի բախումին այլ զոհեր եղած էին քաղաքապետին երեք թիկնապահները. անոնք Ապրիլին իր կառքին ուղղուած կրակոցներէ մահացած էին, մինչ ինք միայն կը վիրաւորուէր:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՆ ՈՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը որ հակառակ չէնքի անբաւարար պայմաններուն, տարուէ տարի յաջողութեամբ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, նախակրթարանի 26 շրջանաւարտ տուած է 2006–2007 տարեշրջանին: Անոնք են. Ժօրա Աբրամեան, Լօրին Աղազարեան, Մանոն Ալեքսանտրինի, Դանիէլ Ալըճը, Թամար Պիչէր, Նուշիկ Շահմիրեան, Լիկիա Զըքըրըքճեան, Լիզա Դանիէլեան, Առնօ Տէմիրքըրան, Անահիտ Տէրտէրեան, Աշխէն Տիրէք, Թովմաս Ժեռար, Փիէր Կէօնճիւօղլու, Լօրա Իփէքչի, Հրաչ Քապէլեան, Լոռի Քուսիկեան, Նաթալի Գույումճեան, Փաթիլ Գույումճեան, Սեւան Լաֆոն, Դանիէլ Մուրատեան, Վարդան Մուրատիկեան, Զաւէն Բալուեան, Արաքս Սարեան, Տիանա Շահմիրեան, Կարապետ Ջրբաշեան եւ Մարալ Զըփճը:

Դպրոցին բոլոր դասարաններէն լաւագոյն արդիւնքներուն տէր 16 աշակերտները, որպէս քաջալերանք, արժանացած են Պետոյեան մրցանակի որ կը նշանակէ ուղեւորութիւն մը դէպի Հայաստան:

Կ'արժէ նշել նաեւ այս յաջողագոյններու խումբին անունները. Ալեքս Աւատիքօղլու, Լիզա Աւատիքօղլու, Ընծայ Շահմիրեան, Էմրիք Վարդանեան-Քուրէժ, Արմէն Թաս, Լօրիս Քիւլչէեան, Վահէ Գումրուեան, Նայիրի Դանիէլեան, Նազելի Սարեան, Մանէ Լաֆոն-Քէչիչեան, Լիզա Փոխանեան, Ցոլինէ Ալըճը, Մարի Դաւիթեան, Լոռի Շահմիրեան, Արաքս Սարեան, Աշխէն Տիրէք:

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԸԼԼԱՅ ԹԷ ԳՈՆԿՐԷՍ

Հայաստանեան լրասփիւռներ վերջերս տեղեկացուցին թէ Երեւանի մէջ բացուած է «Համաշխարհային հայկական գոնկրէս»ին երիտասարդական առաջին համաժողովը:

Ամերիկեան կարկտանով անունի տէր այս կազմակերպութեան կորիզը կը կազմէ «Ռուսաստանի Հայերու միութիւն»ը: Մարմին մը որ անհրաժեշտ է մինչեւ երկու միլիոնի թիւ տրուած գաղութի մը համար, երբ մանաւանդ ան օրէ օր կը մեծնայ գլխաւորաբար Հայաստանէն մեկնողներու հաշւոյն: Եւ Ռուսաստանի նման անծայրածիր երկրի մը մէջ ուր դժուարագոյնն է համախմբելու, հաղորդակցութեան գործը, շատ ու շատ ընելիք կ'ունենար վերոնշեալ միութիւնը:

Սակայն, ան հիմնումէն կարճ ժամանակ ետք, մինչ տակաւին Ռուսաստանի հայութեան համար տարուած գործունէութիւնը լայն չափով անծանօթ կը մնար, ամբողջ աշխարհի հայութիւնը ներկայացնելու նկրտումներ արտայայտեց. անոնց գլխաւոր բանբերը եղաւ միութեան նախագահը Արա Աբրահամեան իր ելոյթներով: Բայց գոնէ արեւմտեան Սփիւռքը, ուր մինչ այդ առաւելաբար անոր առասպելական հարստութեան, Ռուսաստանի քաղաքական վերին ոլորտին հետ յարաբերութիւններուն, նախագահ Փութինի հետ մտերմութեան մասին կցկտուր լուրեր հասած էին, անմիջապէս չընդառաջեց. մնաց պարզ լուղի դերին մէջ, Ա. Աբրահամեանի հարստութեան ու յարաբերութիւններուն մասին բաւածներէն թելադրուած խոհեմութեամբ մը:

Իրա՛ւ ալ, համայն հայութիւնը ներկայացնելու բարդ ու մեծղի գործին սկսելու համար նախապայման էր գոնէ մեր աշխարհատարած մասնիկներուն ճիշդ քարտէսը ունենալ, Ռուսաստանէն հայկական կազմակերպութեան մը նախաձեռնութեան ընդառաջելու անոնց տրամադրութիւնը չօշափել, եւն.: Բայց առաջին քայլէն իսկ այնպէս կը թուէր թէ այդ բաները այնքան ալ կարեւոր չէին մեր «գոնկրէս»եաններուն:

Ճիշդ է որ քանի մը տարի առաջ Ա. Աբրահամեան արեւմտեան կարեւոր գաղութներու այցեր տուած էր, դէմքերու, մամուլին հետ հանդիպումներ ունեցած, մեր «համաշխարհային»ը ձեւաւորելու համար: Բայց ո՛չ իր այցերը, ո՛չ անոնց ընթացքին ըրած հրաւէրները, առաջարկներ լուրջ քննարկումի փուլին հասած էին այդ գաղութներուն մէջ: Ատով հանդերձ, միջոց մը ետք չրջանառութեան մտաւ «Համաշխարհային հայկական գոնկրէս»ը:

Անոր Երիտասարդական միութեան առաջին համաժողովին բացումի ելոյթին մէջ Ա. Աբրահամեան նախ ըսած է թէ չեն յաջողած ամբողջ Սփիւռքը համախմբել. ապա Հայաստանի շահուն վահանով աղուոր լուացողական մը ուղղած է այդ հատուածին ամերիկեան թեւին. ըսած է թէ տակաւին չեն կրցած հոն մասնաճիւղ ունենալ: Անոր լուացողականը չինուած է քիչ մը շատ մաշած և ոչ անպայման տեղին կաղապարներով, ամերիկահայութիւնը միանական չէ, կազմակերպութիւններու միջեւ պայքար կայ, եւ այլն: Յաջորդած է ըսուածներուն արդարացում-պատեանը. այդ կացութիւնը չի նպաստեր Հայաստանի շահերուն, մանաւանդ որ երկիրը համեմատած իր դրացիներուն ծանր վիճակի մէջ է, եւլն.

Ա. Աբրահամեան տեղեկացուցած է տակաւին թէ Հոկտեմբերին գիտաժողով մը պիտի նուիրեն այն նիւթին թէ Սփիւռքը ի՛նչ չափով կրնայ օգտակար ըլլալ Ղարաբաղեան հարցին լուծումին:

Ըսե՛նք որ հասկնալի, աւելին՝ փափաքելի է ամբողջ հայութիւնը խմբելու ձգտումը. ինչո՛ւ ոչ: Պայմանաւ որ ատիկա ընելու բաւարար ճանաչում ամբարուած, անհրաժեշտ լծակները ապահովուած, համաձայնութիւններ գոյացած ըլլան, եւլն.: Ա. Աբրահամեանի գլխաւորած միութիւնը, կամ գոնկրէսը, լրացուցա՞ծ են այդ պայմանները, եթէ համախմբումի ձգտումը անկեղծ է եւ իսկապէս Հայաստանի օգուտի մտահոգութենէն մեկնած:

Աւելի տեղին գործելակերպ պիտի չըլլա՞ր, նաեւ աւելի համոզիչ, եթէ «համաշխարհային»ի ձգտելէ առաջ Ռուսահայերու միութիւնը սկսէր ի՛ր դրան առջեւը մաքրելով. միանական դարձնէր նախ Ռուսաստանի հայութիւնը որպէս համայնք, զայն օժտելով առնուազն դպրոցական ցանցով մը որ երաշխիք կ'ըլլար մնացածին: Մինչեւ 2-2.5 միլիոն տրուած թիւերով ըՍփիւռքի այդ հատուածը քանի՞ ամէնօրեայ դպրոց ունի: Հայութեան «համաշխարհային»ի մը ձգտելէ առաջ, օրինակ, այդ մասին մտածել աւելի օգտակար կ'ըլլար. թէեւ անշուշտ նման ցանցի ձեռնարկել, «գոնկրէս»ի մը նախագահութեան փայլին տեղ միայն փշոտ հարցեր կը պարտադրէ:

Կայ մանաւանդ Ռուսաստանի մէջ սպաննուած Հայերու պարագան. այդ մասին ձայն բարձրացնել, կանխելու լծակներ պահանջել շատ աւելի անյետաձգելի, կենսական խնդիր է, քան ցանկալի «համաշխարհային»ը, կամ Հայաստանի շահուն, օգուտին պարագայական յանկերգը:

Իսկ ինչ կը վերաբերի այդ օգուտին նիւթական երեսակին, հետաքրքրական է գիտնալ թէ Ռուսաստանի ստուար գաղութին, մանաւորաբար միջազգային համբաւի տիրացած մեծահարուստներուն մասնակցութիւնը ի՛նչ կ'ըլլայ «Հայաստան» հիմնադրամին կազմակերպած հանգանակութեան արշաւներուն: Այո՛, լրասփիւռներով կը ծանուցուին Ա. Աբրահամեանի կարեւոր նուիրատուութիւնները. իսկ մնացա՞ծը: Այդ մեծահարուստներուն մասին աւելի կը լսենք Երեւանի նորակառոյց երկնաքերներուն տիրութեան լուրերով, բայց հազուադէպօրէն, երբ նիւթը կը վերաբերի հանրանպաստ մասնակցութեան:

Նիւթական միջոցներու գոյութեամբ միշտ եւ ամէն տեղ կարելի է համագումար, համաժողով, համա, համա կազմակերպել, բացումի, փակումի սրտցաւ ճառեր արտասանել, ախոյսալ, քննադատել, եւլն.: Բայց իրականութիւնը առանց անհրաժեշտ ենթախորքին, «համմէ՞» մը իսկ պիտի չըսէ այդ բոլորին, անոնց գլխարկին վրայ «միութիւն» արձանագրուած ըլլայ, թէ «Գոնկրէս»:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԴԵՌ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ՑՕԱՄԵԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Աշխարհաշրջում լրագրող եւ հրապարակագիր Թորոս Թորանեանը գրախօսական յօդուած մը գրած էր Պարոյր Աղպաշեանի վերջերս հրատարակած գիրքին մասին. գիրք՝ որ կը վերաբերէր Լիբանանի վրայ հրէական վերջին յարձակման, Լիբանանի ժողովուրդին կրած տառապանքին ու հերոսական դիմադրութեան, Հըզպալլայի գլխաւորութեամբ: Այդ առթիւ յետադարձ ակնարկ մը նետելով Լիբանանի մօտիկ անցեալի աւելի դառն փորձառութեան վրայ, միջ-համայնքային ու եղբայրասպան կռիւներու վրայ, անդրադարձեր էր այդ մասին գրըուած գիրքերու, առանց անոնց հեղինակները յիշելու, բայց առանձնապէս յիշելով ողբացեալ Գառնիկ Ադդարեանը: Բայց քանի որ ձեռնարկեր էր այդ շնորհակալ աշխատանքին, լաւ պիտի ըլլար որ կարկինը աւելի լայն բանալով ակնարկը աւելի ամբողջական ըրած ըլլալու համար, անդրադառնար նաեւ նոյն ժամանակաշրջանի եւ նիւթի մասին ուրիշ գրողներու, ինչպէս Արշակ Գազանճեանը «Մերին Ամերիկան» գիրքով, Հայկ Նագգաշեանը «Անաւարտ պատմութիւն»ով եւ գուցէ ուրիշներ: Այո՛, անաւարտ պատմութիւն՝ որ դեռ կը շարունակուի 60 տարիէ ի վեր:

Ամէն պարագայի, շնորհակալ եմ Թորոսին որ այս յօդուածը գրելուս պատճառ եղաւ:

∴

Եղբայրասպան այդ կռիւները բնական եւ անյաղթահարելի պատճառներ չունին: Անոնք կը նմանին այն հրդեհին, կամ կրակին, որոնք պիտի մարէին եթէ նոր վառելանիւթ չհայթայթուէր եւ հրահրողներ չգտնուէին: Այլապէս, ինչպէ՛ս բացատրենք այն իրականութիւնը, որ Իսրայէլ Հըզպալլայէն ծեծ ուտելէ յետոյ, իր վրէժը լուծել փորձեց լիբանանցի խաղաղ ժողովուրդէն՝ անոր կենսական կառոյցները՝ ելեկտրակայաններ, կամուրջներ, ու ճամբաներ քանդելով: Լիբանան գիտցաւ ու կրցաւ դիմադրել արտաքին թշնամիին, բայց գլուխ չկրցաւ ելլել ներքին թշնամիներուն հետ: Այդ ներքին թշնամութիւններուն պատճառած պատերազմը շուրջ 40 տարիէ ի վեր կը շարունակուի, աքինաքամ ընելով ժողովուրդը: Այդ պատերազմը իր պատճառած աւերին ու մահուան զուգահեռ՝ արտագաղթելու կը մղէ ժողովուրդը, ինչ որ Իսրայէլի եւ իր հովանաւորներուն ծրագրած դաւադրութեան կորիզն է: Որովհետեւ, խաղաղութիւնը բարգաւաճում եւ տնտեսական հզօրութիւն յառաջ կը բերէ եւ այդ բոլորին համագումարը կ'ըլլայ քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական ուժ: Ապացոյց՝ 1967-էն ի վեր կատարուած բազմաթիւ յարձակումներով Իսրայէլ չկրցաւ ընկճել լիբանանցի ժողովուրդին դիմադրական կամքը, հակառակ զինական իր գերակշիռ ուժին եւ իրեն աջակցող միջազգային դաւադրութեան:

Միջազգային այդ դաւադրութեան վերջին ապացոյցն է Անգլիոյ պաշտօնաւարտ վարչապետ Թոնի Պլէրի Միջին Արեւելքի մասնաւոր ներկայացուցիչ նշանակումը ՄԱԿ-ի կողմէ: ՄԱԿ՝ որ մուկի վերածուած է իր ամերիկացի տիրոջ տրամադրութեան տակ: Վարչապետութեան շրջանը դեռ չաւարտած՝ նախագահ Պուշի մտահոգութեան առարկան էր իր հաւատարիմ «գործակից»ին եւ համաշխարհային կայսրութեան ձգտող իր ծրագիրներուն ծառայող մունետիկին ապագան: Նախագահ Պուշ շուտով գտաւ լուծումը, որ ամերիկեան նեցուկով եւ նիւթական միջոցներով ՄԱԿ-ի ղեկավարութիւնը մղեց Թոնի Պլէրին այդ պաշտօնը տալու, անոր ապահովելով դրամական ճոխ վարձատրութիւն եւ միջազգային վարկ: Թոնի Պլէր, իբր Անգլիոյ վարչապետ, իր պաշտօնավարութեան տասը տարիներուն ընթացքին ե՞րբ դադրած է Իսրայէլի ծառայելէ, որ հիմա, իրաւարարական լիազօրութիւններով անաչառ միջնորդութիւն կատարէ: Ինչպէս ժողովրդական առածը կ'ըսէ՝ գայլը ոչխարներուն պահապան կարգուեցաւ:

Բայց չուշացաւ արար, յատկապէս պաղեստինցի ժողովուրդին դժգոհութիւնն ու հակազդեցութիւնը: Արաբ ժողովուրդը աւելի քան կէս դարու փորձառութեամբ գիտէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արդարադատութեան եւ արաբասիրութեան աստիճանաչափը, որ միշտ Իսրայէլի շահերուն ի նպաստ եղած է: 1948ին Իսրայէլի ստեղծումին ընթացքին ու յետոյ մղուած բոլոր պատերազմներուն անոնք միշտ քաղաքական ու զինական օժանդակութիւն ցոյց տուած են Իսրայէլին, յաճախ իրենց օդանաւերով մասնակցելով պատերազմին:

Արաբ կարգ մը ղեկավարներ պարտադրաբար, կեղծաւորաբար, կամ միամտաբար կրնան ողջունել Միջին Արեւելքի մասնաւոր պատուիրակը, սակայն, վաթսունամեայ դառն փորձառութեամբ իմաստնացած պաղեստինցի ժողովուրդը չի հաւատար Արեւմուտքի, յատկապէս Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու բարի մտադրութեան:

Ինչպէս գիտենք, այս դաւադրութեան հեղինակը նախագահ Պուշն է, որմէ տարբեր բան չէր սպասուեր արդէն: Իր նախագահութեան ամբողջ շրջանին չարիք պատճառող գործունէութիւնը շատ աւելի գերակշիռ է, քան բարի գործերը: Ապացոյց՝ Աֆղանիստանի եւ Իրաքի պատերազմները, որոնք տասնեակ հազարաւոր ամերիկացի երիտասարդներու մահուան պատճառ եղան, հարիւր հազարաւորներ ալ հաշմանդամ ձգելով: Մեռեալներուն մասին տրուած պաշտօնական թիւերը նկատի չունին հազարաւոր ամերիկարնակները, որոնք ճակատ կը մեկնին, ողջ վերադառնալու պարագային Կրին քարտ ստանալու համար:

Աշխարհին տիրելու ձգտող այս նոր Հիթլէրէն իրապաշտ չէ բարի

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ, ՍՎԵՏԼԱՆԱՆ ԷՆՎԱԼԻՏԻ ՄԷՋ

Հայաստանի տարուան փակումի պաշտօնական թուականէն (Յուլիս 14) ետքն ալ ձեռնարկները կը շարունակուին. կան բացուած եւ տեւող ցուցահանդէսներ, կ'ըլլան նաեւ համերգներ, եւլն.: Տարուան նշելիներէն ըլլալու կոչուած երաժշտական երեկոյ մըն էր Էնվալիտի Սէն Լուի տաճարին մէջ կազմակերպուածը, Յուլիս 18ին: Երկու մասով յայտագրով մը Հայաստանի երաժշտութեան մարզի ամէնէն գնահատուած անունները քով-քովի էին հոն. Կոմիտաս լարային քառեակը եւ դաշնակահար Սվետլանա Նաւասարդեան: Երկուքն ալ ծանօթ են փարիզահայութեան որ կարեւոր տոկոս կը ներկայացնէր շուրջ 300 հոգինոց լսարանին մէջ:

Քառեակը՝ Եդուարդ Թադէոսեան (ջութակ), Ալեքսանդր Քոսէմեան (ջութ), Սուրէն Հախնազարեան եւ Արամ Թալալեան (թաւջութակ), Շուպէրթի լարային «Ռոզամունտ» քառանուագով եւ Կոմիտաս - Ասլամազեանի «Հայկական մանրանկարներ»ով, ապա «Կռունկ»ով արդէն գրեթէ լման յայտագիր մը մեկնաբանեց. մե՛ղք որ փոքրածաւալ սրահի սահմանուած անոնց նուագը գրեթէ կորսուեցաւ այդ մեծղի տաճարին մէջ եւ ունկնդիրը անոր հետեւելու, ձայն վայելելու պայքար մղեց առաջին բաժնին երկայնքին:

Յաջորդեց անհարկի ու անհասկընալի կերպով երկարած միջնարար մը, որմէ ետք բեմ բարձրացաւ Սվետլանա Նաւասարդեան:

Հայտընի տօ մաժէօր սոնաթով սկսած անոր բաժինը յատկապէս Պրահմսի Գափրիչիօ եւ Ինթէր մեծծօյով մոռցուց վատնուած առաջին մասին ախտոսանքը: Դաշնակահարուհին անցաւ Շոփէնի հինգ մազուրքաներուն եւ երկու վալսերուն, անգամ մը եւս անդրադարձնելով դժուար հաւասարելի թէքնիքին եւ շատ իւրայատուկ մեկնաբանողի իր մեծ կարողութեան:

Սակայն յայտագրին այս մասն ալ չափէն աւելի ծանրաբեռն էր, մանաւանդ քառեակին նուագին հետեւելու դժուարութենէն քիչ մը յոգնած, երկարատեւ ընդմիջումին ցըրուած ունկնդիրին համար: Եւ կային տակաւին Ա. Խաչատուրեանի Ուզունտարան եւ Սուրբերու պարը: Ապա Մոցարթի «Թրքական քայլերգ»ով, Կլիւքով հրամցուած պիեսը: Կարելի չէ մեղադրել բոլոր անոնք որոնք այս բաժինին կէսէն մէկ-մէկ սկսան մեկնիլ տաճարէն:

Ի վերջոյ, լաւագոյն չափազանցութիւնն ալ չափազանցութիւն է. եւ ցուցադրելու, հպարտանալու թերեւս բարի տրամադրութիւնը հակառակ արդիւնքին կը յանգեցնէ:

Ա. Թ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Լեւոն Շանթ» կեդրոնի «Արմէնեան» սրահին մէջ, Յունիս 25ին, բացումը կատարուած է Համազգայինի «Թորոս Ռոսլին» կերպարուեստի դպրոցի Պուրճ Համուտի 2006-2007 տարեշրջանի հաւաքական ցուցահանդէսին: Լ. Շանթ գեղարուեստական կեդրոնի խնամակալութեան անունով բարի գալուստ մաղթած է Ժանէթ Եափուճեան եւ ներկայացուցած գործերը ինը ամիներու աշխատանքի: Ան դիտել տուած է որ «Թորոս Րոսլին»ի գտած յաջողութիւնը լաւագոյն ապացոյցն է մանկավարժներուն կատարած արդիւնաւէտ գործունէութեան: Այս առիթով, խօսք առած է նաեւ ցուցահանդէսի բացման նախագահ Յարութիւն Թորոսեան որ շեշտը դրած է մանկական գծագրութիւններուն ունեցած մեծ կարեւորութեան եւ իմաստին վրայ: Իր խօսքի աւարտին կոչ ուղղած է ծնողներուն քաջալեր հանդիսանալու իրենց զաւակներուն, որպէսզի անոնք մտնեն արուեստի տարբեր մարզերու մէջ, սակայն ոչ ընթացիկ դասերու ի վնաս «որովհետեւ առանց պաքալորեայի անոնք նոյնիսկ վարչական դպրոցներ չեն կրնար ընդունուիլ»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ աւետարանական Ա. եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, Յունիս 29ին, տեղի ունեցած է Հայկազեան համալսարանի շրջանաւարտից 47րդ հանդէսը, որու ներկայ եղած են Լիբանանի և Սուրիոյ աւետարանական համայնքի գերագոյն խորհուրդի նախագահը վեր. Սալիմ Սահուինի, Հայաստանի դեսպանը եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ: Խօսք առած է Հայկազեան համալսարանի նախագահ վեր. տոքթ. Փօլ Հայտոսթեան, որ բարձրօրէն գնահատած է հայ ուսանողին նիւթական օժանդակութիւններ տրամադրող կազմակերպութիւններն ու անձերը եւ վարժարաններուն պատասխանատուները: Իրմէ ետք խօսք առած է գլխաւոր բանախօսը բարձրագոյն ուսման ընդհ. տնօրէն տոքթ. Ա. Ժամալի: Ան շեշտած է որ համալսարանները պէտք է ընկերութեան բոլոր հարցերը քննարկող կեդրոնատեղիներ ըլլան, ուր անհատները համագործակցին նուիրումի, ներումի եւ փոխադարձ վստահութեան հասկացողութեամբ: Բանախօսութենէն ետք, համալսարանի նախագահը մասնագիտական բաժանմունքներու եւ կարգերու հիման վրայ Հայկազեան համալսարանի 47րդ շրջանաւարտից հանդէսի 142 շրջանաւարտներուն յանձնած է իրենց վկայականները: Ասոնց անունով խօսք առած են Անի Նաճարեան եւ Մուհաննատ Մուհթար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԼԱՋՈՐ
Տարեգիրք Դպրեվանուց
ԺԳ. տարի (2004 - 2006)

Կաթողիկոսութիւն Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Պիքֆայա - 2007

Livres reçus

LE GENOCIDE
ARMENIEN
ET
LA MEMOIRE
HISTORIQUE
DU PEUPLE

Verjiné SVAZLIAN

Editions «Guitoutiune» ANS RA
Erevan

գործ ախնկալելը, ոչ ալ Միջին Արեւելքի մասնաւոր ներկայացուցիչ կարգուած Թոնի Պլէրէն: Բայց զարմանալի է որ Թոնի Պլէրի պէս մէկը ինչպէ՛ս լիազօր ներկայացուցիչ կը յայտարարուի ՄԱԿ-ի կողմէ, ուր կան Չինաստանի եւ Ռուսիոյ պէս հզօր պետութիւններ եւ արաբ ու այլ ազգի բազմաթիւ պետութիւններ, որոնք կ'ատեն պուշեան Ամերիկան եւ հակադրուած են անկլօ-ամերիկեան քաղաքականութեան: Հանելուկ մըն է, որուն գաղտնիքին եւ սենարիոյին գոնէ ես տեղեակ չեմ:

Ամէն պարագայի տակ, բարի կամեցողութեան դիմակով շատ գործակալներ եկած ու անցած են, բայց արաբեւհրեայ տագնապը կը շարունակուի՝ անցնող ժամանակին հետ տկարացնել փորձելով արաբական դիմադրութիւնը եւ ներկայ կացութիւնը իբր կատարուած իրողութիւն ընդունիլ տալու համար: Այս դաւադրութիւնն ալ դատապարտուած է ձախողութեան, ինչպէս բոլոր նախորդները, այնքան ատեն որ չեն յարգուիր արաբ պաղեստինցի ժողովուրդին պատմական, աշխարհագրական եւ մարդկային բոլոր իրաւունքները:

Հ. Ն.

Մոնրէալ, Յուլիս 3

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ՆԵՐԿՐՈՐԴ

ՍՐՏԻՑ ՍԻՐՏ

Եւ Հայվազովսկին երեւակայութեամբ տեղափոխւում էր Իտալիա, որի կախարդական բնութիւնը այնպիսի ուժով պատկերել էր Շչեդրինը: Մտովի ընկերացած նկարչին, նա շրջագայում էր Իտալիայում, զրոյցի բռնւում անծանօթ, սիրալիր մարդկանց հետ, պանդոկներում երգում, պարում ու ջութակ նուագում:

Այսպէս, Հայվազովսկու հոգում կենդանի յառնում էր հեռաւոր, բայց նրա սրտին այնքան մօտիկ Իտալիան: Հիմա նա իր ազատ ժամերը տրամադրում էր միայն Տորկվատօ Տասսոյին ու Սիլվեստր Շչեդրինին, ժամանակ առ ժամանակ հաճոյքով մրմնջալով քթի տակ.

Ուրախ երկիր,
Բարեհամբոյր, սիրելի,
Եւ մարդիկ էլ ամէն ինչում
իր նման:

Մի գեղեցիկ օր Հայվազովսկին որոշեց իրականացնել իր վաղեմի երազը եւ ձեռնամուխ լինել Շչեդրինի "Ամալֆայի տեսարանը՝ Նէապոլի մօտ" ստեղծագործութեան արտանկարմանը: Ամենայն մանրակրկտութեամբ ուսումնասիրած լինելով աշխատանքը, նա մտովի զգում էր այն ամէն ինչ, - իր սրտով համոզմամբ, - զգացել էր մեծ նկարիչն իր գործն աւարտելիս:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՔՈՒՄ

Վրայ հասաւ պետերբուրգեան ամառը. առաջին հիւսիսային ամառը Հայվազովսկու կեանքում: Սկսուեցին սպիտակ գիշերները: Տաւրիդաբնակ պատանու համար, որը սովոր էր հարաւի մութ գիշերներին, տարօրինակ էր թւում այս արծաթ եասամանագոյն աղջամուղջները գիշեր անուանել:

Եւ նա կախարդուածի պէս ընկերների հետ թափառում էր մայրաքաղաքի խաղաղ ու ամայի փողոցներում: Երբեմն որեւէ չվարագուրուած պատուհան տեսնելով, հայեացքը գողունի ներս էր գցում եւ զարմանքով նկատում, որ գրքի վրայ կռացած ընթերցողը կարդում է առանց մոմերը վառելու:

Առանձին մի գրաւչութեամբ լցուած՝ զբօսանքի այդ ժամերը մշտապէս ուղեկցւում էին ամենառոմանտիկական զրոյցներով: Ընկերներն անկեղծօրէն բաժանում էին ապագայի նկատմամբ իրենց յոյսերն ու ձգտումները, խօսում Մայիսի կէսերին արտասահման մեկնած Լեբեդեւի մասին, նախանձում նրան, նորից ու նորից յիշում հարազատ վայրերը...

Ամենահետաքրքիրը Հայվազովսկու հայրենի հնադարեան Թէոդոսիայի մասին պատմութիւններն էին, այնտեղ, ձենովական աշտարակների մռայլ ստուերում մշտապէս ծփում էին ծովի կապոյտ ալիքները, այնտեղ կարելի էր ձկնորսների հետ ժամեր շարունակ ծով դուրս գալ:

Երբեմն, երեկոյեան ժամերին, պատանիները հաւաքւում էին Վորոբիովի արուեստանոցում եւ տաք-տաք զրուցելով պատուհանից դիտում Ռումեանցեւի հրապարակը, Նեւայի հանդարտ ջրերն ու նրա զոյգ ափերին շարուած տները:

Յաճախ ընկերները համատեղ ընթերցանութիւններ էին կազմակերպում: Մի տարի առաջ լոյս էր տեսել Պուշկինի "Եւգենի Օնեգին" չափածոյ վէպը և այժմ բոլորի համար սիրելի գիրք էր դարձել: Ինչպիսի՜ նուիրական ժամեր էին դրանք, երբ իւրաքանչիւրը ձեռքն էր առնում հատորն ու արտասանում նրա քաղցրալուր տողերը: Այդ տողերում մոցարթեան մեղեդայնութեամբ հնչում էր կախարդական մի համանուագ, փայլատակում էին վեհ գաղափարներ, վառւում ջերմագին զգացմունքներ:

Հայվազովսկին երջանիկ էր: Նա թեթեւ էր տանում իր կիսաքաղց գոյութիւնը Ակադեմիայում: Իսկ ուսուցիչները աչքել էին գեղանկարչութեան մէջ ցուցաբերած նրա արտասովոր յաջողութիւններից: Դրան քաջատեղեակ էր եւ ինքը՝ Ակադեմիայի նախագահ Ալեքսէյ Նիկոլաեւիչ Օլենինը: Հանդիպելով նրան ուսումնարանի միջանցքներում, Օլենինը կանգնեցնում, գովում էր եւ ասում, որ ինքը մեծ յոյսեր է կապում նրա հետ: Նախագահի գովեստներն աւելի էին քաջալերում պատանի նկարչին:

Մի կիրակի օր, երբ Հայվազովսկին Տոմիլովի տանը, ինչպէս միշտ, աշխատում էր նրա պատկերասրահում եւ արտանկարում Գլօտ Լօրէնի նկարներից մէկը, - որը նրան գերել էր հմտօրէն պատկերուած ծովի անհունով, - ներս մտաւ Ալեքսէյ Ռոմանովիչը: Տոմիլովը վերջերս ծանր հիւանդացել էր. այժմ նա արագօրէն ապաքինւում էր եւ ինչպէս բոլոր անկողնուց նոր վեր կացած մարդիկ, առանձնապէս երջանիկ էր զգում իրեն:

– Դե՛հ, բարեկամս, – յայտարարեց նա, – պատրաստուէք: Շուտով պարապմունքները վերջանում են, եւ դուք կարող էք ամբողջ ամառն անցկացնել ինձ հետ՝ Ուսպէնսկոէում: Գիտէ՞ք նկարչի համար ինչպիսի հոյակապ վայրեր կան այնտեղ. իսկական հրա՛շք:

Եւ մնացած ամէն ինչն անասելի արագ կատարուեց: Հայվազովսկին դեռ չէր հասցրել Ալեքսէյ Ռոմանովիչի առաջարկի մասին գրել ծնողներին եւ ապա Սիմֆերոպոլ՝ Կազնաչէեւին, երբ արդէն եկաւ Ուսպէնսկոէ մեկնելու ժամանակը:

(Շար. 48)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Խօժէնի Յովսէփեանի յիշատակին "Յառաջ"ի բարգաւաճման եղած են հետեւեալ նուէրները.– Յովսէփեան ընտանիք 100 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Երլմազեան եւ Օսիքեան – Սիմոնեան ընտանիքները 50 ական Եւրօ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ըւկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր:

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ:

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու: Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ գործընթացին երկայնքին:

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու գործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն տեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գադէ – 7րդ գիծ
Հեռ.– 01. 48. 78. 02. 99
Հեռապատճէն.– 01. 42. 80. 61. 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝

Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին:

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT
LES DATES
DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE
BRADERIE DE NOEL
DE
CHENE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ասատուրեան ընտանիքին, ինչպէս նաեւ Տէսինի "Ա. Ջամալեան" մասնաճիւղին, ընկերուհի Ռեբեկա Ասատուրեանի մահուան առթիւ:

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն – ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX
DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

arménie mon amie

AGENDA

PARIS : JEU DE PAUME,
HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian,
photographes arméniens
à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI

Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

⁂

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE

Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

⁂

ARLES
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) :
tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier

Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

⁂

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens
dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2007/08

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JANVIER 2008 : Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

22 SEPTEMBRE 2007 — FIN JUIN 2008
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»

(Տաղկահաւաք 50-ամեայ հաւաքածոյէն)	19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ» ի:

Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 26
JEUDI
26 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : Arpik Missakian
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (E-Mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամերիկայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·757 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·757

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՔՈԶԻ, ՔԱՏԱՖԻ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆԵՐԸ

Սարքոզի Լիբիա գնաց Յուլիս 25ին եւ այլեւս յստակ է որ Քատաֆի "նոր" մարդու մը վերածուած է, որ մուտք կը գործէ քաղաքակրթութեան աշխարհը, ինչպէս յայտարարեց Գոհն–Պէնտիթ: Բայց, հարցերը կը մնան եւ շատեր պատասխան չունին: Ի՞նչ գին վճարուած է Քատաֆիի, ազատ արձակելու համար պուլկար հինգ հիւանդապահուհիները եւ պաղեստինցի բժիշկը: Ուրախալի ելքը շնորհաւորելի է անշուշտ, բայց առնուազն անտեղի է որ այդ յաջող ելքը վերագրուի միայն Սարքոզիի ամոլին (երբ նոյնիսկ Լիպէրասիոն, Յուլիս 25ի խմբագրականով գովքը կը հիւսէ Սարքոզիի...): Պարզ է որ ութ տարի է մղուած բանակցութիւնները իրենց դերը ունեցան, այլ խօսքով պտուղը հասունցած էր շնորհիւ Եւրոպական Միութեան, Քաթարի եւ ուրիշներու, ու Սարքոզիները պտուղը քաղեցին ու Ֆրանսա կ'արժանանայ Պուլկարիոյ ժողովուրդին խանդավառ երախտագիտութեան: Կասկած չկայ որ սուղ վճարուած է ենթականերուն ազատ արձակումը, բայց հատուցման մանրամասնութիւնները, առ այժմ ծանօթ չեն: Այս անգամ Սարքոզիի կ'ընկերանար նաեւ Պերնար Քուշնէր, որուն դերը որպէս արտաքին նախարար աւելի քան ծիծաղելի էր օրերէ ի վեր (ի՞նչ բանի կը ծառայէ արտաքին նախարարը, կ'առարկէին շատեր, քանի իր դերը կատարեց Սեսիլիա): Եղրակացութիւնը այն է նաեւ որ Քատաֆի դադրած է վախազդու ահաբեկիչն ըլլալէ եւ դարձած է պետական ընդունելի ղեկավար մը: Սարքոզի ալ հաստատեց որ ոչ մէկ սանթիմ վճարուած է Քատաֆիի, ոչ Եւրոպայի, ոչ ալ Ֆրանսայի կողմէ: Ամէն պարագայի մէջ, Քատաֆի յանկարծ (8 տարի ետք) նման նուէր մը չըրաւ հաճոյք պատճառելու համար Սարքոզի ամոլին եւ կը մնայ սպասել տեսնելու համար թէ ի՞նչ գին վճարուած է: Կը մնայ ճշդել նաեւ Սեսիլիա Սարքոզիի դերը քանի ոչ մէկ հանդամանք ունի եւ հարկ է այս կէտը ճշդել: Փաթրիք Տէվէճեան իսկ ստիպուեր է անդրադառնալ հարցին, գրելով թալով. "Միապետութիւններու մէջ, արքային կողակիցը իր տեղն ունի հիմնարկութիւններու մէջ": Ու Լիպէրասիոն կ'աւելցնէ. – "Հանրապետականները կը գնահատեն հեռանկարը":

Պուլկար հիւանդապահուհիները Սոֆիա հասան Յուլիս 24ի առաւօտուն, Ֆրանսայի նախագահական օդանաւով, ուր տեղ գրաւած էին նաեւ տիկին Սարքոզիէն զատ, Պենիթա Ֆերերօ–Վալտնէր, Գլօտ Կէան:

Հիւանդապահուհիներու հարցը լուծուած ըլլալով, կը մնայ նաեւ այլ հարցերու կարգին, սխալմամբ վարակուած 438 մանուկներու հարցը: Անոնցմէ քանին մեռած են, բայց Պենկազիի այս մանուկները ինչպէս վարակուած են: Պէտք է նաեւ այն հարցումին պատասխան մը գտնել, քանի հիւանդապահուհիները անմեղ են: Փրոֆ. Լիւք Մոնթանիէ, որ յայտնաբերողներէն մէկն է սխալի վի-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՔՈՍՈՎՈՆ ԿՐՆԱՅ ՆԱԽԸՆԹԱՑ ԿԱԶՄԵԼ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ» Կ'ԸՍԷ ՌՈՒՍ ՓՈՐՁԱԳԷՏԸ

ՀԱՊ–ի երկիրներու Կովկասի բաժնի վարիչ Մ. Ալեքսանդրով մեկնաբանելով ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան արդիւնքը, ըսած է թէ Ղարաբաղի մէջ ընդհանուր համաձայնութիւն կայ որ երկիրը անկախ պետութիւն պէտք է ըլլայ, ուստի մէկ կամ միւս թեկնածուին յաղթանակը սկզբունքով բան չի փոխեր իրավիճակին:

Ան նորընտիր նախագահ Բ. Սահակեանը որպէս չափաւոր կեցուածքի տէր մէկը ներկայացուցած է, իսկ գլխաւոր մրցակից Մ. Մայիլեանը նուազ ճկուն դէմք մը որ դէմ է գրաւեալ 7 շրջաններուն յանձնումին եւ բանակցութիւններուն մէջ աւելի ինքնուրոյն կեցուածք կը նախընտրէ:

Ալեքսանդրով անդրադարձած է հարցը պատերազմով լուծելու ազրպէյճանական պարբերական յայտարարութիւններուն ալ. նման մօտեցում իր համոզումով արկածախնդրական է, քանի որ կործանարար կ'ըլլայ Ազրպէյճանի համար: "Հայաստանի ու ԼՂՀ–ի դէմ պայքարին մէջ Պաքուի յաղթանակը անիրական է, որքան ալ աւելցուի ռազմական պիւտճէն" ըսած է ռուս փորձագէտը, աւելցնելով որ միայն դրամը չի բաւեր, հարկ է նաեւ մարտունակ բանակ ունենալ: Ան ըսած է տակաւին թէ Հայաստան ռազմական համաձայնագիր կքած է Ռուսաստանի հետ ու ամէնէն ժամանակակից ռազմական սարքերը կը ստանայ աժան գիներով: Իսկ Ազրպէյճանը արտաքին շուկայէն չի

գնելով, կ'ըսէ թէ Պենկազիի հիւանդանոցին համաճարակը տարածուած էր պուլկար հիւանդապահուհիներուն ժամանումէն առաջ, իբրեւ հետեւանք սրբազերծուած գործածուած ներարկիչներով:

1989ին ՈՒԹԱ–ի ՏԷ–ՍԷ 10 օդանաւին ոճրափորձը կը յիշեցնէ զոհերու ընտանիքներու հաւաքականը: 170 մեռեալ կար, որոնց մէջ 54 Ֆրանսացի եւ հրապարակի վրայ դեռ ձերբակալութեան 6 միջազգային հրահանգներ կան, որոնք ի զօրու են մինչեւ 2019, 6 հոգիի դէմ որոնք ի բացակայութեան ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են եւ որոնց մէջ է Քատաֆիի քեռայրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ կարգ մը երկիրներու մէջ տօթը կը շարունակուի եւ Հունգարիոյ մէջ ցարդ մեռեալներու թիւը 500ի հասած է: Միայն Ռումանիոյ մէջ, ուր ջերմաստիճանը 42ի բարձրացած է, Յուլիս 23–24ին 30 մեռեալ կար:

ԱԼ–ՔԱՒՏԱՅԻ Մաղրէպի ճիւղը համացանցի վրայ տուած իր մէկ զեկոյցով կը սպառնար զարկ տալ իր յարձակումներուն "Ալլահի թշնամիներուն դէմ", հիւսիսային Ափրիկէ: Ջեկոյցին յաջորդ օրն իսկ ալժերական մամուլը կը հա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

Թրքահայոց Մեսրոպ Պատրիարքը շնորհաւորական գիր մը ղրկած է Յուլիս 22ի ընտրութեան յաղթական Թ. Էրտողանի: Ուրախութիւն յայտնելէ ետք ձեռք ձգուած արդիւնքին, աւելցուցած է. "Կը մաղթեմ որ ընտրութեան արդիւնքը բարեդէպ կ'ըլլայ մեր երկրին ու որպէս ժողովուրդ նոր անձկութիւններ ունենալու չենք պարտադրուիր: Հայ համայնքը գոհ կը թուի արդիւնքներէն: Կը յուսամ որ յուսախաբ չենք ըլլար":

կրնար գինամթերքի որոշ տեսակներ գնել, որովհետեւ ոչ ոք կը վաճառէ իրեն: Այս պայմաններով ռազմական լուծումի կոչերը կրնան, ըստ Ալեքսանդրովի, պատճառ ըլլալ որ Պաքու հիմնովին կորսնցնէ գրաւեալ շրջանները:

Ան անդրադարձած է նաեւ Քոսովոյի պարագային Ղարաբաղի համար նախընթացի բնոյթին. "այդ հարցը հաւանօրէն կը յանգի Արեւմուտքի կողմէ Քոսովոյի մարզին գերիշխանութեան միակողմանի ճանաչումին, ինչ որ միայն նպաստաւոր կ'ըլլայ Ղարաբաղի" ըսած է Ալեքսանդրով:

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌՔԻՆ ԱՐԿԱԾԸ

Մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեանի գտնուած նախարարութեան կառքը Երեւան – Մեղրի ճամբուն վրայ արկածի մը պատճառ եղած է: Այդ ընթացքին 48 տարեկան կին մը մահացած է: Կառքին շարժավարը ներկայացած է ոստիկանութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(25 juillet)

ՓԷԼԷՇԵԱՆ՝ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

Ժ. Մանտէլպաում Ա. Փէլէշեանի երեք ֆիլմերուն, –"Մենք", "Եղանակները", "Մեր դարը" փարիզեան սրահի(*) մը մէջ ցուցադրութիւնը ոչ արհամարհելի եղելութիւն կը նկատէ: Անոր առաջին պատճառը անոր ֆիլմերուն շարժանկարի պատմութեան մէջ գիտուորի մը չլացուցիչ պատկերով ներկայութիւնն է, երկրորդը՝ արուեստագէտին խորհրդաւոր անձնաւորութիւնը, յատկապէս երբ հետզհետէ աւելի հազուադէպօրէն կը յայտնուի արտաքին աշխարհին:

"Փէլէշեանի գործը որ հանրութեան լայն խաւերուն անծանօթ մնացած է, կրնայ փաստագրական նկատուիլ. բայց ան ներքին պայթում կը պատճառէ իր բանաստեղծական քնարականութեամբ" կ'ըսէ Ժ. Մանտէլպաում, շարժանկարի մեծագոյններու շարքին դասելով հայ արուեստագէտը: Տուած է նաեւ Ֆրանսայի մէջ անոր գործերուն յետահայեացի, ցուցադրութեան թուականները:

Դրուատալից տողերով կ'արտայայտուի նաեւ Գանար–Անշէնէ (Յուլիս 25), որ շշմեցուցիչ կը գտնէ ներկայացուած երեք ֆիլմերը:

(*) Espace Saint-Michel; 7 Place Saint Michel, Paris 5ème.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐՈՒՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ԾՐԱԳԻՐ

Ահաբեկչական կազմակերպութեան անդամ ըլլալով եւ զինուորականները անհնազանդութեան մղելով ամբաստանուած Պէքիր Եօզթիւրք ազգայնական միութեան մը նախագահն է: Անոր տան խուզարկութեան ընթացքին քննուած է նաեւ համակարգիչը: Քննիչները տեսած են որ հոն կայ ծրագիրը Մեսրոպ եւ Պարթողոմէոս պատրիարքներուն դէմ ոճրափորձերու, ինչպէս նաեւ հրեայ գործարար Ի. Ալաթոնի:

Այդ յայտնաբերումին վրայ պատասխանատուութիւնը սահմանված է որ երկու պատրիարքներուն պաշտպանութեան միջոցները աւելցուին, գործարարին թիկնապահ տրամադրուի:

ՔԻՒՐՏ ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒՀԻԻՆ ԴԷՄ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՑՈՒԱԾ

Երէկուան մեր թիւով գրած էինք թէ քիւրտ նախկին երեսփոխանուհի Լէյլա Զանա Թուրքիոյ երեսփոխանական ընտրութեան նախօրեակին Անգարայի կոչ ուղղած էր Թուրքիան նահանգներու բաժնելու, քրտական նահանգ մը հաստատելու. ըսած էր թէ այդ կարգադրութեամբ երկիրը չի մասնատուիր, այլ ժողովուրդներուն խաղաղ համակեցութեան կարելիութիւն կը տրուի:

Յուլիս 25ին Թրքական կայքէջ մը կը տեղեկացնէր թէ Իգդիրի մէջ քիւրտ թեկնածուի մը ընտրական հանրահաւաքին արտասանուած այս խօսքերը արդէն պատճառ եղած են որ հարցաքննութիւն բացուի իրեն դէմ: Իգդիրի գլխաւոր դատախազը տեղեկացուցած է այդ մասին: Լայնածիր հարցաքննութեան շրջանակին մէջ ընդգրկուած է նաեւ Զանայի գաղափարակիցներէն Մ.–Ն. Կիւնէշ:

ԳԸՐԸՔԽԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՅԸ

"Ռատիքալ"ի (Յուլիս 23) մէջ Եաշար Պաթմանի ստորագրութեամբ լոյս տեսած գրութիւն մը կը պատմէ Գըրըքխանի վերջին Հայուն եւ այդ համայնքէն խլուած ստացուածքին մասին:

Վերջին Հայը Թրքացուած Սուլթան անունով կին մըն է. կ'ըսէ թէ իր ազգականները մաս մը արտասահման, մնացածն ալ Պոլիս եւ Իսկէնտէրուն գաղթած են: Սուրիոյ սահմանակից այդ քաղաքին հայութիւնէն նախ իրենց գերեզմանատունը առած են, ստիպելով իրենց մեռելները տանիլ մօտակայ Վագըֆգիւղի գերեզմանատունը թաղել: Անոր վրայ արտասահմանէն 4–5 տարին անգամ մը իրենց ծննդավայրը գացողներուն այցերն ալ վերջ գտած են: 2003ին հայկական եկեղեցին հանրապետական կալուած յայտարարած են, ծրագրելով զայն փլցնել ու տեղը լիսէ մը կառուցանել: Հաթայի Հայերը դիմած են Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին: Շահած են դատը: Բայց չեն կրցած արգելք ըլլալ Հայերու տուներուն քանդումին. կտրած են մինչեւ իսկ պարտէզներու պտղատու ծառերը: Քանդուած տուներուն, պարտէզներուն հողերը կ'ըսուի թէ պիտի գործածուին մզկիթին բակը ընդլայնելու:

ԷՋ ՄԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

Արտակ Շաքարեան հայաստանցի երիտասարդ մըն է. Գիտութեան ակադեմիայի Թուրքիոյ բաժնին մէջ տօքթորայի աշխատանք մը կատարած է, Օսմանեան կայսրութեան «Տէվշիրմէ»ներու համակարգին նիւթով: Այդպէս կը կոչուէին փոքրամասնութեան ընտանիքներէն հաւաքուած-խլուած պատանիները որոնք կրօնափոխութեան կը պարտադրուէին ու կը պատրաստուէին որպէս յետագայ ենիչէրիներ, նաեւ ստրուկներ:

Իրեն հետ նիւթին մասին շատ հետաքրքրական հարցազրոյց մը հրատարակուած էր «Ակօս»ի Յունիս 29ի թիւին մէջ: Ա. Շաքարեան իր աւարտաճառը խորագրած է. «Օսմանեան կայսրութեան մէջ արեան տուրքը՝ տէվշիրմէն»: Ներկայիս Պոսթընի Թաֆց համալսարանին իրաւաբանական ճիւղին մէջ կը շարունակէ ուսումը: Աւարտաճառը լոյս տեսած է նաեւ հատորի ձեւով:

Բուն նիւթին անցնելէ առաջ, պատասխանելով զրուցավար Թալին Սուճեանի հարցումին, ան կէտ մը կը շեշտէ. տէվշիրմէ ըլլալ, բնա՛ւ չէր նշանակեր Հարվըրտի կրթաթոշակի մը արժանանալու վիճակ, ինչպէս պնդած են ամերիկացի յայտնի Թրքամէտ պատմաբան Ս. Շօու եւ «Օսմանեան պետութեան տնտեսութիւնն ու ընկերութիւնը» հատորին Թուրք հեղինակը՝ Հ. Ինալճըք: Իրենց տեսակէտը այն է թէ այդ համակարգը «հովիւի զաւակին վէզիր ըլլալու առիթը կու տար»:

Ա. Շաքարեան կը բացատրէ թէ Ենիչէրիներու սպաներ գիտութեան մարդոց ընկերակցութեամբ գաւառ կ'երթային ու 6-16 տարեկան քրիստոնեայ տղաքը որոշ մեթոտներ կիրարկելով կ'ընտրէին: Այդ տղաքը հարկ է առողջ ըլլային, բարեձեւ մարմնով, ամուրի: Ընտանիքներ իրենց զաւակները այդ ընտրութենէն զերծ պահելու համար զանոնք 9-10 տարեկանին կ'ամուսնացնէին: Կարեւորագոյն յատկանիշն էր Թըրքերէնի իմացութեան բացակայութիւնը: Հաւաքուածները Պոլիս կը բերուէին, իրենց ֆիզիքականէն յաջողելու մարզերը կանխատեսելու մեթոտներով խումբերու կը բաժնուէին: Խելացի ու բարետեսները կը յատկացուէին պալատին ուր կը գործածուէին զանազան ծառայութիւններու համար, նաեւ սեռային, մէկ մասը ենիչէրի կ'ըլլար, մնացեալն ալ որպէս ստրուկ կը վաճառուէր: Մեծագոյն տոկոսը կը պատկանէր այս վերջիններուն:

Այս սովորութիւնը կար նաեւ Արաբներուն մօտ, նաեւ Բիւզանդական կայսրութեան մէջ: Եւ օսմանցիները, ըստ բազմաթիւ պատմաբաններու, բիւզանդական այս սովորութիւնը իւրացուցած էին: Քրիստոնեաները կ'առնուէին որովհետեւ մահմետականներու պարագային ընտանիքէն խզելու դժուարութիւնը արգելք կը համարուէր: Հետաքրքրական այլ կէտ մը Հրեաներու եւ գնչուներու բացառումն էր: Առաջիններուն համար հաւանական պարագայ է այն որ Հրեաները ընդհանրապէս քաղաքաբնակ էին եւ արգիլուած էր այդ հատուածէն երախայ ներգրաւել: Քաղաքաբնակ պատանիները աւելի ճարպիկ, հետեւաբար փախչելու աւելի հակամէտ կը նկատուէին:

Նախընտրութիւն կար պալքանեան շրջանէն տղաք առնելու. Սերպերէն, Սլաւներէն, քանի որ Օսմանեան կայսրութիւնը դէպի արեւմուտք ընդարձակուելու ձգտում ունէր: Ինչ կը վերաբերի Հայերուն, կան Թուրք պատմաբաններ որոնք կը պնդեն թէ նախընտրելի շրջանը պալքանեանը ըլլալով, հայ պատանիներ չէին հաւաքուեր. սակայն, ԺԶ. դարուն իսկ, օրինակ՝ Գէօթահիայէն Հայեր հաւաքուած են: Իսկ յետագային երբ օսմանցիները արշաւած են դէպի աւելի Արեւելք, Հայերու զաւակները աւելի մեծ տոկոսով տարուած են մայրաքաղաք:

Այս առումով կարելի չէ չյիշել ճարտարապետ Սինանի պարագան, թէեւ Ա. Շաքարեան չի նշեր զայն. բայց շատ անգամ գրուած, պընդումներու նիւթ եղած է անոր հայկական ծագումը, ճիշդ այս քաղաքականութեան պատճառաբանութեամբ: Սինան եւս տէվշիրմէ մըն էր, հետեւաբար վստահօրէն ո՛չ Թուրք ոչ ալ մահմետական:

Տէվշիրմէի աւանդութիւնը այնպէս լաւ մտածուած, ծրագրուած էր որ ոչ մէկ պարագայ բախտի ձգուած էր: Նախընտրելի էին կրօնաւորներու զաւակները, նոյնպէս աւատապետներուն: Չէ՞ որ այս երկու հատուածէն էին համայնքի գլխաւորութիւնը ստանձնողները: Երբ անոնց մանչ զաւակները կը խլուէին իրենց ընտանիքէն, փակուած կ'ըլլար անոնց յաջորդութեան ճամբան: Պէտք չէ մոռնալ որ Միջին դարուն համալսարաններ չկային ու ասպարէզը կը փոխանցուէր սերունդէ սերունդ: Ընդհանուր կանոնով հովիւին զաւակը հովիւ կ'ըլլար, կրօնաւորինը՝ կրօնաւոր: Եւ երբ կրօնաւորին զաւակը կը տարուէր պալատ, միջոց մը ետք այդ գիւղը առանց հոգեւոր առաջնորդի ձգելու քաղաքականութիւնը կը կիրարկուէր:

Բնական է որ պատանիներու հաւաքի այս հոլովոյթէն բացառուած չէր կաշառքի պարագան: Յատկապէս աւատապետները կը դիմէին այդ միջոցին: Պատահած է նաեւ որ իրենց մանչ զաւակները որպէս հովիւ աշխատցնեն, այլ տեղ փախցընեն, եւլն.: Միջին դարուն հայ աւատապետները շատ հարուստ չէին: Քիւրտ բեկերը անոնցմէ աւելի ունեւոր էին: Սակայն օսմանցիներուն համար կարեւորը ցեղային պատկանելիութիւնն էր:

«Դիմադրողներ չէ՞ին գտնուեր» հարց կու տայ Թալին Սուճեան: Ա. Շաքարեան կը բացատրէ թէ ապստամբութիւններ կը ծագէին. ենիչէրիները երբ գիւղ մը կը մտնէին, դրացի գիւղերու լուր կը ղրկուէր, որպէսզի պատանիները այլ տեղ փախցնեն: Կամ կարաւանին մեկնումէն ետք, Պոլսի ճամբուն վրայ յարձակումներով իրենց զաւակները ետ առնելու փորձեր կ'ընէին: Միջնադարու ըմբռնումով՝ զաւակ մը անգամ որ կրօնափոխ կ'ընէին, այլեւս ընտանիքը չէր ընդուներ զինք: Եւ արդէն անունն ալ կը փոխէին: Նոյն, Միջնադարու մարդուն համար անունը սեփական բան մըն էր. անպայման առընչուած էր քրիստոնեայ սուրբերու անուններու հետ: Կը կարծուէր թէ անոնց փոփոխութեամբ տղեկը այլեւս այս կամ այն սուրբին հովանաւորութիւնը պիտի չվայելէր: Մականուններու փոխարէն տղաքը իրենց հայրանունով կը կոչուէին: Իսկ ենիչէրի ըլլալու պարագային, տղուն իր ծննդավայրին անունը կը տրուէր որպէս մականուն. այդ ձեւով արմատախիլ ըլլալու արարքը կ'ամբողջանար:

Միւս կողմէ, ենիչէրիները առաւելութիւններ ալ ունէին. անոնք տուրք չէին վճարեր, կրնային մինչեւ վէզիր ըլլալ: Շատ Թուրքեր կը փափաքէին ենիչէրի ըլլալ. նոյնիսկ գտնուած են ընտանիքներ որոնք քրիստոնեայ ձեւանալով ջանացած են իրենց զաւակները պալատ ղըրկել: Ո՛չ, անշուշտ, որպէսզի ստրուկ դառնան, այլ՝ ենիչէրի: Պատմաբաններ այս կէտերուն վրայ հիմնուելով կը պնդեն թէ որքա՛ն լաւ համակարգ մըն էր ան:

Ալպանացիներն ալ կ'առնուէին որպէս տէվշիրմէ: Անոնք նոր-նոր իսլամացած ըլլալով, անոնց կը կիրարկուէր այդ համակարգը: Ենիչէրիներուն արգիլուած էր ամուսնանալ, առեւտուրով զբաղիլ: Օսմանեան կայսրութեան անկումի շրջանին մահմետականներ ալ կաշառքով սկսան ընդգրկուիլ, նոյն ատեն ամուսնանալ ու առեւտուրով զբաղիլ: Արդէն տէվշիրմէ համակարգը երբ խանգարուեցաւ, կայսրութեան անկումը թափ առաւ:

Հետաքրքրական է կարդալ թէ երախաները ետ դառնալու, կամ ետ առնելու պարագաներ ալ եղած են: Օրինակ, 1564ին, Սիսի մօտակայ գիւղէ մը հաւաքուած եօթը տղոց պարագաները գաղտնօրէն Պոլսոյ մէջ անոնց զգեստները փոխած ու ետ տարած, վերամկրտած են: Եղած են դէպքեր ուր երիտասարդներ նոյնիսկ եօթ տարի որպէս տէվշիրմէ ծառայելէ ետք խոյս տուած են: «Եթէ տէվշիրմէութիւնը համազօր ըլլար Հարվըրտի կրթաթոշակ ըստանալու, այդ երիտասարդները խոյս չէին տար» կ'ըսէ Ա. Շաքարեան:

Ուշագրաւ է անոր եզրակացութիւնն ալ. Տէվշիրմէ-ի համակարգը Օսմանեան պետութեան մարդուժի պահանջը լրացուց: Մեծ վնաս պատճառեց օսմանեան քաղաքացի Սլաւներու, Յոյներու, Հայերու: Որովհետեւ սերունդներով ամէնէն առողջ, ամէնէն գեղեցիկ, ամէնէն խելացի պատանիները, նոյնիսկ աղջնակները խլուեցան իրենց համայնքներէն եւ ծագումնական փոփոխութիւններ կատարուեցան. այսինքն, ժողովուրդներու ներքին հարստութիւնը խաթարուեցաւ:

Պատրաստեց՝
Ա. Թ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՐՈՒՆԻԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ ՈԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐԸ

Սիրունիի մէկ եղբայրը՝ Գրիգոր Ճոլոլեան, կրցաւ տուն վերադառնալ, բայց միւս եղբայրը Հայկ՝ չկրցաւ: Հայկ այդ օրերուն Փրանսական Փոնզ' է Շոսէ հաստատութեան մօտ երկրաչափ էր եւ կ'աշխատէր Տրապիզոնի մէջ: Զինուորակոչուելէ ու Երզնկայի պահեստի սպաներու կեդրոնատեղիին մէջ մարզուելէ վերջ ղրկուած էր Սվազ, որպէսզի հոն աշխատէր ճամբաներու շինութեան մէջ: Երկար ժամանակ կանոնաւոր կերպով կը հասնէին անոր նամակները: Օր մըն ալ նամակները դադրեցան, իրեն ղրկուած նամակներն ալ անպատասխանի մնացին: Հայկ անգամ մըն ալ պիտի չվերադառնար:

Երեք եղբայրներ լուր չունէին մէկզմէկու ճակատագրէն: Մայրը իր ցանցառ նամակներուն մէջ առ ի զգուշութիւն՝ բացարձակապէս չէր խօսեր Սիրունիին մասին: Գրիգոր Ճոլոլեան իր մականունն անգամ փոխած էր եւ ինքզինք կը կոչէր իր հօրը փոքր անունով Առաքելեան:

Զինադադարէն վերջ երբ վերջացաւ Գրիգոր Ճոլոլեանի աքսորը, ան Գոնիայէն Հայտարփաշա պիտի ղրկուէր շատ դանդաղ ընթացող շոգեկառքով մը: Շոգեկառքը հագիւ ութ օրէն պիտի հասնէր Հայտարփաշա: Շոգեկառքը երբ կանգ առաւ Քիւթահեայի մօտերը Ալայունտ կայարանը, Գրիգոր Ճոլոլեան տեսաւ որ պատանի լրագրավաճառներ հայերէն թերթ կը վաճառէին, «Արդարամարտ», «Արդարամարտ» պոռալով: Կրցաւ հատ մը ձեռք ձգել այդ թերթերէն ու յանկարծ սիրտը ուրախութեամբ լեցուեցաւ: Առաջին էջին վրայ Սիրունիին մէկ բանաստեղծութիւնը տպուած էր հոն: Ուրեմն Սիրունին ողջ էր: Գրիգոր Ճոլոլեանի համար ի՜նչպիսի ուրախութիւն մըն էր այդ: Ի՜նչ մեղք որ նոյն ուրախութիւնը պիտի չկարենար ապրիլ իր միւս եղբօրը՝ Հայկին համար:

Սեւ օրերը անցած էին եւ Սիրունի արդէն իր ամբողջ եռանդով վերադարձած էր իր նախկին զբաղումներուն: Իր ընկերներուն հետ անմիջապէս հիմնած էր նոր թերթ մը, զոր «Ազատամարտ»ի նմանողութեամբ կոչած էին «Արդարամարտ»: Թերթը աւելի վերջ այս անունն ալ պիտի փոխէր ու նախ պիտի կոչուէր «Արիամարտ», ամէնէն վերջն ալ «Ճակատամարտ», որովհետեւ ոստիկանութիւնը շարունակ պիտի փակէր այս թերթերը: Ասիկա զարմանալի չէր, որովհետեւ թերթերը, որոնք իրենց անուան մէջ միշտ ունէին «Մարտ» բառը, կեդրոններ էին կուսակցական գործունէութեան: Կուսակցական կեանքի առընթեր կամաց-կամաց կը ստեղծուէին ազգային ուրիշ մարմիններ ալ, քանի մը փախստականներ կը վերադառնային ու պաշտօն կը ստանձնէին խմբագրութեան կամ կուսակցութեան շարքերէն ներս: 1919ին կը ստեղծուէր նաեւ ֆրանսերէն «Ռընէսանս» թերթը որ հայկական շահերու նուիրուած պաշտօնաթերթ մը պիտի դառնար: Սի-

բունիի ալ մասնակցութեամբ, քանի մը մտաւորականներ ջանացին ստեղծել «Համազգային վարչութիւն» մը, որուն կանոնագրութիւնը գրուեցաւ Սիրունիի կողմէ: Բայց այս մարմինը ունեցաւ կարճատեւ կեանք:

Ճիշդ այդ օրերուն էր որ պէտք եղաւ զբաղիլ նաեւ Կոմիտաս վարդապետի վիճակով: Տաղանդաւոր բայց այլեւս հիւանդ վարդապետը երեք տարիէ ի վեր կը մնար Շիշլիի ֆրանսական հիւանդանոցին մէջ ու կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որ բժկանացուց խեղճ վարդապետը Փարիզ ղրկելու ծրագիրը: Յանձնախումբը աւելի վերջ Հայ Արուեստի Տան մէջ ցուցադրեց Կոմիտասին գործերը, բայց Սիրունի կը գրէր որ դժբախտաբար շատ բան անհետացած էր եւ յայտնի չէր թէ ուրո՞նք ինչպէս անհետացուցած էին այդ թանկագին իրեղէնները:

Այս ողբերգական պայմաններու մէջ Սիրունի կ'ունենար անձնական երջանկութիւններ ալ: 1919ի Մարտին տեղի ունեցաւ Սիրունիին ու Նուարդին նշանախօսութիւնը: Մօտաւորապէս հինգ ամիս վերջ, 1919ի Օգոստոսին ամուսնացան: Բերայի մէջ կատարուած քաղաքային պսակէն վերջ սարքուեցաւ նաեւ հայկական հարսանիք Հայ Կղզի՝ Ալամեան Թատրոնի մէջ: Սիրունիի համար բացառիկ երջանկութիւն եւ արեւայ հոգերէ չեզոքս մըն էր այս, որուն քաղցը յիշատակներով պիտի օրօրուէր ապագայ երջանիկ կամ տառապալից օրերու ընթացքին:

Օգոստոսի վերջաւորութեան պատուիրակութիւն մը Երեւան պիտի երթար մասնակցելու համար Դաշնակցութեան Համագումարին: Սիրունի ուզեց մաս կազմել պատուիրակութեան, բայց Կեդրոնը համար չտեսաւ, որովհետեւ Շաւարշ Միսաքեանն ալ կ'երթար Երեւան ու կարելի չէր որ թերթին գլխէն բացակայէին երկուքը: Շաւարշ Միսաքեան Երեւանէն վերադարձին շատ գոհ չէր եւ Սիրունիին խրատեց որ հրաժարի Հայաստան երթալէ:

Երկիրը կրկին կը խառնակուէր նոր պատերազմի հեռանկարով եւ Սիրունի այլեւս կ'որոշէր իր բախտը փնտռել արտասահմանի մէջ, Վիէննա կամ Պուքրէշ: Օր մըն ալ շոգենաւ նստաւ ու մեկնեցաւ դէպի Եւրոպա: Կինը դեռ Պոլիս մնացած էր: Կարդանք իր տողերը.

«Երբ մեր շոգենաւը կ'անցնի Վոսփորէն, բնութիւնը կ'ապրի իր ամէնէն չքեղ մէկ պահը: Իրիկունը մօտ է եւ հազար գոյներ կը խաղան ջուրերուն վրայ: Յափշտակուած եմ երազներու մէջ: Միտքէս իսկ չանցնիր թէ այլեւս պիտի չդառնամ այս դիւթական, պոռնիկ քաղաքը, ուր երիտասարդութիւնս անցաւ տեսիլքներու, յոյսերու ու կըսկիծներու մէջ»:

Բ. Հ.

2014-Ի «ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ» ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ

2014-ի ձմրան ողիմպիականները Սոչիի մէջ տեղի պիտի ունենան, հաւանաբար Փետրուար - Մարտին: Կուաթեմալայի մէջ կատարուած ընտրութեան այս արդիւնքը մեծապէս դիւրացնող ազդակ եղաւ Ռուսաստանի կարեւոր նեցուկը: Արդէն իշխանութեան վերին խաւին մէջ ծնած էր Սոչիի թեկնածութեան գաղափարը եւ ջերմօրէն պաշտպանուած: Նախագահ Պուտինի համար առաջնային էր տնտեսական երեսակը: Բայց, այսօր, յաղթանակէն ետք, վախը կայ որ անմիջապէս գործի չի ձեռնարկուիր, մինչ 6-7 տարիէն քաղաքը հազիւ պատրաստ կ'ըլլայ ողիմպիական հիւրընկալութեան:

Ողիմպիականի կազմակերպումը որ Նախագահ Պուտինի անձնական ծրագիրը կը նկատուի, հարց է թէ անոր յաջորդին կողմէ պիտի ընկալուի՞ նոյն ջերմութեամբ: Ծանօթ երեւոյթ է որ վարչարարութեան ծանրաքայլ ընթացքին մէջ գործերը դիւրաւ յառաջ չեն տարուիր, մանաւանդ որ նորընտիր նախագահ մը շատ ալ տրամադիր չըլլար նախորդէն ժառանգուած ու մըշակուած ծրագիր մը հետապնդելու:

Երկրորդ վտանգը շրջանայինն է: Ճիշդ է որ Սոչին Հիւսիսային Կովկասի ամէնէն հանդարտ վայրերէն է: Աւելի ռուսականացած է, քան՝ միւս շրջանները: Ատով ալ ցեղային հակամարտութիւններու վտանգը նուազած է: Սեւ ծովու այդ ափերը Չէչէնիայէն եւ Տաղստանէն հեռու են. վայրեր ուրկէ ամէնէն մտահոգիչ լուրերը կը հասնին: Միակ խնդիրը այդ գօտիին մէջ Աբխազիոյ ներկայութիւնն է. ինքնակոչ անկախութիւն մը որ Վրաստանի հետ ոեւէ հակամարտութեան պարագային ուղղակի ազդեցութիւն կ'ունենայ Սոչիի վրայ: Ատոր համար Ռուսաստան կարեւոր պէտք է նկատէ խաղաղութեան պահպանումը: Նաեւ, մինչեւ 2014 Մոսկուայի շահը կը պահանջէ որ աբխազական հարցը ուժի միջոցով չլուծուի: Ատիկա Մոսկուան բաւական խոցելի վիճակի կը մատնէ, քանի որ Վրաստան կրնայ խաղաղութիւնը չխանգարելու փոխարէն մեծամեծ պահանջներ ներկայացնել:

Պաշտօնապէս Թիֆլիս եւս զօրավիգ կանգնած էր Սոչիի թեկնածութեան. Փետրուարին Սահակաշվիլի յայտարարած էր թէ ջերմօրէն կը մաղթէ Ողիմպիականներու Ռուսաստանի ընտրութիւնը: Ըսած էր թէ Ողիմպիականներու Սոչիի մէջ կազմակերպումը կը նպաստէ հակամարտութիւններու անկայուն այդ գօտիին մէջ խաղաղութիւն հաստատելու եւ ժողովուրդներու փոխադարձ իրերհասկացողութեան: Բնական է որ կայունութիւն եւ խաղաղ բարգաւաճում կոչուածները նոյն իմաստը չեն կրեր Թիֆլիսի և Աբխազիոյ համար: Առաջինը կրնայ պահանջել որ պատերազմին ընթացքին Աբխազիայէն խոյս տըւած Վրացիները կարենան հոն վերադառնալ, քանի որ իր հողին վրայ ապաստանեալներու ներկայութիւնը անկայունացնող ազդակ կը նկատէ: Մինչդեռ աբխազական տեսանկիւնէն դիտուած, անոնց վերադարձըն է բուն խնդիր յարուցանողը: Արդէն հրահրած է հետաքրքրութիւնը թէ «աշխարհաքաղաքական» ողիմպիականները ո՛վ պիտի շահի. Թիֆլի՞սը թէ Սուխումին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՆԱԼԸԻ կազդուրման կայանի բացումը կատարուած է Յուլիս 8ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Այս 42րդ կայանի տղոց եւ պատանիներու թիւն է 150: Առաւօտուն պատարագ մատուցուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ պատրիարքական փոխանորդ Շահան արք. Սվաճեանի: «Մարմարա» կը նշէ, որ այս առթիւ եկեղեցւոյ շըրջափակին մէջ եւ դուրսը ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնըւած էին պատկան իշխանութիւններու կողմէ: Եկեղեցական արարողութեան աւարտին, Ճանպազեան խաղավայրին մէջ տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը: Բացման խօսքը արտասանած է և յայտագիրը վարած պրն. Նազարէթ Պալ, ողջունելէ ետք ներկաները խօսելու հրաւիրած է կայանի խնամակալ մարմնի ատենապետ Սեւան Զավուշեանը: Ան յայտնած է որ 2007 դժուար տարի մը եղած է հայ համայնքին համար, շեշտելով թէ համայնքի ամէն մէկ անդամ իր մարմնին վրայ կը զգայ այդ անհանգստութիւնը: Ապա, խօսք առած է կայանի նոր տնօրէնուհին, Մխիթարեան վարժարանի ուսուցչուհիներէն՝ Արշալոյս Ունճու, որ յայտնած է նաեւ թէ մանուկներու առօրեան հետաքրքրական դարձնելու համար կայանէն ներս կը գործեն ճատրակի, պարի, նկարչութեան երաժշտութեան, գրականութեան դասընթացքներ: Յայտագրի ընթացքին, ելոյթներու տողնթեր, մէջ ընդ մէջ, հանդէս եկած են կայանի մանուկները արտասանութիւններով, երգերով եւ պարերով: Խօսք առած է նաեւ քաղաքապետը՝ տոքթ. Թօփպաշ: Վերջին ելոյթ ունեցողը եղած է պրն. Տիգրան Կիւլմէզկիլ որ յայտնած է թէ ի մօտոյ պիտի կատարուին անհրաժեշտ նորոգութիւնները: Փակման խօսքը արտասանած է Շահան արքեպիսկոպոս, որ օրհնած է Գարակէօզեան տունը եւ բոլոր բարերարները: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Պէյրութ 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՍՐՏԻՑ ՍԻՐՏ

Եւ ահա նա Տոմիլովի դաստակերտում է, Վոլխովի գեղատեսիլ ափին գըտնուող Ուսպէնսկոէ գիւղում, Ստարայա Լադոգա ամրոցի աւերակների մօտ:

Առաջին շաբաթն աննկատելի անցաւ: Հայվազովսկին պատանեկան խանդավառութեամբ նուիրուեց իր երբեմնի փայփայած զուարճալիքներին. լողանում էր գետում, նաւակ նստում, երեկոյեան էլ ջութակ նուագում: Շնորհալի պատանուն շուտով բոլորը սիրեցին: Բայց անցաւ մի շաբաթ, եւ երիտասարդ նկարիչը նորից անցաւ գործի: Հիմա Հայվազովսկին ժամերով կորչում էր տնից, երբեմն նոյնիսկ ճաշի կերելու չէր գալիս: Նա խնդրեց Ալեքսէյ Ռոմանովիչին չանհանգստանալ իր այդ յաճախակի բացակայութիւնների համար եւ ընդհանրապէս թոյլ տալ իրեն ազատ զգալ: Շատ չանցած պատանի նկարչի ալբոմում յայտնուեցին նոր նկարներ՝ գետի խաղաղ ու զուլալ ջրերում արտացոլուած հնօրեայ ամրոցի գեղեցիկ աւերակներ, խարոյկի շուրջ հանգստացող ձկնորսներ, գիւղական համեստ թակեր:

Ամէնուրեք Հայվազովսկին հանդիպում էր նոր բնութեան, նոր մարդկանց: Նա կարող էր ժամերով անշարժ նստել անտառում եւ տարուած ականջ դնել առուի կարկաչին կամ գետի խոխոջիւնին, անտառի խորհրդաւոր ձայներին ու տերեւների շրշիւնին, կարող էր ուշիմօրէն հետեւել ամպերի դանդաղ, յամր սահքին: Նրան թւում էր, թէ այդ ամպերն անգամ անձայն չեն, որոնք նոյնպէս, ինչպէս ողջ բնութիւնն այնտեղ, իր ականջին պարզ, իմաստուն խօսքեր են շշնջում: Եւ պատանի նկարիչը բերկրանքով ու լիայագուրդ կլանում էր բնութեան ընձեռած այս նոր տպաւորութիւնները: Այստեղ ամէն ինչ այլ էր: Հարաւում արեւն աւելի շռայլօրէն է ջերմութիւն ու լոյս առաքում երկրին: Մարդիկ սովոր են արեւին եւ նոյնիսկ չեն զգում, թէ ինչպիսի աստուածատուր պարգեւ է դա: Մինչդեռ այստեղ՝ հիւսիսում, անվերջանալի ցրտերից, ու մըռայլ եղանակներից յոգնած, անտառները, մարգագետիններն ու դաշտերը, անասելի շնորհակալ, աշխուժանում են արեւի կարճատեւ մի հպումից անգամ: Այստեղ՝ Ռուսաստանի կենտրոնում, մարդիկ էլ նրան թւում են աւելի բարի, փափկասիրտ ու իմաստուն, քան հարաւում: Կարճ ժամանակում նա մտերմացաւ ոչ միայն ձկնորսների, այլեւ գիւղացիների հետ: Հէնց սկզբից էլ, երբ երիտասարդը գնում էր նրանց մօտ ու խմելու ջուր խնդրում, նա ժամերով նստում էր ծերունիների կողքին, եւ ոչ ոք յանձին նրա պարոնորդի չէր տեսնում: Հայվազովսկին յատկապէս սիրում էր իրիկնային ժամերը՝ գիւղում, երբ ծանր օրից յետոյ, խրճիթների տան վրայ բարակ ոլորւում էր կապտաւուն ծուխը. կանայք ընթրիք էին պատրաստում, տղամարդիկ էլ, հանգստանալով, զրուցում իրենց կեանքից, վար ու ցանքից:

Քանի՛ - քանի՛ անգամ պատանին հաց էր կտրել գիւղացու համեստ սուփրայից: Նա տեսնում էր, թէ ինչպիսի երկիւղածութեամբ էին նրանք մօտենում իրենց իսկ ձեռքերով դաստած հացին, խնամքով հաւաքելով ամէն մի փշրանքը: Գեղջուկի կեանքը նրան ներկայանում էր իր ամբողջ մերկութեամբ, առանց պաճուճանքների, եւ նա դժգոհութեամբ էր վերյիշում մայրաքաղաքի մոդայամոլ նկարիչների այն ջրաներկ աշխատանքները, որոնցում գիւղացիներն ու գեղջկուհիները պատկերուած էին որպէս նըրբագեղ հովիւներ ու հովուուհիներ, իսկ գիւղը՝ երջանիկ հովուերգական պատկեր:

Եւ նկարչի հոգում ծնւում էր անկեղծ մի կարեկցանք այդ տանջուած մարդկանց նկատմամբ: Նա որոշեց, որ պէտք է անպայման յիշեցնել նրանց կուշտ ու անհոգ տէրերին, որ այն մարդիկ, ովքեր օրնիբուն աշխատում են նրանց կերակրելու համար, ապրում են խեղճ, աղքատ: Նա որոշեց այս անգամ նկարել բընականից:

Մի քանի օր յետոյ "Գիւղական բակ" ջրաներկ աշխատանքը պատրաստ էր: Գիւղացին, տխուր ու մտազբաղ, գլխահակ նստել է բակի մէջտեղում ընկած լծափայտին, իսկ ձին էլ, հէնց նոր լծից արձակուած, խոնարհաբար սպասում էր, թէ երբ կը կերակրեն իրեն: Անյուսութիւն, անելանելի թախիծ էր բուրում նկարից, որը դիտողի մէջ մարդկային խոր կարեկցանք էր առաջացնում հանդէպ աշխատաւոր գիւղացին:

(Շար. 49)

(Շար. Ա. էջէն)

զորդէր որ քսան անձեր, որոնց դէմ կասկած կար որ խմբամասպաշտ անհարեկչութեան կը պատկանին, սպաննուած են Քապիլիա:

ՄԱԿ-ի նոր ընդհանուր քարտուղարը՝ Պան Քիմուն Հոլանտայի կառավարութեան դիմած է որպէսզի Լա Հէ ընդունի այն միջազգային դատարանը որու պաշտօնն է դատել Հարիրիի ենթադրեալ մարդասպանները: Այս դատարանը լիազօրուած է Յունիս 10էն ի վեր ըստ Ապահովութեան Խորհուրդի մէկ բանաձեւին: Յայտնի չէր սակայն թէ ո՞ւր պիտի հաստատուի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արիս Թեքիրեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները Համազգայինին. – Տէր եւ Տիկին Գարաժապարեան իրենց քեռայրին յիշատակին 100 Եւրօ, Տիկին Շաքէ Կիրակոսեան 50 Եւրօ, Պ. Յովհաննէս Արմաղանեան 100 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 50 Եւրօ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

arménie mon amie

AGENDA

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI

Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի "Նայիրի" մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գասապեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Գալէնտէրեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Մովսէս Աւագ Քահանայ Գալէնտէրեանի վախճանման առթիւ:

Այս առիթով մասնաճիւղը 50 Եւրօ կը նուիրէ Համազգային ճեմարանին:

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Եափիմէ Գասապեանի եւ ընտանիքին, իրենց հօր՝ Մովսէս Աւագ Քահանայ Գալէնտէրեանի վախճանման առթիւ:

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թօպալեան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES DES 1er ET 2 DECEMBRE pour la
GRANDE
BRADERIE DE NOEL
DE
CHENE FRANCE

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝
Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շ Ա Ւ Ի Լ Ի
Ս. Գ Ր Ի Գ Ո Ր Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Ի Չ
Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ւ Ո Յ
5 0 Ա Մ Ե Ա Կ Ը
Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին:
Պ ա տ ա ր ա գ և ճ ա շ:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation de musique traditionnelle arménienne d'Europe
LE SAMEDI 6 OCTOBRE
2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45
Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

DIMANCHE 16 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

de la région parisienne
animée par l'orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année à
SEVRES
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
au 26 rue Troyon — 92310 SEVRES
dans un cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français

□

Réservez un bon accueil au carnet de tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
- Divine liturgie à 11 heures, dans le Salon du Collège
- Repas à partir de 13 heures, dans la cour, derrière le Collège
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux tombolas (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes : 20 Euros
Enfants (5-17 ans) : 12 Euros

Réservations et informations par tél. :

— Paroisse de Paris : 01 44 59 23 50
— Centre Culturel : 01 40 51 11 90

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Մաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 € , հատոր գլուխ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 27
VENDREDI
27 JUILLET
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·758 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·758

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍԱՐՔՈԶԻ - ՔԱՏԱՖԻ ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՃԱԿԱՏԸ

ՖՐԱՆՍԱ
ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԲԱՐԴ ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ
ԼԻԲԻՈՅ

Պուլկար հիւանդապահուհիներու ազատ արձակումը պատճառ եղաւ որ, յանկարծ Քատաֆի քաղաքական ընդունելի դէկավարի մը վերածուի եւ ամէն ինչ մոռցուի անցեալէն: Այսօր, նոյնիսկ Ֆրանսա պատրաստ է հիւլէական բարդ յանձնելու Քատաֆիի, որ գործածելի պէտք է ըլլայ ոչ զինուորական նպատակներով:

Արդարեւ, Սարքոզիի այցելութիւնը առիթ տուաւ որ բազմաթիւ երկկողմանի պայմանագրեր ստորագրուին, որոնց կարգին գործակցութեան բազմակողմանի համաձայնագիր մը, որու մաս կը կազմէ հիւլէական բարդի մը յանձնումը: Այս վերջինը Թոյլ պէտք է տայ որ ծովի ջուրը աղը կորսնցնէ եւ երկիրը ջուր ունենայ: Ոչ զինուորական հիւլէական ուժը պէտք է նաեւ ելեկտրականութիւն հայթայթէ երկրին: Սարքոզի կը պնդէ որ այս կարգադրութիւնները ոչ մէկ կապ ունին պուլկար հիւանդապահուհիներու ազատ արձակման հետ, ինչ որ, առնուազն, անտեղի ճշդում մըն է...: Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա սերտ կապեր հաստատած է Լիբիոյ հետ եւ այս առթիւ կը ճշդուի նաեւ որ Լիբիա ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ հիւլէական գետնի վրայ, ոչ մէկ ձեւով կը բաղդատուի Իրանի հետ, քանի Լիբիա 2004ի դարնան ստորագրած է Համապատասխան համաձայնագիրը եւ հրաժարած է պաշտօնապէս հիւլէական ուժի ռազմական օգտագործումէն:

Սարքոզիի այցելութեան գլխաւոր նպատակը եղած է, ինչպէս ըսինք, նոր դիմագիծ մը տալ Քատաֆիի, որ անշուշտ բաւական առաւելութիւններ պիտի քաղէ, գլխաւորաբար տնտեսական գետնի վրայ եւ Ֆրանսայի բազմաթիւ գործարաններ պատրաստ են արդէն շինարարական ծրագիրներու համար: Ֆրանսա, սակայն, 6րդ դիրքի վրայ էր առեւտրական գետնի վրայ (Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Մեծն-Բրիտանիոյ ետեւ), եւ կը ջանայ այդ դիրքը բարելաւել:

Սարքոզի իր գոհունակութիւնը յայտնած է, շեշտելով թէ այլեւս կարելի է Լիբիոյ եւ Ֆրանսայի ապագան նախատեսել:

Մնաց որ պուլկար հիւանդապահուհիներու ազատ արձակման պայմանները դեռ յստակ չեն: Յայտնի չէ նաեւ թէ փրկագին վճարուա՞ծ է թէ ոչ:

Այժմ, Սարքոզի պիտի ջանայ ճիգ թափել Ինկրիտ Պեթանքուրի համար, բայց պայմանները նոյնը չեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ երեսփոխանական արդիւնքները արժեւորելէ ետք պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, յայտնած է թէ մտադիր է կրկին թեկնածու ներկայանալու հանրապետութեան նախագահութեան: "Հրապարակներու ուղղած պատգամը չեմ կրնար անտեսել: Որոշումս յստակ է: Թուրքիան թափանցիկ, ժողովրդավարութիւնը խորապէս ամրացուած երկիր է: Հոլովոյթը պիտի շարունակենք շինիչ ոճով մը" ըսած է Կիւլ:

ՔԱՊՈՒԼԻ հարաւը Ֆրանսացի զինուորական մը սպաննուած է Յուլիս 24էն 25ի գիշերը, աֆղան բանակի մէկ գործողութեան ընթացքին: Միւս կողմէ, Թալիպանները կը շարունակեն իրենց սպառնալիքները եւ Յուլիս 25ին յայտարարած են որ սպաննած են Հարաւային Քորէացի 23 պատանդներէն մէկը: Սպառնալիքը կը մնայ միւս 22ին համար: Պայմանաժամը վերջ կը գտնէր Յուլիս 26ին:

ԺԱԳ ԱԹԱԼԻ եւս (նախկին խորհրդական Ֆր. Միթերանի) նախագահութիւնը պիտի վարէ յանձնախումբի մը որու պաշտօնն է աճի բարենորոգումներու պայմանները ուսումնասիրել: Աթալի ալ յայտարարած է որ կը գործէ որպէս "ազատ մտաւորական" եւ միշտ հպարտ կը մնայ որ ձախ է: Յանձնախումբը գործի պիտի անցնի Սեպտեմբերին:

ՊՐԱԶԻԼԻ նախագահը Լուլա պաշտօնազրկած է պաշտպանութեան իր նախարարը, որմէ կախում ունի նաեւ օդանաւային երթեւեկը: Պաշտպանութեան նախարարը առաջին զոհն է օդանաւային փոխադրութեան տագնապին, որ գագաթնակէտին հասած էր վերջին արկածով (200 մեռեալ):

ԵՒՐՈՊԱՅԻ հարաւ – արեւելեան շրջանը կը շարունակէ տօթի օրեր ապրիլ եւ զոհեր ալ տալ: Ցունաստանի, Սերպիոյ, Մակեդոնիոյ մէջ, ջերմաստիճանը 46ի բարձրացած է եւ Աթէնքի մէջ 15 հոգի մեռած է: Յունաստան եւ Իտալիա զոհ են նաեւ հրդեհներու: Ըստ նախատեսութիւններու, տօթը պիտի շարունակուի Իտալիա եւ Յունաստան: Հրդեհներ կան նաեւ հարաւային Ֆրանսա:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵԾԱՆԻՒԻ շրջավազքը աւելի քան երբեք վարկաբեկուեցաւ այս տարի եւ շատերու համար արդէն մեռած է: Յուլիս 25ին, խումբին կողմէ շրջավազքէն վտարուեցաւ դանիացի Միքայէլ Ռասմիւսէն, որ դեղին շապիկը կը կրէր եւ յաղթած էր 16րդ հանգրուանին: Խթանիչ դեղերու գործածութիւնը որ յայտնաբերուեցաւ վերջին օրերուն (նախորդն ալ Վինոկուրովն էր) այլեւս ոչ մէկ վարկ կը ձգէ այս մրցումին, որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէր: Մամուլն ալ շատ խիստ է:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ կը մերժէ որեւէ երկխօսութիւն Թեհրանի հետ: Յուլիս 25ին մերժած է Իրաքի մասին խօսիլ արտաքին փոխ-նախարարներու մակարդակին վրայ, ինչպէս ճշդած է Սպիտակ Տան բանբերը: Իրանի արտաքին նախարարը առաջարկած էր որ խօսակցութիւնները դեսպաններէն աւելի բարձր մակարդակ ունենան, ինչ որ տեղի ունեցած էր Պաղտատ, վերջերս:

ՊՈՒՏԻՆ կը գտնէ որ Եւրոպայի զասական ուժերու դաշինքը ժամանակավրէպ է եւ ինչպէս յայտարարած էր անցեալ շաբթու, ինք չի մասնակցիր անոր գործադրութեան ինչպէս որ է: Պուտին կը մեղադրէ ՕԹԱՆ-ը, որ չի վաւերացըներ դաշինքին 1999ին վերաքննուած մէկ տարբերակը (Պոլիս), նկատի ունենալով Վարշաւայի ուխտին անհետացումը:

Մ. ԱՀՄԱՏԻՆԵԺԱՏ, Պարսկաստանի նախագահը կրկնած է Յուլիս 25ին, պարսկական հեռատեսիլէն, "որ երբեք պիտի չենթարկուի ուժի քաղաքականութեան" եւ պիտի չդադրեցնէ հիւլէական իր գործունէութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԻՐԱՆԻ ՀԵՏ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ ԿԸ ՍԵՐՏԱՆԱՆ

Յուլիս 20ին Երեւանի մէջ Իրանի արտաքին նախարարին նախագահ Ռ. Քոչարեանի, արտաքին գործերու եւ ուժանիւթի նախարարներուն հետ հանդիպումէն ետք յայտարարուած է թէ երկու դրացի երկիրները կը պատրաստուին ուժանիւթի մարզի կարեւոր ծրագիրներ իրականացնելու: Նախարար Ա. Մովսիսեան ըսած է թէ մէկ, կամ երկու ամիսէն երկու կողմէն կը սկսի ելեկտրականութեան մեծ հզօրութեամբ գիծերու կառուցումը: Կայ նաեւ երկրորդ կազատարի մը ծրագիրը որով Հայաստան պիտի կարենայ տարեկան 2,3 միլիառ խոր. մեթր իրանեան կազ ներածել:

Հայաստան եւ Իրան համաձայնած են երկու նոր ջրելեկտրակայան կառուցելու Արաքսի վրայ. աշխատանքը կը սկսի գալ տարի: Պիտի կառուցուի Մեղրիի մէջ քարիւղի զտարան մը, իրանեան սահմանին մօտ: Հոն տարեկան մինչեւ 3 միլիոն թոն քարիւղ զտել կարելի պիտի ըլլայ:

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ Դ. ԽԱՂԵՐԸ

Համահայկական Դ. խաղերը տեղի կ'ունենան Օգոստոս 18–26 Երեւանի մէջ. մասնակցութեան դիմում կատարած են արդէն 25 երկրի 68 քաղաքներէն 2100 մարզիկներ: Դիմումները կ'ընդունուին մինչեւ Օգոստոս 15: Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով խաղերուն կը մասնակցին Հայաստանի բոլոր մարզերու ներկայացուցիչները: Կը սպասուի որ ամբողջ աշխարհէն խաղերուն հետեւելու համար 5–6 հազար Հայ երթայ Երեւան:

Պետութիւնը 80 միլիոն դրամ յատկացուցած է խաղերուն. կազմակերպիչ կոմիտէներուն կ'օգնեն կամաւոր ուսանողներ: Կարգ մը մրցումներ տեղի կ'ունենան նաեւ Երեւանէն դուրս, ինչպէս՝ Արովեանի, Աշտարակի, Արտաշատի, Արարատի մէջ:

Համահայկական առաջին խաղերը կազմակերպուած են 1999ին, մասնակցած են 23 երկրէ 1141 մարզիկներ:

Այս տարուան մարզաձեւերն են ֆութպոլը, պասքէթպոլը, վոլէպոլը, թէնիսը, մարմնամարզը, սեղանի թէնիսը, լողը, ճատրակը, ֆութսալը, պատմինթոնը:

Խաղերուն համաշխարհային կոմիտէի նախագահն է արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան:

Խաղերու հանդիսաւոր բացումը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 18ին Վազգէն Սարգսեան մարզադաշտին վրայ, իսկ փակումը՝ Օգոստոս 26ին Օփերայի դահլիճին մէջ:

ՎԱՏԻԿԱՆ ԳՈՀ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԷՆ

Կարդինալ Սեպասթիանի որ տասը տարի որպէս Վատիկանի դեսպան պաշտօնավարած է Անգարայի մէջ ու ներկայիս Վատիկանի տնտեսական հարցերու յանձնաժողովին նախագահն է, իտալական մամուլին յայտարարած է թէ Վատիկան գոհ է Թուրքիոյ ընտրութեան արդիւնքներէն: "Վարչապետ Էրտողան, որպէս ճարտար բանակցող, Եւրոպայի ու արաբական աշխարհին նըկատառումներով երկբեւեռ քաղաքականութիւն պիտի վարէ" ըսած է ան: Ապա անդրադարձած է Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հարցին, ըսելով. "Վստահ եմ թէ մեծ անխոհեմութիւն կ'ըլլայ դռները փակել Թուրքիոյ նման մեծ երկրի մը դէմ: Նման կացութեան առջեւ Թուրքիա կրնայ ՕԹԱՆ-էն դուրս գալու եւ կրօնամէտ ընթացք մը որդեգրելու մասին մտածել: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ առանց վերջնագիրներ ներկայացնելու, կրօնական ազատութիւնը ներառեալ՝ մարդկային իրաւունքներու առումով աւելի խիստ քննութեան տակ պահել այդ երկիրը":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐ ԻՒՆԷՍՔՕ-Ի ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Աստղագէտ Վ. Համբարձումեանի ու Ու. Սարոյեանի ծննդեան հարիւրամեակները ընդգրկուած են ԻՒՆԷՍՔՕ-ի 2008 – 2009ի յոբելեաններու ցանկին մէջ: Կը ծրագրուի յաջորդ տարի այդ կազմակերպութեան հովանաւորութեամբ շարք մը նշումներ կազմակերպել:

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽԹԱՆՈՒԻ

Յուլիս 25ին մամուլի ասուլիսով մը Տարածքային կառավարման դաշթի գործակալութեան պետը Գագիկ Եգանեան յայտնած է թէ կառավարութիւնը հայրենադարձութիւնը խթանելու աշխատանք կը տանի: 2000էն ի վեր Հայաստանի քաղաքացի դարձած են 67 հազար գաղթականներ: 2004էն այսօր կառավարութիւնը 2,9 միլիառ դրամ (մօտ 8,7 միլիոն տոլար) յատկացուցած է բնակարան գնելու վկայագրերու, 800 գաղթական ընտանիքի համար: Յառաջիկային եւս 220 ընտանիք նոյն վկայագրերէն կը ստանայ:

Հայրենադարձութիւնը խթանելու նպատակով մօտ ատենէն կը սկսի գործել յատուկ կայքէջ մը. անոր միջոցով Հայաստան վերադառնալ փափաքողները պիտի կարենան դիմել համապատասխան գերատեսչութիւններուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ ՈՒ ՌՈՒԱՆ

Հայաստանի Շիրակի շրջանը այսօր, մօտ երկու տասնամեակ ետքն ալ, ամէն բանէ առաջ մեզմէ շատերուն համար տակաւին կ'արթնցնէ 1988ի երկրաշարժին յուշը: Կը յաջորդէ ափսոսանքը որ այդ աղէտով, նաեւ անկախութեան տարիներու արտագաղթի հոլովոյթով, շրջանի կեդրոնական քաղաքը՝ Գիւմրին հարիւր հազար բնակիչ կորսնցուցած է, իջնելով շուրջ 150 հազարի: Մինչդեռ երկրին բ. քաղաքն է ան, Հայաստան – Վրաստան – Թուրքիա քառուղիին վրայ:

Ֆրանսայի «Հայաստանի տարին» լաւ առիթ ընծայեց Շիրակի շրջանը ներկայացնելու որպէս հնավայր որուն ընդերքին մէջ պահուած են մինչեւ քարի դարերը երկարող հարուստ նմոյշներ: Անոնցմէ ընտրովի փունջ մը բերուած էր Ֆրանսա, ցուցադրուելու համար նախ Ս. Ռաֆայէլի, ապա Ռուանի Հնագիտութեան շրջանային թանգարանին մէջ: Յուլիս 22ին աւարտեցաւ այս բ. ցուցադրութիւնն ալ ու Շիրակի պեղումներէն գտնուած ու անոր մինչեւ Ն.Ք. բազմաթիւ հազարամեակներ երկարող անցեալին մասին պատմող վկաները վերադարձի ճամբուն վրայ են:

Ցուցանմոյշները բերուած էին շրջանի գլխաւոր հնավայրերէն. Թաւշուտէն, Աղուորիկէն, Բենիամինէն, Հայկաձորէն, Շիրակաւանէն, Հոռոմէն, եւլն.: Տաշուած քարի ամենահին օրինակներ, ծիսական գործածութեան կաւէ անօթներ, բաժակներ, կուժեր, օճախի մասեր, յարդարական արձանիկներ, մանգաղի, կացիններու, գայլիկոնի նմոյշներ, զարդեղէն-գօտի, մատանի, ուլունքներ, վարսակալներ, օղեր, ապարանջաններ, կնիքներ, դրամներ, հաղաղակներ տեղ գտած էին թանգարանին իրերայաջորդ սրահներուն ապակեփեղկերուն ետին: Մե՛ղք որ ցուցանմոյշներու այդքան հետաքրքրական ընտրանին ցուցադրութեան լաւագոյն պայմաններ չէր ունեցած. մեծ մասով մութ գոյներով իրերը զետեղուած էին մութ մոխրագոյն յատակով ապակեփեղկերու մէջ, ինչ որ կը խոչընդոտէր դիտելու արարքը: Մանաւանդ սրահները ճոխ լուսաւորում մըն ալ չունէին, ինչպէս կ'ըլլայ սովորաբար նման ցուցահանդէսներու, նկատի առած նմոյշներու պահպանութեան մտահոգութիւնը:

Ցուցահանդէսին զոյգ ներկայացումներուն առթիւ Շիրակի թանգարանի տնօրէն Համազասպ Խաչատրեան Հայաստանէն յատուկ պատրաստուած երկու խաչքարներ նուիրած էր Ս. Ռաֆայէլի եւ Ռուանի թանգարաններուն որպէս յիշատակ:

Կովկասեան շրջանի հնագիտական պրպտումներուն մէջ յատուկ տեղ ունեցած է Հայաստանը, ԺԹ. դարէն ռուս հնագէտներու ուշադրութիւնը գրաւելով: Ֆրանսացիներ ալ հետաքրքրուած են հոն պեղումներ կատարելով, ինչպէս Է. Շանթրը, Ժ. տը Մորկանը: Ծանօթ են Ն. Մառի, Թ. Թորամանեանի, Խալաթեանցի, Մ. Ղուկասեանի պրպտումները, պեղումները: Ի. դարու սկիզբին, կէսերուն անուններն ու աշխատանքները կը բազմանան, աւելցնելով նաեւ պեղումներու վայրերը:

Ներկայիս, 1990ական տարիներէն ի վեր զանազանեալ աշխատանք կը տարուի. նախապատմական շրջաններէ մինչեւ ուրարտականը, աքեմենեան եւ հելլէնական շրջանները, միջնադարեանը ունին իրենց անջատ վայրերը: Ընդգրկուած են նաեւ օտար հնագէտներ. ֆրանսացի, ամերիկացի, ճափոնացի, եւլն.:

Ցուցահանդէսին Հայաստանի կողմէն պատասխանատուներն էին Շիրակի թանգարանի տնօրէն Համազասպ Խաչատրեանն ու փոխ տնօրէն, Շիրակի պատմական յուշարձաններու պատասխանատու Լարիսա Եկանեան. Ֆրանսայի կողմէն՝ Ս. Ռաֆայէլի հնագիտական թանգարանին տնօրէնը Անն Ժոնչերէ, Ռուանի թանգարանին տնօրէնը Նաթալի Ռուա: Առաջինները փակումի օրը արդէն Ռուան էին, Հայաստանի Պատմութեան թանգարանէն ու Էրեբունի թանգարանէն ներկայացուցիչներու հետ, ստուգելու, ծրարելու եւ ետ տանելու համար մօտ 300 ցուցանմոյշները: Իրենց հետ քանի մը ժամուան միասնութիւնը, զրոյցը առիթ եղաւ հպարտութիւններուն, գոհունակութիւններուն հետ հարցեր, հարցեր, արդար տրտունջներ, ափսոսանքներ ալ լսելու: Անոնք նորութիւն չէին Հայաստանը Երեւանի շողշողուն ցուցափեղկերէն, կամ սրճարան-ճաշարաններէն անդին ալ ճանչնալու հետաքրքրութիւնը ունեցողին, բայց կը զօրէին նորէն անդրադառնալու ցաւերու, երեւութականով գոհանալու յաճախակի պարագաներու:

Շիրակի մարզին մէջ Հ. Խաչատրեանի եւ Լ. Եկանեանի տարիներէ ի վեր ձեռնարկած պեղումները, աւելորդ է ըսել՝ նուազագոյն պայմաններով, հակառակ մասնակցութեան հրաւէրին, երիտասարդներ չեն հրապուրած. մինչդեռ, այնքան լայն տրամադրութեամբ կորուստներ կ'աւաղուին, Թուրքիոյ մէջ հայկական ժառանգութեան անտեսումը, քանդումը կը դատապարտուի: Երկու խաչքարի Ֆրանսա փոխադրութեան համար անոնց, այս անգամ Հայաստանի պատասխանատուներու պատճառած նեղութիւնները անհաւատալի թուելու աստիճան անհեթեթ են:

Այսուհանդերձ, իրենց մեծագոյն հարցը, ցաւը Շիրակի քանդուած թանգարանին վերակառուցումն է: 1930ին հիմնուած հաստատութիւնը որ հնագիտականէն զատ տեղարանական, երկրաբանական, դիւանագիտական կեդրոն մը դարձած է, 1988ի երկրաշարժէն ծանրօրէն տուժած է եւ փրկուած հազարաւոր նմոյշները, նորոգուածները, անկէ ի վեր ի պահ կը մնան առժամեայ շէնքի մը մէջ որ թանգարանի ոչ մէկ յատկանիշ ունի: Ու մարդ չի դիտեր թէ աղէտեալներուն օգնելու, քաղաքը վերակառուցելու մեծ մասով կատարուած աշխատանքէն ետք, ե՛րբ կարգը կը հասնի Շիրակի թանգարանին:

Ցուցահանդէսին գեղեցիկ քաթալոկ-ին մէջ զետեղուած են թանգարանը պատսպարող նախկին փառաւոր շէնքին եւ ներկայի պահեստանոցին լուսանկարները, քանդուած քաղաքէն հատուածի մը լուսանկարին հանդիպակաց էջին վրայ: Քանդումէն շատ հետք չէ մնացած այսօր, բայց անհունօրէն տխուր է խեղճուկ այդ պահեստանոցին զեղչուած «թանգարան»ին պատկերը: Մանաւանդ երբ մարդ յիշէ թէ քիչ մը ամէն բանի, մինչեւ իսկ Աղնաւուրի հսկայական ու սովետաւարի արձանի մը պիտանի գտնուեցաւ հոն, առանց որ մարդ ամօթ զգար խրճիթ-թանգարանին ներկայութենէն:

Փակուեցաւ Հայաստանի լեռներուն պատմածներուն ցուցահանդէսը. նմոյշները, Համիկը, Լարիսան վերադարձի ճամբուն վրան են: Առաջինները նորէն կը գրաւեն իրենց խցիկները, երկրորդները կը բռնեն Բենիամինի, Հայկաձորի հնավայրերուն ճամբան, շարունակելու համար իրենց պեղումները եւ հարստացնելու թանգարանին ստացուածքը: Ու կը շարունակենք նոյն թափով լալ, ափսոսալ կորսուածին, քանդուածին մասին որոնց պատասխանատուն միշտ ուրիշն է:

Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սիրունի կը կարծէր որ դարձեալ Պոլիս պիտի վերադառնար Վիէննայէ ու Պուքրէշէ վերջ, բայց Պոլսէն հասնող լուրերը փայլուն չէին: Անկախութեան պատերազմը սկսած էր, կացութիւնը անորոշ էր եւ իր կինը Նուարդ չէր յանձնարարեր վերադառնալ, ընդհակառակն կը գրէր որ ինք ալ Պուքրէշ գալ կը փափաքէր: Սիրունի այսպէս է որ 1922ի Սեպտեմբերին մնայուն կայք հաստատեց Ռումանիոյ մէջ: Քանիերորդ անգամ ըլլալով իր կեանքին մէջ նոր էջ մը կը բացուէր: Պուքրէշի մէջ իրեն շատ օգնական պիտի ըլլար հայասէր գիտնական պատմաբան Նիքոլա Եորկա, որ մինչեւ վերջ պիտի մնար իր լաւագոյն բարեկամը:

Սիրունի Պուքրէշի մէջ այլեւս գտած էր խաղաղ ու անդորր կեանքի ու աշխատանքի միջավայր ու կը կարծէր որ այլեւս ո՛չ մէկ դժբախտութիւն կրնար խանգարել իր այդ խաղաղ կեանքը: Ազգային պարտականութիւններ կը ստանձնէր ու իր ապրուստը կ'ապահովէր, կապեր պահելով Դաշնակցութեան հետ, որուն շարքերէն ներս աշխատած էր միշտ, առանց թունդ կուսակցական մը ըլլալու: Դասախօսութիւններ կ'ընէր, գիրքեր կը գրէր, մատենադարաններ կը հիմնէր, հայկական տուներ կը բանար ու ցուցահանդէսներ կը կազմակերպէր, հայ մշակոյթը կը ծանօթացնէր ռումէններուն ու իր ծառայութիւնը կը բերէր նաեւ ռումէն մշակոյթին, ընելով ռումաներէն հրատարակութիւններ: Որքան լաւ պիտի ըլլար որ ամէն ինչ այսպէս շարունակուէր: Բայց 1944 Դեկտեմբեր 28ի գիշերը յանկարծ դուռը զարնուեցաւ: Ռումանիոյ մէջ նոր հաստատուած համայնավար գործիչներ եկած էին զինքը տունէն առնելու ու ճամբայ հանելու դէպի անծանօթ հասցէներ: Եւ ամէնէն անպասելի մէկ վայրկեանին, Սիրունի կրկին կը բռնէր աքսորի ու բանտարկութիւններու ճամբան, այս անգամ երկրի մը մէջ, ուր կարծած էր գտնել կայուն անդորրութիւն:

Այսպէս՝ Սիրունի տասը տարի իր տունէն ու իր կնոջմէն հեռու մնաց, դրկուելով մինչեւ Սիպերիա ու այլ քաղաքներ, տասը տարուան աքսոր մը, որուն մէկ մասը բարեբախտաբար պիտի անցընէր Երեւանի մէջ, ուր պիտի գտնէր յարաբերաբար աւելի կակուղ ու յարգալիր վերաբերում:

Սիրունին ալ այս կերպով դարձաւ մէկը մեր այն մտաւորականներէն, որոնք այդ շրջանի Օսմանեան հողամասերէն հեռանալով կարծած էին գտած ըլլալ անվտանգ հորիզոն: Այդպէս պատահած էր, օրինակ, Զապէլ Եսայեանին: Տաղանդաւոր գրագիտուհին ու ազգային գործիչը Երեւանի մէջ հաստատուելէ վերջ յանկարծ դարձաւ Սիպերիոյ ճամբորդ: Բայց Զապէլ Եսայեան չկրցաւ վերադառնալ, մինչդեռ Սիրունի, բարեբախտաբար, ճիշդ տասը տարի տանջուելէ, տառապելէ ու տունէն հեռու մնալէ վերջ, կրցաւ վերադառնալ Պուքրէշ եւ դարձեալ իր առջեւ բացաւ նոր շրջան մը: Միայն թէ այս վերադարձն ալ զինքը պիտի դնէր ուրիշ ողբերգութեան մը հետ դէմ դիմաց: Տասը տարուան բացակայութեան ընթացքին անօգնական մնացած իր կինը, Նուարդը, քայքայուած էր այլեւս ու կէս անդամալոյծ՝ խլեակ մը դարձած էր: Սիրունիի համար ասիկա մեծ աղէտ էր, նաեւ խղճի խայթ, որովհետեւ ան աքսորի տասը տարիներու ընթացքին կրկնակի տառապած էր երբ մտածած էր որ իր ետին անօգնական վիճակի մէջ թողած էր իր կինը Նուարդն ու անոր քոյրը՝ Անժէլը: Ինչո՞ւ ատենին չէր կրցած աւելի հեռատես ըլլալ ու ապահովել անոնց համար կեանքի աւելի հանգիստ պայմաններ:

Սիրունիի այս վերջին ողբերգութիւնը ուրիշ տխուր էջ մըն է բացուած՝ մեր մտաւորականներու կեանքին մէջ: Սիրունի աւելի վերջ պիտի գրէր որ թէեւ ինք ինկած էր Խորհրդային Միութեան դաժան ոստիկանապետ Բէրիայի ճիրաններուն մէջ, բայց ատկէ պատասխանատու էին ոչ թէ ուղղակի խորհրդային իշխանութիւնները, այլ՝ հայ «տականքներ», հայ սրիկաներ, որոնք մատնութիւններ ու զրպարտութիւններ ըրած ըլլալու էին իր մասին:

Սիրունի իր յուշերուն մէջ գրած է աքսորի այդ տասը տարիներու ժամանակագրութիւնը: Ձերբակալութիւն, դէպի Մոսկուա փոխադրութիւն, հարցաքննութիւններ, Լուպիանքայի բանտը, Լէֆորթի բանտը, դարձեալ հարցաքննութիւններ, փոխադրութիւն դէպի Պութիրք, դատապարտութեան նոր վճիռ, Ցերքովի բանտը, փոխադրութիւն դէպի Քրասնայա Փրէսնա, ապա Մարինսք, հիւանդանոց, Նովոսիպիրսք, ապա Մոսկուա, Ռոստով, յետոյ Երեւան, ուր նախ առանձին խցիկ, ապա աւելի հանգիստ պայմաններ, վերաբուժական

ԱՐԴԵՕՔ ՊԻ՞ՂԾ ԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Ինտերնետում ծանօթանալով «Արմինֆոյի» հիւրերին, ուշադրութիւնս գրաւեց մի լրատուութիւն. պարզւում է, որ Ղարաբաղում ծաւալւում է մի քարոզարշաւ, որի նպատակն է համոզել տեղացիներին իրենց երեխաներին շնորհելու հայկական անուններ: Որ անուանախեղկատակութիւնը Հայաստանում թէ Արցախում աղէտալի չափերի է հասել, նորութիւն չէ: Արդեօք պատահակա՞ն է, որ երկրի երեք բարձրագոյն պետական ղեկավարներից միայն մէկն ունի հայկական անուն: Երեւի աշխարհում չլինի իրեն յարգող ու «քաղաքակիրթ» համարող մի ուրիշ ազգ, որն այդքան արհամարհանքով տրամադրուած լինի սեփական անունների նկատմամբ: Ես համոզուած եմ, որ հայ «Համլետների» ինննսուն տոկոսը անգրագիտութեան բերումով չգիտի էլ, թէ դա ինչ է նշանակում, որտեղից է ծագում եւ այլն: Մոսկուայի նոտարական գրասենեակներից մէկը ժամանակ առ ժամանակ խնդրում է ինձ հայերէնից թարգմանել զանազան իրաւական փաստաթղթեր, այդ թւում նաեւ ծննդականներ: Քաւ լիցի, եթէ նոյնիսկ նրանցում օտար անունները չատ-չատ են, բայց գոնէ դրանք գրագէտ գրուէին: Դուք պատկերացրէք ռուս իրաւաբանի դէմքը. երբ նա կարդում է՝ Միշիկ, Կոլիկ, Սաշիկ, Սերեոժա, Վասեա, Լիւդիկ, Կովալենկօ, Սվետիկ, Մաշա եւ նմանատիպ այլ բազում «անուններ»: Կամ՝ Տոլիկովնա ու Ժօրայեւիչ: Կատարեալ անհեթեթութիւն:

Յուսահատութեան մատնուած աղնիւ ղարաբաղցիներն իրենց գործողութեան համար նոյնիսկ նշանաբան են ընտրել՝ «Հայկական անուն՝ ձեր երեխային»: Մեղա՜յ քեզ, տէ՛ր Աստուած, հայ ծնողին համոզում են, որ նա իր երեխային օտար անուն չտայ: Եւ դեռ նուէրներ են առաջարկում հէնց մտեփանակերտի ծննդատանը:

Ուզում եմ հաւատալ, որ դա ցուցադրական միջոցառում չէ Ղարաբաղի ղեկավարի ընտրութիւնների չեմին, որ սա իրօք հայրենասիրական մղում է: Իսկ եթէ դա այդպէս է, ապա ուրեմն պարտադիր պէտք է տարածուի նաեւ Հայաստանում, չսպասելով, ի հարկ է, հերթական նախագահական ընտրութիւններին:

Ամօթ է, հայ ժողովուրդ:

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Մոսկուա
«Ազգ»

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) «Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան» վարժարանի 2006 / 2007 կրթական տարեշրջանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 30ին վարժարանի շրջափակին մէջ: Արամ Ա. կաթողիկոսին կողմէ 2007ը Հայ լեզուի տարի հռչակուած ըլլալով, վարժարանին հանդէսն ալ կրած է այդ խորհուրդին դրոշմը: Բեմը ներկայացուցած է այգի մը, ուր ներկայ եղած են մեսրոպեան տառերն ու հայ լեզուն փառաբանող խօսքեր: Բեմին շուրջ ալ եղած են գիւղն ու Մուսա լեռը խորհրդանշող իրեր, հասկերու հետ միատեղ: Լիբանանի եւ Հայաստանի փաւերգներու ունկնդրութենէն ետք, նախակրթարանի ամէն մէկ շրջանաւարտ բեմ բարձրացած է հայ լեզուին անդրադարձող մտածումներով: Իրենց յաջորդած են երկրորդական բաժնի շրջանաւարտները: Բացման խօսքով հանդէս եկած է «Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան» վարժարանի տնօրէնը Արմէն Թաշճեան, որ թելադրած է շրջանաւարտներուն հաստատ ու աներեր քայլերով յառաջանալ կեանքի գոյապայքարին մէջ: Ան նշած է նաեւ անհրաժեշտութիւնը ազգային կառոյցներու շուրջ լիբանանահայ գաղութի համախումբ ու կազմակերպ կեանքին: Հայ լեզուի ընդհանուր թեման ընդգրկող գեղարուեստական բաժինով հանդէս եկած են վարժարանի երգչախումբը խմբավարութեամբ Պարգեւ Թասլաքեանի, 6րդ եւ 11րդ դասարանի աշակերտները ներկայացնելով հայ թէ օտար լեզուներով արտասանութիւններ, ուղերձի խօսքեր եւ հայկական պար մը: Օրուան խօսքը փոխանցած է Ուսումնական խորհուրդի ատենապետ Սեպուհ Մանճեան, որ շեշտած է սփիւռքեան գոյամարտի հաւաքին կարեւորութիւնը, նշելով, թէ Սփիւռքի հայապահպանման ընթացքին պահպանուած են հայ մշակոյթը, շնորհիւ անոր ծառայող հաստատութիւններուն ու նուիրեալ ազգայիններուն: Ապա, բեմ բարձրացած է վարժարանին տնօրէնը Ա. Թաշճեան, որ ներկայացուցած է 2006 / 2007 տարեշրջանին վարժարանին արձանագրած նուաճումները կրթական, մշակութային, մարզական մարզերու մէջ: Ան վեր առած է բազմամեայ մանկապարտիզպանուհի Վերժինէ Այնթապեանի վաստակը ու հրաւիրած է Լիբանանահայոց առաջնորդը՝ Գեղամ եպիսկ. պարգեւատրելու ենթական: Գեղամ եպիսկոպոս արտասանած է նաեւ եզրափակիչ խօսքը: Նոյն շրջափակին մէջ, Յունիս 16ին ալ տեղի ունեցած էր ազգային «Յառաջ» մանկապարտէզի 22 աշակերտներուն վկայականներու բաշխումը:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Երիտասարդական կեդրոնի ՀՄԸՄ-ի մարզասրահին մէջ, Յուլիս 10ին, բացումը կատարուած է ՀՕՄ-ի ամառնային ճամբարին ներկայութեամբ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մեղրիկ Ծ. վրդ. Բարիքեանի, միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու, ինչպէս նաեւ ծնողներու և ազգայիններու: 120է աւելի աշակերտներ երգած են Գանատայի եւ Հայաստանի փաւերգները, ապա, ճամբարի տնօրէնուհին Սիլվա Փայլեան ընդգծած է ՀՕՄ-ի ճամբարին կարեւորութիւնը, ուր յաճախող մանուկները խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրին: Նշած է այս տարուան նորութիւնները, դիտել տալով որ ճամբարին ժամանակաշրջանը երկարած է մէկ շաբաթով հասնելով 7էն 8 շաբաթի: Մանկամսուրի երախաներուն համար, ապահովուած է յատուկ կառքեր պտոյտներու նպատակով: Պաշտօնէութեան մասին, ճշդած է որ կան 14 պատասխանատուներ եւ 19 կամաւորներ: Խօսք առած է նաեւ Մեղրիկ Ծ. վարդապետ որ իր ուրախութիւնը յայտնած է ի տես 120 աշակերտներու ներկայութեան: Բացումը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

գործողութիւն մը, փոխադրութիւն դէպի Փոթնա, յանկարծ դեղնախտի վարակում մը, յետոյ Մոսկուա, ազատ արձակման աւետիս, Պուքրէշ վերադարձի վրայ Ունկէն, Խաչ, կալաց: 1955 Յունուար 19ին է որ Սիրունի կը վերադառնէ Պուքրէշի իր բոյնը:

Եւ ահաւասիկ դարձեալ նոր շրջան մը կը բացուէր իր կեանքին մէջ: Երկու բանտարկութենէ, երկար տարիներու թաքստոցի կեանքէ եւ տասը տարուան աքսորէ մը վերջ, Սիրունի տակաւին ուժ ունէր ծառայելու իր ժողովուրդին ու իր մշակոյթին: Դեռ իր յոգնութիւնը չէր թօթափած, որ հրաւիրուեցաւ աշխատելու Պուքրէշի Պատմութեան Թանգարանին մէջ, ուր արխիւային աշխատանք պիտի տանէր յաջող կերպով, պիտի ղրկուէր նաեւ մերձակայ քաղաքներ, որպէսզի պրպտէր այդտեղի արխիւներն ալ՝ ռումէն մշակութային կեանքի շրջագծէն ներս:

Երջանի՞կ էր այլեւս:

Զենք գիտեր թէ որքան երջանիկ էր: Բայց նոր տառապանք մըն ալ եկած էր զինքը ցնցել կեանքի այս հանգրուանին վրայ: Կորսուած էին հինգ սնտուկ լեցուն իր ձեռագիրները, աշխատասիրութիւններն ու գրական գործերը: Եւ այս ալ, ինչպէս պիտի տեսնենք, ամենավերջին ողբերգութիւնն էր Սիրունիին համար:

Ռ. Հ.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՋ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՍՐՏԻՑ ՍԻՐՏ

Երբ Հայվազովսկին նկարը ցոյց տուեց Տոմիլովին, սա հիացաւ նրա գծանկարի կատարելութեամբ ու գեղարուեստական հնարանքների բազմազանութեամբ: Հարուստ կալուածատէրն ու մոլի կոլեկցիոները, որը հպարտանում էր աշխարհիս մեծագոյն նկարիչների գործերի հաւաքածոյով, չէր կարող, կամ աւելի շուտ, չէր ուզում հասկանալ այդ խորապէս ճշմարտացի աշխատանքի յուզիչ բովանդակութիւնը:

Այս հանգամանքը մի տեսակ սթափեցնող ներգործութիւն ունեցաւ պատանու վրայ: Նա յիշեց, թէ ինչպէս Սիմֆերոպոլում իր ընկերը՝ Սաշա Կազնաչէեւը եւ Ֆէդիա Նարիշկինը վերաբերուեցին իր "Հրեաները սինակոկում" նկարին: Այստեղ՝ Ռուսլէնսկոէում, ճաշակած առաջին օրերի ուրախ տրամադրութիւնը խամրեց, նա սկսեց աւելի ու աւելի յաճախ մտաբերել հայրենի Թէոդոսիան, իրենց տնակը, ծովը, որ հիմա կը փողփողար ամառային արեւի շռայլ ցոլքերի տակ...

Նորից ու նորից յիշեց Պուշկինի տողերը ծովի մասին եւ չտապեց վերջին նկարների կողքին գրառել ալբոմում.

Դէ՛, մնաս բարով, ծո՛վ, միշտ կը յիշեմ
Գեղեցկութիւնը քո հանդիսաւոր
Եւ երկա՜ր, երկա՜ր ես քեզ կը լսեմ
Քո իրիկնային թնդիւնը հզօր:

Ես լուռ ստեպները, անտառները մեր
Կը տեղափոխեմ ես, քեզանով լի,
Ծովախորշերդ, ե՛ւ ժայռ, ե՛ւ ստուեր,
Եւ փայլ, ե՛ւ երգը քո ալիքների:

Այնուհետեւ այս տողերը տխրաբար արձագանգում էին նրա հոգում, երբ Ռուսլէնսկոէի անտառներում թափառելիս մտովի արտասանում էր դրանք որպէս առհաւատչեայ ծովին իր նուիրուածութիւնը:

Բայց հէնց այդ օրերին, երբ ամբողջապէս համակուած էր դառնագին մտորումներով կեանքում հանդիպած իր այս նոր մարդկանց մասին, անսպասելիօրէն ստացուեց մի ուրախ լուր: Նորութիւնը նրան դարձեալ բերում էր ամենամխիթարիչ ու սիրելի գեղանկարչութիւնը:

Մի օր առաւօտեան, երբ Հայվազովսկին պատրաստւում էր զբօսանքի դուրս գալ, Տոմիլովը առանձնասենեակ կանչեց նրան: Ալեքսէյ Ռոմանովիչն այսօր ինչ-որ հանդիսաւոր էր: Հայվազովսկին շփոթուեց եւ նոյնիսկ վախեցաւ: Նա սովորել էր Տոմիլովին տեսնել միշտ պարզ, սիրալիր:

Ալեքսէյ Ռոմանովիչը փոքր-ինչ յապաղեց, ապա յայտնեց.

– Պատրաստուեցէք ճամբայ ընկնել, բարեկամս: Այսօր ճաշից յետոյ պէտք է մեկնենք Պետերբուրգ: Ես տեղեկութիւն ստացայ, որ ի վերջոյ բերել են "Պոմպէյի վերջին օրը": Նկարը ցուցադրուած է Գեղարուեստի ակադեմիայում: Գրում են, որ նրա սրահները լցուած են մարդկանց բազմութեամբ...

Նոյն օրն եւեթ Տոմիլովը, Հայվազովսկին եւ միւս արուեստասէր հիւրերը ճանապարհուեցին Պետերբուրգ:

"ՊՈՄՊԷՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ"

1834 թուականի Օգոստոսն էր: Կայսերական ակադեմիայի դռներին մօտենալ չէր լինում:

Հայվազովսկին ու Տոմիլովը մի կերպ մուտք գործեցին Անտիկ դահլիճը, որտեղ յատուկ վանդակորմով շրջապատուած՝ ցուցադրուած էր նկարը:

Հայվազովսկին թերթերից ծանօթ էր կտաւի բովանդակութեանը: Ինչպէս բոլոր ակադեմիստները, նա նոյնպէս կարդացել էր հռոմէացի գրող Պլինիոս Կրտսերի՝ կտաւում պատկերուած դէպքերի նկարագրութիւնը: Բայց այն, ինչ տեսնում էր հիմա, վեր էր ամէն սպասածից: Կայծակի բռնկումներն ու սեւացած երկնքի ֆոնի վրայ ժայթքող հրաբխի կարմիր լաւան կարծես կուրացրին նրան: Նա իրեն պատկերացրեց այդ սարսափահար մարդկանցից մէկը: Թուաց, թէ լսում է հրաբխի խլացնող որոտը, զգում, թէ ինչպէս հողը երերում է ոտքերի տակ, եւ երկինքն էլ թափւում է իր գլխին:

Աննկատելիօրէն Հայվազովսկին սկսեց յետ-յետ գնալ նկարից եւ հասնելով աստիճանների, գլխապատառ սլացաւ ներքեւ:

Յաջորդ առաւօտեան, չափազանց անհանգիստ մի գիշեր անցկացնելուց յետոյ, նա կրկին եկաւ այդ ցուցասրահը: Երազում վախից ցնորուած մարդիկ ձեռք էին մեկնում իրեն ու փրկութիւն հայցում... Եւ թէպէտ երեկուայ յուզմունքը դեռ չէր անցել, բայց այս անգամ Հայվազովսկին աւելի լաւ զննեց նկարը: Վախից խուճապահար, մարդիկ ձգտում էին փրկել իրենց կեանքը: Եւ հէնց այդպիսի րոպէներին է դրսեւորւում մարդու իսկական էութիւնը: Ահա երկու որդիներ ուսներին առած տանում են իրենց ծերունի հօրը: Պատանին, ցանկանալով անպայման փրկել ծեր մօրը, թախանձում է շարունակել ճանապարհը: Ամուսինը աշխատում է վտանգից պաշտպանել սիրած կնոջը: Մայրը, կործանումից առաջ, վերջին անգամ գրկում է իր սիրասուն դուստրերին: Իսկ նկարի կենտրոնում՝ դեռատի գեղեցկուհին մահացու վէրք ստացած ընկել է կառքից, կողքին էլ անօգնական մանկիկն է:

(Շար. 50)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեան 70 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին Գամէր եւ Մարկրէթ Գոչեանի եւ Սոնա Քիւրքճեանի յիշատակին:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN !

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE

2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45

Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT LES DATES
DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE
BRADERIE DE NOEL
DE
CHENE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

Համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 12
Տօն է Ս. Աստուածածնի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել, կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը:

arménie mon amie

AGENDA

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus

Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI

Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

*
**

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

*
**

CENTENAIRE DE

CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

*
**

ARLES
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

*
**

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill . 75008 Paris

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ» ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝
Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին:

*
**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շ Ա Ւ Ի Լ Ի
Ս. Գ Ր Ի Գ Ո Ր Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Ի Չ
Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ւ Ո Յ
5 0 Ա Մ Ե Ա Կ Ը
Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին:
Պ ա տ ա ր ա գ և ճ ա շ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

«ՅԱՌԱՋ» ի

ընթացիկ ագդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-18 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

DIMANCHE 16 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

de la région parisienne
animée par l'orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année à
SEVRES
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
au 26 rue Troyon — 92310 SEVRES
dans un cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français

□

Réservez un bon accueil au carnet de tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
- Divine liturgie à 11 heures, dans le Salon du Collège
- Repas à partir de 13 heures, dans la cour, derrière le Collège
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux tombolas (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes : 20 Euros
Enfants (5-17 ans) : 12 Euros

Réservations et informations par tél. :

— Paroisse de Paris : 01 44 59 23 50
— Centre Culturel : 01 40 51 11 90

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.759 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.759

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին նախարարապետը՝ Տ. տը Վիլբփէն ստիպուեցաւ ընդհատել Թահիթիի իր արձակուրդը եւ Փարիզ վերադառնալ ներկայանալու համար հարցաքննիչ դատաւորին: Հարցը միշտ կը վերաբերի Գլիրսթրիմի և հաւանական կը նկատուէր Յուլիս 27ին, որ տը Վիլբփէն քննութեան տակ առնուի քանի իրեն դէմ եղած վկայութիւնները ծանրակշիռ են: Այդ վկայութիւնները կու գան մանաւանդ Ժան-Լուի Ժերկորէնէ եւ այս վերջինը կը հաստատէ որ հրահանգներ ստացած է տը Վիլբփէնէն (յանուն Հանրապետութեան Նախագահին) որ չփման մէջ մտնէ դատաւորին հետ եւ անոր յանձնէ՝ ցանկերը, ուր 338 անուն կայ, ի շարս որոնց Նիքոլա Սարքոզիի եւ որոնք -իբրեւ թէ- հաշիւներ ունին Գլիրսթրիմի մօտ: Յուլիս 27ին, յստակ էր որ Տ. տը Վիլբփէն պիտի չկարենայ ազատիլ, իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնը կը վերաբերի "զրպարտիչ մասնութեան":

ՍԱՐՔՈԶԻ Լիբիայէն Սենեկալ անցաւ, ապա՝ Կապոն, նախքան Ֆրանսա վերադառնալը: Տաքարի համալսարանը արտասանած իր ելոյթին մէջ անդրադարձաւ գաղթատիրութեան յանցանքներուն եւ անոր պատասխանատուներուն, բայց չուզեց զղջում յայտնել եւ թելադրեց դէպի ապագայ նայիլ:

ՍԱՐՔՈԶԻԻ որոշումը հիւլէական բարդ մը յանձնելու Քատաֆիի, բուական ընդդիմութեան կը բախի ոչ միայն ներքին ճակատի վրայ (ընդդիմադիրներուն համար "անպատասխանատու" արարք է) այլեւ արտասահմանի մէջ: Ամէնէն մեծ ընդդիմութիւնը եկած է Գերմանիայէն:

ՀԱԼԷՊԻ մօտ պայթում մը պատահած է զինամթերքի պահեստանոցի մը մէջ, որու հետեւանքով 15 զինուորական մեռած է եւ 50 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Հաստատուած է որ արկածի հետեւանք էր: Կը կարծուի որ տօթը (աւելի քան 40 աստիճան) կրնայ պատճառ ըլլալ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Յուլիս 26ին, առնուազն 36 հոգի մեռած է թակարդ կառքերու պայթումներէն: Ամերիկացիք ալ յայտարարած են որ 7 զինուոր կորսնցուցած են բախումներու ընթացքին:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ փակած է ռուսական հեռատեսիլի ՕՌԹ կայանը. պատճառը այն է որ ձախողած են ադրբեջանական պետական կայանէն Ռուսաստանի մէջ հաղորդումներ ընելու բանակցութիւնները: Ըսուած է թէ ռուսական այլ կայանի մը ՌԹՌ-Փլանէթային ալ նոյն ճակատագիրը կը սպառնայ: Բաքու փակած է Թրքական կայան մըն ալ:

ԼԻԲԻԱ պաշտօնապէս թողուած է Պուլկարիոյ, Տրիպոլիսի անոր դեսպանին միջոցաւ, այն ներումին համար, զոր Պուլկարիոյ նախագահը Փարվանով շնորհած է պուլկար հինգ հիւանդապահուհիներուն: Լիբիա յուշագիրով մը կը յիշեցնէ, որ Սոֆիա չէ յարգած երկու երկիրներու միջեւ ստորագրուած յանձնումի 1984ի համաձայնագիրը, որու մէջ ներումի ոչ մէկ հարց կայ յանձնուած մեղադրեալներուն համար: Աւելին, վարակուած մանուկներու ընտանիքներն ալ զեկոյցով մը ձայն կը բարձրացնեն "այն արհամարհանքին համար զոր Պուլկարիոյ նախագահը ցոյց կու տայ միջազգային իրաւունքին եւ երախաներու արեան ընկատմամբ":

ԱՐԻԱՆ ՄՆՈՒՇՔԻՆ, որ Գոլէժ տը Ֆրանսի օժանդակ փրոֆէսէօր ընտրուած էր իր պաշտօնակիցներուն կողմէ, ապա Հանրապետութեան Նախագահին հրովարտակով, մերժած է այդ պատիւը, որովհետեւ չուզեր որ իր նշանակումը կատարուած ըլլայ Նիքոլա Սարքոզիի կողմէ: "Արեւու Թատրոն"ի հիմնադիրը զեկոյցով մը կը ճշդէ որ տրուած լուրը զինքը կը վերածէ "Նիքոլա Սարքոզիի վարչակարգին մէկ գործակիցին" եւ կը գտնէ որ խաղի եկած է Հանրապետութեան նախագահութեան եւ մամուլին մէկ մասին կողմէ, ու չընդունիր: Մնուշքին նշանակուած էր "Գեղարուեստական ստեղծագործութեան" ամպիոնին: Ավինեոն, ուր կը գտնուի Ա. Մնուշքին, երկարօրէն կը բացատրէ իր դիրքը, քանի լուրին շարադրութիւնը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ Ն. Սարքոզիի վարչակարգին մէկ գործակիցն է մինչ Գոլէժ տը Ֆրանսի անդամները կ'ընտրուին փրոֆէսէօրներու ժողովին կողմէ: Կ'եզրակացնէ թէ կը նախընտրէ մերժել այդ պաշտօնը, որ շատ հաճոյք կը պատճառէր իրեն ու կ'աւելցնէ. "Տեսա՞ք ինչ պատահեցաւ պուլկար հիւանդապահուհիներու պարագային, երբ կ'ուզեն մեզի հաւատացնել որ Հանրապետութեան նախագահն է զիրենք փրկողը, մինչ շատ լաւ գիտենք որ եւրոպական դիւանագիտական մարմին մը տարիներ է կ'աշխատէր: Պէտք է որ Նիքոլա Սարքոզի դադրի հաւատացնելէ որ ինք է աղբիւրները հոսեցնողը":

ՔՈՍՈՎՈՅԻ "Շփումի խումբը" (ԱՄՆ, Ռուսաստան, Մեծն-Բրիտանիա, Գերմանիա եւ Իտալիա) որոշած է, Յուլիս 25-ին, երրեակ մը ստեղծել, բաղկացած մէկ Ամերիկացիէ, մէկ Ռուսէ եւ մէկ Եւրոպացիէ, իրաւարարի դեր կատարելու համար Սերպերու եւ ալպանացի Քոսովոցիներու միջեւ, կարգավիճակ մը գտնելու համար Սերպիոյ այդ գաւառին՝ միջազգային վարչակազմի տակ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Յուլիս 24ի երեկոյեան Տոլմապահչէի պալատին մէջ կազմակերպուած հանդիսութեամբ մը Հ. Տինքի կնոջ, հրատարակիչ Ռ. Զարաքօլուի եւ իրաւաբան Կ. Զայըրկիլի յանձնուած են Թուրքիոյ լրագրողներու միութեան Մամուլի ազատութեան մրցանակները:

Ռ. Տինք իր ամուսնին տրուած մրցանակը առնելէ եւք ելոյթ մը ունեցած է ու քննադատած Հ. Տինքի սպանութեան շրջանի արդարութեան նախարար Ճ. Չիչէքը: Յիշեցուցած է թէ ան պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին ջնջումին համար պայքարողներու ակնարկելով ըսած էր. "Թող ուրախ ըլլան, շնորհիւ մեզի մրցանակի կ'արժանանան": Ռ. Տինք շեշտած է թէ ամուսինը պատասխանած էր. "Մեզի համար մեծագոյն մրցանակը 301րդ յօդուածին ջնջումն է": Ան տակաւին ըսած է թէ Ազգային Ժողովի ամպիոնէն "դաւաճան" կոչած էին Հ. Տինքը, աւելցուցած է. "Շատ նեղ է ազատօրէն մտածելու իրենց կարողութիւնը: Եթէ միօրինակ մարդ պատրաստելու ընթացքին վերջ չտրուի, կարելի չըլլար անկախ անձեր ունենալ: Ճշմարտութիւնն է որ պիտի ազատագրէ մեզ":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԹԻՖԼԻՍ ԱՅՑԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Յուլիս 26ին այցելած է Թիֆլիս, հանդիպում ունեցած իր պաշտօնակից Գ. Բեժուաշվիլիի հետ: Օրակարգի վրայ եղած են քաղաքական, տնտեսական, մշակութային ոլորտներու գործակցութեան խնդիրներ: Երկու նախարարները քննած են նաեւ շրջանային հարցեր, միջազգային կազմակերպութիւններու մէջ գործակցութեան հեռանկարներ: Անդրադարձած են հայեւվրացական սահմանը գծելու պայմանագրին բանակցութիւններուն:

Նախորդ օրը Օւեսայի ուկրանարնակ Վրացիներու "Սաքարթվելօ" միութիւնը հակահայ յայտարարութիւն մը հրապարակած է, ըսելով թէ Ջաւախքի Հայերը վերջին շրջանին Վրաստանի դէմ աշխուժացած են եւ սկսած կեղծել վրացական պատմութիւնը: Շրջանի հայկական կազմակերպութիւնները -Վիրք, Մխանական Ջաւախք, Ժողովրդավարական դաշինք, ՀՅԴ-ի ստորաբաժանումներ, Արշալոյս, Փարւանա, Ջաւախք- ամբաստանուած են Ջաւախքը որպէս հայկական հող ներկայացնելով, անոր Հայաստանի միաւորման հեռանկարով: Յայտարարութեան հեղինակները յայտնած են տակաւին թէ Հայերը Ջաւախքէն դուրս կը մղեն Վրացիները, Ռուսերը եւ Յոյները, տարբեր միջոցներ գործադրելով: Գանձայի մէջ ալ "անջատողական" Հայերը, ըստ նոյն յայտարարութեան, հիմնած են զինեալ ջոկատներ, որոնք կը սպառնան շրջանի կայունութեան:

Յայտարարութիւնը աւարտած է բոլոր Վրացիներուն ուղղուած կոչով որ միանան ու պայքար մղեն "հայկական անջատողականութեան" դէմ:

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԶԷՆՔ ՉԷ ԳՆԱԾ ԱԼՊԱՆԻԱՅԷՆ »

Ըստ ադրբեջանեան լրատու գործակալութեան մը տեղեկատուութեան, Հայաստան Ալպանիայէն զէնք-հակօդային թնդանօթներ - գնած է, բայց Թուրքիա չէ արտօնած որ բեռնատար ալպանական նաւը Վոսփորէն անցնի: Նաւապետը ստիպուած ետ դարձած է ու խարսխած ալպանական նաւահանգիստ մը: Նոյն աղբիւրը ըսած է նաեւ թէ զինավաճառ "Մայք" ընկերութիւնը յայտարարած է թէ Ալպանիա առնչուած չէ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հակամարտութեան:

Հայաստանի պաշտպանութեան նախարարի մամուլի քարտուղար Սէյրան Շահսուվարեան հերքած է ադրբեջանական լրատուութիւնը եւ ըսած. "Հայաստանը երբեք Ալպանիայից զէնք չի գնել եւ չի պատրաստւում գնել: Ադրբեջանական գործակալութեան տարածած տեղեկատւութիւնը սուտ է սկզբից մինչեւ վերջ":

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈԽ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՏՂԱՅԻՆ «ՀԵՐՈՍՈՒԹԻՒՆ»Ը

Պաշտպանութեան փոխնախարար՝ զօր. Մանուէլ Գրիգորեանի զաւակը, Կարէն, Ջուարթնոց օդակայանի "կարեւոր անձնաւորութիւններ"ու սրահին մէջ դաժանօրէն խոշտանգած է փրկարար պետական ծառայութեան տեսուչ Կարէն Գալստանեանը: Տրուած պատճառը այն է որ այս վերջինը "ծուռ" նայած է փոխնախարարին հարսին:

Հակառակ տեսուչին բացատրութեան ու արդարացումին, զօրավարին տղան իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուածի զգացումով, իր ընկերներուն հետ նախ հայհոյած է անոր հասցէին, ապա սկսած են ծեծել, մինչեւ որ ուշաթափ ըլլայ: Ծեծողները նաեւ տեսուչէն խլած են ձեռքի ժամացոյցը, դրամապանակն ու ինքնաշարժի բանալիները: Ըստ հայաստանեան մամուլին, տարած են իրենց հետ ինքնաշարժը:

Գլխաւոր դատախազութիւնը յանձնարարութիւն տուած է Մալաթիա-Սեբաստիա համայնքի դատախազութեան, որպէսզի պարզէ այն գործին բոլոր հանգամանքները:

Թ. ԱՔՉԱՄԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄ

Թուրք պատմաբան - ընկերաբան Թանէր Աքչամ Հայկական Ցեղասպանութեան մասին իւ հատորներով աչքի փուշերէն է Թուրք ազգայնամոլ տարրերու: Անոնք առանց խղճի կերպով գիտնալու անոր թեզերը, հատորներուն պարունակութիւնը, կրակ կը ժայթքեն իրեն դէմ. կը դատապարտեն, կ'անարգեն, սպառնալիքներ կը տեղացնեն: Անոնց հակազդեցութիւններուն թիրախ եղած էր յատկապէս Ցեղասպանութեան մէջ թրքական պատասխանատուութեան հարցին նուիրուած անգլերէն "Ամօթալի արարք մը" հատորը եւ վերջերս ԱՄՆ-էն թրքական ժխտողական կայքէջի մը հեղինակին բուն ինքնութեան Թ. Աքչամի կողմէ բացայայտումը:

Թուրք ազգայնամոլ մամուլը զինք կը ներկայացնէ որպէս "հայրենիքի դաւաճան մը որ իր ատելութիւնը կը պոռթկայ", ու նոյն բնոյթի կայքէջեր Աքչամի հասցէին կու տան, հրաւիրելով իրենց ընթերցողները "բարեւներ ղրկելու այս դաւաճանին":

Թուրք մամուլի հաւասարակշիռ մարդիկ մինչեւ իսկ սկսած են հրապարակաւ հարց տալ թէ Հ. Տինքի յաջորդը Թ. Աքչա՞մը պիտի ըլլայ:

Ի տես ստեղծուած այս կացութեան, պաշտպանութեան մարմին մը կազմուած է, ՎԱՆ-ի (Ժխտողականութեան դէմ Հայկական պզօնութիւն) ալ մասնակցութեամբ. անդամներուն մէջ են գրողներ, արուեստագէտներ, քաղաքական դէմքեր, եւլն.:

Ֆրանսայի Հայկական Խորհուրդին նախագահը Ա. Կէօվճեան Թ. Աչքամի անձին առընչուած մտահոգութիւններու նիւթով Յուլիս 25 թուակիր նամակով մը դիմած է Հանրապետութեան Նախագահ Ն. Սարքոզիին: Հոն համառօտ կերպով ներկայացնելով Թուրք պատմաբանին սպառնացող վտանգը, հարց կու տայ թէ կարելի՞ է արդեօք որ Ֆրանսա Անգարայի իր դեսպանին, նաեւ եւրոպական երկիրներու դեսպաններուն ճամբով, Թուրք կառավարութեան փոխանցէ ստեղծուած վիճակէն զգացուած արդար մտահոգութիւնները, որպէսզի վերջ տրուի Թ. Աքչամի դէմ անարգումներուն, յարձակումներուն, նոյն ատեն երաշխաւորուի անոր, հարազատներուն եւ ըսպառնալիքի ենթակայ այլ մտաւորականներու ապահովութիւնը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Յուլիս 25ին Վարաւայի մէջ աւարտած է ազատ ըմբշամարտի Եւրոպայի պատանեկան ախոյեանութիւնը: Հայաստանէն Հայկ Մանուկեան (46 քկ., Երեւան) գրաւած է Բ., իսկ Նարեկ Սիրունեան (42 քկ. Վանաձոր) Գ. տեղը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿԶԲՆԱԻՐՈՒՄԸ՝ «ԱՐՏԱՄԵՏԵԱՆ ԳԻՇԵՐՆԵՐ» ՀԱՏՈՐԸ

Ոչ-գրական օրեր կ'ապրի Հայաստան աշխարհը: Նոյնքան ոչ-գրական են օրերը սփիւռքեան աշխարհին: Բացատրութիւններու եւ մեկնաբանութիւններու կարիքը չենք զգար, ոչ ալ երկիւղներու պատճառ՝ լացուկոծով կամ յոռետեսութեամբ մեղադրուելու հեռանկարէն: Եւ, այսուհանդերձ, **eppur si muove**, պիտի ըսէր Կալիլէօն: Գրականութիւնը, անոր պատմութիւնն ու բանասիրութիւնը, մեկնութիւնն ու ընթերցումը իրենց մշակներն ունին քիչ մը ամէնուրեք: Առաւել կամ նուազ տաղանդով ու ընդունակութիւններով, սակայն անկեղծութեամբ ու լուիկ-մնջիկ աշխատելու եւ ընթերցողին սեղանը պարարտելու լուրջ մտադրութեամբ ապրող մարդիկ կը շարունակեն ստեղծել ու արտադրել, պրպտել ու հրատարակել:

Անոնցմէ մէկը Գրիգոր Աճէմեանն է, որ տարիներէ ի վեր Երեւանի մէջ լծուած էր իր հօր՝ տաղանդաւոր Գուրգէն Մահարիի կեանքն ու գործը լոյսին բերելու, մանաւանդ՝ անտիպ ու մոռցուած էջերը վերարծարծելու եւ արդէն յայտնի, սակայն խանգարուած էջերը իրենց բնատուր մաքրութեամբ ընթերցողին վերադարձնելու նոյնքան ապերախտ, որքան երախտարժան գործին:

Իր հերթական հատորներէն մէկն է Գ. Մահարիի նախախորհրդային (1917-1920) բանաստեղծական ու հրապարակագրական էջերու ժողովածուն՝ «Արտամետեան գիշերներ» վերնագրով»(1): Գիրքը հրատարակուած է Թէքէեան մշակ. միութեան Նիւ Եորք - Նիւ Ճըրզիի մասնաճիւղին կողմէ, մեկենասութեամբ Յակոբ Վարդիվառեանի:

Իր մանրակրկիտ ու քրտնաջան աշխատանքով պատրաստուած ծանօթագրութիւններուն մէջ (էջ 160-202), Գ. Աճէմեան ճիշդ կերպով կը մատնանշէ, թէ «..."Այրուող այգեստաններ"ի գաղափարախօսութիւնը Մահարու մօտ ձեւաւորուել էր դեռ նախախորհրդային տարիներին» (էջ 196): Այս ժողովածուին հրապարակագրութեան ընթերցումը ցոյց կու տայ, որ դեռ պատանի Մահարին արդէն որդեգրած էր սպաննուած հօր՝ հնաւանդ արմենական Գրիգոր Աճէմեանէն հեռակայ ժառանգուած գաղափարականը: Ան իր սրտին մէջ անթեղուած պիտի մնար խորհրդային ժամանակաշրջանի քառասուն ձիգ տարիներուն՝ վերապրելով ստալինեան դըժոխքին ու սիպիրեան տաժանավայրերուն, եւ պիտի վերյառնըւէր 1960ական թուականներու նամակներուն ու «Այրուող այգեստաններ» վէպին մէջ: Եթէ Զարենցի «Երկիր Նայիրի»ն ու Մահարիի «Այրուող այգեստաններ»ը ազգականական կապ մը ունին, սակայն որդիական չէ, այլ՝ եղբայրական: Ազգային յեղափոխութեան «ձախողութիւնը» պիտի երկնէր կորուստը տեսանելի ու անտեսանելի թելերով իրարու կապուած երկու խորհրդանշական «գաւակներ»ու՝ Վանն ու Կարսը: Ժամանակագրականօրէն վերջինը Զարենցի գրիչով պիտի դառնար խորհրդային շրջանի վիպական առաջին տուկուն յաջողուածքը, իսկ Մահարի՝ Սիպիրով խզուած նախապատերազմական շըրջանէ մը ետք, առաջինը գրականօրէն ուրիշ մնայուն գործի մը պիտի վերածէր, որուն անխաթար վերականգնումը կը պարտինք իր հերոսներէն մէկուն համանուն թոռան՝ Գ. Աճէմեանին:

Ան դիպուկ կերպով կը մէջբերէ «Երիտասարդութիւն» անտիպ վէպէն հատուած մը, ուր Մահարի կը յիշէ իր պատանեկութեան Արտակ Դարբինեանին կատարած մէկ խոստումը. - «Ազգային վշտի մասին ես յօդուածներ կը գրեմ, իսկ բանաստեղծութիւնը սէր երգելու համար է...» (էջ 6):

Հոս ու հոն ակնարկութիւններէ, նաեւ՝ Մահարիի ինքնակենսագրական գործերուն մէջ սպրդած նշումներէ գիտէինք, որ ան իր պատանեկութեան օրերուն, երբ որբաշխարհին մէկ անդամն էր, ինչ-ինչ բաներ հրատարակած էր նախախորհրդային մամուլին մէջ: Մեծ մասով արեւմտահայերէն (1920ին՝ արդէն արեւելահայերէն) իր քերթողութիւնը, մեծարենցեան խորհրդապաշտութեան (1920ին՝ տէրեանական) իր արձագանգներով մասնաւոր «գաղափարական վտանգ» չէր ներկայացներ: 14-17 տարեկան պատանիի մը անտիպ ու տպագիր քերթըւածները ապագայ գրագէտի կենսագրութեան մէջ միայն կրնային «թոթովանքներ»ու տեղը գրաւել: Բայց հրապարակագրութի՞ւնը: 1918-1920ին գրուած ու առօրեայ հարցերու նուիրուած յօդուածները, որոնցմէ մէկ քանին խստիւ կը քննադատէին Հ.Յ. Դաշնակցութիւնն ու առհասարակ ընկերվարական ու յեղափոխական շարժումները (այսինքն՝ բոլշեւիկութիւնը), աներեւակայելի է, որ տեղ գտնէին խորհրդահայ որեւէ հրատարակութեան մէջ: Ցատկապէս, երբ հեղինակը «մեղքը» գործած էր նոյն մեկնակէտէն գրելու - եւ այդ իսկ պատճառով խեցեվճիռի ենթարկուելու - «Այրուող այգեստաններ» վէպը: Միայն հիմա կարելի կը դառնայ այդ էջերուն մէկտեղումը, երբ գաղափարական կապանքները փըրթած են:

Աւելցնենք, որ Մահարիի հրապարակագրութիւնը հեռու է «պատանեկան» ըլլալէ: Նոյնքան հեռու է թութակաբար գաղափարներ վերաշարադրելէ: Մէկդի դնելով արտայայտուած գաղափարներուն գընահատումը, այդ տողերը յատուկ հասունութիւն մը ցոյց կու տան, զոր բնորոշ պէտք է նկատել անձնական ու հաւաքական աղէտներու շարանէ մը անցած 15-17 տարեկան պատանիին համար: Նոյնքան բնորոշ է անոնց մէջէն ցոլացող խայթող երգիծանքը, որ այնքան հատու է, որքան լուրջ՝ հեղինակին գրիչը: Եւ հակառակ իր օրերուն հրեղէն կնիքը կրելու, այդ ժամանակաշըրջանին իւրայատուկ կրկնութիւնը 90 տարի ետք նորանոր թարմութիւն կ'ընծայէ Մահարիի գրութիւններուն: Ի վերջոյ, այսօր եւս անտէր որբերու հարց, քաղաքական սուր հարցադրումներ, ազգային գոյատեւումի հրամայական կայ: Ժամանակը հոսած է, բայց պատմութիւնը երանգաւոր ու վտանգաւոր կրկնութիւն մը պարզած է մեր աչքին առջեւ:

Ահա թէ ինչո՞ւ գիրքը չի կարդացուիր սոսկ որպէս «գրական ժառանգութիւն», այլ կը պահէ արդիական հնչեղութիւն մը: Մահարիի լեզուական իւրայատկութեան (վանեցիական արեւմտահայերէն - արեւելահայերէն խառնուրդը) եւ ուղղագրական հրազատութեան բըծախնդիր պահպանումը այս հրատարակութեան յաջողութեան յաւելեալ գրաւականներ են:

Մտաւորական աշխատանքին ընծայուած պայմանները դժբախտաբար չեն ներեր, որ ծանօթագրական որեւէ գործ կատարեալ ըլլայ: Գ. Աճէմեան մարդկօրէն կարելին ըրած է այդ ուղղութեամբ, յաճախ մասնագէտին իսկ անյայտ տուեալներ հայթայթելով: Այդ պատճառով, «բիծ»երը գրեթէ աննկատելի են: Անճշդութիւններ սպրդած են ծննդեան ու մահուան որոշ թուականներու առիթով: Այսպէս Դերենիկ Դեմիրճեան՝ 1867-1957 (էջ 177, իմա՝ 1877-1956), ծննդեան՝ Ստեփան Զօրեան՝ 1889 (էջ 178, իմա՝ 1890), Արմենուհի Տիգրանեան՝ 1882 (էջ 178, իմա՝ 1888), Սիմոն Զաւարեան՝ 1865 (էջ 186 իմա՝ 1866), Յովհաննէս Զարիֆեան՝ 1887 (էջ 186, իմա՝ 1879), մահուան՝ Ռափայէլ Զարդարեան՝ 1986 (էջ 179, իմա՝ 1985):

Քանի մը թիւրիմացութիւններ ալ ճշգրտումի կը կարօտին: Այսպէս, 1920ին Գիւմրիի ամերիկեան որբանոցի կառավարիչը չէր կրնար ըլլալ ծերունազարդ (1854-1929) Մինաս Չերազը (էջ 160), որ ոտք դըրած չէ Հայաստան, այլ հայ սկաուտական շարժումի հիմնադիրներէն Վահան Չերազը (յետագային՝ ստալինեան բռնաբարքներու զոհ): «Մշակ բանուոր»ը «Դաշնակցութեան առաջին հիմն»ը չէ եղած (էջ 183), այլ միակը, քանի որ «Մեր հայրենիք»ը որպէս կուսակցութեան օրհներգ (էջ 201) երգուած չէ: Երւանդ Օտեանի վէպը «Առաքելութիւն մը ի Տապլվար» է, ո՛չ թէ «Առաքելութիւնը ի Տապլուար» (էջ 189): «Սիոնի օրհնութիւնից զուրկ Աւետեաց երկրի միամիտ ճամբորդ ...» խօսքին մէջ «Սիոն»ը կապ չունի սիոնականութեան հետ (էջ 189), այլ Երուսաղէմի լերան պարզ յիշատակումն է: Արտաշէս Չիլինգարեանի մանրամասն ծանօթագրութեան մէջ (էջ 196) չէ յիշուած կարեւոր տուեալ մը՝ գրչանունը (Ռուբէն Դարբինեան): Ամերկոմը (Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը) 1918ին հիմնուած չէ (էջ 201), այլ 1915ին:

«Արտամետեան գիշերներ»ը, որ ինչպէս գրուած է հրատարակչական ազդին մէջ, «լրացնում է Գ. Մահարու Երկերի հինգհատորեակը», նաեւ լոյսին կը բերէ չուքին տակ մնացած մէկ երեսակը Մահարիի կենսագրութեան: Կը մաղթենք որ Գ. Աճէմեան նոյնքան ձեռնհասութեամբ կարողանայ աւելի՛ եւս ամբողջացնել զայն՝ արդէն պատրաստամականիին հրատարակութեամբ, որուն իրագործումը կը սպասէ իր հովանաւորին:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Նիւ Ճըրզի

(1) Գուրգէն Մահարի, «Արտամետեան գիշերներ» (ունտիպ ու մոռացուած էջեր, 1917-1920), աշխատասիրութեամբ Գրիգոր Աճէմեանի, Նիւ Եորք - Երեւան, "Տիգրան Մեծ" հրատարակչատուն, 2006. 206 էջ: Ի դէպ, ենթավերնագրին անգլերէն թարգմանութեան մէջ **«fugitive writings»** ճիշդ չէ, պէտք է ըլլայ **«forgotten writings»** (էջ 2):

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ ՆԱՓՈԼԷՈՆԻՆ ԿԸ ՆՄԱՆԻ

Ն. Սարքոզիի ընտրութիւնը որեւէ նախագահի ընտրութենէ աւելի ուշադրութիւն գտած է միջազգային մամուլէն: Ցատկապէս եւրոպական երկիրներու մամուլը բազմաթիւ յօդուածներով անդրադարձած է այս ընտրութեան: Այդ մամուլին ծանօթ անուններէն է Լոնտոնի «Կարտիըն»ը. ան Ֆրանսայի նորընտիր նախագահը կը նմանցնէ Նափոլէոն Գ.ի: Կ'ըսէ թէ «էքոնոմիսթ»ն ալ Ժագ-Լուի Տաւիտի ծանօթ պաստառին նմանողութեամբ Ն. Սարքոզին ձիու վրայ ներկայացուցած էր քանի մը ամիս առաջ: Բայց իրենք նմանութիւն կը հաստատեն Փոքր Նափոլէոնին, երրորդին հետ, հակառակ իր կարճ հասակով եւ հեղինակաւոր կեցուածքով առաջինին նմանելուն:

Յօդուածին հեղինակը որ Ֆրանսուհի է, Ա. Փուարիէ, յստակօրէն կ'ըսէ թէ Սարքոզի ոչինչ ունի Պոնափարթէն, սկսած՝ Յուլիս 14ի նախագահական ներումէն, զոր ջընջեց այս տարի: Կ'աւելցնէ թէ ներկայ նախագահը եթէ Քոսիքացիին հանճարէն եւ աշխարհընկալումէն, հեռատեսութենէն փշուր մը ունեցած ըլլար, անկէ յոյսերը կ'արդարանային:

Նմանութիւն գտնուածը, Հիւկոյի անուանումով՝ Փոքր Նափոլէոն Պոնափարթի եղբօրորդին էր. տանտի միապետ մը եւ ազատական իշխանաւոր մը որ իշխած է 1852էն 1870: Եւ Սարքոզիի անոր նմանութիւնը շատ լաւ բան չի խոստանար Ֆրանսայի:

Ընտրութեան իրիկունն իսկ Ֆուքէցի մէջ ընթրելը, յետոյ երեք օր մալթեան ջուրերուն վրայ մեծահարուստի մը առագաստանաւով արձակուրդը, պոռոտ մշակոյթը, հարուստ եւ հզօր բարեկամներու հետ մտերմութիւնը, զինք կը զետեղեն Նափոլէոն Գ.ի կողքին:

Այս վերջինը նախագահ ընտրըւած էր 1848ին, Բ. Հանրապետութեան օրով: Յետոյ իշխեց որպէս միապետ, ազատական կայսր, ինչ որ իր անձին համար նախընտրածն էր: Այդպէս շարունակուեցաւ մինչեւ իր անկումը - 1870: Բ. կայսրութիւն որակուած այդ շրջանը ցնցող նմանութիւններ ունի Ֆրանսայի ներկային հետ: Նափոլէոն Գ.ն ալ ամէն բանէ առաջ ինք իր անձին կը վստահէր, նաեւ արարքներու, քան՝ բարոյականին: Իր մերձաւորները կը մտածէին թէ ան էր Ֆրանսայի հարկաւորը: Ան կը ջանար համոզել Ֆրանսացիները որ հարստանան, որպէսզի կարելի ըլլայ լուծել երկիրը ցնցող ընկերային հարցերը: Ազատական տնտեսութեան քաղաքականութիւն սկսաւ վարել, ներշնչուած՝ ԱՄՆ-ու եւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

ԵՈՒՐԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Շատ սրամիտ մարդ է Գառնի գիւղի միջնակարգ դպրոցի փիլիսոփայի երկարամեայ ուսուցիչ Թեւիկ Արշակեանը: Մի օր ընկերները հարցնում են.

_ Ինչպէ՞ս էք, պարո՛ն Արշակեան:

Արշակեանը թէ.

_ Դէ՛, ոնց պիտի լինեմ, մեր դպրոցի տնօրէնը կին է. դպրոցում նա է ինձ ղեկավարում, տանն էլ՝ կինս: Ինձ մնում է միայն փողոցում քայլելիս զգոյշ լինել, որ չընկնեմ մեքենայի տակ:

⁂

Արշակին, ուսանող ընկերները ձեռ առնելով, ասում են, թէ իբր Արշակը իշակ բառի հնչիւնափոխուած ձեւն է: Դրանով համոզուելու համար նրանք խորհուրդ են տալիս մօտենալ իրենց Հայոց լեզուի դասախօս, փրոֆէսօր Աշոտ Աբրահամեանին եւ հարցնել:

Արշակն ասում է.

_ Ընկե՛ր Աբրահամեան, ճի՞շդ է որ Արշակը իշակ բառի հնչիւնափոխուած ձեւն է:

Աբրահամեանը նայում է, նայում Արշակին եւ ժպտալով ասում.

_ Ձեր պարագայում ճիշդ է:

⁂

Գրականագէտ Եղիշէ Պետրոսեանը իր տօքթորական ատենախօսութեան հաստատման առթիւ հիւրասիրութիւն էր կազմակերպել: Որքան էլ զարմանալի լինի, կանանցից հրաւիրել էր միայն Այելիտա Դոլուխանեանին:

Բանից անտեղեակ Դոլուխանեանը, երբ տեսնում է, որ բոլորը տղամարդիկ են, մենակ ինքն է կին, շատ անյարմար է զգում եւ ուզում է գնալ տուն:

Մէկ էլ քաղաքատնտեսութեան ամպիոնի վարիչ Վազգէն Աղուզումցեան, իմանալով Դոլուխանեանի տուն գնալու պատճառը, ասում է.

_ Այելիտա՛, մի՛ գնա, այս տղամարդիկ բոլորն էլ քո սեռից են:

⁂

Մի օր ղարաբաղցի երկու հարեւան պառաւ կանայք հանդիպում են իրար, եւ նրանցից մէկը միւսի ականջին կամաց ասում է.

_ Ախճի Մարիանգի՛ւլ, պա էս վերջերս ճըլը-ճըլլի անումըս մնաս ընգում ա, սաել չըս՝ հի՞նչ ա:

Մարիանգիւլը թէ.

_ Իսկ անումըտ չտա՞պ ա պէտք:

⁂

Մեր գիւղացի Կոլիան ու Զարվարդը քոյր ու եղբայր էին: Մի օր իրենց բարեկամի հարսանիքին երկուսով պարում էին: Մէկ էլ Զարվարդը, ընդունուած կարգի համաձայն, փոխանակ եղբօր շուրջը պտըտուելու, նրան թողած, այս ու այն կողմ էր գնում:

Կոլիան, որ ամբողջ գիւղում յայտնի էր իր «ռուսախօսութեամբ», զայրացած ասում է.

_ Ախճի՛, սուդա կրուտի, կուդա կրուտիշ...

«Գրական թերթ»

Անգլիոյ իր աքսորի տարիներէն: Ուսկսաւ պոռոտ ցուցադրութեան շրջան մը. ամէն տեղ էր ոսկիին փայլը: Հարուստ քաղքենի դասակարգը իր փարթամութիւնը կը պտըտցնէր ժողովուրդին քիթին տակ: Կայսրին հաւատարիմները անոր վստահած էին հասարակ մահկանացուները հանդիստ պահելու գործը, որպէսզի իրենք աւելի ու աւելի հարստանային:

Նափոլէոն Գ.ի օրով մամուլը ազատ էր միայն տեսականօրէն: Շատ քննադատական համարուած հրատարակութիւնները պատկան իշխանութիւններու նկատողութեան կ'արժանանային: Աւոր հետեւանքը այն եղաւ որ ինքնագրաքննադատութիւնը երկրորդ բնութեան վերածուեցաւ լրագրողներու մօտ: Այդ պայմաններուն մէջ երբ յայտնուեցան կարեւոր արուեստագէտներ, աքսորուեցան, կամ Պօլէռի ու Փլոպէռի նման «անբարոյականութեամբ» ամբաստանուեցան: Հետեւանքը այն եղաւ որ ինչպէս կը պատահի դրեթէ ամէն տեղ, ժողովուրդին համբերութիւնը հատաւ: Փարիզ ապրեցաւ Գոմիւնը, Նափոլէոն Գ. Բրուսիոյ դէմ պարտուելէ ու գահէն հրաժարելէ ետք աքսորուեցաւ: Հակառակ կարճատեւ շրջանին, Գոմիւնը համաշխարհային պատմութեան վրայ շատ աւելի մեծ ազդեցութիւն գործեց, քան՝ Նափոլէոն Գ.ի օրուան բարգաւաճ տարիները:

Ցօղուածը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով.

«Յուսանք որ Ն. Սարքոզի մտածէ Էլիզէ տանիլ Ֆրանսայի պատմութեան լուրջ հատոր մը: Այդ տեսակի ընթերցում կրնայ օգտակար ըլլալ իրեն»:

ՔԱՂՀԱՆ

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 15ին կազմակերպութեամբ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դաստիարակութեան յանձնախումբին, տեղի ունեցած է Սալբի Քէլէշեանի հոգեւոր երգերու համերգը: Բացման խօսքը կատարած է հանդիսավարը՝ Կարօ Նոխուտեան ներկայացնելով Սագօ եւ Սալբի Քէլէշեանը եւ հակիրճ տեղեկութիւններ տըւած է Օրհներգ Երաժշտական Առաքելութեան գործունէութեան մասին: Անդրադառնալով օրուան յայտագրին, զայն նկարագրած է իբրեւ «պարզապէս փառաբանական աղօթք՝ օրհներգ»: Համերգի աւարտին Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեան փակման խօսքը արտասանած է, շնորհակալութիւն յայտնելով արուեստագէտներուն:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 7. ՍԵԲԷՈՍ

1842ին Յովհաննէս Շահխաթունեանց կը հրատարակէ եօթներորդ դարու քաղաքական դէպքերու պատմական ձեռագիր մը՝ վերագրելով Բագրատունեաց Սեբէոս եպիսկոպոսին ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԵՐԱԿԼ տիտղոսով:

Բանասէրներ զանազան պատճառաբանութիւններով անտեղի կը գտնեն այս վերագրումը եւ կը համարին որ բուն հեղինակը ըլլայ ԽՈՍՐՈՎ անունով մէկը: Ամէն պարագայի այս պատմութեան գիրքին հեղինակը անձ մըն է որ բաւական օտար երկիրներ ճամբորդած է, եւ պատմութիւնը կը հասցնէ մինչեւ 661 թուական:

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ: Գիրքը բաժնուած է 50 գլուխներու. կը սկսի Հայկ եւ Բելով, կը հասցնէ մինչեւ Մակեդոնացիներու իշխանութիւնը: Ապստամբութիւն Պարթեւաց՝ հասցնելով մինչեւ Պապ Թագաւոր, ապա կ'անցնի Արշակունիներու հարստութեան՝ հասցնելով մինչեւ 579 թուականը, Ութերորդ գլուխէն կը սկզբնաւորէ ժամանակակից նիւթեր՝ Խոսրով Ապրուէզի մասին տեղեկութիւններ տալով: Քառասուներորդ գլուխէն կը պատմէ Արաբներու երեւումը մինչեւ Մաւիասի յաղթական տիրապետութը, որ է 661 թուական:

Ընդհանուր առումով Պարսիկներու, Արաբներու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ արեւելքի տիրապետութեան ընդհարումներու պատմութիւնն է ուր մերթ ընդ մերթ կը յայտնուին հայ նախարարներ, ինչպէս Սմբատ Բագրատունի՝ որ նեցուկ կը հանդիսանայ պարսիկ Խոսրով Ապրուէզին կամ Թէոդոր Ռըշտունի որ կը յարի Արաբներուն: Այս ամէնը ընդելուզուած եկեղեցական հարցեր շօշափող ակնարկներով:

Հեղինակը նկատած է որ այլեւս ազգային տիրող կեանք գոյութիւն չունի. ան աւելի օտարներու պատմութիւն շարադրած է, անոնց մէջ մտցնելով հայ գործող անձերու արարքները: Մէկ խօսքով պատմութիւնն է հայ-պարսիկ, հայ-բիւզանդական յարաբերութիւններու եւ մահմետականներու Հայաստան մուտքին:

Հեղինակը գծէ իրեն ծանօթ արարքներուն պատմութիւնը: Ամէն պարագային ժամանակի քաղաքական եւ կրօնական կեանքն ու մտայնութիւնը ըմբռնելու համար միակ աղբիւրը կը հանդիսանայ եւ օտար պատմիչներու աւանդածները կը լուսաբանէ եւ կ'ամբողջացնէ:

ԼԵԶՈՒՆ մաքուր եւ յստակ է առանց հռետորական զարդարանքներու. յունաբան դպրոցի ազդեցութիւն չի զգացներ: Ոճը պարզ է. քիչ անգամ կենդանութիւն կ'առնէ մեղմ գոյներով գունաւորուելով:

ԳՐԱԿԱՆ ՈՃԻՆ ուշադրութիւն չի դարձներ. աւելի պատմելով գրաւած է: Որքան ալ զգայուն անձ ըլլայ դարուն աղէտներէն ազդուած իր մէջ ամէն բան զսպուած կը յայտնուի քանի միտքն է տիրապետողը:

Կարդացած է Փաւստոս Բիւզանդացին, Ագաթանգեղոսը և Եղիշէն: Փարպեցիի մասին որեւէ ակնարկ չկայ իր գիրքին մէջ:

Պատրաստեց՝ ՅԻՊԷ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

"ՊՈՄՊԷՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ"

Ինչքան երկար էր Հայվազովսկին նայում այդ վիթխարի կտաւին, այնքան աւելի լաւ ու խորն էր զգում նրա արարչի հոգին, նրա մասնակցութիւնը այդտեղ պատկերուածին: Զուր չէր Բրիւլովը Պոմպէյի բնակիչների մէջ պատկերել նաեւ իրեն՝ ներկերի ու վրձինների արկղը գլխին բռնած:

Իսկ կտաւում պատկերուած գծուծ ժլատը, որն այդ օրհասական րոպէին անգամ չէր զլանում գետնից հաւաքելու թափուած ոսկիները, աւելի ու աւելի էր վսեմացնում Պոմպէյի բնակիչների մարդկային բարձր յատկանիշները: Հայվազովսկու համար նաեւ պարզ էր, որ լուսառատ, իրենց պլաստիկ կատարելութեամբ շողշողուն այդ մարմինները գեղեցիկ էին ոչ միայն նկարչի վրձնահարուածների շնորհիւ, այլեւ իրենց էութիւնից ճառագող հոգու ազնուութեամբ:

Մտորումներով տարուած, Հայվազովսկին դուրս եկաւ ցուցասրահից եւ երկար թափառեց Ամառային այգու ծառուղիներով:

Այդ օրուանից սկսած նա ամէն օր գընում էր նկարը դիտելու եւ ամէն անգամ նորանոր արժանիքներ յայտնաբերում նրա մէջ:

Կիրակի օրը պատահին այցելեց Տոմիլովին. հիւրերը ինչպէս միշտ շատ էին: Բոլորը խօսում էին Բրիւլովի ստեղծագործութեան եւ մանաւանդ այն մասին, որ նկարիչը տասըմէկ ամիս շարունակ չէր հեռացել կտաւից: Պատահել էր, որ նրան՝ աշխատանքից ուժասպառ, ըստիպուած էին եղել գրկած դուրս բերել արուեստանոցից:

Մի շաբաթ անց, կրկին այցելելով ուսուցչին, Հայվազովսկին Ալեքսէյ Ռոմանովիչին գտաւ խիստ յուզուած.

– Լաւ է, որ եկաք: Այսօր պիտի կարդանք Գոգոլի յօդուածը Բրիւլովի նկարի մասին:

Երբ բոլոր հիւրերը հաւաքուեցին, Տոմիլովը սկսեց ընթերցել...

Գոգոլի պոէտական հիացումով ու ոգեւորութեամբ լի խօսքերում Հայվազովսկին շատ ընդհանուր մտքեր գտաւ: "Նրա մօտ, – ասում էր Գոգոլը, – չկայ մի կերպար, որ գեղեցկութիւն չճառագի, մի մարդ, որ գեղեցիկ չլինի: Նրա կերպարները հոյակապ են իրենց վիճակի ամբողջ սարսափելիութեան հետ մէկտեղ: Սարսափ, որ նրանք խեղդում են իրենց գեղեցկութեամբ...":

Յօդուածը երիտասարդ նկարչի մէջ շատ մտքեր առաջացրեց ոչ միայն Բրիւլովի մասին, այլեւ դրդեց աւելի խորն ու համարձակօրէն մտածելու միւս նկարիչների եւ ընդհանրապէս գեղանըկարչական արուեստի մասին:

Ակադեմիայում շուտով պարապմունքները վերսկսուեցին: Հայվազովսկին ընկրեց աշխատել "Յուդայի մատնութիւնը" ջրաներկ նկարի վրայ: Ակադեմիայի աւանդական սիւժէներից մէկը՝ աւետարանական թեմայով, բայց այս անգամ Հայվազովսկին փորձեց այն լուծել իւրովի:

Աւանդութեան համաձայն, Քրիստոսի աշակերտներից՝ Յուդա Իսկարիովդացին երեսուն արծաթով ծախում է իր ուսուցչին: Նա թշնամուն յայտնում է, որ այդ գիշեր Քրիստոսն իր աշակերտների հետ լինելու է Երուսաղէմի մօտ գտնուող Գեթսեմանեան այգում, որտեղ եւ հնարաւոր կը լինի կալանքի վերցնել նրան: Յուդան պէտք է ինքը առաջնորդէր նրան այնտեղ:

(Շար. 51)

Ս.ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չու-նենար Հետեւեալ Կիրակիները՝
Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12ին, *Աստուածած-նայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական* խաղողօրհ-նէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 2ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շ Ա Ւ Ի Լ Ի
Ս. Գ Ր Ի Գ Ո Ր Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Ի Չ
Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ի Ո Յ
5 0 Ա Մ Ե Ա Կ Ը
Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին:
Պ ա տ ա ր ա գ և ճ ա շ:

Communiqué

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association :
www.aaas.fr

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% *Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):*

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 *տող) մահազդներու պարագային եւ* 1/8*րդ* (12-18 *տող) մնացեալին:*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 12
Տօն է Ս. Աստուածածնի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի *աւանդական արարողութիւնը:*

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել, կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise

UNE EXCURSION
à REIMS

Le dimanche 14 octobre

Après l'échapée royale, le sacre !

Au programme :
Visite de la Cathédrale, découverte de la ville en petit train, déjeuner dans un restaurant 3 fourchettes, visite guidée d'une cave de champagne + dégustation.

Participation aux frais : 60 Euros

Pour les inscriptions, téléphoner :
01. 44. 59. 23. 50.

L'ATRIUM ET LA CROIX BLEUE
Section de CHAVILLE
en partenariat avec France Arménie
et AYP FM
présentent

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

La plus grande formation
de musique traditionnelle arménienne
d'Europe

LE SAMEDI 6 OCTOBRE
2 CONCERTS :
17 heures et 20 heures 45
Réservations :

— 01 30 70 08 02
— 01 41 15 22 92

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT
LES DATES
DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
G R A N D E
B R A D E R I E D E N O E L
D E
C H E N E F R A N C E

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21*ին*, «Թօպօկան» *սրահը:*

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

ARMENIE

- Vols Directs
- Séjours à la Carte
- Circuits accompagnés
- Extension au Karabagh

SABERATOURS
& SEVAN VOYAGES

11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60
Fax : 01 42 61 94 53	Fax : 04 78 60 92 26	Fax : 04 95 09 30 61
armenie@saberatours.fr	sevan@selectour.com	marseille@wasteels.fr

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Տաղկափաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ» ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ:

armé*n***ie mon am***i***e**

AGENDA

PARIS : JEU DE PAUME, HOTEL DE SULLY

Les Boyadjian, photographes arméniens à la cour du Négus
Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

V A L E N C E
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

CENTENAIRE DE
CARZOU

A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —

Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

A R L E S
Exposition

TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930

L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill - 75008 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 31
MARDI
31 JUILLET
2007

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : Arpik Missakian

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (E-Mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Միմիայն օդային առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1.20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·760 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·760

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏԸ ՎԻԼԸՓԷՆ քննութեան տակ առնուեցաւ Յուլիս 27ին, բայց աւելի խիստ պայմաններու ալ ենթարկուեցաւ, քանի արգիլուեցաւ իրեն որեւէ տեսակցութիւն ունենալ Հարցին հետ կապուած անձերու հետ, որոնց կարգին ժագ Շիրաք եւ պարտի նաեւ 200 հազար եւրոյի երաշխաւորագին մը վճարել, ինչ որ աւելի քան նուաստացուցիչ կը նկատէ եւ որոշած է վերաքննութեան դիմել։ Մեղադրանքը որ կը վերաբերի Գլիրսթրիմի հարցին, հետեւեալն է նախկին վարչապետին համար. – "մեղսակցութիւն զրպարտիչ մատնութեան համար, վստահութեան չարաշահում, գեղծարարութեան օգտագործման մեղսակցութիւն"։ Երբ կ'արգիլուի որ տեսնուի նոյնիսկ ժագ Շիրաքի հետ, կը նշանակէ որ Շիրաք ալ կը նկատուի որպէս մէկը որ կապ ունի խնդրոյ առարկայ հարցին հետ, եթէ նոյնիսկ յայտարարած էր վերջերս որ պիտի չպատասխանէ դատաւորներու որեւէ հրաւէրի։ Տը Վիլըփէն կրկին պէտք է ներկայանայ դատաւորներուն առջեւ Սեպտեմբերին, բայց կրնայ ըլլալ որ ան ալ չպատասխանէ եւ նախընտրէ որ հարցը ծեծուի Հանրապետութեան Արդարութեան Ատեանին առջեւ, առարկելով ներկայ դատաւորներուն անձեռնհասութեան։

ԱՄՆ–ու Անգարայի դեսպանին կողմէ ամերիկեան ռազմանաւու մը վրայ կազմակերպուած ընդունելութիւն մը փոքր տագնապի մը պատճառ եղած է երկու երկիրներուն միջեւ։ Դեսպանը հրաւիրած է Յունաց տիեզերական պատրիարքն ալ, որուն Թուրքերու համար անընդունելի տիտղոսին գործածութիւնը Թուրք բարձրաստիճան հրաւիրեալներու հակազդեցութեան պատճառ եղած է։ Անոնցմէ ոմանք մերժած են հրաւէրին ընդառաջել։ Իսկ ԱՄՆ–ու դեսպանը ըսած է թէ "տիեզերական" տիտղոսը ամբողջ աշխարհէն ընդունուած է եւ իրենց կողմէ գործածութիւնը ոչ անակնկալ է, ոչ ալ նոր տուեալ մը։ Ոստիկանութիւնը հետաքննութեան պահանջով դիմած է Պոլսոյ դատախազութեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ֆրանսական դեսպանատան մէջ, Պեռնար Քուշնէր, ամբողջ շաբաթավերջին (Յուլիս 28–29) ընդունած է լիբանանեան 14 կուսակցութիւններու ղեկավարները կամ ներկայացուցիչները, որպէսզի կարելի ըլլայ շարունակել քաղաքական երկխօսութիւնը, որ սկսած էր Փարիզ Յուլիս 14–15ին։ Քուշնէր իսկ հաստատած է որ փոխադարձ կասկածամտութիւն մը կը տիրէ կողմերուն միջեւ եւ լաւատեսութիւն չի տիրեր։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Եգիպտոս անցած է։ Հաւանական է որ կրկին Պէյրութ երթայ Օգոստոս 20ին։

ՄՈՒՐՄԱՆՍԿԻ (Ռուսաստանի հիւսիս – արեւմտեան շրջան) մէկ լրագրողուհին՝ Լարիսա Արապ բռնի կերպով յիմարանոց փոխադրուած է Յուլիս 6էն ի վեր, ըստ Ռուսաստանի ընդդիմադիր շրջանակներու։ Իր յանցանքն այն է, որ յօդուածով մը դատապարտած է մանուկներու նկատմամբ գործուած դէշ վերաբերումը որ կը կիրարկուի յիմարանոցներու մէջ։ Լ. Արապ, Յուլիս 6ին, ներկայացած է բուժարան մը, ուր կը սպասէր բժշկական պարտադիր քննութեան մը արդիւնքներուն, ձեռք ձգելու համար կառք վարելու իր արտօնութիւնը։ Բժիշկը ըսած է որ սպասէ եւ յանկարծ ոստիկաններ խուժած են եւ տարած բռնի։ Մաս կը կազմէր Գասպարովի "Միւս Ռուսաստանը" ընդդիմադիր շարժումին։ Ուրիշ ընդդիմադիրի մը համար՝ վերադարձն է ստալինեան հալածանքներու օրերուն։

ՓԱՐԻԶԻ մեթրոյի թիւ 13 գիծին վրայ հրդեհ մը պատահած է Յուլիս 29ին Վառէն եւ Էնվալիտ կայարաններուն միջեւ, ինչ որ աննախընթաց բնոյթ ունի եւ քննութիւն բացուած է։ 35 հոգի անհանգստացած են, բայց որեւէ վտանգ չէ եղած ճամբորդներուն համար, հրշէջները արագօրէն հասած ըլլալով, բայց պաշտօնէութիւնն ալ հարկ եղածը անմիջապէս ըրած էր։

ԻՐԱՔՑԻՆԵՐԸ, Յուլիս 29ին, առաջին անգամ ըլլալով միացած տօնեցին Ասիոյ ախոյեանի բաժակի (ֆութպոլ) իրենց յաղթանակը, Օի դէմ 1 կէտով յաղթելէ ետք Սաուտի Արաբիոյ, Ճաքարթայի մէջ։

ՄԻՇԷԼ ՍԵՐՕ, ֆրանսական շարժանկարի եւ թատրոնի ծանօթ դերասաններէն, մեռած է Յուլիս 29ին Հոնֆլէօրի իր բնակարանին մէջ, 79 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։ Դերասան մըն էր որ ամէն տեսակի դերեր խաղացած է եւ առաւելաբար ծանօթ է "Լա գաժ օ ֆոլ" թատերգութեամբ, թէ բեմի վրայ, թէ շարժանկարի մէջ (1978)։

ԱՄՆ պատրաստ են մեծ պայմանագիր մը ստորագրելու Սաուտի Արաբիոյ հետ, որ կը վերաբերի 20 միլիառ տոլարի զինամթերքի։ Պայմանագիրը կը վերաբերի նաեւ շրջանի հինգ արաբ միւս երկիրներու, դէմ դնելու համար Պարսկաստանի։ Ըստ Նիւ Եորք Թայմզի եւ Ուաշինկթըն փոսթի, որոնք պաշտօնական յայտարարութենէն առաջ հաղորդած են լուրը, այս պայմանագին կ'ընկերանայ ուրիշ մը, որ զգալի յաւելում մը կ'արձանագրէ Իսրայէլի եղած զինամթերքի օժանդակութեան (30,4 միլիառ տոլար՝ տասնամեակի մը ընթացքին)։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հեծանիւի շրջավազքը վերջ գտաւ Յուլիս 29ին, Շան զ'Էլիզէ, ըստ աւանդութեան եւ հակառակ պղտոր կէտերու իրեն հանդէպ. յաղթականն էր սպանացի Ալպէրթօ Գոնթատոր։ Վերջին հանգրուանին յաղթեց իտալացի Տանիէլէ Պենաթթի։ Այս 94րդ շրջանը, նախորդներէն ալ աւելի վարկաբեկեց մրցում մը որ համբաւ կը վայելէր եւ ժողովրդական բնոյթ ունէր։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընդդիմադիր գլխաւոր կուսակցութիւնը յորդորած է երեսփոխանական ընտրութիւններուն յաղթած Էրտողանի կուսակցութիւնը (ԱՔՓ), որ միջին ճամբայ մը գտնէ նախագահական թեկնածուին համար։ Հանրապետական կուսակցութիւնը չուզեր որ Կիւլ թեկնածու ըլլայ, իր իսլամապաշտ անցեալին համար։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ 12 հոգի մեռած է շաբաթավերջին (Յուլիս 28–29) օդանաւի եւ թռանքի արկածներու հետեւանքով։ 7 հոգի միայն մեռած են Յուլիս 29ին, փոխադրական օդանաւի մը արկածէն։ Արդէն ջախջախուած է Մոսկուայի Դոմոդեդովօ օդակայանը, երբ մեկնելու կը պատրաստուէր։

ԱՐԻԱՆ ՄՆՈՒՇՔԻՆ միտքը փոխած է եւ Յուլիս 27ին որոշած է ընդունիլ իր նշանակումը Գոլէժ տը Ֆրանսի մէջ, հակառակ նախորդ օրուան իր հրապարակած զեկոյցին։ Ըստ երեւոյթին անգիտացած էր որ նման նշանակումներու հրովարտակները պարտադրաբար պէտք է ստորագրուին Հանրապետութեան նախագահին կողմէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԼՂՀ–եան Երեւանի ներկայացուցիչը Կառլէն Աւետիսեան Յուլիս 27ին մամուլի ասուլիս մը տուած է, անդրադարձած Յուլիս 19ի նախագահական ընտրութեան արդիւնքներուն, հակամարտութեան լուծումի բանակցութիւններուն, եւլն.։

Կ. Աւետիսեան ըսած է թէ համամիտ չէ այն ծայրայեղ կարծիքներուն որոնց մէկ մասը ԼՂՀ ընտրութիւնը անթերի, հոյակապ կը նկատէ, միւս մասը Ղարաբաղը կը ներկայացնէ որպէս գաւառ մը որուն ժողովուրդը ընդհանրապէս բան չի հասկնար քաղաքական հոլովոյթէն։

"Իրականութիւնը դրանց մէջտեղում է։ Ընտրութիւնը կայացել է։ Ե՛ւ հասարակութիւնը, եւ նախագահի բոլոր թեկնածուները ճանաչել են ընտրութեան արդիւնքները։ Սա է այդ ընտրութիւնների հիմնական գնահատականը" ըսած է Կ. Աւետիսեան։

Ինչ կը վերաբերի բանակցութիւններուն Ղարաբաղի մասնակցութեան հեռանկարին, "այն սկզբունքային նշանակութիւն ունի" ըստ Կ. Աւետիսեանի. "առանց այդ մասնակցութեան ինքնորոշման իրաւունքի պահանջը վերափոխւում է տարածքային պահանջի։ Խնդիրը այն չէ որ Ղարաբաղը փոխարինի Հայաստանին։ Հայաստանը ստիպողաբար է ներքաշուել հակամարտութեան մէջ եւ այս հոլովոյթում առաջին հերթին հանդէս է գալիս որպէս ԼՂՀ–եան բնակչութեան ֆիզիքական անվտանգութեան երաշխաւոր"։

Պատասխանելու համար տարածքներու վերաբերեալ հարցումին, ԼՂՀ–եան ներկայացուցիչը կրկնած է նորընտիր նախագահ Բակօ Սահակեանի կարծիքը. "Այսօր մեր սահմանը գտնւում է այնտեղ, որտեղ կանգնած է հայ զինուորը"։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ ՈՒ ՄԵՐԺՈՒՄ

Իտալիոյ Երեւանի դեսպանատունը այցագիր տալ մերժած է պասքէթպոլի մինչեւ 16 տարեկան աղջիկներու հաւաքականին որ պէտք է մասնակցէր Եւրոպայի ախոյեանութեան Բ. բաժնի հանդիպումներուն։ Մարզիչ Էտիկ Վարդանեանի խաղացողները պիտի մրցէին Գերմանիոյ, Իսրայէլի եւ Ռումանիոյ խումբերուն հետ։ Գերմանիոյ հետ խաղը ծրագրուած էր Յուլիս 27ին։

Պասքէթպոլի Հայաստանի դաշնակցութիւնը, նաեւ միջազգայինը ամէն ջանք գործադրած են կացութիւնը դարմանելու համար, սակայն անզօր մնացած են։ Տարօրինակը այն էր որ Իտալիոյ պասքէթպոլի դաշնակցութիւնը եւ մրցաշարքին կազմակերպիչ կոմիտէն հրաւէր ուղղած էին հայկական հաւաքականին, ինչ որ կրկնապէս անբացատրելի կը դարձնէ այցագրի մերժումը։

«ԱՐՄԱՎԻԱ»ՅԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Օդանաւային փոխադրութեան "Արմավիա" ընկերութիւնը ըստ "Էռպիւս"ի հետ կնքուած համաձայնագրին, յառաջիկայ Ապրիլին երկու նոր օդանաւ ձեռք պիտի ձգէ։ Այս մասին տեղեկացուցած է "Արմավիա"յի սեփականատէրը Միքայէլ Պաղտասարով։ Ան ըսած է նաեւ թէ այս տարի ուղեւորներու թիւի 27%ի յաւելում արձանագրուած է։

Ընկերութիւնը ներկայիս եօթը օդանաւ ունի, կը նախատեսուի թռիչքներու թիւը աւելցնել, ուղղակի թռիչք հաստատել դէպի Զինաստան, Ճափոն։ Յաջորդ տարի կարելի պիտի ըլլայ տոմս գնել համացանցի միջոցով։ Ինչ կը վերաբերի Երեւան – Լոս Անճըլըս ուղղակի թռիչքներուն, ընկերութիւնը երկու երկրի արտօնութեան կը սպասէ։

ՊՈԼԻՍ

«ԱԿՕՍ» ԵՒ Թ. ԱՔՉԱՄ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Շիւքրիւ Էլէքտաղ Թուրքիոյ նախկին դեսպաններէն է եւ յատկապէս Հայ Դատի առընչութեամբ թրքական թեզերու աւելի քան ջերմ պաշտպան մը։ Ելոյթներով, մամուլի յօդուածներով կը կրկնէ այդ թեզերը ու ատով մեծ վարկ կը վայելէ ժխտողականներու բանակին կողմէ։

Ան "Ակօս" շաբաթաթերթին 2006 Յունուար եւ Փետրուարի թիւերուն մէջ հրատարակուած Թ. Աքչամի յօդուածաշարքին առընչութեամբ դատ բացած է թերթին ու հեղինակին դէմ, երկուքն ալ ամբաստանելով որ անարգած են զինք։ Աւելորդ է ըսել որ յօդուածաշարքը Ցեղասպանութեան նիւթին մասին է։

Անգարայի դատարանը 20 հազար թըրքական լիրա (11 հազար Եւրօ) հատուցում վճարելու դատապարտած է ամբաստանեալները։ Այս վերջիններուն փաստաբանները յայտնած են թէ վերաքննութեան պիտի դիմեն, արձակուած վճիռը անյարիր ըլլալով Եւրոպայի Մարդկային Իրաւունքներու համաձայնագրին, Եւրոպայի Մարդկային Իրաւունքերու ատեանին որոշումներուն։

Խնդրոյ առարկայ յօդուածաշարքը նախապէս լոյս տեսած է թրքական "Պիրկիւմ" թերթին մէջ, 2005 Նոյեմբերին, ուրկէ արտատպած է "Ակօս", բայց առաջին հրատարակողին դէմ Էլէքտաղ դատական հետապնդումի չէ ձեռնարկած։

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Մայրաքաղաք Մոնթէվիտէոյի մէջ 1935ին հիմնուած հայկական ձայնասփիւռը փակուած է Յուլիս 9ին, պետական որոշումով։ Ռուբէնեան ընտանիքին պատկանող չորս ալիքներու արտօնագիրը ետ առնուած է, հարկային անկանոնութեան մեղադրանքով։ Անձնակազմին եւ համայնքային կարգ մը կազմակերպութիւններու բողոքները եւ խընդրանքը որ գոնէ մէկ ալիքի վրայ օրական երկու ժամուան հաղորդումը շարունակուի, ապարդիւն մնացած են։

Պատկան իշխանութիւնները հաւաստած են որ տրուած որոշումը ուղղուած չէ համայնքին, սակայն ոչ մէկ երաշխիք տուած են վերաբացումի հեռանկարի մը։

Հայկական կայանը հիմնուած էր Յարութիւն Ռուբէնեանի կողմէ. իր մահէն ետք գործը շարունակած էին կինն ու զաւակները որոնք կը պնդեն թէ քաղաքական հետապնդումներու զոհ դարձած են։

Ռատիօ Արմէնիայի փակումէն անմիջապէս ետք, տեղական ալիքի մը վրայ կարելի եղած է շաբաթական երեքուկէս ժամուան հաղորդում ապահովել, "Ռատիօ Արաքս" անունին տակ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԱՐ «Petit Palais»Ի ՄԵԾ ԲԱՑԱԿԱՆ

Մինչեւ Օգոստոս 19, Փարիզի վերանորոգուած «Petit Palais»ն կը ներկայացնէ հարիւր տարուան (1830 - 1930) հայ նկարչութեան ընդհանուր համայնապատկերը, 11 արուեստագէտներու շուրջ 40 գործերու ընդմէջէն: Բայց, անհասկընալի պատճառներով այս ցուցահանդէսէն բացակայ է այդ շրջանի ամենափայլուն դէմքերէն՝ Երուանդ Քոչարը: Յիշենք որ Քոչար 1923էն 1936 ապրած է Փարիզ, մըտերմանալով այդ ժամանակի Ֆըրանսացի ամենամեծ նկարիչներուն հետ: Ստորեւ կը ներկայացնենք Ե. Քոչարի հարսին՝ Լալա Քոչարի գրութիւնը ուր ներգրաւուած են նաեւ ֆրանսական մասնագիտական մամուլի այդ տարիներուն հրատարակուած յօդուածներէն հատուածներ. անոնցմէ յստակ կը դառնայ որ եթէ Քոչար 1936ին Հայաստան չմեկնէր, ան անտարակոյս պիտի դառնար նկարչութեան միջազգային մեծ դէմքերէն մէկը:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

⁂

Գեղանկարիչ - քանդակագործ Երուանդ Քոչարի (1899 - 1979) ստեղծագործութիւնը Ի.-րդ դարի արուեստի ամենահետաքրքրական երեւոյթներից է: Ծնուել է 1899թ. Թիֆլիսում, աւարտել Ներսիսեան ճեմարանը, միաժամանակ յաճախել Շմերլինգի նկարչութեան եւ քանդակի դպրոց: Այնուհետեւ՝ 1918թ. Յուլիս - 1919թ. Օգոստոս, ուսումնառութիւն Մոսկուայի Պետական ազատ գեղարուեստական արուեստանոցներում, Կոնչալովսկու դասարանում: 1921թ. Թիֆլիսում Քոչարը գեղանկարչութեան փրոֆէսօր էր եւ մինչեւ Փարիզ արդէն իսկ համբաւաւոր նկարիչ: Պոլսեան կանգառը (1922թ. Ապրիլ - Հոկտեմբեր), նախատեսուածից երկար տեւեց, միջոցներ չկային ուղեւորութիւնը շարունակելու համար: Այսուամենայնիւ այդ քաղաքում Քոչարը կազմակերպում է անհատական ցուցահանդէս: Յաջորդ հանգրուանը Վենետիկն էր: Այստեղ երիտասարդ արուեստագէտը ուսումնասիրում է Ս. Ղազարի մատենադարանի մանրանկարչական հարուստ հաւաքածուն, ծանօթանում հռոմէական եւ վերածննդի շրջանի արուեստի գանձերին, վերջին կոպեկները ծախսում թանգարաններ այցելելու համար: Այդ շրջանի գործերն իրենց լուծումներով այնքան ինքնատիպ են, որ դժուար է հաւատալ, թէ դրանց ստեղծողը նոյն մարդն է: 1923թ. ամռան վերջին Քոչարը Փարիզում էր. Ֆրանսիայի դժուարահաճ մայրաքաղաքում նա նկատուեց համարեայ անմիջապէս: Սեպտեմբերին Ա. Չօպանեանի աջակցութեամբ բացուեց Փարիզում առաջին անհատական ցուցահանդէսը: Քոչարի համար յատկապէս ոգեւորող էին Էտ. Շահինի եւ Հ. Կիւրճեանի հիացական կարծիքները: 1924թ. Փետրուարին արդէն մասնակցում է «Անկախականների սալոնի» ցուցահանդէսին իր վրայ բեւեռելով ժամանակի յայտնի արուեստաբանների ուշադրութիւնը:

Փարիզում՝ բազմաթիւ "...իզմ"-երի այդ խառնարանում Քոչարի վերլուծող, պրպտող անհատականութիւնն առաւել ամբողջացաւ տեղի տալով նոր խիզախումների ու սլացքների: Աւանկարտի ամենատարբեր *ուղղութիւններն ազդեցին նրա գեղագիտական ընկալումների վրայ, սակայն միայն հարստացընելով եւ չխարխլելով այն դասական հիմքը, որի վրայ բարձրանում էր երիտասարդ հանճարը:*

Փարիզեան 13 տարիներին նա մասնակցում է դարակազմիկ նշանակութիւն ունեցող բազմաթիւ միջազգային ցուցադրութիւնների, ունենում հինգ անհատական ցուցահանդէս՝ արժանանալով արուեստաբանների ամենաբարձր գնահատանքին:

Ֆրանսիայում նա ստեղծեց պլաստիկ-գեղանկարչական նոր ձեւ, որը ներառում էր ժամանակը, որպէս լրացուցիչ չորրորդ չափում: Դա Տարածական նկարչութիւնն է («Peinture dans l'espace»), *որի մասին արուեստաբանն ասել է.* «Քոչարի Տարածական նկարչութիւնը արդի արուեստի բարձրագոյն նուաճումներից է, նշանակալի, որքան Բրանկուզիի եւ Ժան Արպի անաղարտ միներալ փորմաները, Փիքասոյի եւ Բրակի կոնստրուկցիաները, Սոնիա եւ Ռոպէր Տըլոնէների ռըլիէֆները, Լիպշիցի տրանսպարանտները, Պեւզների լուսաշող հենքերը, Կալդերի մոպիլները: Տարածական նկարչութիւնը մոտայիկ արտայայտչամիջոց չէ, այլ ինքնուրոյն արուեստ, որն ունի իր լեզուն եւ շարահիւսութիւնը»:

1936թ. նա ստորագրում է «Տիմանսիոնիզմի մանիֆեստը», *որը ժամանակի նորագոյն գեղագիտական սկզբունքների ազդարարն էր: Արուեստաբանը յետագայում պիտի գրէր, որ Քոչարը Մանիֆեստի հրատարակումից տասը տարի առաջ արդէն իր ստեղծագործութիւններում կիրառում էր այնտեղ տեղ գտած սկզբունքները: Բաւական է աչքի անցկացնել ստորագրողների ցանկ, եւ ընթերցողի առջեւ յառնում է ոչ միայն* Աւանկարտը *կերտողների ողջ ընտրանին, այլեւ Քոչարի արուեստի տեղն ու դերը ժամանակի մէջ եւ այդ արուեստագէտների շարքում:*

1923-36թթ. ապրելով արուեստների մայրաքաղաքում, նա դարձաւ նկարիչների փարիզեան դպրոցի լիիրաւ անդամ՝ ստեղծելով արուեստ, որն իր անունը դասեց այն մեծերի շարքում, որոնցով պայմանաւորուած է 20-30-ականների եւրոպական աւանկարտն ու համաշխարհային կերպարուեստի յետագայ ընթացքը:

1936թ.-ին Քոչարը ներգաղթեց ԽՍՀՄ: Մեծ արուեստագէտի ճակատագիրը տրամաթիկ ընթացք ունեցաւ: Նրա անունը ստիճանաբար դուրս մնաց արուեստի նշանաւոր տեղեկատուներից, տեսական բովանդակութիւն ունեցող աշխատութիւններից: Հայրենիքում նա մեղադրուեց փորմալիզմի մէջ, որը «ժողովրդի թշնամու» հոմանիշ էր: Այստեղ պէտք է փնտռել այն պատճառները, որոնք ստիճանաբար ստեղծագործական մեկուսացման մատնեցին նրան տեղի տալով տարակարգ ճնշումների եւ բանտարկութեան: Արուեց ամէն ինչ արուեստագէտի ստեղծագործական ոգին բզկտելու եւ ամլացնելու համար: Իր առաջին անհատական ցուցահանդէսը բացուեց Հայաստանում հաստատուելուց 30 տարի անց միայն՝ 1965թ.:

1955 թուից Փարիզում, Սոնիա Տըլոնէի եւ ֆրանսիացի այլ մտաւորականների ջանքերով, ծայր առաւ Քոչարի արուեստի նկատմամբ մի աննախադէպ հետաքրքրութիւն, որի նպատակն էր նրան հրաւիրել Փարիզ՝ կազմակերպելով մեծ վարպետի հին ու նոր ստեղծագործութիւնների ցուցահանդէսը:

«Մենք՝ Փարիզեան դպրոցի մի խումբ արուեստագէտներ՝ նկարիչներ, քանդակագործներ, ճարտարապետներ, գրողներ, նկարիչ - քանդակագործ Երուանդ Քոչարի բարեկամներն ու երկրպագուները, միաւորուել ենք՝ ըստ արժանւոյն գնահատելու համար նրա արուեստը:

1923ից 1936 թուականը մեծ տաղանդի տէր արուեստագէտն եռանդուն մասնակցութիւն է ունեցել փարիզեան դպրոցի հիմնադրման գործում:

Փարիզում եւ այլուր կազմակերպըւած ցուցահանդէսները նրան մեծ ճանաչում բերեցին՝ համաշխարհային կերպարուեստի վրայ որոշիչ ազդեցութիւն ունեցող ֆըրանսիական ժամանակակից արուեստի հիմքը դնելով:

Քոչարը, որ անկասկած իր ժամանակակիցների կողմից ամենագնահատուած նկարիչներից մէկն էր, մեր երկրի փառքն է հանդիսանում». *ասւում է ուղերձում:*

Տարիների ընթացքում կազմակերպիչները համոզուեցին, որ Խորհուրդների երկիրը Քոչարին Փարիզ մեկնելու թոյլտուութիւն չի տալու: Ցուցահանդէսը բացուեց 1966 թուին, "Պերսիէ" պատկերասրահում, "Հանրագիրը" նախաձեռնելուց 11 տարի յետոյ միայն, առանց Քոչարի ներկայութեան եւ առանց նրա յետփարիզեան շրջանի ստեղծագործութիւնների:

«Քոչարը եւ Տարածական նկարչութիւնը» այսպէս էր վերնագրըւած այդ օրերին Փարիզում հրատարակուած Վ. Ժորժի մենագրութիւնը:

Արգելքները, բանտը, մեկուսացումը անտարակոյս ազդեցին Քոչարի ստեղծագործական ընթացքի վրայ, բայց այս դէպքում կարծես գործեց ազդման-հակազդման օրէնքը: Իր դերն ունեցաւ նաեւ խրուշչովեան «ձնհալը»... Այդ ժամանակաընթացքը Քոչարի երեւանեան շրջանի հանճարեղ թռիչքների, արթնացած յոյսերի եւ այդ յոյսերի փլուզման ժամանակն էր: Այս տարիներին են արարուել «Էքստազը» (1960թ.), «Պատերազմի արհաւիրքը» (1962թ.), «Զուարթնոցի արծիւը» (1955թ.), «Կիրեւնետիկայի մուսան» (1972թ.), «Վարդան Մամիկոնեանը» (1975թ.), Հայաստանի ու հայութեան խորհրդանիշ դարձած «Սասունցի Դաւիթը» (1959թ.) եւ այլ մեծարժէք ստեղծագործութիւններ:

Երուանդ Քոչարի թանգարանը (ստեղծուել է 1984 թուին) հնարաւորինս ներկայացնում է արուեստագէտի ողջ ստեղծագործական ուղին: Այստեղ կարելի է տեսնել նրա թիֆլիսեան, փարիզեան, երեւանեան շրջանների գեղանկար, քանդակ եւ գրաֆիկ աշխատանքները:

Աշխարհի միայն 2 թանգարաններում կան Քոչարի տարածական նկարներից՝ մեր եւ Փարիզի ժամանակակից արուեստի թանգարանում՝ Փոմփիտու կենտրոնում:

Ցուցադրուող գլուխ-գործոցները՝ «Յարութիւնը», «Ինքնանկարը», «Պատերազմի արհաւիրքը», «Մելանխոլիան» եւ էլի ուրիշ ստեղծագործութիւններ նաեւ 20րդ դարի համաշխարհային կերպարուեստի նուաճումներից են:

Ներկայացուած են բացառիկ արժէքաւոր փաստաթղթեր՝ Աւ. Իսահակեանի, Ա. Չօպանեանի, Հ. Կիւրճեանի, Ռ. Տըլոնէի, Լ. Բոզէնպերկի նամակները, այլ հաւաստի վկայութիւններ:

Հաւաքչական աշխատանքից, պահպանութիւնից, գիտական ուսումնասիրութիւնից զատ այստեղ կազմակերպւում են դասախօսութիւններ, բանավէճեր, հանդիպումներ:

Երուանդ Քոչարի թանգարանը տարածաշրջանում պատմական աւանկարտի ուսումնասիրման եւ փոխականման կարեւորագոյն կենտրոն է:

Լ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ - ՔՈՉԱՐ

ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒԱԾ ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՈՒՔԻՆ...

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Երեւան տանող էռ-Ֆրանսի ինքնաթիռը լիքն է: Մեծամասնութեամբ Ֆրանսացիներով: Արդէն մօտ կէս ժամից աւել է որ նստած՝ սպասում ենք, ճար չկայ որ երկնային այս թռչունը թռչի... Ես էլ նստած եմ երկու կնանց միջեւ: Այնքան էլ նախանձելի վիճակ չէ: Ձախիս առոյգակազմ տիկինը իր անհամբերութիւնը արտայայտում է դժգոհելով, չատախօսելով: Ծանօթանում ենք եւ գոհունակութեամբ ինձ յայտնում է «Գիտէ՞ք, ես 6րդ անգամն է արդէն որ կ'այցելեմ Հայաստան, իսկ դո՞ւք, երեւի առաջի անգամն է»: Ի նշան քաղաքավարութեան՝ պատասխանում եմ՝ «Ճիշդ ասած, սիրելի տիկին, հաշուի չեմ առնում՝ քանի անգամ տունս եմ մտնում, ոչ էլ Հայաստան այցելում»: Ճշդումս նրան չատ դուր չեկաւ, կամ էլ չհասկացաւ: Հետեւեց երկար ու փրկարար մի լռութիւն...

Մի քանի ժամ յետոյ հոթէսը *մեզ տեղեկացրեց որ շուտով սկսում է վայրէջքը, յայտնեց սովորական յանձնարարութիւնները՝ ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուով: Միայն: Հայաստանի ճամբին հայերէն լեզուն անտեսուած էր: Այս անտեսումը երեւի* Լոժիք Գոթթէզիէնի *մի տարբերակ է... ինչ որ է: Կարեւորը որ ապահով հասնելն է եւ քաղաքամայր Երեւան մեզ գրկի իր ծոցում:*

⁂

Զուարթնոց օդակայան՝ զարմացընող, ուրախացնող բերդանման մի կառուցում է, ճարտարապետական ժամանակակից ոճով: Ներսի

ԼԸ ԳՈՐՊԻՒԶԻԷԻ ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԹԱՂԱՆԸ

Ճարտարապետ Լը Գորպիւզիէ կարեւոր աւանդ ունեցած է Հընդկաստանի Շանտիկար քաղաքին մէջ որ երկրին հիւսիսակողմը կը գտնուի: Այդ աւանդը այսօր իսկական թալանի ասպարէզ վերածուած է, ո-րովհետեւ գլխաւորաբար Ֆրանսացիներ աճուրդներէ, ճարտարապետական նախկին գործակիցներէն ոչինչ գիներով կը գնեն ամէն տեսակի առարկայ, Տէլհիի մէջ նորոգել կու տան զանոնք ու վաճառքի կը դնեն Փարիզի ու Նիւ Եորքի ցուցասրահներուն մէջ: Այդ առարկաներուն մէջ կը գտնուին Գորպիւզիէի յղացած աթոռներ, լուսաւորութեան կազմածներ, բրդեղէն, հիւսուածքներ, մինչեւ իսկ կոյուղիի կափարիչներ:

Անցեալ Յունիս 5ին Նիւ Եորքի մէջ Գորպիւզիէի եւ անոր գործակից Փիէռ Ժանըրէի կողմէ գծուած առարկաներու աճուրդի մը գիները աներեւակայելի մակարդակներու հասած են: «Ապրանքը» պատկանած է Ֆրանսացի առեւտրականի մը հաւաքածոյին: Անցեալ Սեպտեմբերին ալ ուրիշ Ֆրանսացիի մը Շանտիկարէն կազմուած հաւաքածոն ներկայացուած է Փարիզի «Կըրան փալէ»ի հնագիտական իրերու երկամեային:

Շանտիկարը Գորպիւզիէի իրագործումներէն ամէնէն նշանաւորներէն մէկն էր եւ ճարտարապետը անով դարձած էր Ի. դարու մեծերէն մին: Արուեստագէտը ուզած էր կենդանի ու չնչող գործ մը արտադրել: Այդ նպատակը ոչ միայն անոր յղացած շէնքերէն, այլեւ հանրային վայրերու համար նախատեսած մանրամասնութիւններէն կը ցոլանայ: Լուսաւորման պէքոնէ կազմածներ, զարդաքանդակներ, նաեւ պաշտօնատուներու համար սեղաններ, աթոռներ, աթոռակներ: Պարզ, գործածական եւ աժան բաներ որոնց մեծ մասը շինուած է տեղական աշխատանոցներու մէջ:

Այդ ժառանգութիւնը այսօր ցըրուած է ամէն կողմ, լքուած՝ փոշիի խաւերուն տակ: Մեծ մասը փոխարինուած է աւելի արդիական եւ պիտոյ առարկաներով: Քաղաքին վարչակազմին նախագահը կ՚ըսէ թէ այսօր ճաշակները փոխուած են եւ մարդիկ ուրիշ բան կը պահանջեն: Իր գրասենեակը այն քիչերէն է ուր տակաւին Գորպիւզիէի գծագրածներէն քանի մը կարասի մնացած է:

Շանտիկարցիները արթնցած են այն օրը երբ լսած են թէ իրենց քաղաքէն տարուած զոյգ մը աթոռակ ծախուած է 23.400 տոլարի, աճուրդի փարիզեան սրահի մը մէջ: Անոնց յարգը գիտցած են արեւմուտքցի հաւաքածոյի տէրերը. օգտուելով այդ առարկաներուն տէրերուն անգիտութենէն, կամ կաշառակեր պաշտօնեաներու մեղսակցութենէն, հաւաքած են Գորպիւզիէի յղացման պտուղները, անյապաղ ճամբած արտասահման:

Անիկա շարունակուած է մինչեւ որ քաղաքին ճարտարապետական դպրոցի երկու կարեւոր դասախօսներ «կազմակերպուած թալան»ին մասին ահազանգ հնչեցուցած են: Իրենց ուշադրութիւնը գրաւողներն ալ եղած են Ֆրանսացի եւ զուիցերացի պաշտօնակիցներ: Հնդիկ դասախօսներէն մէկը աճուրդներէն մէկուն քաթալոկ-ը ձեռք անցուցած ու կատարուածին տեղեակ պահած է կառավարութիւնը: Պատկան իշխանութիւնները այն ատեն որոշած են յանձնախումբ մը կազմել, ըստուգելու համար տակաւին տեղւոյն վրայ մնացած առարկաները, կարասիները եւ զանոնք պաշտպանութեան տակ առնել որոշած:

Ամէնէն վտանգուածները կը նըկատուին զանազան կառոյցներու բազմաթիւ գծագրութիւններն ու նախագիծերը: Կ՚ըսուի թէ պահեստանոցներու մէջ մեծ թիւով փաստաթուղթ եւ մանրակերտներ կան լքուած, որոնք դասաւորուելու, նորոգուելու կը սպասեն:

ՔԱՂՀԱՆ

չեղ կահաւորումը, ճաշակով ներկայացուած առատ ու ընտիր ուտելիքներ, ըմպելիներ, վերջի նորաձեւութեան զգեստներ, զարդեր. եւ այլն... Շշմեցուցիչ մի երեւոյթ որ բնաւ չի համապատասխանում երկրի ընդհանուր տնտեսական իրականութեան հետ: Այսուհանդերձ մեծապէս գնահատելի է արժանթինահայ խոնեկեանի պատուաբեր այս ձեռնարկը՝ իսկական համագործակցութեան հաւաստիքը: Ահա Հայաստան վայելուչօրէն է ընդունում օտարերկրացի հայերին եւ այլ երկրների թուրիսթներին:

Սահման անցնելիս, բազմաթիւ խցիկների չնորհիւ, արագ են կատարւում սովորական ձեւակերպութիւնները: Ներկայանում եմ խցիկին ուր բանտարկուած էր համազգեստով «Թումբուլիկ» մի կին, որի կապոյտ աչքերը բնաւ հայկական [...]ք չունէին... Տալիս եմ հայկական անցագիրս: Գոհացուցիչ չէ՝ պահանջում է Ֆրանսական անցագիրս: Մի անգամ եւս հաստատում եմ որ մեր ազգի համար հարկաւոր է կրկնակի լինել... Երկու անցագիր, երկու ուղղագրութիւն, երկու կաթողիկոս, կարմիր - կապոյտ խաչ, արեւմտահայերէն - արեւելահայերէն տարբերակ, երկու ամօթալի Վասպուրական հայրենակցական միութիւն, երկու անկախութեան տարեդարձներ՝ Մայիս 28, Սեպտեմբեր 21: Նոյեմբեր 29ն պատժուած մի Թուական է՝ դատապարտուած մնալ արխիւում...

Երբ դիմաւորող զարմիկիս յայտնեցի ուրախութիւնս, ի տես Զըւարթնոց օդակայանի փառահեղ կառուցումի, նա դէմքը ծամածռելով, պարտք զգաց ճշդել՝

- Դէ՛ լաւ, դու էլ էդպէս վռազ մի բռնկի: էդ կառուցող խոնեկեան ի վերջոյ շատ փող է շահում չէ՞:

- Այսինքն ուզում ես ասել որ օտարերկրացի սփիւռքահայը մե՞ղք է գործում եթէ Հայաստանում դըրամ չահի: Քեզ համար նա արժանի է մնալ մի կթան կո՞վ: Լսի՛ր, դու լուրջ «ռեմոնթ»ի պէտք ունես:

- Ո՛չ, էդենց չասացի:

- էդենց չասացիր, բայց էդենց «ստացւում», սիրելիս: Ոչ կովի կաթն է անսպառ, ոչ էլ սփիւռքահայի փողը:

- Լաւ, լաւ, մի բորբոքուի, դու ինձ ասա ո՞ւր տանեմ քեզ, Արմենիա հիւրանո՞ց, հարց տուեց զարմիկս:

- Ո՛չ, Արմենիան յափշտակուած է, այլեւս ծպտուել է, ամերիկանացել է Մարիոթ անունով, տար ինձ «Եւրոպա հոթել»:

Տարիներ շարունակ, միշտ «Արմենիա»ի 5րդ կամ 6րդ յարկի հաւատարիմ «հիւր»ն եմ եղել: Այն մասնաւոր սենեակների՝ որոնց պատերը ականջներ ունէին... Հարկ է նշել որ 1958ին «Արմենիա» հիւրանոցը մի յայտնութիւն եղաւ: Նրա ինքնատիպ ճարտարապետական ոճը իսկապէս եզակի մի հրաշալիք էր: Այս հրաշալիքը որ ծընւեց սովետական «արշալոյսից» մօտ 40 տարի յետոյ... Այժմ, դրամի գերազանց ուժը եւ պետական անտարբերութիւնը, անտեսեցին «Արմենիա»յի խորհրդանշող գոյութիւնը եւ մկրտուեց մի խորթ անունով՝ Մարիոթ: «Մի փոքր որ սպասենք» շուտով կտուրի գլխին պիտի ծածանուի ամերիկեան դրօշակը...

Մեր զրոյցի ընթացքին հայաստանցի զարմիկիս դիտել տուի որ «մի փոքր սպասել» արտայայտութիւնը ռուսական «մալասօլ»ի (թուրշու) համ ունի: Թեթեւ ժպիտով կարծես ինձ իրաւունք տուեց: Նաեւ ինձ թոյլ տուի նրան ճշդել որ Զուարթնոց օդակայանի սահմանի ստուգման խցիկների ճակատին գրուած է «փասփորթ-անձնագիր»:

- Փասփորթը անցագիրն է, այսինքն այն վաւերագիրը որի վրայ վԻԶԱ է դրւում, որ թոյլ կը տայ սահմանը անցնել: Մինչդեռ անձնագիրը ինքնութեան վաւերաթուղթն է՝ Գարթ տ՚իտանթիթէ:

-Արա, դու վաճառական ե՞ս, թէ լեզուաբան, նորից մի սկսի ճանճ որսալ: Մենք էդենց ենք սովորել, հասկացիր. «վսէօ»:

- Հասկանում եմ, սիրելիս, հասկանում եմ, դու էլ մի պահ հասկացիր որ ձեր սովորածը սովետական այն խառն տարիներն են եղել որոնց ընթացքում մեր լեզուն թլփատւեց, դառաւ ուժասպառ: Հիմա, որ Փառք Տիրոջ, եռագոյն Հայաստանում, տիրում է ազատութիւն, չե՞ս կարծում որ մեր լեզուն կարիք ունի հականեխուելու, «լիցքաւորուելու» որ դառնայ ներշնչող, ազդեցիկ օրինակը, «աթիմուլացիա» նահանջող Սփիւռքին:

Զարմիկս լուռ մնալով կարծեմ ինձ իրաւունք տուեց...

Կ. Ջ.

(Շար. 1)

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

"ՊՈՄՊԷՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ"

Այս դէպքը Հայվազովսկին ցոյց էր տալիս գիշերային տեսարանի ֆոնի վըրայ: Ամպերի թիկունքից մի պահ յայտնըւում է լուսինը, լուսաւորում այգին ու հեռւում գծագրուող արեւելեան քաղաքն իր ճարտարապետութեամբ: Քրիստոսի կերպարանքին, ինչպէս եւ նրա աշակերտներին, Յուդային ու զինուորներին, երիտասարդ նկարիչը շատ շարժուն արտայայտութիւն էր տուել, լիովին վերարտադրելով նրանց ներքին ապրումների թափն ու ուժը: Նկարի վրայ աշխատելիս ամբողջ ժամանակ նրա առաջ յառնում էր Բրիւլովի "Պոմպէյը" իր կրքոտ ու յախուռն ամբոխով:

"Յուդայի մատնութիւնը" շատ ու շատ մեկնաբանութիւնների առիթ տուեց Ակադեմիայում: Ուսումնական թեմայով արուած էսքիզը յանկարծ համընդհանուր ուշադրութեան արժանացաւ: Ոմանք նոյնիսկ ենթադրեցին, թէ ակադեմիստն այն արտանկարել է որեւէ հին վարպետի տակաւ յայտնի աշխատանքից: Իսկ երբ այն տեսաւ Ակադեմիայի պրեզիդենտ Օլենինը, հանդիսաւոր յայտարարեց, որ Հայվազովսկին իրենց լաւագոյն աշակերտն է, ապագայ աստղը, Ակադեմիայի պարծանքը:

Եւ նա պատանուն սիրով հրաւիրեց այցի գալ իր տունը:

ՑԱՐԻ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

1835 Թուականին Պետերբուրգ ժամանեց ֆրանսիացի ծովանկարիչ Ֆիլիփ Տաննէրը:

Տաննէրը տարիներ առաջ Ռուսաստանում հաստատուած բարեկամներ ու հայրենակիցներ ունէր, որոնք եւ հիացական լուրեր էին տարածում նրա մասին: Տաններին որոշ նկարները շուտով մայրաքաղաքի հարուստ տների սեփականութիւնը դարձան: Ֆրանսիացի նկարչի մասին սկսեցին աւելի ու աւելի շատ խօսել սալոններում: Ի վերջոյ, ցարն ինքը մի քանի նկար պատուիրեց նրան: Դրանից յետոյ արդէն Տաննէրը միանգամից "մոդայիկ" դարձաւ: Ամէն կողմից պատուէրներ է, որ տեղում էին նրա վրայ:

Տաննէրը շատ հազուադէպ էր արուեստանոցում լինում: Նա մէկ կրօնչատադտ էր գնում՝ բնականից նկարելու նաւահանգիստը, մէկ շրջում էր քաղաքում, նորանոր ձեռնտու պատուէրներ հաւաքելու: Դեռ վեց ամիս էլ չկար ինչ եկել էր Պետերբուրգ, արդէն մի քանի տարով իրեն ապահովել էր պատուէրներով: Ժըլատ ու փողասէր նկարիչը շուտով միտք յղացաւ Ակադեմիայի սաներից մէկն ու մէկին վերցնել իբրեւ օգնական, խոստանալով նրան ծովանկարչութիւն սովորեցնել: Կայսրը, որը բարեհաճութեամբ էր տրամադրուած, սիրով խոստացաւ: Մի օր զբօսանքի ժամանակ նա հանդիպեց Գեղարուեստի ակադեմիայի պրեզիդենտ Ալեքսէյ Նիկոլայեւիչ Օլենինին.

– Հէնց դու էլ պէտք էիր ինձ, – յայտարարեց ցարը: – Քո աշակերտներից ո՞վ է հիմա աչքի ընկնում որպէս բնանկարիչ:

– Հայվազովսկին, ձերդ մեծութիւն, – եղաւ պատասխանը: – Նա նշանակալից յաջողութիւնների է հասնում: Եւ ոչ միայն դասարանում: Նրա նկարները յօժարութեամբ գնում են գիտակ մարդիկ: Բայց պատանին գնալով աւելի հրապուրւում է ծովային տեսարաններով:

– Դէհ ուրեմն՝ հիանալի է: Նրան էլ հէնց կ՚ուղարկենք Տաններին մօտ: Թէ կ՚օգնի նկարչին, թէ կը սովորի նրանից: Չէ՞ որ նա մեծ վարպետ է:

Օլենինն ուզում էր առարկել, որ Տաններն իր հայրենիքում այնքան էլ հռչակուած չէ, եւ Հայվազովսկու համար հազիւ թէ օգտակար կը լինէր դասերից զրկուելը, բայց այնուամենայնիւ, որոշեց լռել: Նա լաւ էր ճանաչում իր վրուցակցին. ցարը առարկութիւն չէր հանդուրժում:

Այս խօսակցութիւնից մի քանի օր անց Հայվազովսկին ստիպուած էր բաժանուել Ակադեմիայից: Հիմա նա օրերով լինում էր Տաններին շքեղ արուեստանոցում: Ֆրանսիացին գոռոզ ու մեծամիտ էր: Միայն ու միայն իր պատուէրներով մըտահոգուած, նա պատանուն յանձնարարում էր սոսկ ներկեր պատրաստել եւ ներկապնակները մաքրել:

Մի անգամ նա տեսաւ Հայվազովսկու նկարները եւ դրանից յետոյ սկսեց նրան յաճախ ուղարկել պետերբուրգեան տեսարաններ նկարելու, որ այնքան անհրաժեշտ էին իր մեծաքանակ պատուէրների համար: Իսկ ինքը սովորաբար աշխատանքի էր անցնում պատանու բացակայութեամբ, երկիւղ կրելով, թէ ընդունակ երիտասարդը կ՚իւրացնի իր արուեստի գաղտնիքները:

Հայվազովսկին շատ էր յոգնում: Նա միայն կիրակի օրերին կարող էր այցի գնալ իր ծանօթներին: Առաջուայ նման յաճախ լինում էր Օլենինների տանը:

(Շար. 52)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 12

Եկայք տօնեսցուք
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Տաղաւար

Գիշերային եւ Առաւօտեան Հանդիսաւոր Ժամերգութեամբ Հանդերձ Անդաստանիւք:

Պատարագի աւարտին՝ խաղողօրհնէք:
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30*ին*:

Ծանօթ.— Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 13

Եկայք տօնեսցուք
Բ. օր Վերափոխման
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց *Գիշերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութեամբ*:

Յաւարտին Անմահ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9*ին*:

□

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 12
Տօն է Ս. Աստուածածնի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէք*ի աւանդական արարողութիւնը:*

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել, կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը:

arménie mon amie

AGENDA

CENTENAIRE DE
CARZOU
A MANOSQUE
Du 30 juin au 30 septembre
du mardi au dimanche de 10h à 12h
et de 14h30 à 18h30
— Entrée libre —
Salle d'exposition
de la Fondation Carzou;
entrée: Boulevard Elémir Bourges

PARIS : JEU DE PAUME,
HOTEL DE SULLY
Les Boyadjian,
photographes arméniens
à la cour du Négus
Expositoin du 19 juin au 2 septembre avec le soutien de la Fondation Léa et Napoléon Bullukian, en partenariat avec la Maison de l'Afrique, Point de vue et RFI
Hôtel de Sully,
62 rue Saint-Antoine — 75004 Paris

VALENCE
centre du
patrimoine
arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre
Mon cher frère
Les Arméniens
dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի "Սեւան" մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Լիոնի "Արաքս" մասնաճիւղի ընկերուհի Եւփիմէ Գասապեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Մովսէս Աւագ Քահանայ Գալէնտէրեանի *վախճանումին առթիւ:*

Կապոյտ Խաչի Վիէնի "Սեւան" մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէսինի "Արշակ Զամալեան" մասնաճիւղին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն վաստակաւոր, վեթերան ընկերուհի Ռեբեկա Ասատուրեանի *մահուան առթիւ:*

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21*ին*, «Թոպոկան» *սրահը:*

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

CHENE

RETENEZ DES MAINTENANT
LES DATES
DES 1er ET 2 DECEMBRE
pour la
GRANDE
BRADERIE DE NOEL
DE
CHENE FRANCE

Ս.ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ Կիրակիները՝
Օգոստոս 5, 19 եւ 26ին:

Կիրակի, Օգոստոս 12*ին*, *Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական* խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 2*ին*:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շ Ա Ւ Ի Լ Ի
Ս. Գ Ր Ի Գ Ո Ր Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Ի Չ
Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ի Ո Յ
Տ Օ Ն Ա Վ Ա Ճ Ա Ռ Ը
Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին:
Պ ա տ ր ա ս տ ո ւ ե ց է ք :

ARLES
Exposition
TRAMES d'ARMENIE (1900 - 1940) : tapis et broderies sur les chemins de l'exil
du 16 juin au 6 janvier
Museon Arlaten
29 / 31 rue de la République
13200 Arles
Tél. : 04 90 93 58 11

LA PEINTURE ARMENIENNE
1830 - 1930
L'exposition durera du 21 juin au 19 août, du mardi au dimanche de 10h à 18h.

Petit Palais
avenue Winston Churchill - 75008 Paris

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

D I M A N C H E 16 S E P T E M B R E

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

de la région parisienne
animée par l'orchestre S P I T A K
qui se déroulera, cette année à
S E V R E S
au Collège Samuel Moorat des Pères Mekhitaristes
au 26 rue Troyon — 92310 SEVRES
dans un cadre prestigieux, dépositaire des souvenirs de l'histoire des Arméniens et des Français

□

Réservez un bon accueil au carnet de tombola qui vous parviendra fin août

P r o g r a m m e :
- Divine liturgie à 11 heures, dans le Salon du Collège
- Repas à partir de 13 heures, dans la cour, derrière le Collège
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux tombolas (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes : 20 Euros
Enfants (5-17 ans) : 12 Euros

Réservations et informations par tél. :

— Paroisse de Paris : 01 44 59 23 50
— Centre Culturel : 01 40 51 11 90

ARMENIE

- Vols Directs
- Séjours à la Carte
- Circuits accompagnés
- Extension au Karabagh

SABERATOURS
& SEVAN VOYAGES

11 rue des Pyramides	**48 Cours de la Liberté**	**67 La Canebière**
75001 Paris	**69003 Lyon**	**13001 Marseille**
Tél. : 01 42 61 51 13	**Tél. : 04 78 60 13 66**	**Tél. : 04 95 09 30 60**
Fax : 01 42 61 94 53	**Fax : 04 78 60 92 26**	**Fax : 04 95 09 30 61**
armenie@saberatours.fr	sevan@selectour.com	marseille@wasteels.fr

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»
(Տաղկահաղ 50-ամեակի
հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել՝ «Յ Ա Ռ Ա Ջ» ի:
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատը գլուխ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976